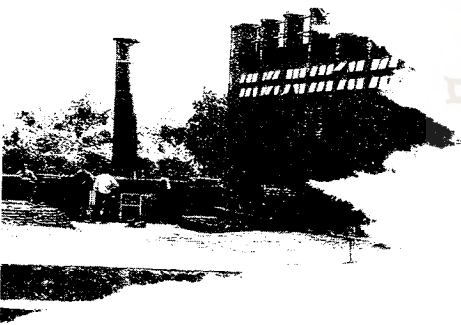

अनुक जातक

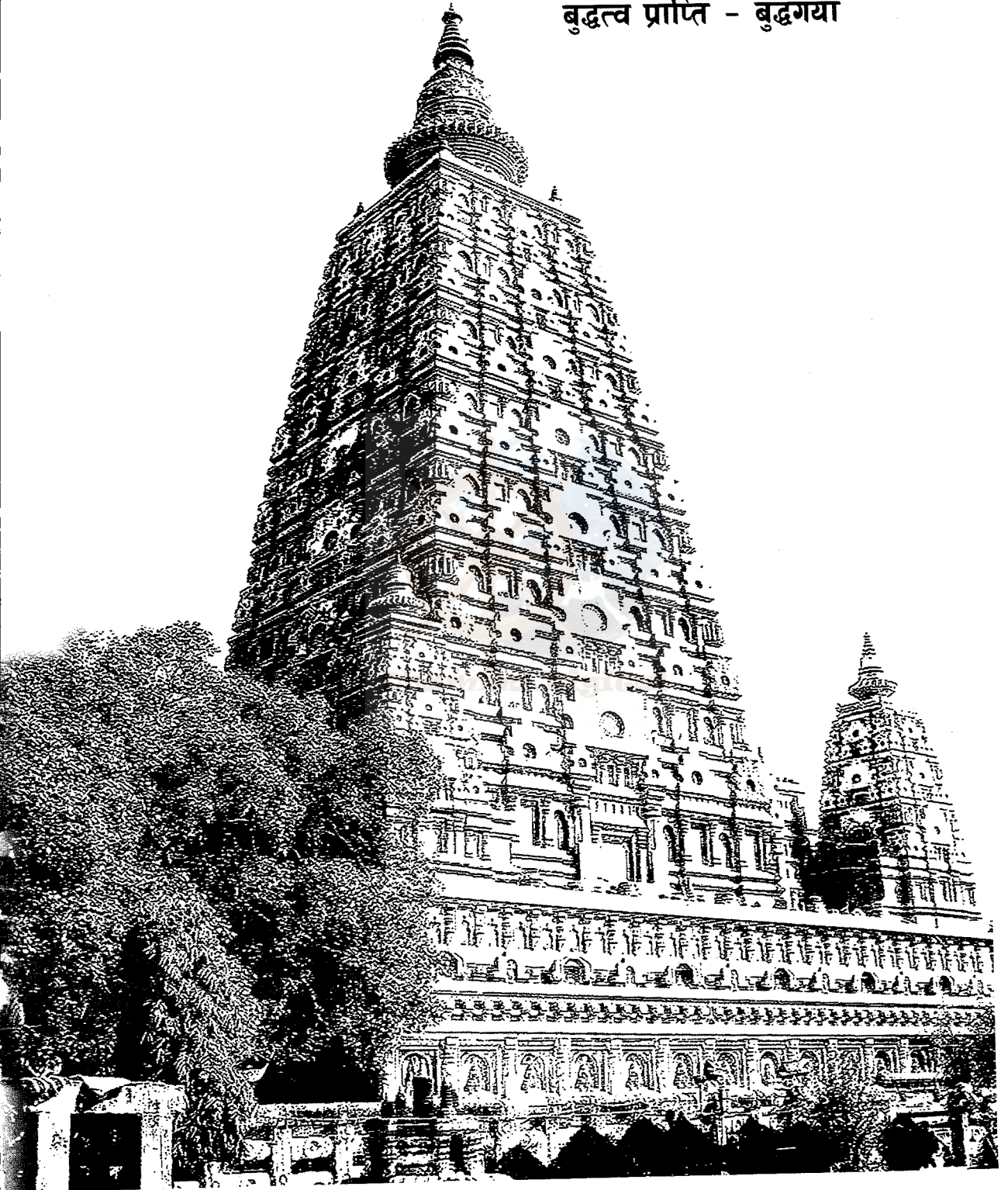
बोधिसत्त्वया बाखँ
(पालि जातक अट्ठकथा नेपाल भाषाय्)
न्यागूगु भाग

अनुवादक
दुण्डबहादुर वज्राचार्य

बुद्धत्व प्राप्ति - बुद्धगया

वीर-पूर्ण पवित्र हेरा स्मृति ग्रन्थमाला - १९

ज्ञातक जातक

बोधिसत्त्वया बाखँ

(पालि जातक अट्ठकथा नेपाल भाषाय्)

न्यागूगु भाग

अनुवादक

दुण्डबहादुर वज्राचार्य

प्रकाशक

अशोकरत्न वज्राचार्य

डा. प्रदीपबहादुर वज्राचार्य

अनूतरत्न वज्राचार्य

त्रिपिटक अनुवाद मण्डल

वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालय

गाबहाल, ललितपुर-१८, नेपाल

त्रिपिटक ग्रन्थ प्रकाशन

दीघनिकाय	(नेपाल भाषा)
दीघनिकाय	(नेपाली)
मज्झिमनिकाय	(नेपाल भाषा)
मज्झिमनिकाय	(नेपाली)
संयुत्तनिकाय	(नेपाल भाषा)
इतिवृत्तक	(नेपाल भाषा)
धम्मपद	(नेपाल भाषा)
मिलिन्द-प्रश्न (मिलिन्द जुजुया न्ह्यसःत)	(नेपाल भाषा)
मिलिन्द-प्रश्न (मिलिन्द राजाका प्रश्नहरू)	(नेपाली)
निदान कथा	(नेपाल भाषा)
पुरगलपञ्चत्ति	(नेपाल भाषा)
संगायनपाठ	(नेपाल भाषा)
जातक (नेपालय् न्हापांगु पटक खुगू ग्रन्थसेट पिथना)	(नेपाल भाषा)

प्रथम संस्करण

बुद्ध संवत्	: २५५५
नेपाल संवत्	: १९३२
बिक्रम संवत्	: २०६८
ईस्वी संवत्	: २०११

खुगू सेटया मू

थुगु ग्रन्थ खुगू भोलुम सेटपाखें जम्मा जुइगु रकम त्रिपिटक ग्रन्थ प्रकाशन कोषय् वनी ।

विशेष ग्वाहालिमिपित साधुवाद

भिक्षु चन्द्रगुप्त स्थविर	- अनुवाद सुपरिवेक्षण सहित कम्प्यूटर सेटिङ्ग
अनागारिका अगगजाणी 'धर्माचार्य'	- पालि भाषाया भावार्थ संशोधन याना बिज्याःम्ह

**THE
JĀTAKA**

**(Stories of the Buddha's Former Births given in Nepal Bhasha
for the first time)**

Vol. V

Translated from Pali

by

Dunda Bahadur Bajracharya

*Translator of the Digha Nikāya, The Majjhima Nikāya, The Samyutta Nikāya,
The Itivuttaka, The Dhammapad, The Milindapanha, etc. of
Tripitaka books in Nepal Bhasha & Nepali*

Dhamma.Digital

Published by

Ashok Ratna Bajracharya

Dr. Pradip Bahadur Bajracharya

Anun Ratna Bajracharya

Tripitaka Translation Board

Bir-Purna Pustak Samgrahalaya

Gabahal, Lalitpur-18, Nepal

The Tripitaka Publications

The Digha Nikāya	(Nepal Bhasha)
The Digha Nikāya	(Nepali)
The Majjhima Nikāya	(Nepal Bhasha)
The Majjhima Nikāya	(Nepali)
The Samyutta Nikāya	(Nepal Bhasha)
The Itivuttaka	(Nepal Bhasha)
The Dhammapad with short stories	(Nepal Bhasha)
The Milindapanha (<i>Questions of King Milinda</i>)	(Nepal Bhasha)
The Milindapanha (<i>Questions of King Milinda</i>)	(Nepali)
Nidānkathā	(Nepal Bhasha)
Puggalapaññatti	(Nepal Bhasha)
Sangāyanapātha	(Nepal Bhasha)
The Jātaka (<i>6 Volume sets in Nepal for the first time</i>)	(Nepal Bhasha)

First Edition : 2011

Printed at :

Ideal Printing Press, Gwarko, Lalitpur Tel : 5007563

थुगु ग्रन्थ

गुम्हसिनं जिके छु खन, छु आशा यात -

“थुजागु अद्भुत व्यक्तित्व पीगूति दुसा
दच्छिया दुने हे सम्पूर्ण मूल पालि त्रिपिटक
अनुवाद व प्रकाशनया ज्या नेपाल भाषाय् पूवनी ।
च्यागूति जक थुजागु व्यक्तित्व दुसा पञ्चवर्षीय योजनां
थ्व पुण्यकार्य पूर्ण जुइ ... ”

साधुवाद, दीघनिकाय पृ.[७४]

उम्ह सदां लुमंके बहःम्ह, जित त्रिपिटकया ख्यलय् हया बिज्याःम्ह

भिक्षु सुदर्शन महास्थविर यात

निर्वाण कामनार्थ

श्रम समर्पण

दुष्कृतवाचाप

पिका:पाखें

हनेबहःम्ह कका, बा दुण्डबहादुर वज्राचार्यया अनुभवी ल्हातं थनिं गुदँ न्त्यो हे अनुवादित जुया कम्प्युटर लेजर प्रिन्ट तयार याना तये धुंकुगु थुगु बोधिसत्त्वया बाखँ जातक न्हापांगु खुसी छकोलं (खुगु भोलुम) ग्रन्थ आःतक नेपालय् गुगुं भाषाय् गुबलें मज्जुकथं प्रकाशन याये दुगु थ्व जिमि नितिं आपालं धर्मप्रीतिया खँ जुल । तःगुमच्छि मूल धर्मग्रन्थया अनुभवी अनुवादकजुया ल्हातं ब्वनेबले मछिं मज्जुक सलल याउंक अपुक छगू हे भाषा शैली पालि जातक अट्टवण्णनाया ५४७ पु पूर्वक जातक बाखँ भाय् हिलातःगुयात नेपालभाषा वांगमय धुकुतिइ दुथ्याके खंगु जिमिगु नितिं गौरवया खँ जुल ।

वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालयपाखें गत ३० दँया दुने धर्मया मूल ग्रन्थ जुयाच्वंगु बुद्धवचन त्रिपिटकया ग्रन्थत छगू छगू यायां तःगुमच्छि पाठकसमक्ष प्रस्तुत याये धुनागु जुल । दीघनिकाय, मज्झिमनिकाय, संयुत्तनिकाय अले खुदुकनिकायया मिलिन्द-प्रश्न, इतिवृत्तक, धम्मपद आदि त्रिपिटक अन्तर्गत सुत्तपिटकया मूल ग्रन्थत प्रकाशन यायेगु मौका जिमित चूलाये धुंकुगु जुल । थुपिं मूल धर्मग्रन्थया अनुवादक हनेबहःम्ह कका, बा दुण्डबहादुर वज्राचार्यजु खः । अथे हे अभिधम्मपिटकया ग्रन्थमध्ये नेपालय् न्हापांगु खुसी श्रद्धेय धर्मगुप्त महास्थविरया पुगलपञ्चरत्ति धर्मग्रन्थ नं जिमिगु संग्रहालयपाखें पिदनेत ताःलागु जुल ।

बुद्धधर्मया मूलग्रन्थत अध्ययन बिना वसपोल भगवान् बुद्धयात व वसपोलं कना बिज्याःगु धर्मयात यथार्थरूपं म्हसीकेगु संभव मदु । याकःचिया कुतलं जीवनकाछि अनुवाद याःसां त्रिपिटकया विपुल साहित्य भण्डार पत्रःमचालिगु खना जिमि परिवारया अनुवादक कका, बा दुण्डबहादुर वज्राचार्यजुं नेपाःया महाथेर विद्वान भन्तेपिंके सल्लाह साहुति कया त्रिपिटकया ल्यं दनिगु ग्रन्थत नेपाल भाषाय् अनुवाद यायेगु परियोजना न्त्यथना बिज्यात । थनिं निदँति न्हापा जिमि प्रातःस्मरणीय बाज्या पूर्णबहादुर वज्राचार्य (जन्म : १९६५ साल कछलाथ्व सकिमिला पुन्हि - दिवंगत २०४१ साल थिलाथ्व नवमि) या संस्मरणीय दिवस खुन्हु विद्वानपिं भन्तेपिं, गुरुमापिं व स्वयं दुण्डबहादुर कका, बा सम्मिलित छगू त्रिपिटक अनुवाद मण्डल स्थापना याःगु जुल । श्रद्धेय भिक्षु कोण्डन्यया संयोजकत्वय् गठन जूगु थुगु अनुवाद मण्डलं थौतक अनुवाद मज्जुनिगु त्रिपिटकया ग्रन्थतय्गु नेपाल भाषां अनुवाद जुया च्वंगु जुल । थुकियात माःगु व्यवस्थापन व आर्थिक अभिभारा जिमिगु संग्रहालयपाखें बहन याना च्वंगु जुल । छुं छुं थुगु सम्बन्धय् जानकारी आनन्दभूमि पत्रपत्रिकादि मार्फत पाठकपिंत दुगु हे जुइमाः । आधुनिक ई-संचार माध्यम www.tipitakanepal.org वेबसाइटय् थ्व सम्बन्धी खँ विश्वया गुगुं कुं कुनामय् च्वना नं स्वये ब्वने जीका तयागु जुल ।

बुद्धवचन पालि त्रिपिटकया मूल ४५ गू ग्रन्थतय्गु पृष्ठ ल्याः जक स्वयेगु खःसा जम्मा पृष्ठ ल्याः १७६६५ दु । उकी मध्ये आःतक कका, बा दुण्डबहादुर वज्राचार्यजुया ल्हातं थुपिं जातक खुगू भोलुम समेतया पृष्ठ ल्याः समावेश यायेबले न्हेद्वःत्यां मयाक अनुवाद जूगु व जिमिसं प्रकाशन याये धुनागु जुल । यदि सुनानं न्हिं छपानाया ल्याखं थुपिं ग्रन्थ ब्वन धाःसा वया नितिं २१ दँति लगे जुइ । थुकथं विपुल बौद्ध साहित्य भण्डार नेपाल भाषाय् सृजना जूगु अले नेपाली समेत दीघनिकाय, मज्झिमनिकायथें जाःगु ग्रन्थ प्रणीत याये दुगु व याये फुगुया श्रेय कका, बा दुण्डबहादुर वज्राचार्ययात वनी । थःगु व्यापार व्यवसायपाखें अतिरिक्त समय पिकया म्हो ईया दुने थपाय् थपायमच्छि ततःधंगु धर्मया मूल ग्रन्थत सृजना याना बिज्याःम्ह हनेबहःम्ह कका,

[८]

बा दुण्डबहादुर वज्राचार्यया रातदिनया अथक निरन्तर साहसिक प्रयत्नया फलस्वरूप याकनं हे त्रिपिटकया सम्पूर्ण ग्रन्थतयगु न्हापांगु प्रारूप नेपाल भाषां निकट भविष्यय् तयार याये फइगु अवस्थाय् थ्यनिगु जुल । ख्व भाषा व सद्धर्मया नितिं ऐतिहासिक अतुलनीय योगदान जूवनी । बरु थुगु जिमिगु बुद्धशासन उत्थान यायेगु पुनित अभियानयात प्रत्येक नेपामि सहभागी जुया सफल यानादीत, बिज्यायेत इनाप यानागु जुल ।

थुगु ग्रन्थ प्रकाशनया खँय् छत्वाः खँ : न्हापा न्हापा तःगुमिछि त्रिपिटकया ग्रन्थ प्रकाशन याना बिज्याये धुंकीपिं मध्ये छम्ह लुमंकेबहःम्ह निनि हेरादेवी वज्राचार्य (जन्म : ने.सं. १०५३ कार्तिक शुक्ल षष्टिपर सप्तमि - दिवंगत : ने.सं. ११२७ माघकृष्ण पोहेलागा पञ्चमी) या जीवमानकालय् थुकियात प्रकाशन यायेगु धका वसपोलयाके स्वीकृति कया तये धुनागु खः । आः मरणोपरान्त थुपिं ग्रन्थत पिकया वसपोलयात निर्वाण कामना याना च्वना । अथे हे तुं हानं बुद्धशासनय् अतुलनीय योगदान बिया बिज्याःम्ह उपासक कका, बा मद्दुम्ह पवित्रबहादुर वज्राचार्य (जन्म : ने.सं. १०६५ फागुन कृष्णपक्ष द्वितीया - दिवंगत : ने.सं. ११२२ कछलाथ्व सकिमिला पुन्ही) यागु प्रेरणा कया वसपोलयात नं लुमंका निर्वाण कामना याना च्वना ।

ख्व जिमिगु प्रकाशन वीर-पूर्ण पवित्र हेरा स्मृति ग्रन्थ मालाया १५-२० गूगु ल्याःतक थ्यंगु जुल । थुगु ग्रन्थसेट बिक्रीं प्राप्त जुइगु रकम त्रिपिटक बौद्ध ग्रन्थ प्रकाशन कोषय् वनीगु खँ पाठकपिंत जानकारी बियाच्च्वना । सद्धर्म उत्थान यायेगु छपला पुनित ज्याय् सहभागी जुया बिज्यायेत भन्ते, गुरुमां लगायत सकसिनं थथःगु छँय् संग्रहणीय थुगु ग्रन्थ सेट छगू छगू संग्रह याना पुण्य संचय याना बिज्यायेत जिमिगु इनाप दु । सुभाय् ।

हनेबहःम्ह कका, बा दुण्डबहादुर वज्राचार्यया न्त्याबलें सुस्वास्थ्यम्ह जुया बुद्धशासनय् निरन्तर लगे जुइ फुम्ह जुइमा धका आशिका यासे वसपोलप्रति नतमस्तक जुया ऋणी जुया च्वना । वसपोलया सुस्वास्थ्य व दीर्घायुया कामना याना ।

अन्तय् जातक साहित्यया माध्यमं थःगु धर्म व संस्कृतियात यथार्थकथं म्हसीकेत पाठकपिंत अचूक साधन चूलायेमा अले धर्मया मूल खँय् सुनानं गुमराह याये मफयेमा, यथार्थ धर्मयात म्हसीकेत बोधिसत्त्वं क्यना बिज्यागु पारमिता धर्मलिसे परिचित जुइ फयेमा, चाय्कं मचाय्कं बुद्ध व बोधिसत्त्वप्रति दयाच्चंगु मखुगु धारणा ननानं फुना शील सदाचारनिसें पालन याना मार्गफल तक साक्षात्कार यायेफुपिं जुइ दयेमा धका हनेबहःपिं पाठकपिलिसें तुं मुना जिमिसं आशिका याना । अस्तु ।

वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालय

पूर्णबहादुर वज्राचार्य एण्ड सन्स निवास
रत्नाकर महाविहार, हखबहाः, गाबहाः, यल
सकिमिला पुन्ही, ११३२ (२०६८ कार्तिक २४)

अशोकरत्न वज्राचार्य
डा. प्रदिपबहादुर वज्राचार्य
अनूरत्न वज्राचार्य

जिगु धापू

जातकय् बोधिसत्त्वया जीवन कथा दु । वसपोल शाक्यमुनि बुद्ध, न्हापा सुमेध ऋषि जुया दीपङ्कर बुद्धया पादमूलय् थः नं बुद्ध जुइत प्रार्थना यासैंनिसैं वसपोलया अन्तिम जन्मय् सिद्धार्थया नामं जन्म जुया बुद्धत्व प्राप्त याना बिज्याये न्ह्योतक वसपोलयात बोधिसत्त्व धाइ । बुद्धत्व प्राप्त यायेया नितिं अनेक जन्म कया बिज्याःगु विवरणयात जातक अट्टकथा अथवा जातक अट्टवण्णना धाइ । थुगु ग्रन्थय् व्याख्या सहितया शब्दार्थ बाहेक जातक अट्टकथायात थःगु भाषां न्ह्यब्वयेगु कुतः यानागु दु ।

थौं सम्पूर्ण जातक (खुगू भोलुमया सेट) ग्रन्थया रूपय् सर्वप्रथम नेपालभाषां पाठकसमक्ष न्ह्यब्वये दया जित अपार धर्मप्रीति जुया च्वंगु दु । प्रथम संघमहानायक प्रज्ञानन्द महास्थविर, आचार्य अमृतानन्द महानायक प्रभृति भन्तेपिसं तत्कालीन समाजयात माछि माःकथं छपु निपु याना जातक बाखँत अनुवाद न्ह्यब्वःगु खने दु । थौं छगू हे भाषा शैली जातक नेपाल भाषां सम्पूर्ण खण्ड पाठकपिनि न्ह्योने पिब्वयागु जुल ।

छन्हू संक्षिप्त बाखँ सहित धम्मपद पिदनेधुंका जातकयात नं थःगु हे कथं (Retold) बाखँ पिकाये दसा ज्यू धका मती तया । थ्व खँ भिक्षु सुदर्शन महास्थविरया न्ह्योने तयाबले वसपोलं साप हे नुगः क्वतुंका धया बिज्यात - “गाथा जक हे नं नेपाल भाषां पूर्वक पिकाये मफया च्वन । जातक बाखँया अनुवाद याइपिं भविष्यय् पिहाँ व हे वइ नि । आः थत्थेयात यानागु ज्या नि सिधय्के नु” । उबले वसपोलया ख्वाः क्वतूगु खनाबले जित साप हे नुगः मछिन । “भन्ते ! थज्याम्ह अनुवादक छपिनि न्ह्योने दु” धका धायेत जित उलु उलु मिंगु खः । पवित्रबहादुर दाई मदुसेलि थःकेनं न्हापाथें समय मदुगुलिं उबले थथे धायेत जिके आँत मवल । कीर्तिपुरं लिहाँ वयाम्हसिया मनं मनं विचाः याना “जातक दक्वं नेपाल भाषं हिइके दसा गुलि ज्यू” । वसपोललिसैं थथे खँल्हाबल्हा याना वयागु लच्छि हे मदुवं आकाभाकां सदांया नितिं वसपोलं त्वःता बिज्याबले जित साप हे नुगलय् घाः जुल । अबले निसैं जिं थुगु ज्या गुबले याये धका थथःम्हं फुर्सतया ई मुनेत ताःतुना जुया । बल्ल उगु समय वल, बहनि, चान्हे, सुथे, गुलि फत उलि ई लिक्कया ज्या न्ह्यज्याका । ग्रन्थ अनुवाद खुलाया दुने क्वचायेके फसां गुदँ लिपा जक पाठकपिनि न्ह्योने न्ह्यब्वयेत ताः लात ।

विश्वया अधिकांश प्राचीन धार्मिक व सामाजिक कथाया मूल स्रोत जातक बाखँ जुया च्वन । महाभारत, रामायण, बृहत्कथा, कथासरित्सागर, पञ्चतन्त्र, हितोपदेश, ईसप्या कथा, अलिफलैला (Arabian Knights) आदि आदिथें जागु स्थापित बाखँया मूल श्रोत जातक जुया च्वन । पुराणय् च्वपिं ऋषिमुनिपिनिगु बाखँ जातकय् च्वपिं पात्रत जूगुया अनेक दसुत पाठकपिसं जातकय् खंके फु । हानं, श्री रीज डेविड्सजुया धापूकथं बोधिसत्त्व बोसत खः अले जोसफ नं खः । बुद्धया आँशिक चरित्र व अनेक जातक बाखँ Barlaam and Joasaph स दु । थुकथं विश्वया कुंकुनामय् सकभनं दुगु धार्मिक व सामाजिक परम्पराया प्राचीन, अर्वाचीन विश्व साहित्य ख्यः ई वलिसे जातक बाखँया प्रवेश जुजुं वनाच्वंगु दुगु जुल । सन्त जोसफया रूपय् भगवान् बुद्ध थौं सारा रोमन कैथोलिक ईसाईतय्सं माने याना पूजा याना च्वंगु दु ।

बौद्ध देशय् ला जातक बाखँयागु प्रचार जुइगु हे जुल, कना च्वने माःगु मखुत । नेपालय् जातक व अवदानया बाखँ प्राचीन कालनिसैं छेय् छेय् न्यने कने याः । यैं, चाबहीया स्तूपसं दुगु शिलालेखय् उत्कीर्ण जूगु जातक बाखँनं भीथाय् नं पालि जातकया अस्तित्व न्हापानिसैं दुगु खँ बांलाक छर्लङ्ग सी दु, जातककालीन बाखँपाखें नेवाः समाजय् अद्यापि यक्व खं प्रभावित जुया च्वंगु दु । उपोसथ-व्रतया रूपय् अष्टमी व्रत च्वनेगु, जात्रा, नखः चखः हनेगु व थःथितिपिं व पासाभाईपिं छथाय् मुना छक्कु छम्वा साक्क इना चना नयेगु, सांस्कृतिक बाजँ थाना, म्ये हाला न्ह्याइपुइकेगु, तिसा वसतं छाया पिया बांलाका जुइगु व बहुमूल्य लुँवहः व

रत्नत जन्म जूसैनिसें मृत्यु पर्यन्त छयलेगु व छें दनेबले लुँ वहः, रत्न छयला वया चंगु आदि आदि दसुत थुकीया ज्वलन्त प्रमाण खः ।

श्रद्धेय ज्ञानपूर्णक महास्थविरया छत्वाः नुगः खँ त्यायेकया धायेगु खःसा “जातक खालि बोधिसत्त्वया जीवनी बाखँ कथं जक नं महत्वपूर्णगु मखु । थ्व दक्कं धयाथें विषयवस्तुयात कःघाये फूगु जन साहित्यथें नं खः । थुकी दुने छु जक मदु ? मनोरञ्जन, उपदेश, नीति, ब्यंग, बुद्धि विकासया लंपु, भौगोलिक, आर्थिक, धार्मिक, राजनैतिक, सामाजिक आदि आदि विषयतलिसे परिचय दयेका बीगु थ्व अतुलनीय ग्रन्थ खः । स्थल मार्गयागु चर्चाया विषययात अथें तया सामुद्रिक यात्राया चिमिसँ ब्वँ ब्वँ दंकीगु घटनातयगु उल्लेखं भीत जलमार्गयागु रोमाञ्चकारी यात्रात लिसे नं परिचित याका ब्यू । सप्पारक जातक थुकीया दसु खः । जातक पूर्व पश्चिम कथा साहित्यया न्यलुवा हे धाःसां ज्यू ।”

कृतज्ञताः जातक बाखँ अनुवाद यायेगु ज्याय् तःमहमच्छिसियागु ग्वाहालि जित प्राप्त जूगु दु । पालि गाथाया भावार्थया नितिं श्रद्धेय भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थविरयागु जातकगाथा (प्र.भा.) उपयोग यानागु दु । दक्कं जातक गाथाया भावार्थ भिकेत अनागारिका अगगजाणी गुरुमांयागु तःधंगु ग्वाहालि दु । अले तत्काल अनुवाद याःलिसे सिंहलीया जातक बाखँ स्वया संशोधन सहित बांलाक धैर्यपूर्वक शुद्ध जुइक कम्प्युटरय् थाना बिज्यामह श्रद्धेय भिक्षु चन्द्रगुप्त महास्थविर अले जातक बाखँ प्रकाशित मयासें गुदंतक अथें तया तयागु पुलांगु कम्प्युटरया डाटात सुरक्षा याना जक तया बिज्यागु मखु, याकन पिकाये माल धका न्याबले हौसला बिया माःबले माःकथं ग्वाहालि याना बिज्यामह श्रद्धेय धर्मगुप्त महास्थविर प्रमुख भन्तेपिं व गुरुमांप्रति कृतज्ञ जुया च्वना । वर्तमान नेपाःया एकमात्र त्रिपिटकाचार्य संघउपनायक श्रद्धेय भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर थः विरामी शैय्याय् च्वना बिज्याना नं थुगु जिगु कृतियात पताः छाया बालाकेभनं त्रिपिटक अनुवाद मण्डलया संयोजक श्रद्धेय कोण्डन्य भन्तेया ग्वाहालिं छगू विशेष भूमिका च्वया, च्वका बिज्यात । वसपोलपिं निम्हं भन्तेपिंप्रति कृतज्ञ जुया ।

छता खँ, थःगु परिवारपाखें शुरुनिसें संग्रहणीय मूल सद्धर्मया तःगुमछि ग्रन्थत प्रकाशन यायां थौं थुगु ग्रन्थत छकोलं खुगू भोलुम सेट प्रकाशन याःगु जुल । थुकिं त्रिपिटक बौद्ध ग्रन्थत पिकायेत छगू कोष दइगु जुल । प्रकाशक परिवारयात साधुवाद दु । थुगु ज्या सिद्ध यायेत अनुकूल वातावरण व अवसर बिया माःबलय् माःकथं सहभागी जूमह जिमि तिरिमय्जु ज्ञानीशोभा वज्राचार्ययात सुभाय् दु । माःगु सफू उपलब्ध याना बिज्याःपिं भिक्षु गुणघोष महास्थविर व अनागारिका अगगजाणी गुरुमांयात साधुवाद दु । बांलाक देबः क्पिपा ज्यामह भिन्वा मय्जु सुषमा शाक्ययात सुभाय् दु । इलय् बांलाक छापे याना ब्यूगुलिं आईडियल प्रिन्टिङ्ग प्रेसया थुवा श्री दीपक महर्जन व प्रेस परिवारयात धन्यवाद दु ।

अन्तय्, सुं गुम्हसियागु धर्म धाःगु खँ न्यना हाःहूलय् लगे जुया गनं सुयाके शरण काःजुइ माःगु अवस्थां मुक्त याना बिइगु खुला शिक्षा जातकय् दु । पशु अधिकारकर्मीतय्त पशुबली हिंसा रोके याकेत थुकिं बल बिइसा पशुं मनू बने जुइगु मानवीय शिक्षा जातकं बिइ । थुगु ग्रन्थ देया नेतावर्ग, शासकवर्ग, बुद्धिजीवि, ज्ञानपिपासु मालामि, शिक्षक, विद्यार्थीपित जक उपयोगी मजूसे राजनैतिक, सांस्कृतिक, आर्थिक, धार्मिक, पुरातात्विक, ऐतिहासिक शैक्षिक, साहित्यिक आदि गुगुं ख्यःयापिं लगायत बुद्धया सच्चा अनुयायी जुइपित नं उलि हे उपयोगी जुइगु ताया । जातकया बाखँनं हिंसा मुक्त सदाचार जीवन हनेगु स्यना अन्ततः जन्ममरणया कुचक्रं मुक्त जीवनया लक्ष्यय् थ्यंकेत भीत मिखा बिइ, स्वाबलम्बी याइ । अस्तु ।

- दुण्डबहादुर वज्राचार्य

विषय सूची

(न्यागूगु ब्व)

१६. स्वीगूगु निपात

५११. किंछन्द जातक : १ ५१६. महाकपि जातक : ४३
बान्ह उपोसथ-व्रतयागु सुफल व
न्यायाधीश जुया घूस काःगुया कुफल ।
लोहँतं कय्का थःगु छयों तछ्याना
ब्यूम्हसित तकं महाकपि माकःलं
जंगलय् तंम्हसित सिङ्गुलिं बचे याना
ब्यूगु ।
५१२. कुम्भ जातक : ८ ५१७. दकरक्खस जातक : ४९
अय्ला व वारुणीयागु आविष्कार व
उकियात त्वनेवं हानि जूगु ।
महाउम्मगु जातक जा. नं. ५४६
स्वयेगु ।
५१३. जयद्दिस जातक : १५ ५१८. पण्डरनागराज जातक : ५०
जयद्दिसकुमारं थःत बलि बिया थःम्ह
बौयात मनूया ला नइम्ह यक्षपाखें बचे
याना ब्यूगु । यक्षं वयागु पितृ-भक्तिं
प्रभावित जुया निम्हसितं त्वःता ब्यूगु ।
नागराजयाके सर्प ज्वनेगु तरिका
न्यना तपस्वीं विश्वासघात याना
गरुडराजयात कना ब्यूगु ।
५१४. छद्दन्त जातक : २३ ५१९. सम्बुला जातक : ५७
छद्दन्त हस्तिराजया निम्ह लानिपिं दु -
कान्छीम्ह सुभद्रा व जेठीम्ह सुभद्रा ।
कान्छीम्ह सुभद्राया मनय् ईर्ष्या युक्तगु
वैर पिहाँ वल । व सिना भद्रराजया
म्ह्याय् जुल । उबले नं वयागु नां
सुभद्रा खः । वं छद्दन्त गजराजयात
स्याकूगु ।
सम्बुला मिसां थःगु शीलयागु तेजं
भातयागु महारोग लाय्का ब्यूगु ।
५१५. सम्भव जातक : ३५ ५२०. गन्धतिन्दुक जातक : ६५
यशस्वी कौरव्य जुजु युधिष्ठिरया
न्ह्यसःया लिसः ततःधंपिसं बिइ
मफुगुयात मचाम्ह सम्भवं बिया
धर्म यज्ञयागु व्याख्या याःगु ।
पंचाल नरेशया राज्यय् जनतां आपालं
दुःख सील । न्हिनय् जुजुया मनूतय्सं
लुटे याःगु चान्हे खुँतय्सं लुटे याःगु ।
१७. पीगूगु निपात
५२१. तेसकुण जातक : ७२
जुजुं उल्लू, मैना व सुगायागु ख्यचं
उत्पन्न जूपिं भंगतय्त थः काय्
म्ह्याय्पिंथें याना लहिना तःगु ।

[१२]

५२२. सरभङ्ग जातक : ८१

जयपालयागु अद्भुत धनुर्विद्या व
सरभङ्ग शास्ताद्वारा शक्र व मेमेपिं
जुजुपिनिंगु जिज्ञासा मदयेका ब्यूगु ।

५२३. अलम्बुसा जातक : ९६

देवेन्द्र शक्रयागु उर्जकथं अलम्बुसा
अप्सरां ऋषिश्रृंगयागु तप भ्रष्ट याःगु ।

५२४. सङ्खपाल जातक : १०४

संखपाल नागराजयागु सहनशीलतायागु
खँ ।

५२५. चूलसुत्तसोम जातक : ११३

सुत्तसोमं सुयागु खँ मन्यन । काय,
कला, माँ - सकसियापाखें उपेक्षावान
जुया प्रव्रजित जूगु ।

१८. न्येय्गूगु निपात

५२६. नलिनिका जातक : १२३

राष्ट्र कल्याणया नितिं जुजुं थःम्ह
मृत्याय् नलिनिकायात छ्वया ऋषि
श्रृंगयागु तप भ्रष्ट याकूगु ।

५२७. उम्मादन्ती जातक : १३३

सिवि जुजु उम्मदन्ती खना तःसकं हे
आसक्त जूगु । सेनापति अहिपारकं
मैत्रीपूर्ण चलाखीं जुजुयागु आसक्ति
मदयेका ब्यूगु ।

५२८. महाबोधि जातक : १४५

अमात्यपिनिपाखें महाबोधि
परिव्राजकयात हत्या यायेत षडयन्त्र
याःगु ।

१९. ख्वीगूगु निपात

५२९. सोणक जातक : १५९

अरिन्दय जुजुं थः यःम्ह मचाबलेया
पासायात लुइकूगु ।

५३०. संकिच्च जातक : १७१

याकनं राज्य प्राप्त यायेगु लोभं
बौयागु हत्या याःम्ह राजकुमारयात
बोधिसत्त्वयागु उपदेश ।

२०. न्हैय्गूगु निपात

५३१. कुस जातक : १८२

जुजुयात सन्तान मदुगुलिं नियोगपाखें
काय्मचा दयेकेत कुतः याःगु ।

५३२. सोणानन्द जातक : २०७

जंगलय् सोन व वया किजां माँबौपित
सेवा याःगु ।

२१. चैय्गूगु निपात

५३३. चूलहंस जातक : २२३

सुमुख धयाम्ह हंस सेनापतिं विपत्तिया
इलय् नं जुजुयात मत्वःतू लिपा थःगु
बुद्धिबलं शिकारीयात नं यक्व धन
बिइके ब्यूगु ।

५३४. महाहंस जातक : २३९

लानिं स्वर्ण हंसया पाखें धर्मोपदेश न्यनेगु
इच्छां स्वर्ण हंस ज्वंके छ्वःगु । सुमुख
सेनापतिं अन्ततक स्वर्ण हंसराजयात
साथ बिया थःगु मैत्री व बुद्धिबलं वयात
जुजुया पाखें कुना तःगुलिं मुक्त याना
ब्यूगु ।

५३५. सुधाभोजन जातक : २५९
 मात्सर्यकोष धयाम्ह सेठ अतिकं नुगः
 स्याम्ह कञ्चूस खः । शक्र आदि
 देवतापिं मिले जुया वयागु नुगः
 स्यागुयात चिइका ब्यूगु ।

५३७. महासुत्तसोम जातक : ३०९
 महासुत्तसोम जुजुयात मनूया ला नयेगु
 स्वाद थुल । वं उकियात त्वःते मफुत ।
 कालहत्थी सेनापतिं लाखौं यत्नयात नं
 सुत्तसोमं ला नयेगु मत्वःतू । बोधिसत्त्वं
 वयागु थुगु बानी त्वःतका ब्यूगु ।

५३६. कुणाल जातक : २७९
 स्त्री जातियात थःगु वशय् तःम्ह
 कोकिल स्वामी व स्त्री जातियागु
 वशय् च्वंम्ह कोकिल स्वामीयागु
 बाखँ । मिसातय्गु दोषयागु वर्णन ।

संकेत - सूची

अ.क. = अट्टकथा
 अ.नि. = अट्टत्तरनिकाय
 अट्ट.सा. = अट्टसालिनी
 अनुटी. = अनुटीका
 अनु. = अनुवादक
 अप.पा. = अपदानपालि
 इतिवु. = इतिवुत्तक
 उदा. = उदान
 कथा. = कथावत्थु
 खु.नि. = खुट्टकनिकाय
 खु.पा. = खुट्टकपाठ
 चरिया. = चरियापिटक
 चूलनि. = चूलनिट्टेस
 जा. = जातक
 जा.अ.क. = जातक अट्टकथा
 जा.पा. = जातकपालि
 टी. = टीका
 थेरगा. = थेरगाथा
 थेरीगा. = थेरीगाथा
 दी.नि. = दीघनिकाय
 ध.प. = धम्मपद
 धम्म.अ.क. = धम्मपद अट्टकथा
 धम्म.सं. = धम्मसङ्गणि
 धातु. = धातुकथा
 नेत्ति. = नेत्तिप्पकरण
 पटि.म. = पटिसम्भिदामग्ग
 पट्टा. = पट्टान
 पपं.सू. = पपञ्चसूदनी नाम अट्टकथा
 परि. = परिवार
 पा.लि. = पालिजातक
 पाचि. = पाचित्तिय

पारा. = पाराजिका
 पु.प. = पुगलपञ्जत्ति
 पे.व. = पेतवत्थु
 पेटको. = पेटकोपदेस
 ब.जा. = बर्मी जातक
 बु.ब्रा. = बुद्धकालीन ब्राह्मण
 बु.रा. = बुद्धकालीन राजपरिवार
 बु.गृ. = बुद्धकालीन गृहस्थीहरू
 बु.म. = बुद्धकालीन महिला
 बु.श्रा.च. = बुद्धकालीन श्रावकचरित्र
 बु.वं. = बुद्धवंस
 म.नि. = मज्झिमनिकाय
 मनो.र. = मनोरथपूरणी नाम अट्टकथा
 महानि. = महानिट्टेस
 महाव. = महावग्ग
 मि.प्र. = मिलिन्द-प्रश्न
 यम. = यमक
 वि.व. = विमान वत्थु
 वि.वि.वि. = विपश्यना विशोधन विन्यास
 विभ.पा. = विभङ्गपालि
 विमा.व. = विमानवत्थु
 विसु.म. = विसुद्धिमग्ग
 सं. = सम्पादक
 सं.नि. = संयुत्तनिकाय
 सुत्त.नि. = सुत्तनिपात
 सिं.जा. = सिंहली जातक
 स्व. = स्वयादिसं/स्वया बिज्याहुँ
 हि.जा. = हिन्दी जातक
 D.P.P. = Dictionary of Pali-Proper Names. I, II,
 III, IV, V, VI क्रमशः- १, २, ३, ४, ५, ६ भाग

जातक अकारादि धलपौ

जातकया नां	ब्व	ल्याः	पृष्ठ	जातकया नां	ब्व	ल्याः	पृष्ठ
अकतञ्जु जातक	I	(९०)	३१८	अहितुण्डिक जातक	III	(३६५)	१४०
अकालरावि जातक	I	(११९)	३६६	आजञ्ज जातक	I	(२४)	१६९
अकित्ति जातक	IV	(४८०)	१५८	आदिच्चुपट्टान जातक	II	(१७५)	५४
अग्गिकभारद्वाज जातक	I	(१२९)	३८७	आदित्त जातक	III	(४२४)	३१९
अट्टसद्द जातक	III	(४१८)	२९१	आयाचितभत्त जातक	I	(१९)	१६०
अट्टान जातक	III	(४२५)	३२२	आरामदूसक जातक	I	(४६)	२२२
अट्टिसेन जातक	III	(४०३)	२४३	आरामदूसक जातक	II	(२६८)	२४९
अण्डभूत जातक	I	(६२)	२५१	आसङ्क जातक	III	(३८०)	१७४
अत्थस्सद्धार जातक	I	(८४)	३०९	इन्दसमानगोत्त जातक	II	(१६१)	३०
अननुसोचिय जातक	III	(३२८)	६६	इन्द्रिय जातक	III	(४२३)	३१४
अनभिरति जातक	I	(६५)	२५९	इल्लिस जातक	I	(७८)	२९३
अनभिरति जातक	II	(१८५)	७४	उच्छङ्ग जातक	I	(६७)	२६३
अनुसासिक जातक	I	(११५)	३६०	उच्छिट्टभत्त जातक	II	(२१२)	१२५
अन्त जातक	II	(२९५)	३१४	उदञ्चनी जातक	I	(१०६)	३४९
अपण्णक जातक	I	(१)	१०९	उदपानदूसक जातक	II	(२७१)	२५६
अब्भन्तर जातक	II	(२८१)	२८५	उदय जातक	IV	(४५८)	६८
अभिण्ह जातक	I	(२७)	१७६	उदुम्बर जातक	II	(२९८)	३१७
अमरादेवी जातक	I	(११२)	३५७	उद्दालक जातक	IV	(४८७)	२०१
अम्ब जातक	I	(१२४)	३७८	उपसालक जातक	II	(१६६)	४०
अम्ब जातक	III	(३४४)	९६	उपाहन जातक	II	(२३१)	१६५
अम्बजा जातक	IV	(४७४)	१३२	उभतोभट्ट जातक	I	(१३९)	४०४
अयकूट जातक	III	(३४७)	१०३	उमङ्ग जातक	VI	(५४६)	२६६
अयोधर जातक	IV	(५१०)	३३७	(उम्मग्ग अथवा महाउम्मग्ग जातक)			
अरञ्ज जातक	III	(३४८)	१०४	उम्मादन्ती जातक	V	(५२७)	१३३
अरक जातक	II	(१६९)	४५	उरग जातक	II	(१५४)	९
अलम्बुसा जातक	V	(५२३)	९६	उरग जातक	III	(३५४)	११४
अलीनचित्त जातक	II	(१५६)	१४	उलूक जातक	II	(२७०)	२५४
अवारिय जातक	III	(३७६)	१६२	एकराज जातक	III	(३०३)	९
असङ्घिय जातक	I	(७६)	२८२	एकपण्ण जातक	I	(१४९)	४२२
असदिस जातक	II	(१८१)	६५	एकपद जातक	II	(२३८)	१७५
असम्पदान जातक	I	(१३१)	३६०	ककण्टक जातक	II	(१७०)	४६
असातमन्त जातक	I	(६१)	२४८	कक्कटक जातक	II	(२६७)	२४६
असातरूप जातक	I	(१००)	३४२	कक्कारु जातक	III	(३२६)	६१
असिताभू जातक	II	(२३४)	१७०	कञ्चनक्खन्ध जातक	I	(५६)	२४१
असिलक्खण जातक	I	(१२६)	३८२	कच्चानि जातक	III	(४१७)	२८७
अस्सक जातक	II	(२०७)	१५५	कच्छप जातक	II	(१७८)	५९

जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ	जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ
कच्छप जातक	II	(२१५)	१३१	कुक्कुर जातक	I	(२२)	१६५
कच्छप जातक	II	(२७३)	२५९	कुटिदूसक जातक	III	(३२१)	५०
कटाहक जातक	I	(१२५)	३७९	कुदाल जातक	I	(७०)	२६८
कडुहारि जातक	I	(७)	१३५	कुपाल जातक	V	(५३६)	२७९
कणवेर जातक	III	(३१८)	४२	कुण्डककुच्छिसिन्धव जातक	II	(२५४)	२१०
कण्डि जातक	I	(१३)	१५०	कुण्डकपूव जातक	I	(१०९)	३५४
कणह जातक	I	(२९)	१७९	कुन्तिनी जातक	III	(३४३)	९४
कणह जातक	IV	(४४०)	५	कुम्भ जातक	V	(५१२)	८
कणहदीपायन जातक	IV	(४४४)	१८	कुम्भकार जातक	III	(४०८)	२५७
कण्डरी जातक	III	(३४१)	९२	कुम्भिल जातक	II	(२२४)	१५५
कन्दगलक जातक	II	(२१०)	१२१	कुम्मासपिण्डि जातक	III	(४१५)	२७७
कपि जातक	II	(२५०)	१९९	कुस्धम्म जातक	I	(२७६)	२६४
कपि जातक	III	(४०४)	२४५	कुस्लमिग जातक	I	(२१)	१६३
कपोत जातक	I	(४२)	२१६	कुस्लमिग जातक	II	(२०६)	११३
कपोत जातक	III	(३७५)	१६०	कुलावक जातक	I	(३१)	१८३
कलण्डुक जातक	I	(१२७)	३८४	कुस जातक	V	(५३१)	१८२
कळायमुट्टि जातक	II	(१७६)	५५	कुसनाळि जातक	I	(१२१)	३७१
कल्याणधम्म जातक	II	(१७१)	४७	कुहक जातक	I	(८९)	३१७
कस्सपमन्दिय जातक	III	(३१२)	२६	कूटवाणिज जातक	I	(९८)	३३९
काक जातक	I	(१४०)	४०६	कूटवाणिज जातक	II	(२१८)	१३६
काक जातक स्व पारावत जातक				केळिसील जातक	II	(२०२)	१०५
काक जातक स्व समुद्दकाक जातक				केसव जातक	III	(३४६)	१००
काकवती जातक	III	(३२७)	६४	कोकालिक जातक स्व कोकिल जातक			
कामनीत जातक	II	(२२८)	१६०	कोकिल जातक	III	(३३१)	७२
कामविलाप जातक	II	(२९७)	३१६	कोटसिम्बलि जातक	III	(४१२)	२७१
कालकण्णि जातक	I	(८३)	३०७	कोमारपुत्त जातक	II	(२९९)	३१९
कायनिब्बिन्द जातक	II	(२९३)	३११	कोरण्डिय जातक	III	(३५६)	१२०
कालबाहु जातक	III	(३२९)	६८	कोसम्बिय जातक	III	(४२८)	३३०
कालिङ्गबोधि जातक	IV	(४७९)	१५२	कोसिय जातक	I	(१३०)	३८८
काम जातक	IV	(४६७)	११०	कोसिय जातक	II	(२२६)	१५६
कासाव जातक	II	(२२१)	१४८	कोसिय जातक	IV	(४७०)	१२२
किंछन्द जातक	V	(५११)	१	खज्जोपनक जातक	III	(३६४)	१३९
किंपक्क जातक	I	(८५)	३१०	खण्डहाल जातक	VI	(५४२)	१०९
किंफल जातक	I	(५४)	२३७	खदिरङ्गार जातक	I	(४०)	२०५
किसुकोपम जातक	II	(२४८)	१९६	खन्ध जातक	II	(२०३)	१०७
कुक्कु जातक	III	(३९६)	२२०	खन्तिवण्ण जातक	II	(२२५)	१५५
कुक्कुट जातक	II	(२०९)	१२०	खन्तिवादी जातक	III	(३१३)	२८
कुक्कुट जातक	III	(३८३)	१८४	खरस्सर जातक	I	(७९)	२९९
कुक्कुट जातक	IV	(४४८)	३६	खरपुत्त जातक	III	(३८६)	१९२

जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ
खरादिय जातक	I	(१५)	१५४
खुरप जातक	II	(२६५)	२४२
गग्ग जातक स्व भग्ग जातक			
गङ्गमाल जातक	III	(४२१)	३०२
गङ्गेय्य जातक	II	(२०५)	१११
गद्रभपञ्च जातक	I	(१११)	३५७
गन्धतिन्दुक जातक	V	(५२०)	६५
गन्धार जातक	III	(४०६)	२५०
गरहित जातक	II	(२१९)	१३८
गहपति जातक	II	(१९९)	१००
गामणि जातक	I	(८)	१३७
गामणिचन्द जातक	II	(२५७)	२१८
गिज्झ जातक	II	(१६४)	३६
गिज्झ जातक स्व मातुपोसक जातक			
गिज्झ जातक	III	(४२७)	३२८
गिरिदत्त जातक	II	(१८४)	७३
गुम्बिय जातक	III	(३६६)	१४२
गुण जातक	II	(१५७)	१७
गुत्तिल जातक	II	(२४३)	१८४
गूथपाण जातक	II	(२२७)	१५८
गोध जातक स्व पक्कगोध जातक			
गोधराज जातक	III	(३२५)	६०
गोधा जातक	I	(१३८)	४०३
गोधा जातक	I	(१४१)	४०८
घट जातक	III	(३५५)	११८
घटपण्डित जातक	IV	(४५४)	५२
घतासन जातक	I	(१३३)	३९५
घोनसाख जातक स्व वेनसाख जातक			
चक्कवाक जातक	III	(४३४)	३५४
चक्कवाक जातक	IV	(४५१)	४६
चतुद्धार जातक	IV	(४३९)	१
चतुपोसथिक जातक	IV	(४४१)	९
चतुमट्ट जातक	II	(१८७)	७९
चन्दकिन्नरी जातक	IV	(४८५)	१९०
चन्दकुमार जातक स्व खण्डहाल जातक			
चन्दाभ जातक	I	(१३५)	३९७
चम्मसाटक जातक	III	(३२४)	५८
चम्पेय्य जातक	IV	(५०६)	३१२
चित्तसम्भूत जातक	IV	(४९८)	२६६

जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ
चूळकालिङ्ग जातक	III	(३०१)	१
चूळकुणाल जातक	IV	(४६४)	९६
चूळजनक जातक	I	(५२)	२३५
चूळधनुग्गह जातक	III	(३७४)	१५६
चूळधम्मपाल जातक	III	(३५८)	१२५
चूळनन्दिय जातक	II	(२२२)	१५०
चूळनारद जातक	IV	(४७७)	१४५
चूळपदुम जातक	II	(१९३)	८७
चूळपलोभन जातक	II	(२६३)	२३७
चूळबोधि जातक	IV	(४४३)	१४
चूळसुतसोम जातक	V	(५२५)	११३
चूळसुव जातक	III	(४३०)	३३६
चूळसेट्टि जातक	I	(४)	१२१
चूळहंस जातक	IV	(५०२)	२९०
चूळहंस जातक	V	(५३३)	२२३
चैतिय जातक	III	(४२२)	३०९
छदन्त जातक	V	(५१४)	२३
छव जातक	III	(३०९)	१९
जनसन्ध जातक	IV	(४६८)	११५
जम्बुक जातक	III	(३३५)	७९
जम्बुखादक जातक	II	(२९४)	३१२
जयदिस जातक	V	(५१३)	१५
जरूदपान जातक	II	(२५६)	२१६
जवनहंस जातक	IV	(४७६)	१४०
जवसकुण जातक स्व सकुण जातक			
जागर जातक	III	(४१४)	२७५
जुणह जातक	IV	(४५६)	६२
झानसोधन जातक	I	(१३४)	३९६
तक्क जातक स्व तक्कपण्डित जातक			
तक्कपण्डित जातक	I	(६३)	२५५
तक्कल जातक	IV	(४४६)	२७
तक्कारिय जातक	IV	(४८१)	१६३
तचसार जातक	III	(३६८)	१४५
तच्छसूकर जातक	IV	(४९२)	२३०
तण्डुलनाळि जातक	I	(५)	१२९
तयोधम्म जातक	I	(५८)	२४४
तित्तिर जातक	I	(३७)	१९७
तित्तिर जातक	I	(११७)	३६३
तित्तिर जातक	III	(३१९)	४२

जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ
तित्तिर जातक स्व दहर जातक			
तित्थ जातक	I	(२५)	१७०
तिन्दुक जातक	II	(१७७)	५७
तिपल्लथमिग जातक	I	(१६)	१५५
तिरीटवच्छ जातक	II	(२५९)	२२९
तिलमुड्डि जातक	II	(२५२)	२०४
तुण्डिल जातक	III	(३८८)	१९९
तेलपत्त जातक	I	(९६)	१७०
तेलोवाद जातक स्व बालोवाद जातक			
तेसकुण जातक	V	(५२१)	७२
थुस जातक	III	(३३८)	८५
दकरक्खस जातक	V	(५१७)	४९
दहर जातक	II	(१७२)	४९
दहर जातक	III	(३०४)	१०
दहर जातक	III	(४३८)	३६५
दधिवाहन जातक	II	(१८६)	७६
दब्भपुप्फ जातक	III	(४००)	२३०
दरीमुख जातक	III	(३७८)	१६८
दल्हधम्म जातक	III	(४०९)	२६२
दसब्राह्मण जातक	IV	(४९५)	२४५
दसरथ जातक	IV	(४६१)	८२
दीधीतिकोसन जातक	III	(३७१)	१५०
दीपि जातक	III	(४२६)	३२५
दुद्द जातक	II	(१८०)	६३
दुद्दुभ जातक	III	(३२२)	५३
दुतियपलायित जातक	II	(२३०)	१६३
दुब्बच जातक	I	(११६)	३६२
दुब्बलकट्ट जातक	I	(१०५)	३४८
दुब्भियमक्कट जातक	II	(१७४)	५२
दुम्मेध जातक	I	(५०)	२२९
दुम्मेध जातक	I	(१२२)	३७६
दुराजन जातक	I	(६४)	२५८
दूत जातक	II	(२६०)	२३१
दूत जातक	IV	(४७८)	१४९
देवतापञ्च जातक	III	(३५०)	१०७
देवधम्म जातक	I	(६)	१३१
धजविहेट जातक स्व विज्जाधर जातक			
धम्म जातक स्व धम्मदेवपुत्त जातक			
धम्मदेवपुत्त जातक	IV	(४५७)	६६

जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ
धम्मधज जातक	II	(२२०)	१४०
धम्मधज जातक	III	(३८४)	१८६
धूमकारि जातक	III	(४१३)	२७३
नकुल जातक	II	(१६५)	३८
नक्खत्त जातक	I	(४९)	२२७
नङ्गलीस जातक	I	(१२३)	३७५
नङ्गुड जातक	I	(१४४)	४१३
नच्च जातक	I	(३२)	१८८
नन्द जातक	I	(३९)	२०३
नन्दियमिगराज जातक	III	(३८५)	१८९
नन्दिविसाल जातक	I	(२८)	१७७
नळपान जातक	I	(२०)	१६१
नानाछन्द जातक	II	(२८९)	३०३
नामसिद्धि जातक	I	(९७)	३३६
निग्रोध जातक	IV	(४४५)	२३
निग्रोधमिग जातक	I	(१२)	१४३
निमि जातक	VI	(५४१)	८३
निळिनिका जातक	V	(५२६)	१२३
नेरु जातक	III	(३७९)	१७२
पक्कगोध जातक	III	(३३३)	७५
पञ्चगस्क जातक स्व भीस्क जातक			
पञ्चपण्डित जातक	IV	(५०८)	३२७
पञ्चावुध जातक	I	(५५)	२४४
पञ्चुपोसथ जातक	IV	(४९०)	२२०
पण्णक जातक	III	(४०१)	२३०
पण्णक जातक स्व दसण्णक जातक			
पण्णिक जातक	I	(१०२)	३४५
पण्डर जातक स्व पण्डरनागराज जातक			
पण्डरनागराज जातक	V	(५१८)	५०
पदकुसलमाणवक जातक	III	(४३२)	३४२
पदुम जातक	II	(२६१)	२३३
पब्बतूपत्थर जातक	II	(१९५)	९३
परन्तप जातक	III	(४१६)	२८२
परोसत जातक	I	(१०१)	३४४
परोसहस्स जातक	I	(९९)	३४०
पलायित जातक	II	(२२९)	१६२
पलास जातक	III	(३०७)	१६
पलास जातक	III	(३७०)	१४८
पादञ्जलि जातक	II	(२४७)	१९४

जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ
पानीय जातक	IV	(४५९)	७४
पारावत जातक	III	(३९५)	२१८
पीठ जातक	III	(३३७)	८३
पुचिमन्द जातक	III	(३११)	२४
पुटदूसक जातक	II	(२८०)	२७८
पुटभक्त जातक	II	(२२३)	१५२
पुण्णनन्दी जातक	II	(२१४)	१३०
पुण्णपाति जातक	I	(५३)	२३५
पूतिमंस जातक	III	(४३७)	३६२
पुप्फरत्त जातक	I	(१४७)	४१८
फन्दन जातक	IV	(४७५)	१३६
फल जातक स्व किंफल जातक			
बक जातक	I	(३८)	२००
बक जातक	II	(२३६)	१७३
बक जातक	III	(४०५)	२४७
बकब्रह्म जातक स्व बक जातक			
बन्धनमोक्ख जातक	I	(१२०)	३६८
बन्धनागार जातक	II	(२०१)	१०३
बब्बु जातक	I	(१३७)	४००
बालीवाद जातक	II	(२४६)	१९३
बावेरु जातक	III	(३३९)	८८
बाहिय जातक	I	(१०८)	३५३
बिलारकोसिय जातक	IV	(४५०)	४१
बिळारवत जातक	I	(१२८)	३८५
ब्यग्घ जातक	II	(२७२)	२५७
ब्रहाछत्त जातक	III	(३३६)	८१
ब्रह्मदत्त जातक	III	(३२३)	५६
भग्ग जातक	II	(१५५)	११
भद्दसाल जातक	IV	(४६५)	९६
भद्रघट जातक स्व सुराघट जातक			
भरु जातक	II	(२१३)	१२७
भल्लातिय जातक	IV	(५०४)	३०१
भिक्खापरम्पर जातक	IV	(४९६)	२५३
भिस जातक	IV	(४८८)	२०६
भिसपुप्फ जातक स्व सिङ्घपुप्फ जातक			
भीमसेन जातक	I	(८०)	३०१
भीस्क जातक	I	(१३२)	३९३
भूरिदत्त जातक	VI	(५४३)	१३७
भूरिपञ्च जातक	IV	(४५२)	४८

जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ
भेरिवादक जातक	I	(५९)	२४६
भोजाजानीय जातक	I	(२३)	१६७
मकस जातक	I	(४४)	२१९
मक्कट जातक	II	(१७३)	५१
मखादेव जातक स्व मघदेव जातक			
मघदेव जातक	I	(९)	१३७
मङ्गल जातक	I	(८७)	३१३
मच्छ जातक	I	(३४)	१९२
मच्छ जातक	I	(७५)	२८०
मच्छ जातक	II	(२१६)	१३३
मच्छुद्दान जातक	II	(२८८)	३०१
मड्डकुण्डली जातक	IV	(४४९)	३८
मणिकण्ठ जातक	II	(२५३)	२०८
मणिकुण्डल जातक	III	(३५१)	१०८
मणिचोर जातक	II	(१९४)	९०
मणिसूकर जातक	II	(२८५)	२९५
मतकभक्त जातक	I	(१८)	१५८
मतरौदन जातक	III	(३१७)	४०
मनोज जातक	III	(३९७)	२२२
मन्धातु जातक	II	(२५८)	२२६
मय्हक जातक	III	(३९०)	२०६
महाअस्सारोह जातक	III	(३०२)	६
महाउक्कुस जातक	IV	(४८६)	११८
महाउम्मग्ग, उम्मग्ग जातक स्व उमङ्ग जातक			
महाकण्ह जातक	IV	(४६९)	११८
महाकपि जातक	III	(४०७)	२५४
महाकपि जातक	V	(५१६)	४३
महाजनक जातक	VI	(५३९)	२६
महाधम्मपाल जातक	IV	(४४७)	३२
महानारदकस्सप जातक	VI	(५४४)	१८२
महापदुम जातक	IV	(४७२)	१२३
महापनाद जातक	II	(२६४)	२४०
महापलोभन जातक	IV	(५०७)	३२२
महापिङ्गल जातक	II	(२४०)	१७८
महाबोधि जातक	V	(५२८)	१४५
महामङ्गल जातक	IV	(४५३)	४८
महामोर जातक	IV	(४९१)	२२४
महावाणिज जातक	IV	(४९३)	२३६
महावेस्सन्तर जातक स्व वेस्सन्तर जातक			

जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ
महासार जातक	I	(९२)	३२२
महासीलव जातक	I	(५१)	१३१
महासुतसोम जातक	V	(५३७)	३०९
महासुदस्सन जातक	I	(९५)	३३०
महासुपिन जातक	I	(७७)	२८४
महासुव जातक	III	(४२९)	३३३
महाहंस जातक	V	(५३४)	२३९
महिळामुख जातक	I	(२६)	१७३
महिंसराज जातक	II	(२७८)	२७४
महोसध जातक स्व उमङ्ग जातक			
मातङ्ग जातक	IV	(४९७)	२५८
मातुपोसक जातक	IV	(४५५)	५९
मातुपोसकगिञ्ज जातक	III	(३९९)	२२८
मास्त जातक स्व मालुत जातक			
मालुत जातक	I	(१७)	१५७
मिगपोतक जातक	III	(३७२)	१५२
मिगालोप जातक	III	(३८१)	१७८
मितचिन्ती जातक	I	(११४)	३५९
मितविन्दक जातक	I	(८२)	३०६
मितविन्दक जातक	I	(१०४)	३४७
मितविन्दक जातक	III	(३६९)	१४६
मितामित्त जातक	II	(१९७)	९७
मितामित्त जातक	IV	(४७३)	१२९
मुदुपाणि जातक	II	(२६२)	२३४
मुदुलखण जातक	I	(६६)	२६०
मुनिक जातक	I	(३०)	१८१
मूगपक्ख जातक	VI	(५३८)	१
मूलपरियाय जातक	II	(२४५)	१९१
मूसिक जातक	III	(३७३)	१५४
मेण्डकपञ्च जातक	IV	(४७१)	१२२
मोर जातक	II	(१५९)	२४
युधञ्चय जातक	IV	(४६०)	७८
रथलट्टि जातक	III	(३३२)	७३
राध जातक	I	(१४५)	४१५
राध जातक	II	(१९८)	९८
राजकुम्भ जातक	III	(३४५)	९८
राजोवाद जातक	II	(१५१)	१
राजोवाद जातक	III	(३३४)	७७
स्खधम्म जातक	I	(७४)	२७९

जातकया नां	ब	ल्याः	पृष्ठ
स्रचिर जातक	II	(२७५)	२६३
स्त्रमिगराज जातक	IV	(४८२)	१७१
रुहक जातक	II	(१९१)	८५
रोमक जातक	II	(२७७)	२७३
रोहणमिग जातक	IV	(५०१)	२८१
रोहन्तमिग जातक स्व रोहणमिग जातक			
रोहिणि जातक	I	(४५)	२११
लक्खणमिग जातक	I	(११)	१४१
लट्टुकिक जातक	III	(३५७)	१२२
लाभगरह जातक	II	(२८७)	३००
लित्त जातक	I	(९१)	३२०
लोमसकस्सप जातक	III	(४३३)	३५१
लोमहंस जातक	I	(९४)	३२८
लोल जातक	II	(२७४)	२६१
लोसक जातक	I	(४१)	२११
लोहकुम्भि जातक	III	(३१४)	३१
वक जातक	II	(३००)	३२१
वच्छनख जातक	II	(२३५)	१७१
वट्ट जातक	I	(११८)	३६४
वट्टक जातक	I	(३५)	१९३
वट्टक जातक	III	(३९४)	२१६
वट्टकीसूकर जातक	II	(२८३)	२८७
वण्णारोह जातक	III	(३६१)	१३४
वण्णुपथ जातक	I	(२)	११६
वरुण जातक	I	(७१)	२७१
वलाहकस्स जातक	II	(१९६)	९४
वातग्गसिन्धव जातक	II	(२६६)	२४४
वातमिग जातक	I	(१४)	१५१
वानर जातक	III	(३४२)	९३
वानरिन्द जातक	I	(५७)	२४३
वास्सणि जातक स्व वास्सणिदूसक जातक			
वास्सणिदूसक जातक	I	(४७)	२२३
वालोदक जातक	II	(१८३)	७१
विकण्णक जातक	II	(२३३)	१६८
विगतिच्छ जातक	II	(२४४)	१९०
विघासाद जातक	III	(३९३)	२१४
विधुर जातक	VI	(५४५)	२१०
विज्जाधर जातक	III	(३९१)	२०९
विनील जातक	II	(१६०)	२८

जातकया नां	ब	त्याः	पृष्ठ	जातकया नां	ब	त्याः	पृष्ठ
विरोच जातक	I	(१४३)	४११	सम्भव जातक	V	(५१५)	३५
विसय्ह जातक	III	(३४०)	९०	सम्मोदमान जातक	I	(३३)	१९०
विसवन्त जातक	I	(६९)	२६६	सरभङ्ग जातक	V	(५२२)	८१
विस्सासभोजन जातक	I	(९३)	३२७	सरभमिग जातक	IV	(४८३)	१७७
वीणाथूण जातक	II	(२३२)	१६७	ससपण्डित जातक	III	(३१६)	३७
वीरक जातक	II	(२०४)	११०	साकेत जातक	I	(६८)	२६५
वेदब्भ जातक स्व वेदब्भ जातक				साकेत जातक	II	(२३७)	१७४
वेदब्भ जातक	I	(४८)	२२५	साधिन जातक	IV	(४९४)	२४०
वेनसाख जातक	III	(३५३)	१११	साधुसील जातक	II	(२००)	१०१
वेरि जातक	I	(१०३)	३४६	साम जातक स्व सुवण्णसाम जातक			
वेलुक जातक	I	(४३)	२१८	सारम्भ जातक	I	(८८)	३१६
वेस्सन्तर जातक	VI	(५४७)	३७४	सालक जातक	II	(२४९)	१९७
संकिच्च जातक	V	(५३०)	१७१	सालिकेदार जातक	IV	(४८४)	१८६
संवर जातक	IV	(४६२)	८६	सालित्तक जातक	I	(१०७)	३५१
सकुण जातक	I	(३६)	१९६	साळिय जातक	III	(३६७)	१४३
सकुण जातक	III	(३०८)	१८	सालूक जातक	II	(२८६)	२९८
सकुणग्धि जातक	II	(१६८)	४३	सिङ्गाल जातक	I	(११३)	३५७
सङ्कप्पराज जातक	II	(२५१)	२०१	सिङ्गाल जातक	I	(१४२)	४०९
सङ्ग जातक	IV	(४४२)	१०	सिङ्गाल जातक	I	(१४८)	४२०
सङ्गधम जातक	I	(६०)	२४७	सिङ्गाल जातक	II	(१५२)	४
सङ्गपाल जातक	V	(५२४)	१०४	सिङ्गपुप्फ जातक	III	(३९२)	२१२
सङ्गामावचर जातक	II	(१८२)	६८	सिरि जातक	II	(२८४)	२९१
सच्चंकिर जातक	I	(७३)	२७६	सिरिकाळकण्णि जातक	II	(१९२)	८६
सज्जीव जातक	I	(१५०)	४२६	सिरिकाळकण्णि जातक	III	(३८२)	१८०
सतधम्म जातक	II	(१७९)	६१	सिरीमन्त जातक	IV	(५००)	२८१
सतपत्त जातक	II	(२७९)	२७६	सिवि जातक	IV	(४९९)	२७३
सत्तिगुम्ब जातक	IV	(५०३)	२९५	सीलवनागराज जातक	I	(७२)	२७३
सत्तुभस्त जातक	III	(४०२)	२३७	सीलवीमंसक जातक	I	(८६)	३११
सन्थव जातक	II	(१६२)	३१	सीलवीमंसक जातक	II	(२९०)	३०५
सन्धिभेद जातक	III	(३४९)	१०५	सीलवीमंसन जातक	III	(३०५)	१२
सब्बदाठ जातक	II	(२४१)	१८०	सीलवीमंसन जातक	III	(३३०)	७०
सब्बमंसलाभ जातक	III	(३१५)	३५	सीलवीमंसन जातक	III	(३६२)	१३६
सब्बसंहारकपञ्च जातक	I	(११०)	३५६	सीलानिसंस जातक	II	(१९०)	८३
समिद्धि जातक	II	(१६७)	४२	सीहकोत्थु जातक	II	(१८८)	८०
समुग्ग जातक	III	(४३६)	३५९	सीहचम्म जातक	II	(१८९)	८२
समुद्द जातक	II	(२९६)	३१५	सुक जातक	II	(२५५)	२१४
समुद्दकाक जातक	I	(१४६)	४१६	सुखविहारि जातक	I	(१०)	१३९
समुद्दवाणिज जातक	IV	(४६६)	१०५	सुच्चज जातक	III	(३२०)	४७
सम्बुला जातक	V	(५१९)	५७	सुजात जातक	II	(२६९)	२५०

जातकया नां	ब	त्याः	पृष्ठ	जातकया नां	ब	त्याः	पृष्ठ
सुजात जातक	III	(३५२)	१०९	सुसुमार जातक	II	(२०८)	११८
सुजाता जातक	III	(३०६)	१४	सुहनु जातक	II	(१५८)	२२
सुतनु जातक	III	(३९८)	२२४	सूकर जातक	II	(१५३)	७
सुधाभोजन जातक	V	(५३५)	२५९	सूचि जातक	III	(३८७)	१९६
सुनख जातक	II	(२४२)	१८२	सेगु जातक	II	(२१७)	१३४
सुपत्त जातक	II	(२९२)	३०८	सेतकेतु जातक	III	(३७७)	१६५
सुप्पारक जातक	IV	(४६३)	९०	सेय्य जातक	II	(२८२)	२८५
सुमङ्गल जातक	III	(४२०)	२९९	सेय्य जातक	III	(३१०)	२१
सुयोनन्दी जातक	III	(३६०)	१३१	सेरिववाणिज जातक	I	(३)	११९
सुराघट जातक	II	(२९१)	३०७	सोणक जातक	V	(५२९)	१५९
सुरापान जातक	I	(८१)	३०४	सोणनन्द जातक	V	(५३२)	२०७
सुत्रेचि जातक	IV	(४८९)	२१२	सोमनस्स जातक	IV	(५०५)	३०६
सुलसा जातक	III	(४१९)	२९६	सोमदत्त जातक	II	(२११)	१२३
सुवण्णकक्कटक जातक	III	(३८९)	२०२	सोमदत्त जातक	III	(४१०)	२६५
सुवण्णमिग जातक	III	(३५९)	१२८	हंस जातक स्व चूळहंस जातक			
सुवण्णसाम जातक	VI	(५४०)	५८	हत्थिपाल जातक	IV	(५०९)	३२७
सुवण्णहंस जातक	I	(१३६)	३९८	हरितच जातक	III	(४३१)	३३८
सुसन्धि जातक स्व सुयोनन्दी जातक				हरितमण्डूक जातक	II	(२३९)	१७६
सुसीम जातक	II	(१६३)	३३	हलिदिराग जातक	III	(४३५)	३५७
सुसीम जातक	III	(४११)	२६८	हिरि जातक	III	(३६३)	१३८

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

खुद्दकनिकायअन्तर्गत

जातक

(न्यागूगु ब्व)

१६. स्वीगूगु निपात

५११. किंछन्द जातक

“किंछन्दो किमधिष्णायो...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् उपोसथ-कर्मयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल ।

वर्तमान कथा

छन्हुया दिनय् आपालं उपासक उपासिकापिं उपोसथ-व्रत च्वना धर्म न्यनेया नितिं फेतुना च्वंबले शास्तां न्यना बिज्यात – “उपासकपिं ! छु उपोसथ-व्रत च्वं ला ?” “च्वना, भन्ते !” “उपोसथ-व्रत च्वंगु बां हे लात । पुलापित् बान्हिजक उपोसथ-व्रत च्वंगुया प्रतापं यक्व यश प्राप्त जूगु दु ।” थुलि आज्ञा जूबले इमिसं प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मया खं आज्ञा जुया बिज्यात –

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् व छम्ह श्रद्धावान्म्ह दान, शील व उपोसथ-कर्मय् अप्रमादीम्ह जुया च्वन । वं मेपिं अमात्य आदिपिनिपाखें नं दानयागु अनुमोदन याकल । परन्तु वयाम्ह पुरोहित जुलसा खँ छुल्लाम्ह, घूस नया जुइम्ह व मुद्दा मामिलाय् गलत निर्णय याना जुइम्ह जुया च्वन । उपोसथ-व्रतया दिखुन्हु जुजुं अमात्य आदिपिंत सःता उपोसथ-व्रत च्वं धका धाल । पुरोहितं उपोसथ-व्रत मच्चं । वं उखुन्हुया दिनय् घूस नया गलत निर्णय यात । जुजुयागु दर्शन यायेत वःपिं अमात्यपिंके “छिपिं उपोसथ-व्रत च्वना ला ?” धका न्यं न्यं जुजुं वयाके नं न्यन - “आचार्य ! छु छपिंसं उपोसथ-व्रत च्वं ला ?” वं खःसां मखुसां “च्वना” धका धाल अले प्रासादं कुहाँ वन ।

अनंलि छम्ह अमात्यं दोषारोपण यात - “छु छपिंसं उपोसथ-व्रत मच्चना मखु ला ?” वं लिसः बिल - “जिं इलय् हे जा नयेधुन । आः छेंय् वना ख्वाः सिला उपोसथ-व्रत ग्रहण याये अले बहनिसिया जा नये मखु । चान्हे शील पालन याये । थुकथं जिगु बान्हि जक जूसां व्रत जुइ ।” “आचार्य ! ज्यू” वं छेंय् वना अथे हे यात ।

अले छुन्हुया दिनय् व न्यायाधीशया आसनय् फेतुना च्वंबले छम्ह सदाचारीम्ह मिसा मुद्दाय् तक्यना च्वने माःगुलिं छेंय् वने मलात । वं बिचाः यात - “जिं उपोसथ-व्रत स्यंके मखु ।” वं ई दनिबले हे ख्वाः सिलेगु यात । उगु इलय् ब्राह्मणयाथाय् पाके जूगु अंतमध्ये छगः अँ बिइ हल ।

वं वयागु व्रतया खँ सिइका धाल - “ध्व नया व्रत च्वं ।” वं अथे हे यात । थुलि हे जक उम्ह ब्राह्मणं (भिंगु) ज्या याःगु दुगु खः ।

व लिपा सिना वनेवं, हिमालय प्रदेशय् कोशी (कोसिकी) नदीया सिथय् स्वंगू योजनया आम्रवनय् न्ह्याइपूगु रमणीय भूमिस सौभाग्यवान् थासय् लुंयागुथें जागु विमानय्, समाये याना तःगु शयनागारय् दचना न्ह्यलं चाःम्हथें जुया उत्पन्न जूवन । व समाये याना तःम्ह, बांलागु रूप धारण याना तःम्ह अले भिंखुद्रः देवकन्यापिंसं घेरे याना तःम्ह जुल । वं केवल चान्हे छको जक उगु शरीर सम्पत्तियागु आनन्द काये दुगु जुया च्वन । वैमानिक प्रेतभावया अनुरूप हे वयागु कर्मकथंया उगु प्रतिफल दुगु जुया च्वन । उकिं निभा लुइवं हे आम्रवनय् दुहाँ वनिगु जुया च्वन । दुहाँ वनेवं हे वयागु दिव्य-जन्म अन्तर्धान (लोप) जुया वनिगु खः । चेय्मा ताइबःसिमा अपाय् हाकःगु शरीर प्रकट जुया वइगु जुया च्वन । म्ह छम्हं जलन जुया पुना वइगु जुया च्वन । मानों किं-सुक फल नया तःम्हथें च्वंक जुइगु जुया च्वन । निपा ल्हातय्सनं छपतिं छपतिं जक पतिं दु । उकी मध्ये तःफागु कुथें जाःगु लुसि । उगु लुसिं थःगु हे म्हय् कचिलं पुया जनुफाया ला लिक्कया नइबले स्याना ततःसकं चिल्लाय्दंक हाहां दुःख अनुभव याना च्वन । निभा बिना वनेधुंका उगु शरीर अन्तर्धान जुया वनी । अले उगु शरीरया पलेसा दिव्य-शरीर प्रकट जुया वइ । बांलाक समाये याना तःपिं मिसापिं प्याखँमोत थीथी प्रकारयागु बाजँ ज्वना भुंवइ । वं महान् सम्पत्ति भोग यायां दिव्य आम्रवनय् दिव्य प्रासादय् च्वं च्वन ।

थुकथं उम्ह उपोसथ-व्रत च्वंम्ह छम्ह मिसायात अँ छगः दान याना वःगु परिणामस्वरूप वयात स्वंगू योजन दुगु आम्रवन दत अले घूस नया गलत निर्णय याना वःगुया फलस्वरूप वं थःगु हे ला कचिलं पुया फाया नये माःम्ह जुल । अले बान्हि व्रतया फलस्वरूप वं भिंखुद्रः मिसापिं प्याखँमोतय्सं भुंका केवन बहनि जक ऐश्वर्य भोग याना च्वन । उगु इलय् वाराणसी जुजुं कामभोगय् दोष खंका ऋषिपिनिगु

प्रब्रज्याकथं प्रब्रजित जुया गंगा नदीया क्वय् न्ह्याइपूगु भूमि प्रदेशय् पर्णशाला दय्का फलफुल नसा माला माला जीवन हना च्वन ।

छन्हुया दिनय् उगु अँया वनं बाता अपाय्गवःगु पाके जूगु अँ छगः नदी कुतुं वना नदीया धारय् चुइक हहं उम्ह तपस्वी (जुजु) च्वना च्वंगु किनाराया न्ह्योने लाः वल । वं छ्वाः सिला च्वंगु इलय् व नदीया दथुं चुइक यंका च्वंगु खन । वं लखय् लाल कया वना व लाना कया हल । अले थःगु आश्रमय् हया अग्निघरय् तया तल । अले चकुतिं धयना थत माच्छि नया ल्यंगु केरामाया हलं त्वःपुया तल । थुकथं वं व मफुतले न्हिन्हिं नया च्वन । व फुइवं मेगु छुं फल नये मफुत । रस-तृष्णाय् वशीभूत जुया “अजागु आम्रफल नयेगु इच्छां नदीया सिथय् घाटय् वना नदी स्वस्वं यदि अजागु अँ दइ मखुसा दना हे वने मखु धका निश्चय याना फेतुना च्वन ।” व अन दयांलाना निराहार जुया छन्हु, निन्हु, स्वन्हु, प्यन्हु, न्यान्हु, खुन्हु तक फय् व निभालय् सुखु गंका नदीपाखे स्वया फेतुना च्वन । अनलि न्हैन्हुया दिनय् नदीया देवीं विचाः याना स्वबले ध्व खँ सिइका कया मती तल - “थुम्ह तपस्वी तृष्णाय् वशीभूत जुया छ्वाःतक निराहार जुया नदीपाखे स्वया फेतुना च्वं च्वन । ध्वयात पाके जूगु अँ मविइगु अनुचित खः । मदुसा व सिना वनी । जिं ध्वयात बि हे बिये ।” वं वया नदीया फुसे आकाशय् च्वना वलिसे खँलाबल्हा यायां न्हापांगु गाथा धाल -

“किंछन्दो किमधिष्णायो, एको सम्मसि घम्मनि ।
किंपत्थयानो किं एसं, केन अत्थेन ब्राह्मणाति” ॥

“हे ब्राह्मण ! छंगु विचाः (छन्द) छु खः ? छ छु उद्देश्य तया याकचा निभालय् च्वं च्वनागु ? छं छु प्रार्थना याना च्वनागु ? छं छु माला च्वनागु ? छंगु मतलब छु खः ?”

थुगु खँ न्यना तपस्वी गुपु गाथात धाल -

“यथा महा वारिधरो, कुम्भो सुपरिणाहवा ।
तथूपमं अम्बपक्कं, वण्णगन्धरसुत्तमं ॥

“तं बुद्दमानं सोतेन, दिस्वानामलमज्झिमे ।
पाणीभि नं गहेत्वान, अग्यायतनमाहरिं ॥

“ततो कदलिपत्तेसु, निक्खिपित्वा सयं अहं ।
सत्थेन नं विकप्पेत्वा, खुप्पिपासं अहासि मे ॥

“सोहं अपेतदरथो, ब्यन्तीभूतो दुखक्खमो ।
अस्सादं नाधिगच्छामि, फलेस्वज्जेसु केसुचि ॥

“सोसेत्वा नून मरणं, तं ममं आवहिस्सति ।
अम्बं यस्स फलं सादु, मधुरगं मनोरमं ।
यमुद्दरिं बुद्दमानं, उदधिस्मा महण्णवे ॥

“अक्खातं ते मया सब्बं, यस्मा उपवसामहं ।
रम्मं पति निसिन्नोस्मि, पुथुलोमायुता पुथु ॥

“त्वञ्च खो मेव अक्खाहि, अत्तानमपलायिनि ।
का वा त्वमसि कल्याणि, किस्स वा त्वं सुमज्झिमे ॥

“रुप्पपट्टपल्लिमट्टीव, व्यग्धीव गिरिसानुजा ।
या सन्ति नारियो देवेषु, देवानं परिचारिका ॥

“या च मनुस्सलोकस्मिं, रूपेनाव्वागतित्थियो ।
रूपेन ते सदिसी नत्थि, देवेषु गन्धब्बमनुस्सलोके ।
पुट्टासि मे चारुपुब्बङ्गि, ब्रूहि नामञ्च बन्धवे’ति” ॥

“गथे बांलाक दय्का तःगु लः दुगु घः खः अथे हे वर्ण, गन्ध व रसं युक्तगु पाके जूगु अँ खः ।
यचुसे च्वंगु नदीया धारं चुइकः हःगु खना, जिं ल्हातं कया हया । अले भुतुली (अग्निशालाय्) तया ।”

“अले जिं उकियात केरामाया हल्य् तया, चकुतिं ध्यना थःगु पित्याःप्याःचाः तंका छ्वया । जि
पीडा कष्ट मदुह जुल । अँ फुइवं जिं व दुःख सह याये माल । अबलेनिसें जित मेमेगु फल सवाः दुथें
मताल ।”

“गुगु सवाः दुगु, मधुरगु, अग्रगु, मनोरमगु अँयागु फलयात जिं नदी चुइकः हया तःगु लाना कया
हया । व हे फलं आः जित गंका छ्वया निश्चय नं जित मृत्युया लिक्क थ्यंका विइगु जुल ।”

“जिं व दक्वं कारणत छंत कनेधुन । गुकिं याना जि थुगु अनेतनेकथंया न्याँत दुगु विशालगु
रमनीयगु नदीया घाट्य् फेतुना च्वनागु खः ।”

“हे उपस्थित जुया च्वंहे देवी ! आः छं जित धा, छ सु खः ? अले हे कल्याणी ! छंगु थन
आगमन गुकथं जुल ?”

“लुँयागु मूर्तिथे जाःम्ह, मांधुथें जाःम्ह, हे गिरी-वन-कुमारी ! देवलोक्य् देवतापिनि गुपिं
परिचारिका दु ।”

“अले गुपिं मनुष्यलोक्य् रूपवतीपिं नारीपिं दु, इपिंमध्ये सुनं देवलोक्य् गन्धर्वलोक्य् व
मनुष्यलोक्य् छथें जाःम्ह बांलाम्ह मदु ।”

“जिं छंके न्यना च्वना । उकिं, हे बांलाःगु अङ्ग दुम्ह मयजु ! छं थःगु नां व गोत्र कं ।”

अनलि देवी च्यापु गाथात धाल -

“यं त्वं पति निसिन्नोसि, रम्मं ब्राह्मण कोसिकिं ।
साहं भुसालयावुत्था, वरवारिवहोघसा ॥

“नानादुमगणाकिण्णा, बहुका गिरिकन्दरा ।
ममेव पमुखा होन्ति, अभिसन्दन्ति पावुसे ॥

“अथो बहू वनतोदा, नीलवारिवहिन्धरा ।
बहुका नागवित्तोदा, अभिसन्दन्ति वारिना ॥

“ता अम्बजम्बुलबुजा, नीपा ताला चुदुम्बरा ।
बहूनि फलजातानि, आवहन्ति अभिण्हसो ॥

“यं किञ्चि उभतो तीरे, फलं पतति अम्बुनि ।
असंसयं तं सोतस्स, फलं होति वसानुगं ॥

“एतदञ्जाय मेधावि, पुथुपञ्ज सुणोहि मे ।
मा रोचय मभिसङ्गं, पटिसेध जनाधिप ॥

“न वाहं वड्ढवं मज्जे, यं त्वं रट्ठाभिवड्ढन ।
आचेय्यमानो राजिसि, मरणं अभिकङ्कसि ॥

“तस्स जानन्ति पितरो, गन्धब्बा च सदेवका ।
ये चापि इसयो लोके, सञ्जतत्ता तपस्सिनो ।
असंसयं तेपि जानन्ति, पट्ठभूता यसस्सिनो’ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! छ न्ह्याइपुसे च्वंगु रमणीय कोशी नदीया सिथय् फेतुना च्वंम्ह खः । जिगु निवासस्थान बाः वड्ढगु नदी प्रतिष्ठित जुया च्वंगु विमान दु ।”

“अनेतनेकथं सिमातय्सं घेरे याना तःगु थीथीकथंया पहाड पर्वत कुनाकाप्चातय्सं जित प्रमुख माने याना तःगु दु । अले जिथाय् हे न्ह्याना वया च्वंगु दु ।”

“पहाड पर्वत कुनाकाप्चातय्सं जक मखु, बरु वनं वड्ढगु वचुसे च्वंगु लः हड्ढिपिं नागतयत् लय्ताय्किड्ढगु नदीत नं बाः वया जित जाय्कः वड्ढगु जुया च्वन ।”

“इमिसं अँ, जामुन, कतहरा, निप, ताड व उदुम्बर आदि आपालं प्रकारया फलत न्हिया न्हिथं चुइकः हड्ढगु जुया च्वन ।”

“निखेसनं घाटय् गुलि नं फलत लखय् कुतुं वनिगु खः, इपिं निःसन्देह नदी धाःया बशय् वनिगु जुया च्वन ।”

“हे मेधावी ! हे प्रज्ञावान् ! जिगु खँ न्यं । थुकियात सिइका, हे जनाधिप ! आसक्त जुइगु यः ताय्के मते । उकियात प्रतिषेध याना छ्व ।”

“हे राजश्री ! हे राष्ट्र अभिवर्द्धन ! गुम्ह छं ल्याय्म्ह जुया अँयागु लोभया बशय् वना सिना वनेगु आकांक्षा तया च्वन । थुकिं याना जिं छंत विचारवान्म्ह धका सम्भे मजुया ।”

“वया पितृपिं देवतापिसहित गन्धर्वतय्सं अले संयमीपिं व विचारवान्पिं ऋषिगणपिसं निश्चयपूर्वकं सिइका काइगु जुया च्वन ।”

अनंलि तपस्वी प्यपु गाथात धाल -

“एवं विदित्वा विदू सब्बधम्मं, विद्धंसनं चवनं जीवितस्स ।
न चीयती तस्स नरस्स पापं, सचे न चेतेति वधाय तस्स ॥

“इसिपूगसमञ्जाते, एवं लोक्या विदिता सति ।
अनरियपरिसम्भासे, पापकम्मं जिगीससि ॥

“सचे अहं मरिस्तामि, तीरे ते पुथुसुस्तोणि ।
असंसयं तं असिलोको, मयि पेते आगमिस्सति ॥

“तस्मा हि पापकं कम्मं, रक्खस्सेव सुमज्झिमे ।
मा तं सब्बो जनो पच्छा, पकुट्ठायि मयि मते’ति” ॥

“शुकथं सकतां धर्मं स्यूपिं सकतां धर्मयात सिद्धका अले सत्त्व प्राणीपिनिगु विनाश सिद्धका वं प्राणी हिंसाया खँय् बिचाः मयाःसा थःगु पापयात वृद्धि यायेगुया कारण जुइ मखु ।”

“ऋषिगणय् प्रसिद्ध जुइधुंका, अले उकथं लोकद्वारा सिद्ध धुंकूह जुइधुंका अशोभन भाषा छचला जित पापयागु दोषारोपण याना च्वन ।”

“हे पृथुसुश्रोणि ! यदि जि छंगु घाटय् सिना वन धाःसा निश्चय नं जि असिलोक धयागु नरकय् उत्पन्न जूवनी ।”

“उकिं, हे सुमध्यमे ! जिं पापकर्म बचे जुये । गुकिं याना जि सिना वनेवं सकसिनं जिगु निन्दा मयाये म्वालेमा ।”

थुगु खँ न्यना देवकन्यां न्यापु गाथात धाल -

“अज्जातमेतं अविशयसाहि, अत्तानमम्बञ्च ददामि ते तं ।
यो दुब्बजे कामगुणे पहाय, सन्तिञ्च धम्मञ्च अधिद्धितोसि ॥

“यो हित्वा पुब्बसज्जोगं, पच्छासंयोजने टितो ।
अधम्मञ्चेव चरति, पापञ्चस्स पवइति ॥

“एहि तं पापयिस्सामि, कामं अप्पोस्सुको भव ।
उपनयामि सीतरिंमि, विहराहि अनुस्सुको ॥

“तं पुप्फरसमत्तेभि, वक्कङ्गेहि अरिन्दम ।
कोञ्चा मयूरा दिविया, कोलट्टिमधुसाळिका ।
कूजिता हंसपूगेहि, कोकिलेत्थ पबोधरे ॥

“अम्बेत्थ विप्पसाखग्गा, पलालखलसन्निभा ।
कोसम्बसलळा नीपा, पक्कतालविलम्बिनो’ति” ॥

“हे सह याये थाकुगुयात सह याइम्ह जुजु ! जिं थ्व खँ सिद्धकेधुन । जिं छंत अँ नाप नापं तुं थःत थःम्हं नं बिया च्वना । छ तयाग याये थाकुगु कामभोगतय्त हाकुतिना शान्ति व धर्मय् प्रतिष्ठित जुया च्वंम्ह खः ।”

“गुम्ह पुलांगु बन्धनयात च्वफुइधुंका नं हानं मेगु तृष्णाया बन्धनय् तक्यं जुइ, वं अधर्म आचरण नं याइ, अले वयागु पाप नं वृद्धि जुइ ।”

“वा, जिं छंत अन थ्यंका बिये । छ धन्दा सूर्ता मदुम्ह जुया च्वं । जिं छंत सिचुगु थासय् थ्यंका बिये, धन्दा सूर्ता मदय्क छ अन च्वं ।”

“हे नरेन्द्र ! अन स्वाँयागु रसं मदमस्त जूपिं भंगःपंछितय्गु निवासस्थान खः, क्रौंच भंगः, म्हयखा, कोयट्टि, व मधुसालिका दिव्य भंगःतय्गु । अले अन हँय् बथांया कालाकुलु सः व कोयली भंगःतय्सं म्ये हाला च्वंगु दइ ।”

“अन दुगु अँत अजागु खः, गुकियागु पाके मजूगु फलतय्गु बोभं क्वछुना च्वनिगु खः । अप्वः सःगुया कारणं सालि वायागु सूर्थे जुया च्वन । गुगु पाके जूगु ताड फलतर्थे च्वय् यःगाना च्वनिगु खः ।”

थुकथं आम्रवनयागु प्रशंसा याना अले उम्ह तपस्वीयात अन तये यंकल । अनंलि “थुगु आम्रवनय् अं नया थःगु तृष्णा पूर्वकि” धया वन । तपस्वीं अं नया, तृष्णायात पूर्वका (आम्रवनय्) विश्राम यात । अन आम्रवनय् च्वना च्वंगु इलय् उम्ह प्रेतं दुःख भोग याना च्वंगु खना वं छुं धाये मफुत । परन्तु निभा बिना वनेवं प्याखँमो मिसातय्सं छ्वाखेरं भुं वःबले वयात दिव्य सम्पत्ति भोग याना च्वंगु खना वं स्वपु गाथात धाल -

“माली किरिटी कायूरी, अङ्गदी चन्दनुस्सदो ।
रत्ति त्वं परिचारेसि, दिवा वेदेसि वेदनं ॥

“सोळसिन्धिसहस्सानि, या तेमा परिचारिका ।
एवं महानुभावोसि, अब्भुतो लोमहंसनो ॥

“किं कम्ममकरी पुब्बे, पापं अत्तदुखावहं ।
यं करित्वा मनुस्सेसु, पिट्टिमंसानि खादसी’ति” ॥

“छ्वा बहनी दिव्य मालाधारी जुया, दिव्य भेषधारी जुया, दिव्य तिसा वसतं पुना, दिव्य अंग दुम्ह जुया अले श्रीखण्डं बुला अनेतनेकथंयागु विषयय् न्ह्याइपु ताय्का च्वन । परन्तु न्हिने दुःख वेदनात भोगे याना च्वन ।”

“छ्वाके थुपिं भिंखुद्वः मिसात परिचारिकापिं दु । छ्वा थुलितकं महानुभाव सम्पन्नम्ह खः । लिसें छ्वा थुजागु चिमिसें व्व व्व दनिकथंयागु दुःख नं भोगे याना च्वन ।”

“न्हापाया जन्मय् थुकथं थःत थःम्हं दुःख कष्ट बिइगु छ्वा गजागु पापकर्मत याना वयागु ? गुकिं याना छ्वा थःगु हे जनुफायागु ला नये माला च्वन ?”

प्रेतं वयात म्हसिइका लिसः बिल - “छ्वा जित म्हमसिल । जि छ्वाम्ह पुरोहित खः । थ्व जिगु चाया सुखानुभूति छ्वागु लिधंसाय् (आश्रय्) च्वना यानागु बान्हि उपोसथ-व्रतया सुपरिणाम खः अले थ्व न्हिने दुःखानुभूति फयेमाःगु जिं याना वयागु पापया हे परिणाम खः - “जिं छ्वापाखे न्यायाधीशया पदय् नियुक्त जुइवं घूस नया गलत निर्णय याना । थये यानागु पापकर्मया फलस्वरुप थुकथं भोग याना च्वनागु खः ।” थुलि धया निपु गाथात धाल -

“अज्जेनानि पटिग्गह, कामेसु गधितो अहं ।
अचरिं दीघमद्धानं, परेसं अहितायहं ॥

“यो पिट्टिमंसिको होति, एवं उक्कच्च खादति ।
यथाहं अज्ज खादामि, पिट्टिमंसानि अत्तनो’ति” ॥

“वेद (शिक्षा) इत्यादियागु अध्ययन याना कामभोगय् लिप्त जुया च्वनागु कारणं ताःकालतक मेपिनिगु अहितया नितिं आचरण याना वया ।”

“गुम्ह चुगलि याना जुइम्ह खः, वं थये हे थःगु जनुफाया ला सात्तुसाला नये मालिगु जुया च्वन, गथे आः जिं नया च्वना ।”

थुलि धायेधुंका वं तपस्वीयाके न्यन - “छ्वा थन गुकथं वयागु ?”

तपस्वीं सविस्तारपूर्वक थःगु सकतां खँ कन ।

“भन्ते ! आः धन हे च्वना बिज्याहुँ, बिज्याये मते ।”

“च्वने मखु । आश्रमय् हे लिहाँ वने ।”

प्रेतं नं “भन्ते ! ज्यू, अथेसा जि लगातार पाके जूगु अँ छुपिनिगु सेवाय् थ्यंके हया च्वने” धया थःगु प्रतापं आश्रमय् यंका तये यंकल । अले उत्कण्ठा मदुम्ह जुया थन हे च्वना बिज्याहुँ धका वचन कया लिहाँ वन । अनं लिपा प्रेत नियमितरूपं पाके जूगु अँ वयागु सेवाय् थ्यंके हया च्वन ।

तपस्वी वं बिइ हःगु नया योगविधियागु ग्वाहालिं ध्यान लाभी जुया ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां उपासकपिंत थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् गुलिं स्रोतापन्न जुल, गुलिं सकृदागामी जुल, गुलिं अनागामी जुल । उगु इलय्या देवता उत्पलवर्णा खः, तपस्वी जुलसा जि हे खः ।

- * -

५१२. कुम्भ जातक

“को पातुरासी...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् विशाखाया अय्लाः त्वनिपिं न्यासःम्ह पासापिनिगु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल ।

वर्तमान कथा

श्रावस्ती सुरा-उत्सव (अय्लाः त्वनेगु नखः) यागु घोषणा जुइवं उपिं न्यासः मिसातय्सं भातपिसं क्रीडा उत्सव माने यायेधुंका मूसःगु (कडागु) अय्लाः दयका उत्सव माने यायेगु संकल्प यात । इपिं सकलें विशाखायाथाय् वना धाल – “पासा ! भीसं नं उत्सव माने याये नु ।” विशाखां धाल – “ध्व अय्लाः त्वनेगु नखः खः । जिं मत्वना ।” पासापिसं लिसः बिल “छुपिसं सम्यक्सम्बुद्धयात दान याः बिज्याहुँ, जिमिसं जक उत्सव माने याये ।” विशाखां “ज्यू” धया स्वीकार यात अले इमित उत्साहित याना शास्तायात निमन्त्रण बिया महादान बिया आपालं आपाः सुगन्ध माला ज्वना वना सन्ध्याया इलय् धर्मकथा न्यनेया नितिं पासापिं ब्वना जेतवनय् वन । इपिं मिसात त्वना च्वपिं ला खः हे खत, अथेसां वलिसें तुं वन । इमिसं ध्वाखाया लिक्क च्वंगु कोथाय् च्वना अय्लाः त्वन अले जक वलिसे शास्तायाथाय् वन । विशाखां शास्तायात वन्दना याना छ्खेलिक्क फेतुत । वया पासापिमध्ये गुलिसिनं शास्ताया न्ह्योने प्याखँ हुल, गुलिसिनं म्यें हाल, गुलिसिनं ल्हाः तुति संकल अले गुलिं गुलिं ला ल्वाना नं हल । शास्तां इमिगु मनय् त्राश वय्केया नितिं मिखा फुसिया सँ छ्गू किरण त्वःता बिज्यात, घोर अन्धकार जुया खिउँसे च्वन । इपिं ग्यात, सिइ खना ग्यात । इमिगु अय्लाखं काःगु नशा क्वलाना मदया वन । शास्तां थः च्वना बिज्याना च्वंगु आसनं अन्तर्धान जुया सुमेरु पर्वतया फुसय् दना ऊर्णलोमं किरण पिछ्खुवया हया द्वःच्छिम्ह चन्द्रमाया प्रकाशथें खय्कल । शास्तां अन हे दना दना हे इमिगु मनय् त्राश कय्केया नितिं थुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यात^१ –

“को नु हासो किमानन्दो, निच्चं पज्जलिते सति ।
अन्धकारेण ओनद्धा, पदीपं न गवेसथा’ति” ॥

“न्ह्याबलें रागादि मि च्याना च्वंगु लोकय् छु न्हिलेगु ? छु न्ह्याइपु तायेगु ? अविद्यारूपी
अन्धकारं प्यखेरं त्वपुया च्वंगु दु, अयनं छं प्रज्ञारूपी जः छाया ममालागु ?”

थुगु गाथा फ्वचालेवं उपिं न्यासः मिसात स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । शास्ता बिज्याना
गन्धकुटिया किचलय् बुद्धासनय् फेतुना बिज्यात । विशाखां न्ह्यसः तल - “भन्ते ! थुगु लज्जाभय मदय्कां
बिइगु सुरापान गुबलेनिसें पिहाँ वःगु खः ?” शास्तां वयागु न्ह्यसःया लिसः बिसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया
बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् सुर धयाम्ह छम्ह जंगली मनु मालसामान
काःवनेत हिमालयपाखे वन । अन छमा सिमा म्हधुच्छ तमा जुइधुंका स्वकचा जुया तमा जुल । अन स्वंगु
कचाया दथुइ अय्लाः कायगु बाता अपायगवःगु गाः दुगु जुया च्वन । अन वा वइबले उगु गाः लखं जाइगु
जुया च्वन । उगु गाःया प्यखेरं अम्बमा निमा दुगु व मलेमा दुगु जुया च्वन । उकिया पाके जूगु फल हाया
वना उगु गालय् लाः वनिगु जुया च्वन । अनं भतिचा उखे थः थःम्हं बुया वया च्वंगु वामा दुगु जुया च्वन ।
अनं वाउँभत्तुतयसं वा जाकि ल्हया हया सिमाय् च्वना नः वइगु खः । इमिसं नइबले कुतुं वःगु वा जाकि नं
उकी लाः वनिगु जुया च्वन । थुकथं निभाया जलं पाके जूगुया कारणं उगु लः ह्याउँसे च्वना वल ।
निभालं पुना प्यासः चाया भंगःपंछितयसं व त्वंबले इपिं बेहोश जुया कुतुं वइगु अले पलख न्ह्यो वय्का
हानं सना हया ब्वया वनिगु जुया च्वन । अथे हे जंगली खिचातय्त, माकःतय्त व मेमेपिं प्राणीपित नं अथे
हे जुइगु जुया च्वन । उम्ह जंगली मनुखं थ्व खना बिचाः यात - “यदि व विष खःसा ला इपिं सिना वने
माःगु खः । परन्तु इपिं पलख न्ह्यो वय्का सुखपूर्वकं दना वया च्वन । थ्व विष पक्का नं खइ मखु ।”
अथे बिचाः याना वं थःम्हं नं छको त्वन अले मदमस्त जुइवं वया ला नयेगु इच्छा जुल । अनलि वं मि
च्याकल अले सिमाया क्वय् कुतुं वःपिं वाउँभत्तु, खा आदि स्याना इमिगु ला मिइ छुया नल । थुकथं व
छपा ल्हातं प्याखँ हुहुं अले मेगु ल्हातं ला ननं छन्हु निन्हु अन हे च्वं च्वन ।

अनं भतिचा उखे वरुण धयाम्ह तपस्वी च्वं च्वन । जंगली मनु मेमेबले नं वयाथाय् वनिम्ह जुया
च्वन । वं मती तल - “थुगु पेय्यपदार्थं तपस्वीयात नं त्वके ।” वं पँत्वाचा छगलय् जायकल अले छुया बूगु
ला ज्वना पर्णशालाय् वना धाल - “भन्ते ! थुगु पेय्यपदार्थं भपाः बिज्याहुँ ।” निम्हसिनं ला ननं व पान
यात । सुर व वरुण धयापिसं खंगु जुया उगु पेय्यपदार्थं सुरा तथा वरुणी धाल । इपिं निम्हसिनं थ्व छगु
जीविकाया साधन खः धका बिचाः यात । इमिसं पँत्वाचाय् जायका खमुली तया यंका सीमा-प्रदेशया नगरय्
थ्यंकः वन । अन इमिसं जुजुयात निवेदन याके छ्वत - “पेय्यपदार्थं ज्वना मनूत वया च्वन” धका । जुजुं
सःतका हल । इपिं जुजुयाथाय् पेय्यपदार्थं ज्वना वन । जुजुं निको स्वको त्वन, अले वयात नशां काल ।
वयात अय्लाःया नशा निन्हु स्वन्हु तक च्वन । जुजुं इमिके न्यन - “छु मेगु नं दनिना ?”

“दनि, देव !”

“गन ?”

“देव ! हिमालयम् ।”

“अथेसा कया हति ।”

इपिं वना छको निको कया हल । अनंलि बरोबर वने मफुगु कारणं इमिसं उकिया साम्प्रगीया बारे बिचाः यात । अले उगु सिमा ख्वालां निसें कया सकतां वस्तु ल्वाकः छ्चाना अय्लाः दय्कल । नागरिकपिं अय्लाः त्वना नशा लगे जुया दुर्गति थ्यंकः वन । नगरं शून्यथें च्वन ।

इपिं पेय्यपदार्थया मनूत अनं बिस्यूं वना वाराणसी थ्यंकः वन । अले जुजुयाथाय् पेय्यपदार्थं ज्वना मनूत थ्यंकः वइ च्वंगु खबर बिइके छ्वत । अन नं अय्लाः दय्कल । उगु नगरं नं उकथं तुं नष्ट जुया वन । अनं बिस्यूं वना साकेत वन अले साकेतं श्रावस्ती थ्यंकः वन । उगु इलय् श्रावस्ती सर्वमित्र धयाम्ह जुजुं राज्य याना च्वन । वं इमित नाप लाना न्यन - “छु माल ?” लिसः बिल - “साम्प्रगीया ध्यबा, जाकिचूं, न्यासः घः व घः स्वका तयेत घः पतिकं छ्मह छ्मह भौचात । जुजुं सकतां बिइके बिल । इमिसं न्यासः घलय् अय्लाः जाय्का घः बचे याना तय्त घः पतिकं भौचात छ्मह छ्मह पाः तया तल । अय्लाः क्वाना भय् बिया गोफय् वःगु इलय् घलं तिकि तिकि नना पिहाँ वःगु अय्लाः भौचातय्सं त्वना इपिं बेहोश जुल । छुंत वया इमिगु न्हाय्पं, न्हाय्, वा व न्हिप्यं नया वन । पाः च्वना च्वपिसं अय्लाः त्वना भौचात सिना च्वन धका जुजुया समक्षय् बिन्ति याःवन । जुजुं निम्हसित विष ब्युगुया द्वपनय् इमिगु छ्चो त्वाःल्हाना बिल । इमिसं अय्लाः त्वना “सुरा ब्यु, अय्लाः ब्यु” हाहां हे इपिं सिना वन ।

जुजुं इमित स्याकेधुंका घःत तछ्चाना छ्ववयेत हुकुम बिल । अय्लाःया नशा क्वलाना वनेवं भौचात दना वया ब्वाय् जुया म्हिता च्वन । इमित खना जुजुयात खबर बिल । जुजुं बिचाः यात - ‘यदि विष खःसा ला थुपिं सिना वने माःगु खः, थ्व साःगु पेय्यपदार्थं हे जुइमाः । थ्व त्वने ।’ वं नगर समाये याकल, लाय्कु चुकय् मण्डप दय्के बिल अले बांलाक समाये याना तःगु मण्डपया क्वय् श्वेतछ्त्र धारण यायां अमात्यगणपिनि दथुइ राजसिंहासनय् फेतुना अय्लाः त्वनेगु यात ।

उगु हे इलय् देवेन्द्र शक्रं लोकय् सुनां सुनां मांयागु सेवा आदि स्वंगू सुचरित्रयात पालन याना च्वन धका स्वस्वं चाःहिला जुया च्वम । वं उम्ह जुजुयात सुरापान याना फेतुना च्वंगु खना बिचाः यात - “यदि थ्वं सुरापान यात धाःसा सकल जम्बुद्वीप नष्ट जुया वनी, जिं थ्वयात सुरापान मयाकेत छुं याना बिये माल ।” वं अय्लाः जाःगु घः छ्गः पाः ल्हातय् तया ब्राह्मणयागु भेष धारण याना जुजुया न्हयोने आकाशय् दना ततःसकं हाल - “थ्व घः का, थ्व घः का ।” सर्वमित्र जुजुं वयात आकाशय् दना व थुकथं हाला च्वंगु खना - “ब्राह्मण ! छ्ग गनं वयाम्ह खः ?” न्यन्यं स्वपु गाथात धाल -

“को पातुरासी तिदिवा नभम्हि, ओभासयं संवरिं चन्दिभाव ।
गत्तेहि ते रस्मियो निच्छरन्ति, सतेरता विज्जुरिवन्तलिक्खे ॥

“सो छिन्नवातं कमसी अघम्हि, वेहायसं गच्छसि तिट्ठीसी च ।
इद्धी नु ते वत्थुकता सुभाविता, अनद्धगूनं अपि देवतानं ॥

“वेहायसं गम्ममागम्म तिट्ठीसि, कुम्भं किणाथाति यमेतमत्थं ।

को वा तुवं किस्स वा ताय कुम्भो, अक्खाहि मे ब्राह्मण एतमत्थन्ति” ॥

“चन्द्रमार्थे चायात जहाँ थिइकीम्ह त्रयश्रिंश देवलोकं आकाशय् वया प्रकट जू वया च्वंम्ह छ सु ?
अन्तरिक्षय् पल्पसा त्वय्यें छंगु शरीरं सतेरता धयागु रश्मित पिहाँ वया च्वन ।”

“फय्यागु ग्वाहाली मदयूक हे छ आक्सय जुया च्वं च्वन । छु छं देवतापिनिगु ऋद्धि बांलाक भाविता याना कया तयागु दु ला ?”

“गुम्ह छ थ्व ‘घः न्याना का’ धका धाधां आकाशय वया दना च्वं च्वन, व छ सु खः ? थ्व सुयागु घः खः ? हे ब्राह्मण ! थ्व खँ जित कं ।”

अनंलि शक्रं “अथेसा न्यं” धया सुरा (अय्लाः) यागु दोष क्यक्यं थुपिं गाथात धाल -

- “न सप्पिकुम्भो नपि तेलकुम्भो, न फाणितस्स न मधुस्स कुम्भो ।
कुम्भस्स वज्जानि अनप्पकानि, दोसे बहू कुम्भगते सुणाथ ॥
- “गळेय्यं यं पित्वा पते पपातं, सोब्भं गुहं चन्दनियोल्लिगल्लं ।
बहुम्मि भुज्जेय्य अभोजनेय्यं, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ ॥
- “यं पित्वा चित्तिस्मि अनेसमानो, आहिण्डती गोरिव भक्खसादी ।
अनाथमानो उपगायति नच्चति च, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ ॥
- “यं वे पित्वा अचेलोव नग्गो, चरेय्य गामे विसिखन्तरानि ।
सम्मूह्चित्तो अतिवेलसायी, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ ॥
- “यं पित्वा उट्टाय पवेधमानो, सीसञ्च बाहुञ्च पचालयन्तो ।
सो नच्चती दारुकटल्लकोव, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ ॥
- “यं वे पित्वा अग्गिदद्वा सयन्ति, अथो सिगालेहिपि खादितासे ।
बन्धं वधं भोगजानिञ्चुपेन्ति, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ ॥
- “यं पित्वा भासेय्य अभासनेय्यं, सभायमासीनो अपेतवत्थो ।
सम्मक्खित्तो वन्तगतो व्यसन्नो, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ ॥
- “यं वे पित्वा उक्कट्टो आविलक्खो, ममेव सब्बपथवीति मज्जे ।
न मे समो चातुरन्तोपि राजा, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ ॥
- “मानातिमाना कलहानि पेसुणी, दुब्बण्णिनी नग्गयिनी पलायिनी ।
चोरान धुत्तान गती निकेतो, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ ॥
- “इद्धानि फीतानि कुलानि अस्सु, अनेकसाहस्सधनानि लोके ।
उच्छिन्नदायज्जकतानिमाय, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ ॥
- “धज्जं धनं रजतं जातरूपं, खेतं गवं यत्थ विनासयन्ति ।
उच्छेदनी वित्तगतं कुलानं, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ ॥
- “यं वे पित्वा दित्तरूपोव पोसो, अक्कोसति मातरं पितरञ्च ।
सस्सुम्मि गण्हेय्य अथोपि सुण्हं, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ ॥
- “यं वे पित्वा दित्तरूपाव नारी, अक्कोसती सस्सुरं सामिकञ्च ।
दासम्मि गण्हे परिचारिकम्मि, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ ॥
- “यं वे पित्वा न हनेय्य पोसो, धम्मे टितं समणं ब्राह्मणं वा ।
गच्छे अपायम्मि ततोनिदानं, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ ॥

“यं वे पिवित्वा दुच्चरितं चरन्ति, कायेन वाचाय च चेतसा च ।
निरयं वजन्ति दुच्चरितं चरित्वा, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ ॥

“यं याचमाना न लभन्ति पुब्बे, बहुं हिरञ्जम्पि परिच्वजन्ता ।
सो तं पिवित्वा अलिकं भणाति, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ ॥

“यं वे पित्वा पेसने पेसियन्तो, अच्चायिके करणीयम्हि जाते ।
अत्थम्पि सो नम्पजानाति वुत्तो, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ ॥

“हिरीमनापि अहिरीकभावं, पातुं करोन्ति मदनाय मत्ता ।
धीरापि सन्ता बहुकं भणन्ति, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ ॥

“यं वे पित्वा एकथूपा सयन्ति, अनासका थण्डिलदुक्खसेय्यं ।
दुब्बण्णियं आयसक्यञ्चुपेन्ति, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ ॥

“यं वे पित्वा पत्तखन्था सयन्ति, गावो कूटहताव न हि वारुणिया ।
वेगो नरेन सुसहोरिव, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ ॥

“यं मनुस्सा विवज्जन्ति, सप्पं घोरविसमिव ।
तं लोके विससमानं, को नरो पातुमरहति ॥

“यं वे पित्वा अन्धकवेण्डपुत्ता, समुद्दतीरे परिचारयन्ता ।
उपक्कमुं मुसलेभि अञ्जमञ्जं, तस्सा पुण्णं कुम्भमिमं किणाथ ॥

“यं वे पित्वा पुब्बदेवा पमत्ता, तिदिवा चुता सस्सतिया समाया ।
तं तादिसं मज्जमिमं निरत्थकं, जानं महाराज कथं पिवेय्य ॥

“नयिमस्मिं कुम्भस्मिं दधि वा मधु वा, एवं अभिज्जाय किणाहि राज ।
एवञ्जिहमं कुम्भगता मया ते, अक्खातरूपं तव सब्बमित्ता”ति” ॥

“ध्व घः घ्याःयागु मखु, चिकैयागु नं मखु, साखःयागु नं मखु, कस्तियागु नं मखु । ध्व घःया आपालं दोषत दु । ध्व घलय् दुगु आपालं दोषतय्गु बारे जिगु खं न्यं ।”

“गुक्रियात त्वना ध्यये ध्यये चुइ, ज्वलय्, गालय्, गुफाय्, पुखुली अथवा धलय् कुतुं वने यः ।
अले गुक्रियात त्वना मनुखं अनेतने कथंयागु नये मज्जूगु खाद्य पदार्थत नइ । उगु अय्लाखं जाःगु थुगु घः
न्याना का ।”

“गुक्रियात त्वना चित्त थःमहं धयाथे तये फइ मखु, अले मनूत द्वहैथे उखे थुखे न्त्यागुं नया
चाचाःहिला जुइ । ध्वःदुथे म्ये हाला प्याखं हुला जुइगु खः । उगु अय्लाखं जाया च्वंगु थुगु घः न्याना का ।”

“गुक्रियात त्वना (मनूत) निर्वस्त्र नांगां (नग्न) जुया गांया गल्ली गल्ली लालाथे सना जुइ ।
गुक्रियात त्वना मनू बेहोशगु चित्त दुम्ह जुया ताःकालतक दचनावं च्वनिपिं जुइ । उगु अय्लाखं जाया च्वंगु
ध्व घः न्याना का ।”

“गुक्रियात त्वना मनूत दना थर थर खाखां ल्हाः तुती संकु संकुं प्याखं हुइ । उगु अय्लाखं जाया
च्वंगु ध्व घः न्याना का ।”

“गुक्रियात त्वना मिं (थःत) छूवय्का सिना वनिगु खः । धवैतय्सं नं नया बिइ । बध-बन्धनय् चिका च्वने मालिगु व सम्पत्ति हानि नं जुइ । उगु अय्लाखं जाया च्वंगु थ्व घः न्याना का ।”

“गुक्रियात त्वना मनुखं सभाय् फेतुना निर्वस्त्र जुया ल्हाये मज्यूगु खँ ल्हाइ । अले गुक्रियात त्वना थःम्हं ल्हवयागुली थः हे लसपस जुइका च्वं च्वने माली । उगु अय्लाखं जाया च्वंगु थ्व घः न्याना का ।”

“गुक्रियात त्वना अभिमानं ह्याउँसे च्वंक च्याःगु मिखा तया मनुखं थथे मती तइ ‘थ्व दक्व पृथ्वी जिगु खः । अले जिथें जाःम्ह चक्रवती जुजु सुं मदु ।’ उगु अय्लाखं जाया च्वंगु थ्व घः न्याना का ।”

“गुगु अभिमान उत्पन्न जुइकीगु खः, गुगु कलह उत्पन्न जुइकीगु खः, गुगु चुगलि यायेगुया कारण खः, गुगुलिं दुर्वर्ण याना बिइगु खः, गुगु नांगा याना बिइगु खः, गुगु खुँ धूर्ततय्गु गति खः, इमिगु छें खः, उगु अय्लाखं जाया च्वंगु थ्व घः न्याना का ।”

“गुकिं याना लोकय् द्वलंदः, लाखौं लाख सम्पत्ति थुगु समृद्धशालीगु कुलत नाश याना बिइ धुंकल । उगु अय्लाखं जाया च्वंगु थ्व घः न्याना का ।”

“गुकिं याना धन धान्य वहः, लुँ, बुँ व पशुतय्त नाश याना बिइगु खः, अले धनवान्गु कुलयात संका बिइ । उगु अय्लाखं जाया च्वंगु थ्व घः न्याना का ।”

“गुक्रियात त्वना दुष्टम्ह मनुखं मांबौपित ब्वःबिइ । अले ससःमां व काय्भौयागु नं ल्हाः ज्वनी । उगु अय्लाखं जाया च्वंगु थ्व घः न्याना का ।”

“गुक्रियात त्वना दुष्टम्ह मिसां ससःबौयात व भातयात ब्वःबिइगु खः, अले नोकर व च्योतय्गु ल्हाः ज्वनी । उगु अय्लाखं जाया च्वंगु थ्व घः न्याना का ।”

“गुक्रियात त्वना मनुखं धर्मचारी श्रमण अथवा ब्राह्मणतय्त तकं हत्या याये फु । अले उक्रिया फलं नरकय् वनी । उगु अय्लाखं जाया च्वंगु थ्व घः न्याना का ।”

“गुक्रियात त्वना मनुखं शरीर, वचन व मनं दुष्कर्म याइगु खः । अले उगु दुकर्म्म याना नरकय् वनी । उगु अय्लाखं जाया च्वंगु थ्व घः न्याना का ।”

“गुम्ह मनूयात आपालं लुँ बिया नं मखुगु खँ ल्हाके फइ मखुगु खः, व हे मनुखं गुक्रियात त्वना मखुगु खँ ल्हाइ । उगु अय्लाखं जाया च्वंगु थ्व घः न्याना का ।”

“छुँ ज्या पडे जुइबले सुं मनूयात गनं छूवया बिल धाःसा गुगु त्वना व मनुखं धाःगु खँयात तक नं थुइके फइ मखु । उगु अय्लाखं जाया च्वंगु थ्व घः न्याना का ।”

“गुक्रियात त्वना लज्जा दुम्ह मनू नं लज्जा मदुम्ह जुइ । अले गुकिं काय्का धीरपुरुषं नं म्वाः मदुगु खँ धाये लाइगु खः । उगु अय्लाखं जाया च्वंगु थ्व घः न्याना का ।”

“गुक्रियात त्वना मनू नसा त्वंसा हे मनसे छाःगु बैय् छग्वारा चिना गोतुला च्वनीगु खः । अले निन्दा व उपहास जुइका च्वने माली । उगु अय्लाखं जाया च्वंगु थ्व घः न्याना का ।”

“गुक्रियात त्वना गःपतय् सिखलं चिना तःपिं पशुतथें मनू नसा त्वंसा हे मनसे छर्चो क्वल्लुका जुइ माली । अय्लाखं याना सह याये नं फइ मखु । उगु अय्लाखं जाया च्वंगु थ्व घः न्याना का ।”

“गुकिं याना विष दुपिं सर्पतयूपाखेंहे हे मनूत इमिपाखें ताताःपाक बिस्यू वनी । लोकय् उगु वीष समानगु पेय्यपदार्थ सुनां त्वने योग्य जू ?”

“गुकियात त्वना समुद्रया सिथय् विचरण याना जुइपिं अन्धकवेणु पुत्रपिसं छम्हं मेम्हसित लुसिं प्रहार यात । उगु अय्लाखं जाया च्वंगु ध्व घः न्याना का ।”

“गुकियात त्वना शाश्वत मायावीपिं पूर्वदेविपिं त्रयशित्रंश लोकं कुतुं वल । अजागु ह्यले मदुगु अय्लायात, हे महाराज ! सुनां सिइक सिइकं गथे याना त्वने जी ?”

“हे राजन् ! थुगु घलय् घ्यः मदु, कस्ति नं मदु । थथे धका सिइका थुकियात न्याना का । हे सर्वमित्र ! थुकथं छु छु ध्व घलय् दु व दक्वं जिं छंत कनेधुन ।”

ध्व खँ न्याना जुजुं सुराया दोष सिइका लय्तागु चित्त तया शक्रयात स्तुति यायां निपु गाथा धाल -

“न मे पिता वा अथवापि माता, एतादिसा यादिसको तुवंसि ।
हितानुकम्पी परमत्थकामो, सोहं करिस्सं वचनं तवज्ज ॥

“ददामि ते गामवरानि पञ्च, दासीसतं सत्त गवंसतानि ।
आज्जयुत्ते च रथे दस इमे, आचरियो होसि ममत्थकामो’ति” ॥

“जिमि बौनं व जिमि मांम्हं तक नं जिगु हितचिन्तन थुलि याःगु मदु, गुलि छं याःगु खः । उकिं थौं जिं छं धाःगु खँ न्यने ।”

“जिं छंत श्रेष्ठगु गां न्यागु बिये । सच्छिम्ह दासीत, न्हेसः सा द्वहंत व श्रेष्ठपिं सलत दुगु भिगु रथत बिये । छ जिमि कल्याण कामना याइम्ह आचार्य जु ।”

वयागु खँ न्याना शक्रं थःगु देवत्व प्रकट यासे आकाशय् च्वना निपु गाथात धाल -

“तवेव दासीसतमत्थु राज, गामा च गावो च तवेव होन्तु ।
आज्जयुत्ता च रथा तवेव, सक्कोहमस्मी तिदसानमिन्दो ॥

“मंसोदनं सप्पिपायासं भुज्ज, खादस्सु च त्वं मधुमासपूवे ।
एवं तुवं धम्मरतो जनिन्द, अनिन्दितो सगमुपेहि ठान’त्ति” ॥

“हे राजन् ! थुपिं सच्छिम्ह दासीत व गांत व सा द्वहं छंगु हे थजु । अले श्रेष्ठपिं सल दुगु रथ नं छंगु हे थजु । जि त्रयशित्रंश देवलोकया देवतापिनि जुजु शक्र खः ।”

“छं मांसोदक (पुलाउ जा) नः । घ्यः दुरु त्वं । अले कस्ति नापं मरि नः । हे जनेन्द्र ! थुकथं धर्माचरणय् न्ह्याइपु ताःम्ह छ आनन्दपूर्वकं च्वना स्वर्गलोकय् थ्यंकः हूँ ।”

थुकथं शक्रं वयात उपदेश बिया थःगु निवासस्थानय् तुं लिहाँ वन । व नं अय्लाः मत्वंसे, अय्लाः घः तच्छाका, शीलय् प्रतिष्ठित जुया दान बिया स्वर्ग परायण जुल । जम्बुद्वीपय् (लिपा) छसिंकथं सुरापान बढे जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् जुजु आनन्द खः, अले शक्र जुलसा जि हे खः ।

५१३. जयदिस जातक

“चिरस्सं वत मे...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् मांयात सेवा याना च्वंम्ह भिक्षु छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । वर्तमान कथा साम जातक (जा. नं. ५४०) समान जुल । “उगु इलय् शास्तां पुलांपिं पण्डितपिंसं लुंयागुथें जाःगु भलर दुगु श्वेतछत्रयात त्वःता नं मांबौयागु सेवा यात” आज्ञा जुया बिज्यायेवं इमिसं प्रार्थना याःबले पूर्वजन्मया खें आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापाया इलय् कपिल राष्ट्रय् उत्तरपञ्चाल नगरय् पञ्चाल धयाम्ह छम्ह जुजु दुगु जुया च्वन । वया महारानी गर्भधारण याना काय्मचा छम्ह बुइकल । वया पूर्वजन्मय् वयाम्ह छम्ह लिथुं क्रोध पिकया “छंम्ह मचायात नये दयेमा” धका प्रार्थना याना वःगु दुगु जुया च्वन । व हे कामनाया फलस्वरूप व यक्षणी जुया उत्पन्न जुल । वयात मौका वयेवं महारानीया न्ह्योने वं खंक खंक हे वं नायुगु लापाय्थें च्वंम्ह कुमारयात कया मुर मुर न्ह्यया नल । निकोगु पटकय् नं अथे हे यात । स्वकोगु पटकय् वं प्रसूति गृहय् दुहाँ वंगु इलनिसें छेया प्यखेरं कडा पहरा पाः तया तल । काय्मचा बूगु दिंखुन्ह यक्षणी वया मचा कया यंकल । महारानी तःसकं चिल्लाय्दंक हाल ‘यक्षणी वल’, ‘यक्षणी वल ।’ हथियार ज्वना तःपिं मनूतय्सं महारानी कथे यक्षणीयात लिना यंकल । वं वयात नयेगु मौका मंत । व बिस्सू वना लः दुगु धलय् सुप्युवन । मचां वयात मां भाःपिया वयागु दुरुज्वलं दुरु त्वन । वयागु मनय् पुत्र-स्नेह उत्पन्न जुल । व अनं बिस्सू वना मसानय् च्वंवन । अले मचायात ल्वहैया गुफाय् तया वयात लहिना तल ।

मचा छसिंकथं तःधिक जुइवं वयात मनूतय्गु ला हया नके हल । निम्हं मनूतय्गु ला नया अन हे च्वं च्वन । व मचां थः मनूया मचा धयागु खें मस्यु । वं थःत थःम्हं यक्षणीया काय् भाःपिया च्वन । वं थःगु स्वरूपयात त्वःता लोप जुया वने मसः । यक्षणीं नं वयात अन्तर्धान जुइत छगू जडीबुटी वासः बिल । वं उगु जडीबुटीया प्रतापं अन्तर्धान जुया मनूतय्गु ला नया च्वं च्वन । यक्षणी वैश्रवण महाराजया सेवाय् वना अन हे व सिना वन ।

महारानी प्यकोगु पटकय् नं छम्ह मेम्ह काय्मचायात जन्म बिल । यक्षणीया पाखें मुक्त जूम्ह जूगुया कारणं व निरोगी जुल । शत्रु यक्षणीयात त्याका ब्यूम्ह जूगुलिं वयात जयदिस धयागु नां छुत । तःधिक जुइवं सकतां शिल्प सय्के सिइके याना वं छत्र धारण याना राज्य याना च्वन ।

उगु इलय् बोधिसत्त्वं जयदिसया महारानीया गर्भं जन्म ग्रहण यात । वयागु नां अलीनशत्रु कुमार धका तल । तःधिक जुइवं शिल्प सय्के सिइके याना युवराज जुल ।

उम्ह यक्षणी-पुत्र लिपा होश तये मफुगुलिं उगु जडीबुटी तंकल । व मदुसेलि व अन्तर्धान जुइ मफुगु कारणं सकसिनं खंक खंक मसानय् वया मनूया ला नःवल । मनूतय्सं वयात खना ग्यात अले डर भयया कारणं जुजुयात जाहेरी याःवन - “देव ! छम्ह यक्ष सकसिनं खंक खंक मसानय् मनूया ला नया च्वन । वं छसिंकथं नगरय् दुहाँ वया मनूतय्त् स्याना नइ । वयात ज्वंके माल ।”

जुजुं “ज्यू” धया स्वीकार यात अले वयात ज्वनेत हुकुम बिल । सेना वना मसान (देप) य् वना घेरा लगे याना च्वं च्वन । व ग्याना मृत्युया भयं ग्याना चिल्लाय्दंक हाला मनूतय्गु दथुइ ब्वाय् वल ।

मनूत यक्ष खना भयभीत जुया निथ्वः जुल । व नं अनं बिस्यूं वना जंगलय् वना च्वंवन । अनं लिपा मनूतय्गु बस्ती दुथाय् मवल । व छग्गू राजमार्गया लं सिथय् जंगल लिक्कं वये वनिपिं मनूतमध्ये छम्ह छम्ह याना ज्वना यंका अन हे स्थाना नया छमा तःमागु न्यग्रोध (बर) सिमाक्वय् च्वं च्वन ।

छम्ह सार्थवाह ब्राह्मण जंगल रेखदेख याना स्वया च्वंम्हसित द्वःच्छ्रि दां बिया व्यापारीत न्यासः गाडी ज्वना व हे लैपुं वया च्वन । मनुष्य-यक्ष तःसकं हाला अन ब्वाय् वल । भयभीत जूपिं मनूत ग्याना बिस्यूं वना प्वाथं चुया गोतुल । वं ब्राह्मणयात ज्वना बिस्यूं वन । तुति ख्वैतय् हाःगुलिं वयात घाःपाः जुल । जंगल स्वया च्वंम्हं लिना यंकल । व ब्राह्मणयात त्वःता थः च्वनेगु सिमाक्वय् च्वंवन । व अन च्वना च्वंगु न्हेन्हु दुबले जयदिस जुजुं शिकार वनेगु आज्ञा बिल अले नगरं पिहाँ वन । व जुजु नगरं पिहाँ वया च्वंबले लैय् दथुइ तक्षशिलाय् च्वंम्ह नन्द धयाम्ह मांयात सेवा याना च्वंम्ह ब्राह्मण छम्ह प्राणीपिनिगु कल्याण जुइगु प्यपु गाथा ज्वना जुजुया न्ह्योने दंवल । जयदिस जुजुं लिहाँ वया न्यं वये धया वयात निवासस्थान क्यना थः शिकारया नितिं वन । शिकार भूमिस थ्यंका वं हुकुम बिल - “गुम्हसिया पाखें मृग बिस्यूं वनी वयागु गःपतय् लाइ । छम्ह च्यात च्यातःम्ह मृग (चला) दना वया जुजुया न्ह्योने हे पिहाँ वया बिस्यूं वन । अमात्यपिं न्हिल । जुजुं तलवार ज्वना लिना यंकल । अले स्वंगू योजन वनेधुंका वं वयात तलवारं पाला निक् थल । अले उकियात खमुलिथें निखें तया नुगलं कुबिया वया च्वंबले मनुष्य-यक्ष च्वना च्वंगु थासय् थ्यंकः वल । अन गुसि घांसय् पलख फेतुत । पलख आराम कया वने त्यंबले लाक उम्ह मनुष्य-यक्ष दना वया धाल- “आसे, गन वने त्यनागु ? छ जिगु नसा सामग्री खः ।” व वयात ल्हाः ज्वना न्हापांगु गाथा धाल -

“चिरस्सं वत मे उदपादि अज्ज, भक्खो महा सत्तमिभत्तकाले ।
कुतोसि कोवासि तदिह् ब्रूहि, आचिक्ख जातिं विदितो यथासी’ति” ॥

“ताकालं लिपा थौं न्हेन्हुया दिंखुन्हु जिगु नितिं भोजनया आपालं सामग्रीत उपलब्ध जुल । छं धा, छ गनं वयाम्ह खः ? सु खः ? अले छंगु जाति छु खः ?”

जुजु यक्षयात खना ग्यात । चिमिसं व्वं व्वं दंगुया कारणं व बिस्यूं वने नं मफुत । अथेनं तुरन्त थःत थःम्हं बशय् कया वं निपुगु गाथा धाल -

“पञ्चालराजा भिगवं पविट्ठो, जयदिसो नाम यदिस्सुतो ते ।
चरामि कच्छानि वनानि चाहं, पसदं इमं खाद ममज्ज मुञ्चा’ति” ॥

“सायद् छं जिगु नां न्यना तःगु दयेमाः । जि जयदिस नां दुम्ह पञ्चालया जुजु खः । शिकारया नितिं जंगल पर्वतय् चाःहिला च्वनाम्ह खः । थौं छं थुम्ह च्याःथाःम्ह चलायात नया जित त्वःता ब्यु ।”

वयागु खँ न्यना यक्षं स्वपुगु गाथा धाल -

“सेनेव त्वं पणसि सस्समानो, ममेस भक्खो पसदो यं वदेसि ।
तं खादियान पसदं जिघञ्जं, खादिस्सं पच्छा न विलापकालो’ति” ॥

“छं थुम्ह च्याःथाःम्ह चलायात न धका जित धया छं थः थःम्हं हिंसा याना जिलिसे मोलतोल याना च्वन । जिं नयेगु इच्छा जूसा थ्वयात लिपा नये । आः ध्व छंगु विलाप यायेगु ई मखुत ।”

थुगु खँ न्यना नन्द ब्राह्मणयात लुमंका प्यपुगु गाथा धाल -

“न चत्थि भोक्खो मम निक्कयेन, गन्त्वान पच्छागमनाय पण्हे ।
तं सद्धरं ब्राह्मणस्सप्पदाय, सच्चानुरक्खी पुनरावजिस्स’न्ति” ॥

“यदि जिं थःगु शरीर हिलाबला याना मिया नं जि बचे जुइ फइ मखुसा वना हानं लिहाँ वयेगु जिके प्रतिज्ञा याकि । जिं ब्राह्मणयात बिया तयागु थःगु वचन पूर्वका हानं जि छंथाय् लिहाँ वये ।”

थुगु खँ न्यना यक्षं न्यापुगु गाथा धाल -

“किं कम्मजातं अनुत्पपते त्वं, पत्तं समीपं मरणस्स राज ।
आचिक्ख मे तं अपि सक्कुणेमु, अनुजानितुं आगमनाय पणहे’ति” ॥

“हे राजन् ! सिइ त्यःगु इलय् ध्व गजागु कर्म खः ? गुगु छंगु अनुतापया कारण जुया च्वन । जित कं, सम्भव दु, जिं हानं लिहाँ वयेगु प्रतिज्ञा ग्रहण याका छंत वनेगु अनुमति बिया बिये ।”

जुजुं थुगु न्ह्यसःया लिसः व्युब्बुं खुपुगु गाथा धाल -

“कता मया ब्राह्मणस्स धनासा, तं सङ्गरं पटिमुक्कं न मुत्तं ।
तं सङ्गरं ब्राह्मणस्सप्पदाय, सच्चानुरक्खी पुनरावजिस्स’न्ति” ॥

“जिं ब्राह्मणयात धनयागु आशा बिया वयागु दु । जिं उगु बिया वयागु वचनं मुक्त मज्जिन । जिं थःगु सत्य वचनया रक्षा याना ब्राह्मणपाखें मुक्त जुया हानं लिहाँ वये ।”

थुगु खँ न्यना यक्षं न्हेपुगु गाथा धाल -

“या ते कता ब्राह्मणस्स धनासा, तं सङ्गरं पटिमुक्कं न मुत्तं ।
तं सङ्गरं ब्राह्मणस्सप्पदाय, सच्चानुरक्खी पुनरावजस्सू’ति” ॥

“छं ब्राह्मणयात गुगु धनया आशा बिया वःगु खः, अले गुगु बिया वःगु वचनं मुक्त मज्जिन । थःगु उगु सत्य वचनयात रक्षा याना ब्राह्मणपाखें मुक्त जुया लिहाँ वा ।”

थुलि धया वं जुजुयात विदा बिया छूवया हल । जुजुं नं वयाके विदा कया आश्वासन बिल “धन्दा काये म्वा, जि सुथ हापा हे थ्यंकः वये । थुलि धया लँपुयागु चिं स्वस्वं व थःगु सेनात च्वना च्वंथाय् थ्यंकः वल । सेनातय्सं घेरे याका नगरय् दुहाँ वल । अले नन्द ब्राह्मणयात सःतके छूवया मूल्यवान्गु आसनय् फेतुका गाथात न्यना प्यद्रः दां बिल । अनंलि गाडी च्वना, मनूतय्त ध्वयात तक्षशिला थ्यंका व्यु धका आज्ञा बिया ब्राह्मणयात विदा बिया छूवत । कन्हेखुन्हुया दिनय् थः वनेगु विचार याना काय्यात सःतका अनुशासित यात । थुगु खँयात क्यनेया नितिं शास्तां निपु गाथात आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“मुत्तोच सो पोरिसादस्स हत्था, गन्त्वा सकं मन्दिरं कामकामी ।
तं सङ्गरं ब्राह्मणस्सप्पदाय, आमन्तयी पुत्तमलीनसत्तुं ॥

“अज्जेव रज्जं अभिसिञ्चयस्सु, धम्मं चर सेसु परेसु चापि ।
अधम्मकारो च ते माहु रट्ठे, गच्छामहं पोरिसादस्स जत्ते’ति” ॥

“उम्ह पोरिसाद-यक्षया ल्हाःतं मुक्त जुया उम्ह इच्छा याःम्ह जुजु थःगु राजभवनय् थ्यंकः वन । अले ब्राह्मणयात बिया तःगु वचन पूर्वका वं अलीनशत्रु धयाम्ह कुमारयात सःता थथे धाल - ‘थौं हे राज्याभिषिक्त जु । दक्व नगरय् धर्माचरण या । राष्ट्रय् छ अधर्मचारी धका प्रसिद्धम्ह थमजुइमा । जि जुलसा थौं पोरिसाद-राक्षसयाथाय् वने त्यना’ ।”

थुगु खँ न्यना कुमारं भ्रिपुगु गाथा धाल -

“किं कम्म कुब्बं तव देव पाव, नाराधयी तं तदिच्छामि सोतुं ।
यमज्ज रज्जहि उदस्सये तुवं, रज्जमि निच्छेय्यं, तथा विनाह'न्ति” ॥

“हे देव ! जिं थःगु छु कर्म छपिनिगु चरणयात अप्रसन्न याना बिल ? थ्व जि न्यने मास्ति वया च्वन । छुकिया कारणं थौं छपिसं जित राज्य लःलहाना बिज्याये त्यनागु ? जिं छपिं विना राज्य नं इच्छा मयाना ।”

थुगु खँ न्यना जुजुं मेगु गाथा धाल -

“न कम्मना वा वचसाव तात, अपराधितोहं तुवियं सरामि ।
सन्धिञ्च कत्वा पुरिसादकेन, सच्चानुरक्खी पुनाहं गमिस्स'न्ति” ॥

“हे तात ! छं कर्म अथवा वचनं छुं अपराध याःगु खँ जि लुममं । जि यक्ष (पोरिसाद) लिसे सम्भौता याना वयागु दु, अले उगु सत्यया रक्षा यायेया नितिं जि हानं वने त्यनागु खः ।”

थुगु खँ न्यना कुमारं गाथा धाल -

“अहं गमिस्सामि इधेव होहि, नत्थि ततो जीवतो विष्मोक्खो ।
सचे तुवं गच्छसियेव राज, अहमि गच्छामि उभो न होमा'ति” ॥

“जि वना बिये । छपिं थन हे च्वना बिज्याहुं । अन वनेवं जीवन बचे जुइ मखु । हे राजन् ! छपिं अन बिज्यात धाःसा जि नं वने । अथे जुइबले निहं ल्यनी मखु ।”

थुगु खँ न्यना जुजुं गाथा धाल -

“अद्दा हि तात सतानेस धम्मो, मरणा च मे दुक्खतरं तदस्स ।
कम्मासपादो तं यदा पचित्वा, पसह्खे खादे भिदा रुक्खसूले'ति” ॥

“हे तात ! निश्चय नं गुगु खँ छं धया च्वन, व हे सत्पुरुषपिनिगु धर्म खः । अथेनं जिगु नितिं सिना वनेगु सिबे नं थ्व हे अप्वः कष्टकर जुइ । गुबले उम्ह राक्षसं च्चामुसे च्वंगु सुलिं ह्वः खना छंत पुका नइगु खः ।”

थुगु खँ न्यना कुमारं गाथा धाल -

“पाणेन ते पाणमहं निमिस्सं, मा त्वं अगा पोरिसादस्स जत्ते ।
एवञ्च ते पाणमहं निमिस्सं, तस्मा मतं जीवितस्स वण्णेमी'ति” ॥

“जिं छपिनिगु प्राणलिसे थःगु प्राण हिलाबुला याये । छपिं पोरिसाद यक्षयाथाय् बिज्याये मते । छायाःधाःसा प्राणयात हिलाबुला याना च्वना । उकिं जिं म्वाना च्वनेगुया सिबे नं सिना वनेगुयात च्व न्ह्याः धका भाःपिया च्वना ।”

थुगु खँ न्यना जुजुं काय्यागु बल सिइका “ज्यू” धका स्वीकार याना धाल - “तात ! हुं ।” वं मांबौपित वन्दना याना नगरं पिहां वन । थुगु अर्थयात क्यनेया नितिं शास्तां बापु गाथा आज्ञा जुया बिज्यात-

“ततो हवे धितिमा राजपुत्तो, वन्दित्वा मातु च पितु च पादे'ति” ॥

“अनंलि धृतिमान्म्ह राजकुमारं मां व बौपिनिगु पाद चरणय् वन्दना यात ।”

वया मां, बौ, केहें, कला अमात्यपिं व नोकर चाकरत नं ल्यूल्यू पिहाँ वन । नगरं पिहाँ वया जुजुयाके लै न्यना, बांलाक लुमंका, मांबौयात वन्दना याना, मेमेपिंत उपदेश बिया अकम्पित केशर सिंहथें जुया लैय् ववं यक्षया निवासस्थानय् थ्यंकः वन । व वंगु खना मांम्हं थःत कःघाये मफुगु कारणं बैय् गोतूवन । बौम्हं ल्हातय् छ्चौं दिका ततःसकं पिच्याक हाल । स्वल ।

थुगु खँ क्यनेया नितिं शास्तां बापु गाथा आज्ञा जुया बिज्यात -

“दुखिनिस्स माता निपता पथब्बा, पितास्स पग्गह् भुजानि कन्दती’ति” ॥

“वया दुःखीम्ह मां बैय् गोतुवन । अले वया बौम्ह लप्पा ज्वना ख्वयेगु यात ।”

बापु गाथा आज्ञा जुया बिज्यायेधुंका वया बौम्हं व्युगु आशिर्वाद व मां, केहें व कलापिसं याःगु सत्यक्रियायात प्रकाशित यायेया नितिं मेगु नं प्यपु गाथात आज्ञा जुया बिज्यात ।

“तं गच्छन्तं ताव पिता विदित्वा, परम्मुखो वन्दति पञ्जलीको ।
सोमो च राजा वरुणो च राजा, प्रजापती चन्दिमा सूरियो च ।
एतेहि गुत्तो पुरिसादकम्हा, अनुज्जातो सोत्थि पच्चेहि तात ॥

“यं दण्डकिरञ्जो गतस्स माता, रामस्सकासि सोत्थानं सुगुत्ता ।
तं ते अहं सोत्थानं करोमि, एतेन सच्चेन सरन्तु देवा ।
अनुज्जातो सोत्थि पच्चेहि पुत्त ॥

“आवी रहो वापि मनोपदोसं, नाहं सरे जातु मलीनसत्ते ।
एतेन सच्चेन सरन्तु देवा, अनुज्जातो सोत्थि पच्चेहि भातिक ॥

“यस्मा च मे अनधिमनोसि सामि, न चापि मे मनसा अम्पियोसि ।
एतेन सच्चेन सरन्तु देवा, अनुज्जातो सोत्थि पच्चेहि सामी’ति” ॥

“अबुम्हं थः काय् वन धयागु सिइका ख्वाः फःहिइका ल्हाः ज्वजलपा देवतापिंत विन्ति यात - सोम जुजुयात, वरुण जुजुयात, प्रजापतियात, चन्द्रमायात व सूर्ययात नमस्कार दु । अले आशिर्वाद बिल- हे तात ! थुपिं देवतापिनिपाखें रक्षा प्राप्तम्ह जुया स्वस्तिपूर्वकं लिहाँ वा ।”

“गथे दण्डकारण्यय् वंम्ह रामया मांम्हं वयागु स्वस्ति व कल्याण याःगु खः, अथे हे जिं छंगु स्वस्ति व कल्याणयागु आशा याना । देवतापिसं थुगु सत्ययात लुमंकेमा । अले अनुमति कया वंम्ह हे पुता ! छ कल्याण व स्वस्तिपूर्वकं लिहाँ वा ।”

“जित निश्चय नं ध्व लुमं मजूकि जिं चाय्कं वा मचाय्कं अलीनसत्त्वया प्रति गुबलें मन प्रदुष्ट यानागु दु । थुगु सत्यया प्रभावं देवतापिसं स्मरण याना च्वनेमा । अनुमति प्राप्त याना वंम्ह हे दाजु ! छ कल्याण स्वस्तिपूर्वकं लिहाँ वा ।”

“हे स्वामी ! छ पत्ति-व्रत धर्मय् सच्चाह्म खः, अले जिगु मनं नं मयःम्ह मखु । थुगु सत्यया प्रभावं देवतापिसं स्मरण याना च्वनेमा । अनुमति प्राप्त याना बिज्याम्ह हे स्वामी ! छ कल्याण व स्वस्तिपूर्वकं लिहाँ बिज्याहूँ ।”

राजकुमार बौम्ह कं कथं यक्षया निवासस्थानया लैपुं वना च्वन । यक्ष नं बिचाःयात- “क्षत्रिय धयापिं मायावी जुइयः, सुनां छु स्यू, छु खः, छु खः ?” वं सिमाय् गया थहाँ वना जुजुयागु आगमनयागु प्रतीक्षा याना स्वया च्वन । वं कुमारयात वया च्वंगु खना बौयात गना काय्म्ह वःगु जुइमाः धका भाःपिल । जित छुं

कथंयागु भय मंत । व सिमां कुहाँ वया कुमारयात जनुफा क्याना फेतुना च्वन । कुमार वया वयागु न्ह्योने दं वल । अनंलि यक्षं गाथा धाल -

“ब्रहा उजू चारुमुखो कुतोसि, न मं पजानासि वने वसन्तं ।
लुदं मं जत्वा ‘पुरिसादको’सि, को सोत्थिमाजानमिधावजेय्या’ति” ॥

“तःधिम्ह, तप्यंम्ह व यइपूगु ख्वाःपा दुम्ह छ गनं वयाम्ह खः ? जि वनय् च्वं च्वनाम्हसित म्हमस्यूला ? जि रोद्रम्ह खः, मनूतय्त नइम्ह पोरिसाद खः, धका सिइका कल्याण कामना याइम्ह सु नं सिइक सिइकं थन वइ मखु (धका मस्यूला) ?”

वयागु खँ न्यना कुमारं गाथा धाल -

“जानामि लुद पुरिसादको त्वं, न तं न जानामि वने वसन्तं ।
अहञ्च पुत्तोस्मि जयदिसस्स, ममज्ज खाद पितुनो पमोक्खा’ति” ॥

“हे रोद्र ! जिं छ मनूया ला नइम्ह पोरिसाद धका स्यू । छ थुगु वनय् च्वना च्वंगु दु धका मस्यूम्ह नं मखु । जि जयदिसया काय् खः । थौं छं जित न । अले बौयात त्वःता व्यु ।”

अनंलि यक्षं गाथा धाल -

“जानामि पुत्तोति जयदिसस्स, तथा हि वो मुखवण्णो उभिन्नं ।
सुदुक्करञ्जेव कतं तवेदं, यो मत्तुमिच्छे पितुनो पमोक्खा’ति” ॥

“छ जयदिसया काय् धका जिं स्यू । छिपिं निम्हसिया ख्वाः लसी वः । अबुयात बचे यायेया नितिं छं थाकुसे च्वंगु ज्या याना थः स्वयं सिइगु इच्छा याना च्वन ।”

अनंलि कुमारं गाथा धाल -

“न दुक्करं किञ्चि महेत्थ मज्जे, यो मत्तुमिच्छे पितुनो पमोक्खा ।
मातु च हेतु परलोक गन्त्वा, सुखेन सग्गेन च सम्पयुत्तो’ति” ॥

“बौयात बचे यायेत सिइगु इच्छा यायेगुली जित छुं थाकूगु अनुभव मयाना । मांबौपिनि नितिं परलोक वना मनूखं सुखपूर्वकं स्वर्गलाभ याइ ।”

थुगु खँ न्यना यक्षं कुमारयाके न्यन - “कुमार ! मृत्यु खना मग्यापिं सत्त्व प्राणी धयापिं द हे मदु । छ छाया मग्यागु ?” वं यक्षयात लिसः व्युब्युं निपु गाथात धाल -

“अहञ्च खो अत्तनो पापकिरियं, आवी रहो वापि सरे न जातु ।
सङ्घातजातीमरणोहमस्मि, यथेव मे इध तथा परत्थ ॥

“खादज्ज मं दानि महानुभाव, करस्सु किच्चानि इमं सरीरं ।
रुक्खस्स वा ते पपतामि अग्गा, छादयमानो मय्हं त्वमदेसि मंस’त्ति” ॥

“पक्का नं जिं चाय्कं मचाय्कं थःम्हं छुं पापकर्म याना तयागु लुममं । जन्म जुया वःपित सिइ माःगु अवश्यम्भावी खः धका जिं स्यू । जिगु नितिं थन गथे खः, अन नं अथे हे खः ।”

“हे महानुभावम्ह ! थौं छं जित न । जिगु थुगु म्हायात ज्या का । छं यःसा जि छंगु न्ह्योने च्वंगु सिमाच्चं कुतुं वया बिये, गुकिं याना छं गथे माल अथे जिगु ला नये दइ ।”

यक्षं वयागु खँ न्यना बिचाः यात - “भयभीत मन जुइका जिं ध्वयात स्याना ला नये मफु । जिं ध्वयात उपाय कौशलद्वारा विसिकः छ्वया बिये ।” थये बिचाः याना वं थुगु गाथा धाल -

“इदञ्च ते रुच्चति राजपुत्त, चजेसि पाणं पितुनो पमोवखा ।
तस्मा हि सो त्वं तरमानरूपो, सम्भञ्ज कट्टानि जलेहि अग्निं” ॥

“हे राजपुत्र ! यदि छं थः बौयात बचे यायेया नितिं थःगु प्राण दान बिये न्ह्याःसां छं गुलि फत उलि याकनं सिंत मुंका मि छ्वयक्कि ।”

वं अथे हे यात अले वयाथाय् वल । थुगु खँ क्यनेया नितिं शास्तां मेगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यात -

“ततो हवे धित्तिमा राजपुत्तो, दारुं समाहरित्वा महन्तमग्निं ।
सन्तीपयित्वा पटिवेदयित्थ, आदीपितो दानि महायमग्गी”ति” ॥

“अबले धृतिमानम्ह राजपुत्रं सिंत मुंका हया ह्वाना ह्वाना मि च्याकल । अले ‘जिं मि च्याकेधुन’ धका सूचं बिल ।”

यक्षं मि च्याका थःथाय् वःगु खंबले वं बिचाः यात - “थुम्ह पुरुष सिंहथें जाःम्ह खः, ध्वयाके मृत्युभय छप्ति हे मद्दु । जिं आः तक थुजाम्ह निर्भयम्ह मनू मखंनि । वया चिमिसँ ब्वब्व दना रोमाञ्च जुल अले वं फेतुना च्वंम्ह कुमारयात बार बार स्वया च्वन । कुमारं वयागु ज्या खना थुगु गाथा धाल -

“खादज्ज मं दानि पसह्कारि, किं मं मुहुं पेक्खसि हड्डलोमो ।
तथा तथा तुहमहं करोमि, यथा यथा मं छादयमानो अदेसी”ति” ॥

“हे दुःसाहसी ! थौं छं जित न । चिमिसँ ब्वब्व दंका छं जित छाया बार बार स्वया च्वनागु ? थौं छं जित छु धाल व जिं याये । गुकिं याना छं जित लुदंफुदं जुइक नये फयेमा ।”

वयागु खँ न्यना यक्षं गाथा धाल -

“को तादिसं अरहति खादिताये, धम्मे टितं सच्चवादिं वदञ्जुं ।
मुद्वापि तस्स विफलेय्य सत्तधा, यो तादिसं सच्चवादिं अदेय्या”ति” ॥

“थुजाम्ह धर्मय् प्रतिष्ठित जुया च्वंम्ह, सत्यवादीम्ह, उदारम्ह मनूयात सुनां नये फइ ? गुम्हसिनं थुजाम्ह सत्यवादीयात नइ, वयागु छर्चौं न्हेकू दले फु ।”

वयागु खँ न्यना कुमारं न्यन - “यदि जित नये मयाःसा छायाले सिंत त्वाःल्हाका मि च्याके बियागु, छाया ?”

“छ बिस्सू वनीलाकि मवनी धका स्वयेत का ।”

“छं आः जिगु छु परीक्षा काइ ? गुबले जि पशु योनिस नं देवेन्द्र शक्रं थःगु परीक्षा काय्के मबिया ।” थुलि धया थुगु गाथा धाल -

“इदञ्चि सो ब्राह्मणं मञ्जमानो, ससो अवासेसि सके सरीरे ।
तेनेव सो चन्दिमा देवपुत्तो, ससत्थुत्तो कामदुहज्ज यवखा”ति” ॥

“खराचां वयात ब्राह्मण धका भाःपा थःगु शरीर दान यायेया नितिं तया बिल । उकिं याना, हे यक्ष ! देवपुत्र चन्द्रमा थौं बांलाना च्वन, प्रशंसित जुया च्वन ।”

थुगु खँ न्यना यक्षं कुमारयात मुक्त याना गाथा धाल -

“चन्दो यथा राहुमुखा पमुत्तो, विरोचते पन्नरसेव भाणुमा ।
एवं तुवं पोरिसादा पमुत्तो, विरोच कप्पिले महानुभाव ।
आमोदयं पितरं मातरञ्च, सब्बो च ते नन्दतु जातिपक्खो’ति” ॥

“हे महानुभाव ! गथे पून्हीया दिनस राहुया म्हुतं मुक्त जूम्ह चन्द्रमा व सूर्य जाहाँ थिना च्वनीगु खः, वथे तुं हे जि पोरिसादया पाखेँ मुक्त जुया कपिल राष्ट्रयात जाहाँ थिका ब्यु ।”

“हे महावीर ! छं थः मांबौपित व सकल थःथितिपित प्रसन्न यायां हूँ ।”

वं नं वयात विनम्र याका पञ्चशील बिल । अले बिचाः यात- “ध्व धात्थेँम्ह यक्ष खः लाकि मखु ? यक्षत जूसा थुमिगु मिखा ह्याउँसे च्वने माःगु खः । मिखा पति याइ मखु, किचः दइ मखु, अले रोमाञ्च जुइ मखु । ध्व यक्ष मखु । मनू खः । जिमि बौया स्वम्ह दाजुपिं दुगु खः । स्वम्हसित यक्षणी नं ज्वना यंकूगु खः, इपिंमध्ये निम्हसित नःगु खः । छम्हसित पुत्र-स्नेहया कारणं लहिना तःगु दयेमाः । ध्व व हे जुइमाः । ध्वयात ब्वना यंका थःम्ह बौयात धया राज्यय् प्रतिष्ठित याका बिये ।” थुलि बिचाः याना वयात धाल -

“वा, छ यक्ष मखु । छ जिमि बौया थकालिम्ह दाइ खः । जि नापं वया कुलागत राज्यया छत्र धारण या ।”

“जि मनू मखु” यक्षं धाल ।

“यदि छं जिगु खँय् विश्वास मयानासा छं विश्वास दुम्ह मेपिं सुं दुला ?”

“फलानागु थासय् दिव्यचक्षु दुम्ह तपस्वी छम्ह दु ।”

व वयात ब्वना अन वन । तपस्वी इमित खना धाल - “बौ व काय् छु यायां जंगलय् चाहिला जुया च्वनापिं खः ?” थुकथं वं इमिगु स्वापू क्यना बिल । यक्षं तपस्वीयात विश्वास याना धाल - “तात ! छ हूँ । छगू हे जन्मय् जिगु निगू जन्म जुल । जित राज्य माःगु मदु । जि प्रव्रजित जुये ।” वं तपस्वीयाथाय् ऋषि प्रव्रज्या काल । कुमारं वयात प्रणाम याना नगरय् लिहाँ वन । थुगु खँयात क्यनेत शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात-

“ततो हवे धितिमा राजपुत्तो, कतञ्जली परियाय पोरिसादं ।
अनुञ्जातो सोत्थि सुखी अरोगो, पच्चागमा कपिलमलीनसत्ता’ति” ॥

“अले धृतमानम्ह राजपुत्रं यक्षयात प्रणाम याना वयागु अनुमति काल । स्वस्ति, सुख, निरोगीपूर्वक कपिल राष्ट्रय् अलीनसत्त्व लिथ्यंकः वन ।”

थुलि गाथा आज्ञा जूसे नगर व निगम आदियापिं मनूतय्गु कर्तत्व क्यनेया नितिं थुगु अन्तिम गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“तं नेगमा जानपदा च सब्बे, हत्थारोहा रथिका पत्तिका च ।
नमस्समाना पञ्जलिका उपागमुं, नमत्थु ते दुक्करकारकोसी’ति” ॥

“सकल निगमवासीपिं व जनपदवासीपिं किसि सेनात, रथ सेनात व पैदल सेनातयसं ल्हाः ज्वजलपा बिन्ति याना न्ह्योने थ्यंकः वया थये धाल - ‘हे दुक्करकृत्यकारी ! छपितं जिमिगु नमस्कार दु’ ।”

जुजुं कुमार वल धका न्यनेवं लसकुस याःवल । जनतां भुंका वःम्ह कुमारं जुजुयात नमस्कार याःवन ।

जुजुं न्यन - “तात ! अजाम्ह मनु नइम्हसिया पाखें गथे याना बचे जुया वयागु ?”

“तात ! व यक्ष मखु । छपिनि दाइ खः । जिमि तःबा खः ।”

थुकथं वं सकतां खें कनेधुंका धाल - “छपिसं जिमि तःबा नापं नाप लायेमाः ।”

जुजुं उगु हे इलय् घोषणा याकल अले आपालं अनुयायीपिं व्वना तपस्वीयाथाय् वन । महातपस्वी यक्षणीपाखें वयात कया हःगु, मनःगु, लहिना तःगु, अले व यक्ष मखुगु व थःलागु सकतां खें सविस्तारं कना बिल । जुजुं धाल - “दाइ ! बिज्याहुँ, राज्य याना बिज्याहुँ ।”

“महाराज ! मयः, म्वाल ।”

“अथेसा बिज्याहुँ, उद्यानय् च्वना बिज्याहुँ, जिं प्यता आवश्यक वस्तुकं सेवा याये ।”

“महाराज ! वये मखु ।”

जुजुं वयागु आश्रमं भतिचा उखें छगू पर्वतया क्वय् छावनी दय्का च्वना आपालं तःधंगु तःपुखू छगू दय्का बिल । अले बुज्या याका धन व द्वःच्छिगू परिवार हया छगू तःधंगु गां बसे यात । थुकथं वं तपस्वीपिनि नितिं भिक्षायागु व्यवस्था यात । उगु गांया नां जुल “चूलकम्मासदम्म निगम” । सुतसोम बोधिसत्त्वया पाखें दमन याःगु थजागु प्रदेश जूगुलिं हे उकिया महाकम्मासदम्म निगम धया सिइकेमाः ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् मांयात लह्यूमह स्थविर स्रोतापत्तिफल्य् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय्या मांबौपिं महाराज कुल जुल । तपस्वी सारिपुत्र खः, मनु नइम्ह अंगुलिमाल खः, केहेम्ह उत्पलवर्णा खः, महारानी राहुलमाता खः, अले अलीनसत्त्वकुमार जुलसा जि हे खः ।

- * -

५१४. छद्दन्त जातक

“किं नु सोचसि...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् ल्यासेम्ह भिक्षुणी छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल ।

वर्तमान कथा

उम्ह श्रावस्तीवासी कुलकुमारी गृहस्थ जीवनयागु दोष खंका बुद्धशासनय् प्रव्रज्या ग्रहण यात । छन्हूया दिनय् भिक्षुणीपिंलिसे व धर्म न्यनेत वः । वं धर्मासनय् फेतुना बिज्याना च्वंम्ह दशबल (बुद्ध) या अनन्त पुण्य प्रभाव तथा उत्तम सौन्दर्य मुक्त स्वरुपयात खन । वं बिचाः यात, “छू थ्व संसारय् संसर्ग यायां जिं गुबलें पूर्वजन्मय् थुम्ह महापुरुषयाम्ह पाद सेविका जुया वये धुंम्ह खः वा मखु ? उगु हे इलय् वयात पूर्वजन्मसम्बन्धी ज्ञान दया वल । वं सिल, छद्दन्त किसिया जन्मयागु समयय् व थुम्ह महापुरुषयाम्ह

पाद सेविका जुया वये धुनागु खँ । थुगु खँ स्मरण जुया वयेवं हे वयात तःसकं प्रीति (आनन्द) जुल । उगु प्रीतिया प्रभावं व तःसकं हररं न्हिला हल अले उबले वं बिचाः यात - “आपालं म्हो जक मिसात स्वामीया हितचिन्तक जूपिं दु । आपाः याना अहितचिन्तक जूपिं दु । छु जि पुरुषया हितचिन्तक जुयाम्ह खः अथवा अहितचिन्तक ? वयात “जिं थःगु मनय् भतिचा तँ पिहाँ वयेवं सच्छि व नीगू रतन ब्या दुम्ह छद्दन्त महागजेश्वरयात सोणुत्तर धयाम्ह शिकारीयात छ्वया विषय् फिना तःगु शल्यं सुइका स्याना ब्यूगु खँ” लुमना वल । अले वयागु मनय् शोक जुल । हृदय गरम जुल । शोकयात सह याये मफुगु कारणं ततःहाकगु सासः ल्हाल्हां व तःसकं त्वाय् त्वाय् ख्वया हल । व खना शास्ता मुसुक्क न्हिला बिज्यात । भिक्षुसङ्घं वसपोलयाके मुसुक्क न्हिला बिज्याःगुया कारण न्यन । शास्तां - “भिक्षुपिं ! थुम्ह ल्यासेम्ह भिक्षुणी पूर्वजन्मय् जित वं याःगु अपराधयात लुमंका ख्वया च्वन” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया समयय् हिमालय् प्रदेशय् छद्दन्त सरोवरया लिक्क च्याद्रः भिक्षुपिं च्वं च्वन, ऋद्धिमान्पिं, आकाशमार्ग जुइ फुपिं । उगु इलय् बोधिसत्त्व जेष्ठम्ह किसिया काय् जुया उत्पन्न जुल । म्ह छम्हं तुयूम्ह । ख्वाः व तुति ह्याउँम्ह । लिपा जूबले व तःधिक जुया च्येच्याकु (८८) म्हधिकः दुम्ह जुल । ब्याः १२० रतन । वहःया माः समान न्येच्याकु (५८) हाकःगु स्वँ दुम्ह । दन्तयागु गोलाइ भिन्त्याकु दुम्ह खः । हाकःकथं स्वीकु दुम्ह । अनं खुगू वर्णया रश्मि पिज्वया च्वंगु जुया च्वन । व च्याद्रः किसितमध्ये जेष्ठम्ह खः । वं न्यासः प्रत्येकबुद्धपिंत पूजा याना च्वन । वया निम्ह महारानीपिं दुगु जुया वन । तःधिकम्ह सुभद्रा व चिधिकम्ह सुभद्रा । हस्तिराज च्याद्रः किसिपिलिसे कञ्चन गुफाय् च्वं च्वन ।

उगु छद्दन्त दह (सरोवर) ब्याःकथं फैले जुया च्वंगु न्येय्गू योजन दुगु खः । उकिया दथुइ भिन्निगू योजनया दथुइ इयाउ भारमात व ध्याचः मदुगु जुया च्वन । क्रिष्टल (मणि) थें यचुगु लः दुगु जुया च्वन । अनं उखे उगु लःया प्यखेरं योजनभरया शुद्ध सुन्दर (बांलागु) बन दुगु जुया च्वन । अनं उखे प्यखेरं योजनभरया हे वँचुगु पलेस्वाँया बन दुगु जुया च्वन । थुगु हे कथं अनं उखे योजन योजन भरया ह्याउँगु पलेस्वाँया बन, अनं नं उखे तुयुगु पलेस्वाँया बन, अनं उखे ह्याउँगु पलेस्वाँ, उकिया नं उखे तुयुगु पलेस्वाँ अले अनं नं उखे कुमुद बनं इपिं दक्वसित छ्वाखेरं घेरा लगे याना तःगु । थुपिं न्हेगुलिं बन धुंका थुपिं सकतांयात योजन योजनभरया हानं ल्वाकः ज्यागु (मिश्रित) बनं छ्वाखेरं घेरा लगे याना तःगु जुया च्वन । अनं लिपा किसि (नाग) तय्गु पुलितक थ्यंगु लखय् योजनभरया ह्याउँगु शाल-बन दुगु जुया च्वन । अनं लिपा लःया सीमानाय् वँचुगु, म्हासुगु, ह्याउँगु, तुयुगु, सुगन्धित चिचिफ्वःगु स्वाँया चिचिमागु स्वाँमाया बन दुगु जुया च्वन । थुकथं थुगु भिगू बन योजन योजन दुगु जुया च्वन ।

अनं उखे कय्गु, सिम्पु, सिमि व मू आदिया बन । अनं उखे ककचा, लौका, तुसि, फःसि, ख्वोसिया बन । अन उज्यां रवय्मा अपाय्मागु ततःमागु तुमाया बन । अनं उखे किसिया दन्त अपाय्पुगु फल दुगु केरामाया बन । उकियां उखे शाल बन । उकियां उज्यां लःघपाय्ग्वःगु तःग्वगु फल दुगु लहरया बन । उकिया उज्यां चाकुसे माकुसे च्वंगु इमलीया बन । उकिया उज्यां कपिठ बन । उकिया उज्यां थरी थरीया तःधंगु महावन खण्ड । उकिया उज्यां पँ भ्नाःया बन । उगु इलय् थुलि हे सम्पत्ति दुगु खः । संयुत्तनिकायया अर्थकथासं ला केवल वर्तमान सम्पत्तियागु जक उल्लेख याना तःगु दुगु जुया च्वन ।

पँभाःया बनया प्यखेरं न्हेबः पर्वत दुगु जुया च्वन । न्हापांगु छबः पर्वतया नां चूलकाल, निबःगु पर्वतया नां महाकाल, अनं लिपा उदकपश्य पर्वत, अनं लिपा चन्द्रपश्य पर्वत, अनं लिपा सूर्यपश्य पर्वत, उकियां लिपा मणिपश्य पर्वत अले न्हेबःगु पर्वतया नां खः स्वर्णपश्य पर्वत । थुपिं जाःकथं न्हेगू योजन दुगु अले छद्दन्त सरोवरयात प्यखेरं मानों छगः बातायात प्यखेरं घेरे याना तःथें च्वं च्वंगु (उपत्यका) जुया च्वन । उपिं (पर्वतत) दुने पाखे लुयागुथें वर्णगु जुया च्वन । अनं पिहाँ वःगु प्रकाशया कारणं छद्दन्त सरोवर नकतिनि लुया वःगु सूर्यथें जहाँ थी । पिनेया पर्वतय् छगूया न्यागू योजन, छगूया प्यंगू योजन, छगूया स्वंगू योजन, छगूया निगू योजन व छगूया छगू योजन । थुकथं न्हेगू पर्वतं घेरे जूगु उगु छद्दन्त सरोवरया पूर्व-उत्तर कुनय् लः फय् वःथाय् छथाय् छमा तःमागु न्यग्रोध वृक्ष (बर सिमा) दुगु खः । उगु सिमाया दहया गोलाइ न्यागू योजन दुगु व हाकः न्हेगू योजन । प्यखेरं फैले जुया च्वंगु प्यकचा खुगू योजन दुगु अले च्वय् थहाँ वना च्वंगु कचा जक हे नं खुगू योजन दुगु जुया च्वन । थुकथं हानिसें कया उकिया जा भिंस्वंगू योजन दुगु जुल अले कचां च्वय् प्यखेरं भिंनिगू योजन । च्याद्वः न्हूगु कचामचात सिमाया च्वकां पिहाँ वःगु मानों शिखरय् मणि बांलाना च्वथें बांलागु जुल । छद्दन्त सरोवरया पश्चिम पाखेया स्वर्णपश्य पर्वतय् भिंनिगू योजन दुगु कञ्चन गुफा दुगु जुया च्वन । वर्षा कालय् च्याद्वः किसि (नाग) त सहित छद्दन्त धयाम्ह नागराजा उगु कञ्चन गुफाय् च्वं च्वन । गृष्मकालय् हावापानीया आनन्द काकां महान् न्यग्रोध वृक्षया किचलय् सिमाकचाया दथुइ च्वं च्वन ।

छन्हुया दिनय् उम्ह नागराजयात शालवनय् स्वाँ हवल धका खबर बिल । वं थः सकलें अनुयायीपिं व्वना शालवनय् वना न्ह्याइपुक क्रीडा यायेगु इच्छां अन वना च्वंबले छमा हवया च्वंगु शालवनया सिमा च्वंकासिसे म्ह ल्वात । चूलसुभद्रा गुखें फय् वया च्वंगु खः उखे च्वं च्वंगु जुया च्वन । वयागु म्हय् गंगु सिमाकचा, गंगु पुलांगु हः व ह्याउँपिं इमुचात हाया कुतुं वया लाःवल । महासुभद्रा फय् न्ह्याना च्वंथाय् च्वं च्वंगु जुया च्वन । वयागु म्हय् स्वाँया रेणु, केशर व वाउँगु हः हाया कुतुं वया लाःवल । चूलसुभद्रां बिचाः यात - “थुम्ह नागराज थःत यःम्ह कलाया छचनय् रेणु केशर व वाउँगु हः कुतुका च्वं च्वन । अले जिगु छचनय् गंगु कचामचा दुगु पुलांगु हः व ह्याउँपिं इमुचात कुतुका बिल । काः स्वये नि, जिं छु याये फु ।” थुकथं बिचाः यायां वं बोधिसत्त्वया प्रति मनय् वैरभाव तल ।

कन्हेखुन्हुया दिनय् नं थःगु पुचःसहित नागराज मोल्हुइत छद्दन्त सरोवरय् कुहाँ वन । निम्ह ल्याय्म्हपिं किसितय्सं स्वँथय् उसीरा हाः ज्वना कैलाश शिखर (किसि) या म्हय् थाना मोल्हुइकल । व मोल्हुया वनेवं अन निम्ह किसिनीतय्सं मोल्हुल । इपिं नं पिहाँ वया बोधिसत्त्वया लिक्क दना च्वन । अनं लिपा च्याद्वः किसितय्सं जल-क्रीडा याना सरोवरय् च्वंगु थीथी प्रकारयागु स्वाँ हया रजत पुष्प स्वाँनं अलंकृत याना बांलाकेथें बोधिसत्त्वयात अलंकृत यायेधुंका निम्हं किसिनीतय् अलंकृत यात । उगु इलय् छम्ह किसिं दहलय् वना च्वंबले सत्वोदय धयागु महापद्म लुइकल । वं उकियात कया हया बोधिसत्त्वयात बिइ हल । वं उकियात कया केशरयात छचनय् हाहा याना जेष्ठम्ह महासुभद्रायात बिल । थ्व खना चूलसुभद्रां बिचाः यात - “थ्व सत्वोदय धयागु महापद्म नं थः यःम्ह कलायात जक बिल, जित मब्यू ।” अले भन् हे वया मनय् वैरभाव ब्वलना वल ।

छन्हुया दिनय् बोधिसत्त्वं साःगु फल व पलेस्वाँ दहँ (भिस) या हा, फल ज्योना लप्तेया हलय् तया न्यासः प्रत्येकबुद्धपितं न्ह्यच्याका च्वन । अबले चुलसुभद्रां थःके दुगु फलफूल प्रत्येकबुद्धपितं दान बिया प्रार्थना यात - “आः जि थनं सिना वना भद्रराजकुलय् सुभद्रा धयाम्ह राजकन्या जुया जन्म जूवने दयेमा । अले तःधिक जुइवं वाराणसी जुजुया महारानी जुये दयेमा । गुबले जिगु मनया खँ जुजुं न्यनी उबले शिकारी

छम्हसित छ्वया थुम्ह किसियात विष थुना तःगु तीरं कय्के बिया स्याका ध्वयागु खुथी वर्ण पिहाँ वया च्वंगु किसिया छज्वः दन्तयात काय्के छ्वये दयेमा ।”

अनं लिपा वं नसा नयेगु हे त्वःता बिल । अले गना वना याकनं व सिना वन । व मद्राष्ट्रय् महारानीया कोखय् जन्म जुल । वयागु नां सुभद्रा तल । तःधिक जुइवं वयात वाराणसीया जुजुयात बिया छवत । व जुजुया यःम्ह जुल, आकर्षकम्ह जुल, भिंखुद्रः मिसातमध्ये जेष्ठम्ह जुल । वयात पूर्वजन्मयागु ज्ञां दया वल । वं बिचाः यात - “जिगु संकल्प पूरा जुल । आः जिं थुम्ह किसिया दन्त छज्वः काय्के छ्वये ।” वं थःगु म्हय् चिकं बुल, हाकुगु वसः पुन अले त्वगीथें जुया खाताय् गोतुला च्वं च्वन ।

जुजुं न्यन - “सुभद्रा गो ?”

“व विरामी !”

व शयनागारय् वन अले खाताय् फेतुना जनुफा उसि उसि याना न्हापांगु गाथा धाल -

“किं नु सोचसिनुच्चङ्गि, पण्डूसि वरवण्णिनि ।
मिलायसि विसालक्खि, मालाव परिमहिता’ति” ॥

“हे लुंथें च्वंम्ह ! छं छु बिचाः याना च्वनागु ? हे श्रेष्ठ वर्णम्ह ! छ पाण्डुरोगीम्हथें जुल । हे विशालाक्षी ! छ न्ह्या तःगु स्वामाथें सुखु गना वन ।”

वयागु खँ न्यना निपुगु गाथा धाल -

“दोहळो मे महाराज, सुपिनन्तेनुपज्जगा ।
न सो सुलभरूपोव, यादिसो मम दोहळो’ति” ॥

“हे महाराज ! म्हगसय् जिगु मनय् दोहद (इच्छा) उत्पन्न जुल । जिगु दोहद उत्पन्न जूगु धाःसा याउँक अपुक पूर्ति याये फइ मखु ।”

ध्व खँ न्यना जुजुं धाल -

“ये केचि मानुसा कामा, इध लोकम्हि नन्दने ।
सब्बे ते पचुरा मय्हं, अहं ते दम्मि दोहळ’न्ति” ॥

“हे प्रिये ! लोकय् गुलि नं कामनाया वस्तुत दु, इपिं सकतां जिके प्रचूर मात्राय् दु । जिं छंगु दोहद पूवका बिये ।”

ध्व खँ न्यना लानिं धाल - “महाराज ! जिगु दोहद दुष्प्राप्य खः । जिं थुगु समयय् उकियात कने मखुनि । छपिनिगु राज्यय् गुलिनं शिकारीत दु इपिं सकसितं मुंका बिज्याहूँ । जिं इमिगु दथुइ कने ।” थुलि धया थनं लिपाया गाथा धाल -

“लुहा देव समायन्तु, ये केचि विजिते तव ।
एतेसं अहमक्खिस्सं, यादिसो मम दोहळो’ति” ॥

“छपिनिगु राज्यय् दुपिं दक्कं शिकारीतय् मुंका बिज्याहूँ । जिं इमिगु दथुइ जिगु दोहद गजागु धका कना बिये ।”

जुजुं “ज्यू” धया स्वीकार यात । अले शयनागारं पिहाँ वया जुजुं अमात्यपितं स्वसः योजनया काशी राष्ट्रय् दुपिं दक्कं शिकारीत मुंकेत आज्ञा बिल । थथे यायेत घोषणा याकल । इमिसं अथे हे याना

बिल । याकनं हे काशी राष्ट्रयापिं शिकारीतयसं थःगु गच्छेकथंयागु उपहार ज्वना वया थःपिं थ्यंकः वये धुनागु खबर जुजुयात बिइके छवत । इपिं सकलें ख्वीद्रः दुगु खः । जुजुं इपिं वःगु खँ सिइका झ्यालं स्वया इपिं थ्यंगु खँ ल्हाः चकंका देवीयात भाय् यायां थुगु गाथा धाल -

“इमे ते लुद्दका देवि, कतहत्था विसारदा ।
वनञ्जू च भिगञ्जू च, ममत्थे चत्तजीविता’ति” ॥

“देवी ! थुपिं सःपिं शिकारीत खः । थुमिके जंगलयागु व जंगली पशुतय्गु ज्ञान दु । अले थुपिं जिगु नितिं प्राण तकं त्याग याइपिं खः ।”

थ्व खँ न्यना देवी सम्बोधन यायां मेगु गाथा धाल -

“लुद्दपुत्ता निसामेथ, यावन्तेत्थ समागता ।
छब्बिसाणं गजं सेतं, अद्दसं सुपिने अहं ।
तस्स दन्तेहि मे अत्थो, अलाभे नत्थि जीवित’न्ति” ॥

“थन मुना च्वंपिं शिकारीत ! जिगु खँ ध्यान तया न्यं । जिं म्हगसय् खुगू वर्ण दुगु दन्त दुम्ह तुयुम्ह किसियात खनागु दु । जित वयागु दन्त माल । छुं जुया लाभ मजुल धाःसा जि म्वाइ मखु ।”

थ्व खँ न्यना शिकारीतयसं धाल -

“न नो पितूनं न पितामहानं, दिट्ठो सुतो कुञ्जरो छब्बिसाणो ।
यमद्दसा सुपिने राजपुत्ती, अब्खाहि नो यादिसो हत्थिनागो’ति” ॥

“हे राजपुत्री ! जिमि बौपिसं, जिमि बाज्यापिसं नं खुगू वर्ण दुगु दन्त दुम्ह किसि स्वये नंगु मदु । छपिसं म्हगसय् गजाम्ह किसि खनागु खः, व गथे च्वंम्ह खः, वयागु वर्णन याना बिज्याहूँ ।”

अनं लिपाया गाथा नं इमिसं हे धयां तःगु खः -

“दिसा चतस्सो विदिसा चतस्सो, उद्धं अधो दस दिसा इमायो ।
कतमं दिसं तिट्ठति नागराजा, यमद्दसा सुपिने छब्बिसाण’न्ति” ॥

“प्यंगू दिशात दु । प्यंगू अनुदिशात दु । अले च्वय् व क्वय्यागु दिशा नापं मिले याना जम्मा भिगू दिशात दु । छपिसं म्हगसय् खंम्ह खुगू वर्ण दुगु दन्त दुम्ह हस्तिराज गुगु दिशाय् च्वं च्वंगु दु ?”

थुकथं न्यनेवं सुभद्रां दक्व शिकारीतयत् बांलाक ध्यान तया स्वल । इपिंमध्ये सोणुत्तर धयाम्ह छम्ह शिकारीयात वं खन गुम्हसिया पलाख्वाय् तःपला, गुम्हसिया खम्पा जाकिया म्हिचार्ये च्वंगु, गुम्हसिया पुली ततःग्वः जू, छाती तःब्या जू, ग्वाय् ख्वातुसे ततःहाक, अले दारी हाकुसे च्वं, मिखा ह्याउंसे ह्याउंसे च्वं । गुम्हसियात अपुक म्हसिइके थाकु, गुम्हसिया रूप ग्यानपूसे च्वना वीभत्स जू, अले सकलें बेसिं नायोथे च्वंम्ह खः लिसें बोधिसत्त्वया न्हापायाम्ह वैरी खः । वं बिचाः यात - “थ्वं जिं धयाथे याये फइ ।” जुजुयाके वचन कया वं वयात दरबारया न्हेगू तल्ला तलय् यंका उत्तरपाखेया झ्याः चाय्का उत्तर हिमालयया पाखे ल्हाः ब्वय्का वं प्यपु गाथात धाल -

“इतो उजुं उत्तरियं दिसायं, अतिक्कम्म सो सत्त गिरी ब्रह्मन्ते ।
सुवण्णपस्सो नाम गिरी उळारो, सुपुप्फितो किम्पुरिसानुचिण्णो ॥

“आरुह्य सेलं भवनं किन्नरानं, ओलोक्य पब्बतपादमूलं ।
अथ दक्खसी मेघसमानवण्णं, निग्गोधराजं अट्टसहस्सपादं ॥

“तत्थच्छती कुञ्जरो छब्बिसाणो, सब्बसेतो दुप्पसहो परेभि ।
रक्खन्ति नं अट्टसहस्सनागा, ईसादन्ता वातजवप्पहारिनो ॥

“तिट्ठन्ति ते तुमूलं पस्ससन्ता, कुप्पन्ति वातस्सपि एरितस्स ।
मनुस्सभूतं पन तत्थ दिस्वा, भस्मं करेय्युं नास्स रजोपि तस्सा’ति” ॥

“थनं तप्यंक उत्तर दिशापाखे ततःधंगु न्हेवः पर्वतया उखे पारी सुवर्णपाशर्व नां दुगु बांलाक स्वाँत हवया च्वंगु किन्नरतयगु बसोवास दुगु तःधंगु पहाड छगू दु ।”

“किन्नरतयगु ल्वहैयागु भवनयात गया वना पर्वतया क्वय् स्वल धाःसा सुर्पाय्यागु वर्ण दुगु च्याद्वः हा दुगु न्यग्रोध (बर) सिमा दइ ।”

“अन उगु खुगू वर्ण दुगु दन्त दुम्ह मेपिं सुनानं अःपुक बसे तये फइ मखुम्ह, म्ह छम्हं तुइसे च्वम्ह किसि छम्ह दु । रथयागु धुरीथे जाःगु दन्त दुपिं अले वायु बेगं शत्रुतयत् प्रहार याइपिं च्याद्वः किसितयसं वयात रक्षा याना तःगु दु ।”

“इमिसं अन दना ततःसकं सासः ल्हाना च्वंगु दु । फय् जक वसां इमित तं पिहाँ वः । इमिसं अन सुं मनूतयत् खन धाःसा थःपिनिगु फुंकारं भष्म याना बिइ । वयागु धू तकं खने दइमखु ।”

ध्व खं न्यना मृत्यु खना ग्याना सोणुत्तरं धाल -

“बहू हिमे राजकुलम्हि सन्ति, पिळन्धना जातरूपस्स देवि ।
मुत्ता मणी वेळुरियामया च, किं काहसि दन्तपिळन्धनेन ।
मारेतुकामा कुञ्जरं छब्बिसाणं, उदाहु धातेस्ससि लुद्धपुत्ते’ति” ॥

“हे देवी ! राजकुलय लुँयागु आपालं आपाः तिसा दु, मोति, माणिक व बिल्लौरयागु नं । छपिंत किसियागु दन्तयागु तिसा तियां छु ज्या ख्यले दु ? छु छपिसं खुगू वर्ण दुगु दन्त दुम्ह किसियात स्याके बिइ त्यनागु लाकि शिकारीया कायपिंत स्याके त्यनागु ?”

देवी लिसः बिल -

“सा इस्सिता दुक्खिता चस्मि लुद्ध, उद्धञ्च सुस्सामि अनुस्सरन्ती ।
करोहि मे लुद्धक एतमत्थं, दस्सामि ते गामवरानि पञ्चा’ति” ॥

“हे शिकारी ! जिं न्हापा याना तयागु वैरभावयात लुमंका ईर्ष्याया कारणं दुःखी जुया च्वनाम्ह खः । अले भन् भन् गनावं वना च्वनागु दु । हे शिकारी ! जिगु ध्व ज्या याना ब्यु, जिं छंत न्यागू श्रेष्ठ गां बिये ।”

थुलि कनेधुंका वं धाल - “हे शिकारी ! जिं पूर्वजन्मय् प्रत्येकबुद्धपिंत दान बिया प्रार्थना याना वयागु दु, जिं थुम्ह खुगू वर्णया दन्त दुम्ह किसियात स्याका वयागु निपु दन्त काय्के छुवये दयेमा ।’ जिं म्हगस खनागु मदु । अथेनं जिगु उगु संकल्प पू वनी । छ वनेबले ग्याये म्वा ।” थुकथं देवी वयात आशवासन बिल । वं “ज्यू” धया वयागु खं न्यन अले हानं न्यन - “अथेसा आर्ये ! जित बांलाक वयागु निवासस्थान कना बिज्याहूँ ।” वं न्यन -

“कत्थच्छती कत्थ मुपेति ठानं, वीथिस्स का न्हानगतस्स होति ।
कथञ्चि सो न्हायति नागराजा, कथं विजानेमु गतिं गजस्सा’ति” ॥

“व गन च्वनिगु खः ? गन दचनिगु खः ? गुगु लैपुं मोल्हइत वनिगु खः ? उम्ह नागराजं गुकथं मोल्हइगु खः ? जिमिसं वयागु गति गुकथं सिइकेगु ?”

वं पूर्वजन्मयागु खँ सिइके फुम्ह जूगुया कारणं मिखां खंथे च्वंक थाय्या वर्णन यायां निपु गाथात धाल -

“तत्थेव सा पोक्खरणी अदूरे, रम्मा सुतित्था च महोदिका च ।
सम्पुष्फिता भमरगणानुचिण्णा, एत्थ हि सो न्हायति नागराजा ॥

“सीसं नहातुप्पलमालभारी, सब्बसेतो पुण्डरीकत्तचङ्गी ।
आमोदमानो गच्छति सन्निकेतं, पुरक्खत्वा महेसि सब्बभद’न्ति ॥”

“अन लिक्कसं न्ह्याइपुसे च्वंगु, सुतीर्थ जुया च्वंगु, आपालं लः दुगु, बांलाक स्वाँ ह्वया च्वंगु, भमःतयगु पुचः पुचः दुगु पुष्करणी (पुखू) दइ । अन हे उम्ह नागराज मोल्हइगु खः ।”

“उम्ह म्ह छम्हं तुइसे च्वंम्ह किसि, गुम्हसिगु छचंगु व अङ्ग पलेस्वाँथे च्वं, मोल्हइधुंका छचनय पलेस्वाँ नं छुना थःम्ह महारानी सर्वभद्रायात न्ह्यःन्ह्यः तया न्ह्याइपुकुं न्ह्याइपुकुं थः च्वनेगु थासय् लिहाँ वनिम्ह खः ।”

वयागु थुगु खँ न्यना सोणुत्तरं स्वीकार यात- “ज्यू, आर्ये ! जिं उम्ह किसियात स्याना वयागु दन्त कया हया बिये ।” लानिं व खना लयताया निद्वः दां बिया धाल - “थःगु छेंय हूँ, थनिं छवाः दय्का छ अन हूँ ।” थुकथं वयात वनेत प्रेरित याना वं कालीगढतयत् सःतके छ्वया हुकुम बिल - “जिमित तलवार, पा, कु, गल, पै ध्यनेगु चक्कु (चुफि), खति, ईचा, खुरपा, नया दण्डी, कःति, नकिं, नया प्यंकुलागु चा आदि माल । थुपिं दक्वं याकनं दयेका हति ।” अनं लिपा वं छचंगुया ज्या याइम्ह साकीयात सःतके छ्वया हुकुम बिल - “तात ! जिमित क्वंया भार फये फुगु छचंगुया म्हिचा छपाः माल । अले जिमित छचंगुया खिपः, फित्ता किसिया पला ह्यंगु लाकां (बूत), छचंगुया कुसा (पारासूत) आदि माःगु दु । थुपिं सकतां याकनं दय्का हया व्यु ।” अले निम्हसिनं दक्वं वस्तुत तुरन्त दय्का बिइहल । वं वयात लैय् नयेत खानाया व्यवस्था याना बिल । सिं सिं च्वला मि पिकायेगु अरणी निसें कया मामाःगु सकतां वस्तुत मिले याना सत्तु आदि नसाया सामानत छचंगुया म्हिचाय् तया बिल । थुपिं सकतांया ग्यसु जाःगु घःया ग्यसुलि जक दु ।

सोणुत्तर नं थः तयार जुया बल अले न्हेन्हुया दिखुन्हु लानियात प्रणाम याना दना च्वन । लानिं धाल - “सौम्य ! छंगु लैयात माःगु सकतां उपकरण सामानत ठीक याना तयेधुन । थ्व म्हिचा का ।”

व तःसकं बःलाम्ह खः, न्याम्ह किसियाति बल दुम्ह । वं मरि दुगु म्हिचार्ये व्यकुं च्यायेथे याना ल्हवना खालीगु ल्हाः दुम्हथे दना च्वन । चूलसुभद्रां शिकारीया मस्तयत् खर्च बिया, जुजुयात धया सोणुत्तरयात बिदा बिया छवत । वं नं जुजु व लानियात नमस्कार यात अले राजमहलं कुहाँ वया रथय् मालसामान तया, आपालं अनुयायीपिं लिसे नगरं पिहाँ वन । व गां व नगर जुना प्रत्यन्त प्रदेशय् थ्यंकः वन । अन जनपदया मनूतयत् गाना, प्रत्यन्त देशवासीपिं लिसे जंगलय् दुहाँ वन । थुकथं हे मनूतयगु बस्ती पुला वनेधुंका प्रत्यन्त देशवासीपिंत नं त्वःता याकचा हे वन । वं स्वीगू योजनया लै पुला वन । वं दकले न्हापा (१) गुंसिर्घाय्या गहन, (२) घाँय्या गहन, (३) तृणयागु गहन, (४) तुलसीयागु गहन, (५) सरयागु गहन, (६) तिरितवच्छयागु गहन याना जम्मा खुथी गहन व (७) कँया गहन, (८) भ्राङ्गयागु गहन, (९) तिंयागु गहन, (१०) मिश्रित जूगु गहन, (११) पैयागु गहन, (१२) सरयागु गहन, (१३) सर्प नं छिरे जुइ मफुगु गहन, (१४) सिमातयगु गहन, (१५) पै भ्राःयागु गहन, (१६) धापयागु गहन, (१७) लःयागु गहन, व (१८) पर्वतयागु गहन याना जम्मा भिँच्याथी गहनत छसिंकरं पार जुया वन । गुंसिर्घाय्या गहन आदियात तलवारं ध्यना, तुलसीयागु गहन

आदियात पैया भाः ध्यनेगु चुफिं पाला, सिमातयूत पां पाला, तःसकं ततःमागु सिमातयूत गलं थिना गोतुइका थःमहं हे लं दय्कुं दय्कुं वन । पैया भालय् स्वहाने दय्का, पैया भालय् गया पै ध्यना मेगु पैया भाःया बन थथे याना पार जुल । धापयागु गहनय् गंगु सिमायागु सिपौ लाया अनं वना मेगु लाया, न्हापा लाया तःगु सिं कया हानं न्ह्योने लाया पार यात । लःया गहनय् थ्यनेवं नाउँचा दय्का अनं वना पहाडया फेदी थ्यंका प्यंकुंलागु नंया चक्कायात खिपतं चिना च्वय्पाखे वांछुवया पर्वतय् तक्कंका खिपः ज्वना थहाँ वन । अन दना छ्चंगुयागु खिपः भुने याना उकियात ज्वना कुहाँ वन । क्वय्या थामय् चिना खिपः ज्वना थहाँ वना नंयागु छलमं पहाड तछ्चाना की तात । अन दना चारकुना चक्का साला कया हानं च्वय् तक्कंका । उकी दना छ्चंगुया खिपः भुने याना उकियात ज्वना कुहाँ वया क्वय् की ताना खिपतं थहाँ वना खःगु ल्हातं खिपः ज्वना जःगु ल्हातं मुगः ज्वना खिपः संका की थ्वया हानं थहाँ वन । थुकथं व पर्वतया च्वकाय् गया मेखें कुहाँ वल । हानं न्ह्याचःथें तुं न्हापांगु पर्वतय् की ताना छ्चंगुया म्हिचा खिपतं चिना किल्लाय् हिना थः स्वयं छ्चंगुया म्हिचाय् च्वन । अले गथे माकःचां माकःचिया जाल त्वःता ववं वनिगु खः अले यायां छ्चंगुया खिपःयात प्यप्यं व क्वय् कुहाँ वन । छ्चंगुया कुसां फय्यात पपं भंगःतथें कुहाँ वःगु धका धया तल ।

थुकथं सुभद्राया खँ न्यना नगरं पिहाँ वया भिंन्हेगूगु गहन पार याना खुगूगु पर्वतयात पार याना स्वर्ण-पार्श्व पर्वतया च्वय् थहाँ वंगु खँ क्यनेया नितिं शास्तां आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

“तत्थेव सो उग्गहेत्वान वाक्यं, आदाय तूणिञ्च धनुञ्च लुद्धो ।

वितुरियति सत्त गिरी ब्रह्मन्ते, सुवण्णपस्सं नाम गिरि उच्चरं ॥

“आरुद्ध सेलं भवनं किन्नरानं, ओलोकयी पब्बतपादमूलं ।

तत्थइसा मेघसमानवण्णं, निग्रोधराजं अट्टसहस्सपादं ॥

“तत्थइसा कुज्जरं छब्बिसाणं, सब्बसेतं दुप्पसहं परेभि ।

रक्खन्ति नं अट्टसहस्सनागा, ईसादन्ता वातजवप्पहारिणो ॥

“तत्थइसा पोक्खरणिं अदूरे, रम्मं सुतित्थञ्च महोदिकञ्च ।

सम्पुष्कितं भमरगणानुचिण्णं, यत्थ हि सो न्हायति नागराजा ॥

“दिस्वान नागस्स गतिं ठित्तिञ्च, वीथिस्सया न्हानगतस्स होति ।

ओपातमागच्छि अनरियरूपो, पयोजितो चित्तवसानुगाया ‘ति” ॥

“अन हे वयागु खँयात ग्रहण याना उम्ह शिकारी बाण तयेगु पँत्वाः व धनुष ज्वना न्हेबः पर्वततय्गु लिक्क थ्यंका, थुपिं मध्यय् सुवर्णपार्श्व धयागु पर्वत गुगु जुइथें धका बिचाः यात ।”

“उगु किन्नरतय्गु ल्वहँया भवनय् थहाँ वना वं पर्वतया क्वय् स्वल । अन वयात सुपाँयागु वर्ण दुगु च्यादः हा दुगु न्यग्रोध सिमा खने दत ।”

“वं अन खुता वर्ण दुगु दन्त दुम्ह किसियात खंकल, गुम्ह म्ह छ्महं तुइसे च्वंम्ह खः । गुम्हसित मेपिसं सास्ति याये मफु । अले वायुयागु वेगं प्रहार याइपिं रथयागु धुरियें जाःगु दन्त दुपिं किसितय्सं वयात रक्षा याना तःगु जुया च्वन ।”

“उकिया छुं भचा उखे पुखू खने दत, गुगु बांलागु घाट दुगु खः । अन यक्व लः दु । अन बांलाक स्वौं ह्वया च्वंगु दु । गुगु भमःतय्सं भुना च्वंगु दु । अले गन नागराज (किसि) मोल्हुइगु खः ।”

“किसि गन वनिगु ? गन च्वनिगु ? मोल्हुइधुंका गुगु लेंपुं वनिगु खः ? ध्व अध्ययन यायेधुंका चित्तया बशय् वना च्वंम्ह सुभद्राया पाखें प्रेरित जुइका च्वंम्ह उम्ह शिकारी गाः म्हुल ।”

छसिंकथं वःगु बाखें थये दु - उम्ह शिकारी न्हेदें, न्हेला व न्हेन्हुया दिनय् बोधिसत्त्वया निवासस्थानय् थ्यंकल । अले च्वय् न्ह्यथना तःकथं वयागु निवासस्थानयागु विचार यायेधुंका बिचाः यात - “थन गाः म्हुयेवं, उगु गालय् दना च्वनेवं हस्तिराजयात कय्का वयात स्याये फइ ।” थुलि बिचाः यायेधुंका वं जंगलय् दुहाँ वना थां आदिया नितिं सिमात पाः जुल । अले मामाःगु सामान जुटे याना गुगु इलय् किसि मोल्हुयेया नितिं वया च्वंगु खः उगु थासय् वना वं अन तःधंगु कू ज्वना वना प्यंकुं लाक गाः म्हुल । अन लखय् गाःम्हुया वःगु चात दक्वं पुसा पिइथें याना उखें थुखें ह्वला मदय्कल । अले अन च्वय् ल्वहें दुथाय् थांत थन अले उकियात छ्वाखेरं झ्यातुगु ल्वहेंत पँचिन । अले उकी खिपतं चिना प्यन । खिपतय् दचोने सिपौत लाया थाय् थासय् ह्वः प्वाः तया चा लाया तल । अनलि छ्वाखाये थः दुहाँ वनेगु थाय् दय्कल । थुकथं गाः दय्केधुंका वं सुथ न्हापानं छ्चो व ख्वाः त्वपुल अले काषायवस्त्र धारण याना वं विषय् फिना तःगु तीर व धनुष ज्वना कुहाँ वना क्वय् दना च्वन ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“खणित्वान कासुं फलकेहि छादयि, अत्तानमोधाय धनुञ्च लुट्ठो ।
पस्सागतं पुथुसल्लेन नागं, समप्पयी दुक्कटकम्मकारी ॥

“विट्ठो च नागो कोञ्चमनादि घोरं, सब्बे च नागा नित्रदुं घोररूपं ।
तिणञ्च कडुञ्च रणं करोन्ता, धाविसु ते अट्ट दिसा समन्ततो ॥

“वधिस्समेतन्ति परामसन्तो, कासावमद्दक्खि धजं इसीनं ।
दुक्खेन फुट्टस्सुदपादि सञ्जा, अरहद्दजो सव्वि अवज्जरूपो’ति” ॥

“गाः म्हुइधुंका उकियात सिपौतिं त्वःपुया थत थःम्हं वं धनुषयात उकी सुचुका उम्ह दुष्कृत्य याइम्ह शिकारी महारानीपाखें प्रेरित जुया छ्वाखाखें वःम्ह किसियात तःपुसे च्वंगु बाणं कय्कल ।”

“बाणं कयेवं किसि ततःसलं क्रौंचनाद यात । दक्व किसितय्सं तःसकं तःसलं नाद यात । दक्वं किसित घाय् व सिंत चुंचुं थला प्यखेरं बिस्सुं वन ।”

“शत्रुयात स्याना छ्वाये धका बिचाः याःबले ऋषिपिनिगु धर्वाय् व काषायवस्त्र खन । दुःख वेदानं अभिभूत जुइका च्वना नं वयागु मनय् बिचाः लुल - ‘सत्पुरुषपिनिगु अर्हत् ध्वजा धारण याना तःम्ह न्ह्यागु कथं नं हत्या याये बहः मजू’ ।”

हस्तिराजं वलिसे खँल्हाबल्हा यासे निपु गाथात धाल -

“अनिक्कसावो कासावं, यो वत्थं परिदहिस्सति ।
अपेतो दमसच्चेन, न सो कासावमरहति ॥

“यो च वन्तकसावस्स, सीलेसु सुसमाहितो ।
उपेतो दमसच्चेन, स वे कासावमरहती’ति” ॥

“गुम्हसिनं चित्तयागु मलं (काषायं) मुक्त मजूसे हे काषाय(वस्त्र) धारण याइ, व संयम, दमन व सत्यं तापाःम्ह जुइगु जुया नितिं वयात काषायवस्त्र धारण याये योग्य मजू ।”

“गुम्ह काषायं (चित्तया खितिं) मुक्त मजू जुया शीलय् सुप्रतिष्ठित जुल धाःसा व संयम, दमन व सत्यं युक्तम्हं हे जक काषायवस्त्र धारण याये योग्य मजू ।”

थुलि धायेधुंका बोधिसत्त्वं थःगु मनय् वया प्रति छुं कथंयागु वैरभाव पिमकासे न्यन - “पासा ! छं जित तीरं छाया कय्काःगु ? थःगु स्वार्थया नितिं ? अथवा सुं मेहसिया प्रेरणां ?”

थुगु अर्थयात स्पष्ट यायां शास्तां आज्ञा जुया विज्यात -

“समपित्तो पुथुसल्लेन नागो, अदुद्धचित्तो लुहकमज्झभासि ।
किमत्थयं किस्स वा सम्म हेतु, ममं वधी कस्स वायं पयोगो’ति” ॥

“तःपुगु बाणं कःम्ह किसिं मनय् दुष्टगु चित्त मतःसे शिकारीयाके न्यन - ‘पासा ! जित छाया, छु कारणं अथवा सुयागु प्रेरणां कय्कागु ?”

वयात लिसः ब्युब्युं शिकारी गाथा धाल -

“कासिस्स रज्जो महेसी भदन्ते, सा पूजिता राजकुले सुभदा ।
तं अहसा सा च ममं असंसि, दन्तेहि अत्थोति च मं अबोचा’ति” ॥

“हे भदन्त (भाग्यवान्मह) ! काशी जुजुया महारानी दु । राजकुलय् वयागु प्रतिष्ठा दु । नां खः सुभदा । वं छंत महगसय् खंगु दु । अले वं हे जित छंगु दन्त माल धका ज्या ब्वया हःगु खः ।”

थुगु खँ न्यना बोधिसत्त्वं थ्व ज्या चूलसुभद्रायागु खः धका सिइका काल । वं वेदनायात सह यायां “वयात जिगु दन्त माःगु मखु, बरु जित स्यायेत हे छुवया हःगु” धका क्यनेया नितिं निपु गाथात धाल -

“बहू हिमे दन्तयुगा उळारा, ये मे पितूनञ्च पितामहानं ।
जानाति सा कोधना राजपुत्ती, वधत्थिका वेरमकासि बाला ॥

“उट्टेहि त्वं लुह खरं गहेत्वा, दन्ते इमे छिन्द पुरा मरामि ।
वज्जासि तं कोधनं राजपुत्तिं, नागो हतो हन्द इमस्स दन्ता’ति” ॥

“जिमि अबु व बाज्यापिनिगु आपालं आपाः दन्ततय्गु ज्वः दु धयागु खँ राजपुत्रीं बांलाक स्यू । उम्ह मूर्खम्ह मिसां क्रोधया बशय् वना खालि जित स्याकेया नितिं जक थ्व वैरभाव तःगु खः ।”

“हे शिकारी ! छं कःति कया दं । जि सिइ न्ह्यः हे थुपिं दन्त ध्येना का । अले थ्व यंका क्रोधं जाया च्वंम्ह राजपुत्रीयात विइ यंका धा । किसि सिइ धुंकेल ‘थ्व वयागु दन्त खः’ ।”

वं वयागु खँ न्यना फेतुना च्वंथासं दना वया दन्त ध्येनेया नितिं कःति ज्वना वयाथाय् वन । वयागु महधिक जा चेय्च्याकु दु । पर्वतथें च्वंम्हसित ल्हाः वायेत ल्हाः मथ्यं । उकिं शिकारी वयागु दन्त दुथाय् थ्यंकेः थ्यंके मफु । अनंलि बोधिसत्त्वं मह क्वच्छुना छचों क्वय् तथा गोतुला बिल । अनंलि शिकारी बोधिसत्त्वयागु वहःयागु सिखःथें च्वंगु स्वंधय् ल्हातं उसी उसी याना उकी गया कैलाश शिखरथें जागु छचनय् दंवन । अन वं वयागु तुति म्हुतुइ तथा म्हुतुया ला पुलिं चिइका छचोनं कुहाँ वया कःति म्हुतुइ दुछुवल । बोधिसत्त्वयात तच्चतं स्याना वल । हि म्हुतुइ जाल । शिकारी कःति सालेगु घ्वायेगु याना ध्येने मफुत । बोधिसत्त्वं म्हुतुइ च्वंगु ल्हवया वेदना सह यायां न्यन - “पासा ! छु ध्येने मफुला ?” “खः, स्वामी !” धका धायेवं बोधिसत्त्वं चित्तयात थातं तथा धाल - “पासा ! अथेसा छं जिगु स्वँ ल्हवना कःतिया च्चका ज्वंकि, जिं थः थःम्हं स्वँ ल्हवने मफु ।” शिकारी अथे हे यात । बोधिसत्त्वं स्वँ कःति ज्वना उखे थुखे सालेगु घ्वायेगु यात । दन्तयात नकतिनि बुया वःगु सिमा ध्येनेथें याना ध्येन ।

वं दन्त काय्का उकियात कया वं ब्युब्युं धाल - “पासा ! जिं छंत थ्व दन्त मयया बिया च्वनागु मखु, न शक्रत्त्व, मारत्त्व अथवा ब्रह्मत्त्व आदियागु प्रार्थना यायां हे बिया च्वनागु खः । परन्तु जिं थ्व दन्त

थुगु कारणं बिया च्वना छायाधाःसा सर्वज्ञताज्ञानरूपी दन्त थुपिं दन्त सिबे लाख गुणा यः जू, जिगु थ्व पुण्य सर्वज्ञताज्ञान प्राप्तिया नितिं हेतु जुइमा ।” अले हानं न्यन - “पासा ! छ थ्यंकेत गुलि समय लगे जुल ?”

“न्हेदै, न्हेला व न्हेन्हु ।”

“हूँ, थुगु दन्तया प्रतापं न्हेन्हुया दुने हे थ्यंकः वने फइ ।”

थुकथं वं वयागु रक्षार्थं प्रार्थना याना वयात बिदा बिया छूवत । वयात बिदा बिया छूवेवं मेमेपिं किसित व सुभद्रा वये न्ह्यो हे व सिना वन ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“उद्दय सो लुहो खरं गहेत्वा, छेत्वान दन्तानि गजुत्तमस्स ।

वग्गु सुभे अप्पटिमे पथब्बा, आदाय पक्कामि ततो हि खिप्प’न्ति” ॥

“उम्ह शिकारी कःति ज्वना दना पृथ्वीस ज्वः मदुम्ह, उत्तमम्ह किसियागु दन्त ध्यना तुरन्त दन्त कया यंका सुन्दरीयाथाय् थ्यंकः वन ।”

व वनेधुंका किसितयूसं थःम्ह शत्रु मखना लिहाँ वन थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“भयद्विता नागवधेन अट्टा, ये ते नागा अट्ट दिसा विधावुं ।

अदिस्वान पोसं गजपच्चमित्तं, पच्चागमुं येन सो नागराजा’ति” ॥

“किसियात बाणं कःगुलिं व भयं त्रिशित जूपिं किसित च्यागू दिशां ब्वाय् जुल । इमिसं गनं नं किसितय् सुं शत्रुत खंके मफुत । अले इपिं नागराज दुथाय् लिहाँ वल ।”

इपिलिसें सुभद्रा नं वल । इपिं सकलें अन हे ख्वया हाला बोधिसत्त्वया विश्वासीपिं प्रत्येकबुद्धपिनिथाय् वना धाल - “भन्ते ! छलपोलपितं आवश्यकगु सकतां पूर्ति याना च्वंम्ह दाता विष दुगु बाणं कया सिना वन । वयागु सीम्ह स्वयेत बिज्याहूँ ।” न्यासः प्रत्येकबुद्धपिं आकाशं बिज्याना अन थ्यंकः बिज्यात । उगु हे इलय् निम्ह ल्याय्म्हपिं किसितयूसं नागराज (किसि) या म्हयात थःपिनिगु दन्तं ल्हवना प्रत्येकबुद्धपितं वन्दना याकल अले चिताय् तथा छूवयेका छूवत । प्रत्येकबुद्धपिसं चच्छिं चितायाथाय् बिज्याना सूत्रपाठ याना बिज्यात । च्याद्वः किसितयूसं चिताया मि स्याना, मोल्हुया अले सुभद्रायात न्ह्यःन्ह्यः तथा थःगु निवासस्थानय् तुं लिहाँ वन ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“ते तत्थ कन्दित्वा रोदित्वान नागा, सीसे सके पंसुकं ओकिरित्वा ।

अगमंसु ते सब्बे सकं निकेतं, पुरक्खत्वा महेसिं सब्बभद्’न्ति” ॥

“इपिं किसित ख्वया हाला थथःपिनिगु छचनय् धू ह्वला सुभद्रा महारानीयात न्ह्यःन्ह्यः तथा इपिं सकलें थथःगु छेय् लिहाँ वन ।”

सोणुत्तरं नं न्हेन्हुया दिं स्वया न्ह्यः हे दन्त ज्वना वना वाराणसी प्रवेश यात ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“आदाय दन्तानि गजुत्तमस्स, वग्गु सुभे अप्पटिमे पथब्बा ।

सुवण्णराजीहि समन्तमोदरे, सो लुहको कासिपुरं उपागमि ।

उपनेसि सो राजकज्जाय दन्ते, नागो हतो हन्द इमस्स दन्ता’ति” ॥

“सुवर्ण रश्मि प्यखेरं फैले जूगु पृथ्वीस ज्वः मदुम्ह, उत्तमम्ह किसिया दन्त ज्वना वना सुन्दरीयाथाय् यंकल । उम्ह शिकारी काशीनगर थ्यंका राजकुमारीयात दन्त बिल अले धाल - ‘किसि सिइ धुंकल, थ्व वयागु दन्त खः’ ।”

‘थुपिं दन्त ज्वना वना जि सिइ धुंकूगु खबर कं’ धाःगु खँ न्यंका “आर्ये ! छंगु मनय् गुम्हसियाके अल्पमात्र द्वेष दु, उम्ह किसियात जिं स्याना बियेधुन” धका कन ।

वं वयात दन्त बिया धाल - “व सिना वने धुंकल, थ्व वयागु दन्त खः ।” वं बोधिसत्त्वं खुथी वर्णया रश्मि दुगु दन्तयात मणिया पंखाय् फया काल अले छाती तथा थःम्हं न्हापाया जन्मया यःम्ह भातयागु दन्त स्वयेगु यात । वं बिचाः यात - “थर्थिंजाम्ह सौभाग्यवानुम्ह किसियात विष दुगु तीरं कय्का स्याना दन्तयात ध्यना हःगु !” धका लुमंका वं बोधिसत्त्वयात लुमंका हल अले शोकयात सह याये मफुत । अन हे वयागु नुगः पँम्हुल अले व व हे दिनय् सिना वन ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“दिस्वान दन्तानि गजुत्तमस्स, भत्तुप्पियस्स पुरिमाय जातिया ।
तत्थेव तस्सा हदयं अफालि, तेनेव सा कालमकासि बाला ॥

“सम्बोधिपत्तो स महानुभावो, सितं अकासी परिसाय मज्जे ।
पुच्छिसु भिक्खू सुविमुत्तचित्ता, नाकारणे पातुकरोन्ति बुद्धा ॥

“यमद्दसाथ दहरिं कुमारिं, कासायवत्थं अनगारियं चरन्ति ।
सा खो तदा राजकज्जा अहोसि, अहं तदा नागराजा अहोसिं ॥

“आदाय दन्तानि गजुत्तमस्स, वग्गू सुभे अप्पटिमे पथब्बा ।
यो लुद्धको कासिपुरं उपागमि, सो खो तदा देवदत्तो अहोसि ॥

“अनावसूरं चिररत्तसंसितं, उच्चावचं चरित्तिमिदं पुराणं ।
वीतद्दरो वीतसोको विसल्लो, सयं अभिज्जाय अभासि बुद्धो ॥

“अहं वो तेन कालेन, अहोसिं तत्थ भिक्खवो ।
नागराजा तदा होमि, एवं धारेथ जातक’न्ति” ॥

“थः न्हापायागु जन्मया यःम्ह भात उत्तमम्ह किसियागु दन्तत खनेवं अन हे वयागु नुगः पँम्हुल । अले व मूर्खम्ह मिसा अन हे सिना वन ।”

“सम्बोधि प्राप्त याना बिज्याम्ह, महानुभाव सम्पन्नम्ह बुद्धं परिषद्दया दथुइ मुसुक्क न्हिला बिज्यात । बांलाक मुक्त जुइ धुंकूगु चित्त दुपिं भिक्षुपिसं बिना कारणय् बुद्धपिं मुसुक्क न्हिला बिज्याइ मखु धका सिइका न्यन ।”

“गुम्ह ल्यासेम्ह कुमारीयात छिमिसं काषायवस्त्र धारण याना अनागारिक जुया चाःहिला जुया च्वंम्ह खना च्वनागु दु, व उगु इलय् राजकन्या खः । अले जि उगु इलय् हस्तिराज खः ।”

“पृथ्वीस ज्वः मदुम्ह, उत्तमम्ह किसियागु दन्त कया यंका सुन्दरीयात बिइत काशी नगरं वंम्ह शिकारी जुलसा देवदत्त खः ।”

“ताःकालतक आचरण याना वया च्वनिगु थलाक्वलागु पूर्वजन्मयागु कर्मयात लुमंका दुःख मदुम्ह शोक मदुम्ह अले विष मदुम्ह बुद्धं स्वयं थःम्हं विशेष ज्ञानं सिइका आज्ञा जुया बिज्यागु जुल ।”

“भिक्षुपिं ! जि उगु इलय् हस्तिराज जुया च्वनाम्ह खः । थुगु जातकयात थुकथं धारण या ।”

थुपिं दशबल (बुद्ध) यागु गुणानुवाद याना तःगु गाथात धर्म संगायन याःपिं स्थविरपिसं चिना तःगु गाथात जुल ।

थुगु धर्मदेशना न्यना आपालं आपाः मनूत स्रोतापन्न आदि जूगु जुल । परन्तु उम्ह भिक्षुणीं नं लिपा विदर्शना भावनाया अभ्यास याना अर्हत्त्व प्राप्त यात ।

- * -

५१५. सम्भव जातक

“रज्जञ्च पटिपन्नास्म-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् प्रज्ञापारमिताया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । वर्तमान कथा महाउम्मग्ग जातक (जा. नं ५४६) स वइतिनि ।

अतीत कथा

न्हापाया समयय् कुरु राष्ट्रया इन्द्रप्रस्थ नगरय् धनञ्जय कौरव्य धयाम्ह जुजुं राज्य याना च्वन । वया सुचीरत धयाम्ह ब्राह्मण पुरोहित छम्ह अर्थ-धर्मानुशासक दुगु जुया च्वन । जुजुं दानादि पुण्य यायां धर्मपूर्वक राज्य चले याना च्वन । छन्हुया दिनय् वं धर्मयज्ञ धयागु प्रश्न मनय् तथा सुचीरत ब्राह्मणयात आसनय् फेतुका सत्कार याना माने यायां प्रश्न न्यन्यं प्यपु गाथात धाल -

“रज्जञ्च पटिपन्नास्म, आधिपच्चं सुचीरत ।

महत्तं पत्तुमिच्छामि, विजेतुं पथविं इमं ॥

“धम्मेन नो अधम्मेन, अधम्पो मे न रुच्चति ।

किच्चोव धम्पो चरितो, रज्जो होति सुचीरत ॥

“इध चवानिन्दिता येन, पेच्च येन अनिन्दिता ।

यसं देवमनुस्सेसु, येन पप्पोमु ब्राह्मण ॥

“योहं अत्थञ्च धम्मञ्च, कत्तुमिच्छामि ब्राह्मण ।

तं त्वं अत्थञ्च धम्मञ्च, ब्राह्मणवखाहि पुच्छितो’ति” ॥

“हे सुचीरत ! जित इन्द्रप्रस्थ नगरया राज्य प्राप्त जुया च्वंगु दु । अथे तुं कुरु राष्ट्रयागु आधिपत्य नं प्राप्त जुया च्वंगु दु । आः जिं थुगु पृथ्वीयात त्याकेगु महत्वाकांक्षी जागृत जुया च्वन ।”

“जिं ध्व ज्या धार्मिकपूर्वकं हे यायेगु रुचि तथा च्वनागु दु, अधार्मिकपूर्वक मखु । अधर्म जित मयः । हे सुचीरत ! जुजुयागु धर्माचरण हे मनूतय् नितिं अनुकरणीय जू ।”

“हे ब्राह्मण ! जिं अजागु ज्या याये मास्ति वः, गुकिं याना थुगु लोकय् नं जि निन्दा याका च्वने म्वाःम्ह जुइ दयेमा, अले परलोकय् नं निन्दा याका च्वने म्वाःम्ह जुइ दयेमा । अले देव मनुष्यपिनि दथुइ यश लाभ याये दुम्ह जुइमा ।”

“हे ब्राह्मण ! जिं अर्थ व धर्म याये मास्ति वयेका च्वनागु दु । हे ब्राह्मण ! उकिं, न्यना च्वनाम्ह जित छं अर्थ व धर्मया खँ कं ।”

थुगु प्रश्न गम्भीर जू, बुद्धया हे विषय खः । थुगु प्रश्न केवल सर्वज्ञ बुद्धयाके जक न्यने माःगु खः । वसपोल (सर्वज्ञ) मदुसा सर्वज्ञयागु खोज याना च्वंम्ह बोधिसत्त्वयाके न्यनेमाः । सुचीरत बोधिसत्त्व मज्जूगुया कारणं न्ह्यसःया लिसः बिये मफुत । वं पाण्डित्ययागु भुइवा अभिमान मक्यंसे थःगु असमर्थता प्रकट यायां गाथाद्वारा धाल -

“नाञ्जत्र विधुरा राज, एतदवखातुमरहति ।
यं त्वं अत्यञ्च धम्मञ्च, कत्तुमिच्छसि खत्तिया’ति” ॥

“हे राजन् ! हे क्षत्रिय ! छं गुगु अर्थ व धर्म याये मास्ति वःगु खः, व खँ विधुर छम्हसित त्वःता मेपिं सुनानं कने फइ मखु ।”

जुजुं वयागु खँ न्यनेधुंका धाल - “ब्राह्मण ! छ तुरन्त हे वयाथाय् हूँ ।” वं वयात उपहार बिया छवयेगु इच्छां गाथा धाल -

“एहि खो पहितो गच्छ, विधुरस्स उपन्तिकं ।
निक्खञ्चिमं सुवण्णस्स, हरं गच्छ सुचीरत ।
अभिहारं इमं दज्जा, अत्थधम्मामनुसिद्धिया’ति” ॥

“हे सुचीरत ! वा । जिं छंत छवया च्वना, छ विधुरयाथाय् हूँ । थ्व लुंयागु पाय्म्व नं ज्वना हूँ । थ्व अर्थ धर्मानुशासकयात उपहार देछा ।”

थुलि धया प्रश्नया समाधान च्वयेया नितिं छगू लाख मूल्य वंगु लुंया पाता, व वनेत यान, नापं व्वना यंकेत सेना अले उपहार बिया वयात उगु हे बखतय् छवया बिल । व इन्द्रप्रस्थ नगरं पिहाँ वना तप्यकं वाराणसी मवंसे गन गन पण्डितत च्वं च्वंगु दु अन अन वना स्ववंबले वयात सारा जम्बुद्वीपय् थुगु प्रश्नया समाधान याना बिइफुपिं सुं ध्वःमदुसेलि छसिंकथं वाराणसी थ्यंका छगू थासय् च्वं च्वन । छुं दिं लिपा निम्ह प्यम्ह मनूत व्वना सुथेया कौला यायेधुंका विधुरया छेय् थ्यंकः वन । थःपिं वयागुया सूचं बिइके छवत । वं दुहाँ वा धका सःतका हःबले सुचीरतं विधुरयात थःगु छेय् च्वना भोजन याना च्वंगु खन ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायेया नितिं शास्तां न्हेपुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“स्वाधिप्पागा भारद्वाजो, विधुरस्स उपन्तिकं ।
तमदस महाब्रह्मा, असमानं सके घरे’ति” ॥

“भारद्वाज विधुरयाथाय् वन । वं खन अन महाब्रह्मायात थःगु छेय् भोजन याना च्वंगु ।”

विधुर सुचीरतया मचाबलेनिसेया मिले जूम्ह पासा खः । निम्हं छम्ह हे आचार्ययाथाय् विद्या सय्का वःपिं खः । उकिं निम्हसितं नाप नापं भोजन यात । नये निये सिधय्का आरामं फेतुयेधुंका न्यन - “पासा ! छाय् वयागु ?” वं थः वये माःगुया कारण ककं च्यापुगु गाथा धाल -

“रज्जोहं पहितो दूतो, कोरब्यस्स यसस्सिनो ।
‘अत्थं धम्मञ्च पुच्छेसि’, इच्चब्रवि युधिडिलो ।
तं त्वं अत्थञ्च धम्मञ्च, विधुरक्खाहि पुच्छितो’ति” ॥

“जि यशस्वीह्म कौरव्य जुजुया पाखें छ्वया हःह्म दूत खः । उम्ह युधिष्ठिर जुजुं जिके अर्थ व धर्मया खें न्यन । हे विधुर ! उगु अर्थ व धर्मया खें जिं छंके न्यने त्यना । हे विधुर ! न्यनेवं छं कना ब्यु ।”

उगु इलय् उम्ह ब्राह्मणं जनतायागु चित्तयात प्रसन्न यायेया नितिं गंगा नदीयात त्वपुइथें याना मुद्दा मामिलाय् बिचाः याना च्वंम्ह खः, उगु प्रश्नयात समाधान यायेत वयात मौका मदुनिगु खः । वं थुगु खें क्यनेया नितिं गुपुगु गाथा धाल -

“गङ्गं मे पिदहिस्सन्ति, न तं सक्कोमि ब्राह्मण ।
अपिधेतुं महासिन्धुं, तं कथं सो भविस्सति ।
न ते सक्कोमि अक्खातुं, अत्थं धम्मञ्च पुच्छितो’ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! जनतापिनिगु अनेतने कथंयागु चित्तरूपी प्रश्नावली गंगां जित त्वपुया तल । जिं महासमुद्रयात चाय्के मफुनि । थ्व गथे याना जुइ ? उकिं गुगु अर्थ व धर्मया खें न्यंगु खः, जिं व खें छंत कने मफु ।”

थुलि धया वं “जिमि काय् पण्डित खः, अले जि सिबे व अप्वः सःह्म खः । वं छंत कना बिइ । वयाथाय् हूँ” धया भिनिपुगु गाथा धाल -

“भद्रकारो च मे पुत्तो, ओरसो मम अत्रजो ।
तं त्वं अत्थञ्च धम्मञ्च, गत्त्वा पुच्छस्सु ब्राह्मणा’ति” ॥

“जि थः हे काय् (आत्म जात उरं उत्पन्न जूम्ह) भद्रकार पुत्र श्रेष्ठह्म दु । हे ब्राह्मण ! छ वना वयाके अर्थ व धर्मया खें न्यं ।”

वयागु खें न्यना सुचीरत विधुरया छेंनं पिहाँ वल । भद्रकार नये त्वने याना थःगु पुचःया दथुइ फेतुना च्वंबलेलाक्क व वयागु छेंय् थ्यंकः वन ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां भिंछपुगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यात -

“स्वाधिप्पागा भारद्वाजो, भद्रकारस्सुपन्तिकं ।
तमद्दस महाब्रह्मा, निसिन्नं सग्धि वेस्मनी’ति” ॥

“उम्ह भारद्वाज भद्रकारयाथाय् वन । उम्ह महाब्राह्मणं वयात थःगु छेंय् फेतुना च्वंगु खन ।”

वं अन वना भद्रकार माणवकपाखें आसनय् फेतुइकेगु आदि सत्कार याकेधुंका फेतुना थः वयागु कारण न्यनेवं भिनिपुगु गाथा धाल -

“रज्जोहं पहितो दूतो, कोरब्यस्स यसस्सिनो ।
‘अत्थं धम्मञ्च पुच्छेसि’, इच्चब्रवि युधिडिलो ।
तं त्वं अत्थञ्च धम्मञ्च, भद्रकार पबूहि मे’ति” ॥

“जि यशस्वीह्म कौरव्य जुजुया पाखें छ्वया हःह्म दूत खः । उम्ह युधिष्ठिर जुजुं जिके अर्थ व धर्मया खें न्यन । हे भद्रकार ! उगु अर्थ व धर्मया खें जिं छंके न्यने त्यना । हे भद्रकार ! न्यनेवं छं कना ब्यु ।”

भद्रकारं लिसः बिल - “तात ! थौम्हग जि परस्त्रीगमन यायेगुली लगे जुया च्वनाम्ह खः । उकिं जिगु चित्त ब्याकुल जुया च्वन । जिं छंत समाधान याना बिये फइ मखु । जिमि किजा सञ्जयकुमार जि सियां अप्वः सःम्ह खः । वयाके न्यं हूँ । वं छंगु प्रश्नया समाधान याना बिये फु ।” वयाथाय् छ्ववयेया नितिं वं निपु गाथात धाल -

“मंसकाजं अवहाय, गोधं अनुपतामहं ।
न ते सक्कोमि अक्खातुं, अत्थं धम्मञ्च पुच्छितो ॥
“सञ्चयो नाम मे भाता, कनिट्ठो मे सुचीरत ।
तं त्वं अत्थञ्च धम्मञ्च, गत्त्वा पुच्छस्सु ब्राह्मणा’ति” ॥

“जि थःगु छेंय् च्वंम्ह थःम्ह मिसायात त्वःता मेपिं मिसातयथाय् वना च्वनाम्ह खः । गथे सुं छम्ह मनू चलायागु ला दुगु दालायात त्वःता गोधाया ल्यूल्ह वनिगु खः, अथे हे वना च्वनाम्ह खः । उकिं जिं न्यना च्वंम्ह छंत अर्थ व धर्मया खँ कने मफु ।”

“हे सुचीरत ! जिमि सञ्जय नां दुम्ह माहिलाम्ह किजा दु । हे ब्राह्मण ! छ वना वयाके अर्थ व धर्मया खँ न्यं ।”

व उगु हे क्षणय् सञ्जयया छेंय् थ्यंकः वन अले वया पाखें सत्कृत जुइधंका थः वयागु कारण न्यनेवं वं वयात कन । थुगु अर्थयात प्रकाशित यायेया नितिं शास्तां निपु गाथात आज्ञा जुया बिज्यात -

“स्वाधिप्पागा भारद्वाजो, सञ्चयस्स उपन्तिकं ।
तमद्दस महाब्रह्मा, निसिन्नं सग्धि वेस्मनि ॥
“रज्जोहं पहितो दूतो, कोरव्यस्स यसस्सिनो ।
‘अत्थं धम्मञ्च पुच्छेसि’, इच्चब्रवि युधिट्ठिलो ।
तं त्वं अत्थञ्च धम्मञ्च, सञ्चयक्खाहि पुच्छितो’ति” ॥

“उम्ह भारद्वाज सञ्जययाथाय् वन । उम्ह महाब्रह्मां वयात थःगु पुचलय् फेतुना च्वंगु खन ।”

“जि यशस्वीम्ह कौरव्य जुजुया पाखें छ्ववया हःम्ह दूत खः । उम्ह युधिष्ठिर जुजुं जिके अर्थ व धर्मया खँ न्यन । हे सञ्जय ! उगु अर्थ व धर्मया खँ जिं छंके न्यने त्यना । हे सञ्जय ! न्यनेवं छं कना व्यु ।”

सञ्जयकुमार नं उगु इलय् परस्त्रीगमन याना च्वंम्ह खः । वं धाल - “तात ! (थौम्हग) जि परस्त्रीगमन याना च्वनाम्ह खः । अले परस्त्रीगमन यायां गंगा पार वना उखे पारी वनेगु याना । थथे याना च्वनेबले सुथे व सन्ध्या इलय् जित मृत्युं नुना छ्ववइथें जुइगु खः । उकिं याना जिगु चित्त ब्याकुल जुया च्वन । जिं छंत समाधान याये फइ मखु । जिमि कान्छाम्ह किजा दु । नां खः सम्भवकुमार । वर्ष केवल न्हेदँचा दुम्ह जूसां नं जि स्वयां सच्छिगू गुणां, हजार गुणां अप्वः ज्ञां दु । वं छंत कना बिइ । हूँ, वयाथाय् वना न्यं हूँ ।”

थुगु अर्थयात प्रकाशित याना बिज्यासे शास्तां निपु गाथात आज्ञा जुया बिज्यात -

“सदा मं गिलते मच्चु, सायं पातो सुचीरत ।
न ते सक्कोमि अक्खातुं, अत्थं धम्मञ्च पुच्छितो ॥
“सम्भवो नाम मे भाता, कनिट्ठो मे सुचीरत ।
तं त्वं अत्थञ्च धम्मञ्च, गत्त्वा पुच्छस्सु ब्राह्मणा’ति” ॥

“हे सुचीरत ! जित सुथे बहनी न्ह्याबलें मृत्युं नुना च्वंगु दु । न्यना च्वंम्ह छंत जिं अर्थ व धर्मया खँ कने मफु । हे सुचीरत ! सम्भव धयाम्ह जिमि कान्छाम्ह किजा दु । हे ब्राह्मण ! वयाथाय् वना वयाके छं अर्थ व धर्मया खँ न्यं ।”

“ध्व खँ न्यना सुचीरतं बिचाः यात - “थुगु लोकय् थुगु न्ह्यसः शायद अद्भुतगु जुया च्वन । शायद थुगु न्ह्यसःया लिसः बिये फुपिं सुं हे मदुथें च्वं ।” थथे मती लुइका वं निपु गाथात धाल -

“अब्भुतो वत भो धम्मो, नायं अस्माक रुच्चति ।
तयो जना पितापुत्ता, ते सु पज्जाय नो विदू ॥

“न तं सक्कोथ अक्खातुं, अत्थं धम्मञ्च पुच्छिता ।
कथं नु दहरो जज्जा, अत्थं धम्मञ्च पुच्छितो’ति” ॥

“थुगु धर्म अद्भुत जुया च्वन । (ध्वं ध्व खँ कने फइ) धयागु खँय् जिमिके रुचि हे मंत । बौ व (निम्ह) काय्पिं - स्वम्हसिनं थुकियात थःपिनिगु प्रजां सिइका काये मफु ।”

“न्यना च्वनाम्ह जित इमिसं अर्थ व धर्मया खँ कने मफु । न्यना च्वनाम्ह जित (अजाम्ह न्हेदं दुम्ह) मचां अर्थ व धर्मया खँ गथे याना सिइका काये फइ ?”

ध्व खँ न्यना सञ्जयकुमारं धाल - “तात ! सम्भवकुमारयात मचा धका भापिइ मते । वयाके न्यंगु अजागु खँया लिसः बिये मफुगु छुं हे प्रश्न दइ मखु ।” थुगु अर्थयात व्यक्त याइगु उपमातद्वारा कुमारयागु गुणानुवाद यायां भिनिपु गाथात धाल -

“मा नं दहरोति उज्जासि, अपुच्छित्वान सम्भवं ।
पुच्छित्वा सम्भवं जज्जा, अत्थं धम्मञ्च ब्राह्मण ॥

“यथापि चन्दो विमलो, गच्छं आकासधातुया ।
सब्बे तारागणे लोके, आभाय अतिरोचति ॥

“एवमि दहरूपेतो, पज्जायोगेन सम्भवो ।
मा नं दहरोति उज्जासि, अपुच्छित्वान सम्भवं ।
पुच्छित्वा सम्भवं जज्जा, अत्थं धम्मञ्च ब्राह्मण ॥

“यथापि रम्मको मासो, गिम्हानं होति ब्राह्मण ।
अतेवज्जेहि मासेहि, दुमपुप्फेहि सोभति ॥

“एवमि दहरूपेतो, पज्जायोगेन सम्भवो ।
मा नं दहरोति उज्जासि, अपुच्छित्वान सम्भवं ।
पुच्छित्वा सम्भवं जज्जा, अत्थं धम्मञ्च ब्राह्मण ॥

“यथापि हिमवा ब्रह्मे, पब्बतो गन्धमादनो ।
नानारुक्खेहि सञ्छन्नो, महाभूतगणालयो ।
ओसथेहि च दिब्बेहि, दिसा भाति पवाति च ॥

“एवमि दहरूपेतो, पज्जायोगेन सम्भवो ।
मा नं दहरोति उज्जासि, अपुच्छित्वान सम्भवं ।
पुच्छित्वा सम्भवं जज्जा, अत्थं धम्मञ्च ब्राह्मण ॥

“यथापि पावको ब्रह्मे, अच्विमाली यसस्सिमा ।
जलमानो वने गच्छे, अनलो कण्हवत्तनी ॥

“घतासनो धूमकेतु, उत्तमाहेवनन्दहो ।
निसीथे पब्बतग्गस्मि, पहूतेधो विरोचति ॥

“एवम्पि दहरूपेतो, पज्जायोगेन सम्भवो ।
मा नं दहरोति उज्जासि, अपुच्छित्वान सम्भवं ।
पुच्छित्वा सम्भवं जज्जा, अत्थं धम्मञ्च ब्राह्मण ॥

“जवेन भद्रं जानन्ति, बलिबद्दञ्च वाहिये ।
दोहेन धेनुं जानन्ति, भासमानञ्च पण्डितं ॥

“एवम्पि दहरूपेतो, पज्जायोगेन सम्भवो ।
मा नं दहरोति उज्जासि, अपुच्छित्वान सम्भवं ।
पुच्छित्वा सम्भवं जज्जा, अत्थं धम्मञ्च ब्राह्मणा’ति” ॥

“न्यं हे मन्यंसे छं सम्भवयात मचा धका भापिइ मते । सम्भवयाके न्यनेधुंका तिनि हे जक, हे ब्राह्मण ! छं अर्थ व धर्मया ज्ञान प्राप्त याना काये फइ ।”

“गथे आकाशगामी विमलम्ह चन्द्रमां थग्गु प्रभां सकल तारागणपिंत निस्तेज याना बिइग्गु खः, अथे हे मचा जूसां तबि सम्भव प्रज्ञा दुम्ह खः ।”

“न्यं हे मन्यंसे छं सम्भवयात मचा धका भापिइ मते । सम्भवयाके न्यनेधुंका तिनि हे जक, हे ब्राह्मण ! छं अर्थ व धर्मया ज्ञान प्राप्त याना काये फइ ।”

“गथे गृष्म ऋतुया चैत्र महीना मेमेग्गु महीनात स्वया स्वां सिमातय् विशेषरूपं सुशोभित जुया च्वनिग्गु खः । अथे हे मचा जूसां तबि सम्भव प्रज्ञा दुम्ह खः ।”

“न्यं हे मन्यंसे छं सम्भवयात मचा धका भापिइ मते । सम्भवयाके न्यनेधुंका तिनि हे जक, हे ब्राह्मण ! छं अर्थ व धर्मया ज्ञान प्राप्त याना काये फइ ।”

“हे ब्राह्मण ! थीथी अनेतनेग्गु वृक्षतयसं आच्छादित जुया च्वंगु थीथी प्रकारयापिं प्राणीपिनिग्गु निवासस्थान गन्धमादन पर्वतं गथे दिशातयत् प्रकाशित व ब्याप्त याइग्गु खः, अथे हे मचा जूसां तबि सम्भव प्रज्ञा दुम्ह खः ।”

“न्यं हे मन्यंसे छं सम्भवयात मचा धका भापिइ मते । सम्भवयाके न्यनेधुंका तिनि हे जक, हे ब्राह्मण ! छं अर्थ व धर्मया ज्ञान प्राप्त याना काये फइ ।”

“हे ब्राह्मण ! गुग्गु कथं अर्चिमान, यशस्विनी, गच्छबनयात च्याका छ्वक्कीम्ह, कृष्णवर्तिनी, घृतासन, धूम्रकेतु, उत्तम बनयात छ्वक्कीम्ह, यक्व सिं आदि इन्धनयात छ्वक्कीम्ह अग्नि चान्हेया इलय् पर्वत शिखरय् चम्के जुइग्गु खः, अथे हे मचा जूसां तबि सम्भव प्रज्ञा दुम्ह खः ।”

“न्यं हे मन्यंसे छं सम्भवयात मचा धका भापिइ मते । सम्भवयाके न्यनेधुंका तिनि हे जक, हे ब्राह्मण ! छं अर्थ व धर्मया ज्ञान प्राप्त याना काये फइ ।”

“गथे व्वायुं वनिगुलिं सलयात म्हसिइकी, भार कुबिइगुलिं थुसायात, दुरु न्ह्याइगुलिं भिंम्ह सायात खः, अथे हे भाषण बिइगुलिं पण्डितयात म्हसिइका काइगु खः, अथे हे मचा जूसां तबि सम्भव प्रजा दुम्ह खः ।”

“न्यं हे मन्यंसे छं सम्भवयात मचा धका भापिइ मते । सम्भवयाके न्यनेधुंका तिनि हे जक, हे ब्राह्मण ! छं अर्थ व धर्मया ज्ञान प्राप्त याना काये फइ ।”

थुकथं सम्भवयागु गुणानुवाद न्यंकेवं सुचीरतं प्रश्न न्यना सिइका काये धका मती तल । वं न्यन - “छिमि कान्छाम्ह किजा गो ले ?” वं झ्याः चायूका क्यक्यं लिसः बिल - “थ्व गुगु स्वर्ण वर्णया महलया धवाखा सिथय् गल्ली मस्त नापं म्हिता च्वंम्ह हे जिमि कान्छाम्ह किजा खः । वयाथाय् वना न्यं हूँ । वं बुद्ध-लीलां छंगु प्रश्नयात समाधान याना बिइ ।” सुचीरतं वयागु खँ न्यना महलं कुहाँ वया कुमारयाथाय् वन । गजागु इलय् ? गुगु इलय् कुमारं थःम्हं फिना तःगु लं त्वःता छखे ब्वहलय् पाछाया निपा ल्हातं फि कया म्हिता च्वंगु इलय् ।

थुगु अर्थयात स्पष्ट यायेया नितिं शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“स्वाधिप्पागा भारद्वाजो, सम्भवस्स उपन्तिकं ।
तमद्दस महाब्रह्मा, कीळमानं बहीपुरे’ति” ॥

“भारद्वाज सम्भवयाथाय् वन । महाब्राह्मणं वयात नगरं पिने म्हिता च्वंगु खन ।”

बोधिसत्त्वं नं न्ह्योने वया च्वंम्ह ब्राह्मणयात खना न्यन - “तात ! छु याः वयागु ?”

“तात कुमार ! सारा जम्बुद्वीपय् चाःहिला वया नं थुगु प्रश्नया लिसः बिइपिं सुं मदया, आः जि छंथाय् वयाम्ह खः ।”

कुमारं समस्त जम्बुद्वीपय् गुगु न्ह्यसःया लिसः काये मफया न्यनेत जिथाय् वल । जि ज्ञान-वृद्धम्ह खः धका सिइका थःगु लाजशरम त्वपुइत ल्हातय् च्वंगु फि वांछवया ब्वहलय् पाछाया तःगु वसः कया फित । अले सर्वज्ञम्हयें जुया निमन्त्रणा बिल - “ब्राह्मण ! न्यं । बुद्ध-लीलां छंत लिसः बिये ।” अले ब्राह्मणं गाथाद्वारा प्रश्न यायां न्यन -

“रज्जोहं पहितो दूतो, कोरब्यस्स यसस्सिनो ।
‘अत्थं धम्मञ्च पुच्छेसि’, इच्चब्रवि युधिठिलो ।
तं त्वं अत्थञ्च धम्मञ्च, सम्भवक्खाहि पुच्छितो’ति” ॥

“जि यशस्वीम्ह कौरव्य जुजुया पाखें छवया हःम्ह दूत खः । उम्ह युधिष्ठिर जुजुं जिके अर्थ व धर्मया खँ न्यन । हे सम्भव ! उगु अर्थ व धर्मया खँ जिं छंके न्यने त्यना । हे सम्भव ! न्यनेवं छं कना ब्यु ।”

सम्भव पण्डितयात थुकिया अर्थ अर्थे हे प्रकट जूगु जुल गथे गगन-मण्डलय् पून्हीया तिमिलार्थे । वं “अथेसा न्यं” धया धर्मयज्ञसम्बन्धी न्ह्यसःया लिसः ब्युब्युं गाथा धाल -

“तग्ध ते अहमक्खिस्सं, यथापि कुसलो तथा ।
राजा च खो तं जानाति, यदि काहति वा न वा’ति” ॥

“अवश्य नं गुगु प्रकारं कुशलम्ह (बुद्ध) कना बिज्याइगु खः, अथे हे याना जिं छंत कना बिये । अले गुगु कथं छिमि जुजुं थुइका काइगु खः, उकथं हे जिं कने । थनं लिपा छिमि जुजुं व हे अनुसारं आचरण यायेगु वा मयायेगु धयागु खँ वं हे सिइका काइ ।”

वं गल्ली दना मधुरगु स्वरं गुगु उपदेश बिल उकिया सः भिंनिगू योजनया वाराणसी नगर छगुलिं फौले जुया लिथवल । जुजु व युवराज आदि सकलें मूवल । बोधिसत्त्वं जनताया दथुइ च्वना धर्मदेशना यात ।

थुकथं गाथाद्वारा प्रश्नयागु बारे कना थनं लिपाया धर्मयज्ञया वर्णन यायां धाल -

“अज्ज सुवेति संसेय्य, रज्जा पुट्टो सुचीरत ।
मा कत्वा अवसी राजा, अत्थे जाते युधिष्ठिलो ॥

“अज्जत्तज्जेव संसेय्य, रज्जा पुट्टो सुचीरत ।
कुम्मगं न निवेसेय्य, यथा मूळ्हो अचेतसो ॥

“अत्तानं नातिवत्तेय्य, अधम्मं न समाचरे ।
अतित्थे नप्पतारेय्य, अनत्थे न युतो सिया ॥

“यो च एतानि ठानानि, कत्तुं जानाति खत्तियो ।
सदा सो वड्ढते राजा, सुक्कपक्खेव चन्दिमा ॥

“जातीनञ्च पियो होति, मित्तेसु च विरोचति ।
कायस्स भेदा सम्पज्जो, सगं सो उपपज्जती’ति” ॥

“हे सुचीरत ! यदि सुयाकें न्यनेवं जुजुयात थौया ज्या कन्हे यायेत सल्लाह बिल धाःसा युधिष्ठिरं अर्थ उत्पन्न जुइकीगु ज्या जुल धाःसा थौयागु ज्या कन्हे मधासे थौं हे यायेमाः ।”

“हे सुचीरत ! जुजुं न्यनीगु बखतय् गुलिसिनं थःगु हे जक अनुशासन याये फु । जुजुं अचेतनम्ह, मूढम्ह मनूथें जुया कुमार्गय् मवनिम्ह जुइमाः ।”

“सीमाया उल्लंघन याये मज्यू । अधर्म आचरण याये मज्यू । तीर्थ मखुगु थासं कुहाँ वने मज्यू । अले अनर्थ युक्तम्ह जुइ मज्यू ।”

“गुम्ह क्षत्रियं थुपिं खँत अनुसारं आचरण याये सः, उम्ह शुक्लपक्षया चन्द्रमाथें न्ह्याबलें अभिवृद्धि जुइ ।”

“व थःथितिपिनि दथुइ यःम्ह जुइ । पासापिनि पुचलय् जाहाँ थीम्ह जुइ । अले व प्रज्ञावान्म्ह मनु शरीर अन्त जुइवं स्वर्गय् उत्पन्न जूवनी ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं आकाशय् तिमिला लुया वःथें बुद्ध-लीलाद्वारा ब्राह्मणयागु न्ह्यसःया लिसः बिल । जनतां प्रसन्न जुजुं ततःसकं सः पिकया हाल, लापा थाल । द्रलद्रःको साधु साधु धया साधुकार बिल । वस्त्रत आकाशय् वांछूवल । चुट्की न्यायकल अले ल्हातय् तिया तःगु तिसात वांछूवल । थुकथं वांछूवगु धन जक हे करोडौं दुगु जुल । जुजुं नं लयताया वयात यक्व ऐश्वर्य बिल । सुचीरतं नं द्रुच्छिगू लुयागु असर्फी पूजा याना लुयागु पाताय् सिन्दुरं न्ह्यसःया लिसः च्वया काल अले इन्द्रप्रस्थ नगरय् वना जुजुयात धर्मयज्ञसम्बन्धी न्ह्यसःया लिसः बिल । जुजुं उगु धर्मअनुसारं वना स्वर्ग लाभ याना काल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! तथागत आः जक महाप्रज्ञावान्म्ह जूगु मखु, न्हापा नं महाप्रज्ञावान्म्ह हे खः” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् धनञ्जय जुजु आनन्द खः, सुचीरत अनुरुद्ध खः, विधुर काश्यप खः, भद्रकार मौद्गल्यायन खः, सञ्जय माणवक सारिपुत्र खः अले सम्भव पण्डित जुलसा जि हे खः ।

५१६. महाकपि जातक

“बाराणस्यं अहू राजा...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्तयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

देवदत्तं धनुर्धारीपिंत छ्वल, अनं लिपा हानं थःम्हं हे ल्वहँतं कयका छ्वल । भिक्षुपिसं देवदत्तयात निन्दा याना च्वन । शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं देवदत्तं जित ल्वहँतं कयकूगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् काशी गामय् छम्ह कृषक ब्राह्मणं हलो जोते यात । अले थुसातयत् त्वःता छ्वया थःम्हं तुं बुं पाला च्वन । थुसात छगू भाडीया घाय् ननं छसिंकथं जंगलय् दुहाँ वना बिस्थू वन । वं ई स्वया कू त्वःता थुसात मावंबले इमित मखना दुःखी जुया मामां जंगलय् दुहाँ वन । अन चाःह्यूह्यू हिमवन्त प्रदेशय् थ्यंकः वन । वया अन लँ तन । अले छवाःतक छुं मनसे मत्वंसे उखें थुखें चाचाःह्यूह्यू छमा तिन्दुर वृक्ष ध्वदुल । वं अन गया फल नयेगु यात । वयागु पला च्वदचला कुतुं वना ख्वीकु हाकःगु प्रपात ज्वलय् कुतुं वन । अन व भिन्हुति च्वं च्वन ।

उगु इलय् बोधिसत्त्व माकःया योनिस जन्म जूगु खः । वं फलाफल नया च्वंबले उम्ह मनूयात खना ल्वहँ ल्वहँ स्वाना स्वाहाने दयका उम्ह मनूयात उद्धार याना बिल । वं व हे माकः (त्यानुया) दचना च्वंम्हसिया छचनय् ल्वहँतं कयकल । बोधिसत्त्वं थ्वयागु करतूत ज्या खंका तिन्हुया सिमाकचाय् जूवन अले धाल - “हे मनू ! छ न्यासि हूँ, जिं सिमाकचां सिमाकचाय् जुना छंत लँ क्यक्यं ब्वना यंके । वं थुकथं उम्ह मनूयात जंगलं पिने ब्वना यंका लँ ध्वदुका बिल अले स्वयं पहाडपाखे तुं स्वया लिहाँ वन । उम्ह मनुखं बोधिसत्त्वया प्रति अपराध याःगु जुया च्वन उकिं व महारोगी जुया थ्व हे जन्मय् मनुष्य प्रेत जुल । व न्हेदैतक दुःख सिया चाचा ह्यूह्यू वाराणसीया मृग उद्यानय् थ्यंकः वन । अन वं पःखाक्वय् केरामाया हः लाया स्याःगुलिं अन हे गोतुला च्वन । उगु इलय् वाराणसी जुजु उद्यानय् वल । अन चाःहिला च्वं च्वंबले वयात अन गोतुला च्वं च्वंगु खना न्यन - “छ सु खः ? अले छं छु याना थुकथं दुःख सिइ माःम्ह खः ?” वं नं जुजुयात सकतां खँ सविस्तारं धाल -

थुगु खँयात प्रकाशित याना बिज्यासे शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“बाराणस्यं अहू राजा, कासीनं रडुवडुनो ।
मिन्तामच्चपरिव्यूहो, अगमासि मिगाजिनं ॥

“तत्थ ब्राह्मणमद्विखि, सेतं चित्रं किलासिनं ।
विद्धस्तं कोविळारं, किसं धमनिसन्थतं ॥

“परमकारुञ्जतं पत्तं, दिस्वा किच्छगतं नरं ।
अवच ब्यम्हितो राजा, यक्खानं कतमो जुसि ॥

“हत्थपादा च ते सेता, ततो सेततरं सिरो ।
गतं कम्मासवण्णं ते, किलासबहुलो चसि ॥

“वट्टनावळिसङ्कासा, पिट्टि ते निन्नतुव्रता ।
काळपब्बाव ते अङ्गा, नाञ्जं पस्सामि एदिसं ॥

“उग्घट्टपादो तसितो, किसो धमनिसन्थतो ।
छातो आतत्तरूपोसि, कुतोसि कत्थ गच्छति ॥

“दुइसी अप्पकारोसि, दुब्बण्णो भीमदस्सनो ।
जनेत्ति यापि ते माता, न तं इच्छेय्य पस्सितुं ॥

“किं कम्ममकरं पुब्बे, कं अवज्जं अघातयि ।
किब्बिसं यं करित्वान, इदं दुक्खं उपागमी'ति” ॥

“काशी राष्ट्रायात वृद्धि याइम्ह बाराणसी छम्ह जुजु दुगु खः । पासापिं व भक्ति दुपिं अमात्यपिसं
चाःहुइका उम्ह जुजु मृगाचिर धयागु बनय वन ।”

“अन वं उम्ह तुयुगु च्याः थाःम्ह, गंसीम्ह ब्राह्मणयात खन । वयाके चासुकै दुगु जुया च्वन ।
बांलाक ह्वया च्वंगु कोविलारथे घालं वयागु शरीर ध्वग्गीगु जुया च्वन । उम्ह स्यू व क्वैयू जुया च्वंम्ह
खः । वयागु म्ह खाली आकार प्रकार जक ल्यं दुम्ह कुष्ट रोगी जुया च्वन ।”

“उम्ह गंसिचाम्ह अति हे करुणा चाइपुसे च्वंम्ह मनूयात स्वया उम्ह दयावान्म्ह जुजुं अचम्म चाचां
न्यन - ‘यक्षतय् पुचलय् छ गजाम्ह यक्ष खः ?’”

“छंगु ल्हाः तुति तुइसे च्वं । छचो वया सिबे नं तुइसे च्वं । म्हय् च्याः च्याः थाः । छंगु म्ह छम्हं
कोढि जुया च्वंगु दु ।”

“छंगु जनुफाः नागबेलिथे हे थथ्याक्वथ्या जुया च्वन । छंगु अंगत हाकुसे च्वं । अले भीभी नं सी
दु । छथे जाःम्ह जिं गुबले स्वये मनं ।”

“छंगु तुति क्वय् धुलं गया च्वंगु दु । ग्याका नं च्वंगु दु । गंसिचा नं जुया च्वंगु दु । पंजःथे जक
जुया च्वंगु दु । पित्याका च्वंगु दु । गना च्वंगु शरीर दु । छ गनं वयाम्ह खः ? छ गन वने त्यनाम्ह खः ?”

“छ स्वये हे वख्खाः थ्वख्खाः मदु । स्वये हे घच्चाइपुसे च्वं । दुवर्णम्ह जुया च्वंगु दु । स्वये हे
ग्यानपुसे च्वं । गुम्ह मांम्हं छंत बुइका तःगु खः, वं हे नं छंत स्वये यइ मखु ।”

“छं न्हापायागु जन्मय् गजागु कर्म याना वयागु दु ? सु निर्दोषम्हसित छं अपराध याना वयागु
दु ? अले गजागु निर्दयी कर्मया परिणाम स्वरूप छं थुगु दुःख सिया च्वनागु खः ?”

अनंलि ब्राह्मणं धाल -

“तद्य ते अहमक्खिस्सं, यथापि कुसलो तथा ।
सच्चवादिज्झि लोकस्मिं, पसंसन्तीथ पण्डिता ॥

“एको चरं गोगवेसो, मूळ्हो अच्चसरिं वने ।
अरञ्जे इरीणे विवने, नानाकुञ्जरसेविते ॥

“वाळमिगानुचरिते, विष्पनट्टोस्मि कानने ।
अचरिं तत्थ सत्ताहं, खुप्पिपाससमप्पितो ॥

“तत्थ तिन्दुकमद्दक्खिं, विसमट्टं बुभुक्खितो ।
पपातमभिलम्बन्तं, सम्पन्नफलधारिणं ॥

“वातस्सितानि भक्खेसिं, तानि रुच्चिसु मे भुसं ।
अतित्तो रुक्खमारुहिं, तत्थ हेस्सामि आसितो ॥

“एकं मे भक्खितं आसि, दुत्तियं अभिपत्थितं ।
ततो सा भज्जथ साखा, छिन्ना फरसुना विय ॥

“सोहं सहाव साखाहि, उद्धंपादो अवंसिरो ।
अप्पतिट्ठे अनालम्बे, गिरिदुग्गस्मि पापतं ॥

“यस्मा च वारि गम्भीरं, तस्मा न समपज्जिसं ।
तत्थ सेसिं निरानन्दो, अनूना दस रत्तियो ॥

“अथेत्थ कपि मागञ्छि, गोनहुलो दरीचरो ।
साखाहि साखं विचरन्तो, खादमानो दुमप्फलं ॥

“सो मं दिस्वा किसं पण्डुं, कारुञ्जमकरं मयि ।
अम्भो को नाम सो एत्थ, एवं दुक्खेन अट्टितो ॥

“मनुस्सो अमनुस्सो वा, अत्तानं मे पवेदय ।
तस्सञ्जलिं पणामेत्वा, इदं वचनमब्रविं ॥

“मनुस्सोहं व्यसम्पत्तो, सा मे नत्थि इतो गति ।
तं वो वदामि भदं वो, त्वञ्च मे सरणं भव ॥

“गरुं सिलं गहेत्वान, विचरी पब्बते कपि ।
सिलाय योग्गं कत्वान, निसभो एतदब्रवि ॥

“एहि मे पिट्टिमारुह्, गीवं गण्हाहि बाहुभि ।
अहं तं उद्धरिस्सामि, गिरिदुग्गत वेगसा ॥

“तस्स तं वचनं सुत्वा, वानरिन्दस्स सिरीमतो ।
पिट्टिमारुह् धीरस्स, गीवं बाहाहि अग्गहिं ॥

“सो मं ततो समुट्ठासि, तेजस्सी बलवा कपि ।
विहञ्जमानो किच्छेन, गिरिदुग्गत वेगसा ॥

“उद्धरित्वान मं सन्तो, निसभो एतदब्रवि ।
 इङ्ग मं सम्म रक्खस्सु, पसुपिस्सं मुहुत्तकं ॥
 “सीहा ब्यग्घा च दीपी च, अच्छकोकतरच्छयो ।
 ते मं पमत्तं हिंसेय्युं, ते त्वं दिस्वा निवारय ॥
 “एवं मे परित्तातून, पसुपी सो मुहुत्तकं ।
 तदाहं पापिकं दिट्ठिं, पटिलच्छि अयोनिसो ॥
 “भक्खो अयं मनुस्सानं, यथा चञ्जे वने मिगा ।
 यं नूनिमं वधित्वान, छातो खादेय्य वानरं ॥
 “असितो च गमिस्सामि, मंसमादाय सम्बलं ।
 कन्तारं नित्थरिस्सामि, पाथेय्यं मे भविस्सति ॥
 “ततो सिलं गहेत्वान, मत्थकं सन्नित्ताळयिं ।
 मम गत्तकिलन्तस्स, पहारो दुब्बलो अहु ॥
 “सो च वेगेनुदप्पत्तो, कपि रुहिरमक्खितो ।
 अस्सुपुण्णेहि नेत्तेहि, रोदन्तो मं उदिक्खति ॥
 “माय्यो मं करि भद्दन्ते, त्वञ्च नामेदिसं करि ।
 त्वञ्च खो नाम दीघावु, अञ्जे वारेतुमरहसि ॥
 “अहो वत रे पुरिस, तावदुक्करकारक ।
 एदिसा विसमा दुग्गा, पपाता उद्धतो मया ॥
 “आनीतो परलोकाव, दुब्भेय्यं मं अमञ्जथ ।
 तं तेन पापकम्मेन, पापं पापेन चिन्तितं ॥
 “मा हेव त्वं अधम्मट्ठ, वेदनं कटुकं फुसि ।
 मा हेव पापकम्मं तं, फलं वेळुं व तं वधि ॥
 “तयि मे नत्थि विस्सासो, पापधम्म असञ्जत ।
 एहि मे पिट्ठितो गच्छ, दिस्समानोव सन्तिके ॥
 “मुत्तोसि हत्था वाळानं, पत्तोसि मानुसिं पदं ।
 एस मग्गो अधम्मट्ठ, तेन गच्छ यथासुखं ॥
 “इदं वत्वा गिरिचरो, रहदे पक्खल्य मत्थकं ।
 अस्सूनि सम्पमज्जित्वा, ततो पब्बतमारुहि ॥
 “सोहं तेनाभिसत्तोस्मि, परिळाहेन अट्ठितो ।
 ड्हमानेन गत्तेन, वारिं पातुं उपागमिं ॥
 “अग्गिना विय सन्तत्तो, रहदो रुहिरमक्खितो ।
 पुब्बलोहितसङ्कासो, सब्बो मे समपज्जथ ॥
 “यावन्तो उदविन्दूनि, कायस्मि निपतिसु मे ।
 तावन्तो गण्ड जायेथ, अद्धबेलुवसादिसा ॥

“पभिन्ना पग्घरिंसु मे, कुणपा पुब्बलोहिता ।
येन येनेव गच्छामि, गामेसु निगमेसु च ॥

“दण्डहत्था निवारेन्ति, इत्थियो पुरिसा च मं ।
ओक्किता पूतिगन्धेन, मास्सु ओरेन आगमा ॥

“एतादिसं इदं दुक्खं, सत्त वस्सानि दानि मे ।
अनुभोमि सकं कम्मं, पुब्बे दुक्कटमत्तनो ॥

“तं वो वदामि भद्दन्ते, यावन्तेत्थ समागता ।
मास्सु मित्तान दुब्भित्थो, मित्तदुब्भो हि पापको ॥

“कुट्टी किलासी भवति, यो मित्तानिध दुब्भति ।
कायस्स भेदा मित्तद्दु, निरयं सोपपज्जती’ति” ॥

“जिं अवश्य नं गथे कुशलम्ह (बुद्धं) धया विज्यायें हे कने, पण्डितपिसं लोकय् सत्यवादीयात जक प्रशंसा याइगु खः ।”

“जि तंम्ह द्वहैयात मामां अनेतने कथंयापिं किसितय्सं सेवन याना तःगु शून्यगु एकान्तगु कान्तारयें जाःगु बनय् याकचा हे दुहाँ वना ।”

“अन उगु जंगलय् जंगली पशुतय्सं युक्त जुया च्वंगु बनय् लें भुले जुया छ्वाःतक पित्याका प्याः चायेका उखें थुखें चाचाःहिला च्वं च्वना ।”

“अन नये पित्याम्ह जिं ज्वःपाखे भ्वसुगु फलं सम्पन्न जूगु हलुवाबेतया सिमा खना ।”

“जिं फसं कृतुका तःगु हलुवाबेतया फलत मुंका नया । इपिं जित तःसकं साः ताल । जिं तृप्त जुइक नये मखना प्वाः जाय्क नये धका सिमा गया थहाँ वना ।”

“छ्गः हलुवाबेतया फल छु नये लात, हानं मेगु फल नये धयागु बिचाः लुया वल । अबले हे पां पाला ध्ययें थःम्हं न्हया तयागु उगु सिमाकचा त्वःधुल ।”

“जि सिमाकचालिसें तुं छ्चौं क्वय् तुति च्वय् जुया छुं हे आधार भरोसा मदय्क पर्वतया भीर ह्वतय् क्वब्बां वन ।”

“अन तःजा जुइक लः दया च्वंगुलिं याना जित घाःपाः छुं मजुल । जि अन भिचा (भिगू रात) तक म्ह सुख मदय्क अन च्वं च्वना ।”

“अन जंगलय् चाःहिला च्वंम्ह माकः छ्म्ह वल । गुम्हसियागु न्हिय्यप्यें द्वहैयागुथें च्वं । व सिमायागु फल नया छ्गू सिमाकचां मेगु कचाय् तिन्ह्या जुया च्वन ।”

“वं गंसिचाःम्ह वचुसे च्वंगु ख्वाः दया च्वंम्हं जित खना जिगु प्रति करुणा तल, अले धाल – “हे मनु ! छं थुकथं थन दुःखसिया च्वन, छंगु नां छु खः ?”

“छ् मनु हे खःला ? वा मनु मखुम्ह ? छं थःत थःम्हं जिगु न्हियोने प्रकट या । जिं वयात ल्हाः बिन्ति याना थुगु वचन धया –

“जि मनु खः । विनाशय् थ्यना च्वन । थनं बचे जुइगु जिके छुं उपाय मदु । जिं छंत धया च्वना । छं भिं जुइमाः । छ् जिमि शरण जुया ब्यु ।”

“इयातुगु इयातुगु ल्वहँ मफु मफु हया माकःनं पर्वतय् चाःहिला जुल । वं ल्वहँ ल्वहँ स्वाना स्वाहाने त्वाथः दय्कल । अले वं जित धाल -

“वा, जिगु जनुफातय् घय्यु । अले ल्हातं जिगु गःप ज्वं । अले जिं छंतं तुरन्त हे थुगु पर्वतया ज्वलं बुया पित यंके ।”

“उम्ह श्रीमान् माकःयागु खँ न्यना जिं उम्ह धैर्यवान्म्ह वानरिन्द्रयागु गःप ल्हातं ज्वना । अले वयागु जनुफातय् च्वना ।”

“उम्ह तेजश्वी बलवान्म्ह माकःनं जित उगु पर्वतया ज्वलं तःसकं थाकुक् क्लान्त जुइक अति बेगं बुया थत हल ।”

“उम्ह सत्पुरुष माकलं जित ज्वलं थकायेधुंका जित थथे धाल - ‘अय् पासा ! छं जित रक्षा या । जि पलख दचने ।”

“सिंह, धुं, चितुवा, भालु, तरच्छतय्सं जित न्ह्यो वय्का च्वंगु खना स्याये फु । इमित खन धाःसा छं ख्याना छ्व ।”

“थुकथं जित आरक्षक याना व पलख दचन । अबले जिगु मनय् अनुचित पाप दृष्टि लुयावल ।”

“बनय् च्वं पिं मेपिं पशुतथें थ्व नं मनूतय् नसा खः । जिं थ्व माकःयात स्याना छाया थः पित्याःगु मलंके ?”

“जि नये त्वने याना बलाःम्ह जुया लँ खर्चया रूपय् ला यंका कान्तार पार तरे याये फइ ।”

“अले ल्वहँ छगः कया हया वयागु छचनय् कय्का बिया । जिगु ल्हाः बःमलागु कारणं वयात तःसकं चोट मलात ।”

“व हि भ्याःम्ह माकः वाथाईथिं दना वल । मिखाय् दंक ख्ववि तया ख्वख्वं वं जिपाखे स्वया च्वन ।”

“वं धाल - हे भाजु ! छं जित थथे याये मज्यूगु खः । छंगु भिं जुइमा । छथें जाःम्हं थथे याये ज्यू ला छं याये मत्यःगु कठोरगु ज्या यात । छं दीर्घायु जुइमा । धात्थें ला छं मेपित रोके याये फय्के माःम्ह खः ।”

“अरे मनू ! स्व छंगु ज्या ! जिं छंतं अपाय्सकं भयानकगु ज्वलं थकया बियागु खः ।”

“जिं छंतं मानों परलोकं साला हया । छं जिलिसे द्रोह यात । छ पापधर्मी पापं युक्तगु मनं पापयागु हे चिन्तन यात -

“हे अधर्मिष्ठ ! छं दुःख सी म्वालेमा, छंगु पापकर्म पँथं, पँयात विनाश याइथें छंगु विनाश थमजुइमा ।”

“हे पापधर्मी ! हे असंयमी ! आः जिगु मनय् छंगुप्रति विश्वास मंत । छ जिगु ल्यूल्यू जित स्वस्वं वा ।”

“हे अधर्मिष्ठ ! आः छ जंगली पशुतयगु भयं मुक्तम्ह जुल । आः छ मनूतयगु बस्ती थ्यंकः वये धुंकेल । थ्व छंगु लँ खः । थुगु लँपुं गन वने माःगु खः, अन सुखपूर्वकं हँ ।”

“थुलि धया गिरिचारी माकलं पुखुली थःगु छर्चो चाल । अले ख्वबि पिकाकां व अनं पर्वतय् गया वन ।”

“व जि उगु कर्म अभिशप्तम्ह जुया पूगुलिं पीडा जूगु कारणं दाह जुया च्वंगु शरीरं सास्ति ननं लः त्वनेया नितिं वया ।”

“जिगु नितिं पुखू छर्गुलिं हि व न्हिं ल्वाकः ज्यागुर्थे मियागु तापं पुना च्वंथे जुल । जिगु म्हय् गुलि गुलि लः फुति लात, उलि उलि हे बागः ब्याः अपाय्गवःगु प्वः थाना वल ।”

“इपिं धवगी नवःगु न्ही व हिं जाया च्वंगु प्वलं हि व न्हिं तिकि तिकि नन । गुगु गां व निगमय् जि वना उगु थासय्यापिं मिसा मिर्जतय्सं ल्हातं कथि ज्वना छि छि दूर दूर यात – ‘छंगु शरीरं धवगी नवः । छ जिमिथाय् वये मते’ ।”

“जिं थःम्हं न्हापा याना वयागु दुष्कर्मया फलकथं न्हेदीनसें थुकथं दुःख भोग याना च्वना ।”

“उकिं गुपिं मनूत थन वःगु दु, इपिं दक्वसित नं जिं धया च्वना – इमिगु भिं जुइमा । इपिं मित्रद्रोह मजुइपिं जुइमा । धात्थे हे मित्रद्रोह पाप खः ।”

“थुगु लोकय् गुम्हसिनं मित्रद्रोह याइ व कोठी जुइ । वयात घोरीयागु ल्वय् जुइ । शरीरया अन्त जुइवं व मित्रद्रोही नरकय् उत्पन्न जूवनी ।”

जुजुयात थुपिं खं कना च्वच्चं उम्ह मनूयात पृथ्वी नं वां खाया भूबाया क्यन । उम्ह मनू व हे इलय् कुतुं वना अवीचि नरकय् उत्पन्न जूवन । उम्ह पृथ्वीस दुसुना वनेवं जुजु उद्यानं पिहाँ वना नगरय् दुहाँ वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, देवदत्तं न्हापा नं जित ल्वहँतं कय्कूगु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् मित्रद्रोहीम्ह मनू देवदत्त खः । कपिराज जुलसा जि हे खः ।

- * -

५१७. दकरक्खस जातक

“सचे वो वुटहमानानं...” थ्व दकरक्खस जातकया सकतां खँ महाउम्मग्ग जातक (जा. नं. ५४६) स वइतिनि ।

- * -

५१८. पण्डरनागराज जातक

“विकिण्णवाचं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् देवदत्तं मखुगु खँ ल्हाना पृथ्वीस दुसुना वंगुया वारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । उगु इलय् भिक्षुपिसं वयागु दुर्गुणया खँ ल्हाना च्वंबले “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, देवदत्तं न्हापा नं मखुगु खँ ल्हाना पृथ्वीस दुसुना वंगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् न्यासः व्यापारीपिं डुंगाय् च्वना समुद्रय् वन । न्हेन्हुया दिखुन्हु नं इमित गनं नं किनारा खने मंत । इमिगु डुंगा तज्याना स्यन । अले छम्ह त्वःता मेपिं दक्कं न्यातय्गु प्वाथय् थ्यन । छम्ह फय्या बेगं करम्बिय पत्तनय् थ्यंकः वन । व समुद्रं स्थलय् थ्यंका नांगां हे उगु पत्तनय् भिक्षा फवनेया नितिं वन । मनूतय्सं सम्भे जुल, “थुम्ह श्रमण अल्पेच्छम्ह खः, सन्तुष्टम्ह खः” थथे भाःपिया वयात सत्कार यात । वं बिचाः यात - “म्वायेगु साधन जिगु ल्हातय् दत ।” अले मनूतय्सं वसः बिइ हल नं वं छतां मकाः । मनूतय्सं “ध्व सिबे नं तःधंम्ह मेम्ह अल्पेच्छम्ह दइ हे मखु” धका माने याना वया प्रति भन् हे आपाः प्रसन्न जुया आश्रम दय्का वयात अन तल । व करम्बिय अचेल नामं प्रसिद्धम्ह जुल । अन च्वना च्वंबले वयात लाभ सत्कार आपालं आपाः बढे जुल । छम्ह नाग जुजु व छम्ह गरुड जुजु नं वयागु सेवाय् वयेगु यात । इपिमध्ये नागराजया नां खः पण्डरक ।

छन्हुया दिनय् गरुडराजं वया लिक्क वना प्रणाम याना छखेलिक्क फेतुना धाल - “भन्ते ! जिमि आपालं थःथितिपिं नागपितं ज्वं वनेबले नाश जुया वनिगु जुया च्वन । थुपिं नागतय्त ज्वं वनेगु तरिका जिमिसं मस्यू । ध्व छगू रहस्य खः । छु छपिसं इमित थःगु प्रेम प्रकट याना इमिपाखें थुगु रहस्य सिइका बिज्याये फुला ?” वं “ज्यू” धया स्वीकार यात । गरुडराज प्रणाम याना लिहाँ वन । नागराज वया प्रणाम याना फेतुम्हसिके वं न्यन - “नागराज ! छिमित ज्वं वइपिं आपालं गरुड विनाश जुया वं, छिमित इमिसं गुकथं ज्वनेमाः ?”

“भन्ते ! ध्व जिमिगु गुह्य रहस्य खः । थुकियात प्रकट यात धाःसा जिमि थःथितिपिनिगु मृत्युयात लिक्क हयेथें जुइ ।”

“आयुष्मान् ! जिं मेपितं कनी धका छ ग्याः ला ? जिं सुयातं कने मखु । थः थःम्हं सिइके मास्ति वया जक जिं छंके थथे न्यनागु खः । छं जित विश्वास याना निर्भय जुया कं ।”

“भन्ते ! कना बिये ।” धया नागराजं वयात प्रणाम याना लिहाँ वन । कन्हेखुन्हुया दिनय् न्यंबले नं वं वयात मकं । स्वन्हु खुन्हुया दिनय् नागराज वया फेतू वयेवं वयात धाल - “थौं जिं न्यन्यं स्वन्हु दत । छं छाय् मकनागु ?”

“भन्ते ! छपिसं मेपितं कना बिज्याइ धका ग्याः ।”

“सुयातं कने मखु, निर्भय जुया कं ।”

“भन्ते ! अथेसा सुयातं कना बिज्याये मते” धका कबूल याका कन - “भन्ते ! जिमिसं ततःग्वःगु ल्वहँत घुतुका इयातुका च्वं च्वनेगु खः । गरुडतं वइबले छ्चोँ ल्हवना न्ह्यज्यां वना वा पिकया गरुडतयुत न्याना बिइगु खः । इपिं वया जिमिगु छ्चोँ ज्वं वइ । इयातु जूगुलिं गोतुला च्वनागु कारणं इमिसं जिमित साला यंकेत स्वस्वं (साला यंके फइ मखु । बरु जिमिसं) इमित साला यंका लखय् क्वफाये यंकेगु खः । इपिं लखय् दुने हे सिना वनी । थुकथं आपालं आपाः गरुडत विनाश जुया वनिगु खः । इमिसं जिमिगु छ्चोँ ज्वं वइ । उकिं छु जुइ ? इपिं मूर्खीपिं खः । इमिसं जिमित न्हिप्यं ज्वना छ्चोँ क्वय् लाका प्वाथय् च्वंगु ल्वहँ म्हुतु ल्हवका हलुका याना यंके फु ।” थुकथं वं थःगु रहस्य उम्ह दुराचारीयात प्रकट याना खँ कना बिल ।

व लिहाँ वनेधुंका गरुडराज वया करम्बिय अचेलयात प्रणाम याना न्यन - “भन्ते ! छु नागराजयाके रहस्यया खँ न्यना बिज्याये धुनला ?” वं “धुन, आयुष्मान् !” धया सकतां खँ वं कथें तु वयात कना बिल । थुगु खँ न्यना गरुडं बिचाः यात - “नागराजं अनुचित यात । थः जातियापिं नष्ट जुइगु खँ कतःपिंत कने मज्यूगु खः । का, ज्यूका, थौं जि गरुड-वायु वय्का दकले न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् वयात हे ज्वनेमाः ।” वं गरुड वायु वय्का पण्डरक नागराजयात न्हिप्यं ज्वन अले छ्चोँ क्वय् लाका ल्वहँ ल्हवका ब्वय्का आकाशय् यंकल । आकाशय् छ्चोँ क्वय् लाका यःगागां पण्डरकं “जिं थतः थःम्हं दुःखयात निमन्त्रणा बियागु जुल” धका विलाप यायां ख्वख्वं धाल -

“विकिण्णवाचं अनिगुहमन्तं, असञ्जतं अपरिचक्खितारं ।
भयं तमन्वेति सयं अबोधं, नागं यथा पण्डरकं सुपण्णो ॥

“यो गुहमन्तं परिरक्खणेय्यं, मोहा नरो संसति हासमानो ।
तं भिन्नमन्तं भयमन्वेति खिप्पं, नागं यथा पण्डरकं सुपण्णो ॥

“नानुमित्तो गरुं अत्थं, गुहं वेदितुमरहति ।
सुमित्तो च असम्बुद्धं, सम्बुद्धं वा अनत्थवा ॥

“विस्सासमापज्जिमहं अचेलं, समणो अयं सम्मतो भावितत्तो ।
तस्साहमक्खिं विवरिं गुहमन्तं, अतीतमत्थो कपणं रुदामि ॥

“तस्साहं परमं ब्रह्मे गुहं, वाचं हिमं नासक्खिं संयमेतुं ।
तप्पक्खतो हि भयमागतं ममं, अतीतमत्थो कपणं रुदामि ॥

“यो वे नरो सुहदं मञ्जमानो, गुहमन्तं संसति दुक्कुलीने ।
दोसा भया अथवा रागरत्ता, पल्लत्थितो बालो असंसयं सो ॥

“तिरोक्खवाचो असतं पविट्ठो, यो सङ्गतीसु मुदीरेति वाक्यं ।
आसीविसो दुम्मुखोत्याहु तं नरं, आरा आरा संयमे तादिसम्हा ॥

“अन्नं पानं कासिकचन्दनञ्च, मनापित्थियो मालमुच्छादनञ्च ।
ओहाय गच्छामसे सब्बकामे, सुपण्ण पाणूपगताव त्यम्हाति” ॥

“गुहसिया म्हुतुप्वाः चाः, छु नं रहस्य सुचुका तये मफु, गुह असंयतम्ह खः, गुहसिनं सुयातं परीक्षा मयाः, उजाम्ह मूर्खम्ह मनूयात भयं अथे हे लिना यंकीगु खः, गथे गरुडं पण्डरक नागराजयात लिना यंकूथें ।”

“गुम्ह मनुखं खँ ल्हाल्हां रक्षा याना तये बहःगु गोप्यगु खँयात पापीम्ह मनूया न्ह्योने प्रकट याना क्यनी । गोप्यगु खँयात स्यंका जुइम्ह उम्ह मनूयात भयं अथे हे ल्यू वइगु खः, गथे गरुडं नागराजयात लिना यंकूथें ।”

“गुम्ह मनु दचोने दचोने जक पासा जुया क्यनीम्ह खः, गोप्यगु खँ सिइकेगु अधिकार दुम्ह मखु । गुम्ह पासा मूर्खम्ह खः व नं अधिकार दुम्ह मखु । अले गुम्ह बुद्धिमान्म्ह ला खः, परन्तु अनर्थया कामना याइम्ह जुल धाःसा व नं अधिकार मद्दुम्ह खः ।”

“जिं विश्वास याना - ‘थुम्ह अचेलक श्रमण खः, प्रसिद्धम्ह खः, भाविता याये बहःम्ह खः । जिं वयात रहस्यया खँ प्रकट याना कना ।’ आः जिं थःगु अर्थयात स्यंका दुःखी जुया ख्वया च्वना ।”

“हे ब्रह्मे ! जिं वयापाखें रहस्यगु खँयात गोप्य याना तये मफुत । वयापाखे जित थ्व भयं कःवल । आः जि थःगु अर्थयात स्यंका दुःखी जुया ख्वया च्वना ।”

“गुम्ह व्यक्ति द्वेष, भय, अथवा रागया बशय् वना कुलीन मखुपिंत गोप्यगु खँ प्रकट याना क्यनिम्ह खः, सुददयम्ह धका भापिइगु खः, व मनु निःसन्देह पतन जुइगु जुया च्वना ।”

“गुम्ह मनुखं गोप्यगु खँयात असत्पुरुषपिनिगु संगतय् लाना प्रकट याना क्यनी, उम्ह मनु घोर विष दुम्ह सर्पथें दुर्मुख धाये माःम्ह खः । उजाम्ह मनूलिसे ताताःपाक च्वना संयम यायेमाः ।”

“नसा त्वंसा, काशीयागु चन्दन, श्रेष्ठपिं मिसात अले वस्त्रत - थुपिं सकतां कामभोगया विषय वस्तुयात त्याग याना जिपिं वना च्वना । हे गरुड ! जिमिगु प्राण छंगु ल्हातय् दु ।”

थुकथं छचों क्वय् लाका पण्डरकं च्यापु गाथाद्वारा ख्वया विलाप यात । गरुडं वयागु विलाप न्यना निन्दा यात “नागराजं अचेलकयात थःगु रहस्य प्रकट याना आः छु यायेत विलाप याना च्वनागु ?” धया गाथाद्वारा धाल -

“को नीध तिण्णं गरहं उपेति, अस्मिध लोके पाणभू नागराज ।
समणो सुपण्णो अथवा त्वमेव, किंकारणा पण्डरकगहीतो’ति” ॥

“हे नागराज ! भीपिं स्वम्ह मध्ये थन सु निन्दनीय जू- श्रमण, गरुड अथवा छ हे ? हे पण्डरक ! छ छु कारणं याना ज्वंका च्वने माःम्ह जुल ?”

वयागु खँ न्यना पण्डरकं मेगु गाथा धाल -

“समणोति मे सम्मततो अहोसि, पियो च मे मनसा भावित्तो ।
तस्साहमक्खि विवरिं गुह्मत्थं, अतीतमत्थो कपणं रुदामी’ति” ॥

“जिं भाःपियागु खः ‘श्रमण सत्पुरुष खः, व जित मनं निसें यःम्ह खः । अले भाविता याये धुंकूगु स्वभाव दुम्ह खः ।’ जिं वयात गोप्यगु खँ उला क्यना बिया । आः जि अर्थ स्यना वंगुलिं दुःखी जुया ख्वया च्वना ।”

अनंलि गरुडं प्यपु गाथात धाल -

“न चत्थि सत्तो अमरो पथब्या, पञ्जाविधा नत्थि न निन्दितब्बा ।
सच्चेन धम्मेन धितिया दमेन, अलब्भमब्याहरती नरो इध ॥

“माता पिता परमा बन्धवानं, नास्स ततियो अनुकम्पकत्थि ।
तेसम्मि गुहं परमं न संसे, मन्तस्स भेदं परिसङ्कमानो ॥

“माता पिता भगिनी भातरो च, सहाया वा यस्स होन्ति सपक्खा ।
तेसम्मि गुहं परमं न संसे, मन्तस्स भेदं परिसङ्कमानो ॥

“भरिया चे पुरिसं वज्जा, कोमारी पियभाणिनी ।
पुत्तरूपयसूपेता, जातिसङ्गपुरक्खता ।
तस्सापि गुहं परमं न संसे, मन्तस्स भेदं परिसङ्कमानो’ति” ॥

“पृथ्वीस सिद्धि म्वाःपिं सु म्दु । निन्दनीय मज्जीपिं प्रज्ञावान्पिं नं म्दु । मनुखं सत्य, धर्म (=सुचरित्र), धृति (=प्रज्ञा) व (इन्द्रिय) संयमद्वारा लाभ याये थाकूगु लाभयात लाभ याना काइगु जुया च्वन ।”

“थःधितिपिंमध्ये मांबौपिं सर्वश्रेष्ठपिं खः । इपिं स्वया च्वन्ट्याःपिं मेपिं अनुकम्पा तइपिं म्दु । मन्यात माः कि गोप्यगु खँ भेद जुइगु आशंकां इमित तकं कने मज्जू ।”

“मांबौ, तताकेहें, दाजुकिजा, पासापिं अले थःगु पक्षयापिं मन्तयूत तकं नं गोप्यगु खँ भेद जुइगु आशंकां इमित तकं नं कने मज्जू ।”

“यदि प्रियगु खँ ल्हाइम्ह कुमारी अथवा काय, रूप, यश व थःधिति दुम्ह कलातं हे मिर्जायात गोप्यगु खँ कनेत धाल धाःसा गोप्यगु खँ भेद जुइगु आशंकां वयात तकं नं कने मज्जू ।”

धनं लिपाया गाथा उम्मग्ग जातक (जा. नं. ५४६) स पंचपण्डित प्रश्नय् नं वइतिनि ।

“न गुह्यमत्थं विवरेय्य, रक्खेय्य नं यथा निधिं ।
न हि पातुकतो साधु, गुह्यो अत्थो पजानता ॥

“धिया गुहं न संसेय्य, अमित्तस्स च पण्डितो ।
यो चामिसेन संहिरो, हृदयत्थेनो च यो नरो ॥

“गुह्यमत्थं असम्बुद्धं, सम्बोधयति यो नरो ।
मन्तभेदभया तस्स, दासभूतो तितिक्खति ॥

“यावन्तो पुरिसस्सत्थं, गुहं जानन्ति मन्तिनं ।
तावन्तो तस्स उब्बेगा, तस्मा गुहं न विस्सजे ॥

“विविच्च भासेय्य दिवा रहस्सं, रत्तिं गिरं नातिवेलं पमुज्जे ।
उपस्सुतिका हि सुणन्ति मन्तं, तस्मा मन्तो खिप्पमुपेति भेद’न्ति” ॥

“रहस्य (गोप्य) गु खँयात उला क्यने मज्जू । उक्कियात लँयातथें रक्षा याना तयेमाः । बुद्धिमान्म्ह मन्या पाखें गोप्यगु खँ उला क्यने मज्जू ।”

“मिसायात नं गोप्य खँ उला क्यने मज्जू । पण्डितं अमित्रयात नं गोप्यगु खँ प्रकट याये मज्जू । गुम्ह आमिसया लोभीम्ह खः, गुम्ह मन् नुगःया खँ खुया काइम्ह अथवा दुनुगलंनिसें विश्वास याये मज्जूम्ह खः, वयात नं गोप्य खँ उला क्यने मज्जू ।”

“गुम्ह मनुखं मूर्खम्ह मन्यात गोप्यगु खँ कनी, (लिपा) गोप्यगु खँ प्रकट जुइगु भयं वं मूर्खम्ह मन्या च्यो जुया दक्वं सह याना च्वने माली ।”

“गुलि नं मनुखं मनूयागु रहस्य खं सिइका काइगु खः । उकियागु मात्रा अनुसारं वयागु उद्वेगु बढे जुया च्वनिगु खः । उकिं गोप्यगु खँया क्षेत्रय् सुयागुं विश्वास याये मज्यू अथवा गोप्यगु खँ त्वःता छ्वये मज्यू ।”

“न्हिनय् गोप्यगु खँ एकान्त थासय् व्यक्त यायेमाः । अले बहनि ई मखुगु इलय् व्यक्त याये मज्यू । उखें थुखें चिवा कया जुइपिसं गोप्यगु खँ ताय्के यः । उकिं गोप्यगु खँ तुरन्तमय् हे भेद खुले जुइगु जुया च्वन ।”

अनं लिपा -

“यथापि अस्स नगरं महन्तं, अद्वारकं आयसं भदसालं ।
समन्तखातापरिखाउपेतं, एवमि मे ते इध गृहमन्ता ॥

“ये गृहमन्ता अविकिण्णवाचा, दब्हा सदत्थेसु नरा दुजिह् ।
आरा अमिन्ता व्यवजन्ति तेहि, आसीविसा वा रि व सत्तुसङ्घा’ति” ॥

“गथे गनं तःधंगु नं (धातुं) दय्का तःगु, आवश्यकगु, सतःत दुगु, प्यखेरं गाः म्हुया तःगु, नहरत दुगु जुइगु खः, अथे हे थुपिं मनूत खः, गुपिसं गोप्यगु खँयात त्वःपुया तइगु खः ।”

“हे निपु म्ये दुम्ह पण्डरक ! गुपिसं गोप्यगु खँयात सुचुका तयेफु, गुपिं थःगु संयमितगु बोलि वचन दुपिं खः, गुपिं थःगु अर्थहितगु ज्याय् क्वातुसे च्वंपिं खः, इपिलिसे शत्रु पुचःत अथे हे ताताःपाक च्वं च्वनिगु खः गथे प्राणीपिं घोर विष दुपिं सर्पत लिसे तापाःथे ।”

थुगु प्रकारं गरुडया पाखे धर्मोपदेश जुइवं पण्डरकं धाल -

“हित्वा धरं पब्बजितो अचेलो, नग्गो मुण्डो चरति घासहेतु ।
तम्हि नु खो विवरिं गृहमत्थं, अत्था च धम्मा च अपग्गताम्हा ॥

“कथंकरो होति सुपण्णराज, किंसीलो केन वत्तेन वत्तं ।
समणो चरं हित्वा ममायितानि, कथंकरो सग्गमुपेति ठान’न्ति” ॥

“थ्व छें त्याग याना प्रव्रजित जुया वस्त्र मदय्क नांगां च्वना सँ, दाऱ्ही, र्वाय् खाना भिक्षाटन यायां जुया च्वंम्ह खः धका बिचाः याना जिं वयात गोप्यगु खँ कनागु खः । उकिं याना जिपिं अर्थ व धर्म छखे लाका च्वने माल ।”

“हे गरुडराज ! छु यायेवं छु गजागु शीलं, गजागु व्रतं श्रमण ममत्व त्वःता विचरण याइगु खः ?
छु यायेवं स्वर्ग लाभ जुइ ?”

गरुडं धाल -

“हिरिया तितिक्खाय दमेनुपेतो, अक्कोधनो पेसुणियं पहाय ।
समणो चरं हित्वा ममायितानि, एंवकरो सग्गमुपेति ठान’न्ति” ॥

“लज्जां, सहनशीलतां, संयमं, दमं व क्षान्तिं युक्त जुया क्रोध रहितम्ह चुगलि यायेगु त्याग याना तःम्ह श्रमणं थःगु धयागु त्याग याना विचरण याइ । थथे यायेवं व स्वर्ग्य् थ्यनी ।”

थुकथं गरुडराजया पाखें धर्मकथा न्यनेधुंका पण्डरकं प्राणयागु भिक्षा फवफवं गाथाद्वारा धाल -

“माताव पुत्तं तरुणं तनुज्जं, सम्फस्सता सब्बगतं फरेति ।
एवमि मे त्वं पातुरुहु दिजिन्द, माताव पुत्तं अनुकम्पमानो’ति” ॥

“हे द्विजेन्द्र, गथे मांम्हं थः सदद्य काय्यात खना प्रसन्न जूगुलिं याना म्ह छम्हं व्वं व्वं दंका च्वनिगु खः, अथे हे छ जिगु नितिं प्रादुर्भाव जुया च्वंम्ह खः । छं मांम्हं काय्यात अनुकम्पा तया रक्षा याइथें रक्षा याना व्यु ।”

गरुडं वयात जीवन दान व्युव्यं मेगु गाथा धाल -

“हन्दज्ज त्वं मुञ्च वधा दुजिह्, तयो हि पुत्ता न हि अज्जो अत्थि ।
अन्तेवासी दिन्नको अत्रजो च, रज्जस्सु पुत्तज्जतरो मे अहोसी’ति” ॥

“हे निपु म्ये दुम्ह पण्डरक ! थौं छ वधं मुक्तम्ह जुल । काय् धयापिं स्वथी दु, प्यथी मदु । शिष्यपुत्र, दत्तकपुत्र व औरसपुत्र । छ प्रसन्नम्ह जु, छ जिमि शिष्यपुत्र जुल ।”

थुलि धया आकाशं क्वय् हया वयात बँय् तये हल । थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां निपु गाथात आज्ञा जुया बिज्यात -

“इच्चेव वाक्यं विसज्जी सुपण्णो, भुम्यं पतिट्ठाय दिजो दुजिह् ।
मुत्तज्ज त्वं सब्बभयातिवत्तो, थलूदके होहि मयाभिगुत्तो ॥

“आतङ्किं यथा कुसलो भिसक्को, पिपासितानं रहदोव सीतो ।
वेस्मं यथा हिमसीतट्टितानं, एवमि ते सरणमहं भवामी’ति” ॥

“गरुडराजं निपु म्ये दुम्ह पण्डरकयात क्वय् बँय् तया थुगु खँ धाल - ‘छ थौं सकतां भयं मुक्तम्ह जुल । छ लखय् व स्थलय् जिगुपाखें सुरक्षितम्ह जुल’ ।”

“गथे त्वगिया नितिं दक्षम्ह वैद्य खः, प्याःचाम्हसिया नितिं ख्वाउँगु लः दुगु पुखू खः, च्वापु गाना ख्वाउँगुलिं पीडित जूम्हसिया नितिं छें खः, अथे हे जि छंम्ह शरण जुया बिये ।”

वं ‘छ हँ’ धया बिदा बिया छ्वत । व नागभवनय् वन । मेम्ह नं गरुडभवनय् वना बिचाः यात “जिं पण्डरक नागयात पा फय्का श्रद्धावान दय्का त्वःता बियेधुन । जिं वया नुगलय् जिप्रति गजागु धारणा दु धयागु खँ परीक्षा याना स्वये माल । वं नागभवनय् थयंका गरुड-वायु त्वःतल । थ्व खना नागं गरुडराजं जित ज्वने धका वःगु जुइमाः धका बिचाः यात । थथे बिचाः याना वं थःगु शरीरयात द्रःच्छिगू गुणा तःधि याना फेले यात अले ल्वहँ व फि नुना झ्यातुम्ह जुया न्हिर्प्ययात क्वय् तया फन ल्हवना, दना वया गरुडराजयात न्याइम्हथें जुया वन । थ्व खना गरुडराजं मेगु गाथा धाल -

“सन्धि कत्वा अमित्तेन, अण्डजेन जलाबुज ।
विवरिय दाठं सेसि, कुत्तो तं भयमागत’न्ति” ॥

“हे जलचर ! छं थः शत्रु अण्डज (गरुड) लिसे सन्धि यात । छं धँवा पिकया च्वन । छंतं गनं भय वल ?”

थुगु खँ न्यना नागराजं स्वपु गाथात धाल -

“सङ्केथेव अमित्तिस्मि, मित्तिस्मिम्पि न विस्ससे ।
अभया भयमुप्पन्नं, अपि मूलानि कन्तति ॥

“कथं नु विस्ससे त्यम्हि, येनासि कलहो कतो ।
निच्चयत्तेन टातब्बं, सो दिसब्धि न रज्जति ॥

“विस्सासये न च तं विस्सयेय्य, असङ्कितो सङ्कितो च भवेय्य ।
तथा तथा विञ्जू परक्कमेय्य, यथा यथा भावं परो न जज्जा’ति” ॥

“शत्रुया प्रति शंका याना हे च्वनेमाः । मित्रया प्रति नं विश्वास याये मज्जू । भय मदुगु थासं लुयावइगु भयं जीवनयागु मूलयात हे ध्यना छ्वयेयः ।

“गुम्हसिनं ल्वापु थल, वयात गथे याना विश्वास यायेगु ? शंका तथा हे च्वं च्वने माल, मखुला ? शत्रुं शत्रुयात विश्वास याये फइ मखु ।”

“मेपितं थः विश्वासी जुइमाः । थःम्हं मेपिंप्रति विश्वास याये मज्जू । मेपितं नं शंका मदुम्ह जुइमाः । थः शंका दुम्ह जुया च्वनेमाः । बुद्धिमान् मनूयात माः कि थुजागु प्रयत्न या, गुकिं याना मेपिंसं थःगु भावयात सिइके थमफय्माः ।”

थुकथं थवंथवय् खँल्हाबल्हा यायां मेल मिलापं प्रसन्न चित्त जुया निम्हं अचेलकया आश्रमय् वन ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“ते देववण्णा सुखुमालरूपा, उभो समा सुजया पुञ्जखन्था ।
उपागमुं करम्पियं अचेलं, मिस्सीभूता अस्सवाहाव नागा’ति” ॥

“इपिं सुकुमार रूपिं, देववर्णापिं, समान शील दुपिं, पुण्यवान्पिं निम्हं कारम्बिय अचेलकयाथाय् थ्यंकः वन । रथय् जोते याना तःपिं सलथे निम्हं छम्हथे जुया ।”

थुगु सम्बन्धय् शास्तां मेगु गाथा आज्ञा जुया बिज्यात -

“ततो हवे पण्डरको अचेलं, सयमेवुपागम्म इदं अवोच ।
मुत्तज्जहं सब्बभयतिवत्तो, न हि नून तुहं मनसो पियम्हा’ति” ॥

“अबले पण्डरकं थः स्वयं अचेलकयाथाय् वया धाःवन - ‘थौ जि सकतां भयं विमुक्तम्ह जुयेधुन । आः जिं छंत मननिसे मयय्केधुन’ ।”

अनंलि नांगांम्ह साधुं मेगु गाथा धाल -

“पियो हि मे आसि सुपण्णराजा, असंसयं पण्डरकेन सच्चं ।
सो रागरस्तोव अकासिमत्तं, पापकम्मं सम्पजानो न मोहा’ति” ॥

“पक्का नं पण्डरक सिबे जित गरुडराज हे अप्वः यः । जिं रागं अनुरक्तम्ह जुया सिइक सिइकं चाय्क चाय्कं हे थुगु पापकर्म यानागु खः । मसिइकं मचाय्कं मखु ।”

थुगु खँ न्यना नागराजं निपु गाथात धाल -

“न मे पियं अप्पियं वापि होति, सम्पस्सतो लोकमिमं परच्च ।
सुसज्जतानज्हि वियज्जनेन, असज्जतो लोकमिमं चरासि ॥
“अरियावकासोसि अनरियोवासि, असज्जतो सज्जतसन्निकासो ।
कण्हाभिजातिकोसि अनरियरूपो, पापं बहुं दुच्चरितं अचारी’ति” ॥

“थुगु लोक व परलोकयात स्वया जित यःम्ह नं मदु, मयःम्ह नं मदु । छं सुसंयमीपिनिगु भेष धारण याना असंयमी जुया भंगः लाना लोकय् विचरण याना च्वन ।”

“आर्यपिनिगु भेष धारण याना जूसां छ अनार्य खः । संयमीपिनिगु भेष धारण याःसां छ असंयमीम्ह हे खः । छ हाकुगु स्वभाव दुम्ह अनार्यरूपम्ह खः । छं आपालं पाप व दुष्चरित्र आचरण यात ।”

थुकथं वयागु निन्दा यायां वयात शाप व्युब्युं थुगु गाथा धाल -

“अदुइस्स तुवं दुब्धि, दुब्धी च पिसुणो चसि ।
एतेन सच्चवज्जेन, मुद्धा ते फलतु सत्तथा'ति” ॥

“छं निर्दोषम्हसित अपराध यात । छ दुष्टम्ह खः । चुगली याना जुइम्ह खः । थुगु सत्यवचनया प्रभावं छंगु छचों न्हेकू दलेमा ।”

थुकथं नागराजया न्ह्योने हे नांगाम्ह साधुया छचों न्हेकू दल । गन फेतुना च्वंगु खः, अन हे वयात भूमिं वां खाया घुतुकल । व पृथ्वीस दुहाँ वन । अवीचि नरकय् उत्पन्न जूवन । नागराज व गरुडराज नं थथःगु भवनसं तुं लिहाँ वन ।

शास्तां वयागु पृथ्वी प्रवेशयागु खें प्रकाशित यायां अन्तिम गाथा आज्ञा जुया विज्यात -

“तस्मा हि मित्तानं न दुब्धितब्बं, मित्तदुब्धा पापियो नत्थि अज्जो ।
आसित्तसत्तो निहतो पथव्या, इन्दस्स वाक्येन हि संवरो हतो'ति” ॥

“उकं मित्रपिं लिसे द्रोह याये मते । मित्रद्रोहथें तःधंगु पाप मेगु मदु । इन्द्र (नाग) या वाक्यरूपी विषं आसक्त जुया संवरवान (साधु) पृथ्वीस दुसुना सित ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं देवदत्तं मखुगु खें ल्हाना पृथ्वीस दुसुना वंगु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना विज्यात । उगु इलय्या अचेलक देवदत्त खः । नागराज सारिपुत्र खः । गरुडराज जुलसा जि हे खः ।

- * -

५१९. सम्बुला जातक

“का वेधमाना---” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना विज्यागु इलय् मल्लिकादेवीयागु बारे कया आज्ञा जुया विज्यागु जुल । कथावस्तु कुम्मासपिण्ड जातक (जा. नं. ४१५) स वने धुंकूगु जुल । व उगु स्वथी कुल्माष-पिण्ड दानया प्रतापं व हे दिंखुन्हु जुजुया महारानी जुया, जुजु स्वया न्हापा हे दना वइम्ह आदि न्यागु बांलागु गुण दुम्ह जुया ज्ञानवान्, बुद्धसेविका व भातयात देवता माने याइम्ह जुल । वं थः भात माने याइगु खें त्रगर छगुलिं प्रख्यात जुल । छन्हुया दिनय् धर्मसभाय् खें जुल - “आयुष्मान्पिं ! मल्लिकादेवी व्रत च्वनिम्ह व पतिभक्तम्ह खः ।” शास्तां विज्याना न्यना विज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खें ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खें” “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं थव पतिभक्तम्ह हे खः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खें आज्ञा जुया विज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया समयय् वाराणसी जुजु ब्रह्मदत्तया सोत्थिसेन धयाम्ह काय् छम्ह दु । तःधिक जुइवं जुजु वयात युवराजया पदय् प्रतिष्ठित याना बिल । वया सम्बुला धयाम्ह महारानी दु, बांलागु रूप दुम्ह, शरीर-प्रभा दुम्ह, फय् मवःथाय् मि च्याना मिया च्चकार्ये ज्वाला ज्वालां थीम्ह ।

लिपा वना, सोत्थिसेनयात महारोग जुल । वैद्यतय्सं चिकित्सा याये मफुत । कोठी कै तज्याना वयेवं वयात अनुताप जुल । वं बिचाः यात - “जिं राज्य कया च्चना छु यायेगु ? जि जंगलय् वना अनाथपिंथे जुया सिना वने ।” वं जुजुयात सूचना बिया रनिवास त्वःता वन । सम्बुलायात थीथी उपायं गनेत स्वत । व माने मजू । “जिं जंगलय् भातयात सेवा याये” धया व नं वलिसें तुं वन । व जंगलय् वना फलफुल दुथाय्, किचः दुथाय्, लः मदु मजूथाय् वना पर्णशाला दय्का च्चं च्चन । राजकुमारी वयागु सेवा याना च्चन । गुकथं ? व नसंचा इलय् सुथ न्हापानं दना वया आश्रमय् बै पुइ, त्वनेत व मोल्हुइत लः कया हइ, दतिवं यायेत व ख्वाः सिलेत लः हया बिइ, ख्वाः सिइकेधुंका थीथी प्रकारयागु वासः चूं निना वयागु घालय् इला बिइ, अले वयात साःगु फलाफल नकेधुंका, म्हुतु व ल्हाः सिइकेधुंका वयात धाइ, “देव ! अप्रमादी जुया बिज्याहूँ ।” अनंलि आसपासय् लिक्क दाला व कु ज्वना फलाफलया नितिं जंगलय् वना फलाफल कया हया छखेपाखे तये हइ । अले हानं घलं लः कया हया थीथी प्रकारयागु चूं व चां सोत्थिसेनयात मोल्हुइका सासाःगु फलाफल हया न्त्यच्याका बिइ । वयात नकेधुंका सुगन्धित लः हया अले थःम्हं नं फलाफल नये धुंका सिपौयागु खाता (लासा) य् वयात गोतुइका थ्यना वयागु तुति सिला हानं छर्चौं, जनुफा व तुति आदी ल्हातं उसि उसि याना शयनासनय् छखेपाखे गोतुली । थुकथं वं थः भातयागु सेवा याना च्चन ।

छन्हुया दिनय् व जंगलं फलाफल कया लिहाँ वल । छगू गिरि कन्दरा खना वं छचनय् च्चंगु दाला बँय् तथा कन्दराया सिथय् दना मोल्हुये धका मती तथा म्हय् हलुखं बुला मोल्हुल । मोल्हुया, म्ह यचुसे च्चंका, थहाँ वया, वल्कलवस्त्र पुना, कन्दराया सिथय् दना च्चन । वयागु शरीर प्रभां जंगल छगुलिं जाज्वल्यमान जुया च्चन । उगु हे इलय् छम्ह दानव थःगु भोजन मामां चाःहिला चुया च्चन । वं वयात खना आसक्त जुया निपु गाथात धाल -

“का वेधमाना गिरिकन्दरायं, एका तुवं तिइसि संहितूरु ।
पुट्टासि मे पाणिपमेय्यमज्जे, अक्खाहि मे नामञ्च बन्धे च ॥

“ओभासयं वनं रम्मं, सीहब्यघनिसेवितं ।
का वा त्वमसि कल्याणि, कस्स वा त्वं सुमज्झिमे ।
अभिवादेमि तं भदे, दानवाहं नमत्थु ते’ति” ॥

“हे बांलागु खम्पा दुम्ह ! गिरि कन्दरा (पर्वतयागु कापिचा) य् याकचा दना म्ह खाका च्चंम्ह छ सु खः ? चिकिजागु खुसिया लिक्क जिं छंके न्यना च्चना ‘छंगु नां छु खः ? अले छं थःथितिपिं सु दु ?”

“सिंह धूँतय्सं सेवन याना तःगु बांलागु बनयात जाज्वल्यमान जुइक थिइका च्चंम्ह हे कल्याणी ! छ सु खः ? हे मध्यम आकारयाम्ह ! छ सुयाम्ह खः ? भद्रे ! जिं छंतं अभिवादन याना च्चना । जि दानव खः । छंतं नमस्कार दु ।”

वं वयागु खँ न्यना स्वपु गाथात धाल -

“यो पुत्तो कासिराजस्स, सोत्थिसेनोति तं विदू ।

तस्साहं सम्बुला भरिया, एवं जानाहि दानव ।

अभिवादेमि तं भन्ते, सम्बुलाहं नमत्थु ते ॥

“वेदेहपुत्तो भदन्ते, वने वसति आतुरो ।

तमहं रोगसम्मत्तं, एका एकं उपट्ठहं ॥

“अहञ्च वनमुञ्छाय, मधुमंसं मिगाविलं ।

यदाहरामि तं भक्खो, तस्स नूनज्ज नाधती’ति” ॥

“हे दानव ! ध्व खँ सिद्धिकि, काशीराजया सोत्थिसेन नां दुम्ह काय् दु । जि वया सम्बुला नां दुम्ह कला खः । भन्ते ! जिं छंत अभिवादन याना च्वना । जि सम्बुला खः । छंत नमस्कार दु ।”

“हे भदन्त ! विदेहपुत्र रोगं कया आतुर जुडका बनय् च्वं च्वंगु दु । याकचाम्ह जिं याकचाम्ह उम्ह ल्वगीयात सेवा याना च्वनाम्ह खः ।”

“जिं बनय् फलमूल माला हया कस्ति व गुबले धुं आदिपिसं त्वःता थकूगु ला कया यंका वयात नकेगु खः । थौ अवश्य नं व क्लान्त जुडका च्वं च्वन जुड ।”

थनं लिपा दानव व वयागु न्ह्यसः व लिसःया गाथात दु -

“किं वने राजपुत्तेन, आतुरेन करिस्ससि ।

सम्बुले परिचिण्णेन, अहं भत्ता भवामिते ॥

“सोकट्टाय दुरत्ताय, किं रूपं विज्जते मम ।

अज्जं परियेस भदन्ते, अभिरूपतरं मया ॥

“एहिमं गिरिमारुह, भरिया मे चतुस्सता ।

तासं त्वं पवरा होहि, सब्बकामसमिद्धिनी ॥

“नून तारकवण्णाभे, यं किञ्चि मनसिच्छसि ।

सब्बं तं पचुरं मय्हं, रमस्स्वज्ज मया सह ॥

“नो चे तुवं महेसेय्यं, सम्बुले कारयिस्ससि ।

अलं त्वं पातरासाय, पण्हे भक्खा भविस्ससि ॥

“तञ्च सत्तजटो लुट्ठो, कळारो पुरिसादको ।

वने नाथं अपस्सन्ति, सम्बुलं अगगही भुजे ॥

“अधिपन्ना पिसाचेन, लुट्ठेनाभिसचक्खुना ।

सा च सत्तुवसं पत्ता, पत्तिमेवानुसोचति ॥

“न मे इदं तथा दुक्खं, यं मं खादेय्य रक्खसो ।

यञ्च मे अय्यपुत्तस्स, मनो हेस्सति अज्जथा ॥

“न सन्ति देवा पवसन्ति नून, न हि नून सन्ति इध लोकपाला ।

सहसा करोन्तानमसञ्जतानं, न हि नून सन्ति पटिसेधितारो’ति” ॥

“हे सम्बुले ! रोगीम्ह राजपुत्रयात वनय् सेवा यानाच्वना, छं छु यायेगु ? जि छंम्ह भात जुड ।”

“जि शोक ग्रष्टम्ह दुःखीम्हसियाके छु हे रूप दइ ? छंत भिं जुइमा । छं जि सिबे अप्वः बांलाम्ह सुं मेम्हसित मा ।”

“वा, पर्वत गया जिथाय् वा । जि मेपिं प्यसः कलापिं दु । हे सकतां कामना पूर्वका बिइम्ह ! छ इपिंमध्ये दकसिबे श्रेष्ठम्ह जुइ ।”

“हे सुवर्ण वर्ण दुम्ह ! गुलि नं मनं इच्छा तूंगु खः व दक्वदाक्वं कु गाक्क हे जिथाय् दु । थौं जि नापं रमण या ।”

“हे सम्बुले ! यदि छं जिमि महारानी जुइगु स्वीकार मयात धाःसा छ जिमि सुथेसिया नसा जुइ ।”

“उम्ह न्हेपु जटा दुम्ह, ततःहाकःगु धँवा दुम्ह मनुष्य-भक्षी शिकारी उम्ह बनय् सुं हे रक्षक मदुम्ह सम्बुलायागु लप्पु ज्वन ।”

“उम्ह कामुकम्ह शिकारी पिसाचया पाखें ज्वंका च्वंम्ह शत्रुया ल्हातय् लाना च्वंम्ह वं भातयात जक लुर्मका च्वन ।”

“जित राक्षसं नइ धयागु खँय् छुं दुःख मदु, दुःख ला ध्व हे जुल, आर्यपुत्रया मनय् मेकथं जुइ ।”

“पक्का नं थन देवतापिं द हे मदु जुइमाः, कि गनं वना च्वन जुइमाः, थुगु लोकय् लोकपाल धयापिं नं मदु हे जुइमाः, गुपिसं संयम मदुपिं दुःसाहस ज्या याइपित पने फय्के माःगु खः ।”

वयागु शीलयागु तेजं शक्रभवन कम्प जुल । पाण्डुकम्बल शिलासन क्वाना वल । शक्रं ध्यान तया स्वबले उकिया कारण सिइकल । वं ल्हातं वज्र ज्वना तुरन्त अन वया दानवया फुसे दना थुगु गाथा धाल -

“इत्थीनमेसा पवरा यसस्सिनी, सन्ता समा अग्गिरिवुग्गतेजा ।
तज्जे तुवं रक्खसादेसि कज्जं, मुद्धा च हि सत्तथा ते फलेय्य ।
मा त्वं दही मुज्ज पतिब्बताया’ति” ॥

“थुम्ह मिसातमध्ये श्रेष्ठम्ह खः, यशस्विनीम्ह, शान्तम्ह, अग्नि समानं तेज दुम्ह । हे राक्षस ! यदि छं थुम्ह कन्यायात नल धाःसा छंगु छर्चो न्हेकू दली । छं ध्वयात पने मते । थुम्ह ध्व पतिव्रताम्ह खः, ध्वुम्ह मिसायात नये मते, त्वःता ब्यु ।”

थुगु खँ न्यना दानवं सम्बुलायात त्वःता बिल । शक्रं हानं अथे याः वयेफु धयागु भयं दानवयात देव-बन्धनं चिना हानं वये मफय्मा धका स्वंगूगु पर्वत पारी यंका त्वःता बिल । अले राजकन्यायात अप्रमादया उपदेश बिया व थःगु थासय् तुं लिहाँ वन । राजकन्या नं निभा बिइधुंका तिमिलाया जलय् आश्रम थ्यंकः वन ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायेत थुपिं च्यापु गाथात शास्तां आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“सा च अस्सममागच्छि, पमुत्ता पुरिसादका ।
नीळं पठिनं सकुणीव, गतसिङ्गव आलयं ॥

“सा तत्थ परिदेवेसि, राजपुत्ती यसस्सिनी ।
सम्बुला उतुमत्तक्खा, वने नाथं अपस्सन्ती ॥

“समणे ब्राह्मणे वन्दे, सम्पन्नचरणे इसे ।
राजपुत्तं अपस्सन्ती, तुम्हंहे सरणं गता ॥

“वन्दे सीहे च ब्यग्घे च, ये च अञ्जे वने भिगा ।
राजपुत्तं अपस्सन्ती, तुम्हंम्हि सरणं गता ॥

“तिणा लतानि ओसञ्जो, पब्बतानि वनानि च ।
राजपुत्तं अपस्सन्ती, तुम्हंम्हि सरणं गता ॥

“वन्दे इन्दीवरीसामं, रत्तिं नक्खत्तमालिनिं ।
राजपुत्तं अपस्सन्ती, तुम्हंम्हि सरणं गता ॥

“वन्दे भागीरथिं गङ्गं, सवन्तीनं पटिग्गहं ।
राजपुत्तं अपस्सन्ती, तुम्हंम्हि सरणं गता ॥

“वन्दे अहं पब्बतराजसेट्ठं, हिमवन्तं सिलुच्चयं ।
राजपुत्तं अपस्सन्ती, तुम्हंम्हि सरणं गता’ति” ॥

“मनुष्य-भक्षीया ल्हातं छुटे जुया व आश्रमय् वन । गथे पलिन धयाम्ह भंगः थःगु स्वैलय् अथवा साचियागु मायां सा थःगु थासय् लिहाँ वइयें वन ।”

“शोकं मस्तगु मिखा दुम्ह, यशस्वीम्ह राजपुत्री सम्बुलां बनय् थःम्ह भातयात मखना^२ विलाप याना च्वं च्वन ।”

“जिं श्रमण ब्राह्मणपितं व आचारवान्पिं ऋषिपितं प्रणाम याना च्वना । राजपुत्रयात खंके मफुम्ह जि छलपोलपिनिगु शरणय् वया च्वना ।”

“जिं सिंह, धुं व मेमेपिं वन्य जन्तुतय्त नमस्कार याना च्वना । राजपुत्रयात खंके मफुम्ह जि छलपोलपिनिगु शरणय् वया च्वना ।”

“घाँय, लता, वासः, पर्वत व बनतय्त नमस्कार याना च्वना । राजपुत्रयात खंके मफुम्ह जि छलपोलपिनिगु शरणय् वया च्वना ।”

“इन्दीवर पुष्प (स्वाँ) समानगु वर्ण दुगु नक्षत्रतय्गु मालातय्सं युक्त जुया च्वंगु रातयात जिं नमस्कार यानाच्वना । राजपुत्रयात खंके मफुम्ह जि छलपोलपिनिगु शरणय् वया च्वना ।”

“नदीतय्त ग्रहण याना च्वंम्ह गंगा नदीयात जिं नमस्कार याना च्वना । राजपुत्रयात खंके मफुम्ह जि छलपोलपिनिगु शरणय् वया च्वना ।”

“पर्वतराज श्रेष्ठ, ततःजागु हिमालयात जिं नमस्कार याना च्वना । राजपुत्रयात खंके मफुम्ह जि छलपोलपिनिगु शरणय् वया च्वना ।”

वं थुकथं विलाप याना च्वंगु खना सोत्थिसेनं बिचाः यात – “थ्वं आपालं विलाप याना च्वन । जिं थ्वयागु भाव मस्यून । यदि थ्व जिप्रति स्नेहया कारणं हे जक थथे याना च्वंम्ह खःसा थ्वयागु परीक्षा याना स्वये ।” उकिं व वना पर्णशालाया लुखाय् फेतूवन । व नं ख्वख्वं हाहां पर्णशालाया लुखाय् थ्यंकः वल अले वयागु तुति ज्वना न्यन – “देव ! गन बिज्याना च्वनागु ?” वं – “भद्रे ! मेमेबले म्हिग म्हीग छं थपाय्सकं बिस्तार मजू । थौ तःसकं खिउंसे च्वंका वल” धका न्यन्यं गाथाद्वारा धाल –

२. सम्बुलाया विशेष विलम्ब जूगु खना सोत्थिसेनयात शंका जुल । व शत्रुतय्गु आशंकां आश्रम त्वःता आसपासय् गनं वना सुप्यूं वंगु जुया च्वन ।

“अतिसायं वतागच्छि, राजपुत्ति यसस्सिनि ।
केन नुज्ज समागच्छि, को ते पियतरो मया’ति” ॥

“हे यशस्वीम्ह राजपुत्री ! छु थौं तःसकं खिउँका वल । थुकिया कारण छु ? जि स्वया नं अप्वः यःम्ह व सु खः ?”

वं वयात आर्यपुत्र ! जिं फलाफल ज्वना लिहाँ वया च्वनागु खः । जित छम्ह दानवं खन । वं जिप्रति आसक्त जुया जिगु ल्हाः ज्वना धाल ‘यदि जिं धार्थे मयाःसा जिं छंत नया बिये ।’ जिं उगु हे इलय् चिन्ता यायां थुकथं विलाप याना -

“इदं खोहं तदावोचं, गहिता तेन सत्तुना ।
न मे इदं तथा दुक्खं, यं मं खादेय्य रक्खसो ।
यच्च मे अय्यपुत्तस्स, मनो हेस्सति अज्जथा’ति” ॥

“उम्ह शत्रुया पाखे ज्वंका च्वनाबले जिं उगु इलय् थ्व हे धयागु खः, ‘जित राक्षसं नइ धका दुःख मद्दु, जित आर्यपुत्रं जिगु बारे मेकथं बिचाः याइ धका जक दुःख दु’ ।”

अनं लिपा बिन्ति याना मेगु खँ धाल - “देव ! उम्ह दानवं ज्वनेवं जि थःत तोतके मफुत । अले जिं देवतापित पुकार यायेगु याना । अबले वज्र ल्हातय् ज्वना वःम्ह शक्र वल अले वं आकाशय् दना दानवयात भयभीत याना ख्याना जित तोतका बिल । अले वयात देवबन्धनं चिना स्वबःगु पर्वत पारी वांछवया बिल । थुकथं शक्रयागु कृपां जिगु ज्यान बचे जुल ।” थ्व खँ न्यना सोत्थिसेनं धाल - “भद्रे ! खइ, मिसातय्के सत्य दइगु दुर्लभ खः । हिमालयय् आपालं बनचारी, तपस्वी, विद्याधरत आदि च्वं च्वंगु दु । सुनां छंत विश्वास याये फइ ?” थुलि धया वं गाथा धाल -

“चोरीनं बहुबुद्धीनं, यासु सच्चं सुदुल्लभं ।
थीनं भावो दुराजानो, मच्छस्सेवोदके गत’न्ति” ॥

“गथे लखय् जुया च्वनिम्ह न्याया गति अत्तापत्ता दइ मखुगु खः, अथे हे खँज्या याइपिं मिसातय्गु भाव, आपालं बुद्धि दुपिं मिसातय्गु भाव सिइके थाकु, गुपिके सत्यता दइगु तःसकं थाकु ।”

वं वयागु खँ न्यना धाल - “आर्यपुत्र ! छपिसं जिगु विश्वास याना बिमज्यात । जिं थःगु सत्यबलं हे छंगु चिकित्सा याना बिये ।” वं लःघः जायका सत्यक्रिया यायां वयागु छचनय् लः हाहा यायां थुगु गाथा धाल -

“तथा मं सच्चं पालेतु, पालयिस्सति चे ममं ।
यथाहं नाभिजानामि, अज्जं पियतरं तथा ।
एतेन सच्चवज्जेन, ब्याधि ते वूपसम्मत्तू’ति” ॥

“गथे जिं धायेगु खः उजागु सत्यं जित आः नं अथे हे रक्षा यायेमाल, गथे इमिसं भविष्यय् याइगु खः । छायाःसा छपिं सिबे अप्वः सुं मेपितं जिं ययेका च्वनागु मद्दु । उकिं जिगु थुगु सत्यवचनया प्रभावं छपिनिगु रोग शान्त जुया वनेमा ।”

थुकथं वं सत्यक्रिया याना लखं हाहा यायेवं हे सोत्थिसेनया कोठी तुरन्तमय् हे मदया वन गथे सिजलय् दुगु दागयात चूपाउँतिं सिला छूवयेवं मदया वंथे । इपिं छुं दिं अन च्वना, जंगलं पिहाँ वया वाराणसी थ्यंका उद्यानय् च्वंवन । जुजुं इपिं लिथ्यंगु खबर सिइसाथं उद्यानय् वल । अले अन हे सोत्थिसेनया छचनय् छत्र धारण याना सम्बुलायात महारानी दयका बिल । अले इमित नगरय् हया थः स्वयं ऋषि प्रब्रज्याकथं

प्रव्रजित जुया उद्यानय् च्वं च्वन । व नियमपूर्वक राजभवनय् हे भोजन ग्रहण याना च्वन । सोत्थिसेनं नं सम्बुला याकचित महारानी माने याना तल । वयात छुं आदर सत्कार मयाः । वया नितिं व दुगु वा मदुगु उत्थे खः । मेपिं मिसातलिसे रमण याना च्वन । सम्बुला सपत्नीक दोषं गंसी जुया वन, म्हासुया वन, वयागु म्हय् हिन्हू प्वाय् प्वाय् खने दया वल । छन्हू व वया ससः बौम्ह ऋषि भोजनया नितिं वल । ऋषिया भोजन सिधय्का थःगु दुःख मदय्केया नितिं प्रणाम याना छखेलिक्क फेतुत । वं वयागु खिउँगु (म्लानगु) ख्वाः स्वया गाथा धाल -

“ये कुञ्जरा सत्तसता उळारा, रक्खन्ति रत्तिन्दिवमुय्युतावुधा ।
धनुग्गहानञ्च सतानि सोळस, कथंविधे पस्ससि भदे सत्तवो’ति” ॥

“ततःधंपिं न्हेसः धनुर्धारी किसि व भिंखुसः धनुर्धारीतय्सं चान्हं न्हिनं वाराणसीयात रक्षा याना तःगु दु । इपिं दय्क दय्कं नं, हे भद्रे ! छं गजापिं शत्रुतय्त खना च्वं च्वनागु ? गुकिं याना छंगु ख्वाः खिउँसे च्वना च्वंगु ?”

वं वयागु खँ न्यना “देव ! जिप्रति छपिनि काय्या व्यवहार न्हापार्थे मखुत” धाधां न्यापु गाथात धाल -

“अलङ्कतायो पदुमुत्तरत्तचा, विरागिता पस्सति हंसगग्गरा ।
तासं सुणित्वा मितगीतवादितं, न दानि मे तात तथा यथा पुरे ॥

“सुवण्णसंकच्चधरा सुविग्गहा, अलङ्कता मानुसियच्छरूपमा ।
सेनोपिया तात अनिन्दितङ्गियो, खत्तियकञ्जा पटिलोभयन्ति नं ॥

“सचे अहं तात तथा यथा पुरे, पतिं तमुञ्छाय पुना वने भरे ।
सम्मानये मं न च मं विमानये, इतोपि मे तात ततो वरं सिया ॥

“यमन्नपाने विपुलस्मि ओहिते, नारी विमडाभरणा अलङ्कता ।
सब्बङ्गुपेता पतिनो च अप्पिया, अबज्ज तस्सा मरणं ततो वरं ॥

“अपि चे दलिहा कपणा अनाळ्हिया, कटादुतीया पतिनो च सा पिया ।
सब्बङ्गुपेतायपि अप्पियाय, अयमेव सेय्या कपणापि या पिया’ति” ॥

“व छायापा तःपिं पलेस्वार्थे नायुगु छचंगु दुपिं, चित्यागु जँ दुपिं, हँसराजयागुर्थे सःथे बांलागु सः दुपिं मिसातय्त स्वया च्वन । इमिगु खँ व म्ये आदि न्यने दुगुलिं आः वया जिप्रति न्हापार्थे जाःगु भाव मंत ।”

“सुवर्णमय अलंकार दुपिं, बांलागु शरीर दुपिं, तिसा वसः दुपिं, अप्सरार्थे जाःपिं, निर्दोषगु मनुष्य अङ्ग दुपिं क्षत्रिय कन्यात, हे तात ! वयात इपिं नापं दचनेगु दया च्वन ।”

“हे तात ! यदि जिं गथे न्हापा वयात बनय् फलाफल हया नका च्वनागु खः, अथे हे जूगु जूसा वं जित सम्मान याइगु जुइ । अपमान याइ मखुगु जुइ । थुगु वाराणसी सिबे बर जित उगु हे बन भिं जू ।”

“नसात्वंसात अपुक लाभ जुइगु कुल हे जूसां, अनेतने कथंया तिसा वसतं छायापिया तःम्ह जूसां यदि भातयात मयःम्ह मिसा जुल धाःसा वया नितिं बर सिना वनेगु हे भिं जू ।”

“यदि गरीबम्ह जुया दयाया पात्र जुइ मातले, फ्वगीं जुइ मातले, हाकुम्ह जुया ख्वाः बांमलाम्ह जुइ मातले भातयात यःम्ह जुल धाःसा, सर्वाङ्ग पूर्णम्ह जुया भातयात मयःम्ह जुइगु सिबे थये जुइगु हे भिं जू ।”

वं तपस्वीयात थः गना गंसी जूगु खं कनेवं तपस्वीं जुजुयात सःतके छ्वया उपदेश बिल - “तात सोत्थिसेन ! छं कृष्टरोग जुया पीडित जुया जंगलय् वना च्वंबले वं छल्लिसे वना छंगु सेवा यात अले थःगु सत्यबलं छंगु रोग लाय्का छंत राज्य्य् प्रतिष्ठित याना बिल । छं आः व गन च्वना च्वंगु दु, छु याना च्वंगु दु धयागु तकं मसिल । छं अनुचित कर्म यात । मित्रद्रोह पापकर्म खः ।” थुलि धया काय्यात उपदेश व्युब्युं वं थुगु गाथा धाल -

“सुदुल्लभित्थी पुरिसस्स या हिता, भत्तिथिया दुल्लभो यो हितो च ।
हिता च ते सीलवती च भरिया, जनिन्द धम्मं चर सम्बुलाया’ति” ॥

“मिजंया नितिं वयागु हितचिन्तन याइम्ह मिसा दुर्लभ खः, अथे हे मिसाया नितिं वयागु हितचिन्तन याइम्ह मिजं नं दुर्लभ खः । हे राजन् ! सम्बुला छंगु हितचिन्तक खः, सदाचारीनी कला खः । छं वयागु प्रति धर्मया व्यवहार या ।”

थुकथं काय्यात उपदेश बिया दना लिहाँ वन । जुजुं बौम्ह व लिहाँ वनेवं सम्बुलायात सःता धाल - “भद्रे ! थौतक यानागु जिगु अपराधयात क्षमा या, आवंलि सारा ऐश्वर्य छंत हे लःल्हाना बिये ।” थुलि धया थुगु अन्तिम गाथा धाल -

“सचे तुवं विपुले लद्धभोगे, इस्सावतिण्णा मरणं उपेसि ।
अहञ्च ते भद्रे इमा राजकञ्जा, सब्बे ते वचनकरा भवामा’ति” ॥

“यदि छं विपुलगु ऐश्वर्य प्राप्त याना नं ईर्ष्याया बशय् वना मरणय् थ्यंकः वन धाःसा, हे भद्रे ! जि व थुपिं सकलें कन्यात छंम्ह आज्ञाकारी जुये ।”

अबलेनिसें निम्हं मिलेचले जुया दानादि पुण्य यायां कर्मानुसार (देवलोक) वन । तपस्वी ध्यान अभिज्ञा प्राप्त याना ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं मल्लिकां पतियात देवता माने याःगु खः” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह सम्बुला मल्लिका खः, सोत्थिसेन जुलसा जि हे खः ।

५२०. गन्धतिन्दुक जातक^३

“अप्पमादो...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् राजोवादयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । राजोवादयागु वर्णन न्हापा हे वने धुंकूगु जुल ।

अतीत कथा

न्हापाया इलय् कपिल राष्ट्रय् उत्तर पञ्चाल नगरय् पञ्चाल धयाम्ह जुजुं अनुचित मार्गय् लगे जुया अधर्म प्रमादी जुया राज्य याना च्वंगु खः । वया अमात्य आदिपिं नं सकलें अधार्मिकपिं जुल । करं पीडितपिं जुया राष्ट्रवासीपिं काय्महचाय्पिं व थः मिसापिं ब्वना जंगलय् जंगली पशुतथें च्वं च्वन । गांयागु थासय् गांथें मच्वन । मनूत जुजुया मनूतय्गु भयया कारणं निहने छेंय् च्वने मफुगु जुल । छेंतयत् प्यखेरं कं भाःया बार तथा निभा लुइ न्हयो हे जंगलय् वना च्वं वनेगु याना च्वन । जुजुया मनूतय्सं निहने लुटे याना च्वन, खुंतय्सं चान्हे लुटे याना च्वन ।

उगु इलय् बोधिसत्त्व नगरं पिने गन्धतिन्दुक वृक्ष (सिमा) य् देवता जुया उत्पन्न जुल । वयात जुजुया पाखें दैय् दैसं द्वःच्छि मूवंगु बलि दइगु जुया च्वन । वं बिचाः यात – “थुम्ह जुजु प्रमादपूर्वक राज्य याना च्वन । सारा राष्ट्र स्यना वना च्वन । जि बाहेक मेपिं सुनानं जुजुयात तप्यंगु लैय् हये फइ मखु । ध्वं दैय् दैसं जित द्वःच्छि मूवंगु बलि चढे याना च्वन । उकिं व जिमिम्ह उपकारीम्ह नं खः । जिं थ्वयात उपदेश बिये ।”

व चान्हेया इलय् जुजुया शयनगृहय् वना छर्चो फुसय् च्वना, प्रकाश फैले यायां आकाशय् दना च्वन । जुजुं वयात नकतिनि लुया वःम्ह बाल-सूर्यथें प्रदीप्तम्ह खना न्यन – “छ सु खः ? छु यायेत वयाम्ह खः ?” वं वयागु खं न्यना लिसः बिल – “महाराज ! जि तिन्दुक देवता खः । छंत उपदेश बिये धका वयाम्ह खः ।” “छु उपदेश बिइ त्यना ?” धका न्यनेवं धाल – “महाराज ! छ प्रमादी जुया राज्य याना च्वन । उकिं छंगु सारा राज्य लुटे याना स्यने धुंकल । जुजु प्रमादं राज्य यात धाःसा सारा राष्ट्रया स्वामी नं दइ मखु । थुगु हे जन्मय् विनाश जुया सिना वनेवं महानरकय् उत्पन्न जूवनी । जुजु प्रमादी जुल धाःसा वया दुने व पिने च्वपिं सकल जनता नं प्रमादी जुया वइ । उकिं जुजु धयापिं विशेषकथं अप्रमादी जुइमाः ।” थुलि धया धर्मदेशना स्थापना यायां वं भिंछपु गाथात धाल –

“अप्पमादो अमतपदं, पमादो मच्चुनो पदं ।
अप्पमत्ता न मीयन्ति, ये पमत्ता यथा मता ॥

“मदा पमादो जायेथ, पमादा जायते खयो ।
खया पदोसा जायन्ति, मा मदो भरतूसभ ॥

“बहू हि खत्तिया जीना, अत्थं रटुं पमादिनो ।
अथापि गाम्बिनो गामा, अनगारा अगारिनो ॥

३. गन्धतिन्दुक जातक बर्मी अनुवादकथं ।

“खत्तियस्स पमत्तस्स, रडुस्मि रडुवडुन ।
सब्बे भोगा विनस्सन्ति, रज्जो तं वुच्चते अघं ॥

“नेस धम्मो महाराज, अतिवेलं पमज्जसि ।
इद्धं फीतं जनपदं, चोरा विद्धंसयन्ति नं ॥

“न ते पुत्ता भविस्सन्ति, न हिरज्जं न धानियं ।
रट्टे विलुप्पमानम्हे, सब्बभोगेहि जीयसि ॥

“सब्बभोगा परिजिण्णं, राजानं वापि खत्तियं ।
जातिभित्ता सुहज्जा च, न तं मज्जन्ति मानियं ॥

“हत्थारोहा अनीकड्डा, रथिका पत्तिकारका ।
तमेवमुपजीवन्ता, न तं मज्जन्ति मानियं ॥

“असंविहितकम्मन्तं, बालं दुम्मन्तिमन्तिनं ।
सिरी जहति दुम्मेधं, जिण्णवं उरगो तचं ॥

“सुसंविहितकम्मन्तं, कालुड्डायिं अत्तन्दितं ।
सब्बे भोगाभिवड्डन्ति, गावो सउसभाभिव ॥

“उपस्सुतिं महाराज, रट्टे जनपदे चर ।
तत्थ दिस्वा च सुत्वा च, ततो तं पटिपज्जसी’ति” ॥

“अप्रमादी जुडुगु अमृतपद निर्वाणय् वनेगु लँपु खः, प्रमादी जुडुगु सिडुगु लँपु खः । अप्रमादीपिं गुबलें सिडु मखु, प्रमादीपिं म्वाना च्वंसां सिडुपिं सरह खः ।”^४

“मदं प्रमाद उत्पन्न जुड । प्रमादं हानि जुड । हानिं दोष उत्पन्न जुड । उकिं, हे राजन् ! प्रमाद जुड मते ।”

“प्रमादं आपाः याना क्षत्रिय (जुजु) पिनिगु अर्थ व राष्ट्रयागु हानि जुड । आपालं गांया प्रमुखपिं गामं विमुख जुड, अले आपालं प्रव्रजित व गृहस्थपित नं हानि जुड ।”

“हे राष्ट्रवर्धन ! प्रमादीम्ह क्षत्रियया राष्ट्रय् सकतां भोग नष्ट जुया वनी । जुजुपिसं उकियात पाप माने याइ ।”

“महाराज ! ध्व (पुरातन) धर्म मखु । छं आपालं प्रमादम्ह जुल । (प्रमादीम्ह जुजुया) धनधान्यं पूर्णगु राष्ट्रयात खूँत वया ध्वस्त याना थकी ।”

“छं काय्पिं नं ल्यनी मखु, लुं, वहः व धान्य नं ल्यनी मखु । राष्ट्र ध्वस्त जुया वनेवं छ सकतां भोगपाखें हीन जुया वनी ।”

“हे क्षत्रिय ! सकतां भोग जीर्ण जुया वनेवं ज्ञातिमित्र व सुहृदयपिसं उम्ह क्षत्रिय जुजुयात माने याइ मखु ।”

“छंगु हे आश्रमय च्वना म्वाना च्चिंपिं किसि सेनात, पाले पहरात, रथ सेनात व पैदल सेनातयसं नं छंत क्षत्रिय जुजु माने याइ मखु ।”

“बांलाक बिचाः गाका ज्या याइ मखुम्ह मनूयात, मूर्खयात व गलत बिचाः बिइपित व दुर्बुद्धिपित श्री अथे हे त्वःता वनी, गथे सर्प थःगु बिखुयात त्वःता वनिगु खः ।”

“बांलाक बिचाः पुरे याना ज्या याइम्हसित, इलय् दनिम्हसित, न्ह्यलं अलसि मजूमहसित सकतां भोगत अथे हे वृद्धि जुइ, गथे द्रहंत नाप सात ।”

“महाराज ! राष्ट्रय् व जनपदय् ज्ञान वृद्धिया नितिं चाःहिला जु । अन स्वया न्यना छ उचितगु लैपुइ न्ह्यां वने फइ ।”

थुकथं भिंछपु गाथाद्वारा जुजुयात उपदेश बिया “हूं, विलम्ब मयासे राष्ट्रयात समाले या, नष्ट जुइके मते” धया थःगु थासय् तुं लिहाँ वन । जुजुं नं वयागु खें न्यनेधुंका वयात वैराग्य जुल । वं सतिखुन्हया दिनय् राज्य अमात्यपित लःलहाना पुरोहित व्वना इलय् हे पूर्व धवाखां नगरं पिहाँ वना योजनभर तक वन । अन छम्ह बुराम्ह गांमो जंगलं कैया भाडी हया छेंया लुखाद्रायात घेरा लगे याना बन्द याना काय् व कलालिसे वंम्ह खः । बहनि जुइका राजपुरुषपिं वनेधुंका छेंय् वःबले छेंया लुखाय् थ्यनेवं पाली कथं सुत । व पुतुं फेतुत अले पाली सूगु कं लिकाकां धाल -

“एवं वेदेषु पञ्चालो, सङ्गामे समर्पितो ।
यथाहमज्ज वेदेभि, कण्टकेन समर्पितो’ति” ॥

“गथे थौं जित कथं सुया दुःख जुल, अजागु हे दुःख पञ्चाल जुजुयात नं युद्धय् तीरं कया जुइमा ।”

थुकथं वं जुजुयात व्वःबिल । थवं व्वः बिइ सःगु बोधिसत्त्वया प्रतापं खः । बोधिसत्त्वया पाखें अधिगृहित जूगुया कारणं हे जक वं व्वःव्यूगु खः धका सिइका कायेमाः । उगु इलय् जुजु व पुरोहित अप्रकट भेषय् वया लिक्क दना च्चिंपिं खः । वयागु खें न्यना पुरोहितं मेगु गाथा धाल -

“जिण्णो दुब्बलचक्खूसि, न रूपं साधु पस्ससि ।
किं तत्थ ब्रह्मदत्तस्स, यं तं मग्गेय्य कण्टको’ति” ॥

“छ बुरा खः, मिखां मछुइ धुंक्मूह खः । छं बांलाक खंका काये मफु । यदि छंत कथं कल धाःसा थुकी ब्रह्मदत्तया छु दोष दु ?”

थुगु खें न्यना बुरां स्वपु गाथात धाल -

“बह्हेत्थ ब्रह्मदत्तस्स, सोहं मग्गस्मि ब्राह्मण ।
अरक्खिता जानपदा, अधम्मबलिना हता ॥

“रत्तिञ्चि चोरा खादन्ति, दिवा खादन्ति तुण्डिया ।
रडुस्मि कूटराजस्स, बहु अधम्मिको जनो ॥

“एत्तादिसे भये जाते, भयट्टा तात माणवा ।
निल्लेनकानि कुब्बन्ति, वने आहत्त्व कण्टक’न्ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! गुगु जित लैय् कथं कःगु खः, उकी ब्रह्मदत्तया आपालं दोष दु । जनपदय् दक्क मूनत अरक्षित जुया च्वन । अले जबर्जस्तं कर उठे याइपिनिपाखें तःसकं पीडित जुया च्वन ।”

“बहनी खूंतयसं लुटे याना च्वन । अले न्हिनय् कर उठे याइपिसं । दुष्टम्ह जुजुया राज्यय् आपालं मनूत अधार्मिकपिं जुइगु जुया च्वन ।”

“हे तात ! थुजागु भय उत्पन्न जुइवं भयं ग्याका च्वपिं मनूतयसं बनं कँत हया थःपिं सुपिलेगु थाय् दय्किइगु जुया च्वन ।”

थुगु खँ न्यना जुजुं पुरोहितयात सःता धाल - “आचार्य ! बुरां पाय्छि जुइक धाल । भीगु हे दोष खः । नु, लिहाँ वनेनु । धर्मानुसार राज्य याके नु ।” बोधिसत्त्वं पुरोहितया म्हय् दुबिना न्ह्योने दना धाल - “महाराज ! आः मेगु नं स्वये नु ।” इमिसं उगु गामं मेगु गामय् वना च्वंबले लँय् छम्ह बुरीया सः ताल । व छम्ह दरिद्रम्ह मिसा जुया च्वन । वया निम्ह ल्यासेपिं म्हचाय्पिं दुगु जुया च्वन । इमिगु सुरक्षाया कारणं वं इमित जंगलय् मछ्रवगु जुया च्वन । थः हे जंगलय् वना जंगलं सिं व वाउँ हः हया म्हचाय्पिं लहिना च्वन । छन्हुया दिनय् व छ्रगू भाडी गया वाउँ हः ध्यना च्वंबले चुलुया बँय् दल । वं जुजुयात सिना वनेमा धका व्वः व्युब्युं धाल -

“कदास्सु नामयं राजा, ब्रह्मदत्तो मरिस्सति ।
यस्स रद्धिं जीयन्ति, अप्पतिका कुमारिका’ति” ॥

“थुम्ह ब्रह्मदत्त जुजु गुबले सिना वनिगु जुइ ? गुम्हसियागु राज्यय् विवाह मज्जुनिपिं मिसामचात (विवाह याये मखना) भात मदय्का च्वं च्वने माल ।”

पुरोहितं वयात आम्हे धाये मते धाधां गाथा धाल -

“दुब्भासितज्झि ते जम्मि, अनत्थपदकोविदे ।
कुहिं राजा कुमारीनं, भत्तारं परियेसती’ति” ॥

“दे दुष्टम्ह मिसा ! अनुचित खँ ल्हाइम्हसिया बोलि तःसकं बांमला । जुजुं विवाह मज्जुपिं मिसातय्त गन वना भातपिं माला बिये फइ ?”

ध्व खँ न्यना बुरी निपु गाथात धाल -

“न मे दुब्भासितं ब्रह्मे, कोविदत्थपदा अहं ।
अरक्खिता जानपदा, अधम्मबलिना हता ॥

“रत्तिज्झि चोरा खादन्ति, दिवा खादन्ति तुण्डिया ।
रद्धिं कूटराजस्स, बहु अधम्मिको जनो ।
दुज्जीवे दुब्भरे दारे, कुतो भत्ता कुमारियो’ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! जिं बांमलागु खँ मल्हाना । जि अर्थ व पद थूम्ह खः । जनपदय् दक्क मनूत अरक्षित जुया च्वन । अले जवर्जसिं कर उठे याइपिनिपाखें तःसकं पीडित जुया च्वन ।”

“बहनी खूंतयसं लुटे याना च्वन । अले न्हिनय् कर उठे याइपिसं । दुष्टम्ह जुजुया राज्यय् आपालं मनूत अधार्मिकपिं जुइगु जुया च्वन । थःपिं हे म्वाये थाकुबले कलापित गुकथं लही फइ ? अले भात मदुपिं मिसापित भातपिं गनं दइ ?”

इमिसं वयागु खँ न्यना धाल - “पाय्छि जुइक धाल ।” अनं वनेवं छम्ह किसानया सः ताये दत । वं हल चले याना च्वंबले शालीय धयाम्ह थुसाया तुती हलो लाना घाइते जुया बँय् गोतूवन । किसानं जुजुयात व्वः व्युब्युं गाथा धाल -

“एवं सयतु पञ्चालो, सङ्गामे सत्तिया हतो ।
यथायं कपणो सेति, हतो फालेन सालियो’ति” ॥

“संग्रामय् पञ्चाल (जुजु) थथे हे भालां ल्वाभलं घाइते जुइका गोतू वनेमा, गथे थुम्ह विचरा थुसा हलौं घाइते जुइका गोतुला च्वथें ।”

पुरोहितं वयात आम्थे धाये मते धाधां गाथा धाल -

“अधम्मेन तुवं जम्म, ब्रह्मदत्तस्स कुञ्जसि ।
यो त्वं सपसि राजानं, अपरञ्जित्वान अत्तनो’ति” ॥

“हे दुष्ट ! छं म्वाःसा म्वाःसां ब्रह्मदत्त खना तँ पिकया च्वन । छंके थःगु दोष दु अले छं जुजुयात व्वःबिया च्वन ।”

थ्व खँ न्यना वं स्वपु गाथात धाल -

“धम्मेन ब्रह्मदत्तस्स, अहं कुञ्जामि ब्राह्मण ।
अरक्खिता जानपदा अधम्मबलिना हता ॥

“रत्तिञ्चि चोरा खादन्ति, दिवा खादन्ति तुण्डिया ।
रड्ढिं कूटराजस्स, बहु अधम्मिको जनो ॥

“सा नून पुन रे पक्का, विकाले भत्तमाहरि ।
भत्तहारि अपेक्खन्तो, हतो फालेन सालियो’ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! जिं ब्रह्मदत्तया प्रति तँ पिकया च्वनागु उचित हे जू । जनपदय् दक्क मनूत अरक्षित जुया च्वन । अले जबर्जस्तिं कर उठे याइपिनिपाखें तःसकं पीडित जुया च्वन ।”

“बहनी खूंतयसं लुटे याना च्वन । अले न्हिनय् कर उठे याइपिसं । दुष्टम्ह जुजुया राज्यय् आपालं मनूत अधार्मिकपिं जुइगु जुया च्वन । उम्ह जा थुइम्हसिनं निको जा थुया जिगु नितिं अकालय् ज्वना वल ।^४ जा हइम्हसियागु प्रतीक्षा यायां (च्वनाबले जिगु ध्यान उखे वंगु जुया) जिमि सालि (द्वहँ) तयत्त हलो पाखें घाःपा याना बिल ।”

अनं वना इपिं छग्गू गामय् च्वन । कन्हेखुन्हु सुथ न्हापानं छम्ह हारां स्वभावम्ह सां दुरु न्ह्याम्हसित लात नका दुरु नापं बैय् प्वंका बिल । वं नं ब्रह्मदत्तयात व्वः ब्युव्युं गाथा धाल -

“एवं हञ्जतु पञ्चालो, सङ्गामे असिना हतो ।
यथाहमज्ज पहतो, खीरञ्च मे पवट्ठित्ति” ॥

“संग्रामय् पञ्चाल जुजु तलवारं घाःपा जुया थथे हे थसः पाया च्वनेमा गथे जित चोट लगे जुल जिगु दुरु बात ।”

थुगु खँ न्यना ब्राह्मणं धाल -

“यं पसु खीरं छट्ठेति, पसुपालं विहिंसति ।
किं तत्थ ब्रह्मदत्तस्स, यं नो गरहते भव’न्ति” ॥

x. न्हापां थूगु जा सरकारी कर्मचारीतयसं लाका नया वंगुलि हानं जा थुये माःगुलिं थथे धाःगु जुइमाः ।

“गुम्ह पशुं दुरु बिइगु खः, पशु पालन याइम्हसित व हे पशुं हिंसा याइगु जुया च्वन । थुकी ब्रह्मदत्तया छु दोष दु ? छाया् छं ब्रह्मदत्तयात निन्दा याना च्वनागु ?”

थुकथं ब्राह्मणं गाथा न्यंकेवं वं हानं स्वपु गाथात धाल -

“गारय्हो ब्रह्मे पञ्चालो, ब्रह्मदत्तस्स राजिनो ।
अरक्खिता जानपदा, अधम्मबलिना हता ॥

“रत्तिज्झि चोरा खादन्ति, दिवा खादन्ति तुण्डिया ।
रट्ठस्मि कूटराजस्स, बहु अधम्मिको जनो ॥

“चण्डा अटनका गावी, यं पुरे न दुहामसे ।
तं दानि अज्ज दोहाम, खीरकामेहुपहुता’ति” ॥

“हे ब्राह्मण पञ्चाल जुजु ब्रह्मदत्त निन्दा याये बहःम्ह खः । जनपदय् दक्क मनूत अरक्षित जुया च्वन । अले जबर्जस्तिं कर उठे याइपिनिपाखें तःसकं पीडित जुया च्वन ।”

“बहनी खूंतयसं लुटे याना च्वन । अले न्हिनय् कर उठे याइपिसं । दुष्टम्ह जुजुया राज्यय् आपालं मनूत अधार्मिकपिं जुइगु जुया च्वन । हारांगु स्वभाव दया बिस्युं बिस्युं जुइपिं सातय्त न्हापा जिमिसं दुरु न्ह्यायेगु मयाना । इमित थौं दुरु त्वनेमाःपिं सरकारी मनूतय् नितिं दुरु न्ह्याये माला च्वंगु दु ।”

इमिसं पाय्छिकथं धाल धका धया उगु गामं पिहाँ वया महामार्ग जुना नगरपाखे वना च्वन । छगू गामय् कर म्हवःपिं सरकारी कर्मचारीतयसं म्यानं तलवार पिकया छम्ह ल्याय्म्हचाम्ह च्यातः च्यातः थाःम्ह थुसाचित स्याना वयागु छचंगु कया यंकल । थुसाचिया मांम्हं पुत्रशोकया कारणं घाय् मनः, लः मत्वं परन्तु विलाप याना ख्वया हाला जुया च्वन । वयात खना गांयापिं मस्तयसं जुजुयात व्वः व्युव्युं धाल -

“एवं कन्दतु पञ्चालो, विपुत्तो विप्पसुक्खतु ।
यथायं कपणा गावी, विपुत्ता परिधावती’ति” ॥

“काय् मदुम्ह पञ्चाल अथे हे ख्वख्वं गना वनेमा, गथे ध्व काय् मद्यका च्वने माःम्ह विचरा सा उखें थुखें विलाप याना ख्वया हाला जुया च्वथें ।”

अनंलि पुरोहितं मेगु गाथा धाल -

“यं पसु पसुपालस्स, सम्भमेय्य रवेय्य वा ।
कोनीध अपराधत्थि, ब्रह्मदत्तस्स राजिनो’ति” ॥

“सुं छम्ह पशुपालन याइम्हसिया पशुत उखें थुखें चाचाःहिला जुल अथवा हाला जुल धाःसा थुकी ब्रह्मदत्त जुजुया छु अपराध दु ?”

अनंलि गांयापिं मस्तयसं निपु गाथात धाल -

“अपराधो महाब्रह्मे, ब्रह्मदत्तस्स राजिनो ।
अरक्खिता जानपदा, अधम्मबलिना हता ॥

“रत्तिज्झि चोरा खादन्ति, दिवा खादन्ति तुण्डिया ।
रट्ठस्मि कूटराजस्स, बहु अधम्मिको जनो ।
कथं नो असिकोसत्था, खीरपा हज्जते पजा’ति” ॥

“हे महाब्राह्मण ! ब्रह्मदत्त जुजु अपराधी खः । जनपदय् दक्व मनूत अरक्षित जुया च्वन । अले जबर्जस्तं कर उठे याइपिनिपाखें तःसकं पीडित जुया च्वन ।”

“बहनी खूँतय्सं लुटे याना च्वन । अले न्हिनय् कर उठे याइपिसं । दुष्टम्ह जुजुया राज्यय् आपालं मनूत अधार्मिकपिं जुइगु जुया च्वन । मखु धयागु जूसा तलवारयागु म्यान घाना दुरु त्वना च्वंम्ह थुसाचित छाया स्याना वने माःगु ?”

इमिसं पाय्छि जुइक हे धाल धका धया वन । लय् छगू गंगु पुखुली कोतय्सं त्वाथलं क्वाना क्वाना ब्यांत नया च्वन । इपिं अन थ्यंबले बोधिसत्त्वं थःगु प्रतापं मेण्डकं (ब्याचां) जुजुयात ब्वः बिइकल ।

“एवं खज्जतु पञ्चालो, हतो युद्धे सपुत्तको ।
यथाहमज्ज खज्जामि, गामिकेहि अरज्जो’ति” ॥

“अथे हे काय्म्यायसहित पञ्चाल नरेश युद्धय् स्याका नया छ्वयेमा । गथे थौं जि जंगलय् च्वपिं क्वःतय्सं नका च्वने माल ।”

थुगु खँ न्यना पुरोहितं मेण्डकलिसे खँल्हाबल्हा यासे गाथा धाल -

“न सब्भूतेसु विधेन्ति रक्खं, राजानो मण्डूक मनुस्सलोके ।
नेत्तावता राजा अधम्मचारी, यं तादिसं जीवमदेय्यु धङ्का’ति” ॥

“हे मेण्डक ! जुजुं संसारय् दक्व प्राणीपिनिगु रक्षाया व्यवस्था याइ मखु । यदि क्वःतय्सं छथें जाःपिं जीवतय्त नया वन धाःसा थुलिं याना हे जुजु अधार्मिक जुइ मखु ।”

वयागु खँ न्यना मेण्डकं निपु गाथात धाल -

“अधम्मरूपो वत ब्रह्मचारी, अनुप्पियं भाससि खत्तियस्स ।
विलुप्पमानाय पुथुप्पजाय, पूजेसि राजं परमप्पमादं ॥

“सचे इदं ब्रह्मे सुरज्जकं सिया, फीतं रट्टं मुदितं विप्पसन्नं ।
भुत्वा बलिं अगपिण्डञ्च काका, न मादिसं जीवमदेय्यु धङ्का’ति” ॥

“हे ब्रह्मचारी ! छ अधार्मिक खः । छायाधाःसा छं जुजु (क्षत्रिय) यात ल्वःकथं खँ ल्हाना च्वन । प्रायः दक्वं प्रजायात लुटे याना च्वंम्हसित छं परम् जुजुयागु प्रशंसा याना च्वन ।”

“हे ब्राह्मण ! यदि थन सुशासन दुगु जूसा अले थुगु राष्ट्र प्रमुदितगु, प्रसन्नगु व समृद्धगु जूगु जूसा क्वःतय्सं काकबलि व अग्रपिण्ड नया जिथें जाःपिं प्राणीपित नःजुइ मखु जुइ ।”

थ्व खँ न्यना जुजु व पुरोहितं धाल - “जंगलय् च्वपिं जीवतय्सं, ब्याचातय्सं तकं सकसिनं भीत हे ब्वःबिया च्वन । उगु हे इलय् इपिं नगरय् वन अले इमिसं धर्मानुसार राज्य याका, बोधिसत्त्वयागु उपदेश अनुसार वना दानादि पुण्यकर्म यात ।

शास्तां कोशल जुजुयात थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “महाराज ! जुजु धयाम्हसिनं अगतिं बचे जुया धर्मानुसार राज्य चले यायेमाः” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् (हलुवाबेत सिमाय् च्वंम्ह) गन्धतिण्डुक देवता जुलसा जि हे खः ।

१७. पींगु निपात

५२१. तेसकुण जातक

“वेस्सन्तरं तं पुच्छामि-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् कोशल जुजुयात उपदेश ब्यूगुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उम्ह जुजु धर्म न्यनेया नितिं वःगु इलय् शास्तां वयात सम्बोधन याना आज्ञा जुया बिज्यात - “महाराज ! जुजु धयाम्हसिनं धर्मानुसार राज्यं यायेमाः । गुगु इलय् जुजु अधार्मिक जुइ, राजपुरुषपिं नं उगु समयय् अधार्मिकपिं जुया वइ ।” थुकथं प्यंगुगु निपात (परिच्छेद) य् कनातःथें उपदेश बिया अगति गमनया दोष व अगति अगमनया लाभ क्यना बिज्यासे अले कामभोगयागु म्हगस आदियात विस्तारपूर्वक उपमा बिया शास्तां -

‘मच्चुना सङ्गरो नत्थि, लज्जग्गाहो न विज्जति ।
युद्धं नत्थि जयो नत्थि, सब्बे मच्चुपरायणा’ ॥

“मृत्यु नाप सम्भौता जुइ मखु, घूस कायेगु बिइगु जुइ मखु, युद्ध याये फइ मखु, त्याके नं फइ मखु, सकलें सिना वने हे माः ।”

आज्ञा जुया बिज्यासे, अले परलोक वनिपिनि नितिं थःपिसं याना तःगु भिंगु कर्म बाहेक मेगु छुं नं आधार भरोसा मदु धका आज्ञा जूसे अनलि क्षण-भंगुर संसारया प्रति आसक्ति त्वःता छूबयेमाः धका स्पष्ट याना बिज्यासे वैभवया नितिं प्रमाद याये मज्जू, अप्रमादपूर्वक हे च्वनेमाः धका आज्ञा जुया बिज्यायेधुंका “गुगु इलय् (भगवान्) बुद्धयागु प्रादुर्भाव मज्जनिगु खः, उगु प्राचीन इलय् जुजुं पण्डितजनपिनिगु उपदेशअनुसार जुया धर्मपूर्वक राज्य याना देवनगरयात जायकुं जायकुं परलोक वन ।” अनलि इमिसं प्रार्थना यायेवं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् जुजु निःसन्तानम्ह खः । (सन्तानया नितिं) प्रार्थना यात नं वयात काय् वा म्हचाय् छम्ह हे मदु । छन्हूया दिनय् जुजु यक्व अनुयायीपिं च्वना उद्यानय् वन । अन न्हिच्छं म्हिता च्वन । अनलि व मङ्गल सिमाया क्वय् लासा लाय्के बिया अन पलख दचन । दच दना वयेवं शालवृक्ष सिमाय् वयागु मिखा वंबले वं अन भंगःपंछिया स्वँ छगू खन । स्वँ खनेवं वया मनय् (पुत्र) स्नेह उत्पन्न जुल । वं छम्ह मनूयात सःतके बिया - “थ्व सिमाय् थहाँ वना उगु स्वँय् छुं दु

लाकि मद्दु स्व” धका धाल । वं सिमा गया स्ववंबले अन स्वंगः ख्ये खन अले उकिया सूचं जुजुयात बिल । अथेसा उकी थःगु सासलं दायके मते धका आज्ञा जूसे पिचाय् कपाय् लायके बिया उकी ख्ये तथा बुलुहं कुहां वा धका धाल । वयात क्वकया पिचा थःगु ल्हातं कया अमात्यपिके थ्व सुयागु ख्येत खः धका न्यन । इमिसं लिसः बिल - “जिमिसं मस्यू । शिकारीतय्सं स्यू जुइ ।” जुजुं शिकारीतय्त सःतके छ्वया न्यन । शिकारीतय्सं धाल - “महाराज ! छगः जुलसा भुलुखाया ख्ये खः, छगः मैना भंगःयागु व छगः वार्डभत्तुयागु खः ।” “छु छगू हे स्वय् थीथीयापिं भंगःतय्गु ख्येत दइला ?” “दइ, देव ! खतरा मदय्वं बांलाक तथा तःगु ख्ये स्यनी मखु ।” जुजु सन्तुष्ट जुया बिचाःयात- “थुपिं ख्ये जिमि सन्तान जुइ ।” वं उपिं स्वंगः ख्येत स्वम्ह अमात्यपितं लःल्हाना धाल- “थुपिं जिमि सन्तान जुइ । छिमिसं बांलाक बिचाः याना ति । ख्ये तज्याना मस्त पिहां वयेवं जित धाः वा ।” इमिसं बांलाक बिचाः याना तल । न्हापां भुलुखाया ख्ये तज्यात । अमात्यं छम्ह शिकारीयात सःतके छ्वया न्यन- “थ्व भाले खः लाकि पोथी ? वं जाँच याना स्वया लिसः बिल - “थ्व भाले खः ।” अले अमात्यं जुजुयाथाय् वना धाःवन - “राजन् ! छपितं काय् दत ।” जुजुं लय्ताया वयात यक्व धन बिल । अले काय्यात बांलाक बिचाः याना ति, वयागु नां वेस्सन्तर ति धका धया बिदा बिया छ्वत । वं अथे हे याना तल । अनं छुं दिन लिपा मैना भंगःया ख्ये तज्यात । उकियात स्वया च्वंम्ह अमात्यं व हे शिकारीया पाखें जाँच याका व पोथी धाःगु न्यना जुजुयात बिन्त याःवन - “राजन् ! छपितं म्हचाय् छम्ह दत ।” जुजु लय्ताया वयात नं धन बिया “जिमि म्हचाय्यात बांलाक लहिना ति अले वयागु नां कुण्डलिनी ति धका धया वयात नं बिदा बिया छ्वत । अले हानं छुं दिन लिपा वार्डभत्तुया ख्ये तज्यात । उम्ह अमात्यं नं व हे शिकारीया पाखें जाँच याका वं भाले धाःगु न्यना जुजुयाथाय् वना धाःवन - “देव ! छपितं काय् बुल ।” जुजुं लय्ताया वयात नं धन बिल अले काय्यात बांलाक भव्यतालं लहिना वयात जम्बुक नां ति धका धया बिदा बिया छ्वत । वं नं अथे हे याना तल । इपिं स्वम्हं भंगःतय्त स्वम्ह अमात्यपिनि छ्येय् राजकुमारपितथे हे लहिना ततं तःधिक जुया वल । जुजुं धाल - “जिमि काय् जिमि म्हचाय् ।” अमात्यगणपिं थवंथवय् ख्वाः स्वया न्हिला “स्वसा जुजुया ज्या ! पशुपछितय्त ‘जिमि काय् जिमि म्हचाय्’ धका हाला जुया च्वन ।” जुजुं बिचाः यात “थुपिं अमात्यपिसं थुमिगु बुद्धिबल म्हमस्यू । थुमित क्यने मानी ।”

वं छम्ह अमात्ययात वेस्सन्तरयाथाय् छ्वया “छिमि अबु न्ह्यसः न्यनेया नितिं वये त्यंगु दु, गुबले वये” धका न्यना वा धया न्यंके छ्वत । अमात्य वन अले वेस्सन्तरयात नमस्कार याना उगु सन्देश बिल । वेस्सन्तरं थःत पालन पोषण याना तःम्ह अमात्ययात सःतका न्यन - “जिमि अबुं जिके न्ह्यसः न्यने मास्ति वय्का च्वन, व थन वयेवं वयात सत्कार यायेमाः ।” अले हानं गुबले वइ धका न्यन । अमात्यं “थनिं न्हेन्हुया दिनय् वइ” धका लिसः बिल । थ्व खँ न्यना वेस्सन्तरं अमात्ययात जिमि अबु थनिं न्हेन्हु लिपा बिज्याकि धया बिदा बिया छ्वत । वं जुजुयात वना धाःवन । जुजुं न्हेन्हुया दिनय् नगरय् घोषणा याकल अले काय्या निवासस्थानय् थ्यंकः वन । वेस्सन्तरं जुजुयात आपालं आदर सत्कार या, धाल । थन तक कि ज्या याइपिं नोकर चाकरतय्पाखें तक नं याकल । जुजुं वेस्सन्तर भंगःया छ्येय् भोजन यात अले तःसकं न्ह्याइपुका थःगु लाय्कु छ्येय् लिहां वल । अनंलि लाय्कु चुकय् तःधंगु मण्डप (दबू) दय्के बिया नगरय् घोषणा याके बिया समाये याना तःगु मण्डपय् आपालं मनूतय्गु दथुइ फेतुना अमात्ययात वेस्सन्तर व्वना वा धका धाय्के छ्वत । अमात्य वेस्सन्तरयात लुंयागु लासाय् तथा व्वना हल । भंगः बौयागु मुलय् फेतुना बौलिसे म्हितुं म्हितुं व हे लुंयागु आसनय् फेतूवन । जुजुं विशाल भेला जुया च्वीपिं जनताया न्ह्योने राजधर्म न्यन्यं न्हापांगु गाथा धाल -

“वेस्सन्तरं तं पुच्छामि, सकुण भद्रमत्थु ते ।
रज्जं कारेतुकामेन, किं सु किच्चं कतं वर’न्ति” ॥

“हे वेस्सन्तर ! जिं न्यना च्वना । हे पंछि ! छंगु कल्याण जुइमा । राज्य याये मास्ति वःम्हसिं वया नितिं गजा-गजागु कर्म यायेगु बांलाइ ?”

थुगु खँ न्यना वेस्सन्तरं तप्यंक न्ह्यसःया लिसः मब्यूसे हे जुजुयात प्रमादी जूगुया दोषारोपण यायां निपुगु गाथा धाल -

“चिरस्सं वत मं तातो, कंसो वाराणसिग्गहो ।
पमत्तो अप्पमत्तं मं, पिता पुत्तं अचोदयी’ति” ॥

“ताःकालतक थौ वाराणसी जुजु प्रमादीम्ह कंस पितां जिके अप्रमादीम्ह काय्याके न्ह्यसः न्यन ।”

वं थुगु गाथाद्वारा दोषारोपण याना “महाराज ! जुजु धयाम्ह स्वंगू धर्मय् थातं च्वना धर्मानुसार राज्य यायेमाः” धका राजधर्मयागु उपदेश ब्युब्यु थुपिं गाथात धाल -

“पठमेनेव वितथं, कोधं हासं निवारये ।
ततो किच्चानि कारेय्य, तं वतं आहु खत्तिय ॥
“यं त्वं तात तपोकम्मं, पुब्बे कतमसंसयं ।
रत्तो दुट्ठो च यं कयिरा, न तं कयिरा ततो पुन ॥

“खत्तियस्स पमत्तस्स, रट्ठस्मि रट्ठवट्ठन ।
सब्बे भोगा विनस्सन्ति, रज्जो तं वुच्चते अघं ॥
“सिरी तात अलक्खी च, पुच्छिता एतदब्रवुं ।
उट्टानवीरिये पोसे, रमाहं अनुसूयके ॥

“उसूयके दुहदये, पुरिसे कम्मदुस्सके ।
काळकण्णी महाराज, रमति चक्कभञ्जनी ॥

“सो त्वं सब्बे सुहदयो, सब्बेसं रक्खितो भव ।
अलक्खि नुद महाराज, लक्ख्या भव निवेसनं ॥

“स लक्खीधितिसम्पन्नो, पुरिसो हि महग्गतो ।
अमित्तानं कासिपति, मूलं अग्गञ्च छिन्दति ॥

“सक्कोपि हि भूतपति, उट्टाने नप्पमज्जति ।
स कल्याणे धितिं कत्वा, उट्टाने कुरुते मनो ॥

“गन्धब्बा पितरो देवा, साजीवा होन्ति तादिनो ।
उट्टाहतो अप्पमज्जतो, अनुतिट्ठन्ति देवता ॥

“सो अप्पमत्तो अक्कुद्धो, तात किच्चानि कारय ।
वायमस्सु च किच्चेसु, नालसो विन्दते सुखं ॥

“तत्थेव ते वत्तपदा, एसाव अनुसासनी ।
अलं मित्ते सुखापेतुं, अमित्तानं दुखाय चा’ति” ॥

“दकले न्हापां वं असत्य, क्रोध व कतःपित न्हिला गिजे यायेगु त्याग यायेमाः । अले मेगु ज्या यायेमाः । हे क्षत्रिय ! थुपिं हे जुजुपिनिगु व्रत धका धया तल ।”

“हे तात ! गुगु कर्म न्हापा याना तःगु खः अले अजागु कर्म यायेवं असन्दिग्ध रूपं अनुताप जुइगु खःसा, अजागु कर्मयात राग अथवा द्वेषया बशाय् वना हानं याये मते ।”

“हे राष्ट्रवर्धन ! प्रमादीम्ह जुजुया राष्ट्रय् वयागु सकतां भोग नाश जुया वनी । पापयात जुजुयागु पाप धका धया तल ।”

“तात ! श्री व लक्ष्मीपिंके न्यंबले इमिसं नं ‘जिपिं उत्थान वीर्य दुम्ह ईर्ष्या मदुम्ह मनूयाथाय् च्वं च्वने’ धका लिसः बिल ।”

“हे महाराज ! गुम्ह ईर्ष्या दुम्ह खः, उम्ह दुष्टगु नुगः दुम्ह खः, उम्ह दुषित कर्म याइम्हसिथाय् कुशल चित्तयात नइम्ह अलक्षिन च्वं वइ ।”

“हे महाराज ! उकिं छपिं सकसियां सुहृदयम्ह व सकलया हितचिन्तक जुया बिज्याहूँ । दरिद्रतायात तापाका बिज्याहूँ अले लक्ष्मीया निवासस्थान जुया बिज्याहूँ ।”

“हे काशीपति ! उम्ह लक्ष्मीपति, धृतिवान्म्ह, उदार हृदयम्ह मनुखं शत्रुया मू हानिसें लिना वांछ्खुवया बिये ।”

“हे राजन् ! शक्र नं उत्थान वीर्यया प्रति प्रमाद जुइ मखु । व भिंगु कर्मया प्रति धैर्यवान् जुया उत्थान वीर्यय् अनुरक्त जुया च्वनी ।”

“स्थिर चित्तम्ह जुजुया गन्धर्वपिं, पितरपिं व देवतापिं वयागु आश्रय कया च्वं च्वनी । गुम्ह अप्रमादीम्ह खः, गुम्ह उत्थान वीर्य दुम्ह खः, देवतापिसं वयात अनरक्षण याइ ।”

“हे तात ! उकिं हे, अनिन्दित जुया, अप्रमादी जुया ज्या याना बिज्याहूँ । कर्तव्य पालन यायेगुली प्रयत्नशील जुया बिज्याहूँ । अलसीम्ह मनूयात सुख दइ मखु ।”

“थुकी हे छपिनिगु व्रत दु । ध्व हे छपिनि नितिं अनुशासन खः । थुपिं (खँ) पासापित सुखी व शत्रुपित दुःखी यायेया नितिं पर्याप्त जू ।”

थुकथं वेस्सन्तर भंगलं छपु गाथाद्वारा जुजुयात प्रमाद जूगुलिं ब्वःबिया, भिंछपु गाथाद्वारा धर्मोपदेश बिया बुद्ध-लीलां न्ह्यसःया लिसः बिल । जनतां आश्चर्य चकित जुया सलंसःको साधुकार बिल । जुजुं लयताया अमात्यपित सःता न्यन – “अमात्यपिं ! जिमि काय् वेस्सन्तरं गुगु खँ कन, व गुम्हसिनं याये बहःगु ज्या याना न्यन ?” “देव ! महासेन रक्षकं याये बहःगु ज्या यात ।” “अथेसा ध्वयात महासेन रक्षकया पद बिये” धका वयात उगु पदय् नियुक्ति याना बिल । उगु इलनिसें वं महासेन रक्षकया पदय् नियुक्त जुया बौयागु ज्या याना च्वन ।

वेस्सन्तर-प्रश्न क्वचाल ।

हानं छुं दिन लिपा जुजुं न्हापाथें तुं याना कुण्डलिनीयाथाय् दूत छ्वत । अले न्हेन्हुया दिनय् अन वना वया अनं लिहाँ वल । अन हे मण्डपया दथुइ च्वना कुण्डलिनीयात सःतके छ्वत । अनलि लुंयागु लासाय् फेतुका उम्ह कुण्डलिनीयाके राजधर्म न्यन्यं गाथा धाल –

“सक्खिसि त्वं कुण्डलिनि, मञ्जसि खत्तबन्धुनि ।
रज्जं कारेतुकामेन, किं सु किच्चं कतं वर’न्ति” ॥

“हे क्षत्रिय-भगिनी कृण्डलिनी ! छं थत न्ह्यसःया लिसः बिइगुली समर्थम्ह भाःपियागु मखुला ? यदि भाःपियागु खःसा राज्य यायेगुली इच्छा तथा च्वंम्हसिया नितिं छु छु यायेगु बांला धयागु खं कना व्यु ।”

थुकथं जुजुया पाखें राजधर्मया खं न्यनेवं - “तात ! मिसा जातिं छु लिसः बिइ फइ धका छर्पिसं बिचाः याना च्वनर्थे च्वं, जिं सारा राजधर्मयात निगू पदया अन्तर्गत याना कना बिये” धाधां थुपिं गाथात धाल -

“द्वेव तात पदकानि, यत्थ सब्बं पतिट्ठितं ।
अलद्धस्स च यो लाभो, लद्धस्स चानुरक्खणा ॥

“अमच्चे तात जानाहि, धीरे अत्थस्स कोविदे ।
अनक्खाकितवे तात, असोण्डे अविनासके ॥

“यो च तं तात रक्खेय्य, धनं यज्जेव ते सिया ।
सूतोव रथं सङ्गण्हे, सो ते किच्चानि कारये ॥

“सुसङ्गहितन्तजनो, सयं वित्तं अवेक्खिय ।
निधिञ्च इणदानञ्च, न करे परपत्तिया ॥

“सयं आयं वयं जज्जा, सयं जज्जा कताकतं ।
निग्गण्हे निग्गहारहं, पग्गण्हे पग्गहारहं ॥

“सयं जानपदं अत्थं, अनुसास रथेसभ ।
मा ते अधम्मिका युत्ता, धनं रट्ठञ्च नासयुं ॥

“मा च वेगेन किच्चानि, करोसि कारयेसि वा ।
वेगसा हि कतं कम्मं, मन्दो पच्छानुत्तप्पति ॥

“मा ते अधिसरे मुञ्च, सुबाब्बमधिकोपितं ।
कोथसा हि बहू फीता, कुला अकुलतं गता ॥

“मा तात इस्सरोम्ही’ति, अनत्थाय पतारयि ।
इत्थीनं पुरिसानञ्च, मा ते आसि दुखुद्रयो ॥

“अपेतलोमहंसस्स, रज्जो कामानुसारिनो ।
सब्बे भोगा विनस्सन्ति, रज्जो तं वुच्चते अघं ॥

“तत्थेव ते वत्तपदा, एसाव अनुसासनी ।
दक्खस्सुदानि पुञ्जकरो, असोण्डो अविनासको ।
सीलवास्सु महाराज, दुस्सीलो विनिपातिको’ति” ॥

“तात ! निता खंया दुने सकतां खं दुत्थाः वं - अप्राप्तयात प्राप्त यायेगुली व प्राप्त याना तःगुयात अनुरक्षण यायेगुली ।”

“हे तात ! थःम्हं अमात्यपिंत म्हसिइका बिज्याहुं अले उर्पिमध्ये अजापिं अमात्यपिंत खंकेमाः गुपिं धीरपिं खः, गुपिं अर्थया जनाकार दुपिं खः, गुपिं जुवाद्यो मखुपिं खः, गुपिं ठगे याना जुइपिं मखु, अले गुपिं स्यना वनी मखुपिं खः ।”

“हे तात ! गुम्हसिनं छपिनिगु धनयात रक्षा याइ अले गुम्हसिनं थुकथं अर्थयात जिम्मा काइ गथे रथकारं (द्राइभरं) रथयात जिम्मा कया चले याइगु खः, अथे हे याना छपिनिगु ज्या याकेमाः ।”

“थः दुने च्वंपिं मनूतयत बांलाक संग्रह याना अले थःम्हं स्वयं बिचाः याना ध्यबायात धुकृति तथा अथवा त्यासा आदि बिइगु यायेमाः । थ्व मेपिनिगु विश्वासय् याना बिज्याये मते ।”

“आय व्यययात थःम्हं जाँचे याना स्वयेमाः, कृत्य अकृत्ययात थःम्हं हे सिइकेमाः । दण्डनीययात दण्ड व्यु आदरणीययात आदर या ।”

“हे राजन् ! स्वयं थःम्हं जनपदवासी जनतायागु अर्थया विषयय् मार्ग दर्शन या । छपिनिपाखें नियुक्त याना तःपिं अधार्मिक कर्मचारीपिसं धन व राष्ट्रयात नाश याके मबिइमाः ।”

“हथासं छुं ज्या याना बिज्याये मते, मेपिंत नं याके बिइ मते । हथासं ज्या कायेवं मूर्खम्ह मनुखं लिपा नुगः मछिंके माली ।”

“छपिसं थःत थःम्हं लोमंका गुबलें हे अत्यधिक क्रोध पिकाये मते । क्रोधया कारणं आपालं कुलतयगु कुलीनता स्यना वंगु दु ।”

“तात ! थःत थःम्हं सकसिया मालिक भाःपिया मनूतयगु अनर्थ याना बिज्याये मते । छपिनिगु कारणं मिसापिसं वा मिजपिसं दुःख सिइ म्वालेमा ।”

“गुम्ह जुजुं निर्भय जुया छु छु मनय् वल व जक यात धाःसा वया सकतां भोग नाश जुया वनी । जुजुया नितिं थ्व दुःख जुइगु कारण खः ।”

“थ्व हे छपिनिगु कर्तव्य खः, थ्व हे छपिनि नितिं अनुशासन खः । आः छपिं दक्षम्ह जुया बिज्याहुँ । पुण्यकारी जुया बिज्याहुँ । सुरा त्यागीम्ह जुया बिज्याहुँ । अविनाशक जुया बिज्याहुँ । सदाचारी जुया बिज्याहुँ । हे राजन् ! दुराचारी नरकगामी जुया वनी ।”

थुकथं कुण्डलिनी नं भिंछपु गाथाद्वारा धर्मोपदेश बिल । जुजुं लयताया अमात्यपिंत सःता न्यन - “अमात्यपिं ! जिमि म्हचाय् कुण्डलिनीं गुगु खँ कन, व गुम्हसिनं याये बहःगु ज्या याना क्यन ?” “देव ! खजाञ्ची याये बहःगु ज्या यात ।” “अथेसा थ्वयात खजाञ्चीया पद बिये” धया वयात उगु पदय् नियुक्ति याना बिल । उगु इलनिसें कुण्डलिनी खजाञ्चीया पदय् नियुक्त जुया बौयागु ज्या याना च्वन ।

कुण्डलिनी-प्रश्न क्वचाल ।

छुं दिन लिपा जुजुं न्हापाथें तुं याना जम्बुक पण्डितयाथाय् दूत छूवत अले न्हेन्हु दुखुन्हु अन थ्यंकः वना ऐश्वर्य भोग याना लिहाँ वया, अजागु हे मण्डपया दथुइ फेतुत । अमात्यं जम्बुक पण्डितयात लुं दय्का तःगु लासाय् फेतुइका, वयात छर्चौ ल्हवंका हल । पण्डितम्ह बौयागु मुलय् फेतुत अले म्हितल । हाकनं वना लुंयागु आसनय् फेतुत । जुजुं वयाके न्ह्यसः न्यसे थुगु गाथा धाल -

“अपुच्छिम्ह कोसियगोतं, कुण्डलिनिं तथेव च ।

त्वं दानि वदेहि जम्बुक, बलानं बलमुत्तम'न्ति” ॥

“जिमिसं वेस्सन्तर व कुण्डलिनीयाके न्यनेधुन । अथे हे तुं, हे जम्बुक ! आः छं राजधर्म व गुगु बल मध्ये भिंगु बल खः, उकियात कना व्यु ।”

जुजुं जिके न्ह्यसः न्यंगु इलय् मेपिकेथे मन्यसे छुं विशेषकथं न्यन । उम्ह पण्डितं “अथेसा, राजन् ! ध्यान बिया न्यना बिज्याहुं, छंपित सकतां खं कना बिये” धया ब्वय्का तःगु ल्हाती द्रःच्छि साहि दां प्वः तया तःथे याना धर्मदेशना यात -

“बलं पञ्चविधं लोके, पुरिसस्मिं महग्गते ।
तत्थ बाहुबलं नाम, चरिमं वुच्चते बलं ॥

“भोगबलञ्च दीघावु, दुतियं वुच्चते बलं ।
अमच्चबलञ्च दीघावु, ततियं वुच्चते बलं ॥

“अभिजच्चबलञ्चेव, तं चतुत्थं असंसयं ।
यानि चेतानि सब्बानि, अधिगण्हाति पण्डितो ॥

“तं बलानं बलं सेट्टं, अग्गं पञ्जाबलं बलं ।
पञ्जाबलेनुपत्थद्धो, अत्थं विन्दति पण्डितो ॥

“अपि चे लभति मन्दो, फीतं धरणिमुत्तमं ।
अकामस्स पसहं वा, अज्जो तं पटिपज्जति ॥

“अभिजातोपि चे होति, रज्जं लद्धान खत्तियो ।
दुप्पज्जो हि कासिपति, सब्बेनपि न जीवति ॥

“पञ्जाव सुतं विनिच्छिनी, पञ्जा कित्तिसिलोकवड्ढनी ।
पञ्जासहितो नरो इध, अपि दुक्खे सुखानि विन्दति ॥

“पञ्जञ्च खो असुस्सूसं, न कोचि अधिगच्छति ।
बहुस्सुतं अनागम्म, धम्मदुं अविनिब्भुजं ॥

“यो च धम्मविभङ्गञ्जू, कालुट्ठायी अतन्दितो ।
अनुट्टहति कालेन, कम्मफलं तस्सिज्जति ॥

“अनायतनसीलस्स, अनायतनसेविनो ।
न निब्बिन्दियकारिस्स, सम्मदत्थो विपच्चति ॥

“अज्झत्तञ्च पयुत्तस्स, तथायतनसेविनो ।
अनिब्बिन्दियकारिस्स, सम्मदत्थो विपच्चति ॥

“योगप्पयोगसङ्घातं, सम्भतस्सानुरक्खणं ।
तानि त्वं तात सेवस्सु, मा अकम्माय रन्धयि ।
अकम्मुना हि दुम्मेधो, नळागारं व सीदती’ति” ॥

“हे महाराज ! थुगु लोकय् बल न्याथी प्रकारयागु दु, गुकी मध्ये कायबल न्हापांगु खः, परन्तु व दकसिबे व्वह्यंगु धका धया तल । निगूगु बल खः, भोग्य-सामग्रीया बल खः ।”

“अमात्य-बलयात स्वंगूगु बल धका धया तल । अले अभिजात्य-कुलय् जन्म कायेगु निःसन्देह प्यंगूगु बल खः । पण्डित मनूतय्सं थुपिं दक्वं बलयात ग्रहण याना काइ ।”

“अथेनं सकतां बलतमध्ये श्रेष्ठगु, अग्रगु बल खः प्रज्ञा । प्रज्ञा-बल दुम्ह पण्डितं जक अर्थयात सिइका थुइका काइ ।”

“यदि मन्दबुद्धिमहसित श्रेष्ठ, धनधान्य पूर्ण जूगु धरति हे प्राप्त जूसां उम्ह अनिच्छुकयात सुं नं मेम्ह प्रज्ञावानं अभिभूत याना उकियात प्राप्त याना काइ ।”

“यदि क्षत्रिय अभिजातम्ह हे जूसां परम्परागत राज्य नं प्राप्त याःसां नं प्रज्ञा मदुम्ह जूगु हूनिं उलि दक्वं दय्का नं व योगक्षेमयात चले याये फइ मखु ।”

“प्रज्ञाद्वारा न्यना तःगु खँया निर्णय जुइ, प्रज्ञा ख्याति बढे याइम्ह खः, प्रज्ञावान् मनु दुःख जूसां नं (मनं) सुखी जुया च्वनी ।”

“बहुश्रुतया खँ मन्यकं सुनां नं प्रज्ञा लाभ याना काये फइ मखु । धर्मया अर्थ मथुइकं थुइके फइ मखु ।”

“गुम्हसिनं धर्मयागु वर्गीकरण स्यू, गुम्हसिनं इलय् हे दना आलस्य मजूसे ज्या याइ, वयागु ज्या सफलतां युक्त जुइ ।”

“गुम्ह दुराचारीम्ह खः अथवा दुराचारीयागु संगत याना जुइ अले व सदाचारीम्ह जुइ हे मखु, वयागु ज्या नं सफल जुइ मखु ।”

“अध्यात्मय् लगे जूम्ह अले अजागु हे संगत याना जूम्ह तथा सदाचार परायण मनूया ज्या सफल जुइ ।”

“गुगु याये बहःगु खः, उकी लगे जुइगु प्रज्ञा व संगृहीतया संरक्षण- थुपिं निता खँयात, हे तात ! छपिसं पालन याना बिज्याहँ । छपिसं दुष्कर्म याना (वैभवयात) स्यंका बिज्याये मते । दुष्कर्म दुर्बुद्धि पैया छेथें स्यना वनी ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं थुली न्यागु बलयागु वर्णन यायां प्रज्ञाबलयात च्वद्धाया चन्द्रलोक तक थ्यंका अनं लिपा भिपु गाथाद्वारा जुजुयात उपदेश बिल -

“धम्मं चर महाराज, मातापितूसु खत्तिय ।
इध धम्मं चरित्वान, राज सगं गमिस्ससि ॥

“धम्मं चर महाराज, पुत्तदारेसु खत्तिय ।
इध धम्मं चरित्वान, राज सगं गमिस्ससि ॥

“धम्मं चर महाराज, मित्तामच्चेसु खत्तिय ।
इध धम्मं चरित्वान, राज सगं गमिस्ससि ॥

“धम्मं चर महाराज, वाहनेसु बलेसु च ।
इध धम्मं चरित्वान, राज सगं गमिस्ससि ॥

“धम्मं चर महाराज, गामेसु निगमेसु च ।
इध धम्मं चरित्वान, राज सगं गमिस्ससि ॥

“धम्मं चर महाराज, रट्टे जनपदेसु च ।
इध धम्मं चरित्वान, राज सगं गमिस्ससि ॥

“धम्मं चर महाराज, समणे ब्राह्मणेसु च ।
इध धम्मं चरित्वान, राज सगं गमिस्ससि ॥

“धम्मं चर महाराज, भिगपक्खीसु खत्तिय ।
इध धम्मं चरित्वान, राज सगं गमिस्ससि ॥

“धम्मं चर महाराज, धम्मो चिण्णो सुखावहो ।
इध धम्मं चरित्वान, राज सगं गमिस्ससि ॥

“धम्मं चर महाराज, सइन्दा देवा सब्रह्मका ।
सुचिण्णेन दिवं पत्ता, मा धम्मं राज पामदो'ति” ॥

“हे क्षत्रिय ! हे राजन् ! मांबौपिनिप्रति धर्माचरण याना बिज्याहूँ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग थ्यनी ।”

“हे क्षत्रिय ! हे राजन् ! काय् कलापिनिप्रति धर्माचरण याना बिज्याहूँ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग थ्यनी ।”

“हे क्षत्रिय ! हे राजन् ! मित्र अमात्यपिनिप्रति धर्माचरण याना बिज्याहूँ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग थ्यनी ।”

“हे क्षत्रिय ! हे राजन् ! वाहन व सेनातयप्रति धर्माचरण याना बिज्याहूँ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग थ्यनी ।”

“हे क्षत्रिय ! हे राजन् ! गां व निगमप्रति धर्माचरण याना बिज्याहूँ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग थ्यनी ।”

“हे क्षत्रिय ! हे राजन् ! राष्ट्र व जनपदप्रति धर्माचरण याना बिज्याहूँ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग थ्यनी ।”

“हे क्षत्रिय ! हे राजन् ! श्रमण-ब्राह्मणपिनिप्रति धर्माचरण याना बिज्याहूँ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग थ्यनी ।”

“हे क्षत्रिय ! हे राजन् ! पशुपंछिपिनिप्रति धर्माचरण याना बिज्याहूँ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग थ्यनी ।”

“महाराज ! धर्माचरण याना बिज्याहूँ । धर्माचरण सुखदायक जू । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग गमन दइ ।”

“महाराज ! धर्माचरण याना बिज्याहूँ । धर्माचरण यायेवं हे इन्द्र व सब्रह्म देवगणपित दिव्यलोक प्राप्त जूगु खः । जुजु धर्मय् प्रमाद जुया बिज्याये मते ।”

थुकथं धर्माचरणयागु भिपु गाथा कन अले मेगु नं उपदेश ब्युब्युं थुगु अन्तिम गाथा धाल -

“तत्थेव ते वत्तपदा, एसाव अनुसासनी ।
सप्पञ्जसेवी कल्याणी, समत्तं साम तं विदू'ति” ॥

“थुपिं हे छपिनिगु कर्तव्य खः, अले थुपिं हे छपित अनुशासन खः । हे राजन् ! छपिसं प्रज्ञावान्पिनिगु संगत याना बिज्याहूँ, भिंगु ज्या याना बिज्याहूँ अले स्वयं सकतां खँ स्यूम्ह जुया बिज्याहूँ ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं आकाश-गंगा कुहाँ वयेथें याना बुद्ध-लीलाद्वारा उपदेश बिइवं जनतां आपालं सत्कार यात अले द्रलंद्रःको साधुकार बिल । जुजुं सन्तुष्ट जुया अमात्यपिंके न्यन - “अमात्यपिं ! ह्याउंगु (लाल) जामुनथें जाःगु त्वाः दुम्ह जिमि काय् जम्बुक पण्डितं गुलि नं खँ कन व सुयागु कर्तव्य (कथं) कन ?” “देव ! सेनापतियागु ।” “अथेसा जिं ध्वयात सेनापतिया पद बिये” धया जम्बुकयात उगु पदय् प्रतिष्ठित यात । अबलेनिसें सेनापतिया पदय् प्रतिष्ठित जुया बौयागु ज्या याना च्वन । स्वम्हं भंगःपंछितय्गु आपालं सत्कार जुल । स्वम्हसिनं अर्थ व धर्मयागु जक अनुशासन यात । बोधिसत्त्वया उपदेशअनुसार वना जुजुं दानादि पुण्यकर्म याना स्वर्गगामी जुल । अमात्यपिसं जुजुयागु शरीर कृत्य याना पंछितयत् सःता धाल - “स्वामी ! जम्बुपक्षी ! जुजुं छंत छत्रधारी यायेत धया थकूगु दु ।” बोधिसत्त्वं लिसः बिल - “जित राज्य माःगु मद्दु । छिमिसं अप्रमादी जुया राज्य याना च्वं ।” वं जनतायात शीलय् प्रतिष्ठित यात अले ‘थुकथं न्याय या’ धया न्याय धर्म लुँया पाताय् च्वया, स्वयं अरण्य (जंगल) य् वन । वयागु उपदेश पीढः दैतक न्यना च्वन ।

शास्तां (कोशल) जुजुयात उपदेश विइगुकथं थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह जुजु आनन्द खः, कुण्डलिनी उत्पलवर्णा खः, वेस्सन्तर सारिपुत्र खः, जम्बुक पंछि जुलसां जि हे खः ।

- * -

५२२. सरभङ्ग जातक

“अलङ्कता कुण्डलिनो सुवत्था...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् महामौद्गल्यायन स्थविरयागु परिनिर्वाणया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल ।

वर्तमान कथा

सारिपुत्र स्थविर तथागत जेतवन (विहार) य् च्वना बिज्याना च्वंगु इलय् परिनिर्वाणयागु अनुज्ञा कायेधुंका नालक गामय् थः जन्म जूगु छेंय हे परिनिर्वाण जुया बिज्यात । वसपोलया परिनिर्वृत जूगु खँ न्यना शास्ता राजगृहय् बिज्याना वेलुवनय् च्वं बिज्यात । उगु इलय् मौद्गल्यायन स्थविर इसिगिलि (पर्वत) या लिक्क कालशिलाय् च्वना बिज्याना च्वंगु खः । मौद्गल्यायन स्थविर ऋद्धिबलयागु पराकाष्ठय् थ्यंम्ह खः । वसपोलं देवलोक व उस्सद (नरक) नितां चाःहिला बिज्याम्ह खः । वसपोलं देवलोकय् बुद्ध-शिष्यपिसं महान् ऐश्वर्य प्राप्त याना च्वंगु व बुद्धशासनं पिनेयापिं (अबौद्ध साम्प्रदायिक) शिष्यपिसं दुःख भोगं याना च्वंगु स्वया मनूतयत् धाः बिज्याना च्वन - “फलानापिं उपासकपिं व फलानापिं उपासिकापिं फलानागु देवलोकय् जन्म ग्रहण कया आपालं भोग प्राप्त याना च्वंगु दु, अले अबौद्ध साम्प्रदायिक शिष्यपिमध्ये फलाना-फलानापिं फलानागु नरकय् उत्पन्न जुया च्वंगु दु ।”

मनूतय्सं (बुद्ध-) शासनय् श्रद्धा तया तैर्थिकपित त्याग यात । बुद्ध-शिष्यपिनिगु सत्कार बढे जुया वल, अबौद्ध साम्प्रदायीपिनि घटे जुल । इमिसं स्थविरप्रति मनय् वैर थना हल । बिचाः यात - “गुबलेतक ध्व म्वाना च्वनी उबलेतक भी सेवकपिं छ्चाल ब्याल जुया वनी, सत्कार नं भन् भन् पा जुया वनी,

ध्वयात स्याके माल ।” इमिसं स्थविरयात स्याकेया नितिं श्रमणगुप्त धयाम्ह खुंयात द्वःच्छ्र दां बिल । वं स्थविरयात स्यायेया नितिं यक्व अनुयायीपिं व्वना कालशिला वन । स्थविरं इपिं वःगु खंबले ऋद्धिबलं च्वय् थहाँ वन । खुंतयसं उखुन्हुया दिनय् स्थविरयात मखन । इपिं कन्हेखुन्हु हानं कन्हेखुन्हु यायां खुन्हु तक लगातारं वन । स्थविरं नं अथे हे तुं याना ऋद्धिबलं चिला विज्याना च्वन ।

न्हेन्हुया दिंखुन्हु स्थविरया मेमेगु जन्मय् याना तःगु कर्मतयगु फल बिइगु चूला वल । वसपोलं पूर्वजन्मय् (थःम्हं) मिसायागु खँय् विश्वास याना मांबौपितं स्यायेगु इच्छा तथा गाडी तथा जंगलय् यंकूगु जुया च्वन । “अन खँ वल” धका ख्याना (थः खँ जुया) मांबौपितं दायेगु यात, प्रहार यात । इमिगु मिखा बःमलागु कारणं बांलाक मिखां मछूगुलिं काय्यात म्हसिइके मफुत । इमिसं थः काय्यात खँ धका भाःपिल । इमिसं वयात नां कया सःतल - “तात ! फलानाम्ह खँ जिमित दाया च्वन । छ् बिस्सूँ हूँ ।” वं बिचाः यात “थुमित जिं दाया च्वना हानं थुमिसं जित हे तुं लुमंका च्वन । थ्व अनुचित खः ।” वं इमित आशवासन बिल अले खँत बिस्सूँ वंपिंयें याना, इमिगु ल्हाः उसि उसि याना पित्तु पिया धाल - “मां ! बा ! ग्याये म्वाल, खँत बिस्सूँ वने धुंकल ।” थुलि धया हानं थःगु छँय् तुं लित व्वना हल ।

उगु कर्म थुलि समयतक बुलुमिइ दुने स्वचाना च्वंगु मिथें च्वं च्वन । उकिं आः वया थुगु अन्तिम शरीर दुगु इलय् फल बिइगु मौका चूलात । स्थविर उगु कर्मया प्रभावं आकाशय् व्वये मफुत । नन्द, उपनन्दयात दमन याये फुंम्ह तथा वैजयन्तयात कम्प याना बिइ फुम्हसिया नं थःगु ऋद्धि कर्म-बलया कारणं बःमलाना वन । खुंतयसं स्थविरयागु क्वें चूँ चूँ दंक नचुक्क दाल, हि व नसा ल्वाक बाकः जुइक नचुकेथें याना बिल अले स्थविर सित धका सम्भे जुया खँत पासापिसहित बिस्सूँ वन ।

स्थविर होशय् वयेवं ध्यानबलं छ्चाल ब्याल जुया च्वंगु शरीरया अङ्गत मुंका शास्तायाथाय् थ्यंकः विज्याना वन्दना याना बिन्ति यात - “भन्ते ! जिगु आयु संस्कार फ्वचाल । जि निर्वाण प्राप्त याःवने त्यना ।” थुकथं निर्वाणयागु अनुज्ञा कया स्थविर अन हे परिनिर्वाण जुया विज्यात । उगु हे इलय् खुगू देवलोकय् छ्कोलं क्रन्दन जुल - “जिमि आचार्यया परिनिर्वाण जुल ।” इमिसं दिव्य सुगन्ध, माला, सुगन्धित धूप तथा थीथी प्रकारयागु सिं ज्वना अन थ्यंकः वल । गुइगुं कथंया रत्न तःजागु श्रीखण्डयागु चिता दय्कल । शास्तां स्थविरया लिक्क विज्याना शरीर चिताय् तथा विज्यात । मिया प्यखेरं छ्गू योजनतक स्वाँवा गात । देवतापिनि दथुइ मनूत, मनूतय्गु दथुइ देवतापिं दना च्वन । न्हेन्हुतक साधु क्रीडा जुल । शास्तां स्थविरया अस्थि काय्के बिया वेलुवनया लुखाक्वय् चैत्य दय्के बिया विज्यात । अले धर्मसभाय् खँ जुल - “आयुष्मान्पिं ! सारिपुत्र स्थविरं तथागतयाथाय् परिनिर्वाण प्राप्त याना विमज्याः उकिं वसपोलयात बुद्धिपनिपाखें सत्कार प्राप्त मजुल । परन्तु महामौद्गल्यायन स्थविरयागु परिनिर्वाण लिक्कसं जुल, उकिं वसपोलयात आपालं सम्मान प्राप्त जुल ।” शास्तां विज्याना न्यना विज्यात - “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिन्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! मौद्गल्यायनं आः जक मखु, न्हापा नं जिपाखें सम्मान प्राप्त याःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया विज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्वं पुरोहितया ब्राह्मणीया कोखय् प्रतिसन्धि ग्रहण यात । अले भिला लिपा सुथेसिया इलय् मांयागु कोखं पिहाँ वल । उगु इलय् भिनिगू योजनया वाराणसी च्वंगु सकतां ल्वाभः (थः थवं) चम्के जुल ।

काय् बुइसाथं पुरोहितं पिहाँ वया आकाशय् मिखा व्वया नक्षत्रया योग स्वल । वं सिइका काल, थुगु नक्षत्र विशेषय् जन्म काःगु कारणं थुम्ह कुमार सारा जम्बुद्वीपयापिं धनुर्धारीपिंमध्ये दकले श्रेष्ठम्ह जुइ ।

व निभा लुइवं हे राजकुलय् वन अले जुजुयात सुखपूर्वक न्ह्यो वःला धका न्यन । जुजुं धाल - “आचार्य ! गनया सुख ?” थौं सारा छेंय् च्वंगु ल्वाभत दक्वं चम्के जुल ।”

“देव ! ग्याना बिज्याये मते । छपिनिगु छेंय् जक मखु । थौं सारा नगरय् च्वंगु ल्वाभत दक्वं चम्के जूगु खः । थौं जिमिगु छेंय् कुमारयागु जन्म ग्रहण काःगुलिं थथे जूगु खः ।”

“आचार्य ! गुम्ह कुमारयागु जन्म थुकथं जुल धाःसा वयागु छु जुइ ?”

“महाराज ! छुं मखु । व केवल सारा जम्बुद्वीपय् सर्वश्रेष्ठम्ह धनुषधारी जुइ ।”

“अथेसा आचार्य ! वयागु पालन पोषण बांलाक याना बिज्याहुँ, व तःदिक जुइवं जिमित क्यने हया बिज्याहुँ ।”

जुजुं कुमारयात त्वंकेत दुरुया नितिं धका द्वःच्छिसाहि दां बिया छवत । पुरोहितं व कया थःगु छेंय् लिहाँ वन । जन्म जूबले ल्वाभत चम्के जुया वःगुया कारणं नां छूगु दिनय् वं कुमारयात ज्योतिपाल तल । व तःसकं भव्यतालं बढे जुया वल । भिंखुदं दयेवं साप हे रूपवान्म्ह जुया बांलात ।

वयागु शरीर सम्पत्ति स्वया छन्हु वया बौम्हं वयात धाल - “तात ! तक्षशिला वना प्रसिद्धम्ह आचार्ययाके शिल्प स्यं हूँ ।”

वं “ज्यू” धया आचार्ययात बिइत फीस (शुल्क) ज्वना मांबौपित प्रणाम याना अन थ्यंकः वन । अन वना वं द्वःच्छि दां बिया शिल्प सय्केगु शुरु याना छवाःया दुने हे सय्का काल । आचार्य सन्तुष्ट जुया (थःथाय् तुं तया) थःगु हे खड्ग (रत्न), सन्धि दुगु फौचिया नेक्यागु धनुष, सन्धि दुगु तीर तयेगु त्वाःचा, थःगु कवच (ढाल), व छचनय् पुइगु उष्णीष (=हेल्मेट) बिया धाल - “तात, ज्योतिपाल ! जि बुरा जुइ धुंकल । आः छं हे थुपिं शिष्यपित स्यं ।” थुलि धया न्यासः शिष्यपिं वयात हे लःल्हाना बिल ।

बोधिसत्त्वं सकतां कया आचार्ययात प्रणाम याना वाराणसी लिहाँ वया मांबौपिनिगु दर्शन याःवल । वं ल्हाः ज्वजलपा बिन्ति याना च्वंबले वया बौम्हं न्यन - “तात ! शिल्प स्यना कायेधुनला ?”

“धुन, तात !”

वं वयागु खं न्यना लाय्कुली वना धाःवन - “देव ! जिमि कायं शिल्प सय्के सिइके याना लिहाँ वये धुंकल । आः वया नितिं याके बहःगु छु ज्या दु ?”

“आचार्य ! जिमिगु सेवाय् ति ।”

“देव ! वयागु खर्च (=तलब) सिइका बिज्याहुँ ।”

“न्हिच्छिया द्वःच्छि कया बिज्याहुँ ।”

वं “ज्यू” धाल अले छेंय् वना कुमारयात सःता धाल - “तात ! जुजुयागु सेवाय् च्वं ।”

अबलेनिसें वं न्हिच्छिया द्वःच्छि दां कया जुजुया सेवाय् च्वं च्वन । मनूतय्सं जुजुया मन स्यंकेगु यात - “जिमिसं ज्योतिपालयागु ज्या मखं । न्हिन्हिं द्वःच्छि दां कया च्वन । जिमि वयागु ज्या स्वये मांस्ति वल ।”

जुजुं इमिगु खं पुरोहितयात धाल । पुरोहितं “देव ! ज्यू” धया काय्यात धाल । वं धाल “ज्यू, तात ! थनिं न्हेन्हु त्वालं क्यना बिये । जुजुं थःगु राज्य्य् च्वपिं धनुर्धारीपिं मुंके बिया बिज्याहूँ ।” पुरोहितं वना व खं जुजुयात विन्ति याःवन । जुजुं नगर्य् घोषणा याका धनुर्धारीपिंत मुंके बिल । ख्वीद्वः धनुर्धारीपिं मुंवल । जुजुं थुपिं सकलें मुंवल धयागु खं सिइका वं नगर्य् “नगरवासीपिं ! ज्योतिपालयागु कला स्व वा धका घोषणा याके बिल । अले जुजुया लाय्कु चुक्य् बांलाक समाये याका थः स्वयं जनताया दथुइ श्रेष्ठगु आसन्य् फेतुना धनुर्धारीपिंत सःतके छूवया ज्योतिपालयात नं सःतके छूवत । वं आचार्य बिया हःगु धनुष, तूणीर, कवच, कञ्चुक व उष्णीषयात कापः छुकृतिं त्वःपुया तलवार ज्वना सामान्य भेष्य् हे जुजुयाथाय् वया छखेलिक्क दना च्वन । धनुर्धारीपिनि थवंथवय् सल्लाह ब्याकल “ज्योतिपाल धनुर्विद्या क्यनेत वःम्ह खः । वं धनुष ज्वना मवसे वल, भीगु धनुष काये धका वःगु जुइ । भीसं बिये मखु ।” जुजुं ज्योतिपालयात सःता धाल - “शिल्प क्यना व्यु ।”

वं पाल ग्वय्के बिल अले अन पर्दा (पाल) य् दुने च्वना थःम्हं पुना तःगु वस्त्र तोया कवच धारण याना कञ्चुक फिना छचन्य् उष्णीषं पुया, फौचियागु नेक्यागु धनुष्य् भिम्पूथें ह्याउंगु खिपः प्यना, जनुफातय् तूणीर कूबिया, खवपाखे तलवार घाना, वज्रयागु च्वका दुगु तीरयात लुसी फनननं चाहिका, पर्दा (पाल) चिइके बिल । अले व मानों पृथ्वीयात ह्वः खना वःम्ह अलंकृतम्ह नागकुमारथें जुया पिहाँवल । वयात खना महाजन समुदाय लय्ताया तितिंन्हूल, ततःसकं हाल, लापा थात । जुजुं धाल - “ज्योतिपाल ! छं थःगु शिल्प सःगु प्रमाणित याना क्यना व्यु ।”

अले व थः स्वयं च्वकाय् वज्र दुगु तीर ज्वना वना मण्डपया दथुइ दना धाल - “महाराज ! थुपिं प्यम्ह पल्पसाया गतिं सँ ग्वःछि मपाक कय्के फुपिं धनुर्धारीपिंसं छकोलं तीर चले याका जित कय्के व्यु । जिं इमिगु तीरयात पना बिये ।” जुजुं हुकुम बिल - “अथे या ।” “महाराज ! जिपिं क्षण-वेधीपिं खः, बाल-वेधीपिं खः, शब्द-वेधीपिं खः, शर-वेधीपिं खः । ज्योतिपाल मचा ल्याय्म्हम्ह खः । जिमिसं वयात कय्के मफु ।”

बोधिसत्त्वं धाल - “फःसा जित कय्कि ।”

इमिसं “ज्यू” धया छकोलं हे तीरं कयका हल । बोधिसत्त्वं इमित थःगु तीरयागु चोटं मारामुरु याना कुतुका बिल । वं बाणतय् पःखालं चाःहिइकेथें याना छपु छपु बाणयात सिपीति थितुं थिइक खुइथें, दण्डी दण्डी खुइकेथें, ताइबःसिमां ताइबःसिमायात घेरे यायेथें याना बाणयागु कोथा दय्का छें दय्का बिल । धनुर्धारीतय्गु तीर फुत । धनुर्धारीतय्गु तीर फुत धका सिइका बाणयागु कोथा मस्यंकुसे तिंन्हुया पिहाँ वया जुजुया न्ह्योने वना दं वन । जनतां वयात तारीफ याना हाला हल, लापा थात, तःसकं हल्ला यात, तिसा वसः वांछूवया हल । थुकथं भिंच्यागू करोड धन मुन ।

जुजुं वयाके न्यन - “ज्योतिपाल ! थुगु विद्याया नां छु ?”

“देव ! तीर पनेगु विद्या ।”

“छु मेपिं नं सुं थुजागु शिल्प सःपिं दुला ?”

“देव ! सारा जम्बुद्वीपय् जि छम्ह बाहेक मेपिं सुं म्दु ।”

“तात ! अथेसा मेगु नं क्यं ।”

“देव ! थुपिं प्यम्हसिनं प्यंगू कुनं दना कयका हल नं जित लाके मफु परन्तु जिं थुपिं प्यम्हसितं प्यकुं कुनय् दना च्वपिंत छगू हे बाणं कयका बिये फु ।”

धनुर्धारीपिं दना च्चनेगु साहस याये मफुत । बोधिसत्त्वं प्यकुं प्यकुनय् केरामा प्यमा थंके बिल । अले बाणयागु पंखाय् ह्याउँगु रंगयागु का चिना केरामाया थामय् पाखे कय्का बिल । तीर वना उगु थामय् लाना अनं मेगुलि लाना, अनं हानं मेगुली लाना अनं नं प्यंगूगु थामय् लाना न्हापांगु थामय् हानं लाना अनं लिहाँ वया ल्हातय् लाःवल । केरामायागु थामय् छ्चाखेरं का माः हनेथें जुल । जनतां द्रुलंद्रुःको घोष यात ।

“तात ! थ्व गजागु विद्या खः ?”

“देव ! चक्रयात कय्केगु विद्या ।”

“मेगु नं प्रदर्शन याना क्यना ब्यु ।”

बोधिसत्त्वं शर-कथि, शर-खिपः, शर-वेणीयागु प्रदर्शन याना क्यन । शर-प्रासाद, शर-मण्डप, शर-सोपान व शर-पुष्करणी दय्का क्यन । शर-पद्म ह्वय्का क्यन । शर-वर्षा वय्का क्यन । थुकथं मेपिनि नितिं असाधारणगु थुपिं भिंनिता प्रदर्शन याना क्यना हानं मेपिनि नितिं थुपिं न्हेगू तःसकं छाःगु वस्तुयात फाया क्यना बिल । च्यालङ्गु दुगु अंजीर (fig tree) या उदुम्बरया सिपौ फाया क्यना बिल, प्यलङ्गु दुगु असन सिपौ (ल्वहें पांता) फाया क्यना बिल, निलङ्गु दुगु सिजःया पाता फाया क्यना बिल, औद्धि फि दुगु नया पाता फाया बिल । हानं छ्चकोलं सच्छिपौ पौ पचिना तःगुयात फाया क्यना बिल । हानं सुया गाडी, फिया गाडी, सिपौया गाडी न्ह्योनें कय्का ल्यूने पिकया हानं ल्यूने कय्का न्ह्योने पिकया क्यना बिल । लखय् ऋषभ जाःतक अले स्थलय् च्यागू ऋषभ जाःतक तीर चले याना क्यना बिल । फय्या इशारां छ्गू ऋषभ तापाक दुगु सय् लाक कय्का बिल । थुलि प्रदर्शनी क्यना च्वंबले हे निभा बिना वन । जुजुं वयात सेनापति पद बिइगु घोषणा यायां धाल - “ज्योतिपाल ! थौं लिबात । कन्हे सेनापति पदं सत्कार याके । नौयाथाय् वना सँ खाना मोल्हुया वा ।” उखुन्हुया दिनय् वयात खर्चया रूपय् छ्गू लाख दां बिल ।

बोधिसत्त्वं “जित थुपिं माःगु मद्दु” धया भिंच्यागू करोड धन मालिकपितं तुं लःल्हाना बिल । अले भव्यरूपं मोल्हु वन । नौयाथाय् वना सँ खाना मोल्हुया सकतां तिसा व वसः पुना अनुपम शोभा दय्का छ्छें दुहाँ वना, थीथी प्रकारयागु सासाःगु भोजन याना खाताय् वना गोतूवन । निगू याम दचना लिपायागु यामय् दना मुलपतिं थ्याना फेतुत अले थःगु धनुर्विद्यायागु आदि, मध्य व अन्तयागु बारे कया बिचाः यात । वं वाचाय्कल, “जिगु धनुर्विद्यायागु आरम्भय् मृत्यु दु, दथुइ कामभोग दु अले अन्तय् नरक दु । प्राणातिपातयागु परिणाम कामभोग खः अले उकी अतिप्रमाद नरकय् उत्पत्तिया कारण जुइ । जुजुं जित सेनापतिया पद ब्युगु दु । जि यक्व ऐश्वर्यवान्मह जुइ । जिमि कला व आपालं काय्महचाय्पिं दइ । कामभोग वृद्धि जुया वयेवं दुष्ट्याज्य (थाकुक त्वःते माःगु) जुइ । जिगु नितिं बरु आः हे पिहाँ वना याकचा हे बनय् प्रवेश याना ऋषिपिनिगु प्रब्रज्याकथं प्रब्रजित जुया वनेगु हे बेश जुइ ।” थुलि बिचाः याना बोधिसत्त्व शय्यां दना वना सुयातं छुं मधासे महलं कुहाँ वया मूधवाखां हे पिहाँ वया याकचा जंगलय् दुहाँ वना गोदावरीया सिथय् स्वंगू योजन तःहाकगु कपिट्ठवन (खैर बन) य् वन ।

शक्रं बोधिसत्त्वं अभिनिष्क्रमण यात धयागु खँ सिइका वं विश्वकर्मायात सत्ता धाल - “तात ! ज्योतिपालं अभिनिष्क्रमण याये धुंकल । यक्व मनूत मुं वइतिनि । गोदावरी सिथय् कपिट्ठवनय् आश्रम दय्का प्रब्रजितपितं माःगु व्यवस्था याना वा ।” वं अथे हे दय्का बिल ।

बोधिसत्त्वं अन वनेवं चिव्याचागु यःबु लँचा खना बिचाः यात - प्रब्रजितपिं च्वनिगु थाय् जुइमाः । व उगु हे लँपु वना अन थ्यंबले अन सुं मखना प्रब्रजितपितं मामाःगु सामानत खना बिचाः यात - “शायद देवेन्द्र शक्रं जि प्रब्रजित जुल धयागु खँ सिल जुइमाः ।” वं थःगु वसः त्वःता ह्याउँगु वर्णयागु बल्कल चीवर पुना छ्छे ब्वहलय् अजिन (मृग) यागु छ्चंगु पाछाल । हानं जटा चिना ब्वहलय् भिहचा घाना, ल्हातं

तुतां चुया, पर्णशालां पिहाँ वया चंक्रमण भूमि वन, । तःकोमच्छ उखे थुखे चाःहिला जुल । प्रव्रज्या-श्री बनयात सुशोभित यायां योगविधिद्वारा प्रव्रज्या जुया न्हेन्हुया दिनय् च्यागू समापत्ति व न्यागू अभिज्ञा प्राप्त याना फलमूल नया याकचा हे च्वं च्वन ।

(उखे) वया मांबौपिं, मित्र, सुहृदयपिं व थःधितिपिंसं वयात मखना ख्वया माला जुया च्वन । छम्ह वनवासी कपिट्टबनयागु आश्रमय् बोधिसत्त्वयात खना, म्हसिइका, वया मांबौपिंत कंवन । इमिसं जुजुयात धाःवन । जुजुं “नु, वयात स्ववने नु” धया वया मांबौपिं, अनुयायीपिं व्वना वनवासी क्यना व्यूगु लैपुं वना गोदावरीया सिथय् थ्यंकः वन । बोधिसत्त्वं नदीया सिथय् वया, आकाशय् च्वना, धर्मोपदेश बिया, इपिं सकसितं आश्रमय् तये हल । जुजुं निसें कया सकलें प्रव्रजित जुल । ऋषिसमूहं घेरे याका बोधिसत्त्व अन हे च्वं च्वन ।

बोधिसत्त्व अन च्वना च्वंगु खँ सारा जम्बुद्वीप छगुलिं फैले जुल । राष्ट्रवासीपिं जनतात सहित जुजुपिं वया वयाथाय् प्रव्रजित जूवल । यक्व मनूत दत । छसिंकथं इमिगु ल्याः द्वलंद्रः खात । सुं गुम्हसियाके कामभोग सम्बन्धी संकल्प विकल्प मनय् दना वल धाःसा बोधिसत्त्व वना इमि न्ह्योने आकाशय् दना इमित धर्मोपदेश बिइगु यात, योगविधि कनेगु याना च्वन । वयागु उपदेशअनुसार वना समापत्ति प्राप्त याना, निष्णात जूपिं मूख्यपिं न्हेम्ह शिष्यपिं दत - सालिस्सर, मेण्डिस्सर, पब्बत, कालदेवल, किसवच्छ, अनुसिस्स व नारद । लिपा जूबले कपिट्ट आश्रम जाल । ऋषिपिं च्वनेत थाय् मगात ।

अनलि बोधिसत्त्वं सालिस्सरयात सःता धाल - “सालिस्सर ! थुगु आश्रम ऋषिपिनि नितिं मगात । छं थुपिं ऋषिपिंत व्वना चण्डप्रद्योतया राज्यय् लम्बचूलक शहर लिक्क वना च्वं हूँ ।” वं “ज्यू” धया वयागु खँ न्यना अले अनेक द्वलंद्रः ऋषिपिंत व्वना अन वना च्वंवन । वःपिं मनूतय्पाखे हानं आश्रम जाल । बोधिसत्त्वं मेण्डिस्सरयात सःता प्रेरित याना धाल- “सुरद्व जनपदया सीमापाखे सातोदिका धयागु नदी दु, छं थुपिं ऋषिपिं व्वना वना उकिया सिथय् च्वं हूँ ।” अथे हे याना स्वकोगु पटक पब्बतयात “महाअटवीस अञ्जन पर्वत दु, उकिया आश्रय कया च्वं हूँ” धया वयात छूवत । प्यकोगु पटकय् कालदेवलायात “दक्षिणापथय् अवन्ति राज्यय् धनशैल धयागु पर्वत दु, अन छ उकिया आश्रय कया च्वं” धया छूवया बिल । हानं कपिट्टबन जाल । न्यागूगु स्थानय् द्वलंद्रः ऋषिपिं मुन । किसवच्छ बोधिसत्त्वयागु अनुज्ञा कया दण्डकी जुजुया प्रदेशय् कुम्भवती नगरय् सेनापतिया आश्रय कया उद्यानय् च्वनेगु यात । नारद मञ्जिम देशय् अरंजर गिरि धयागु पर्वत श्रृङ्गलाय् च्वनेगु यात । अनुसिस्स छम्ह बोधिसत्त्वयाथाय् हे च्वं च्वन ।

उगु इलय् दण्डकी जुजुं छम्ह सत्कार प्राप्त जूम्ह वेश्यायात पद च्युत याना बिल । वं चाःहिला जुजुं उद्यानय् थ्यंकः वंबले किसवच्छ तपस्वीयात खन । बिचाः याना “ध्व अलक्षिनम्ह जुइमाः । ध्वयागु म्हय् ई फाना मोल्हुया वने माल ।” व दतिवं याःबले दकले न्हापां थुक याना वांछवये माःगु ई किसवच्छ तपस्वीया जटाय् हे थुकलं बिया हानं लिपा वयागु दतिवं नं वयागु जटाय् वांछवया थः स्वयं मोल्हुवन । जुजुं नं वयात लुमंका हानं न्हापायागु पदय् तुं तया बिल । वं मूढताया कारणं “अलक्षिनम्हसिया छचनय् थुकलं बियागुलिं जित हानं पद दत” धका प्रचार यात । अनं छुं दिन लिपा जुजुं पुरोहितयात पद च्युत याना बिल । वं उम्ह वेश्याथाय् वना न्यंवन - “छंत गुकथं थःगु न्हापायागु पद प्राप्त जुल ?” वं लिसः बिल “जुजुया उद्यानय् छम्ह अलक्षिनम्हसियागु छचनय् थुकलं बिइवं दुगु खः ।” पुरोहितं नं अन वना अथे हे याना वयागु छचनय् ई फःवन । जुजुं वयात नं वयागु न्हापायागु पदय् प्रतिष्ठित याना बिल ।

लिपा जूबले, जुजुया प्रत्यन्त देशय् विद्रोह व्वलन । जुजु सेना ज्वना युद्ध यायेत पिहाँ वन । मूढम्ह पुरोहितं जुजुयाके न्यन - “महाराज ! छपिनि जय यःला अथवा पराजय ?” “जय” धका धायेवं धाल - “अथेसा उद्यानय् छम्ह अलक्षिनम्ह च्वं च्वंगु दु, वयागु म्हय् ई फाना वा ।” जुजुं वं धाःगु खँ न्यना आज्ञा

बिल “जिनाप वनिपिं सकसिनं अलक्षिनम्ह मनूयात थुकलं बिया हूँ।” थुलि धया उद्यानय् वना दकले न्हापां थःम्हं हे वयागु जटाय् ई फाना दतिवं नं अन हे बांछवया मोल्हुया वन । वयागु सेनातय्सं नं अथे हे याना वन । इपिं चिला वनेवं सेनापतिं तपस्वीयात स्ववन अले वयागु जटां दतिवं लिकया बिल, बांलाक मोल्हुका विद्धुंका न्यन - “जुजुया छु जुइगु जुइ ?” “आयुष्मान् ! जिगु मनय् ला गुगु क्षोभ म्दु । परन्तु देवतापिं कुपित जूगु दु । थनिं न्हेन्हुया दिनय् सारा राष्ट्र अराष्ट्र जुया वनी । छ याकनं बिस्यू वना मेथाय् च्वं हूँ ।” व भयं त्रसित जुया, जुजुयात धाःवन । जुजुं वयागु खँय् विश्वास मयाः । सेनापति दित, थःगु छँय् वना थःम्ह काय् कलापिं व्वना बिस्यू वना मेगु राष्ट्रय् च्वंवन । सरभङ्ग शास्तां थुगु खँ सिइसार्थं वं निम्ह ल्याय्म्हपिं तपस्वीपित छवया किसवच्छ तपस्वीयात डोली तया आकाश मार्गं काय्के छवत । जुजु युद्ध याना विद्रोहीपित ज्वना नगरय् लिहाँ वल ।

इपिं वयेधुंका देवतापिसं न्हापां वा वय्कल । वा वय्केधुंका बाः वया दक्व लाशतय्त चुइक यंकेवं शुद्धगु फिसः ब्वय् दिव्य स्वाँया वा गात । स्वाँया दचोने चिचिग्वःगु ध्यबा वा गात । चिचिग्वःगु ध्यबाया दचोने कार्षापण वा गात । अले कार्षापणया दचोने दिव्य तिसातय्गु वा गात । मनूत लयल्यतातां लुंयागु तिसा मुंवेनेगु यात । उगु इलय् इमिगु म्हय् थीथी प्रकारयागु चम्के जूगु ल्वाभत वा गात । मनूत नचुस्सेच्वंक त्वाः त्वाः दला वन । अले इमिगु दचोने ततःग्वःगु ह्याउँक ग्वागु चट्टानत वा गात । उकिया दचोने ख्वीकु जा जाय्क नचूगु फिया वा गात । थुकथं ख्वीगू योजनया राष्ट्र उजाड जुल । थुकथं उगु राष्ट्र नाश वंगु खँ सारा जम्बुद्वीपय् प्रसिद्ध जुल ।

उगु राष्ट्रया दुने राज्य याना च्वंपिं स्वम्ह जुजुपिं कालिंग, अट्टक व भीमरथपिसं बिचाः यात - “न्यना तयागु दु, न्हापाया इलय् वाराणसी कलाबु धयाम्ह काशीराजं क्षान्तिवादी तपस्वीया विरुद्धय् अपराध याःगुलिं पृथ्वीस दुसुना वंगु खँ । अथे हे नामिकीट जुजुं तपस्वीयात खिचातय्सं न्याका सहस्र बाहु दुम्ह अर्जुनं अंगीरसया प्रति अपराधी जूम्ह जुया अले आः दण्डकी जुजुं किसवच्छया प्रति अपराधी जुया सराष्ट्र विनाश जुया वन । थुपिं प्यम्हं जुजुपिं गन वना उत्पन्न जूवन धयागु खँ जिमिसं मस्यू । सरभङ्ग शास्ता छम्ह त्वःता मेपिं सुनानं कने फइ मखु । वसपोलयाथाय् वना न्यंवेने माल ।” इपिं स्वम्ह जुजुपिं नं भव्य नक्सां प्रश्न न्यनेत पिहाँ वन । इमिसं फलानाम्ह फलानाम्ह जुजुपिं नं म्हतिं म्हतिं प्रश्न न्यनेत वःगु धका मस्यूगु जुया च्वन । थथःपिसं जिपिं याकचा जक पिहाँ वया धका भाःपिया च्वन । इपिं सकलें गोदावरी लिक्क नाप लात । इपिं रथं कुहाँ वया छगू हे रथय् च्वना गोदावरीया सिथय् थ्यंकः वन ।

उगु इलय् पाण्डुवर्ण कम्बल सिलासनय् फेतुना च्वंम्ह शक्रया मनय् न्हेगू न्ह्यसः न्यनेगु विचार लुया वल । वं बिचाः यात सरभङ्ग शास्ता छम्ह बाहेक मेपिं सुं नं सदेवलोकय् थुगु न्ह्यसःया लिसः बिइ फुपिं दइ मखु । जिं वसपोलयाके थुपिं न्ह्यसः न्यंवेने । थुपिं स्वम्ह जुजुपिं नं न्ह्यसः न्यनेत हे गोदावरीया सिथय् थ्यंकः वया च्वंगु दु । थुमिके च्वंगु न्ह्यसः नं जिं हे न्यने ।” थुलि बिचाः याना व निगुलिं देवलोकयापिं देवतापिसं घेरा लगे याका देवलोकं कुहाँ वल । व हे दिनय् किसवच्छयागु देहान्त जुल । वयागु शरीर-कृत्य यायेया नितिं प्यंगू थासं द्वालंद्रः ऋषिगणपिं मुंवल । इमिसं किसवच्छया नितिं चन्दनयागु चिता दय्का शरीरयागु अग्नि संस्कार यात । च्याना च्वंगु चिताया प्यखेरं बागू योजन भूमिस दिव्य स्वाँ वा गात ।

बोधिसत्त्वं वयागु शरीर-कृत्य याये सिधय्का आश्रमय् प्रवेश याना ऋषिपिनि प्रमुख उपस्थिती फेतुत । उपिं जुजुपिं नं नदी सिथय् थ्यंगु इलय् महासेना-वाहन-तूर्य बाजं थाना हल । बोधिसत्त्वं तायेवं अनुसिस्स तपस्वीयात सःता धाल - “तात ! वना छुकिया सः धका स्वया वा ।” व लःया घः ज्वना वन । अन थ्यंका वं स्वम्ह जुजुपित खनेवं इमिके न्ह्यसः न्यन्यं न्हापांगु गाथा धाल -

“अलङ्कृता कुण्डलिनो सुवत्था, वेळुरियमुत्ताथरुखग्गबन्धा ।
रथेसभा तिड्ढथ के नु तुम्हे, कथं वो जानन्ति मनुस्सलोके’ति” ॥

“अलंकृतगु कुण्डल तिया तःपिं, सुवस्त्र पुना तःपिं, बिल्लौर व मोति थुना तःगु खड्गया म्यान् धारणा याना तःपिं, हे रथतयगु स्वामीगणपिं ! आसे ! छपिं सु सु खः ? छपिंत लोकय् गुकथं सम्बोधन याइगु खः ?”

वयागु खँ न्यना इपिं रथं कुहाँ वल अले नमस्कार याना दना च्वन । इपिंमध्ये अट्टकराजं वलिसे खँल्हाबल्हा यासे निपुगु गाथा धाल -

“अहमट्टको भीमरथो पनायं, कालिङ्गराजा पन उग्गतोयं ।
सुसञ्जतानं इसीनं दस्सनाय, इधागता पुच्छितायेम्ह पञ्हे’ति” ॥

“जि अट्टक खः, थुम्ह भीमरथ खः, अले थुम्ह प्रसिद्धम्ह कालिंग जुजु खः । जिपिं थन संयमीपिं ऋषिपिनिगु दर्शन याना वसपोलपिंके न्ह्यसः न्यनेया नितिं वयापिं खः ।”

उम्ह तपस्वी लिसः बिल- “महाराज ! असल हे जुल । गन वये माःगु खः छपिं अन हे बिज्यात । स्नान याना, विश्राम याना, आश्रमय् वना, ऋषिपिंत प्रणाम याना शास्तायाके न्ह्यसः न्यना बिज्याहुँ ।” अनलि वलिसे खँल्हाबल्हा यायां लःया घः व्यकुं च्याना क्वय् वाःगु लः हुँ वं आकाशपाखे थस्वःबले शक्रयात खन, वलिसे देवराजपिनिगु बथानत दुगु खः, अले व ऐरावत धयाम्ह किसिया म्ह्य् च्वना आकाशं कुहाँ वया च्वंम्ह खः । वं शक्रलिसे खँल्हाबल्हा यासे स्वपुगु गाथा धाल -

“वेहायसं तिड्ढसि अन्तलिक्खे, पथद्धनो पन्नरसेव चन्दो ।
पुच्छामि तं यक्ख महानुभाव, कतं तं जानन्ति मनुस्सलोके’ति” ॥

“हे आकाशय् च्वं च्वंम्ह ! हे पून्हीया तिमिला समानं आकाशचारीम्ह ! हे महाप्रतापी यक्ष ! जिं न्यना च्वना, मनुष्यलोकय् (मनूतय्सं) छिमित छु धका सम्बोधन याइगु ?”

थुगु खँ न्यना शक्रं प्यपुगु गाथा धाल -

“यमाहु देवेषु ‘सुजम्पती’ति, ‘मघवा’ति तं आहु मनुस्सलोके ।
स देवराजा इदमज्ज पत्तो, सुसञ्जतानं इसीनं दस्सनाया’ति” ॥

“गुम्हसित देवलोकय् ‘सुजम्पति’ धाइगु खः, अले मनुष्यलोकय् मघवा धाइगु खः, व जि देवेन्द्र थौं थन सुसञ्जत ऋषिपिनिगु दर्शन यायेत वया च्वनाम्ह खः ।”

अनलि अनुसिस्सं धाल - “ज्यू महाराजपिं ! छलपोलपिं ल्यूल्यू बिज्याहुँ ।” धया वं लःघः ल्हवन अले आश्रमय् दुहाँ वना लःघः यथास्थानय् दिकल, स्वम्हं जुजुपिं व देवेन्द्र न्ह्यसः न्यनेत वःगु बोधिसत्त्वयात बिनित यात । इपिं ऋषिपिनिगु दथुइ तःधंगु भव्यगु मण्डपय् फेतुत । स्वम्हं जुजुपिं वना ऋषिपिंत प्रणाम याना छखेलिक्क फेतुत । शक्रं नं कुहाँ वया, ऋषिगणपिंथाय् वया ल्हाः ज्वजलपा बिनित याना ऋषिपिनिगु स्तुति यायां न्यापुगु गाथा धाल -

“दूरे सुता नो इसयो समागता, महिद्धिका इद्धिगुणूपपन्ना ।
वन्दामि ते अयिरे पसन्नचित्तो, ये जीवलोकेत्थ मनुस्ससेट्ठा’ति” ॥

“जिमिसं न्हापां (तापाकं) निसें न्यना तयागु दु, ‘महान् ऋद्धि गुण दुपिं ऋषिपिनिगु आगमन जुया च्वंगु दु ।’ हे आर्यपिं ! जि प्रसन्न चित्त जुया छलपोलपिं सकसितं गुपिं लोक्य श्रेष्ठ जुया बिज्यापिं खः, छलपोलपिंत प्रणाम याना च्वना ।”

थुकथं ऋषिगणपिंत प्रणाम याना फेतुइगुली खुता दोषं बचे जुया, इन्द्र छखेलिकक फेतुत । वयात ऋषिपिनिपाखें ववय् न्ह्याना च्वंगु फसं दाःगु खंका अनुसिस्सं खुपुगु गाथा धाल -

“गन्धो इसीनं चिरदिक्खितानं, काया चुतो गच्छति मालुतेन ।
इतो पटिककम्म सहस्सनेत्त, गन्धो इसीनं असुचि देवराजा’ति” ॥

“चिर-प्रव्रजित ऋषिपिनिगु शरीरय् हाना वःगु फसं गाइबले उकिया गन्ध ववय्पाखे बाः वयाच्वन । हे सहस्रनेत्र ! थुकिं गाय्के मते । हे देवराज ! ऋषिपिनिगु गन्ध नवः ।”

थ्व खें न्यना शक्रं मेगु गाथा धाल -

“गन्धो इसीनं चिरदिक्खितानं, काया चुतो गच्छतु मालुतेन ।
विचित्तपुण्फं सुरभिं व मालं, गन्धञ्च एतं पाटिकङ्काम भन्ते ।
न हेत्थ देवा पटिककूलसञ्जिनो’ति” ॥

“चिर-प्रव्रजित ऋषिपिनिगु शरीरय् हाना वःगु फसं गाइबले उकिया गन्ध ववय्पाखे छाया बाः मवयेमा, भन्ते ! जिमित थुगु गन्धयात विचित्रगु स्वांभाया सुगन्धर्थे भाःपिया च्वना । देवतापिंत थुकी प्रतिकूल भावना दइ (मयः जुइ) मखु ।”

थुलि धया हानं बिन्ति यात - “भन्ते ! अनुसिस्स ! जिगु मनय् तःधंगु उत्साह तथा न्ह्यसः न्यनेया नितिं वयागु खः । जिमित अनुमति बिया बिज्याहुँ ।”

वं वयागु खें न्यनेधुंका आसनं दना ऋषिगणपिंके अनुमति फवफवं निपु गाथात धाल -

“पुरिन्ददो भूतपती यसस्सी, देवानमिन्दो सक्को मघवा सुजम्पति ।
स देवराजा असुरगणप्पमद्दो, ओकासमाकङ्कति प्जह पुच्छित्तुं ॥
“को नेविमेसं इध पण्डितानं, प्जहे पुट्टो निपुणे ब्याकरिस्सति ।
तिणञ्च रञ्जं मनुजाधिपानं, देवानमिन्दस्स च वासवस्सा’ति” ॥

“थुम्ह पुरिन्दद, भूतपति, यशस्वी, देवेन्द्र, मघवा, सुजम्पति, असुरपिंत मर्दन याइम्ह देवराज न्ह्यसः न्यनेया नितिं अनुमति फवना च्वन ।”

“थन उपस्थित जुया बिज्यापिं छलपोलपिं पण्डितपिं मध्ये सुनां थुपिं स्वम्ह जुजुपिनिगु व देवेन्द्र शक्रयागु सूक्ष्म न्ह्यसःतय्गु लिसः बिया बिज्याइ ?”

थुगु खें न्यना ऋषिगणपिंसं “पासा अनुसिस्स ! छ पृथ्वीस दना पृथ्वीयात मखंम्हर्थे जुया खें ल्हाना च्वन, सरभङ्ग शास्तायात त्वःता मेपिं सुनां थुपिं न्ह्यसःतय्गु लिसः बिइ फइ ?” धका धया थुगु गाथा धाल-

“अयं इसि सरभङ्गो तपस्सी, यत्तो जातो विरत्तो मेथुनस्सा ।
आचेरपुत्तो सुविनीतरूपो, सो नेसं प्जहानि बियाकरिस्सती’ति” ॥

६. फेतुइगुली खुता दोष छु छु धयागु खें अपण्णक जातक जा.नं. १ या पादटिप्पणी स्वया दिसं ।

“थुम्ह तपस्वी सरभङ्ग ऋषि खः । जन्म कालं निसें हे मैथुनधर्म अलग जुया बिज्याम्ह खः । आचार्य-पुत्र जुया बिज्याम्ह खः । विनयी जुया बिज्याम्ह खः । वसपोलं जक थुमिगु न्ह्यसःया लिसः बिया बिज्याइ ।”

थुलि धया ऋषिगणपिसं अनुसिस्सयात धाल - “पासा ! छं हे शास्तायात प्रणाम याना ऋषिगणपिनि पाखें शक्रया नितिं न्ह्यसः न्यनेत अनुमति कया ब्यु ।” वं “ज्यू” धया स्वीकार याना शास्तायात वन्दना याना अनुमति प्वप्वं मेगु गाथा धाल -

“कोण्डञ्ज पञ्हानि वियाकरोहि, याचन्ति तं इसयो साधुरूपा ।
कोण्डञ्ज एसो मनुजेषु धम्मो, यं बुद्धमागच्छति एस भारो’ति” ॥

“हे कोण्डञ्ज (गोत्र) ! न्ह्यसःतयगु लिसः बिया बिज्याहूँ । साधुरूप जुया बिज्याना च्वंपिं ऋषिगणपिसं छंपिंके प्रार्थना याना च्वन । हे कोण्डञ्ज ! ध्व हे मनूतयगु परम्परा खः, गुम्ह थकालिम्ह खः, वयात हे भार थपे जुइगु खः ।”

अनंलि बोधिसत्त्वं (महापुरुषं) अनुमति ब्युब्युं मेगु गाथा धाल -

“कतावकासा पुच्छन्तु भोन्तो, यं किञ्चि पञ्हं मनसाभिपत्थितं ।
अहञ्चि तं तं वो वियाकरिस्सं, जत्वा सयं लोकमिमं परञ्चा’ति” ॥

“छलपोलपितं अनुमति दु । छलपोलपिनि छु मनय् वल, प्रश्न न्यना बिज्याहूँ । जि हे थुगु लोक व परलोकया विशेषज्ञ जूगुलिं न्ह्यसःतयगु लिसः बिया बिये ।”

थुगु कथं अनुमति दयेवं शक्रं थःगु मनय् च्वंगु न्ह्यसः न्यन । थुगु अर्थयात प्रकाशित यायेया नितिं शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“ततो च मघवा सक्को, अत्थदस्सी पुरिन्ददो ।
अपुच्छि पठमं पञ्हं, यञ्चासि अभिपत्थितं ॥
“किं सू वधित्वा न कदाचि सोचति, किस्सप्पहानं इसयो वण्णयन्ति ।
कस्सीध वुत्तं फरुसं खमेथ, अक्खाहि मे कोण्डञ्ज एतमत्थ’न्ति” ॥

“अनंलि मघवा, शक्र, अर्थदर्शी, पुरिन्दद, देवेन्द्रं थःगु मनय् च्वंगु न्हापांगु न्ह्यसः न्यन ।”

“सुयात (छुकियात) स्यायेवं गुबलें पश्चाताप जुइ मखु ? गजागु (वस्तुयात) त्याग यायेगुयात ऋषिगणपिसं प्रशंसा याः ? गुम्हसियागु छाःगु वचन सह यायेमाः ? हे कोण्डञ्ज ! जित थुगु खँ कना बिज्याहूँ ।”

अनंलि न्ह्यसःया लिसः ब्युब्युं -

“क्रोधं वधित्वा न कदाचि सोचति, मक्खप्पहानं इसयो वण्णयन्ति ।
सब्बेसं वुत्तं फरुसं खमेथ, एतं खन्ति उत्तममाहु सन्तो’ति” ॥

“क्रोधयात स्यायेवं गुबलें पश्चाताप जुइ मखु । ऋषिगणपिसं ढोंगीपह त्याग यायेगुयात प्रशंसा याः । सकसियागु छाःगु वचनयात सह यायेमाः - सन्तपुरुषपिसं थुकियात हे उत्तम शान्ति धका धया तल ।”

शक्रं धाल -

“सक्का उभिन्नं वचनं तित्तिक्खित्तुं, सदिस्स वा सेट्ठतरस्स वापि ।
कथं नु हीनस्स वचो खमेथ, अक्खाहि मे कोण्डञ्ज एतमत्थ’न्ति” ॥

“थः ज्वलंज्वःपिनिगु अथवा थःसिबे च्वय् च्वंपिनिगु – थुपिं निथीपिनिगु वचनयात ला सहन याये फइगु खः । हे कोण्डञ्ज ! जित कना बिज्याहूँ, थःसिबे क्वय्यापिनिगु वचनयात गुकथं सह यायेगु ?”

सरभङ्ग धाल –

“भया हि सेट्ठस्स वचो खमेथ, सारम्भहेतू पन सादिसस्स ।
यो चीध हीनस्स वचो खमेथ, एतं खन्ति उत्तममाहु सन्तो’ति” ॥

“थःसिबे च्वय्यापिनिगु (वचन) ग्यानां सह याइगु खः । थः बराबरपिनिगु (वचन) ल्वापु जुइ धका ग्यानां सह याइगु खः । थ्व गुगु वचन थःसिबे क्वय्यापिनिगु खः, उकियात हे सन्तपुरुषपिसं उत्तम शान्ति धका धाइगु खः ।”

थुगु खँ न्यना शक्रं धाल – “भन्ते ! न्हापां जुलसा छपिसं ‘सकसियागु वचनयात सह यायेमाः धका धया बिज्यात, हानं लिपा थ्व गुगु वचन थःसिबे क्वय्यापिनिगु खः उकियात सह यायेमाः धका धया बिज्यात । थ्व च्वय् व क्वय्या च्वः प्वः मिले मजुल ।” बोधिसत्त्वया लिसः खः – “शक्र ! लिपायागु खँ जिं थ्व क्वय्यापिं (जातियापिं खः) खः धका सिइका इमिगु छाःगु वचन यात सह यायेमाःगु सम्बन्धय् धयागु खः अले ख्वाः स्वया जक सत्त्व प्राणीपिनिगु श्रेष्ठता आदि सिइके फइ मखुगुलिं न्हापांगु खँ धयागु खः ।” हानं संसर्ग (सहवास, संगत) मयायेकं ख्वाः स्वया जक प्राणीपिनिगु श्रेष्ठता आदिया खँ सिइका काये थाक् । थुगु खँयात स्पष्ट यायेया नितिं गाथा धाल –

“कथं विजञ्जा चतुपत्थरूपं, सेट्ठं सरिक्खं अथवापि हीनं ।
विरूपरूपेण चरन्ति सन्तो, तस्मा हि सब्बेसं वचो खमेथा’ति” ॥

“दनेगु, फेतुइगु आदि प्यता आचरणं हे सु श्रेष्ठमह खः, सु बराबरमह खः, सु थःसिबे क्वय्यामह खः धयागु खँ सिइका काये फु । श्रेष्ठजनपिं नं कुरूप अवस्थाय् चाःहिला जुइ । उकिं सकसियागु वचनयात सह यायेमाः ।”

थुगु खँ न्यना शक्र शंका मदुमह जुल । अनंलि वं प्रार्थना यात – “भन्ते ! थुगु शान्तिया महात्म्य कना बिज्याहूँ ।”

अनंलि बोधिसत्त्वं (महासत्त्वं) धाल –

“न हेतमत्थं महतीपि सेना, सराजिका युज्जमाना लभेथ ।
यं खन्तिमा सप्पुरिसो लभेथ, खन्तीबलस्सूपसमन्ति वेरा’ति” ॥

“जुजुसहित तःधंगु भारी सेनातय्सं नं गुबले युद्ध याना अजागु वस्तु (शान्ति) यात प्राप्त याना काये फइ मखु, गुकियात क्षमाशील सत्पुरुषं प्राप्त याना काइगु खः । क्षमां हे वैर शान्त जुइ ।”

थुकथं बोधिसत्त्वया पाखें क्षमायागु महिमा प्रकाशित यायेवं उपिं जुजुपिसं “शक्रं थगु जक खँ न्यना च्वन । जिमित न्यनेगु मौका बिया मच्चं” धका मती तल । शक्रं इमिगु मनया खँ सिइका थःमहं बिचाः याना तःगु प्यंगु न्ह्यसःया खँ मन्यसे जुजुपिनिगु जिज्ञासाया खँ न्यनेत थुगु गाथा धाल –

“सुभासितं ते अनुमोदियान, अञ्जं तं पुच्छामि तदिह ब्रूहि ।
यथा अहुं दण्डकी नाळिकेरो, अथज्जुनो कलाबु चापि राजा ।
तेसं गतिं ब्रूहि सुपापकम्मिनं, कत्थूपपन्ना इसीनं विहेठका’ति” ॥

“छपिनिगु सुभाषित वचनयागु खँ अनुमोदन यासे जिं मेगु नं खँ न्यने त्यना, उगु खँया लिसः
बिया बिज्याहूँ । दण्डकी, नालिकीर, अर्जुन व कलाबु जुजुपिनिगु छु गति जुल ? उपिं पापीपिनिगु गति
कना बिज्याहूँ । ऋषिपित कष्ट ब्यूपिं इपिं गन उत्पन्न जूवन ?”

थुगु खँया लिसः व्युव्यं महासत्त्वं न्यापु गाथात धाल -

“किसज्जि वच्छं अवकिरिय दण्डकी, उच्छिन्नमूलो सजनो सरद्धो ।
कुक्कुळनामे निरयाम्हे पच्चति, तस्स फुलिङ्गानि पतन्ति काये ॥

“यो सञ्जते पब्बजिते अहेठयि, धम्मं भणन्ते समणे अदूसके ।
तं नाळिकेरं सुनखा परत्थ, सङ्गम्म खादन्ति विफन्दमानं ॥

“अथज्जुनो निरये सत्तिसूले, अवंसिरो पतितो उद्धंपादो ।
अङ्गीरसं गोतमं हेठयित्वा, खन्ति तपस्सिं चिरब्रह्मचारिं ॥

“यो खण्डसो पब्बजितं अछेदयि, खन्ति वदन्तं समणं अदूसकं ।
कलाबुवीचिं उपपज्ज पच्चति, महापतापं कटुकं भयानकं ॥

“एतानि सुत्वा निरयानि पण्डितो, अञ्जानि पापिटतरानि चेत्थ ।
धम्मं चरे समणब्राह्मणेषु, एवंकरो सग्गमुपेति ठान’न्ति” ॥

“दण्डकीं किसवच्छ (तपस्वी) या म्हय् ई फाना थुकलं आदि ब्यूगुलिं व, व वया जनता तथा राष्ट्र
निर्मूल जुया वन । व कुक्कुल धयागु नरकय् च्याना च्वन । वयागु म्हय् मि कुतुं वया च्वन ।”

“नालिकीर जुजुं गुपिं धर्मोपदेशक, निर्दोष, संयमपिं, प्रब्रजित श्रमणपित ठगे यात, उम्ह जुजुयात
परलोकय् खिचात मुना नया च्वन अले व छटपटे जुया च्वन ।”

“क्षमाशील, चिर-ब्रह्मचारी तपस्वी अंगीरस गौतमयात कष्ट ब्यूगु कारणं अर्जुन शक्तिशूल (भाला
आदिं सुइका च्वने माःगु) नरकय् छचो क्वय् तुति च्वय् लाका च्वने माल ।”

“गुम्ह कलाबु जुजुं क्षमाशील, निर्दोष, प्रब्रजित श्रमणयात त्वाः त्वाः थला बिल, उकिं याना व
महान् तापयुक्तगु, कटु, भयानक अवीचि नरकय् लाना छ्वय्का च्वं च्वने माल ।”

“पण्डितजनपिसं नरकयागु खँ न्यना अले थुपिं सिबे नं ग्यानपूगु भयानकगु मेमेगु नं नरकत दनि
धयागु खँ सिइका श्रमण ब्राह्मणपिनिप्रति धर्माचरण यायेमाः । थथे यायेवं स्वर्ग लाभ जुइ ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं प्यम्ह जुजुपितं छु जुल धयागु खँ कना बिइवं स्वम्हं जुजुपिं शंका मदुपिं जुल ।
अनलि शक्रं थःगु ल्यं दनिगु प्यंगू प्रश्न न्यन्त्यं गाथा धाल -

“सुभासितं ते अनुमोदियान, अञ्जं तं पुच्छामि तदिह ब्रूहि ।
कथंविधं सीलवन्तं वदन्ति, कथंविधं पञ्जवन्तं वदन्ति ।
कथंविधं सप्पुरिसं वदन्ति, कथंविधं नो सिरि नो जहाती’ति” ॥

“छुपिनिगु सुभाषित (वचन) यात अनुमोदन यायां मेमेगु खें न्यने त्यना । उकिया लिसः बिया बिज्याहूँ । गजाम्ह मनूयात शीलवान् धाइ ? गजाम्ह मनूयात प्रज्ञावान् धाइ ? गजाम्ह मनूयात सत्पुरुष धाइ ? गजाम्ह मनूयात सौभाग्यं त्वःती मखु ?”

थुपिं न्ह्यसःतय्गु लिसः ब्युब्युं बोधिसत्त्वं प्यपु गाथात धाल -

“कायेन वाचाय च योध सज्जतो, मनसा च किञ्चि न करोति पापं ।
न अत्तहेतू अलिकं भणेति, तथाविधं सीलवन्तं वदन्ति ॥

“गम्भीरपज्जं मनसाभिविन्तयं, नाच्चाहितं कम्म करोति लुहं ।
कालागतं अत्थपदं न रिञ्चति, तथाविधं पज्जवन्तं वदन्ति ॥

“यो वे कतञ्जू कतवेदि धीरो, कल्याणमित्तो दब्धभत्ति च होति ।
दुखितस्स सक्कच्च करोति किच्चं, तथाविधं सप्पुरिसं वदन्ति ॥

“एतेहि सब्बेहि गुणेहुपेतो, सद्धो मुदू संविभागी वदञ्जू ।
सङ्गाहकं सखिलं सण्हवाचं, तथाविधं नो सिरि नो जहाती’ति” ॥

“गुम्ह काय, वाक् व मनं संयमी जुइ, मनं नं छुं पापकर्म याइ मखुम्ह जुइ अले स्वार्थया नितिं नं मखुगु खें ल्हाइ मखुम्ह जुइ - थजाम्ह मनूयात सदाचारी धाइ ।”

“गुम्ह मनं गम्भीर प्रश्नयात वाला स्वइम्ह जुइ, लोभयागु बशय् वना आत्महितया विरुद्धय् ज्या याइम्ह जुइ मखु, छसिंकथं न्ह्योने वगु मौकायात ल्हातं वंके बिइम्ह जुइ मखु, अजाम्ह मनूयात प्रज्ञावान् धाइ ।”

“गुम्ह कृतज्ञम्ह जुइ, याना तःगु उपकारयात बदला बिइत स्वइम्ह जुइ, कल्याणप्रियम्ह जुइ, दृढ भक्तिमान्म्ह जुइ, दुःखीयात उपकार यायेया नितिं कुतः याइम्ह जुइ, अजाम्ह मनूयात सत्पुरुष धाइ ।”

“थुपिं सकतां गुण दुम्ह गुम्ह श्रद्धावान् जुइ, मृदु जुइ, संविभागीम्ह जुइ प्रज्ञावान्म्ह जुइ, संग्राहक जुइ, मधुर भाषी जुइ, स्निग्ध जुइ, अजाम्ह मनूयात श्रीं त्वःती मखु ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं आकाशय् चन्द्रमा लुइका क्यनेथें याना न्ह्यसःया लिसः बिल । थनं क्वय्या बाकी न्ह्यसः व उकिया लिसः खः -

“सुभासितं ते अनुमोदियान, अज्जं तं पुच्छामि तदिह् ब्रूहि ।
सीलं सिरिञ्चापि सतञ्च धम्मं, पज्जञ्च कं सेट्तरं वदन्ति ॥

“पज्जा हि सेट्ठा कुसला वदन्ति, नक्खत्तराजारिव तारकानं ।
सीलं सिरि चापि सतञ्च धम्मो, अन्वायिका पज्जवतो भवन्ति ॥

“सुभासितं ते अनुमोदियान, अज्जं तं पुच्छामि तदिह् ब्रूहि ।
कथं करो किन्तिकरो किमाचरं, किं सेवमानो लभतीथ पज्जं ।
पज्जाय दानिप्पटिपदं वदेहि, कथं करो पज्जवा होति मच्चो ॥

“सेवेथ वुद्धे निपुणे बहुस्सुते, उग्गाहको च परिपुच्छको सिया ।
सुणेय्य सक्कच्च सुभासितानि, एवं करो पज्जवा होति मच्चो ॥

“स पञ्जवा कामगुणे अवेबखति, अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो च ।
एवं विपरसी पजहाति छन्दं, दुक्खेसु कामेसु महब्भयेसु ॥

“स वीतरागो पविनेय्य दोसं, मेत्तं चित्तं भावये अप्पमाणं ।
सब्बेसु भूतेसु निधाय दण्डं, अनिन्दितो ब्रह्ममुपेति ठान'न्ति” ॥

“छपिनिगु सुभाषित वचनयात अनुमोदन यायां जिं छपिंके मेगु न्ह्यसः न्यने त्यना, कना बिज्याहूँ ।
शील, सौभाग्य, सत्पुरुषया धर्म व प्रज्ञा - थुपिं मध्ये दकले श्रेष्ठगु छु खः ?”

“अर्थ स्यूपिं मनूतयूसं प्रज्ञायात हे श्रेष्ठ धया तल । थ्व तारागणमध्ये चन्द्रमा समान खः । शील,
सौभाग्य व सत्पुरुषया धर्मत प्रज्ञावान्या ल्यूल् वइ ।”

“छपिनिगु सुभाषित वचनयात अनुमोदन यायां जिं छपिंके मेगु न्ह्यसः न्यने त्यना, कना बिज्याहूँ ।
गथे यायेवं, छु यायेवं, गजागु आचरणं व गजाम्हसिया संगत यायेवं प्रज्ञाया लाभ जुइ ? आः प्रज्ञाया लैपु
(पथ) कना बिज्याहूँ । मनूत गुकथं प्रज्ञावान् जुइ ?”

“गुम्ह (ज्ञान) वृद्धम्ह खः, दक्षम्ह खः, बहुश्रुतम्ह खः, थजापिं मनूतयूगु संगत यायेमाः । इमिके
ग्रहण काइम्ह जुया न्ह्यसः न्यनिम्ह जुइमाः । इमिगु सुभाषितयात मनं दुगयंक न्यनेमाः । थथे यायेवं मनु
प्रज्ञावान् जुइ ।”

“गुम्ह प्रज्ञावान्म्हं कामभोगयात अनित्य, दुःख व रोगकथं सिइका काइ वं दुःखरूपी, भयरूपी
कामभोगया प्रति थःगु आसक्ति त्वःता बिइ ।”

“वं वीतराग द्वेष मुक्त जुया असीम मैत्रीयागु भावना याइ । वं सकल प्राणीपिनि प्रति दण्ड त्यागी
जुया निर्दोष जीवन व्यतीत यायां ब्रह्मलोक्य थ्यंकः वनी ।”

थुकथं बोधिसत्त्वया पाखें कामभोगयू दोष प्रकट याना क्यनेवं उपिं स्वम्हं यक्व सेना आदि मनूत
दुपिं जुजुपिनि तदङ्गरूपं कामभोगया प्रति आसक्ति नष्ट जुया वन । थुगु खँ सिइका बोधिसत्त्वं इमिगु प्रशंसा
यायां गाथा धाल -

“महत्थियं आगमनं अहोसि, तवमडुका भीमरथस्स चापि ।
कालिङ्गराजस्स च उगतस्स, सब्बेस वो कामरागो पहीनो'ति” ॥

“जुजुपिं ! छिपिं अट्टक, भीमरथ व कालिङ्ग जुजुपिनिगु तःधंगु अर्थ सिद्ध जुल गुगुकि छिपिनिगु
कामराग मदया वन ।”

थुगु खँ न्यना महासत्त्वयागु स्तुति यायां जुजुपिसं गाथा धाल -

“एवमेत्तं परचित्तवेदि, सब्बेस नो कामरागो पहीनो ।
करोहि ओकासमनुग्गाहाय, यथा गतिं ते अभिसम्भवेमा'ति” ॥

“हे परचित्त स्यूम्ह ! व अथे हे खः । जिपिं सकसियागु कामराग प्रहीण जुल । अनुग्रह याना आः
जिमित अवकाश बिया बिज्याहूँ, गुकिं याना जिमिसं नं छपिनिगु गुगु गति खः, उगु गति प्राप्त याये
खनेमा, अर्थात् प्रव्रज्या दयेमा ।”

अले अवकाश व्युव्युं महासत्त्वं इमित मेगु गाथा धाल -

“करोमि ओकासमनुग्गाहाय, तथा हि वो कामरागो पहीनो ।
फाराथ कायं विपुलाय पीतिया, यथा गतिं मे अभिसम्भवेथा'ति” ॥

“अनुग्रहपूर्वक अवकाश बिया च्वना, छिमिगु कामराग प्रहीण जूग दु, ध्यान सुखया प्रीति शरीरय् फिजे या अले जिगु गतिथे हे छिमिगु नं जुइ ।”

थुगु खं न्यना स्वीकार यायां गाथा धाल -

“सब्बं करिस्साम तवानुसासनिं, यं यं तुवं वक्खसि भूरिपञ्ज ।
फराम कायं विपुलाय पीतिया, यथा गतिं ते अभिसम्भवेमा’ति” ॥

“हे महाप्रज्ञावान् ! छु छु छपिसं धया विज्यात उगु उगु छपिनिगु सकतां उपदेश अनुसार जिमिसं पालन याये अले ध्यानया प्रीति थुगु शरीरय् फैले याये । अले छपिनिगु गुगु गति खः जिमिगु नं अजागु हे जुइ ।”

अले सेनासहित इमित प्रव्रजित याना ऋषिगणय् नियुक्त यायां महासत्त्वं गाथा धाल -

“कताय वच्छस्स किसस्स पूजा, गच्छन्तु भोन्तो इसयो साधुरूपा ।
ज्ञाने रता होथ सदा समाहिता, एसा रती पब्बजितस्स सेट्ठा’ति” ॥

“किसवच्छया पूजा याना छिपिं ऋषिपिं बांलाक हूँ अले न्ह्याबलें ध्यानय् समाधिष्ठ जुया ध्यानय् मन लगे या - थ्व हे परम्परा प्रव्रजितपिनि नितिं श्रेष्ठ खः ।”

वयागु वचन न्यना वन्दना याना ऋषिपिं आकाश च्वं च्वं थथःपिं च्वनेगु थासय् तुं लिहाँ वन । शक्र नं आसनं दना महासत्त्वयात स्तुति यायां निपा ल्हाः बिनित्ति याना सूर्ययात नमस्कार यायेथे याना महासत्त्वयात नमस्कार यायां परिषदय् तुं लिहाँ वन । थुगु कारण सिइका शास्तां थुगु गाथात आज्ञा जुया विज्यात -

“सुत्वान गाथा परमत्थसंहिता, सुभासिता इसिना पण्डितेन ।
ते वेदजाता अनुमोदमाना, पक्कामु देवा देवपुरं यसस्सिनो ॥

“गाथा इमा अत्थवती सुव्यञ्जना, सुभासिता इसिना पण्डितेन ।
यो कोचिमा अट्टिकत्वा सुणेय्य, लभेथ पुब्बापरियं विसेसं ।
लद्धान पुब्बापरियं विसेसं, अदस्सनं मच्चुराजस्स गच्छे’ति” ॥

“पण्डित ऋषिं धाःगु सुभाषित परमार्थं युक्तगु गाथा न्यना प्रीतिं युक्त जुया अनुमोदन याना यश सम्पन्नम्ह देवता देवपुरय् वन ।”

“पण्डितम्ह ऋषिं कंगु थुपिं अर्थयुक्त व्यञ्जनयुक्त सुभाषित गाथात गुम्हसिनं मन बिया न्यनी, वं पूर्वापर (प्रथम, द्वितीय ध्यानादि) विशेषता प्राप्त याइ । थुकथं पूर्वापर विशेषता प्राप्त याना मृत्युराजं मखंगु थासय् थ्यंकः वनी ।”

थुकथं शास्तां अरहत्या च्चकाय् थ्यंका धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं मौद्गल्यायनया मृत्यसंस्कारय् पुष्पवृष्टि (स्वाँ वा गाःगु) खः” धका आज्ञा जूसे (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना विज्यात । अनंलि थथे आज्ञा जुया विज्यात -

“सालिस्सरो सारिपुत्तो, मेण्डिस्सरो च कस्सपो ।
पब्बतो अनुरुद्धो च, कच्चायनो च देवलो ॥

“अनुसिस्सो च आनन्दो, किसवच्छो च कोलितो ।
नारदो उदायित्थेरो, परिसा बुद्धपरिसा ।
सरभङ्गो लोकनाथो, एवं धारेथ जातक'न्ति” ॥

“(१) सालिस्सर सारिपुत्र खः, (२) मेण्डिस्सर काश्यप खः, (३) पब्बत अनुरुद्ध खः, (४) देवल कात्यायन खः, (५) अनुसिस्स आनन्द खः, (६) किसवच्छ कोलित (मौद्गल्यायन) खः, (७) नारद उदायी स्थविर खः, अले परिषद् बुद्ध-परिषद् खः, सरभङ्ग जुलसा लोकनाथ खः धका थुगु जातकयात धारण या ।”

- * -

५२३. अलम्बुसा जातक

“अथब्रवि...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय च्वना विज्यागु इलय न्हापायाम्ह कलातं लोभे यागुया बारे कया आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

थुगु कथा इन्द्रिय जातक (जा. नं. ४२३) स वये धुंकूगु जुल । शास्तां उम्ह भिक्षुयात “भिक्षु ! छु छ धात्थे उद्विग्न चित्त जूम्ह खः ला ?” धका न्यना विज्यायेवं “धात्थे खः, भन्ते !” धका विन्ति यात । अले “सुनां उद्विग्न यात ?” धका न्यना विज्यात । लिसः बिल - “न्हापायाम्ह कलातं ।” “भिक्षु ! थुम्ह मिसा छंगु अनर्थ याःम्ह खः, थ्वयागु कारणं छंगु ध्यान नष्ट जुल, अले स्वदैतक छ मूढ मस्तम्ह जुया होश तंका जुल । होश वयेवं आपालं ख्वया जुल” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया विज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय बोधिसत्त्व काशी राष्ट्र्य ब्राह्मण कुलय जन्म ग्रहण याना तःधिक जुइवं सकतां शिल्प सःम्ह स्पूम्ह जुया ऋषिपिनिगु प्रब्रज्याकथं प्रब्रजित जुया फलमूल नया जंगलय च्वं च्वन ।

पोथीम्ह चला छम्ह दु । वं वया च्व फाइगु थासय बुया वःगु धाय नल, लः त्वन । थुलिया भित्रय उकी व आसक्त जुल अले वया प्वाथय दत । अनं लिपां निसँ व अन हे वया आश्रमया जःख वयेगु याना च्वन । बोधिसत्त्वं बिचाः याना स्वबले वं थुगु खँ सिइका काल ।

लिपा जूबले उम्ह पोथीम्ह चलां मिजँम्ह मचा° छम्ह बुइकल । बोधिसत्त्वं वयात पुत्र-स्नेहं लहिना तल । वयागु नां जुल ऋषिश्रृङ्ग । व जां दयेवं वयात प्रव्रजित याना थः बुरा जुइवं वयात ब्वना थः नारीबनय् वन । अले उपदेश बिल - “तात ! थुगु हिमालय प्रदेशय् थुपिं स्वार्थे बांलापिं मिसात दु । गुपिं इमिगु बशय् लाःवनी इमित इमिसं हां नापं नष्ट याना स्यंका बिइ । इमिगु बशय् लाःवने मज्यू ।” थुकथं उपदेश बिया, लिपा थः ब्रह्मलोकगामी जुल ।

ऋषिश्रृङ्ग नं ध्यान क्रीडा यायां हिमालयय् च्वं च्वं, घोरम्ह तपस्वी जुल । वं थःगु इन्द्रिययात स्याना छ्वयेथें याना बशय् तया तल । वयागु शीलयागु तेजं शक्रभवन क्वाना वल ।

शक्रं ध्यान तया स्वबले थुगु खें सिइका काल । लाःसा थ्वं जिगु शक्रत्व जकं लाका काइगु मखुला धका ग्यात । वं छम्ह अप्सरायात छ्वया वयागु शील भंग याके माल धका कोछित । वं सारा देवलोक्य् माला स्वत । थः निगूत्या करोड सेविकापिं मध्ये अलम्बुसा अप्सरा छम्ह जक अजाम्ह खन गुम्हसिनं वयागु शील स्यंका बिइ फुगु खः । वं वयात सःतके छ्वया वयागु शील खण्डित याना बिइत आज्ञा बिल ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित याना बिज्यासे शास्तां थुगु गाथा आज्ञा जुया विज्यात -

“अथब्रवि ब्रहा इन्दो, वत्रभू जयतं पिता ।
देवकज्जं पराभेत्वा, सुधम्मायं अलम्बुस’न्ति” ॥

“अनंलि महान् वत्रभू, जयतं-पिता इन्द्रं सुधर्माय् देवकन्यायात समर्थम्ह खंका सिइका उम्ह अलम्बुसायात धाल -

“भिस्से देवा तं याचन्ति, तावतिसा सइन्दका ।
इसिप्पलोभने गच्छ, इसिसिङ्गं अलम्बुसे’ति” ॥

“हे मिश्रे ! इन्द्रसहित त्रयस्त्रिंश देवतां छंत यय्का च्वन । हे ऋषिपितं लोभे याये फुम्ह अलम्बुसे ! ऋषिश्रृङ्गयाथाय् हूँ ।”

शक्रं अलम्बुसायात आज्ञा बिल, “हूँ, ऋषिश्रृङ्गयाथाय् वना वयात थःगु बशय् कया वयागु शील खण्डित याना ब्यु ।”

“पुरायं अम्हे अच्चेति, वत्तवा ब्रह्मचरियवा ।
निब्बानाभिरतो बुद्धो, तस्स मग्गानि आवरा’ति” ॥

“थुम्ह निर्वाणरतम्ह, ज्ञानवृद्धम्ह तपस्वी जिमित व्रतं व ब्रह्मचर्यं नाघे याना वने न्ह्यो वयागु मार्गयात पना ब्यु ।”

थुगु खें न्यना अलम्बुसां निपु गाथात धाल -

“देवराज किमेव त्वं, ममेव तुवं सिक्खसि ।
इसिप्पलोभने गच्छ, सन्ति अज्जापि अच्छरा ॥

“मादिसियो पवरा चेव, असोके नन्दने वने ।
तासम्मि होतु परियायो, तापि यन्तु पलोभना’ति” ॥

७. चलां मनूमचा बुइकूगु सम्बन्धय् न्ह्यसः लिसः मिलिन्द-प्रश्न पृ. १६१ स स्वया दिसं ।

“हे देवराज ! छु कारण खः छपिसं 'जित हे जक स्वया लोभे याइमह ! ऋषियाथाय् हूँ' धका आज्ञा जुया बिज्यानागु ?”

“थुगु अशोक नन्दन-बनय् जिथें जापिं दक्षपिं मेमेपिं नं अप्सरापिं यक्व दु । इमित नं मौका बिइमाः । इपिं नं लोभे याइपिं वने दयेमाः ।”

अनंलि शक्रं स्वपु गाथात धाल -

“अद्वा हि सच्चं भणसि, सन्ति अञ्जापि अच्छरा ।
तादिसियो पवरा चव, असोके नन्दने वने ॥

“न ता एवं पजानन्ति, पारिचरियं पुमं गता ।
यादिसं त्वं पजानासि, नारि सब्बङ्गसोभने ॥

“त्वमेव गच्छ कल्याणि, इत्थीनं पवरा चसि ।
तवेव वण्णरूपेण, सबसमानयिस्ससी'ति” ॥

“थ्व छं धाःगु खःगु हे खँ खः, छथें जाःपिं दक्षपिं मेपिं अप्सरात थुगु नन्दन बनय् यक्व दु धका ।”

“हे सर्वाङ्ग शोभनी नारी ! गुगु प्रकारं छं मिजपित परिचर्या याये सःगु खः उगु प्रकारं मेमेपिं मसः ।”

“हे कल्याणी ! छ हे मिसात मध्ये दकले अप्वः दक्षमह खः, उकिं छ हे हूँ । छं हे थःगु वर्ण व रूपं वयात बशय् हये फइ ।”

थुगु खँ न्यना अलम्बुसां निपु गाथात धाल -

“न वाहं न गमिस्सामि, देवराजेन पेसिता ।
विभेमि चेतं आसादुं, उग्गतेजो हि ब्राह्मणो ॥

“अनेके निरयं पत्ता, इसिमासादिया जना ।
आपन्ना मोहसंसारं, तस्मा लोमानि हंसये'ति” ॥

“देवराजं ज्या ब्वयेवं जि वने म्हां धका धायेगु उचित मजू । परन्तु जिं वयात लोभे यायेत ग्याः, छायाकि तपस्वी धयापिं उग्र तेज दुपिं खः । ऋषिपित लोभे याःपिं अनेक मोहलय् भुले जूपिं नरकगामी जूगु दु । उकिं जि ग्याः ।”

थुपिं सम्बुद्ध गाथात खः -

“इदं वत्तान पक्कामि, अच्छरा कामवण्णिनी ।
मिस्सा मिस्सितुमिच्छन्ती, इसिसिङ्गं अलम्बुसा ॥

“सा च तं वनमोगय्ह, इसिसिङ्गेन रक्खितं ।
बिम्बिजालकसञ्छन्नं, समन्ता अद्दयोजनं ॥

“पातोव पातरासम्हि, उदण्हसमयं पति ।
अग्गिदुं परिमज्जन्तं, इसिसिङ्गं उपागमी'ति” ॥

“थुलि धया अलम्बुसा धयाम्ह अप्सरा ऋषिश्रृङ्गायात लोभे यायेगु विचारं वयागु आश्रमय् वन ।”

“वं प्यखेरं बागू योजन तक रक्त कुरुक वर्णयागु बनं त्वःपूगु ऋषिश्रृङ्गया पाखें सुरक्षित बनय् थ्यंकः वन ।”

“सुथ न्हापानं, निभा लुया वया च्वंगु इलय् ऋषिश्रृङ्ग अग्निशालाय् वं पुना च्वंगु इलय् व ऋषिश्रृङ्गयाथाय् थ्यंकः वन ।”

उम्ह तपस्वी वयाके न्यन्यं धाल -

“का नु विज्जुरिवाभासि, ओसधी विय तारका ।
विचित्तहत्थाभरणा, आमत्तमणिकुण्डला ॥

“आदिच्चवण्णसङ्घासा, हेमचन्दनगन्धिनी ।
सञ्जतूरु महामाया, कुमारी चारुदस्सना ॥

“विलग्गा मुदुका सुद्धा, पादा ते सुप्पतिट्ठिता ।
गमना कामनीया ते, हरन्तियेव मे मनो ॥

“अनुपुब्बा च ते ऊरू, नागनाससमूपमा ।
विमट्ठा तुहं सुस्सोणी, अक्खस्स फलकं यथा ॥

“उप्पलस्सेव किञ्जक्खा, नाभि ते साधुसण्टिता ।
पुरा कण्हञ्जनस्सेव, दूरतो पतिदिस्सति ॥

“दुविधा जाता उरजा, अवण्टा साधुपच्चुदा ।
पयोधरा अपतिता, अट्ठलाबुसमा थना ॥

“दीघा कम्बुतलाभासा, गीवा एणेय्यका यथा ।
पण्डरावरणा वग्गु, चतुत्थमनसन्निभा ॥

“उद्धग्गा च अधग्गा च, दुमग्गपरिमज्जिता ।
दुविजा नेलसम्भूता, दन्ता तव सुदस्सना ॥

“अपण्डरा लोहितन्ता, जिञ्जूकफलसन्निभा ।
आयता च विसाला च, नेत्ता तव सुदस्सना ॥

“नात्तिदीघा सुसम्मट्ठा, कनकव्यासमोचिता ।
उत्तमङ्गरुहा तुहं, केसा चन्दनगन्धिका ॥

“यावता कसिगोरक्खा, वाणिजानञ्च या गति ।
इसीनञ्च परक्कन्तं, सञ्जतानं तपस्सिनं ॥

“न ते समसमं पस्ते, अस्मिं पथविमण्डले ।
को वा त्वं कस्स वा पुत्तो, कथं जानेमु तं मय'न्ति” ॥

“छ सु खः, पल्पसा त्वयेथें प्वाल्ललां थिइम्ह ? सु गुम्ह शुक्रतारा (औषध तारा) थें प्रकाशमान्म्ह खः ? सु खः गुम्हसिया ल्हातय् विचित्रगु तिसां तिया तःगु दु ? सु खः गुम्हसिया न्हायपनय् मोति व मणियागु कुण्डलं तिया तःगु दु ?”

“आदित्य वर्ण (सूर्यथे प्वाल्ललां थिइम्ह), स्वर्ण वर्ण चन्दन (श्रीखण्ड) बास वःम्ह, जं चत्त च्वना हिंसि दुम्ह, महामाया, सुदर्शनीय कुमारी छ सु खः ?”

“हे मध्यम आकार दुम्ह ! मृदु स्वभाव दुम्ह ! शुद्ध प्रतिष्ठित पाद दुम्ह ! छंगु पलाखं जिगु मनयात ब्वयकल ।”

“किसियागु स्वथे छंगु खम्पा छसिकथं तःपु जुया च्वन अले लुंयागु पातार्थे छंगु जनुफा तःपा जू ।”

“छंगु त्यपुचायागु आकार प्रकार बांला जू, पलेस्वांया दथुया मोथे, चितुवाया छचंगुथे पूरा जुया तापाकं निसे स्वयेबले बांला जू ।”

“छंगु दुरुप्वः निप्वः चू मदय्क पिहाँ वया च्वंगु दु, दुरं जाया च्वंगु दु, दुने दुसुना च्वंगु मदु फसि बागःथे च्वं ।”

“हे सौभाग्यवती ! गःप शंखया देबःथे स्वताकि तथा चुलुसे च्वं, (पोथी) हिरनीयाथे ककु ताःहाक, छंगु म्हुतुसी म्ये च्वकार्थे ह्याउंसे च्वं ।”

“छंगु च्वय् व क्वय्या वा दतिवं याना तःगु खः, व न्ह्याबलें यचुसे व चहक दुगु निर्दोषगु खः, स्वये हे यइपुसे दर्शनीयगु खः ।”

“छंगु मिखा हाकुसे च्वं, छचो ह्याउंसे च्वं, चकं, तब्याः अले स्वये हे यइपुसे च्वं ।”

“छंगु छचोयागु सँ आपाः ताःहाक मजू, बसे जू, लुंयागु काता तथा तःगु, चिकनं बुया तःगु व चन्दनया सुगन्ध हवाला हवाला बास वःगु खः ।”

“ऋषि, गोरक्षण (पशु पाले याना) व वाणिज्य (ब्यापार) याना जीविका याना च्वंपिनि गजागु स्थिति जुइगु खः अले संयत, तपस्वी, पराक्रमशील ऋषिपिनिगु गुगु स्थिति जुइगु खः ।”

“इपिमध्ये सुयागु नं अजागु स्थिति मदु गुकिं थुगु भूमि मण्डलय् छथे जाःम्ह धका धाये फुगु खः । छ सु खः ? सुया सन्तान खः ? जिमिसं छंत गुकथं म्हसिइकेगु ?”

थुकथं छचनंनिसे पालीतक स्वया थःगु रूपयागु वर्णन याःगु न्यना अलम्बुसां सुम्क च्वना, वयागु खँल्हाबल्हां वयात मुग्ध जूगु सिइका गाथा धाल -

“न पञ्चकालो भदन्ते, कस्तपेवं गते सति ।
एहि सम्म रमिस्साम, उभो अस्माकमस्समे ।
एहि तं उपगूहिसं, रतीनं कुसलो भवा’ति” ॥

“हे काश्यप ! छंगु चित्त थजागु अवस्था जुइवं आः थ्व खँ न्यना च्वनेगु ई मखुत । वा पासा ! भीपिं निम्ह थःगु आश्रमय् रमण याःवने नु अले छ गुह्य रति यायेगुली सःम्ह जु ।”

थुलि धया अलम्बुसां बिचाः यात - “जि दना च्वन धाःसा जिथाय् वइ मखु, जि लिहाँ वनेथे याना क्यने माल ।” व स्त्रीमायाय् कुशलम्ह जूगुलिं तपस्वीया चित्तयात चलायमान याना गुखे वःगु खः उखे हे तुं वन ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“इदं वत्वान पक्कामि, अच्छरा कामवण्णिनी ।
मिस्सा मिस्सितुमिच्छन्ती, इसिसिङ्गं अलम्बुसा’ति” ॥

“थुलि धया कामभोगयागु महिमा क्यना वंम्ह अलम्बुसा अप्सरा ऋषिश्रृङ्गलिसे रमण यायेगु बिचाः
तया वन ।”

व वंगु खना तपस्वी “ध्व वना च्वन” धका मती तया थःगु बुलुहुँ वना च्वंगु पलाः च्वाका ब्वाय्
वना वयागु सँय् ल्हाः तःवन ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित याना बिज्यासे शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“सो च वेगेन निक्खम्म, छेत्वा दन्धपरक्कमं ।
तमुत्तमासु वेणीसु, अज्झप्पन्तो परामसि ॥

“तमुदावत्त कल्याणी, पलिस्सजि सुसोभना ।
चवित्तम्हि ब्रह्मचरिया, यथा तं अथ तोसिता ॥

“मनसा अगमा इन्दं, वसन्तं नन्दने वने ।
तस्सा सङ्कप्पमज्जाय, मघवा देवकुज्जरो ॥

“पल्लङ्कं पहिणी खिप्पं, सोवण्णं सोपवाहनं ।
सउत्तरच्छदपज्जासं, सहस्सपटियत्थतं ॥

“तमेनं तत्थ धारेसि, उरे कत्वान सोभना ।
यथा एकमुहुत्तं, तीणि वस्सानि धारयि ॥

“विमदो तीहि वस्सेहि, पबुज्जित्वान ब्राह्मणो ।
अइसासि हरितरुक्खे, समन्ता अग्गियायनं ॥

“नवपत्तवनं फुल्लं, कोकिलगणघोसितं ।
समन्ता पविलोकेत्वा, रुदं अस्सूनि वत्तयि ॥

“न जुहे न जपे मन्ते, अग्गिहुत्तं पहापितं ।
को नु मे पारिचरियाय, पुब्बे चित्तं पलोभयि ॥

“अरज्जे मे विहरतो, यो मे तेजा ह सम्भुतं ।
नानारतनपरिपूरं, नावंव गण्हे अण्णवे’ति” ॥

“थःगु सुतिं वनेगुयात त्वःता वं ब्वाय् वना वयागु सःप ज्वं वन ।”

“उम्ह बांलाम्ह कल्याणीं दिना वयात घय् पुत । वयात ब्रह्मचर्यं च्युत याये फयेवं गथे इन्द्रया
चाहना खः, अथे हे याना सन्तुष्ट जुल ।”

“वयागु मनया खँ सिइका नन्दन बनय् च्वं च्वंम्ह देवेन्द्र, मघवा, इन्द्रं तुरन्त उपवाहनसहित
लुँयागु पलंग छ्वया हल ।”

“द्वःच्छिपु दसना लाया तःगु, अले न्येपु फांगा दुगु उगु पलंगलय् उम्ह सुन्दरी वयात छाती
प्यपुंका काल ।”

“वं वयात स्वदैतक अथे याना प्यपुंका तल, मानो पलख जक ई बिते जूथे च्चंक । स्वदै वनेवं विगत मदम्ह ब्राह्मणयात होश वल ।”

“वं अग्निशालाया जःख प्यखेरं वाउंसे च्चंक सिमात तःमा जुइक बुया वया च्चंगु, उकी न्हू न्हूगु हः बुया वःगु अले उकी च्चना कोयली भंगःत न्ह्याइपुक कुक कुक याना हाला च्चंगु खन ।”

“छ्चालं प्यखेरं खना वयागु मिखां ख्वविधाः बाः वल । वया यज्ञ यायेगु व मन्त्र जप यायेगु त्वःफित । वयागु अग्निहोत्र मंत ।”

“वं ख्वया हल - ‘सुनां जिगु थःगु परिचर्या याना च्चनाम्हसियागु चित्त लोभे यात ? सुनां जंगलय् विहार याना जुया च्चनाम्ह जिगु तेजं उत्पन्न ध्यानयात अथे हे याना स्यंका बिल गथे थीथी रत्तं जाःगु जहाजयात समुद्रय् दुबे यायेथे ?”

वयागु खँ न्यना अलम्बुसां बिचाः यात - “यदि जिं वयात कना मबिल धाःसा थ्वं जित श्राप बिइ फु । जिं वयात कना बिये ।” वं प्रकटरूपं थुगु गाथा धाल -

“अहं ते पारिचरियाय, देवराजेन पेसिता ।
अवधिं चित्तं चित्तेन, पमादो त्वं न बुज्जेसी’ति” ॥

“जित देवेन्द्रं छ्वया हःगु खः । जिं परिचर्याद्वारा थःगु चित्तं छंगु चित्तयात वध याना । छं प्रमादया कारण मस्यु ।”

वं वयागु खँ न्यना बौम्हसियागु उपदेश लुमंकल - “जिं बौयागु आज्ञा पालन मयाना, उकिं महाविनाश जुल” धका ख्वख्वं शोक याना प्यपु गाथात धाल -

“इमानि किर मं तातो, कस्सपो अनुसासति ।
कमलासदिसिस्थियो, तायो बुज्जेसि माणव ॥

“उरेगण्डायो बुज्जेसि, तायो बुज्जेसि माणव ।
इच्चानुसासि मं तातो, यथा मं अनुकम्पको ॥

“तस्साहं वचनं नाकं, पितु बुद्धस्स सासनं ।
अरज्जे निम्मनुस्सम्हि, स्वज्ज ज्ञायामि एकको ॥

“सोहं तथा करिस्सामि, धिरत्थु जीवितेन मे ।
पुन वा तादिसो हेस्सं, मरणं मे भविस्सती’ति” ॥

“जिमि अबु काश्यपं जित थुगु शिक्षा ब्यूगु खः, ‘मिसात धयापिं पलेस्वार्थे बांलापिं खः, हे ल्याय्म्हम्ह काय् ! इमिगु सूक्ष्मगु शक्ति खना होसीयार जु’ ।”

“वं थःत थःम्हं धाल - माणव ! मिसात धयापिं छाती प्वः निप्वः दुपिं धका म्हसिइकि । थुपिं मिसातय्सं थःगु बशय् वःपिंत विनाश याना बियेफु धका सिइकि । थुकथं करुणा तया जित जिमि अबु अनुशासन याःगु खः ।”

“जिं ज्ञानबुद्धि दुम्ह बौयागु अनुशासनया खँ मन्यनागुलिं थौं जिं मनु मदुगु जंगलय् विरह याना ख्वया च्चने माल ।”

“जि म्वाना च्वनेगुया छुं हे प्रयोजन मंत । जि सिना वंसा जिल । अथवा गुकथं यात धाःसा न्हापा दय्का तयागु ध्यान प्राप्त जुइगु खः, उकथं जिं कोशिस याये माल ।”

वं कामभोगया आसक्ति त्याग याना ध्यान लाभ यात । वयागु श्रमण तेज व ध्यान लाभ खंका अलम्बुसां ग्याना गिना वयाके क्षमा फ्वन ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां निपु गाथात आज्ञा जुया बिज्यात -

“तस्स तेजं वीरियञ्च, धित्तिं जत्वा अवट्ठितं ।
सिरसा अग्गही पादे, इसिसिङ्गं अलम्बुसा ॥

“मा मे कुञ्ज महावीर, मा मे कुञ्ज महाइसे ।
महा अत्थो मया चिण्णो, तिदसानं यसस्सिनं ।
तया पकम्पितं आसि, सब्बं देवपुरं तदा’ति” ॥

“वयाके तेज, वीर्यं व धृति हानं थातं च्वंगु खना अलम्बुसां ऋषिश्रुञ्जया तुती थःगु छर्चो दिक्कल ।”

“हे महावीर ! जित क्रोध पिकया बिज्याये मते । हे महर्षि ! जित क्रोध पिकया बिज्याये मते । जिं त्रयस्त्रिंश लोकयाम्हा यशस्वी देवतां धाःगुलिं तःधंगु अनर्थ याना । उगु इलय् छर्पिसं सारा देवलोकयात कम्प याना ब्यूगु खः ।”

वं “छंत क्षमा बिये, सुखपूर्वक हूं” धया बिदा ब्युब्युं थुगु गाथा धाल -

“तावत्तिसा च ये देवा, तिदसानञ्च वासवो ।
त्वञ्च भद्रे सुखी होहि, गच्छ कञ्जे यथासुख’न्ति” ॥

“त्रयस्त्रिंश लोकया देवतापिं व इमिम्हा इन्द्र अले हे भद्रे ! छर्पिं सुखी जुइमा । हे कन्या ! छ सुखपूर्वक लिहो हूं ।”

वं वयात नमस्कार याना व हे लुंयागु पलंगलय् च्वना देवपुर लिहो वन ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां स्वपु गाथात आज्ञा जुया बिज्यात -

“तस्स पादे गहेत्वान, कत्वा च नं पदक्खिणं ।
अञ्जलिं पग्गहेत्वान, तम्हा ठाना अपक्कमि ॥

“यो च तस्सासि पल्लङ्को, सोवण्णो सोपवाहनो ।
सउत्तरच्छदपञ्जासो, सहस्सपटियत्थतो ।
तमेव पल्लङ्कमारुह, अगा देवान सन्तिके ॥

“तमोक्कमिव आयन्ति, जलन्ति विज्जुतं यथा ।
पतीतो सुमनो वित्तो, देविन्दो अददा वर’न्ति” ॥

“वयागु तुति ज्वना, प्रदक्षिणा याना, ल्हाः ज्वजलपा नमस्कार याना व अनं लिहो वन ।”

“वयागु उपवाहनसहित लुंयागु पलंग, न्येपु फांगा, द्वःच्छिपु दसना दुगु उगु पलंगय् च्वना देवतापिं लिसें तुं वन ।”

“मतथे, प्रज्वलितगु पल्पसाथे जाज्वल्यमान जुइका वःम्ह खना लयताया देवेन्द्रं वयात वर बिल ।”

वं वयाके वर फवंफवं थुगु अन्तिम गाथा धाल -

“वरञ्चे मे अदो सक्क, सब्बभूतानमिस्सर ।
निसिप्पलोभिका गच्छे, एतं सक्क वरं वरे’ति” ॥

“हे सकल प्राणीपिनि ईश्वर (स्वामी) इन्द्र ! यदि छपिसं जित वर बिइगु हे खःसा, जिं छपिके थ्व हे वर फवने, हानं जिं ऋषिपिंत लोभे याःवने म्वालेमा ।”

शास्तां उम्ह भिक्षुयात थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्त्य उम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफल्य् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय्याम्ह अलम्बुसा न्हापायाम्ह कला खः, ऋषिश्रृङ्ग उद्विग्न जूम्ह भिक्षु खः, अले महर्षि बौम्ह जुलसा जि हे खः ।

- * -

५२४. सङ्गपाल जातक

“अरियावकासोसि...” थुगु गाथा शास्तां जेतवन्य् च्वना बिज्यागु इलय् उपोसथ-व्रतयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । उगु इलय् शास्तां “उपोसथ-व्रत च्वंपिं उपासकपिनिप्रति प्रसन्न जुया पुलांपिं पण्डितपिसं अतिकं तःधंगु नाग-ऐश्वर्ययात त्वःता उपोसथ-व्रत धारण यात” आज्ञा जुया बिज्यायेवं इमिगु प्रार्थनाकथं पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

Dhamma.Digital

अतीत कथा

न्हापाया इलय् राजगृह्य् मगध जुजुं राज्य याना च्वन । उगु इलय् बोधिसत्त्वं उम्ह जुजुया महारानीया गर्भं जन्म ग्रहण यात । वयागु नां दुर्योधन तल । व तःधिक जुइवं तक्षशिलाय् वना, शिल्प सय्का सिइका, लिहाँ वया बौयागु दर्शन याःवल । बौम्हं वयात राज्याभिषेक याना थः स्वयं ऋषि प्रव्रज्या काल अले जंगलय् वना च्वंवन । बोधिसत्त्वं न्हिच्छया स्वको बौयागु दर्शन याःवना च्वन । (बौम्हसियागु) आपालं लाभ सत्कार बढे जुल । उगु पंगल नं याना वयात योगाभ्यासया नितिं नं फुर्सत मंत, अले वं बिचाः यात “जिगु लाभ सत्कार आपालं बढे जुल । थन च्वना जिं थुगु जंजालं पिहाँ वने फइ मखुत । काय्यात खबर मब्यूसे जि मेथाय् वने माल ।” वं सुयातं नं खबर मब्यूसे उद्यानं सुतुक्क पिहाँ वना मगध राष्ट्र पुला महिसंक राष्ट्र्य् शङ्गपाल सरोवरं वना कर्णपेण्ण नदीया सिथय् चन्द्रक पर्वतयागु आश्रम (आधार) कया पर्णशाला दय्का अन च्वं च्वन । अन च्वना च्वंगु इलय् योगविधिया अभ्यास याना ध्यान व अभिज्ञा प्राप्त याना फलमूल नया जीवन हना च्वन ।

शङ्गपाल धयाम्ह नागराज नदी पिहाँ वया आपालं अनुयायीपिं व्वना बरोबर वयाथाय् वयेगु याना च्वन । वं इमित धर्मोपदेश बिया च्वन । छन्हु वया काय्म्हसिया बौयात छको दर्शन यायेगु इच्छा जुल । वं धाःसा थः बौ गन च्वना च्वंगु दु धयागु खँ मस्यु । वं माला लुइका सिइका काल । व फलानागु थासय्

चवना च्वंगु दु धका सिइवं वयागु दर्शन याःवनेया नितिं आपालं अनुयायीपिं व्वना अन थ्यंकः वन । छखेरिखे छाउनी दय्का बास च्वना निम्ह प्यम्ह अमात्यपिं जक व्वना आश्रमपाखे वन । उगु इलय् शङ्खपालं अनेक अनुयायीपिं मुना धर्मोपदेश न्यना च्वंगु खः । वं उम्ह जुजु वःगु खना उम्ह ऋषियात वन्दना याना लिहाँ वन । जुजुं बौयात प्रणाम यात अले कुशलक्षेमया खें न्यना फेतुना न्यन - “भन्ते ! छपिंथाय् सु गुम्ह जुजु वःगु खः ?”

“तात ! थुम्ह शङ्खपाल नागराज खः ।” वं अनयागु सम्पत्तियागु कारण नागभवनया नितिं लोभ उत्पन्न याना, छुं दिन अन च्वना, बौयात लगातार भिक्षा विइगु व्यवस्था याना थःगु नगरय् तुं लिहाँ वना, प्यंगू ध्वाखाय् प्यंगू दानशाला दय्का सारा जम्बुद्वीपयात हलचल (क्षुब्ध) याना दान बिया, शील रक्षा याना, उपोसथ-व्रत च्वना नागभवनय् उत्पन्न जूवनेगु इच्छा यात । आयु फुइवं व नागभवनय् उत्पन्न जूवना शङ्खपाल नागराज जुल । समय बिते जुया वनेवं वयात उगु सम्पत्तिपाखें विरक्त जुल । अनं निसें व मनुष्योनियागु इच्छा यायां उपोसथ-व्रत च्वनेगु याना च्वन । नागभवनय् च्वना च्वंगु इलय् वयागु उपोसथ-व्रत पूरा मजुइगु जुया च्वन । शील स्थनिगु जुया च्वन । अबलेनिसें व नागभवनं कर्णपेण्ण नदी आपाः तापा मजुगु, सति नं मजुगु महामार्ग व यःबु लैया दथुइ छगू भुला (चा) द्वय् च्वना उपोसथ-व्रत कया दान चेतना दय्का च्वं च्वन । वयागु संकल्प पूरा जुइ - “गुम्हसित जिगु छचंगु माल वं छचंगु आदि कया यंकि, अले गुम्हसित जिगु ला माल वयात ला कया यंकि ।” वं थःत बलिदान याना भुलां द्वया प्वालय् च्वं च्वं हे श्रमणधर्म पूरा यायां चतुर्दशी व पून्हीया दिनय् अन च्वना प्रतिपदाया दिनय् नागभवनय् च्वं च्वन ।

छन्हुया दिनय् थुकथं शील ग्रहण याना च्वना च्वंबले सीमा प्रदेशयापिं भिंखुम्ह गांयापिं मनूत ल्हातय् हथियार ज्वना ला (काये) या नितिं जंगलय् वन । इमिसं जंगलय् छुं मखना लिहाँ वःबले भुलां (चा) द्वय् च्वं च्वंम्ह उम्ह नागराजयात खना दिना बिचाः यात - “थौं भीत गोधया ला तक नं प्राप्त मजुगु जुल । भीसं थुम्ह नागराजयात स्याना वयागु ला नये नु ।” हानं बिचाः यात - “थ्व तःसकं तःधिकम्ह खः ज्वं वनेबले बिस्सुं वने नं फु । थ्वयात ज्वं ज्वं थ्वया फनयात शूलिं सुया बःमलाका ज्वने माली ।” थथे विचार याना इपिं शूलि ज्वना लिक्क वन ।

बोधिसत्त्वया म्ह नं छगू द्रोणी अपाय्हाकःगु द्वंगा ति तःहाकगु जुया च्वन । वयागु म्हय् स्वांमा हिना तःगुथें च्वंक तःत्या जुया च्वन । मिखा नं जिञ्जुक फलथें बांलासे च्वंगु जुया च्वन । थुकथं व तःसकं बांलाम्ह जुया च्वन । वं उपिं भिंखुम्ह मनूतयत् ल्हातं शूलि ज्वना वःगु खना बिचाः यात - “थौं जिगु मनोरथ पूरा जुइ । जिं थःत बलिदान यायेत दूढ संकल्प याना च्वनाम्ह खः । थुमिसं गुगु यलय् जिगु म्हयात शक्ति (भालां) सुया त्वाः त्वाः थला ब्यूसां जिं तैमं मिखा चाय्का इमिपाखे स्वये मखु ।” थःगु शील खण्डित जुइगु भयं वं क्वातुक संकल्प यात अले थःगु छचों फनय् दुने तु दुइवया तल ।

इपिं वया लिक्क थ्यंकः वल अले वयागु न्हिप्यै ज्वना साला बैय् बस्वात । अले नःगु शूलिं च्याथाय् सुल । अले कौ दुगु हाकुगु बेतया कथि घालय् दुइवया च्याथाय् नुगः तया ल्हवना कुबिया यंकल । बोधिसत्त्वं शूलिं सुत नं छथासय् नं तैमं इमित स्वयेगु मयाः । वयात च्याथाय् भिंखुम्ह मनुखं नुगलय् तया कुबिया यंका च्वंबले वयागु छचों बैय् लुया यंकल । इमिसं वयागु छचों यःगाना च्वंगु सिइका वयात महामार्गय् दिका वयागु त्वाथलय् चिधंगु शूलिं सुया अन खिपः दुइवया छचों ल्हवना यःखाना हानं कुबिया यंका च्वन ।

उगु इलय् विदेह राष्ट्रया मिथिला नगरयाम्ह आलाट धयाम्ह गृहस्थ न्यासःगु गाडी च्वना आरामं वया च्वंगु जुया च्वन । वं उपिं गांयापिसं बोधिसत्त्वयात थुकथं कुबिया यंका च्वंगु खन । वं इपिं सकसितं म्हं छम्ह छम्ह थुसा, छम्ह छम्ह लुंया असफीं, लायेगु फायेगु लासा फांगा, इमि कलापितं वसः तिसा बिया

छवत । नागराजं नागभवन वना, विस्तार मयासे तुरन्त आपालं अनुयायीपिं व्वना पिहाँ वया, आलारयाथाय् थ्यंकः वन, नागभवनयागु महिमा कना, वयात नागभवनय् व्वना यंकल । स्वसः नागकन्यापिं लिसे आपालं ऐश्वर्यं बिया व्रयात दिव्य कामभोगं सन्तुष्ट यात । आलार नागभवनय् दच्छिति च्वन । अन च्वना च्वंगु इलय् दिव्य कामभोगयात उपभोग याना “पासा ! जि प्रव्रजित जूवने मास्ति वल” धया नागराजयाके प्रव्रजित परिष्कार कया यंका नागभवनं हिमालय प्रदेशय् वन । अन प्रव्रजित जुया ताःकालतक च्वन । लिपा जूबले चारिका यायां वाराणसी थ्यंका जुजुया उद्यानय् च्वना भिक्षार्थं नगरय् प्रवेश याना जुजुया लाय्कु ध्वाखाय् थ्यंकः वन ।

वाराणसी जुजुं वयात खनेवं वयागु न्यासि जूगु, पला छिना जूगु ईर्यापथ (व्यवहार) खना लयताया वयात सःतके छ्वया लाया तःगु आसनय् फेतुइकल । अनलि थीथी प्रकारयागु भिभिगु सासाःगु भोजन नका स्वयं थः छगू चिजागु आसनय् फेतुना प्रणाम याना वलिसे खँलाबल्हा यायां न्हापांगु गाथा धाल -

“अरियावकासोसि पसन्ननेत्तो, मज्जे भवं पब्बजितो कुलम्हा ।
कथं नु वित्तानि पहाय भोगे, पब्बजि निक्खम्म घरा सपज्जा’ति” ॥

“हे प्रजावान् ! छ बांलाह् खः । बांलागु मिखा दुम्ह खः । छ छुं गुगुं भिगु कुलं प्रव्रजित जूम्ह खःथे च्वं । छ गजागु धन व भोगयात त्वःता छे त्वःता छे म्दुम्ह जुया प्रव्रजित जुयाम्ह खः ?”

थनं लिपाया गाथात तपस्वी व जुजुया खँलाबल्हा खः -

“सयं विमानं नरदेव दिस्वा, महानुभावस्स महोरगस्स ।
दिस्वान पुज्जान महाविपाकं, सद्दायहं पब्बजितोम्हि राज ॥

“न कामकामा न भया न दोसा, वाचं मुसा पब्बजिता भणन्ति ।
अवस्वाहि मे पुच्छितो एतमत्थं, सुत्वान मे जायिहितिप्पसादो ॥

“वाणिज्ज रट्ठाधिप गच्छमानो, पथे अद्दसासिम्हि भोजपुत्ते ।
पवइकायं उरगं महन्तं, आदाय गच्छन्ते पमोदमाने ॥

“सोहं समागम्म जनिन्द तेहि, पहइल्लोमो अवचम्हि भीतो ।
कुहिं अयं नीयति भीमकायो, नागेन किं काहथ भोजपुत्ता ॥

“नागो अयं नीयति भोजनत्था, पवइकायो उरगो महन्तो ।
सादुच्च थूलच्च मुदुच्च मंसं, न त्वं रसज्जासि विदेहपुत्त ॥

“इतो मयं गन्त्वा सकं निकेतं, आदाय सत्थानि विकोपयित्वा ।
मंसानि भोक्खाम पमोदमाना, मयज्झि वे सत्तवो पन्नगानं ॥

“सचे अयं नीयति भोजनत्था, पवइकायो उरगो महन्तो ।
ददामि वो बलिबद्धानि सोळस, नागं इमं मुच्चथ बन्धनस्मा ॥

“अद्दा हि नो भक्खो अयं मनापो, बहू च नो उरगा भुत्तपुब्बा ।
करोम ते तं वचनं अळार, मित्तच्च नो होहि विदेहपुत्त ॥

“तदास्तु ते बन्धना मोचयिसु, यं नत्थुतो पटिमोक्कस्स पासे ।
मुत्तो च सो बन्धना नागराजा, पक्कामि पाचीनमुखो मुहुत्तं ॥

“गन्त्वान् पाचीनमुखो मुहुत्तं, पुण्णेहि नेतेहि पलोकयी मं ।
तदास्सहं पिट्ठितो अन्वगच्छिं, दसङ्गलिं अज्जलिं पग्गहेत्वा ॥
“गच्छेव खो त्वं तरमानरूपो, मा तं अमिन्ता पुनरग्गहेसुं ।
दुक्खो हि लुद्धेहि पुना समागमो, अदस्सनं भोजपुत्तान गच्छ ॥
“अगमासि सो रहदं विष्पसन्नं, नीलोभासं रमणीयं सुतित्थं ।
समोततं जम्बुहि वेतसाहि, पावेक्खि नित्तिण्णभयो पतीतो ॥
“सो तं पविस्स नचिरस्स नागो, दिब्बेन मे पातुरहू जनिन्द ।
उपट्टही मं पितरंव पुत्तो, हदयङ्गमं कण्णसुखं भणन्तो ॥
“त्वं मेसि माता च पिता अळार, अब्भन्तरो पाणददो सहायो ।
सकञ्च इद्धिं पटिलाभकोस्मि, अळार पस्स मे निवेसनानि ।
पहूतभक्खं बहुअन्नपानं, मसक्कसारं विय वासवस्सा’ति” ॥

तपस्वी - “हे नरदेव ! महाप्रतापवान् नागराजयागु विमानयात थःमं स्वया अले पुण्यया तःधंगु फलयात खंका जि श्रद्धां प्रव्रजित जुयाम्ह खः ।”

जुजुं- “काम (भोग) यागु कामना मयासे, भय मकासे, द्वेष मयासे हे प्रव्रजितपिसं मखुगु खं ल्हाइ । उकिं जिं गुगु खं न्यने त्यनागु खः उगु खं कना बिज्याहूँ । न्यने दयेवं जिगु मनय् प्रसाद (लसता) उत्पन्न जुइमा ।”

“हे राजन् ! जिं ब्यापारया नितिं वना च्वनागु इलय् लैय् ग्रामवासीपिसं छम्ह विशाल काय (शरीर) दुम्ह नागराजयात लय्ताःगु मन तथा कुबिया यंका च्वंगु खना ।”

“हे राजन् ! जिं इमिथाय् वना रोमाञ्चित जुया ग्याना धया - हे भोजपुत्रपिं ! थुम्ह विशाल काय (तःधिकम्ह म्ह दुम्हसित) यात छिमिसं गन यंके त्यनागु ? छिमिसं थुम्ह नागराजयात छु याये त्यनागु ?”

तपस्वी - “(इमिसं जित धाल -) थुम्ह विशाल काय दुम्ह तःधिकम्ह नागयात भोजनया नितिं यंका च्वनागु खः । ध्वयागु ला सा, नलुगु दु, क्यातुगु दु । हे विदेहपुत्र ! छं ध्वयागु रस मस्यू ।”

तपस्वी - (इमिसं धाल -) थनं जिमिसं थथःगु छैय् यंका कुई चक्कु हया ध्यना लय्लय्ताःगु मन तथा ला नये । जिपिं नागतय् शत्रु खः ।”

“जिं धया -) यदि थुम्ह विशाल काय महान् नागयात भोजनया नितिं यंका च्वनागु खःसा जिं छिमित भिंखुम्ह थुसात बिये । थुम्ह नागयात बन्धनं मुक्त याना ब्यु ।”

“इमिसं धाल -) पक्का नं थुम्ह जिमि भिंगु खाना (नसा) खः । जिमिसं ध्वयां न्हापा न्हापा नं यक्व सर्पत नयेधुन । परन्तु, हे आलार ! जिमिसं छं धाःथै याये त्यना । छ जिमि पासा जु ।”

तपस्वी - “अनंलि इमिसं वयात बन्धनं मुक्त याना त्वःता बिल अले वयागु थुनाय् चिना तःगु खिपः नं प्यना बिल । उगु बन्धनं मुक्त जुया उम्ह नागराज पलखतक पूर्वापाखे स्वया च्वन ।”

“पलख पूर्वाभिमुख स्वया वं जित मिखाय् ख्वबि तथा स्वल । जिं नं भिपतिं जोरे याना वया ल्यूल्यु वना ।”

तपस्वी - “(जिं धया -) छ तुरन्त थनं हूँ । छं शत्रुतयसं जित ज्वं मवयेमा । निको शिकारीतयगु ल्हातय् लाइगु भन् हे दुःखदायी जुइ । उपिं ग्रामवासीपिनि मिखां न्ह्याय् मदय्क हूँ ।”

तपस्वी - “व उगु पुखुली वन, गुगु शान्तगु खः, वँचुसे च्वंगु खः, न्ह्याइपुसे च्वंगु खः, सुतीर्थगु जुया च्वन, गुकिया निखेसनं जम्बु व बेतया सिमाकचामचातय्सं भुना च्वंगु दु । व निर्भय व प्रसन्न चित्त तया उकी दुहाँ वन ।”

“हे राजन् ! उम्ह नाग उगु पुखुली दुहाँ वना ताउ मजानिवं हे दिव्यरूपम्ह जुया प्रकट जुल । वं दुनुगलय् थ्यंकः दुहाँ वनीकथं कर्णसुख दइकथं न्वं वाना जित कायं बौयात सेवा याइथें यात ।”

तपस्वी - (वं धाल -) हे आलार ! छ जिमि हार्दिक प्राणदाता मित्र खः । जि (छंगु कृपां) थःगु ऐश्वर्ययात प्राप्त यानाम्ह खः । हे आलार ! जिगु भवन स्वः वा । अन भोजन व अन्नपान आपालं दु अले इन्द्रया भवन समानं सुमेरु पर्वतराजय् दय्का तःगु खः ।”

“महाराज ! थुलि धया उम्ह नागराजं थःगु भवनयात प्रशंसा यायां मेगु नं निपु गाथात धाल -

“तं भूमिभागेहि उपेतरूपं, असक्खरा चेव मुदू सुभा च ।
नीचत्तिणा अप्परजा च भूमि, पासादिका यत्थ जहन्ति सोकं ॥

“अनावकुला वेळुरियूपनीला, चतुदिसं अम्बवनं सुरम्मं ।
पक्का च पेसी च फला सुफुल्ला, निच्चोतुका धारयन्ती फलानीति” ॥

“उगु (भवन) या प्यखेरं ल्वहँ (पत्थर) मदुगु, नायुगु, बांलागु, चिचिहाकःगु घाँय् दुगु तथा धू भ्याः भतिचा हे मदुगु मनयात लय्ताय्का बिइगु भूमि दु, गन वनेवं शोकया नाश जुइ ।”

“अनया भूमि माथं वं । अन बिल्लौर समानं वँचुगु (लः दुगु) पुखू दु । उकिया प्यखेरं बांबांलागु आम्रवन दु, अन पाके जूगु व बच्छि पाके जूगु अँत सया च्वंगु दु । थुपिं वन सकतां वस्तुयात ल्वःगु फल सय्का तःगु दु ।”

“तेसं वनानं नरदेव मज्जे, निवेसनं भस्सरसन्निकासं ।
रजतगळं सोवण्णमयं उळारं, ओभासती विज्जुरिवन्तलिक्खे ॥

“मणीमया सोण्णमया उळारा, अनेकचित्ता सततं सुनिम्मिता ।
परिपूरा कञ्जाहि अलङ्कताहि, सुवण्णकायूरधराहि राज ॥

“सो सङ्खपालो तरमानरूपो, पासादमारुह् अनोमवण्णो ।
सहससथम्भं अतुलानुभावं, यत्थस्स भरिया महेसी अहोसि ॥

“एका च नारी तरमानरूपा, आदाय वेळुरियमयं महग्घं ।
सुभं मणिं जातिमन्तूपपन्नं, अचोदिता आसनमब्बिहासि ॥

“ततो मं उरगो हत्थे गहेत्वा, निसीदयी पामुखआसनरिंमि ।
इदमासनं अत्र भवं निसीदतु, भवज्जि मे अञ्जतरो गरुणं ॥

“अञ्जा च नारी तरमानरूपा, आदाय वारिं उपसङ्कमित्वा ।
पादानि पक्खालयी मे जनिन्द, भरियाव भत्तू पतिनो पियस्स ॥

“अपरा च नारी तरमानरूपा, पग्गह सोवण्णमयाय पातिया ।
अनेकसूपं विविधं वियञ्जनं, उपनामयी भत्त मनुञ्जरूपं ॥

“तुरियेहि मं भारत भुत्तवन्तं, उपट्ठहं भत्तु मनो विदित्वा ।
तत्तुत्तरिं मं निपती महन्तं, दिब्बेहि कामेहि अनप्पकेही’ति” ॥

तपस्वी - “हे नरदेव ! उगु बनया दथुइ प्रभास्वर भवनया खापा वहःयागु खः, लुखा लुंयागु खः, तःध्वागु खः, अले व थपायसकं चम्के जू, गथे अन्तरिक्षय् पल्पसा त्वया चम्के जूथें ।”

तपस्वी - “मणिमय, स्वर्णमय, विशाल, सुचित्रित व सततरूपं सुनिर्मित उगु भवनय् लुंयागु तिसा वसतं पुना तःपिं ल्यासेत भरी भराउ दु ।”

तपस्वी - “उम्ह श्रेष्ठ वर्णम्ह शङ्कपाल तुरन्त उगु प्रासादय् थहाँ वन, उगु प्रासाद द्वद्धिगः थां दुगु खः, अतुल्य आनुभाव दुगु खः । व वया कला च्वं च्वंथाय् वन ।”

“उगु इलय् नागराजं मधायकं हे छम्ह मिसां ब्वाय् वना बिल्लौरमय, महार्घ, सुन्दर, मणियुक्त आसन कया हया लाया बिल ।”

“अनंलि नागराजं जित ल्हातं ज्वना प्रमुख आसनया लिक्क यंका धाल - छपिं थुगु आसनय् फेतुना बिज्याहूँ । छपिं जिमि आदरणीयपिं मध्ये छम्ह खः ।”

तपस्वी - “छम्ह मेम्ह मिसा ब्वाय् वया लः ज्वना जिथाय् वल अले - हे राजन् ! वं जिगु तुति, सुं कलातं थः यःम्ह भातयात तुति सिला बिइथें, सिला बिल ।”

तपस्वी - “छम्ह मेम्ह मिसा ब्वाय् वया लुंया देमाय् अनेक प्रकारया सूप, थीथी प्रकारया लोसाघासा (व्यञ्जन) व साःगु जा न्ह्यच्याके हल ।”

तपस्वी - “हे राजन् ! जि जा नये सिधयेवं मालिकया मनयागु खँ सिइका उपिं मिसातय्सं बाजं थाना जिगु मनोरञ्जन यात । अनं लिपा अनल्प कामभोगसहित उम्ह जुगु जिथाय् वल ।”

थथे व लिक्क वया थुगु गाथा धाल -

“भरिया ममेता तिसता अळार, सब्बत्तमज्झा पदुमुत्तराभा ।
अळार एतास्सु ते कामकारा, ददामि ते ता परिचारयस्सू’ति” ॥

“हे आलार ! थुपिं जिमि स्वसः कलापिं खः, सकलें मध्यम आकारयापिं खः अले पलेस्वाँथे बांलापिं खः । हे आलार ! थुपिं छपिनि ज्या वःपिं जुइमा । जिं छपित थुपिं सकलें सेवाया नितिं बिया च्वना ।”

“संवच्छरं दिब्बरसानुभुत्वा, तदास्सुहं उत्तरिमज्झभासिं ।
नागस्सिदं किन्ति कथञ्च लद्धं, कथज्जगमासि विमानसेट्टं ॥

“अधिच्चलद्धं परिणामजं ते, सयंकतं उदाहु देवेहि दित्रं ।
पुच्छामि तं नागराजेतमत्थं, कथज्जगमासि विमानसेट्ट’न्ति” ॥

“दच्छित्तक दिव्वरसयागु अनुभव यायेधुंका, जिं वयाके मेखु खँ न्यना - ‘हे नाग ! थुपिं श्रेष्ठगु विमान छंत गुकथं दत ?”

“छु ध्व छंत अथें हे प्राप्त जूगु खः ला ? अथवा सुनानं ब्यूगु खः ? थःम्हं दयकागु खः ? अथवा देवतापिसं ब्यूगु खः ? हे नागराज ! जिं छंके न्यना च्वना, छंत थुगु श्रेष्ठगु विमान गुकथं प्राप्त जुल ?”

श्वर्यां लिपाया गाथात निम्हसिया दथुइ न्ह्यसः लिसःया रूप्य खः -

“नाथिच्चलद्धं न परिणामजं मे, न सयंकतं नापि देवेहि दित्रं ।
सकेहि कम्मेहि अपापकेहि, पुज्जेहि मे लद्धमिदं विमानं ॥

“किं ते वतं किं पन ब्रह्मचरियं, किस्स सुचिण्णस्स अयं विपाको ।
अक्खाहि मे नागराजेतमत्थं, कथं नु ते लद्धमिदं विमानं ॥

“राजा अहोसिं मगधानमिस्सरो, दुय्योधनो नाम महानुभावो ।
सो इत्तरं जीवितं संविदित्वा, असस्सतं विपरिणामधम्मं ॥

“अन्नञ्च पानञ्च पसन्नचित्तो, सक्कच्च दानं विपुलं अदासिं ।
ओपानभूतं मे घरं तदासि, सन्तप्पिता समणब्राह्मणा च ॥

“मालञ्च गन्धञ्च विलेपनञ्च, पदीपियं यानमुपस्सयञ्च ।
अच्छादनं सयनमथन्नपानं, सक्कच्च दानानि अदम्ह तत्थ ॥

“तं मे वतं तं पन ब्रह्मचरियं, तस्स सुचिण्णस्स अयं विपाको ।
तेनेव मे लद्धमिदं विमानं, पहतभक्खं बहुअन्नपानं ।
नच्चेहि गीतेहि चुपेतरूपं, चिरड्डितिकं न च सस्सतायं ॥

“अप्पानुभावा तं महानुभावं, तेजस्सिनं हन्ति अतेजवन्तो ।
किमेव दाठावुध किं पटिच्च, हत्थत्तमागच्छि वनिब्बकानं ॥

“भयं नु ते अन्वगतं महन्तं, तेजो नु ते नान्वगं दन्तमूलं ।
किमेव दाठावुध किं पटिच्च, किलेसमापज्जि वनिब्बकानं ॥

“न मे भयं अन्वगतं महन्तं, तेजो न सक्का मम तेहि हन्तुं ।
सतञ्च धम्मनि सुकित्तितानि, समुद्दवेलाव दुरच्चयानि ॥

“चातुदसिं पञ्चदसिं अळार, उपोसथं निच्चमुपावसापि ।
अथागमुं सोळस भोजपुत्ता, रज्जुं गहेत्वान दब्बहञ्च पासं ॥

“भेत्वान नासं अतिकस्स रज्जुं, नयिसु मं सम्परिगह्द लुद्धा ।
एतादिसं दुक्खमहं तितिक्खं, उपोसथं अप्पटिकोपयन्तो ॥

“एकायने तं पथे अद्दसंसु, बलेन वण्णेन चुपेतरूपं ।
सिरिया पञ्जाय च भावितोसि, किं पत्थयं नाग तपो करोसि ॥

“न पुत्तहेतू न धनस्स हेतू, न आयुनो चापि अळार हेतू ।
मनुस्सयोनिं अभिपत्थयानो, तस्मा परक्कम तपो करोमि ॥

“त्वं लोहितक्खो विहतन्तरंसो, अलङ्कतो कम्पितकेसमस्सु ।
सुरोसितो लोहितचन्दनेन, गन्धब्बराजाव दिसा पभाससि ॥

“देविद्धिपत्तोसि महानुभावो, सब्बेहि कामेहि समङ्गिभूतो ।
पुच्छामि तं नागराजेतमत्थं, सेय्यो इतो केन मनुस्सलीको ॥

“अळार नाञ्जत्र मनुस्सलोका, सुद्धीव संविज्जति संयमो वा ।
अहञ्च लद्धान मनुस्सयोनि, काहामि जातिमरणस्स अन्तं ॥

“संवच्छरो मे वसतो तवन्तिके, अत्रेन पानेन उपट्ठितोस्मि ।
आमन्तयित्वान पलेमि नाग, चिरप्पवुट्ठोस्मि अहं जनिन्द ॥

“पुत्ता च दारा अनुजीविनो च, निच्चानुसिद्धा उपतिट्ठथेतं ।
कच्चिन्न तं नाभिसपित्थ कोचि, पियज्झि मे दस्सनं तुहं अळार ॥

“यथापि मातू च पित्तू अगारे, पुत्तो पियो पटिविहितो वसेय्य ।
ततोपि मय्हं इधमेव सेय्यो, चित्तज्झि ते नाग मयी पसन्नं ॥

“मणी ममं विज्जति लोहितङ्को, धनाहरो मणिरतनं उळारं ।
आदाय त्वं गच्छ सकं निकेतं, लद्धा धनं तं मणिमोस्सजस्सू’ति ॥”

नागराज - “अथे प्राप्ता जूगु नं मखु, सुनानं ब्यूगु नं मखु, थःहं कमाये याना दय्कागु नं मखु,
देवतापिसं ब्यूगु नं मखु । जित थुगु विमान थःगु निर्दोष पुण्यया कारणं दुगु खः ।”

“छंगु व्रत छु खः ? छंगु श्रेष्ठगु चर्या छु खः ? थ्व छंगु छु आचरणया फल खः ? हे नागराज !
जित कना ब्यु, छंतं थुगु विमान गुकथं दत ?”

नागराज - “जि मगघपिनि ईश्वर (मालिक) जुगु खः । दुर्योधन नां खः, महाप्रतापीम्ह । जिं
जीवनयात अस्थीर, अशाश्वत व परिवर्तनशील सिइका कया ।”

“जिं प्रसन्नतापूर्वक अन्नपानया विपुल दान याना । जिगु छे उगु इलय् बुंगा समानगु खः । जिं
सकले श्रमण प्रभव ब्राह्मणपितं सन्तुष्ट याना ।”

“थ्व हे जिगु व्रत खः, थ्व हे जिगु श्रेष्ठ चर्या खः । थ्व जिगु व हे आचरणया प्रतापं जित विपुल
भोजन व विपुल अन्नपान दुगु विमान दत ।”

तपस्वी - “नृत्य व गायनया संयोग चिरस्थायी जूसां नं शाश्वत मजू । उपिं अल्पप्रताप दुपिं,
तेजहीनपिसं छथे जाःम्ह महाप्रतापी तेजस्वीयात हनन यात । हे नागराज ! छु कारणं खः ? छु हेतुं खः ?
छु उपिं गरीबतयगु ल्हातय् लाःवंगु ?”

“छु छंगु भारी भयं जकं ग्यातला ? अथवा छंगु तेज (विष) जकं छंगु वाय् तक मथ्यंगु ? हे
नागराज ! छु कारणं छु हेतुं छु उपिं गरीबपिनि पाखें दुःख सिइ माःगु ?”

नागराज - “जित भय नं जूगु मदु अले जिगु तेज नं नष्ट जूगु मदु । सत्पुरुषपिनिगु सुकीर्तित धर्म
समुद्रया लहराथे मुंके थाकु ।”

“हे आलार ! जि प्रत्येक चतुर्दशी व पून्ही पतिकं उपोसथ-व्रत च्वनाम्ह खः । भिंखुम्ह गामोतय्सं
खिपः व क्वातुगु बन्धन ज्वना वल ।”

“शिकारीतय्सं न्हाय् (थुनाय्) दुने खिपः दुछूवया जित ज्वना यंकल । जिं उपोसथ-व्रतयात
अखण्डित याना थुकथं दुःख सिया च्वनागु खः ।”

तपस्वी - “हे शङ्पाल ! छंतं इमिसं याकचा लैय् खन, बल व वर्णं सम्पन्नम्ह । छु श्री व प्रज्ञां
सम्पन्नम्ह खः । हे नाग ! छं छु यायेत तप यानागु ?”

नागराज - “न काय्या नितिं खः, न धनया नितिं खः अले हे आलार ! न आयुया नितिं हे (तप यानागु) खः । जिं मनुष्य-योनियागु कामना यायां थुगु पराक्रम यानागु खः ।”

तपस्वी - “छंगु मिखा ह्याउंसे च्वं । शरीरं रशिम पिहाँ वया च्वंगु दु । बांलाक समाये याना तःगु दु । सँ व दाही खाना तःगु दु । रक्त चन्दनं बुला तःगु दु । गन्धर्वराजथे प्रकाशमान जुया च्वंगु दु । दिव्य ऋद्धि दुम्ह खः । महाप्रतापवान्म्ह खः । सकतां कामभोग दुम्ह खः । हे नागराज ! जिं न्यना च्वना, मनुष्य-योनी छु खँय् श्रेष्ठ जू ?”

नागराज - “हे आलार ! मनुष्यलोक त्वःता गनं नं शुद्धि व संयम मद्दु । जिं मनुष्य-योनि प्राप्त याना जाति व मरणयागु अन्त याये ।”

तपस्वी- “जि दच्छितक छंथाय् च्वनेधुन । अन्नपानं जिगु गाककं सेवा जुइ धुंकल । हे नागराज ! आः जिं छंत खबर बिया वने त्यना । हे जनिन्द्र ! जि ताःकालतक च्वनेधुन ।”

नागराज - “जिमि काय्, कलापिं व अनुजीवि (नोकर चाकर) तयसं न्हिया न्हिथं तालिम दुपिं जुया छंगु सेवा याना च्वन । छु सुनानं गुबले छुं नुगलय् जक स्याकल (हल्कागु खँ जक धाल) ला ? हे आलार ! छंगु दर्शन जिगु नितिं यःता (प्रियकर) जू ।”

तपस्वी - “गुगु प्रकारं मांबौपिनि अनुकम्पा दयेवं छेंय् न्ह्याइपु ताइगु खः । अथे हे सेवा याइपिं कायपिं दइगु नं श्रेयष्कर खः । परन्तु हे नागराज ! जिगु नितिं ध्व सिबे नं श्रेयष्कर धयागु खँ छंगु चित्तय् जिप्रति प्रसन्नता दुगु खः ।”

थुलि धया आलारं “अथेसा महाराज ! जिं उम्ह नागराजयात ‘मित्र ! जित धन माःगु मद्दु । जि प्रव्रजित जुये मास्ति वल’ धया अले प्रव्रजितपित माःगु सामान फ्वना, वलिसें तुं नागभवनं पिहाँ वया, वयात अन हे तया, (थः छम्ह जक) हिमालयय् दुहाँ वना, प्रव्रजित जुया । थुलि धया जुजुयात उपदेश व्युब्युं निपु गाथात धाल -

“दिट्ठा मया मानुसकापि कामा, असस्सता विपरिणामधम्मा ।
आदीनवं कामगुणेषु दिस्वा, सद्दायहं पब्बजितोम्हि राज ॥

“दुमप्फलानीव पतन्ति माणवा, दहरा च बुद्धा च सरीरभेदा ।
एतम्मि दिस्वा पब्बजितोम्हि राज, अपण्णकं सामञ्जमेव सेय्यो’ति” ॥

“जिं मनुष्यलोकय् कामभोगयात नं अनुभव यायेधुन । व दक्वं अशाश्वत खः, परिवर्तनशील खः । जिं कामभोगयागु दोषयात खंकेधुन । हे राजन् ! जि श्रद्धापूर्वक प्रव्रजित जुयाम्ह खः ।”

“गुगुं प्रकारं पाके जूगु फल सिमां हाया कुतुं वइगु खः, अथे हे तुं शरीर भेद जुइवं चिधिपिं तःधिपिं मनूत नं कुतुं वनी । थुगु खँयात खंका नं हे राजन् ! जि प्रव्रजित जुयाम्ह खः । निर्दोषगु प्रव्रज्या हे श्रेष्ठ जू ।”

थुगु खँ न्यना जुजुं मेगु गाथा धाल -

“अद्दा हवे सेवितब्बा सपञ्जा, बहुस्सुता ये बहुठानचिन्तिनो ।
नागञ्च सुत्वान तवञ्चळार, काहामि पुञ्जानि अनप्पकानी’ति” ॥

“निश्चय नं प्रज्ञावान्, बहुश्रुत व विचारवान्पिनिगु संगति यायेमाः । हे आलार ! जिं छंगु व नागयागु खँ न्यना यक्व पुण्य याये ।”

वयात उत्साहित यायां तपस्वीं थुगु अन्तिम गाथा धाल -

“अद्वा हवे सेवितब्बा सपञ्जा, बहुस्सुता ये बहुठानचिन्तिनो ।
नागञ्च सुत्वान ममञ्च राज, करोहि पुञ्जानि अनप्पकानी’ति” ॥

“निश्चय नं प्रज्ञावान्, बहुश्रुत व विचारवान्पिनिगु संगति यायेमाः । हे राजन् ! जिगु व नागराजयागु खँ न्यना यक्व पुण्य याना बिज्याहँ ।”

थुकथं वं जुजुयात धर्मोपदेश याना वर्षाया प्यला अन हे बिते यात । हानं हिमालय्य वना जीवन काछिं प्यगू ब्रह्मविहार (मैत्री, करुणा, मुदिता व उपेक्षा) यागु भावना याना ब्रह्मलोकगामी जुल । शङ्कपाल नं जीवनभर उपोसथ-व्रत च्वं च्वन । जुजु दानादि पुण्यकर्म याना यथाकर्म परलोक वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् बौम्ह तपस्वी काश्यप खः । वाराणसी जुजु आनन्द खः । आलार सारिपुत्र खः । शङ्कपाल जुलसा जि हे खः ।

- * -

५२५. चूळसुतसोम जातक

“आमन्तयामि निगमं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् नैष्कर्म्य पारमितायागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । वर्तमान कथा महानारदकाश्यप जातक (जा.नं. ५४४) स वःथे हे खः ।

Dhamma.Digital

अतीत कथा

न्हापाया समयय् वाराणसी (राष्ट्र) धयागु सुदर्शन नगर खः । अन ब्रह्मदत्त धयाम्ह जुजुं राज्य याना च्वन । बोधिसत्त्व वया महारानीया कोखं जन्म काल । वयागु खाः पून्हीया तिमिलार्थे चकंसे बांलाम्ह खः । उकिं वयागु नां सोमकुमार तल । तःधिक जुइवं (खँ) न्यने यःम्ह खः, श्रवणप्रियम्ह खः, उकिं व सुतसोम नामं नां दंम्ह जुल ।

तःधिक जुइवं तक्षशिला वन अले शिल्प सय्के सिइके याना लिहाँ वयेवं बौम्हसिया पाखें श्वेतछत्र प्राप्त याना धर्मपूर्वक राज्य यात । वयाके महान् ऐश्वर्य दु । वया भिंखुद्वः लानिपिं दु । उपिंमध्ये चन्द्रदेवी प्रमुखम्ह (बडामहारानी) खः । लिपा कायमहाचाय्पिं तःधिक जुइवं छेय् च्वनेगुली मन मवन । वया जंगलय् वना प्रव्रजित जूवनेगु इच्छा जुल ।

छन्हुया दिनय् वं नौयात सःता धाल - “पासा ! छं जिगु छ्यनय् तुयुगु (भुयुगु) सँ खनेवं जित सूचं व्यु ।” नौनं वयागु खँ न्यना लिपा छन्हु तुयुगु सँ खने दुगु सूचं बिल । “अथेसा, पासा ! गुस्लिंचां पुया जिगु पाः ल्हातय् तया व्यु ।” वं अथे धायेवं नौनं लुंयागु चिम्ताचां (गुस्लिंचां) उगु सँ पुया वयागु पाः ल्हातय् तया बिल ।

ध्व खना “जित जरां आक्रमण याये धुंकल” धका मती तथा ग्याका उगु तुयुगु सँ ल्हातय् तथा हे प्रासादं कुहाँ वल अले जनतायात दर्शन बिइगु थासय् राजसिंहासनय् फेतुत । वं चयद्वल अमात्यपिं गुपिं मध्ये सेनापति प्रमुख खः, अले ख्वीद्रः ब्राह्मणपिं, गुपिं मध्ये पुरोहित प्रमुख खः । अले मेपिं नं आपालं राष्ट्रिक, नेगम आदिपिंत सःता जिगु छचनय् तुयुगु सँ बुया वये धुंकल, जि बुरा जुइ धुंकल, जिगु प्रब्रज्यायागु खँ सिइका का” धया न्हापांगु गाथा धाल -

“आमन्तयामि निगमं, मित्तामच्चे परिस्सजे ।
सिरिंमिं पलितं जातं, पब्बज्जं दानि रोचह’न्ति” ॥

“जिं नेगमपिंत, मित्रपिंत, अमात्यपिंत व परिषद्य् च्वंपिंत सम्बोधन याना कना च्वना, ‘जिगु छचनय् तुयुगु सँ बुया वल, उकिं आः जि प्रब्रजित जुइ मास्ति वल’ ।”

थुगु खँ न्यंबले इपिं सकसियां म्हतिं म्हतिं सुख मदय्का धाल -

“अभुं मे कथं नु भणसि, सल्लं मे देव उरसि कप्पेसि ।
सत्तसता ते भरिया, कथं नु ते ता भविस्सन्ती’ति” ॥

“ध्व छपिंसं मल्लवःगु खँ गुकथं धया बिज्यानागु ? हे देव ! ध्व ला जिमिगु नुगलय् चुपिं सुइथें जुल । छपिनि न्हेसः मिसातय्गु छु गति जुइ ?”

अनंलि बोधिसत्त्वं स्वपुगु गाथा धाल -

“पञ्जायिहिन्ति एता, दहरा अज्जम्पि ता गमिस्सन्ति ।
सग्गच्च पत्थयानो, तेन अहं पब्बजिस्सामी’ति” ॥

“थुपिं (थयःगु लँ) लिना वनी । थुपिं ल्यासे तिनि । मेपिं (जुइपिं) जुजुपिनिथाय् वनी । जि स्वर्गयागु कामनां प्रब्रजित जूवने ।”

अमात्यपिंसं बोधिसत्त्वयात छुं धाये मफुत । इपिं वया मांयाथाय् वन अले वयात उगु खँ न्यंकल । व हथाय् चाचां ब्वाय् वल अले न्यन - “तात ! छु धात्थें प्रब्रजित जुइ त्थनागु खः ला ?” वं निपु गाथात धाल -

“दुल्लद्धं मे आसि सुतसोम, यस्स ते होमहं माता ।
यं मे विलपन्तिया, अनपेक्खो पब्बजसि देव ॥

“दुल्लद्धं मे आसि सुतसोम, यं तं अहं विजायिस्सं ।
यं मे विलपन्तिया, अनपेक्खो पब्बजसि देवा’ति” ॥

“हे सुतसोम ! जिं छंत तःसकं थाकुक्क जन्म बियागु खः । जि छंम्ह मां खः । जिं छंत तःसकं थाकुक्क बुइकागु खः । देव ! छं जित जिगु ख्वबियात वास्ता मयासे जित त्वःता प्रब्रजित जुइ त्थन ।”

बोधिसत्त्वं थुकथं ख्वया च्वंम्ह मांयात नं छुं मधाः । व ख्वया हाला थः स्वयं छखे चिला वन । वया बौयात सूचं बिल । (बोधिसत्त्वया) बौम्ह वया छपु गाथा धाल -

“को नामेसो धम्मो, सुतसोम का च नाम पब्बज्जा ।
यं नो अम्हे जिण्णे, अनपेक्खो पब्बजसि देवा’ति” ॥

“सुतसोम ! ध्व गजागु धर्म खः ? ध्व गजागु प्रब्रज्या खः ? देव ! गुम्ह छं जिपिं बुरीपित वास्ता मयासे प्रब्रजित जूवने त्यन ।”

ध्व खँ न्यना बोधिसत्त्व सुम्क च्वन । अनलि वया बौम्हं “तात ! सुतसोम ! यदि छंगु मनय् मांबौया माया मदुसा छं मस्त आः तःसकं चिधि तिनि । इपिं छ मद्यक च्वने फइ मखु । इपिं तःधिक जुइवं प्रब्रजित जू हूँ” धया न्हेपुगु गाथा धाल -

“पुत्तापि तुय्हं बहवो, दहरा अप्पत्तयोब्बना ।
मज्जू तेपितं अपस्सन्ता, मज्जे दुक्खं निगच्छन्ती’ति” ॥

“छं मस्त नं आः चिधि तिनि । तःधिक मज्जुनि । इपिं बफुरापिसं छंत मखनेवं तःसकं दुःखी जुइ ।”

ध्व खँ न्यना बोधिसत्त्वं गाथा धाल -

“पुत्तेहि च मे एतेहि, दहरेहि अप्पत्तयोब्बनेहि ।
मज्जूहि सब्बेहिपि तुम्हेहि, चिरम्मि ठत्वा विनासभावो’ति” ॥

“ध्व गुगु जिगु अप्राप्तगु यौवन खः अले चिधिपिं बांलापिं मस्त खः, इपिं सकलें लिसे व छपिं सकलें लिसे छन्हु मखु छन्हु ला बाये हे मानी ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं बौयात धर्मोपदेश बिल । व वयागु धर्मयागु खँ न्यना न्वं मवासे सुम्क च्वन । वया न्हेसः कलापित खबर बिल । इपिं महलं कुहाँ वया वयाथाय् वल अले छचनय् ल्हाः तया ख्वख्वं धाल -

“छिन्नं नु तुय्हं हदयं, अदु ते करुणा च नत्थि अम्हेसु ।
यं नो विकन्दन्तियो, अनपेक्खो पब्बजसि देवा’ति” ॥

“देव ! जिमित ख्वयका हायका वास्ता मयासे प्रब्रजित जुया वनेवं छु छपिनिगु नुगः तज्याना मवनिला ? अथवा जिमिगु प्रति करुणा मदुला ?”

इपिं बोधिसत्त्वयागु तुति घयपुपुं ख्वल । इपिं ख्वगु ताया बोधिसत्त्वं मेगु गाथा धाल -

“न च मय्हं छिन्नं हदयं, अत्थि करुणापि मय्हं तुम्हेसु ।
सग्गञ्च पत्थयानो, तेन अहं पब्बजिस्सामी’ति” ॥

“जिगु नुगः तज्याना वंगु मदु, हानं जिगु मनय् छिमि प्रति करुणा नं मदु मजू । परन्तु जिं स्वर्गया कामना यासे प्रब्रजित जुइ त्यनागु खः ।”

वया महारानीयात खबर बिल । व प्वाथय् दुम्ह जूसां वल । अले बोधिसत्त्वयात प्रणाम याना छखेलिकक दना वं स्वपु गाथात धाल -

“दुल्लद्धं मे आसि सुतसोम, यस्स ते अहं भरिया ।
यं मे विलपन्तिया, अनपेक्खो पब्बजसि देव ॥

“दुल्लद्धं मे आसि सुतसोम, यस्स ते अहं भरिया ।
यं मे कुच्छिपटिसन्धि, अनपेक्खो पब्बजसि देव ॥

“परिपक्को मे गब्भो, कुच्छिगतो याव नं विजायामि ।
माहं एका विधवा, पच्छा दुक्खानि अहक्खि’न्ति” ॥

“हे सुतसोम ! छं जित थाकुक् प्राप्त याःगु खः । जि छंम्ह कला खः । देव ! छं जित ह्वाय्क च्वाय्क ख्वय्का प्रव्रजित जूवने त्यन ।”

“हे सुतसोम ! छं जित थाकुक् प्राप्त याःगु खः । जि छंम्ह कला खः । देव ! छं जित प्वाथ्य् दुम्हसित त्वःता प्रव्रजित जुइ त्यन ।”

“जिगु गर्भ परिपक्व जुइ धुंकल । जिं काय्यात मबुइकूतले छ पिपा व्यु । जि याकचा हाना मदुम्हं लिपा दुःख भोगे याये म्वालेमा ।”

अनंलि बोधिसत्त्वं गाथा धाल -

“परिपक्को ते गम्भो, कुच्छिगतो इङ्ग त्वं विजायस्सु ।
पुतं अनोमवण्णं, तं हित्वा पब्बजिस्सामी’ति” ॥

“भद्रे ! छंगु गर्भ परिपाक जुइ धुंकल । छं भिंम्ह काय्यात जन्म बिइ । जिं वयात त्वःता प्रव्रजित जूवने त्यना ।”

वं वयागु खँ न्यना शोक थामे याये मफुत । “आवंलि, देव ! जिमिगु सौभाग्य मंत” धया निपा ल्हातं छाती तथा ख्वबि हुहुं ततःसकं ख्वल । बोधिसत्त्वं वयात आश्वासन बिल -

“मा त्वं चन्दे रुदि, मा सोचि वनतिमिरमत्तक्खि ।
आरोह वरपासादं, अनपेक्खो अहं गमिस्सामी’ति” ॥

“हे चन्द्रे ! छ ख्वये मते । हे गिरिकर्णिकाथे जाःगु बांलागु मिखा दुम्ह ! छं चिन्ता काये मते । छ प्रासादय् लिहाँ हूँ । जि निरपेक्ष जुया वने ।”

वं वयागु खँ न्यना दना च्वने मफुत । प्रासादय् (थहाँ) वना फेतुना ख्वल । बोधिसत्त्वया तःधिकम्ह कायं मांयात ख्वःगु खना ‘जिमि मां छाया फेतुना ख्वया च्वन’ धका न्यन्यं गाथा धाल -

“को तं अम्म कोपेसि, किं रोदसि पेक्खसि च मं बाळ्हं ।
कं अवज्झं घातेमि, जातीनं उदिक्खमानान’न्ति” ॥

“मां ! छंत सुनां कष्ट बिल । छं जित मस्वसे छाया ख्वया च्वनागु ? जिं सु स्याये मत्यःम्ह (अवध्य) थःथित्तिपित नं स्याये माल, जित धा ।”

अनंलि लानिं गाथा धाल -

“न हि सो सक्का हन्तुं, विजितावी यो मं तात कोपेसि ।
पिता ते मं तात अवच, अनपेक्खो अहं गमिस्सामी’ति” ॥

“हे तात ! गुम्ह विजयीं जित कष्ट ब्यूगु खः वयात स्याये मज्यू । हे तात ! छंम्ह अबुं जित व निरपेक्ष जुया वने धका कन ।”

वं वयागु खँ न्यंबले धाल- “मां ! छं छु धयागु ? अथे जूसा ला भीपिं हाना म्दुपिं जुइगु जुलनि ।”
वं ख्वख्वं थुगु गाथा धाल -

“योहं पुब्बे निव्यामि, उय्यानं मत्तकुज्जरे च योधेमि ।
सुतसोमे पब्बजिते, कथं नु दानि करिस्सामी’ति” ॥

“न्हापा गुम्ह जि (रथय् च्वना) उद्यानय् वनेगु खः अले चिधीपिं किसित नाप म्हितेगु खः, आः सुतसोम प्रब्रजित जुया वनेवं थुपिं सकतां गुकथं जुइ ?”

वया चिधिकम्ह किजा न्हेदँ जक दुम्ह खः । वं निम्हसितं ख्वया च्वंगु खना मांयाथाय् वना धाल - “छाय् ख्वया च्वनागु ?” वं ख्वया च्वंगु खँ सिइवं वं धाल - “ख्वये मते, जिं बौयात प्रब्रजित जुइके बिइ मखु” धया निम्हसितं आश्वासन बिया धाइमां व्वना महलं कुहाँ वल । अले बौयाथाय् वना गःप न्याक्क घयपुना धाल - “तात ! छं धया च्वन, छं जिमित वास्ता मयासे, जिमित त्वःता प्रब्रजित जूवने धका । जिं प्रब्रजित जुइके बिइ मखु ।” वं गाथा धाल -

“मातुच्च मे रुदन्त्या, जेट्टस्स च भातुनो अकामस्स ।
हत्थेपि ते गहेस्सं, न हि गच्छसि नो अकामान’न्ति” ॥

“जिमि मां व थकालिम्ह दाइपितं ख्वय्का इमिगु इच्छा विरुद्ध छ वने दइ मखु । जिं छंगु ल्हाः ज्वना तये ।”

बोधिसत्त्वं बिचाः यात - “ध्व जिगु लँपुइ पंगल जुया दँ वया च्वन । जिं ध्वयात छु याःसा चिइके फइ ?” अले वं धाइमांयात स्वया धाल- “धाइमां ! ध्व ना, ध्व मणि माला छंत खः, काय्यात व्वना यंकि । ध्वं पंगल मयायेमा ।” वं थःम्हं काय्यात चिइके मफुत । उकिं धाइमांयात सिरपा ब्यूसे धाल -

“उट्टेहि त्वं धाति, इमं कुमारं रमेहि अज्जत्थ ।
मा मे परिपन्थमकासि, सगं मम पत्थयानस्सा’ति” ॥

“हे धाइमां ! छ थनं दना हँ । थुम्ह कुमारयात मेथाय् यंका हेय्के यंकि । जिगु लँपु पंके बिइ मते । जि स्वर्गयागु कामना याना च्वना ।”

वं सिरपाः कया, कुमारयात हेय्का मेथाय् वन अले अन वना ख्वख्वं धाल -

“यं नूनिमं ददेय्यं पभङ्करं, को नु मे इमिनात्थो ।
सुतसोमे पब्बजिते, किं नु मेनं करिस्सामी’ति” ॥

“जिं थुगु प्वाला प्वालां थीगु कण्ठमाः वांछ्वया बिये । जित ध्व छु ज्या वः ? सुतसोमया प्रब्रजितं जिं ध्वयात छु यायेगु ?”

अनंलि महासेनगुप्तं बिचाः यात - “लाःसा थुम्ह जुजुं थःगु छेंय् धनया म्हो जुल धका बिचाः यात जुइ । जिं ध्वयात धन यक्व दुगु खँ कने माल ।” व दना वना प्रणाम यासे धाल -

“कोसो च तुय्हं विपुलो, कोट्टागारज्ज्व तुय्हं परिपूरं ।
पथवी च तुय्हं विजिता, रमस्सु मा पब्बजि देवा’ति” ॥

“छपिनिगु कोष विपुल दनि । छपिनिगु भण्डार जाः । छपिं पृथ्वी विजयीम्ह खः । हे देव ! प्रब्रजित जुया बिज्याये मते । भोगय् रमण याना बिज्याहँ ।”

थुगु खँ न्यना बोधिसत्त्वं गाथा धाल -

“कोसो च मय्हं विपुलो, कोट्टागारज्ज्व मय्हं परिपूरं ।
पथवी च मय्हं विजिता, तं हित्वा पब्बजिस्सामी’ति” ॥

“जिगु कोष विपुल दु । जिगु भण्डार जाः । जि पृथ्वी विजयीम्ह खः । थुमित त्वःता जि प्रव्रजित जूवने ।”

थुगु खँ न्यंका व वने त्यनेवं कुलवर्धन श्रेष्ठी दना वयात प्रणाम याना धाल -

“महम्मि धनं पहूतं, सङ्घातुं नोपि देव सक्कोमि ।
तं ते ददामि सब्बम्मि, रमस्सु मा पब्बजि देवा’ति” ॥

“जिके नं यक्व यक्व धन दु । जिं उकिया ल्याःचा याये मफु । जिं थुपिं दक्वं छपितं बिये । हे देव ! प्रव्रजित जुया बिज्याये मते, (भोगय्) रमण याना बिज्याहुँ ।”

वयागु खँ न्यना बोधिसत्त्वं गाथा धाल -

“जानामि धनं पहूतं, कुलवर्द्धन पूजितो तथा चस्मि ।
सग्गञ्च पत्थयानो, तेन अहं पब्बजिस्सामी’ति” ॥

“जिं स्यू छंके यक्व यक्व धन दु धका, हे कुलवर्धन ! जि छपाखें पूजितम्ह नं खः । अथेसा नं स्वर्गयागु कामनां प्रव्रजित जूवने त्यना ।”

थुगु खँ न्यना कुलवर्धन वनेवं सुतसोमं थःम्ह सोमदत्त धयाम्ह किजायात सःतके छवत अले वयात राज्य लःल्हाना धाल - “तात ! जि पंजलय् लाःम्ह जंगली खार्थे उद्विग्गन्ह खः । जित गृहस्थ यः मताल । थौं हे प्रव्रजित जूवने । छं थ्व राज्य लःल्हाना का ।”

वं थुगु गाथा धाल -

“उक्कण्टितोस्मि बाब्बं, अरति मं सोमदत्त आविसति ।
बहुकापि मे अन्तराया, अज्जेवाहं पब्बजिस्सामी’ति” ॥

“हे सोमदत्त ! जि अतिकं उद्विग्गन् जुयाम्ह खः । (गृहस्थ जीवनया प्रति) जिगु अरुचि बढे जुया वया च्वन । पंगलत नं यक्व दु । जि थौं हे प्रव्रजित जूवने ।”

थ्व खँ न्यना वया नं प्रव्रजित जुइगु इच्छा जुल । अले थुगु खँ वयात कनेया नितिं वं धाल -

“इदञ्च तुहं रुचितं, सुतसोम अज्जेव दानि त्वं पब्बज ।
अहम्मि पब्बजिस्सामि, न उस्सहे तथा विना अहं ठातु’न्ति” ॥

“हे सोमदत्त ! यदि छपितं यः ताःसा थौं हे प्रव्रजित जू बिज्याहुँ । जि नं प्रव्रजित जुये । जि नं छपिं विना च्वने मफु ।”

वं वयात गगं बापु गाथा धाल -

“न हि सक्का पब्बजितुं, नगरे न हि पच्चति जनपदे चा’ति” ॥

“छ प्रव्रजित जुइ फइ मखु । (निम्हं प्रव्रजित जूगु न्यना) नगरय् व जनपदय् गन नं भुतुली मि च्याइ मखु ।”

थुगु खँ न्यना जनतां बोधिसत्त्वया तुति ज्वना ख्वख्वं धाल -

“सुतसोमे पब्बजिते, कथं नु दानि करिस्सामा’ति” ॥

“सुतसोम प्रव्रजित जुया वनेवं आः जिपिं गुकथं छु याना च्वनेगु ?”

अनंलि बोधिसत्त्वं “का म्वाःगु चिन्ता काये मते । जि ताःकालतक (गृहस्थी) च्वंसां नं आखिरय् बाया हे वने माःम्ह खः । गुलि नं संस्कार उत्पन्न जुया च्वन उर्पि नित्य जू हे मजू” धया जनतायात उपदेश व्युब्बुं -

“उपनीयतिदं मज्जे, परित्तं उदकं च चङ्खवारमिह ।
एवं सुपरित्तके जीविते, न च पमज्जितुं कालो ॥

“उपनीयतिदं मज्जे, परित्तं उदकं च चङ्खवारमिह ।
एवं सुपरित्तके जीविते, अन्धबाला पमज्जन्ति ॥

“ते बह्व्यन्ति निरयं, तिरच्छानयोनिञ्च पेत्तिविसयञ्च ।
तण्हाय बन्धनबद्धा, वट्टेन्ति असुरकाय’न्ति” ॥

“गथे लः भतिचा जायेवं हासा दुबे जुया वनिगु खः, अथे हे थुगु जीवन नं दुबे जुया वनी । उकिं, जीवनया थुकथं सीमित जूगुलिं प्रमादया समय मखु ।”

“गथे लः भतिचा जायेवं हासा दुबे जुया वनिगु खः, अथे हे थुगु जीवन नं दुबे जुया वनी । उकिं, जीवनया थुकथं सीमित जूगुलिं केवल मूर्खीपिं जक प्रमाद याना च्वनी ।”

“इमिसं नरकलोक, पशुयोनि व प्रेतयोनि जक बढे याना च्वन अले तृष्णाया बन्धनय् चिना इपिं असुरयोनि नं वृद्धि याना च्वन ।”

थुकथं जनतायात धर्मोपदेश बिया, पुष्पक धयागु प्रासादय् थहाँ वना न्हेगू तल्लाया च्वय् च्वना तलवारं छर्चोया सँ (चुडा) त्वाः लहाना “जि छिमि सुं मखुत, छिमिसं थःम्ह जुजु ल्याया का” धया थःगु चुडा (सपः) दुगु सँ जनताया दथुइ वांछवया बिल । उकियात कया जनतां बैय् ग्वारा तुतुं ख्वल । अन छगू तःधंगु ग्वफय् वल । मनूतयसं थसः पाया स्वबले इमिसं दरबारया फुसय् हाकूसे च्वक ग्वफय् वःगु खन । इमिसं बिचाः यात - “जुजुं सँ ध्यना, सपः प्वाँय्या सँ जनताया दथुइ वांछवया हःगु जुइमाः, उकिं दरबारया लिक्क थुगु ग्वफय् वःगु जुइमाः” धका ख्वख्वं हाहां थुगु गाथा धाल -

“ऊहज्जते रजगं अविदूरे, पुब्बकमिह च पासादे ।
मज्जे नो केसा छिन्ना, यसस्सिनो धम्मराजस्सा’ति” ॥

“पुष्पक प्रासादं भतिचा उखे ग्वफय् पिहाँ वल । लाःसा यशस्वी धर्मराजं थःगु सँ ध्यंगु ला मखुला ?”

बोधिसत्त्वं नं ज्या याइम्ह छम्हसित छवया प्रव्रजितपितं माःगु सामान कायके छवत, नौयात सँ दाही ग्वाय् खाकल, तिसा व वसः लुँयागु पलंगय् तथा ह्याउँगु वस्त्रय् भलर लिक्का, काषायवस्त्र पुना खःगु ब्वहलय् चायागु पात्र घाना, ल्हातं तुतां च्वना, उखे थुखे पला छिना, प्रासादं कुहाँ वया गल्लीपाखे स्वया वन । व अन वना च्वबले सुनानं वयात म्हसिइके मफुत ।

वया न्हेसः क्षत्रिय मिसापिसं प्रासादय् थहाँ वंबले वयात मखन, खाली तिसाया प्वः जक खना प्रासादं कुहाँ वया मेपिं भिंखुइः मिसातयथाय् वना धाःवन - “भी यःम्ह स्वामी सुतसोम प्रव्रजित जुया वने धुंकल ।” थुलि धया ततःसकं ख्वख्वं हाहां छेनं पिहाँ वल । उगु हे इलय् जनतां व प्रव्रजित जूगु खँ सिइकल । सारा नगर क्षुब्ध जुया जुजुया लायकु धवाखाय् भीम्ह जुजु प्रव्रजित जुल धका मूवल । जनता प्रासाद आदि थासय् व न्ह्याइपुका जुइगु थासय् मामां “थन दइ, अन दइ” धका स्ववन नं वयात गनं नं मलूसैलि जनतां थुपिं गाथाद्वारा विलाप याना धाल -

- “अयमस्स पासादो, सोवण्णपुष्फमाल्यवीतिकिण्णो ।
यहिमनुविचरि राजा, परिकिण्णो इत्थागारेहि ॥
- “अयमस्स पासादो, सोवण्णपुष्फमाल्यवीतिकिण्णो ।
यहिमनुविचरि राजा, परिकिण्णो जातिसङ्गेन ॥
- “इदमस्स कूटागारं, सोवण्णपुष्फमाल्यवीतिकिण्णं ।
यहिमनुविचरि राजा, परिकिण्णो इत्थागारेहि ॥
- “इदमस्स कूटागारं, सोवण्णपुष्फमाल्यवीतिकिण्णं ।
यहिमनुविचरि राजा, परिकिण्णो जातिसङ्गेन ॥
- “अयमस्स असोकवनिका, सुपुष्फिता सब्बकालिका रम्मा ।
यहिमनुविचरि राजा, परिकिण्णो इत्थागारेहि ॥
- “अयमस्स असोकवनिका, सुपुष्फिता सब्बकालिका रम्मा ।
यहिमनुविचरि राजा, परिकिण्णो जातिसङ्गेन ॥
- “इदमस्स उय्यानं, सुपुष्फितं सब्बकालिकं रम्मं ।
यहिमनुविचरि राजा, परिकिण्णो इत्थागारेहि ॥
- “इदमस्स उय्यानं, सुपुष्फितं सब्बकालिकं रम्मं ।
यहिमनुविचरि राजा, परिकिण्णो जातिसङ्गेन ॥
- “इदमस्स कणिकारवनं, सुपुष्फितं सब्बकालिकं रम्मं ।
यहिमनुविचरि राजा, परिकिण्णो इत्थागारेहि ॥
- “इदमस्स कणिकारवनं, सुपुष्फितं सब्बकालिकं रम्मं ।
यहिमनुविचरि राजा, परिकिण्णो जातिसङ्गेन ॥
- “इदमस्स पाटलिवनं, सुपुष्फितं सब्बकालिकं रम्मं ।
यहिमनुविचरि राजा, परिकिण्णो इत्थागारेहि ॥
- “इदमस्स पाटलिवनं, सुपुष्फितं सब्बकालिकं रम्मं ।
यहिमनुविचरि राजा, परिकिण्णो जातिसङ्गेन ॥
- “इदमस्स अम्बवनं, सुपुष्फितं सब्बकालिकं रम्मं ।
यहिमनुविचरि राजा, परिकिण्णो इत्थागारेहि ॥
- “इदमस्स अम्बवनं, सुपुष्फितं सब्बकालिकं रम्मं ।
यहिमनुविचरि राजा, परिकिण्णो जातिसङ्गेन ॥
- “अयमस्स पोवस्वरणी, सञ्छन्ना अण्डजेहि वीतिकिण्णा ।
यहिमनुविचरि राजा, परिकिण्णो इत्थागारेहि ॥
- “अयमस्स पोवस्वरणी, सञ्छन्ना अण्डजेहि वीतिकिण्णा ।
यहिमनुविचरि राजा, परिकिण्णो जातिसङ्गेना'ति” ॥

“ध्व उम्ह जुजुया प्रासाद खः, स्वाँमालं क्वखाया थन थन उम्ह जुजु मिसापिं व थः जातियापिं मनूतनाप चाःहिला जुइगु खः ।”

“ध्व उम्ह जुजुया कूटागार खः, स्वाँमालं क्वखाया थन थन उम्ह जुजु मिसापिं व थः जातियापिं मनूतनाप चाःहिला जुइगु खः ।”

“ध्व उम्ह जुजुया अशोक-वन खः, स्वाँमालं क्वखाया थन थन उम्ह जुजु मिसापिं व थः जातियापिं मनूतनाप चाःहिला जुइगु खः ।”

“ध्व उम्ह जुजुया उद्यान खः, स्वाँमालं क्वखाया थन थन उम्ह जुजु मिसापिं व थः जातियापिं मनूतनाप चाःहिला जुइगु खः ।”

“ध्व वयागु कर्णिकार वन खः, सकतां ऋतुस न्हइपुका जुइगु खः; स्वाँमालं क्वखाया थन थन उम्ह जुजु मिसापिं व थः जातियापिं मनूतनाप चाःहिला जुइगु खः ।”

“ध्व वयागु पाटली वन खः, स्वाँमालं क्वखाया थन थन उम्ह जुजु मिसापिं व थः जातियापिं मनूतनाप चाःहिला जुइगु खः ।”

“ध्व वयागु आम्रवन खः, स्वाँमालं क्वखाया थन थन उम्ह जुजु मिसापिं व थः जातियापिं मनूतनाप चाःहिला जुइगु खः ।”

“ध्व वयागु पुखू खः, थीथी प्रकारयागु स्वाँ व भंगःपंछित दुयायू खः, स्वाँमालं क्वखाया थन थन उम्ह जुजु मिसापिं व थः जातियापिं मनूतनाप चाःहिला जुइगु खः ।”

थुकथं उगु उगु थासयू चाःहिला स्वया ख्वख्वं जनता हानं जुजुया लाय्कु चुकयू वया हाः वल ।

“राजा वो खो पब्बजितो, सुतसोमो रज्जं इमं पहत्वान ।
कासायवत्थवसनो, नागोव एकको चरती’ति” ॥

“जुजु सुतसोम थःगु राज्य त्वःता प्रव्रजित जुया वने धुंकल । काषायवस्त्र धारण याना तःम्ह व किसिथे याकचा विचरण याना जुल ।”

अले मनूत थथःगु छें त्वःता काय्महचाय्पिनिगु ल्हाः ज्वना पिहाँ वना बोधिसत्त्वयाथायू थ्यंकः वन । अथे हे (वया) माँबौपिं, चिधिपिं मस्त व भिद्वल मिसात नं पिहाँ वल । सारा नगर छगुलिं खाली जुल । इमिगु ल्यूल्यू जनपदवासीपिं नं थ्यंकः वन । भिनिगू योजनया परिषद्यात व्वना बोधिसत्त्व हिमालयपाखे स्वया वन ।

वयागु अभिनिष्क्रमणया खें सिइका शक्रं विश्वकर्मायात सःतल अले थथे ज्या ब्वया धाल – “तात विश्वकर्मा ! सुतसोम जुजुं अभिनिष्क्रमण याये धुंकल । व च्वनेत थाय्बाय्या व्यवस्था याना बिइ माल । आपालं मनूत मूवइ तिनि । हँ, हिमाल प्रदेशायू वना गंगाया सिथयू स्वीगू योजन ताःहाकगु व न्यागू योजन ब्याः दुगु आश्रम दय्का ब्यु ।” वं अथे हे याना दय्का बिल । व आश्रम दय्का प्रव्रजितपित मामाःगु सामान ताःलाका यःबु लँपु दय्का थः स्वयं देवलोकयू लिहाँ वन ।

बोधिसत्त्वं उगु लंपुं वना उगु आश्रमय् दुह्नीं वन अले दकले न्हापां थः निं प्रव्रजित जुल अले मेमेपितं प्रव्रजित याना बिल । लिपा जूलिसे म्वः म्वः प्रव्रजित जूवल । स्वीगू योजनया थाय् जाल । (विश्वकर्मा आश्रम दय्कूगु तरीका, आपालं मनूतय्गु प्रव्रजित जूगु तरिका व बोधिसत्त्वया पाखे आश्रमय् याःगु व्यवस्था आदिया खँ हस्तिपाल जातक (जा. नं. ५०९) स वःथे सिद्धिका काये माःगु जुल ।) अन गुम्ह गुम्हसिया मनय् कामवितर्क आदि मिथ्या-वितर्क उत्पन्न जुल धाःसा बोधिसत्त्वं इमि इमिथाय् वना अले आकाशय् मुलपतिं थ्याना उपदेश व्युब्युं निपु गाथा कनेगु याना च्वन -

“मासु पुब्बे रतिकीळितानि, हसितानि च अनुस्सरित्थ ।
मा वो कामा हनिंसु, रम्मज्झि सुदस्सनं नगरं ॥

“मेत्तचित्तञ्च भावेथ, अप्पमाणं दिवा च रत्तो च ।
अगच्छित्थ देवपुरं, आवासं पुञ्जकम्पिन’न्ति” ॥

“न्हापा यानागु रति-क्रीडा व न्हिलेगु न्ह्याइपुकेगु आदि लुमंके मते । छिदमित कामभोगं हनन मयायेमा । सुदर्शन नगर रमणीय जू ।”

“मैत्री चित्तयागु भावना या, असीम व चां न्हिं । थुकथं छिपिं पुण्य ज्या याइपिसं निवासस्थान देवनगर ध्यंकः वनी ।”

इपिं ऋषिगणपिं नं वयागु उपदेशअनुसार वना ब्रह्मलोकगामी जुल । सकतां खँ हस्तिपाल (जा. नं. ५०९) स वःकथं वर्णन यायेमाः ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, तथागतं न्हापा नं महाभिनिष्क्रमण याःगु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् मांबौपिं महाराज कुल खः । चन्दा राहुलमाता खः । जेष्ठम्ह काय् सारिपुत्र खः । चिधिम्ह काय् राहुल । धाइमां खुज्जुत्तरा खः । कुलवर्धन सेठ काश्यप खः । महासेनगुप्त मौद्गल्यायन खः । सोमदत्तकुमार आनन्द खः । सुतसोम जुजु जुलसा जि हे खः ।

१८. ष्येयगूगु निपात

५२६. निळिनिका जातक

“उद्दहते जनपदो...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् न्हापायाम्ह कलातं बशय् तःगुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । शास्तां उम्ह भिक्षुयाके सुनां उद्विग्न यात धका न्यना बिज्यायेवं “न्हापायाम्ह कलातं” धका लिसः बिल । “भिक्षु ! थुम्ह छंगु अनर्थ याइम्ह खः, थ्वं न्हापा नं छंत ध्यानं च्युत याना, छंगु सर्वनाश याःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व उदीच्व ब्राह्मणया महासारवान् कूलय् जन्म ग्रहण याना तःधिक जुइवं ऋषि प्रव्रज्याकथं प्रव्रजित जुया ध्यान-अभिज्ञा प्राप्त याना हिमालयय् प्रदेशय् च्वं च्वन । अलम्बुसा जातक (जा. नं. ५२३) स कना तःकथं हे वयागु सम्बन्धय् छम्ह मिसाम्ह मृग प्वाथय् दया मिर्जमचा छम्ह बुइकल । वयागु नां नं ऋषिश्रृङ्ग हे जुल । तःधिक जुइवं वया बौम्हं वयात प्रव्रजित याना योग-विधि स्यना बिल । व याकनं हे ध्यान-अभिज्ञा लाभी जुया हिमालयय् ध्यान-सुखय् लगे जुया च्वन । व छम्ह घोरम्ह तपस्वी खः, इन्द्रिय विजयीम्ह । वयागु सदाचारयागु तेजस्वितां इन्द्रभवन कम्प जुल । शक्रं विचाः याना स्वःबले वं थ्व खँ सिइकल । वं न्ह्याथे याना जूसां थ्वयागु शील खण्डित याये माल धका मती तल । वं स्वदैतक सारा काशी राष्ट्र छगुलिं वा मवय्का बिल । सारा राष्ट्र छगुलिं मि च्याना च्वथें (अग्नि दग्ध) जुल । वुं ज्या मजूसैलि पीडित मनूत मुना जुजुया लाय्कु चुकय् मूवल अले (जुजुयात) दोष बिल ।

जुजुं झ्यालं क्वस्वया न्यन - “थ्व छु खः ?” “स्वदैतक द्यवं वा मवय्कूगुलिं सारा राष्ट्र हे अनुत्पत्त जुल, मनूत दुःखी जुल । हे देव ! वा वय्का व्यु ।”

जुजुं शील ग्रहण याना, उपोसथ-व्रत च्वन नं वा वय्के मफुत ।

उगु इलय् शक्र बाचाः ईलय् वयागु शयनागारय् दुहाँ वया वयात थः थःम्हं पूर्णरूपं प्रकाशित याना छ्वेलेलिकक दना च्वन । जुजुं वयात खना न्यन - “छ सु खः ?”

“जि शक्र खः ।”

“छु यायेत वयाम्ह ?”

“महाराज ! छंगु राज्यय् वा वला ?”

“वा मवः ।”

“छाय् वा मवःगु, स्यूला ?”

“मस्यू ।”

“महाराज ! हिमालयम् ऋषिश्रृङ्ग धयाम्ह तपस्वी च्वं च्वंगु दु, घोरम्ह तपस्वी, इन्द्रिय-विजयीम्ह । वं लगातार देवं वा वय्का हयेवं तै पिहाँ वःगु मिखां आकाशपाखे स्वया च्वन । उकिं देवं वा मय्कूगु खः ।”

“अथेसा, थुगु खैय् छु याये माल ?”

“वयागु तप स्यंके दःसा देवं वा वय्की ।”

“ध्वयागु तप सुनां स्यंके फइ ?”

“महाराज ! छंम्ह म्हचाय् निलिनिकां फु, वयात सःता ‘फलानागु थासय् वना तपस्वीयागु तपयात स्यंका ब्यु’ धका धया छ्वया ब्यु ।”

थुकथं वं जुजुयात खै न्यंका व थःगु थासय् तुं लिहाँ वन । जुजुं कन्हेखुन्हुया दिनय् अमात्यपिलिसे सल्लाह यात अले म्हचाय्यात सःता न्हापांगु गाथा धाल -

“उद्वहते जनपदो, रट्टञ्चापि विनस्सति ।
एहि निळिनिके गच्छ, तं मे ब्राह्मणमानया’ति” ॥

“जनपद च्याना च्वन अले राष्ट्र विनष्ट जुया च्वन । हे निलिनिके ! वा । अले वना उम्ह ब्राह्मणयात थःगु बशय् हति ।”

थुगु खै न्यना वं मेगु गाथा धाल -

“नाहं दुक्खक्खमा राज, नाहं अद्धानकोविदा ।
कथं अहं गमिस्सामि, वनं कुञ्जरसेवित’न्ति” ॥

“राजन् ! जिके कष्ट सह यायेगु अभ्यास मदु हानं जिं लँपु नं मस्यू । जि किसितय्सं घेरे याना तःगु जंगलय् गथे याना वनेगु ?”

अले जुजुं निपु गाथात धाल -

“फीतं जनपदं गन्त्वा, हत्थिना च रथेन च ।
दारुसङ्घाटयानेन, एवं गच्छ निळिनिके ॥
“हत्थिअस्सरथे पत्ती, गच्छेवादाय खत्तिये ।
तवेव वण्णरूपेन, वसं तमानयिस्ससी’ति” ॥

“समृद्ध जनपदय् किसि व रथय् च्वना अले दय्का तःगु सिपौयागु नाउचाय् च्वना, हे निलिनिके ! छ अन् हँ ।”

“हे क्षत्रिय कुमारी ! किसि, सलया रथं व न्यासि वना हँ । छं हे थःगु वर्णरूपं वयात बशय् काये फइ ।”

थुकथं वं गुगु खै म्हचाय्लिसे खै ल्हायेगु अनुचितगु खः, व नं राष्ट्रया हितया नितिं कन । वं नं “ज्यू” धया स्वीकार यात ।

वं गुगु वया नितिं बिया छूवये बहःगु खः इपिं सकतां बिया अमात्यपिलिसे बिदा बिया छूवत । अमात्यपिं प्रत्यन्त प्रदेशतक वन अले अन छाउनी दय्का राजकन्यायात बुया जंगली मनुतय्सं क्यना यंकूगु लैपुं हिमालयय् दुहाँ वना पूर्वाण्ह समयय् वयागु आश्रमय् दुहाँ वन ।

उगु इलय् बोधिसत्त्व-पुत्रयात आश्रमय् तथा थः स्वयं फलमूलया नितिं जंगलय् वना च्वंगु जुया च्वन । जंगली मनुतय्सं थःपिं आश्रमतक मवंसे गनं खने दुगु खः अन दना निलिनिकायात आश्रम क्यना निपु गाथात धाल -

“कदलीधजपञ्जाणो, आभुजीपरिवारितो ।
एसो पदिस्सति रम्मो, इसिसिङ्गो अस्समो ॥

“एसो अग्गिस्स सङ्घातो, एसो धूमो पदिस्सति ।
मञ्जे नो अग्गि हापेति, इसिसिङ्गो महिद्धिको’ति” ॥

“हूं, केरामा दुधाय्, प्यखेरं भोजपत्रया सिमा दुधाय् खः श्रृङ्ग ऋषियागु न्ह्याइपूगु आश्रम ।”

“ध्व मि वयागु ज्ञानं (च्याना च्वंगु खः), ध्व कुं वया च्वंगु खने दया च्वन । महाऋद्धिवान् श्रृङ्ग ऋषिं अग्गि त्वःता च्वन ।”

अमात्यपिसं नं ठीक उगु हे इलय् बोधिसत्त्व अरण्यय् वना च्वंबले, आश्रमयात घेरा बिया, पाः च्वना, राजकुमारीयात ऋषि-वस्त्रं पुंका स्वर्ण वर्ण परिधान धारण याका सकतां अलंकारं अलंकृत यात । अले वयागु ल्हातय् कां चिना तःगु बांलागु चक्र ज्वंका, आश्रमय् छूवया स्वयं थःपिं पिने पाः च्वं च्वन । वं उगु चक्र म्हितु म्हितुं ध्यान यायां आश्रमय् दुहाँ वनेगु लैपुइ थ्यंकः वन ।

उगु इलय् श्रृङ्ग ऋषि पर्णशालाया लुखाक्वय् पर्णशालाया त्वाथलय् च्वं च्वन । वं व वया च्वंगु खना ग्याना दना वना पर्णशालाय् दुने दुहाँ वन । व नं पर्णशालाया लुखाय् च्वना चक्र म्हिता च्वन ।

शास्तां थुगु खँ व ध्वयां लिपाया खँ प्रकाशित याना बिज्यासे स्वपु गाथात आज्ञा जुया बिज्यात -

“तच्च दिस्वान आयन्ति, आमुत्तमणिकुण्डलं ।
इसिसिङ्गो पाविसि भीतो, अस्समं पण्णछादनं ॥

“अस्समस्स च सा द्वारे, गेण्डुकेनस्स कीळति ।
विदंसयन्ती अङ्गानि, गुह्यं पकासितानि च ॥

“तच्च दिस्वान कीळन्ति, पण्णसालगतो जटी ।
अस्समा निक्खमित्तवान्, इदं वचनमब्रवी’ति” ॥

“मोति व मणियागु कुण्डलं (रीगं) तिया तःम्ह वयात खना ऋषिश्रृङ्ग ग्याना पर्णशालाय् दुहाँ वन ।”

“व आश्रमया लुखाक्वय् चक्र म्हिता च्वन, (म्हया) अंगत क्यं क्यं अले थःगु क्वय्यागु गुह्य अंगत क्यक्यं ।”

“म्हिता च्वंम्ह वयात खना आश्रमं पिहाँ वया ऋषिं वयाके न्यन ।”

“अम्भो को नाम सो रुक्खो, यस्स तेवंगतं फलं ।
दूरेपि खित्तं पच्चेति, न तं ओहाय गच्छती’ति” ॥

“अम्भो ! व गजागु सिमा खः, गुकिया फल वांछूवःसां नं लिहाँ वः अले छंत त्वःता मवं ?”

वं वयात सिमा क्यक्यं लिसः बिल -

“अस्समस्स मम ब्रह्मे, समीपे गन्धमादने ।
बहवो तादिसा रुक्खा, यस्स तेवंगतं फलं ।
दूरेपि खित्तं पच्चेति, न मं ओहाय गच्छती’ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! जिगु आश्रमया लिक्क गन्धमादन पर्वतय् थजागु आपालं सिमात दु, उकिया फलत वांछ्वःसां नं लिहाँ वइगु खः, जित त्वःता वनी मखु ।”

थुकथं वं मखुगु खँ ल्हात । अथेनं वं वयागु खँय् विश्वास यात अले वयात नं तपस्वी माने याना लसकुस यासे धाल -

“एतू भवं अस्समिमं अदेतु, पज्जञ्च भवखञ्च पटिच्छ दम्मि ।
इदमासनं अत्र भवं निसीदतु, इतो भवं मूलफलानि भुञ्जतू’ति” ॥

“छ् थुगु आश्रमय् वा, भोजन या, पादोदक (तुति सिलेत लः) व खाद्य ग्रहण या । दुहाँ वया आसनय् फेतु वा । थन फलमूल न ।”

पर्णशालाय् दुहाँ वना सिपौति फेतुना लुँयागुथे जाःगु वस्त्रयात निखे चिइका थःगु शरीर नांगां याना क्यनेवं वं वयाके न्यन - “थ्व छंगु छु खः ?” तपस्वी थ्वया न्ह्यो सुं नं मिसापितं मखनिगु जुया च्वन, उकिं वं उगु थासय् घाःपाः जूगु भाःपिल अले थथे भाःपिया न्यन -

“किं ते इदं ऊरूनमन्तरस्मिं, सुपिच्छित्तं कण्हरिवप्पकासति ।
अक्खाहि मे पुच्छितो एतमत्थं, कोसे नु ते उत्तमङ्गं पविट्ठन्ति” ॥

“थ्व छंगु खम्पाया दथुइ छु खः ? निपां खम्पा न्ह्यया (संघर्ष) भतिचा हाकु हाकु नःथे च्वं । जिं छंके न्यना सिइके मास्ति वः, छंगु उत्तमांग (पुरुष-लिङ्ग) कोषया दुने दुहाँ वन लाकि छु ?”

वं वयात मखुगु खँ ल्हाना ठगे यायां निपु गाथात धाल -

“अहं वने मूलफलेसनं चरं, आसादयिं अच्छं सुघोररूपं ।
सो मं पतित्वा सहसाज्झपत्तो, पनुज्ज मं अब्बहि उत्तमङ्गं ॥

“स्वायं वणो खज्जति कण्डुवायति, सब्बञ्च कालं न लभामि सातं ।
पहो भवं कण्डुमिमं विनेतुं, कुरुतं भवं याचितो ब्राह्मणत्थन्ति” ॥

“जि बनय् फलमूल मालेत उखे थुखे जुया च्वनाम्ह खः । अबले लाक्क छम्ह भयानकम्ह भालु छम्ह धवदल । वं ब्वाय् वया जित गोतुइका, जित काबुइ कया वं जिगु उत्तमाङ्ग लिना कया यंकल ।”

“अबलेनिसे थुगु घाः दुहाँ वना प्वाकः जुल अले जित चासुसे च्वं च्वन । जिगु गुबले नं शान्ति मंत । छं थुगु चासुगुयात मदय्के फुम्ह खः । छंके थुकियागु उपचार यायेत प्रार्थना याना च्वना, छं याना ब्यु ।”

वं वयागु मखुगु खँयात खःगु खँ धका माने याना “यदि छंत सुख दइगु खःसा जिं याना बिये” धया वं उगु थाय् विशेषयात स्वस्वं मेगु गाथा धाल -

“गम्भीररूपो ते वणो सलोहितो, अपूतिको वणगन्धो महा च ।
करोमि ते किञ्चि कसाययोगं, यथा भवं परमसुखी भवेय्या’ति” ॥

“छंगु घाः तःसकं गम्भीर जू, ह्याउंसे च्वं, परन्तु ध्वग्गीना मच्चं, तःसकं नवः । छंगु नितिं छुं काषाय (धू चू) दय्का बिये गुकिं याना छंत तःसकं सुखी जुइ ।”

अनीलि निलिनिकां गाथा धाल -

“न मन्तयोगा न कसाययोगा, न ओसधा ब्रह्मचारि कमन्ति ।
यं ते मुदु तेन विनेहि कण्डुं, यथा अहं परमसुखी भवेय्यन्ति” ॥

“न मन्त्रयोगं हे, न काषायं हे, न त वासलं हे ब्रह्मचारी शुक्रियात लाय्के फइ । गुगु छंगु उतमाङ्ग खः व थ्व प्वाल्य दुछ्वया बिल धाःसा चासुगु मदया वनी, गुकिं याना जि सुखी जुये फइ ।”

वं “थ्वं सत्य हे धया च्वन” का भाःपिल । अले थये यायेवं मैथुन जुया शील स्यनी धयागु मस्यूगु, ध्यान लोप जुइ धयागु मस्यूगु हानं धवयां न्ह्यो वं गुबलें मिसात मखंगु कारणं वं मैथुन-क्रिया मस्यूगु कारणं ‘थ्व छगू वासः यायेगु तरीका खः’ धका वलिसे मैथुन सेवन यात । उगु हे इलय् वयागु शील खण्डित जुल अले ध्यान लोप जुल । वं निको स्वको संसर्ग यात । त्यानुइवं शालां पिहां वया पुखुली वना अन मोल्हु वन । त्यान्हु लनेवं पर्णशालाय् वया अफ्र नं वयात तपस्वी हे भाःपिया वयागु निवासस्थान न्यन -

“इतो नु भोतो कतमेन अस्समो, कच्चि भवं अभिरमसि अरज्जे ।
कच्चि नु ते मूलफलं पहतं, कच्चि भवन्तं न विहिसन्ति वाळाति” ॥

“थनं छंगु आश्रम गुखे ला ? छु छंगु मन जंगलय् वं ला ? छु अन गाक्क फलमूल दुला ? छु छंत जंगली पशुतयसं दुःख मव्यूला ?”

अनीलि निलिनिकां प्यपु गाथात धाल -

“इतो उजुं उत्तरायं दिसायं, खेमा नदी हिमवता पभावी ।
तस्सा तीरे अस्समो म्हे रम्मो, अहो भवं अस्समं म्हे पस्से ॥

“अम्बा च साला तिलका च जम्बुयो, उद्दालका पाटलियो च फुल्ला ।
समन्ततो किम्पुरिसाभिगीतं, अहो भवं अस्समं म्हे पस्से ॥

“ताला च मूला च फला च मेत्थ, वण्णेन गन्धेन उपेतरूपं ।
तं भूमिभागोहि उपेतरूपं, अहो भवं अस्समं म्हे पस्से ॥

“फला च मूला च पहतमेत्थ, वण्णेन गन्धेन रसेनुपेता ।
आयन्ति च लुइका तं पदेसं, मा मे ततो मूलफलं अहासुन्ति” ॥

“थनं तप्यंक उत्तर दिशाय् हिमालयं खेमा धयागु नदी न्ह्याना च्वंगु दु । उकिया सिथय् जिगु न्ह्याइपूगु आश्रम दु । अहो ! छं जिगु आश्रम स्वया का ।”

“अं, शाल, तिलक, जम्बु, उद्दालक व सुपुष्पित पाटली व वया प्यखेरं म्ये हालिपिं (प्याखँ हलिपिं) किन्नरतयगु सः थ्वया च्वंगु । अहो ! छं जिगु आश्रम स्वया का ।”

“ताल, मूल व वर्ण एवं गन्ध दुगु फल अन उगु भूमि-भागय् यक्व दु । छं जिगु आश्रम स्वया का ।”

“अन वर्ण, गन्ध व रस दुगु आपालं फलत दु । अन शिकारीत नं वः । (जि थन विलम्ब जुइवं) लाःसा इमिसं फलमूल ज्वना वने फु ।”

थुगु खँ न्यना तपस्वी बौयागु आगमनतक पिया च्वनेया नितिं इनाप यायां गाथा धाल -

“पिता ममं मूलफलेसनं गतो, इदानि आगच्छति सायकाले ।
उभोव गच्छामसे अस्समं तं, याव पिता मूलफलतो एतु” ॥

“जिमि बौ फलमूल काः वना च्वन । आः सन्ध्या इलय् लिहाँ वइ । जिमि बौ फलमूल ज्वना वयेवं निम्हं उगु आश्रम स्वःवने ।”

अनंलि वं विचाः यात - “ध्व जंगलय् तःधिक जूम्ह जूगुलिं जि मिसा जूगु खँ मस्यू । परन्तु ध्वया बौनं जित खनेखतं हे म्हासिइका काइ अले न्यनी ‘छ थन छु याना च्वनागु ?’ वं नुगः (कथि) या म्वलं जिगु छचौं तछ्छाना नं विइ फु । व वये न्ह्यो हे जि वनेमाः । जि वयागुया उद्देश्य नं पूवने धुंकल ।” वं वयात लिपा वयेत लँ वयना मेगु गाथा धाल -

“अञ्जे बहू इसयो साधुरूपा, राजीसयो अनुमग्गे वसन्ति ।
तेयेव पुच्छेसि ममस्समं तं, ते तं नयिस्सन्ति ममं सकासे”ति” ॥

“लँय् अन आपालं साधुरूपिं राजर्षिपिं च्वं च्वंगु दु । छं इमिके जिगु आश्रम न्यं । इमिसं छंत जिथाय् थ्यंका विइ ।”

थुकथं व थः बिस्यू वनेगु उपाय याना पर्णशालां पिहाँ वया वं खंक खंक हे ‘छ च्वना च्वं’ धया गुगु लँपुं वःगु खः उगु हे लँपुं अमात्यपिंथाय् थ्यंकः वन । इपिं वयात व्वना छाउनी थ्यंकः वन अले अनं छसिंकथं वाराणसी थ्यंकः वन । शकं नं व हे दिनय् लय्ताया सारा राष्ट्र छगुलिं वर्षा याना बिल ।

ऋषिश्रृङ्ग तपस्वीया म्हय् नं वयात बिदा बिया लिछ्छवयेवं जलन जुया वल । व कम्प जुजुं पर्णशालाय् दुहाँ वन अले वल्कलवस्त्र धारण याना नुगः मछिंका गोतुला च्वं च्वन ।

बोधिसत्त्वं सन्ध्या इलय् लिहाँ वयेवं काय्यात मखना ‘गन वन’ धका विचाः यात । वं नुगः व्वय् बँय् दिकल अले पर्णशालाय् दुहाँ वना स्ववंबले गोतुला च्वंम्ह वयात खना वयागु जनुफातय् त्युत्युं “तात ! छु जुल ?” धका न्यन्यं स्वपु गाथात धाल -

“न ते कट्टानि भिन्नानि, न ते उदकमाभतं ।
अग्गीपि ते न हापितो, किं नु मन्दोव ज्ञायसि ॥

“भिन्नानि कट्टानि हुतो च अग्गि, तपनीपि ते समिता ब्रह्मचारी ।
पीठञ्च मय्हं उदकञ्च होति, रमसि तुवं ब्रह्मभूतो पुरत्था ॥

“अभिन्नकट्टोसि अनाभतोदको, अहापितग्गीसि असिद्धभोजनो ।
न मे तुवं आलपसी ममज्ज, नट्टं नु किं चेतसिकञ्च दुक्ख”न्ति” ॥

“छं सिं फाया तःगु नं म्दु, लः नं हया तःगु म्दु । छं मिं नं च्याका तःगु म्दु । छु लाता ग्वाज्यःपिंथे जुया गोतुला सोचे याना च्वनागु ?”

“ध्वयां न्ह्यः न्हापा जूसा छं सिं फाया तइम्ह खः, मि च्याका तइम्ह खः, तपनीय नं ज्या याना तइम्ह खः । अले जिगु नितिं आसन व पादोदक नं हया तइम्ह खः । हे ब्रह्मचारी ! छ ब्रह्मभूत जुया रमण याइम्ह खः ।”

“थौ सिं फाया तःगु नं मद्दु, लः हया तःगु नं मद्दु । मि च्याका तःगु नं मद्दु । जा नं थुया तःगु मद्दु । हानं छं थौ जिलिसे न्वं नं मवाः । छंत छु स्यन ? अले छंत छु चेतसिक दुःख जुल ?”

वं बौयागु वचन न्यना उगु कारण (खं) कना धाल -

“इधागमा जटिलो ब्रह्मचारी, सुदस्सनेय्यो सुतनू विनेति ।
नेवातिदीघो न पनातिरस्सो, सुकण्हकण्हच्छदनेहि भोतो ॥

“अमस्सुजातो अपुराणवण्णी, आधाररूपञ्च पनस्स कण्ठे ।
द्वे यमा गण्डा उरे सुजाता, सुवण्णतिन्दुकनिभा पभस्सरा ॥

“मुखञ्च तस्स भुसदस्सनेय्यं, कण्णेषु लम्बन्ति च कुञ्चित्गमा ।
ते जोतरे चरतो माणवस्स, सुत्तञ्च यं संयमनं जटानं ॥

“अज्जा च तस्स संयमानि चतस्सो, नीला पीता लोहितिका च सेता ।
ता पिसरे चरतो माणवस्स, तिरिटिसङ्घारिव पावुसम्हि ॥

“न मिखलं मुज्जमयं धारेति, न सन्धरे नो पन पब्बजस्स ।
ता जोतरे जघनन्तरे विलग्गा, सतेरता विज्जुरिवन्तलिक्खे ॥

“अखीलकानि च अवण्टकानि, हेट्टा नभ्या कटिसमोहितानि ।
अघट्टिता निच्चकीळं करोन्ति, हं तात किंरुक्खफलानि तानि ॥

“जटा च तस्स भुसदस्सनेय्या, परोसतं वेल्लितग्गा सुगन्धा ।
द्वेषा सिरो साधु विभत्तरूपो, अहो नु खो मय्ह तथा जटास्सु ॥

“यदा च सो पकिरति ता जटायो, वण्णेन गन्धेन उपेतरूपा ।
नीलुप्पलं वातसमेरितं, तथेव संवात्ति पनस्समो अयं ॥

“पङ्को च तस्स भुसदस्सनेय्यो, नेतादिसो यादिसो मय्हं काये ।
सो वायति एरितो मालुतेन, वनं यथा अग्गिग्गिहे सुफुल्लं ॥

“निहन्ति सो रुक्खफलं पथब्ब्या, सुचित्तरूपं रुचिरं दस्सनेय्यं ।
खित्तञ्च तस्स पुनरेहि हत्थं, हं तात किंरुक्खफलं नु खो तं ॥

“दन्ता च तस्स भुसदस्सनेय्या, सुद्धा समा सङ्खवरूपपन्ना ।
मनो पसादेन्ति विवरियमाना, न हि नून सो साकमखादि तेहि ॥

“अकक्कसं अग्गळितं मुहुं मुहुं, उजुं अनुद्धतं अचपलमस्स भासितं ।
रुदं मनुज्जं करवीकसुस्सरं, हदयङ्गमं रज्जयतेव मे मनो ॥

“बिन्दुस्सरो नातिविसट्टवाक्यो, न नून सज्जायमतिप्पयुत्तो ।
इच्छामि भो तं पुनदेव दट्टुं, मित्तो हि मे माणवोहु पुरत्था ॥

“सुसन्धि सब्बत्थ विमट्टिमं वणं, पुथू सुजातं खरपत्तसन्निभं ।
तेनेव मं उत्तरियान माणवो, विवरितं ऊरुं जघनेन पिळ्ळियि ॥

“तपन्ति आभन्ति विरोचरे च, सतेरता विज्जुरिवन्तलिक्खे ।
बाहा मुदू अज्जनलोमसादिसा, विचित्रवट्टङ्गुलिकास्स सोभरे ॥

“अकक्कसङ्गो न च दीघलोमो, नखास्स दीघा अपि लोहितग्गा ।
मुदूहि बाहाहि पलिस्सजन्तो, कल्याणरूपो रमयं उपडूहि ॥

“दुमस्स तूलूपनिभा पभस्सरा, सुवण्णकम्बुतलवट्टसुच्छवि ।
हत्था मुदू तेहि मं सम्फुसित्वा, इतो गतो तेन मं दहन्ति तात ॥

“न नून सो खारिविधं अहासि, न नून सो कट्टानि सयं अभज्जि ।
न नून सो हन्ति दुमे कुठारिया, न हिस्स हत्थेसु खिलानि अत्थि ॥

“अच्छो च खो तस्स वणं अकासि, सो मंत्रवि ‘सुखितं मं करोहि’ ।
ताहं करिं तेन ममासि सोख्यं, सो चत्रवि ‘सुखितोस्मी’ति ब्रह्मे ॥

“अयञ्च ते मालुवपण्णसन्थता, विकिण्णरूपाव मया च तेन च ।
किलन्तरूपा उदके रमित्वा, पुनप्पुनं पण्णकुटिं वजाम ॥

“न मज्ज मन्ता पटिभन्ति तात, न अग्गिहुत्तं नपि यञ्जतन्तं ।
न चापि ते मूलफलानि भुञ्जे, याव न पस्सामि तं ब्रह्मचारिं ॥

“अद्दा पजानासि तुवम्पि तात, यस्सं दिसं वसते ब्रह्मचारी ।
तं मं दिसं पापय तात खिप्पं, मा ते अहं अमरिमस्समहि ॥

“विचित्रफुल्लज्जि वनं सुतं मया, दिजाभिघुट्टं दिजसङ्गसेवितं ।
तं मं वनं पापय तात खिप्पं, पुरा ते पाणं विजहामि अस्समे’ति” ॥

“तात ! थन जटिल ब्रह्मचारी छम्ह वल, यइपुसे च्वंम्ह, बांलाम्ह, शोभा दुगु शरीर दुम्ह, वयागु म्हया तेजं विहार छगुलिं जाज्वल्यमान जूम्ह । व तःधिक नं मजू, चिधिक नं मजू । ल्हवःम्ह नं मखु, गंसिम्ह नं मखु, सनाउ ख्वाःम्ह वयागु छर्चो हाकुगु सँ त्वःपुया तःगु दु ।”

“दाही ग्वाय् बुया मवनि, न्हूम्ह प्रब्रजित, गःपतय् कण्ठमाः दुम्ह अले छाती लुंयागु ग्वारार्थे जाःगु ज्वाललां च्वंगु प्वः निप्वः दुम्ह ।”

“वयागु ख्वाः तःसकं स्वये हे यइपुसे च्वं, वयागु न्हायपनय् कुण्डलं (चाचां) तिया तःगु दु । उम्ह ब्रह्मचारी वनिबले प्वाल प्वालां थिइम्ह खः, अले वयागु जटा कां चिना तःगु खः ।”

“हानं मेगु नं वयाके प्यथी प्रकारयागु तिसां तिया तःगु दु, वँचुगु नं दु, म्हासुगु, ह्याउँगु तुयुगु हानं व न्यासि वनिबले ब्रह्मचारीया अजागु हे सः पिहाँ वया च्वन, गथे वर्षात्तुं देवं वा वय्का हयेवं कय्मै (कोयली) भंगः हालेथे ।”

“वयागु म्हय् मुञ्ज (घाँय्) यागु जँ तिइगु मेखला नं मदु, न नालुयागु चीवरं हे पुना तःगु दु, हानं न त छगू प्रकारयागु घाँसं दय्का तःगु चीवर हे दु । वयागु जँय् चिना तःगु लुंयागु मेखला आकाशय् पल्पसा त्वइथे प्वाला प्वालां थिना च्वंगु दु ।”

“कँ मदुगु, चु मदुगु, ख्वाला मदुगु चूया प्वालय् चिना तःगु फलं बुबु मस्याःसां उकिं सः पिहाँ वः । हे तात ! थ्व गजागु सिमाया फल खः ?”

“वयाके सच्चिं मयाक बास वःगु कुलि कुलि चिंगु सँ दु । वयागु छचनय् सिन्चु तया निम्हु याना सँ चिना तःगु दु । अहो ! जिगु जटा नं अथे जूसा गुलि ज्यू !”

“वं थःगु वर्ण व गन्ध दुगु जटायात संकिइबले थुगु आश्रमयात, गथे फसं वँचुगु पलेस्वाँयात फिरीं फिरीं संकिगु खः, अथे हे संकल ।”

“वयागु म्ह भ्यातनालं बुया तःसां स्वये हे यइपुसे च्वं । वयागु म्ह जिगु शरीरथे मच्चं । व फसं संकुथे सनि, गथे वसन्त ऋतुस ह्वःगु बन ।”

“पृथ्वीस बाबांलागु, स्वये हे यइपुसे च्वंगु फल कुतुका काइ । उकियात वांछूवयेवं हानं ल्हातय् लिहाँ मवः । परन्तु, तात ! व गजागु सिमाया फल खः, उकियात वांछूवयेवं हानं लिहाँ वः ?”

“वयागु वा नं स्वये हे यइपुसे च्वं, इवः इवः मिले जू, शुद्धगु शंखथे यचुसे च्वं । व म्हुतुसि चाय्केवं गपाय्सकं मन हे लय्ता वः । व अवश्य नं वं उगु वां भीसंथे वार्डचा मनः जुइमाः ।”

“वयागु बोली मद्धाः, बारम्बार न्वं वाना च्वंसां नं नाइसे च्वं, क्वातुसे च्वं, सिधा साधा जू, न्हायपनय् दुने ध्यंकः दुहाँ वं, छक्का पंजा चपलता मदु, नुगः हे लाका काइथे च्वं, करवीक भंगःया सःथे जिगु मनमिन हे यार्डसे च्वं ।”

“स्पष्टरूपं पूर्वक धायेफुगु सः दुम्ह, चिहाकलं विश्वसनीय खँ ल्हाये सःम्ह, स्यना कायेगु इलय् नं अपुक हे सय्का काये फुम्ह खः । न्हापायागु जन्मय् थ्व जिमि पासा खः । उकिं थुम्ह माणवकयात हानं छको नाप लाये मास्ति वः ।”

“कालय् च्वंगु घाः छचालं घाः जुया च्वंथे च्वं । ह्वये त्यंगु पलेस्वाँथे स्वये हे यइपुसे च्वं । उम्ह ब्रह्मचारी उकियात उला क्यना खम्पा त्वःपुया च्वन ।”

“आकाशय् पल्पसा त्वइथे (वयागु शरीरं) किरण जः पिहाँ वया च्वंगु दु । सुवर्ण वर्णया चिमिसँ दुगु वयागु लप्पा नं नाइसे च्वं । अले वयागु गुलि गुलि चिंगु विचित्रगु पतिंचात नं ह्याउसे, बांलासे च्वं ।”

“कै, ति, लाति आदि छुं दाग मदुगु शरीर चिमिसँ ततःहाक मजूगु, लुसित तःहाक, वार्डभत्तुया त्वाःथे ह्याउसे च्वं । वयागु नायुगु निपा लप्पायागु स्पर्श यानाबले वं जित बांलाक सेवा यात ।”

“सिमाय् सःगु कपाय्थे नायुगु, प्रभाश्वरगु, लुँयागुथे जाःगु छचंगु दु, वयागु नायुगु ल्हाः खः । उगु ल्हातं जित स्पर्श याना व थनं वन । हे तात ! उपिं ल्हातं जिगु मनयात पुका बिल ।”

“वं न्व कुबिइगु मया, सिं फायेगु नं मयाः, पां सिमा पालिम्हथे नं मच्चं । वयागु ल्हातय् ख्वं नं खने मदु ।”

“छम्ह भालुं वयात घाःपाः याना बिल । वं जित धाल – ‘जित सुखी या’ जिं वयात वं धाःथे याना । उकिं जित नं सुख जुल । वं नं धाल – ‘ब्राह्मण ! जि नं सुखी जुया’ ।”

“थ्व छंगु मालुवा-बेलया हः लाया सुकु दय्का व व जि गोतुला । क्लान्त जुया लखय् न्ह्याइपुक रमण याना हानं हानं इलय् ब्यलय् पर्णकुटी नं दुहाँ वना ।”

“तात ! थौं जित मन्त्र नं मवल, अग्नि होत्र नं मवल, यज्ञ नं मवल । अले जि उगु फलमूल नं उबलेतक नये मखु गुबलेतक उम्ह ब्रह्मचारीयात नाप लाइ मखुनि ।”

“हे तात ! छं नं निश्चयं नं स्यू जुइमाः उम्ह ब्रह्मचारी गुगु दिशाय् च्वं च्वंगु दु ? हे तात ! जि छंगु आश्रमय् मसीनिवं हे जित माणवक दुगु दिशाय् तुरन्त ध्यंका ब्यु ।”

“जिं न्यनागु दु उगु बन विचित्र स्वां दुगु खः, अन भंगःपंछित बथां बथां च्वना न्ह्याइपुक म्ये हाला च्वंगु दु । हे तात ! जि छंगु आश्रमय् हे प्राण त्याग मयानिवं हे जित उम्ह माणवक च्वना च्वंगु बनय् तुरन्त थ्यंका ब्यु ।”

वयागु थुकथंया विलाप न्यना बोधिसत्त्वं ‘सुं मिसां ध्वयागु शील स्यंका थकल जुइमा’ धका सिइका काल । वं वयात उपदेश ब्युब्युं खुपु गाथात धाल -

“इमस्माहं जोतिरसे वनम्हि, गन्धब्वदेवच्छरसङ्घसेविते ।
इसीनमावासे सनन्तनम्हि, नेतादिसं अरतिं पापुणेथ ॥

“भवन्ति मित्तानि अथो न होन्ति, ज्ञातीसु मित्तेसु करोन्ति पेमं ।
अयञ्च जम्मो किस्स वा निचिद्धो, यो नेव जानाति ‘कुतोम्हि आगतो’ ॥

“संवासेन हि मित्तानि, सन्धीयन्ति पुनप्पुनं ।
स्वेव मित्तो असंगन्तु, असंवासेन जीरति ॥

“सचे तुवं दक्खसि ब्रह्मचारिं, सचे तुवं सल्लपे ब्रह्मचारिणा ।
सम्पन्नसस्संव महोदकेन, तपोगुणं खिप्पमिमं पहिस्ससि ॥

“पुनपि चे दक्खसि ब्रह्मचारिं, पुनपि चे सल्लपे ब्रह्मचारिणा ।
सम्पन्नसस्संव महोदकेन, उस्मागतं खिप्पमिमं पहिस्ससि ॥

“भूतानि हेतानि चरन्ति तात, विरूपरूपेन मनुस्सलोके ।
न तानि सेवेथ नरो सपञ्जो, आसज्ज नं नस्सति ब्रह्मचारी’ति” ॥

“यः पुता ! थुगु गन्धर्व, देव, अप्सरापिनिगु सङ्घ दुगु, प्रकाशमान बनय् ऋषिपिनिगु आवासय् च्वं च्वनेबले, पुलांगु इलंनिसे सुयातं नं गुबले अजागु म्हाइपु जूगु धयागु मदु । थथे म्हाइपु जुइका च्वने नं मज्यू ।”

“यः पुता ! थुगु लोकय् गुलिं गुलिं सत्त्व प्राणीपिं दये फु, मित्र मजूपिं नं दये फु । दइबले थथितिपिं व मित्रपिलिसे प्रेम सम्बन्ध दइ । थुम्ह निकृष्टम्हं गन प्रेम यात, गुम्हं थ्व नं मस्यू, जि गनं वया धका ।”

“बारम्बार नापं च्वनेवं क्वातुगु सम्बन्ध दया वइ, नापं मच्चनेवं सम्बन्ध प्यदना वनी ।”

“यदि छं उम्ह ब्रह्मचारीयात खन अथवा उम्ह ब्रह्मचारीलिसे खँल्हाबल्हा यात धाःसा छंगु तपस्या तुरन्त हे नष्ट जुया वनी, गथे बाः वयेवं बालि चुइक यंकिगु खः ।”

“हानं छं उम्ह ब्रह्मचारीयात खन अथवा उम्ह ब्रह्मचारीलिसे खँल्हाबल्हा मयात धाःसा छंगु श्रमण-तेज अथे हे जहाँ थिना च्वनी गथे बाः वःसां नुं बालि मस्यंथे ।”

“तात ! मनुष्यलोकय् थुजापिं थीथी रूप धारण याना तःपिं राक्षसनीथे जापिं चाचाःहिला जुइ । बुद्धिमान्म्ह मनुखं अजापिनिगु सेवन याये मज्यू । ब्रह्मचारी अजापिं प्राणीपिनिगु संगत याना नाश जुइका च्वं च्वने माली ।”

वं (थः) बौयागु खँ न्यना विचाः यात - “उम्ह यक्षणी जुइमाः ।” व ग्यात अले उखे चित्त चिइका बौयाके क्षमा फवन, “तात ! क्षमा या । जि वने मखुत ।” वं नं वयात आश्वासन बिया धाल - “ब्रह्मचारी !

वा । मैत्री भावना या । करुणा भावना या । मुदिता भावना या । उपेक्षा भावना या । थुकथं ब्रह्मविहारयागु भावना या ।”

वं नं अथे हे यात, हानं ध्यान अभिज्ञा लाभ याना काल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफल्य् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् निलिनिका न्हापायाम्ह कला खः, ऋषिश्रृङ्ग उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु खः । बौम्ह जुलसा जि हे खः ।

- * -

५२७. उम्मादन्ती जातक

“निवेसनं कस्स नुदं सुनन्द-...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

व (भिक्षु) छन्हुया दिनय् श्रावस्ती भिक्षाटन याः वना च्वंबले बांलाक समाये याना तःम्ह, उत्तमम्ह रूपवती मिसा छम्हसित खना आसक्त जुया चित्तयात थातं तये मफुत । व विहारय् लिहाँ वयेवं तीरं कःम्ह रागातूर भ्रान्त-मृग (चला) समान गंसी गंसी जुया वन, क्वें छ्वां छ्वां वया हिनू प्वाय् प्वाय् खने दत, म्हासुसे च्वना वन । (बुद्ध-शासनय्) रुचि मदुम्ह जुल, छ्गू हे कथं (ध्यानादि याना च्वंसा) चित्तय् शान्ति काये मफया, आचार्यपिनिगु सेवा आदि कर्तव्य त्वःता धर्मोपदेश, परिप्रश्न, योग-विधि आदिं अलग जुया च्वन । वया पासा भिक्षुपिसं न्यंवल - “आयुष्मान् ! न्हापा जूसा छ्गु इन्द्रिय बांला जू । ख्वाःया वर्ण नं बांला जू । आः अथे मजुल । थ्व छु कारण खः ?” लिसः बिल - “आयुष्मान्पिं ! (बुद्ध-शासनय्) जिगु मन मवन ।” इमिसं उपदेश बिल- “आयुष्मान्पिं ! मन लगे या । (लोकय्) बुद्धयागु उत्पन्न जुइगु दुर्लभ खः । अथे हे तुं सद्वर्म्म न्यनेगु मौका व मनुष्य-योनि प्राप्त याना दुःख मदय्केगु इच्छा तथा ख्वःपिं, हाःपिं थःथितिपित त्वःता श्रद्धापूर्वक प्रव्रजित जुया नं छाय् कामनाया बशय् वनागु ? काम-वासना धयागु चिचिधिकपिं की पतङ्गनिसें कया सकल अज्ञानपिंके समानरूपं विद्यमान दया च्वनी, गुपिं उकिया बशय् वनिपिं खः, इमित नं छुं नं मजा दइ मखु, कामभोग आपालं दुःख बिइम्ह खः, अले आपालं दुःखया कारण खः, थन दुष्परिणाम जक यक्व दु । थुपिं अस्थि कंकाल समानं ... , ला द्वं समानं ... , घाय्या मिद्वं समानं ... , च्याना च्वंगु मिद्वं समानं ... , स्वप्न (म्हगस) समानं ... , न्यय्कया तःगु (याचितकोपम) तिसा समानं ... , सिमाय् सःगु फल समानं ... , घाःपा याना बिइगु चुपि समानं ... , घाःपा याना कष्ट बिइगु भाला समानं ... , सर्पया फन समानं खः, अले छ थजागु (बुद्ध-) शासनय् प्रव्रजित जूम्ह जुया नं अजागु अनर्थकारी संकल्पया बशय् वंम्ह जुल ।” इमिसं वयात धयागु खँ मन्यनीम्ह जूगु खंसेली इमिसं वयात शास्तायाथाय् धर्मसभाय् ब्वना यंकल । शास्तां न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! छिमिसं थुम्ह भिक्षुयात मं मदय्क मं मदय्क छाय् ब्वना हयागु ?”

८. उपमा छ्चला तःगु मूल उपदेशया नितिं अलगदूपम-सुत्त, म.नि. पृ. १११ स्वये बहः जू ।

“थुम्ह उद्विग्न चित्त जूम्ह जूगुलिं ।”

“छु धात्थें खः ला ?”

भिक्षुं लिसः बिल - “धात्थें खः ।”

“भिक्षु ! पुलांपिं पण्डितपिसं राजकाज ज्या चले याना च्वंबले नं कामवासना दना वइबले, उकिया बशय् मवंसे, चित्तयात थातय् तया अनुचित (कर्म) मयाः ।” शास्तां थुलि आज्ञा जुया बिज्यासे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापायागु समयय् सिवि राष्ट्रय् अरिद्वपुर नगरय् सिवि धयाम्ह जुजुं राज्य याना च्वंगु जुल । बोधिसत्त्व जुजुया महारानीया कोखय् जन्म जुल । नां सिविकुमार हे तःगु जुल । सेनापतिया नं काय् बुल, वयात अभिपारक नां तःगु जुल । इपिं निम्हं पासापिं जुया तःधिक जुइवं भिंखुदँ दय्का तक्षशिला वना शिल्प सय्के सिइके याना लिहाँ वल । जुजुं थःम्ह काय्यात राज्य लःल्हाना बिल । वं नं अभिपारकयात सेनापति पदय् प्रतिष्ठित याना धर्मानुसार राज्य याना च्वन ।

व हे नगरय् चेष्यू करोड धनया मालिक तिरिटवच्छ सेठया छम्ह म्हचाय् उत्पन्न जुल, रूप बांलाम्ह, सौभाग्य दुम्ह व उत्तम लक्षणं युक्त जूम्ह । नां तःगु दिनय् वयात उम्मादन्ती धका नां छुत । व भिंखुदँ दयेवं मनूतय्गु मानुषी-वर्णं पुला वना देव-अप्सरा समानं बांलाम्ह जुल । गुपिं गुपिं अज्ञजनं वयात खन, उपिं उपिं होश थामे याये मफुपिं जुल । सुरापान यायेगुथें बेहोशी जुल । कामवासनाया बशय् वनिगुलिं याना इमिसं थःत थःम्हं थाते तये मफुत ।

वया बौ तिरिटवच्छं जुजुयाथाय् वया धाःवल - “देव ! जिमि छेंय् स्त्रीरत्न उत्पन्न जूगु दु । व जुजुया नितिं हे जक ल्वःम्ह खः । लक्षण स्पूपित् छवया हया, परीक्षा याका, छु याना बिज्याये माल याना बिज्याहूँ ।” जुजुं “ज्यू” धया ब्राह्मणपितं छवया बिल । इमिसं सेठया छेंय् वना सत्कृत जुइक माने याका, खीर जा नल । उगु इलय् सकतां तिसा वसतं समाये याना तःम्ह उम्मादन्ती इमि न्ह्योने वल । इमिसं वयात खनेखतं इमिके होश हे तन । कामवासनायागु बशय् लाना इमिसं थःपिसं जा नया च्वना धका तक नं सिइके मफुत । गुलिसिनं ल्हातय् तया तःगु जाप्ये म्हुतुइ तया (लिपा नये धका) छचनय् तल, गुलिसिनं जाप्ये जँय् स्वचाकल । गुलिसिनं जाप्ये अंगलय् कय्कल । सकलेया सकलें वेंथें जुल । उम्मादन्ती इमित थथे सना जूगु खना ‘थुपिं जिगु लक्षण परीक्षा याना स्वये धका वःपिं खः । थुमित गःतां ज्वना ककु तिना पितिना छव’ धका उजं बिल । अले इमित अथे हे याना छवत । इपिं लज्जित जुया, असन्तुष्ट जुया इमिसं राजदरबारय् वना धाःवन - “देव ! थुम्ह मिसा जुलसा अलक्षिनीम्ह खः । छपित योग्य मजू ।” जुजुं नं वयात अलक्षिनीम्ह भाःपिया धाय्के मछवत ।

वं थुगु खँ न्यंबले “जि अलक्षिनीम्ह खः, उकिं जुजुं ग्रहण मयात । अलक्षिनीम्ह मिसा गजाम्ह जुइ !” धया ‘का, स्वये निं, यदि जुजु नाप लात धाःसा स्वया काये, (देखा जायगा)’ धया मन मनं निश्चय याना वलिसे वैर (दागा) तल ।

वया बौम्हं वयात अभिपारकयात बिया छवत । व वया यःम्ह जुया, मनयात ल्वःवनापुसे च्वंम्ह जुल । छु कर्म याना वःगु कारण व थपाय्सकं बांलाम्ह जूगु ? ह्याउँगु वस्त्र दान बिया वःगुलिं । न्हापाया

इलय् व वाराणसीस छगू गरीबगु कुलय् उत्पन्न जुल । उत्सव नखःया दिनय् भाग्य दुपिं मिसातयसं कुसुम्ब रक्तवर्णगु वसः पुना, बांलाक समायें याना म्हिता च्वन । वं इमित खना, अजागु वसः पुना म्हितेगु इच्छां वं मांबौपित पिरे याःवन । इमिसं लिसः बिल - “भीपिं दरिद्रपिं खः । भीके अजागु वसः गनं दइ ?”

“अथेसा जित गनं धनी कुलय् ज्या याः वनेगु अनुमति ब्यु, इमिसं जिगु गुण खंका बिइ ।”

मांबौपिनिगु अनुमति कया व छगू धनी कुलय् वना धाल - “ह्याउँगु वसःया पलेसा जिं ज्या याना बिये ।”

“स्वदैतक ज्या यायेधुंका छंगु गुणागुणया खँ सिइका जक बिये ।”

वं “ज्यू” धाल अले ज्याय् च्वन । इमिसं वयागु गुणया खँ सिइका स्वदै मनुनिबले हे वयागु गाडा रंगयागु कुसुम्ब रक्त (हिया रंगथें जागु) वर्ण कापः लिसें मेगु नं वसः बिया धाल - “थः पासापिं नापं हँ, मोल्हुया पुं ।” व पासापिं लिसे वना ह्याउँगु वस्त्र किनाराय् तथा मोल्हु वन ।

उगु हे इलय् काश्यप बुद्धया शिष्य उखें वया च्वन । वयागु चीवर भ्वाथः जुया नचुसे नलि नलि जुइ धुंक्गु जुया च्वन । उकिं वया म्हय् सिमा ख्वालां भुना तःगु जुया च्वन । वं वसपोलयात खना बिचाः यात - “थुम्ह भन्तेया चीवर मदु । पूर्वजन्मय् नं जिं छुं बिया मवयाम्ह जूगुलिं जित वस्त्र आः दुर्लभ जुल । वस्त्रयात निकु थला छकु आर्ययात दान बिया बिये ।” थुलि बिचाः याना लखं थहाँ वया थःगु पुलांगु वसः पुना “भन्ते ! आसे” धया स्थविरयात वन्दना याना वयात छकु कापः दान बिल । व (भिक्षु) छथाय् सुनां मखं थाय् वना थःम्हं पुना तःगु त्वःता उगु वस्त्रया छच्चः पुना, मेगु छच्चलं न्यया पिहाँ वल । उगु वस्त्रया जलं वयागु म्ह सूर्यथें जाज्वल्यमान जुइक चम्के जुल । वं वयात खंबले बिचाः यात - “थुम्ह आर्य न्हापा थुलि बांमलाम्ह खः, आः नकतिनि लुया वःम्ह (बाल) सूर्यथें चम्के जुया च्वन । थ्व वस्त्र छकु नं वसपोलयात हे बिये ।” वं मेगु छकु नं वयात बिया प्रार्थना यात - “भन्ते ! जिं संसारय् जन्म ग्रहण याना जुइ मातलें बांलागु रूप दुम्ह जुया जन्म जुये दयेमा । जित खपिं सुनं मनुखं थःत होश थामे याये मफयेमा । जि सिबे बांलाम्ह सुं मदयेमा ।” स्वविरं अनुमोदन याना लिहाँ वन । व देवलोकय् चाःह्युह्युं थुगु इलय् अरिइपुरय् जन्म जुया अजाम्ह जूगु खः ।

उगु नगरय् कार्तिकोत्सवयागु घोषणा जुल, कार्तिक पून्हीया नितिं नगर समायें याकल । अभिपारकं थःगु रनिवासय् वना वयात सम्बोधन याना धाल - “भद्रे उम्मादन्ती ! थौं कतिपून्हीया नखः (कार्तिकोत्सव) खः । जुजु नगरयागु प्रदक्षिणा याना वइबले दकले न्हापां थनं हे वइ । वयात छं थःत क्यने बिइ मते । वं छंत खना होश समाले याये फइ मखु ।” व थथे धया पिहाँ वनेवं वं धाल - “का जिं स्वये नि ।” अले वं ज्या याइपिं च्योनीतय्त सःता धाल - “जुजु थुगु ध्वाखाय् थ्यनेवं जित कं वा ।”

निभा बिइवं पून्हीया तिमिला छपां त्वयेवं, नगरयात देवनगरथें बांलाक समायें याना तःथाय्, प्यखेरं दिशाय् मत च्याका तयेवं सकतां तिसा वसतं समायें याना तःम्ह जुजु, बांलागु रथय् च्वना, अमात्यपिं व्वना राजकीय सम्मानसाथ नगरयागु प्रदक्षिणा यायां दकले न्हापां अभिपारकया ध्वाखासि थ्यंकः वल । वयागु छें मनोशिला वर्णयागु पःखालं चाःहुइका तःगु (कम्पाउण्ड दुगु) खः, बांलागु खः, ध्वाखा नं बार्दली दुगु खः, तःसकं बांलाक दय्का तःगु खः, अले स्वये हे मन ल्वःवनापुसे च्वंक बांला । उगु इलय् च्योनी नं उम्मादन्तीयात खबर बिल । वं स्वाँम्हु ज्वना, किन्नर-लीलां, झ्यालय् दना जुजुयात स्वाँ ह्वला छवत । जुजुं वयात खंबले वासनाया बशय् वना होश समाले याये मफुगुलिं ‘थ्व अभिपारकया छें खः’ धयागु तर्क सिइके मफुत । वं सारथीयात सम्बोधन याना न्यन्यं निपु गाथात धाल -

“निवेसनं कस्स जुदं सुनन्द, पाकारेण पण्डुमयेण गुत्तं ।
का दिस्सति अग्गिसिखाव दूरे, वेहायसं पब्बतग्गेव अच्चि ॥

“धीता न्वयं कस्स सुनन्द होति, सुणिसा न्वयं कस्स अथोपि भरिया ।
अक्खाहि मे खिप्पमिधेव पुट्ठो, अवावटा यदि वा अत्थि भत्ता’ति” ॥

“सुनन्द ! पाण्डु-वर्णयागु पःखालं चाःहुइका तःगु थ्व छें सुयागु खः ? थ्व आकाशय् तापाक पर्वत-शिखरय् च्याना च्वंगु मत जः समान सु खने दया च्वंगु ?”

“हे सुनन्द ! थ्व सुयाम्ह मिसा खः ? अथवा थ्व सुया भौ खः ? अथवा कला खः ? जिं छंके न्यना च्वना, जित याकनं धा, थ्व विवाह मज्जुनिम्ह खः ला कि विवाह जुइ धुंकूम्ह ?”

वं लिसः ब्युब्बुं निपु गाथात धाल -

“अहञ्चि जानामि जनिन्द एतं, मत्या च पेत्या च अथोपि अस्सा ।
तवेव सो पुरिसो भूमिपाल, रत्तिन्दिवं अप्पमत्तो तवत्थे ॥

“इद्धो च फीतो च सुवद्धितो च, अमच्चो च ते अञ्जतरो जनिन्द ।
तस्सेसा भरियाभिपारकस्स, उम्मादन्ती नामधेय्येण राजा’ति” ॥

“हे जनेन्द्र ! जिं थ्वया मांयापाखें व बौयापाखें, निम्हसिया पाखें नं म्ह स्यू । अले अथे हे तुं याना वया भातयात नं म्ह स्यू, गुम्हसिनं छपिनिगु चान्हिं अप्रमाद रूपं लगातारं सेवा याना च्वंगु दु ।”

“उम्ह स्मृतिमान्मह खः, व वस्त्र व अलंकार दुम्ह खः, धनीमह खः, अले, हे जनेन्द्र ! व छपिनिमह छमह अमात्य खः । हे राजन् ! थ्व उमह अभिपारकया कला खः, अले थ्वयागु नां उम्मादन्ती खः ।”

थ्व खें न्यना जुजुं वयागु नांयात प्रशंसा यायां छपु गाथा धाल -

“अम्भो अम्भो नाममिदं इमिस्सा, मत्या च पेत्या च कतं सुसाधु ।
तदा हि मय्हं अवलोकयन्ती, उम्मतकं उम्मादन्ती अकासी’ति” ॥

“हे भो ! हे भो ! मांबौपिसं थ्वयात ल्वःयूक हे नां छुना तल । थुमह उम्मादन्ती जित खनेवं उन्मत्त याना बिल ।”

उम्मादन्ती जुजु उन्मत्त जुल धयागु खें सिइका इयाः खापा तिना शयनागारय् तुं वन । व खसेंनिसें जुजुया चित्त नगर प्रदक्षिणा याः वनेगुली मन मवन । वं सारथियात सःता धाल- “मित्र सुनन्द ! रथ दिक्कि । थुगु उत्सव जित लायूक मजू । सेनापति अभिपारकयात जक लायूक जू । राज्य नं वयात हे योग्य जू ।

अनंलि रथ दिक्के बिया, दरबारय् वना शयनागारय् गोतुतुं विलाप यायां धाल -

“या पुण्णमासे मिगमन्दलोचना, उपाविसि पुण्डरीकत्तचङ्गी ।
द्वे पुण्णमायो तदहू अमञ्जहं, दिस्वान पारावतरत्तवासिनिं ॥

“अळारपम्हेहि सुभेहि वग्गुभि, पलोभयन्ती मं यदा उदिक्खति ।
विजम्भमाना हरतेव मे मनो, जाता वने किम्पुरिसीव पब्बते ॥

“तदा हि ब्रह्मती सामा, आमुत्तमणिकुण्डला ।
एकच्चवसना नारी, मिगी भन्तावुदिक्खति ॥

“कदास्सु मं तम्बनखा सुलोमा, बाहा मुदू चन्दनसारलित्ता ।
वट्टङ्गुली सन्नतधीरकुत्तिया, नारी उपञ्जिस्सति सीसतो सुभा ॥

“कदास्सु मं कञ्चनजालुरच्छदा, धीता तिरीटिस्स विलग्गमज्झा ।
मुदूहि बाहाहि पलिस्सजिस्सति, ब्रहावने जातदुमंव मालुवा ॥

“कदास्सु लाखारसरत्तसुच्छवी, बिन्दुत्थनी पुण्डरीकत्तचङ्गी ।
मुखं मुखेन उपनामयिस्सति, सोण्डोव सोण्डस्स सुराय थालं ॥

“यदाइसं तं तिड्ढन्ति, सब्बभदं मनोरमं ।
ततो सकस्स चित्तस्स, नावबोधामि कञ्चिनं ॥

“उम्मादन्तिमहं दट्टा, आमुत्तमणिकुण्डलं ।
न सुपामि दिवारत्तिं, सहस्संव पराजितो ॥

“सक्को चे मे वरं दज्जा, सो च लब्धे मे वरो ।
एकरत्तं दिरत्तं वा, भवेय्यं अभिपारको ।
उम्मादन्या रमित्वान, सिविराजा ततो सियन्ति” ॥

“पून्हीया बहनी व पलेस्वाँथेँ म्ह दुम्ह, मृगयाथेँ मिखा दुम्ह दना च्वन । बखुँचिया तुतिथेँ ह्याउँगु
वस्त्र पुना तःम्ह वयात खना जित थये जुल ‘मानोँ निम्ह चन्द्रमा लुया वःथेँ जुल’ ।”

“गुबले व ततःबलागु मिखासि दुम्ह, भिंगु बांलागु मिखां जित स्वबले वाका ततं वं जिगु मन हरे
यात, गथे बन पर्वतय् उत्पन्न जूम्ह किन्नरी याःथेँ ।”

“उगु इलय् उदारम्ह, कञ्चन वर्णम्ह न्हायपनय् मणि कुण्डलं (चाचां) तिया तःम्ह, छज्वः वसः
पुना तःम्ह मिसां चकितम्ह हिरनीं नं स्वगु खः ।”

“व ह्याउँगु लुसि दुम्ह, बांलागु चिमिसँ दुम्ह, नायगु लप्पा दुम्ह, श्रीखण्डं बुला तःम्ह, गुलि गुलि
चिंगु पतिं दुम्ह, स्पर्श यायेगुलि चतुरम्ह उम्ह बांलाम्ह मिसां जित गुबले न्हिला लय्ताय्का बिइगु जुइ ?”

“व लुँया सिखः क्वखाया तःम्ह, तिरीट-म्हायं, उम्ह चत्त च्वंम्ह मिसां जित गुबले नायगु लप्पां
घय्पुना काइगु जुइ, गथे तःधंगु बनय् मालुवा लता गुंखिं सिमायात आलिङ्गन याइथेँ ।”

“व भौथेँ ह्याउँगु छचंगु दुम्ह, पलेस्वाँथेँ नायगु छचंगु दुम्ह, (जल) बिन्दुथेँ दुरुप्पवः दुम्हसिनं गुबले
ख्वालं ख्वाः चूलाक चुप्पा नइगु जुइ, गथे अय्लाःगुलुं अय्लाः गुलुया बाताचा (खोला) ल्वाकेथेँ ”

“गुबले जिं उम्ह मनोरमगु म्ह दुम्हसित थुकथं दना च्वंगु खनागु खः उबले जिं थःगु चित्तं छुं
सिइका काये मफुत ।”

“जि मणि कुण्डल तिया तःम्ह उम्मादन्तीयात खंसां निसेँ न्ह्यो हे मवल, गथे द्वःच्छि बूम्ह
जुवाचोया न्ह्यो मवःथेँ ।”

“यदि शक्रं वर बिइगु खःसा जिं वयाके थजागु हे वर पवने ‘छ्चा अथवा निचाया नितिं जि
अभिपारकयाथाय् वने दयेमा अले उम्मादन्तीलिसेँ न्ह्याइपुक रमण याना हानं सिवि जुजु जुये दयेमा ।”

उपिं अमात्यपिसं अभिपारकयात खबर बिल “पासा ! जुजु नगरयागु प्रदक्षिणा याना च्वंबले छंगु
ध्वाखासि थ्यंका अनसं तुं दरबारय् लिहाँ वन ।” वं थःगु छेँय् वना उम्मादन्तीयात सःता न्यन - “भद्रे ! छु
छं थःत थःम्हं जुजुयात क्यना बिया ला ?”

“स्वामी ! छम्ह तःगोगु भुंड़ी दुम्ह, ततःपुगु वा दुम्ह मनू रथय् च्वना वःगु खः । जिं मस्यू व धोबी खः लाकि जुजु । न्यना जुजु धका धाल । उकि झ्यालय् च्वना स्वाँ ह्वला बिया । व उगु हे इलय् लिहाँ वन ।” वयागु खँ न्यना वं धाल - “का, छं चौपट यात ।” कन्हेखुन्हु सुथ न्हापानं व राजदरबारय् वन । शयनागारया लुखाय् दना च्वंबले जुजु उम्मादन्तीया नितिं विलाप याना च्वन धका न्यन । वं बिचाः यात - “थुम्ह उम्मादन्तीया प्रति आसक्त जूम्ह जुल । व मंत धाःसा सिना वनी । थःत व जुजुया यश रक्षा यायां जिं थ्वयागु प्राण बचे याना बिये माल ।” व छें लिहाँ वना थः अतिकं विश्वासीम्ह सेवकयात सःता धाल - “तात ! फलानागु थासय् फुस्कलुगु सिमा छमा दु । छं सुनानं मसिइक, निभा बिना वनेवं सिमम्य् दुने वना च्वं हँ । जिं बलिकर्म यायेत अन थ्यंकः वये । देवतायात नमस्कार यायां प्रार्थना याना “देवराज ! जिमि जुजु नगरय् उत्सव माने याना च्वंबले, मम्हीतूसे शयनागारय् वना विलाप याना च्वं च्वन । जिमिसं थुकिया कारण मस्यू । जुजु देवतापिनि आपालं उपकारीम्ह खः । दैय् दैसं दूःच्छि खर्च याना बलिकर्म याना च्वन । जिमित कना बिज्याहँ, ‘जुजु फलानागु कारणं विलाप याना च्वन’ धका । जिमि जुजुयात जीवनदान ब्यु ।” छं उबले थःगु सः हिइका धा - “सेनापति ! छिमि जुजुयात छुं ल्वय् जूगु मदु । व छम्ह कला उम्मादन्ती खना आसक्त जुल । यदि व दःसा म्वाइ व मदुसा सिना वनी । यदि छं वयागु प्राण बचे याये मास्ति वःसा जुजुयात उम्मादन्ती लःल्हाना ब्यु ।” थुकथं सेनापतिं वयात बांलाक स्यने कने याना छ्ववया बिल । व वना उगु सिमाय् च्वं च्वन । अले कन्हेखुन्हु सेनापतिं अन वना प्रार्थना याःबले वं अथे हे धाल । सेनापतिं “ज्यू” धाल अले देवतायात प्रणाम याना अमात्यपितं सूचना बिया नगरय् दुने वना राजदरबारय् वना शयनागारया लुखाय् त्वाक् त्वाक् याःवन । जुजु होशय् वय्का न्यन - “अन सु ?” “देव ! जि अभिपारक खः ।” वया नितिं खापा चाय्का बिल । वं दुहाँ वना जुजुयात प्रणाम याना गाथा धाल -

“भूतानि मे भूतपती नमस्सतो, आगम्म यक्खो इदमेतदब्रवि ।
रञ्जो मनो उम्मदन्त्या निविट्ठो, ददामि ते तं परिचारयस्सु’ति” ॥

“हे राजन् ! जिं भूतपितं नमस्कार याना च्वनागु इलय् यक्षं जिथाय् वया धाल - ‘जुजुया मन उम्मादन्तीयाके तब्यन । जिं व छपितं बिये त्यना । स्वीकार याना बिज्याहँ ।”

जुजुं न्यन - “पासा अभिपारक ! छु यक्षं नं जि उम्मादन्तीयाके आसक्त जुया विलाप याना च्वन धका सिल ला ?”

“खः, देव !”

व मछ्छाल । सारा जगतय् जिगु नीचता प्रकट जुल धका तःसकं मछ्छाल । वं थःत धर्मय् प्रतिष्ठित यायेया नितिं तुरन्त छपु गाथा धाल -

“पुञ्जा च धंसे अमरो न चम्हि, जनो च मे पापमिदञ्च जञ्जा ।
भुसो च त्यस्स मनसो विघातो, दत्त्वा पियं उम्मदन्ति अदट्ठा’ति” ॥

“जिगु पुण्य विनाश जुया वनी, अले जि अमर मजुइम्ह जुइ । मनूतय्सं जिमिगु पापयात सिइका काइगु जुल । अले जित छं थः यःम्ह उम्मादन्ती बिइवं अले मखनेवं छंगु मनय् तःधकं विघात जुइ ।”

थनं लिपाया गाथात निम्हसिया न्ह्यसः लिसः कथं न्ह्यथना तःगु खः -

“जनिन्द नाञ्जत्र तथा मया वा, सब्बापि कम्मस्स कतस्स जञ्जा ।
यं ते मया उम्मदन्ती पदिन्ना, भुसेहि राजा वनथं सजाहि ॥

“यो पापकं कम्मकरं मनुस्सो, सो मज्जति मायिद मडिंसु अज्जे ।
पस्सन्ति भूतानि करोन्तमेतं, युत्ता च ये होन्ति नरा पथब्बा ॥

“अज्जो नु ते कोचि नरो पथब्बा, सद्धेय्य लोकस्मि न मे पियाति ।
भुसो च त्यस्स मनुसो विघातो, दत्त्वा पियं उम्मदन्ति अदट्ठा ॥

“अट्ठा पिया मय्ह जनिन्द एसा, न सा ममं अप्पिया भूमिपाल ।
गच्छेव त्वं उम्मदन्ति भदन्ते, सीहोव सेलस्स गुहं उपेति ॥

“न पीळिता अत्तदुखेन धीरा, सुखप्फलं कम्म परिच्चजन्ति ।
सम्मोहिता वापि सुखेन मत्ता, न पापकम्मञ्च समाचरन्ति ॥

“तुवज्झि माता च पिता च मय्हं, भत्ता पती पोसको देवता च ।
दासो अहं तुय्ह सपुत्तदारो, यथासुखं सामि करोहि कामं ॥

“यो ‘इस्सरोम्ही’ति करोति पापं, कत्त्वा च सो नुत्तसते परेसं ।
न तेन सो जीवति दीघमायु, देवापि पापेन समेक्खरे नं ॥

“अज्जातकं सामिकेही पदित्रं, धम्मे टिता ये पटिच्छन्ति दानं ।
पटिच्छका दायका चापि तत्थ, सुखप्फलज्जेव करोन्ति कम्मं ॥

“अज्जो नु ते कोचि नरो पथब्बा, सद्धेय्य लोकस्मि न मे पियाति ।
भुसो च त्यस्स मनसो विघातो, दत्त्वा पियं उम्मदन्ति अदट्ठा ॥

“अट्ठा पिया मय्ह जनिन्द एसा, न सा ममं अप्पिया भूमिपाल ।
यं ते मया उम्मदन्ती पदित्रा, भुसेहि राजा वनथं सजाहि ॥

“यो अत्तदुक्खेन परस्स दुक्खं, सुखेन वा अत्तसुखं दहाति ।
यथेविदं मय्ह तथा परेसं, यो एवं जानाति स वेदि धम्मं ॥

“अज्जो नु ते कोचि नरो पथब्बा, सद्धेय्य लोकस्मि न मे पियाति ।
भुसो च त्यस्स मनसो विघातो, दत्त्वा पियं उम्मदन्ति अदट्ठा ॥

“जनिन्द जानासि पिया ममेसा, न सा ममं अप्पिया भूमिपाल ।
पियेन ते दम्मि पियं जनिन्द, पियदायिनो देव पियं लभन्ति ॥

“सो नूनाहं वधिस्सामि, अत्तानं कामहेतुकं ।
न हि धम्मं अधम्मेन, अहं वधितुमुस्सहे ॥

“सचे तुवं मय्ह सतिं जनिन्द, न कामयासि नरवीर सेट्टु ।
चजामि नं सब्बजनस्स सिब्बा, मया पमुत्तं ततो अक्खयेसि नं ॥

“अदूसियं चे अभिपारक त्वं, चजासि कत्ते अहिताय त्यस्स ।
महा च ते उपवादोपि अस्स, न चापि त्यस्स नगरम्हि पक्खो ॥

“अहं सहिस्सं उपवादमेतं, निन्दं पसंसं गरहञ्च सब्बं ।
ममेतमागच्छतु भूमिपाल, यथासुखं सिवि करोहि कामं ॥

“यो नेव निन्दं न पनप्पसंसं, आदियति गरहं नोपि पूजं ।
 सिरी च लक्खी च अपेति तम्हा, आपो सुवुट्ठीव यथा थलम्हा ॥
 “यं किञ्चि दुक्खञ्च सुखञ्च एत्तो, धम्मातिसारञ्च मनोविघातं ।
 उरसा अहं पच्चुत्तरिस्सामि सब्बं, पथवी यथा थावरानं तसानं ॥
 “धम्मातिसारञ्च मनोविघातं, दुक्खञ्च निच्छामि अहं परेसं ।
 एकोविमं हारयिस्सामि भारं, धम्मे टितो किञ्चि अहापयन्तो ॥
 “सग्गूपगं पुञ्जकम्मं जनिन्द, मा मे तुवं अन्तरायं अकासि ।
 ददामि ते उम्मदन्तिं पसन्नो, राजाव यञ्जे धनं ब्राह्मणानं ॥
 “अद्दा तुवं कत्ते हितेसि मय्हं, सखा ममं उम्मदन्ती तुवञ्च ।
 निन्देय्यु देवा पितरो च सब्बे, पापञ्च पस्सं अभिसम्परायं ॥
 “न हेतधम्मं सिविराज वज्जुं, सनेगमा जानपदा च सब्बे ।
 यं ते मया उम्मदन्ती पदिन्ना, भुसेहि राजा वनथं सजाहि ॥
 “अद्दा तुवं कत्ते हितेसि मय्हं, सखा ममं उम्मदन्ती तुवञ्च ।
 सतञ्च धम्मानी सुकित्तितानि, समुद्दवेलाव दुरच्चयानि ॥
 “आहुनेय्यो मेसि हितानुकम्पी, धाता विधाता चसि कामपालो ।
 तयी हुता राज महप्फला हि, कामेन मे उम्मदन्ति पटिच्छ ॥
 “अद्दा हि सब्बं अभिपारक त्वं, धम्मं अचारी मम कत्तुपुत्त ।
 अञ्जो नु ते को इध सोत्थिकत्ता, द्विपदो नरो अरुणे जीवलोके ॥
 “तुवं नु सेट्ठो त्वमनुत्तरोसि, त्वं धम्मगुत्तो धम्मविदू सुमेधो ।
 सो धम्मगुत्तो चिरमेव जीव, धम्मञ्च मे देसय धम्मपाल ॥
 “तदिद्ध अभिपारक, सुणोहि वचनं मम ।
 धम्मं ते देसयिस्सामि, सतं आसेवितं अहं ॥
 “साधु धम्मरुची राजा, साधु पञ्जाणवा नरो ।
 साधु मित्तानमद्दुब्भो, पापस्साकरणं सुखं ॥
 “अक्कोधनस्स विजिते, टितधम्मस्स राजिनो ।
 सुखं मनुस्सा आसेथ, सीतच्छायाय सङ्घरे ॥
 “न चाहमेतं अभिरोचयामि, कम्मं असमेक्खकतं असाधु ।
 ये वापि जत्वान सयं करोन्ति, उपमा इमा मय्हं तुवं सुणोहि ॥
 “गवं चे तरमानानं, जिम्हं गच्छति पुद्गवो ।
 सब्बा ता जिम्हं गच्छन्ति, नेत्ते जिम्हं गते सति ॥
 “एवमेव मनुस्सेसु, यो होति सेट्ठसम्मतो ।
 सो चे अधम्मं चरति, पगेव इतरा पजा ।
 सब्बं रट्टं दुखं सेति, राजा चे होति अधम्मिको ॥

“गवं चे तरमानानं, उजुं गच्छति पुद्गवो ।
 सब्बा गावी उजुं यन्ति, नेत्ते उजुं गते सति ॥
 “एवमेव मनुस्सेसु, यो होति सेट्टसम्मतो ।
 सो सचे धम्मं चरति, पगेव इतरा पजा ।
 सब्बं रटुं सुखं सेति, राजा चे होति धम्मिको ॥
 “न चापाहं अधम्मेन, अमरत्तमभिपत्थये ।
 इमं वा पथविं सब्बं, विजेतुं अभिपारक ॥
 “यज्झि किञ्चि मनुस्सेसु, रतनं इध विज्जति ।
 गावो दासो हिरञ्जञ्च, वत्थियं हरिचन्दनं ॥
 “अस्सित्थियो रतनं मणिकञ्च, यञ्चापि मे चन्दिमसूरिया अभिपालयन्ति ।
 न तस्स हेतु विसमं चरेय्यं, मज्झे सिवीनं उसभोम्हि जातो ॥
 “नेता हिता उग्गतो रट्टपालो, धम्मं सिवीनं अपचायमानो ।
 सो धम्ममेवानुविचिन्तयन्तो, तस्मा सके चित्तवसे न वत्तो ॥
 “अद्धा तुवं महाराज, निच्चं अब्यसनं सिवं ।
 करिस्ससि चिरं रज्जं, पञ्जा हि तव तादिसी ॥
 “एतं ते अनुमोदाथ, यं धम्मं नप्पमज्जसि ।
 धम्मं पमज्ज खत्तियो, रट्टा चवति इस्सरो ॥
 “धम्मं चर महाराज, मातापित्तुसु खत्तिय ।
 इध धम्मं चरित्वान, राज सग्गं गमिस्ससि ॥
 “धम्मं चर महाराज, पुत्तदारेसु खत्तिय ।
 इध धम्मं चरित्वान, राज सग्गं गमिस्ससि ॥
 “धम्मं चर महाराज, मित्तामच्चेसु खत्तिय ।
 इध धम्मं चरित्वान, राज सग्गं गमिस्ससि ॥
 “धम्मं चर महाराज, वाहनेसु बलेसु च ।
 इध धम्मं चरित्वान, राज सग्गं गमिस्ससि ॥
 “धम्मं चर महाराज, गामेसु निगमेसु च ।
 इध धम्मं चरित्वान, राज सग्गं गमिस्ससि ॥
 “धम्मं चर महाराज, रट्टेसु जनपदेसु च ।
 इध धम्मं चरित्वान, राज सग्गं गमिस्ससि ॥
 “धम्मं चर महाराज, समणब्राह्मणेसु च ।
 इध धम्मं चरित्वान, राज सग्गं गमिस्ससि ॥
 “धम्मं चर महाराज, भिगपक्खीसु खत्तिय ।
 इध धम्मं चरित्वान, राज सग्गं गमिस्ससि ॥

“धम्मं चर महाराज, धम्मो चिण्णो सुखावहो ।

इध धम्मं चरित्वान, राज सगं गमिस्ससि ॥

“धम्मं चर महाराज, सइन्दा देवा सन्नहका ।

सुचिण्णेन दिवं पत्ता, मा धम्मं राज पामदो'ति” ॥

“राजन् ! जिं छपिंत उम्मादन्ती बिइ धयागु खं छपिं व जि, भी निम्ह बाहेक मेपिं सुनां हे सिइ मखु । छपिंसं थःगु वासना पूरा याना बिज्याहूँ, अले यदि छपिनि मयल धाःसा जित तुं लित बिया बिज्याहूँ ।”

जुजु - “गुम्ह मनुखं पापकर्म याना थ्व खं मेपिं सुनानं मस्यू धका भापी । परन्तु उम्ह पाप याःम्हसित देवतापिंसं खनी, पृथ्वीं नं अले मेमेपिं योगिजनपिंसं नं खनी ।”

“लोकय् व छंत यः मजू धयागु खंय् मेमेपिं सुनां विश्वास याइ ? उकिं वयात मखनेवं अले उम्मादन्ती जित बियेवं छंगु मनय् भन् हे विघात जुइ ।”

अभिपारक - “हे राजन् ! पक्का नं व जित यः जू । हे भूमिपाल ! व जित मयः मजू । छपिं उम्मादन्तीयाथाय् बिज्याहूँ, गथे सिंह सिंह मयजुयागु शैल गुफाय् वनीथेँ ।”

जुजु - “थत दुःखं पीडित जूसां नं धीरम्ह मनुखं सुखफल बिइगु ज्यायात त्वःती मखु । मोहित जुइवं अले सुखं मदमस्त जूसां नं पापकर्म याइ मखु ।”

अभिपारक- “छपिं हे जिमि मांबौ खः, छपिं हे जिमि मालिक खः, स्वामी खः, पोषक खः, देवता खः अले जिं काय् व कला सहित छपिनि नोकर खः । हे शिवि नरेश ! सुखपूर्वक कर्म याना बिज्याहूँ ।”

जुजु - “गुम्हसिनं थत थःम्हं तःधंम्ह भाःपिया पाप याइ, अले गुम्हसिनं कतःपिंत वास्ता तइ मखु, व थःगु उगु पापकर्मया कारणं ताःकालतक म्वाइ मखु । लिसें देवतापिंसं नं उम्ह पापीयात छुं महत्त्व बिइ मखु ।”

अभिपारक - “राजन् ! स्वामी (थुवा) पाखें ब्यूगु वस्तुयात गुम्हसिनं धर्मय् च्वना दान स्वरूप ग्रहण याना काइ, अले व काःम्ह व ब्यूम्ह निम्हसिनं सुखफल बिइगु कर्म याःगु जुल ।”

जुजु - “लोकय् व छंत यः मजू धयागु खंय् मेमेपिं सुनां विश्वास याइ ? उकिं वयात मखनेवं अले उम्मादन्ती जित बियेवं छंगु मनय् भन् हे विघात जुइ ।”

अभिपारक - “हे राजन् ! छपिं हे जिमि मांबौ खः, छपिं हे जिमि मालिक खः, स्वामी खः, पोषक खः, देवता खः अले जिं काय् व कलासहित छपिनि नोकर खः । हे शिवि नरेश ! सुखपूर्वक कर्म याना बिज्याहूँ ।”

जुजु - “गुम्हसिनं थःगु दुःखं मेपिनिगु दुःखयात, अले थःगु सुखं मेपिनिगु सुखयात थःगु समानं खंकी अले जित गुगु दुःख सुख जुल अथे हे मेपिंत नं जुया च्वंगु दु धका खंके फत धाःसा व हे जक धर्मयात सिइका काये फुम्ह जुइ ।”

जुजु - “लोकय् व छंत यः मजू धयागु खंय् मेमेपिं सुनां विश्वास याइ ? उकिं वयात मखनेवं अले उम्मादन्ती जित बियेवं छंगु मनय् भन् हे विघात जुइ ।”

अभिपारक - “राजन् ! छपिंसं स्यू, थ्व जित यःम्ह खः धका । हे भूमिपाल ! थ्व जिमि मयःम्ह मखु । हे जनेन्द्र ! यःगुयागु आशा तथा यःगुयात दान बिया च्वना । देव ! यःगु दान ब्यूम्हसित यःगु वस्तु प्राप्त जुइ ।”

जुजु - “जिं निश्चय नं कामवासना मूलक थःहं थःत वध याये । जिं अधर्मं धर्मयात वध याये मफु ।”

अभिपारक - “हे जनेन्द्र ! हे नरवीर श्रेष्ठ ! यदि छपिसं वयात जिम्हम्ह जूगुया कारणं मयःसा जिं सकसियां निरिं वयात त्वःता बिये । आः छपिसं जिपाखें त्वःते धुनाम्हसित ग्रहण याना बिज्याहूँ ।”

जुजु - “हे अभिपारक ! हे हितकर्ता ! यदि छ उम्ह निर्दोम्हसित त्वःता बिल धाःसा छंगु आपालं निन्दा जुइ अले सुं नं छंगु पक्षय् च्वं वः दइ मखु ।”

अभिपारक - “हे भूमिपाल ! जि थ्व अपवाद, निन्दा, प्रशंसा व गरहा सकतां सकतां सह याना बिये । थ्व फुक्क जिगु छचनय् लाः वयेमा । हे शिवि ! छपिसं यथासुख काम याना बिज्याहूँ ।”

जुजु - “गुम्ह मनुखं निन्दा, प्रशंसा, गरहा अथवा पूजापाखे ध्यान बिइ मखु, उम्ह मनूया थासं श्री व लक्ष्मी अथे हे तापाना लिचिला वनी, गथे बांलाक वा वःगु लखं तःजागु थाय् तोतूथें ।”

अभिपारक - “थुकिं गुलि नं सुख-दुःख जुइ, धर्मयागु पालन मयायेवं अकुशल जुइ अले मनयात अनुताप जुइगुयात जिं उकथं हे सकतां सह याये गथे पृथ्वी जड चेतनायात सह याःथें ।”

जुजु - “जिं छुं अकुशल याये मास्ति मवः, सुयातं नुगलय् स्याके (मनोविघात याये) मास्ति मवः, सुयातं दुःख बिये मास्ति मवः । जिं धर्मय् थातं च्वना सुयातं कष्ट मब्युसे याकचां हे थुगु भार कुबिये मास्ति वः ।”

अभिपारक - “हे जनेन्द्र ! छपिसं जिगु थुगु स्वर्गदायक कर्मय् पंगल थना बिज्याये मते । जिं प्रसन्नतापूर्वक छपित अथे हे उम्मादन्तीयात बिये गथे जुजुं यज्ञय् ब्राह्मणपित धन बिइथें याना ।”

जुजु - “निश्चय नं छ जिमि हितचिन्तक खः, पासा खः अले कला नं छम्ह हे खः । परन्तु थुगु कर्मयागु परलोकय् मभिगु फल खना देव-पितरपिं तथा सकसिनं निन्दा याइ ।”

अभिपारक - “हे शिविराज ! थुकियात निगम व जनपदयापिं मनूतय्सं सुनानं अधर्म धका धाइ मखु । जिं छपित उम्मादन्ती बियेधुन । राजन् ! छपिसं थःगु वासना पूरा याना बिज्याहूँ, मययेवं त्वःता बिज्याहूँ ।”

जुजु - “हे उपकारक ! निश्चय नं छ जिमि हितचिन्तक खः, पासा खः, अले उम्मादन्ती छम्ह हे खः । परन्तु सत्पुरुषपिनिगु धर्मसभाय् नं सुकीर्तित खः अले समुद्रया सीर्थे नाघे याये बहः मजूगु खः ।”

अभिपारक - “छपिं जिमि हनेबहःम्ह खः । छपिं जिमि हितचिन्तक खः । छपिं दाता खः । छपिं विधाता खः । छपिं कामनात पूर्वका बिज्याइम्ह खः । हे देव ! छपित समर्पण याना बिइवं जित महाफल दइ । छपिसं प्रसन्नतापूर्वक उम्मादन्ती ग्रहण याना बिज्याहूँ ।”

जुजु - “हे अभिपारक ! हे उपकारक ! निश्चय नं छं थौं सकतां धर्मकथं आचरण यात । थुगु लोकय् छम्ह मेपिं सुं कल्याण याःपिं दुला ?”

अभिपारक - “छपिं हे श्रेष्ठम्ह खः । छपिं हे अनुपमम्ह खः । छपिं हे धर्मरक्षक खः । छपिं हे धर्मज्ञाता खः । छपिं हे सुमेध खः । छपिं ताःकालतक म्वाना बिज्याहूँ । हे धर्मपाल ! जित धर्मयागु उपदेश बिया बिज्याहूँ ।”

जुजु - “हे अभिपारक ! छं जिगु खें न्यं । जि सत्पुरुषपिनिपाखें आचरण याना तःगु धर्मयागु उपदेश बिये त्यना ।”

“धर्मय् रुचि तइम्ह जुजु भिं जू, प्रज्ञावान्म्ह मनू भिं जू, मित्रलिसे विश्वासघात मयाइम्ह भिं जू अले पाप मयायेगु भिं जू ।”

“धर्मय् च्वंम्ह, क्षमावान्म्ह जुजुया राज्यय् मनूत सुखपूर्वक अथे हे च्वने खनी गथे छेंयागु सिचुगु किचलय् च्वनेथें ।”

“जिं ध्वयात यः मताय्का । बिचाः मयासे यायेगु ज्या ठीक मजू । गुम्हसिनं सिइका चाय्का स्वयं थःम्हं ज्या याइ वयागु बारे थुपिं उपमात न्यना बिज्याहूँ ।”

“खुसि छिना वनिपिं थुसात बेक्वय्क खुसि छिना वनी, छायाकि नेता जूम्ह थुसा बेक्वय्क खुसि छिना वंगुली वयागु ल्यूल्सू सकलें बेक्वय्क हे वनी ।”

“अथे हे तुं, प्राणीपिंमध्ये मनूत दकले श्रेष्ठ धया तःपिं तकं यदि अधर्म आचरण यात धाःसा (मेपिनिगु खँ छु धायेगु ?) जुजु अधार्मिक जूगुलिं सारा राष्ट्रं दुःख सिइ ।”

“खुसि छिना वनिपिं थुसात तप्यंक वनी, छायाकि नेता जूम्ह थुसा तप्यंक खुसि छिना वंगुलिं वयागु ल्यूल्सू सकलें तप्यंक हे वनी ।”

“अथे हे तुं, प्राणीपिंमध्ये मनूत दकले श्रेष्ठ धया तःपिसं यदि धर्माचरण यात धाःसा जुजु धार्मिक जूगुलिं सारा राष्ट्रं सुख सिइ ।”

“जिं अधर्म अमृतत्वयागु कामना मयाना, अथवा हे अभिपारक ! थुगु दक्वं पृथ्वीयात त्याकुसा अमृतत्वयागु कामना मयाना ।”

“मनुष्यलोकय् गुलि नं रत्नत दु - सा, दास, लुं, वस्त्र, पीतवर्ण चन्दन (श्रीखण्ड), सलत, मिसात, मणि व गुगु चन्द्रमा व सूर्यया पाखें समाये याइगु खः, इपिंमध्ये छुकिया नितिं नं जिं विषम आचरण मयाना । जि शिवि राष्ट्रय् वृषभ (समानम्ह) खः ।”

“जि नेता खः, बौ खः, रट्टपाल खः अले शिवि (राष्ट्र) या परम्परागत धर्मयात आदर तइम्ह खः । उगु हे धर्मयात विचार यानागु कारणं जि थःगु चित्तया बशय् मवनाम्ह खः ।”

अभिपारक - “हे राजन् ! निश्चयं नं छपिसं दुःख सिइ म्वाक ताःकालतक राज्य याना बिज्याइ । छपिनिगु प्रज्ञा हे थजागु खः ।”

“छपिसं धर्मय् प्रमाद याना बिमज्यागुयात जिमिसं अनुमोदन याना च्वना । धर्मय् प्रमाद यायेवं जुजुं राष्ट्र तंकी ।”

“हे क्षत्रिय ! हे राजन् ! मांबौपिनिप्रति धर्माचरण याना बिज्याहूँ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग थ्यनी ।”

“हे क्षत्रिय ! हे राजन् ! काय् कलापिनिप्रति धर्माचरण याना बिज्याहूँ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग थ्यनी ।”

“हे क्षत्रिय ! हे राजन् ! मित्र अमात्यपिनिप्रति धर्माचरण याना बिज्याहूँ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग थ्यनी ।”

“हे क्षत्रिय ! हे राजन् ! वाहन व सेनातयप्रति धर्माचरण याना बिज्याहूँ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग थ्यनी ।”

“हे क्षत्रिय ! हे राजन् ! गां व निगमप्रति धर्माचरण याना बिज्याहूँ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग थ्यनी ।”

“हे क्षत्रिय ! हे राजन् ! राष्ट्र व जनपदप्रति धर्माचरण याना बिज्याहूँ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग थ्यनी ।”

“हे क्षत्रिय ! हे राजन् ! श्रमण-ब्राह्मणपिनिप्रति धर्माचरण याना बिज्याहूँ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग थ्यनी ।”

“हे क्षत्रिय ! हे राजन् ! पशुपंछिपिनिप्रति धर्माचरण याना बिज्याहूँ । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग थ्यनी ।”

“महाराज ! धर्माचरण याना बिज्याहूँ । धर्माचरण सुखदायक जू । थन धर्माचरण यायेवं स्वर्ग गमन दइ ।”

“महाराज ! धर्माचरण याना बिज्याहूँ । धर्माचरण यायेवं हे इन्द्र व सब्रह्म देवगणपितं दिव्यलोक प्राप्त जूगु खः । जुजु धर्मय् प्रमाद जुया बिज्याये मते ।”

थुकथं अभिपारक सेनापतिं जुजुयात धर्मोपदेश व्यूबले जुजुया उम्मादन्तीया प्रति दुगु चित्तयागु आसक्ति मदया वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय्याम्ह सुमन सारथी आनन्द खः, अभिपारक सारिपुत्र, उम्मादन्ती उत्पलवर्णा खः, शेष परिषद् बुद्ध-परिषद् खः, शिवि जुजु जुलसा जि हे खः ।

- * -

५२८. महाबोधि जातक

“किं नु दण्डं किमजिनं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् प्रज्ञापारमिताया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । थनया खँ महाउम्मगग जातक (जा. नं. ५४६) स वइतिनि । उगु इलय् शास्तां “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं तथागत प्रज्ञावान्मह व मेपितं शास्त्रार्थय् बुकेगुली समर्थ दुम्ह खः” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् बोधिसत्त्व काशी राष्ट्रय् चैयगू करोड धन दुगु महासारवान उदीच्च ब्राह्मण कुलय् जन्म जुल । वयागु नां छूबले वयात बोधिराजकुमार तल । तःधिक जुइवं तक्षशिला वना शिल्प सय्के सिइके याना लिहाँ वया छेय् च्वं च्वन । लिपा छुं समय वनेधुंका

कामभोग त्याग याना हिमालयय् वना परिव्राजक प्रव्रज्या ग्रहण याना अन फलमूल नया च्वं च्वन । ताःकालतक अन च्वनेधुंका वर्षाऋतुया इलय् हिमालयं कुहाँ वया चारिका यायां छुसिंकथं वाराणसी थ्यंकः वन । अन जुजुया उद्यानय् च्वना, कन्हेखुन्ह परिब्राजकया नितिं योग्य विधिं भिक्षाटन यायां जुजुया लाय्कु ध्वाखाय् थ्यंकः वन । इयालय् दना च्वंम्ह जुजुं वयात खंबले वयागु शान्त प्रकृति खना लयताया वयात थःगु लाय्कु छेय् सःतके छ्वया राज्य सिंहासनय् फेतुइकल । अले कुशलक्षेमया खँ न्यना छुं धर्मोपदेशया खँ ग्रहण याना थीथी प्रकारया सासाःगु भिभिंगु भोजन याकल ।

भोजन यायेधुंका बोधिसत्त्वं बिचाः यात- “राजकुलय् आपालं दोष दया च्वनी, शत्रुत दया च्वनी । छुं आपत्ति वइबले सुनां रक्षा याइ ?” थये बिचाः याना स्वबले वं छुं भतिचा तापाक च्वना च्वंम्ह छम्ह जुजुया यःम्ह पिंगल वर्णम्ह (भुयुम्ह) खिचायात खना वं तग्वारागु छप्ये जाग्वारा नकेगु बिचाः दुगु खँ न्यंकल । जुजुं थुगु खँ सिइका खिचायात तया नकिइगु थल काय्के छ्वया उकी व जा ग्वारा तय्के बिल । बोधिसत्त्वं व खिचायात जाग्वारा तया थःगु भोजन सिधय्कल । जुजुं नं वयाके वचन कया नगरया दुने जुजुया उद्यानय् पर्णशाला दय्के बिया, प्रव्रजितपितं मामाःगु सामान ताःलाका अन तल । न्हिच्छिया निको स्वको वयागु सेवाय् वना च्वन । भोजनया इलय् बोधिसत्त्वयात न्हिया न्हियं राजसिंहासनय् हे फेतुइका जुजुयागु हे भोजन याका तल । थुकथं भिनिदँ बिते जुल ।

उम्ह जुजुया न्याम्ह अमात्यपिं अर्थ व धर्मसम्बन्धी अनुशासन याइपिं दुगु जुल । इपिमध्ये छम्ह (१) अहेतुकवादी, छम्ह (२) ईश्वरकृतवादी (ईश्वरं दय्कूगु सिद्धान्त माने याइम्ह), छम्ह (३) पूर्वकृतवादी (न्ह्यागुं न्हापा याना तःगु कर्मयात माने याइम्ह), छम्ह (४) उच्छेदवादी (सिइ धुन धायेवं खत्तम धाइम्ह), अले मेम्ह छम्ह खः (५) क्षत-विधवादी ।

उपिमध्ये गुम्ह अहेतुकवादीम्ह खः, वं जनतायात थुकथं स्यनिगु जुया च्वन - “थुपिं प्राणीपिं संसारय् अर्थे हे उत्पन्न जुया वःपिं खः ।”

गुम्ह ईश्वरकृतवादीम्ह खः, वं मनूतय्त थुकथं स्यनिगु जुया च्वन - “थुगु लोक फुक्क ईश्वरं दय्का तःगु खः ।”

गुम्ह पूर्वकृतवादीम्ह खः, वं थुकथं स्यनिगु जुया च्वन - “थुगु लोकय् सत्त्व प्राणीपितं गुलि नं सुख दुःख जुइगु खः व फुक्क न्हापा याना तःगु कर्मयागु कारणं जुइगु खः ।”

गुम्ह उच्छेदवादीम्ह खः, वं थुकथं स्यनिगु जुया च्वन - “थनं सुं परलोक वनी मखु, थन हे थुगु लोकया उच्छेद (खत्तम) जुया वनी ।”

अले गुम्ह क्षत-विधवादीम्ह खः, वयागु शिक्षा खः - “माबौपितं स्याना नं थःगु स्वार्थ सिद्ध यायेमाः ।”

थुपिं जुजुया पाखें न्यायाधीश पदय् नियुक्त याना तःपिं खः । थुमिसं घूस नया मालिक मखुपितं मालिक याना (त्याके माःपितं बुका, बुके माःपितं त्याका) न्याय छिने याना च्वन ।

छन्हुया दिनय् भुइयागु मुद्दाय् बूम्ह मनू छम्हसिनं बोधिसत्त्वयात भिक्षाया नितिं राजगृहय् वना च्वंम्हसित वन्दना याना ख्वया हाला बित्ति यात - “भन्ते ! छपिं राजगृहय् भोजन याः बिज्याना च्वन । न्यायाधीशतय्सं घूस नया संसारयात विनाश याना च्वन नं छपिं उपेक्षावान् छाया जुया च्वना बिज्यानागु ? न्याम्ह अमात्यपिसं भुइया मुद्दा याइपिनिपाखें घूस नया जि मालिकयात मालिक मखुम्ह याना बिल ।” वं वया प्रति करुणा तया न्यायशालाय् वना न्यायसंगतकथं फैसला याना स्वामीयात हे स्वामी याना बिल । जनतां छगू हे पाखें (छगू हे स्वरं) साधु साधु धया साधुकार बिल ।

जुजुं जनतायागु साधुकार सः ताःबले 'ध्व छुकिया सः' धका न्यन । जुजुं ध्व खँ सिइवं बोधिसत्त्वया भोजन सिधय्धुंका वयाथाय् वना फेतुना न्यन - "भन्ते ! छु थौं छपिसं मुद्दायागु फँसला याना बिज्यानागु ला ?" "खः, महाराज !" "भन्ते ! छपिसं फँसला याना बिज्यायेवं जनतायागु उन्नति जुइ, आवंलि छपिसं हे फँसला याना बिज्याहूँ ।"

"महाराज ! जिपिं प्रब्रजितपिं खः । ध्व जिमिगु ज्या मखु ।" "भन्ते ! जनताया प्रति कृपा तयेया नितिं थये यायेगु उचित जू । छपिसं न्हिच्छं मुद्दाया फँसला याना बिज्याये माःगु मदु । उद्यानं थन बिज्यायेगु इलय् सुथे प्यंगू मुद्दा जक फँसला याना बिज्याहूँ । भोजन धुंका लिहाँ बिज्यायेगु इलय् प्यंगूया फँसला याना बिज्याहूँ । थये यायेवं जनतायागु अभिवृद्धि जुइ ।"

जुजुं बारम्बार धायेवं वं "ज्यू" धया स्वीकार यात अले अबलेनिसें अथे हे याना बिया च्वन । भुद्दागु मुद्दा याइपित्त मौका हे मवल । अमात्य (मन्त्री) तयत् नं घूस नयेगु मौका मंत, इपिं गरीब जुल अले इमिसं बिचाः यात - "बोधि परिव्राजक न्यायाधीश जूसानिसें भीत छुं मंत । वयात राजवैरी घोषित याना जुजुया मन फर्के याना स्याके माल ।" इपिं जुजुयाथाय् वना धाःवन - "महाराज ! बोधि परिव्राजक छपिनि अहितचिन्तक खः ।" जुजुं विश्वास मयासे लिसः बिल - "थुम्ह सदाचारीम्ह खः । ज्ञानीम्ह खः । वं अथे याइ मखु ।" इमिसं धाल - "महाराज ! वं सारा नगरवासीपिं थःगु ल्हाती काये धुंकल । जिपिं न्याम्हसित जक थःगु ल्हाती काये मफुनि । यदि जिमिगु खँय् विश्वास मदुसा गुबले व थुखे वइ उबले वयागु समर्थकत स्वया बिज्याहूँ ।" जुजुं "ज्यू" धया स्वीकार यात । अले व वःगु खना थःगु अज्ञानया कारण मुद्दा याःपित्त वया समर्थकत भाःपिया थःगु मन स्यंका अमात्यपित्त सःतके छ्वया "आः छु याये माल" धका न्यन ।

"देव ! वयात ज्वंका बिज्याहूँ ।"

"छुं अपराध मदय्कं गुकथं ज्वंकेगु ?"

"अथेसा, महाराज ! छपिसं वयात बांलाक स्वागत सत्कार याना माने यायेगु त्वःता बिज्याहूँ । थये सत्कार मयागु खना समभदारम्ह परिव्राजकं सुयातं छुं मधासे लिहाँ वनी ।"

जुजुं "ज्यू" धया छसिकथं वयात माने यायेगु भन् भन् पाः याना यंकल । न्हापांगु दिनय् हे वयात बैय् (नांगागु) आसनय् फेतुइकल । वं पलंग खनेवं हे जुजुया मन स्यन धयागु खँ सिइकल । वं उद्यानय् लिहाँ वयेवं व हे दिनय् लिहाँ वनेगु विचार यात । अले हानं बिचाः यात - "खँ छु खः" धयागु बांलाक सिइका जक लिहाँ वने धका कोछिना व मवं । कन्हेखुन्हु बैय् फेतुना च्वंबले जुजुया नितिं हःगु जाय् मेगु जा ल्वाकः छुयाना ल्वाकःबकगु जा तया बिल । स्वन्हुखुन्हुया दिनय् च्वय् थमकासे स्वाहाने त्वाथलय् तुं ल्वाकःबकगु जा तया बिल । वं उकियात उद्यानय् यंका नये यंकल । प्यन्हु दुखुन्हु दरबारया क्वय् हे तपस्वीयात च्वकियागु जा तया बिल । व नं उद्यानय् यंका नये यंकल । जुजुं अमात्यपिके न्यन - "महाबोधिकुमारयात सत्कार पाः याना यंकां नं व मवं, आः छु यायेगु ?"

"देव ! व जाया नितिं चाःहिला जूम्ह मखु, व छत्रया नितिं चाःहिला जूम्ह खः । यदि जाया नितिं चाःहिला जूम्ह खःसा न्हापांयागु दिखुन्हु हे वने माःम्ह खः ।"

"अथेसा आः छु याये माल ?"

"महाराज ! वयात कन्हे स्याके माल ।"

वं “ज्यू” धया स्वीकार यात अले इमिगु हे ल्हातय् तलवार बिया धाल - “कन्हे सुथे लुखा दुने च्वना व लुखां दुहाँ वये साथं वयागु छर्चो त्वाः ल्हाना नचुकक त्वाः त्वाः थला सुयातं सिइके मब्यूसे वयात चःबिया गालय् वांछ्ववया मोल्हया वा ।”

जुजुया नं बहनिशिया भोजन नये त्वने सिधय्का शय्याय् गोतूबले बोधिसत्त्वयागु गुण लुमना वल । उगु हे इलय् वयागु मनय् शोक जुया वल । म्हं चःति नाः नाः वल । मनय् शान्ति मदया लासाय् उखें थुखें छटपटे जुया सना च्वन । वया लिकक महारानी वया दचंवल । वं वलिसे खँ मल्हासे च्वं च्वन । लानिं धाल - “महाराज ! खँ छता धका ल्हाना बिज्यागु मखु, छु जिपाखें छुं अपराध जुल लाकि ?”

“मखु, देवी ! खँ छु धाःसा, बोधि परिव्राजक जिमिम्ह शत्रु जुल । कन्हे न्याम्ह अमात्यपित वयात स्याकेत हुकुम बियेधुन । इमिसं वयात स्याना त्वाः त्वा थला चःबि गालय् वांछ्ववये यंकी । वं जिमित भिनिदतक आपालं धर्मोपदेश बिइ धुंकल । जिं वयागु छगू नं दोष थःगु मिखां मखनानि । मेपिनिगु धापूति विश्वास याना जिं वयात हत्या यायेत हुकुम बियेधुन । उकिं बिचाः याना च्वनागु खः ।”

लानिं वयात आश्वासन बिल - “देव ! शत्रु हे जुया वल धाःसा वयात स्याकेगुली छाया सोचे याये माःगु ? काय् नं शत्रु जुल धाःसा वयात नं स्याना थःगु कल्याण यायेमाः । सोचे याना बिज्याये म्वाः ।” वं वयागु खँ न्यना आश्वस्त जुया न्ह्यो वयकल । उगु इलय् भिंम्ह भुयुम्ह खिचां थ्व खँ न्यना बिचाः यात - “कन्हे जिं थःगु बलं वसपोलयागु प्राण बचे याना बिये ।” कन्हेखुन्हु सुथ न्हापानं हे दरबारं कुहाँ वया तःधुवागु ध्वाखाक्वय् च्वया लुखा खलुकय् छर्चो दिका बोधिसत्त्वयात पिया च्वं च्वं अन गोतुला च्वन । उरिं तलवार ज्वना वरिं अमात्यपिं नं सुथ न्हापानं वया लुखाय् दुने दना च्वंवल । बोधिसत्त्व नं ई स्वया उद्यानं पिहाँ वया राजद्वारय् थ्यंकः वल । खिचां म्हुतु वांखाया धँवा प्यपुं पिकया ततःसकं चिल्लायेदंक उया हाल - “भन्ते ! छु जम्बुद्वीप भरय् मेथाय् गनं भिक्षा म्दु ला ? जिमि जुजुं छरिं स्याकेया नितिं तलवार ज्वना च्वरिं न्याम्ह अमात्यपिं लुखाय् दुने थना तःगु दु । छरिं थःगु छचनय् मृत्ययात तया बिज्याये मते । याकनं लिहाँ बिज्याहुँ ।” वयात सकतां बोलि वःगुलिं वं वयागु भाय् थुल । अनं हे दिना उद्यानय् वना लिहाँ वनेत थःगु सामान ज्वन ।

जुजुं नं भ्नाःलय् दना स्वया च्वंबले वयात मखना बिचाःयात- “यदि थुम्ह जिमि शत्रु खःसा, उद्यानय् लिहाँ वना सेनात मुंका युद्ध यायेतं तयार जुया वइ । मखु धयागु जूसा थःगु सामान ज्वना वनेत ठीक याइ । जिं थ्व खँ सिइका काये । जुजुं उद्यानय् वंबले बोधिसत्त्वयात थःगु सामानत ज्वना पर्णशालां पिहाँ वया चंक्रमण यायेगु थाय्या फुसय् वःगु खन । वयात प्रणाम याना छखेलिकक दना न्हापांगु गाथा धाल-

“किं नु दण्डं किमजिनं, किं छत्तं किमुपाहनं ।

किमङ्कुसञ्च पत्तञ्च, सङ्घाटिज्वापि ब्राह्मण ।

तरमानरूपोहासि, किं नु पत्थयसे दिसन्ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! छाया तुतां, अजिनचर्म, कुसा, लाकां, म्हिचा, पात्र व संघाटी - थुपिं सकतां काचा काचां मुंका च्वं च्वनागु ? छाया गनं जक वने त्यनागु ला कि ?”

थुगु खँ न्यना बोधिसत्त्वं बिचाः यात - “लाः सा थ्वं थःगु करतूत (षडयन्त्र) या खँ मस्यूम्हथें जुया च्वन जुइमाः । जिं थ्वयात थुइका बिये । वं निपु गाथात धाल -

“द्वादसेतानि वस्सानि, वुसितानि तवन्तिके ।

नाभिजानामि सोणेन, पिङ्गलेनाभिकूजितं ॥

“स्वायं दित्तोव नदति, सुक्कदाटं विदंसयं ।
तव सुत्वा सभरियस्स, वीतसद्धस्स मं पती’ति” ॥

“जिं भिंनिदँतक छंथाय् च्वनेधुन । उलिया दुने छंम्ह भुयुम्ह खिचां जित छसः उगु खँ जिं मस्यू ।
परन्तु वं जिप्रति श्रद्धा मंत धयागु छंगु व छिभि कलायागु खँ सिइका तमं चूर जुया धँवा पिकया ह्य् ह्य्
कया उवल ।”

अले जुजुं थःगु दोष स्वीकार याना क्षमा फ्वफ्वं प्यपुगु गाथा धाल -

“अहु एस कतो दोसो, यथा भाससि ब्राह्मण ।
एस भिय्यो पसीदामि, वस ब्राह्मण मागमा”ति ॥

“हे ब्राह्मण ! छपिसं धया बिज्याथे जिके दोषत लूगु जुल । आः हानं जि अति श्रद्धावान्म्ह जुये ।
धन हे बिज्याहुँ, बिज्याये मते ।”

थुगु खँ न्यना बोधिसत्त्वं धाल - “महाराज ! पण्डित धयापिसं थःम्हं प्रत्यक्षरूपं मखंक मेपिनिगु
खँय् विश्वास याइपिं लिसे च्वं च्वनी मखु” धया जुजुयागु अनाचारयात प्रकाशित यायां गाथात धाल -

“सब्बसेतो पुरे आसि, ततोपि सबलो अहु ।
सब्बलोहितको दानि, कालो पक्कमितुं मम ॥

“अब्भन्तरं पुरे आसि, ततो मज्जे ततो बहि ।
पुरा निद्धमना होति, सयमेव वजामहं ॥

“वीतसद्धं न सेवेय्य, उपदानंवनोदकं ।
सचेपि नं अनुखणे, वारि कद्दमगन्धिकं ॥

“पसन्नमेव सेवेय्य, अप्पसन्नं विवज्जये ।
पसन्नं पयिरुपासेय्य, रहदंवुदकत्थिको ॥

“भजे भजन्तं पुरिसं, अभजन्तं न भज्जये ।
असप्पुरिसधम्मो सो, यो भजन्तं न भज्जति ॥

“यो भजन्तं न भजति, सेवमानं न सेवति ।
स वे मनुस्सपापिट्ठो, भिगो साखस्सितो यथा ॥

“अच्चाभिक्खणसंसग्गा, असमोसरणेन च ।
एतेन मित्ता जीरन्ति, अकाले याचनाय च ॥

“तस्मा नाभिक्खणं गच्छे, न च गच्छे चिराचिरं ।
कालेन याचं याचेय्य, एवं मित्ता न जीयरे ॥

“अतिचिरं निवासेन, पियो भवति अप्पियो ।
आमन्त खो तं गच्छाम, पुरा ते होम अप्पिया’ति” ॥

“न्हापा न्हापा जा (भोजन) तःसकं हे तुइसे च्वंगु खः, अनं ल्वाकः ज्यागु जुल, आः दक्वं ह्याउंसे
च्वंगु जुल । थ्व जि लिहाँ वनगु ई खः ।”

“न्हापा जिगु निवासस्थान (दरबारया) दुने खः । अनलि दथुइ जुल, अनं लिपा पिने जुल अर्ध चन्द्राकार चिं तथा द्वपं बिइका पिछ्वये न्ह्यो थः हे स्वयं पिहाँ वनेगु बेश जू ।”

“लः मदुगु बुँगाचा समानगु अश्रद्धावान्पिनिगु आश्रयसं मच्चनेमाः । अले हानं उगु लः मदुगु बुँगाचा म्हुल धाःसां अनया लः ध्याचःगु, नवःगु हे जुइ ।”

“श्रद्धावान्पिनिगु आश्रयय् च्वनेमाः, अश्रद्धावान्पिनिगु आश्रयय् मच्चनेमाः । गथे लःयागु इच्छा याइम्हसिनं पुखू मालिइगु खः, अथे हे श्रद्धावान्पिनिगु हे आश्रय कायेमाः ।”

“संगत यायेगु इच्छा याइपिलिसे संगत या, इच्छा मदुपिलिसे संगत याये मते । संगत यायेगु इच्छा दुपिलिसे संगत मयायेगु असत्पुरुष धर्म खः ।”

“गुम्ह संगत यायेगु इच्छा दुम्हलिसे संगत याइ मखु, नापं च्वने यःम्ह नाप नापं च्वनी मखु, उम्ह पापी मनू माकः समानम्ह जुइ ।”

“आपालं क्वातुकक नापं च्वनेवं अथवा नापं मच्चनेवं व ई ब्यः मखुबले फ्वनेवं मित्रता स्यने यः ।”

“थुकिया नितिं न्हिन्हिं वने मज्यू, लिपा लाका नं वने मज्यू, अले ई ब्यः स्वया फ्वनेमा । थये याःसा मित्रता स्यनी मखु ।”

“अतिकं ताःकालतक च्वनेगुली प्रिय जूम्ह मनू नं अप्रिय जुया वने यः । छं जि मयःम्ह जुइ न्ह्यो जिं छंत खबर बिया त्वःता वने त्यना ।”

जुजुं धाल -

“एवं चे याचमानानं, अञ्जलिं नावबुञ्जसि ।

परिचारकानं सतं, वचनं न करोसि नो ।

एवं तं अभियाचाम, पुन कयिरासि परियाय'न्ति” ॥

“यदि थुकथं प्रार्थना यानाम्हसियागु प्रार्थना स्वीकार याना बिज्याये मखुसा, यदि थःपिनिगु अनुयायीपिनिगु खँ न्यने मफुसा हानं वयेगु वचन छता बिया बिज्याहूँ ।”

बोधिसत्त्वं लिसः बिल -

“एवं चे नो विहरतं, अन्तरायो न हेस्सति ।

तुय्हं वापि महाराज, मय्हं वा रट्ठवद्धन ।

अप्येव नाम पस्सेम, अहोरत्तानमच्चये'ति” ॥

“हे महाराज ! थुगु प्रकारं भ्रमण याना जुइबले जिगु अथवा छंगु शरीरय् हानि मजुल धाःसा शायद छुं दिन लिपा छंगु व जिगु समागम जुइ फु ।”

थुलि धया बोधिसत्त्वं जुजुयात “महाराज ! अप्रमादी जु” धया धर्मोपदेश बिल । अले हानं उद्यानं पिहाँ वना अनुकूल थासय् भिक्षाटन याना वाराणसी पिहाँ वना छसिंकथं हिमालय् थ्यंका छुं समय अन च्वन हानं क्वय् वया छगू प्रत्यन्त गांयागु आश्रय कया जंगलय् च्वं च्वन ।

व वनेधुंका इपिं अमात्यपिसं हानं न्यायाधीश जुया लुटे याना च्वन । अले हानं थथे बिचाः यात - “यदि महाबोधि परिव्राजक हानं वल धाःसा भीपिं बचे जुइ मखु । व मवय्केत छु याये माली ?” अले इमिगु मनय् थथे वल - “सत्त्व प्राणी धयापिं थः आसक्त जूगु थाय्यात हतपतं त्वःते फइ मफुपिं खः ।

थन सुया प्रति वया आसक्ति दु ?” इमिसं अनुमान यात - “महारानीयाके ।” अले हानं इमिसं बिचाः यात-
“शायद लानियागु कारणं हानं वये फु । ध्वयासिबे न्ह्यो लानियात स्याके बिये माल ।” इपिं जुजुयाथाय्
वना धाःवन - “देव ! थौं म्हिग नगरय् छगू हल्ला दु ।”

“व छु हल्ला ?”

“महाबोधि व लानि थवंथवय् छम्हं मेहसित पौयागु कालबिल ।”

“छु खँ तया ?”

वं लानियात च्वल “छु छं जुजुयात स्याका जित छत्रपति याये फुला ?” अले वं नं वया लिसः
बिल - “जुजुयात स्याकेगु जिगु जिम्मा जुल, याकनं वा ।”

इमिसं बारम्बार धायेवं जुजुया विश्वास जुल । धाल - “छु याये माल ?”

“लानियात स्याकेमाः ।”

वं बिचाः मयासे हे हुकुम बिल - “अथेसा वयात स्याना, त्वाः त्वाः थला चःबिया गालय् थुना
व्यु ।” इमिसं अथे हे यात । लानि स्याकुगु खँ नगर छगुलिं फैले जुल । वया प्यम्ह कायपिं जुजुया शत्रु
जुल । “थ्वं जिमि निरपराधिनी मांयात स्याके बिल ।” जुजु तःसकं भयभीत जुल । बोधिसत्त्वयाथाय् थुगु खँ
थ्यनेवं वं बिचाः यात - “जि बाहेक मेपिं सुनानं राजकुमारपिंत सम्भे याना जुजुयात क्षमा बिइके फइ मखु ।
जुजुयात जीवन दान बिया कुमारपिंत (थः बौ जुजु स्याइगु) पापं बचे याना बिये ।” कन्हेखुन्हु व प्रत्यन्त
गामय् वंभले वयात मनूतय्सं माकःयागु ला तया नकल । वं ला नया माकःयागु छचंगु फ्वना आश्रमय् यंका
छचंगु मले याना दय्का उकियात लाया थःम्हं म्हय् पुना अले ब्वहलय् पाछाया नं तल । छाया ? छायाकि वं
सत्य सत्य व माकः छम्ह बहुपकारी खः धाये फयेमा धका क्यनेत खः । वं उगु छचंगु ज्वना छसिंकरथं
वाराणसी थ्यंका राजकुमारपिंथाय् वना धाल - “पितृ हत्या तःसकं दारुण कर्म खः । व याये मते । सुं प्राणी
अजर अमर जुइ मखु । जिं छिमिगु थवंथवय् परस्पर मेल याये धका वयाम्ह खः । जिं खबर छवया हयेवं
वा ।” थुकथं राजकुमारपिंत उपदेश बिया नगरया दुने वना ल्वहँतय् माकःयागु छचंगु लाया फेतुना च्वन ।

गथुं (मालीं) वयात खना तुरन्त वना जुजुयात खबर ब्युवन । जुजुं वल धयागु खँ न्यनेसाथं
लय्ताल । जुजु अमात्यपिं ब्वना उद्यानय् थ्यंकाः वन । अले बोधिसत्त्वयात प्रणाम याना फेतुना कुशलक्षेमया
खँ न्यन । बोधिसत्त्व वलिसे खँलाबल्हा मयासे माकःया छचंगुति जक ल्हातं पित्तु पिया च्वन । जुजुं वयाके
न्यन- “भन्ते ! छपिसं जित वास्ता याना बिमज्यासे माकःया छचंगुति जक ल्हातं पित्तु पिया च्वना बिज्यात ।
छु थ्व जिसिबे आपाः उपकारीम्ह खः लाकि छु ?”

“खः, महाराज ! थुम्ह माकः जिगु तःसकं उपकारीम्ह खः । जि थ्वयागु म्हय् च्वना चाःहिला
जुयागु खः । थ्वं जिगु नितिं त्वनेया नितिं लः हया बिल । थ्वं जिगु निवासस्थान सफा याना बिल । थ्वं
जिगु सकतां सेवा याना बिल । जिं थःगु चित्त बःमलागु कारणं थ्वयागु ला नया, छचंगु गंका, चकंका,
उकी फेतुना च्वनागु खः, अले उकी गोतुलागु दु । थुकथं थ्व जिम्ह उपकारीम्ह खः । थुकथं वं इमिगु
सिद्धान्तयात खण्डन यायेया नितिं माकःया छचंगु धाये माःगुया सत्ता माकः जक शब्द छचला, थःगु खँ
कनेया नितिं वं अथे धाःगु खः । वं उकियात पुना तःगु जुया वं म्हय् तया चाःहिइकल धका धाल ।
ब्वहलय् पाछाया लःया घः कया हःगु जूगुलिं त्वनेगु लः हया बिल धाःगु खः । उगु छचंगुतिं बँ सफा
याःगु खः, उकिं निवासस्थानयात सफा यात धका धाल । गोतुलेगु इलय् जनुफातय् व दनेगु इलय् तुति
थिइकूगु जूगुलिं वं जिगु न्ह्यागुं सेवा यात धका धाल । नये मास्ति वःबले वयागु ला दयेवं नःगु कारणं
‘थःगु दुर्बलताया कारणं वयागु ला नया’ धका धाल । थ्व खँ न्यना उपिं अमात्यपिसं थ्वं प्राणातिपात यात

धका भाःपिया लापा थाना वयागु उपहास यात - “प्रव्रजितयागु ज्या स्व सा । माकःयात स्याना, ला नया, छचंगु ज्वना चाःहिला जुया च्वन ।” बोधिसत्त्वं इमिसं अथे याःगु खना बिन्नाः यात - “थुमिसं ‘जिं थुमिगु सिद्धान्त (मत) यात खण्डन यायेया नितिं हे छचंगु ज्वना वयाम्ह खः’ धयागु खँ मस्यू । ध्व खँ जिं इमित सिइके बिये मखु ।” वं अहेतुकवादीयात सःता न्यन - “आयुष्मान् ! छं छाया् न्हिला गिजे यानागु ?” “मित्र-द्रोह कर्म व प्राणीहिंसाया कारणं ।” अनलि बोधिसत्त्वं “गुम्हं छंगु मत (सिद्धान्त) य् व जिगु मतय् श्रद्धा तःगु कारणं अथे यात धाःसा उकी दुःखयागु छु खँ जुल ?” थये धया वयागु मतयात खण्डन यायां गाथात धाल -

“उदीरणा चे संगत्या, भावायमनुवत्तति ।
अकामा अकरणीयं वा, करणीयं वापि कुब्बति ।
अकामकरणीयम्हि, क्विध पापेन लिप्पति ॥

“सो चे अत्थो च धम्मो च, कल्याणो न च पापको ।
भोतो चे वचनं सच्चं, सुहतो वानरो मया ॥

“अत्तनो चे हि वादस्स, अपराधं विजानिया ।
न मं त्वं गरहेय्यासि, भोतो वादो हि तादिसो’ति” ॥

“यदि छिमिगु धापूकथं सत्य खःसा न्ह्यागुं ज्या अनिच्छापूर्वक याये बहःगु वा याये बहः मज्जूगु सकतां स्वभावं हे जुइगु खः ।”

“यदि छिमिगु थुगु मत (धर्म) कल्याणकारीगु खः, अवकल्याणकारीगु मखु मजू धयागु जूसा अले छिमिगु थुगु धापू सत्य जूसा ला जिपाखें माकःयात स्यानागु ठीक हे जू नि ।”

“यदि छिमिसं थःगु मतयागु दोष खंसा, स्यूसा जित निन्दा याये मते । (छाय्कि) छिमिगु मत हे अजागु खः ।”

थुगु प्रकारं बोधिसत्त्वं वयात निग्रह याना लिसः बिये मफयेक हतबुद्धि याना बिल । जुजु नं व निग्रह जुया लिसः बिये मफुम्ह जुइवं परिषदय् हतप्रभ जुया छचों क्वछुइका फेतुना च्वन । बोधिसत्त्वं नं वयागु मतयात खण्डन याना ईश्वर-कारण-वादीयात सम्बोधन याना न्यन - “आयुष्मान् ! यदि छ ईश्वर-निमार्ण-वादयात यर्थाथरूपं माने याना च्वनाम्ह खःसा छ छाया् न्हिलागु ?”

बोधिसत्त्वं गाथा धाल -

“इस्सरो सब्बलोकस्स, सचे कप्पेति जीवितं ।
इद्धि व्यसनभावञ्च, कम्मं कल्याणपापकं ।
निद्वेसकारी पुरिसो, इस्सरो तेन लिप्पति ॥

“सो चे अत्थो च धम्मो च, कल्याणो न च पापको ।
भोतो चे वचनं सच्चं, सुहतो वानरो मया ॥

“अत्तनो चे हि वादस्स, अपराधं विजानिया ।
न मं त्वं गरहेय्यासि, भोतो वादो हि तादिसो’ति” ॥

“यदि ईश्वरं हे सारा लोकयात जीविकायागु व्यवस्था याइगु खःसा, यदि वयागु इच्छा अनुरूप मनूतयत् ऐश्वर्य दइगु खःसा, मनूतयत् विपत्ति वइगु, भिं मभिं जुइगु खःसा, अले मनु धयापिं ईश्वरयागु आज्ञा माने याइपिं खःसा ध्व सकतां दोष ईश्वरयात वनी ।”

“यदि छिमिगु धापूकथं सत्य खःसा न्ह्यागुं ज्या अनिच्छापूर्वक याये बहःगु वा याये बहः मज्जूगु सकतां स्वभावं हे जुइगु खः ।”

“यदि छिमिगु थःगु मत (धर्म) कल्याणकारीगु खः, अवकल्याणकारीगु मखु मजू धयागु जूसा अले छिमिगु थःगु धापू सत्य जूसा ला जिपाखँ माकःयात स्यानागु ठीक हे जू नि ।”

थुकथं वं अँमाय् सियागु मुगलं दाया अँ हाय्केथे याना ईश्वरया कारणं सकतां जुइगु माने याइगु सिद्धान्तयात खण्डन यायेधुंका पूर्वकृतवादीयात सम्बोधन याना न्यन - “आयुष्मान् ! यदि छं पूर्वकृतवादयात सत्य माने यानाम्ह खःसा छं छाया जित गिजे याना न्हिलागु ?” थथे धया गाथा धाल -

“सचे पुब्बेकतहेतु, सुखदुक्खं निगच्छति ।
पोराणकं कतं पापं, तमेसो मुच्चते इणं ।
पोराणक इणमोक्खो, क्विध पापेन लिप्पति ॥

“सो चे अत्थो च धम्मो च, कल्याणो न च पापको ।
भोतो चे वचनं सच्चं, सुहतो वानरो मया ॥

“अत्तनो चे हि वादस्स, अपराधं विजानिया ।
न मं त्वं गरहेय्यासि, भोतो वादो हि तादिसो’ति” ॥

“यदि पूर्वकृत कर्मयागु कारणं हे सुख दुःख जुइगु खःसा हानं यदि थन पापकर्म पुलांगु पापकर्मयागु हे त्यासा पुला मुक्त जुइगु (ऋण मुक्ति) कारण जुइगु खःसा ला थन पापं सुयात स्पर्श याइ ?”

“यदि छिमिगु धापूकथं सत्य खःसा न्ह्यागुं ज्या अनिच्छापूर्वक याये बहःगु वा याये बहः मज्जूगु सकतां स्वभावं हे जुइगु खः ।”

“यदि छिमिगु थःगु मत (धर्म) कल्याणकारीगु खः, अवकल्याणकारीगु मखु मजू धयागु जूसा अले छिमिगु थःगु धापू सत्य जूसा ला जिपाखँ माकःयात स्यानागु ठीक हे जू नि ।”

थुकथं वं वयागु मतयात नं खण्डन याना उच्छेदवादीयात न्ह्यब्वाना न्यन - “आयुष्मान् ! ‘छुं कायेगु बिइगु मद्दु, थन हे प्राणीपिं उच्छेद जुया वनी, छुं परलोक मद्दु’ धयागु छिमिगु धापू (धर्म) सत्य खःसा ला छं छुकिया नितिं जित गिजे यानागु ?” थुकथं वयात खण्डन यायां बोधिसत्त्वं गाथा धाल -

“चतुन्नयेवुपादाय, रूपं सम्भोति पाणिनं ।
यतो च रूपं सम्भोति, तत्थेवानुपगच्छति ।
इथेव जीवति जीवो, पेच्च पेच्च विनस्सति ॥

“उच्छिज्जति अयं लोको, ये बाला ये च पण्डिता ।
उच्छिज्जमाने लोकम्हि, क्विध पापेन लिप्पति ॥

“सो चे अत्थो च धम्मो च, कल्याणो न च पापको ।
भोतो चे वचनं सच्चं, सुहतो वानरो मया ॥

“अत्तनो चे हि वादस्स, अपराधं विजानिया ।
न मं त्वं गरहेय्यासि, भोतो वादो हि तादिसो’ति” ॥

“पृथ्वी आदि प्यंगू महाभूतं हे प्राणीपिनिगु रूपयागु उत्पत्ति जुइगु खः । गनं रूप उत्पत्ति जुइगु खः अन हे विलीन जुया वनी ।”

“सत्त्व जीव थन हे म्वाइ, परलोक्य विनष्ट जुया वनी । पण्डित व मूर्ख सकलें थन हे उच्छेद जुया वनिपिं खः । यदि अथे खःसा पापं सुयात स्पर्श याइ ?”

“यदि छिमिगु धापूकथं सत्य खःसा न्त्यागुं ज्या अनिच्छापूर्वक याये बहःगु वा याये बहः मज्जूगु सकतां स्वभावं हे जुइगु खः ।”

“यदि छिमिगु थःगु मत (धर्म) कल्याणकारीगु खः, अवकल्याणकारीगु मखु मजू धयागु जूसा अले छिमिगु थःगु धापू सत्य जूसा ला जिपाखें माकःयात स्यानागु ठीक हे जू नि ।”

थुकथं वयागु सिद्धान्त (वाद, मत, धर्म) यात नं खण्डन यायेधुंका क्षतविधवादीयात सम्बोधन यात -
“आयुष्मान् ! छंगु मतकथं मांबौपित नं स्याना थःगु स्वार्थ सिद्ध यायेमाः धयागु खःसा जित छं छाया गिजे यानागु ? थथे धया गाथा धाल -

“आहु खत्तविदा लोके, बाला पण्डितमानिनो ।
मातरं पितरं हज्जे, अथो जेट्टुम्पि भातरं ।
हनेय्य पुत्तदारे च, अत्थो चे तादिसो सिया’ति” ॥

“थःत थःहं पण्डित भापिइपिं मूर्खीपिं क्षत-विधपिनिगु धापू दु कि मां, बौ व दाजुपित स्यायेमाः अले अजागु हे ज्या वल धाःसा कायूपित नं कलायात नं स्यायेमाः ।”

थुकथं वयागु मतयात खण्डन यायेधुंका थःगु मतयात प्रकाशित यायां धाल -

“यस्स रुक्खस्स छायाय, निसीदेय्य सयेय्य वा ।
न तस्स साखं भज्जेय्य, भित्तदुब्भो हि पापको ॥
“अथ अत्थे समुष्पन्ने, समूलमपि अब्बहे ।
अत्थो मे सम्बलेनापि, सुहतो वानरो मया ॥
“सो चे अत्थो च धम्मो च, कल्याणो न च पापको ।
भोतो चे वचनं सच्चं, सुहतो वानरो मया ॥
“अत्तनो चे हि वादस्स, अपराधं विजानिया ।
न मं त्वं गरहेय्यासि, भोतो वादो हि तादिसो’ति” ॥

“(जिमिगु मत जुलसा थजागु खः -) गुगु सिमाया किचलय् फेतुइ धुंकल अथवा गोतुले धुंकल उकिया सिमाकचातक नं ध्यने मज्जू । व मित्रद्रोह पाप खः ।”

“(अले छिमिगु मत जुलसा थजागु खः -) ज्या जक वइगु खःसा उकियात हां नापं लिये ज्यू । ध्व जिगु पाथेय्याया ज्या वइ । उकिं जिपाखें माकःयात स्याःगु ठीक हे जू ।”

“यदि छिमिगु धापूकथं सत्य खःसा न्त्यागुं ज्या अनिच्छापूर्वक याये बहःगु अथवा याये बहः मज्जूगु सकतां स्वभावं हे जुइगु खः ।”

“यदि छिमिगु थःगु मत (धर्म) कल्याणकारीगु खः, अवकल्याणकारीगु मखु मजू धयागु जूसा अले छिमिगु थःगु धापू सत्य जूसा ला जिपाखें माकःयात स्यानागु ठीक हे जू नि ।”

थुकथं वं वयागु मतयात नं खण्डन यायेधुंका उषिं न्याम्हसित हतबुद्धि, हतप्रभ जुइकेधुंका जुजुयात निमन्त्रणा यात - “महाराज ! छपिं राष्ट्रयात लुटे याना च्वपिं थुपिं न्याम्ह महालुच्चात नापं जुया च्वन । छपिं गपायसकं तःधंम्ह मूर्खंम्ह खः । थजापिं मनूतयगु संसर्ग हे मनूत थुगु लोक व परलोकय महान् दुःख अनुभव याना च्वनी ।” हानं जुजुयात धर्मोपदेश यायां धाल -

“अहेतुवादे पुरिसो, यो च इस्सरकुत्तिको ।
पुब्बेकती च उच्छेदी, यो च खत्तविदो नरो ॥

“एते असप्पुरिसा लोके, बाला पण्डितमानिनो ।
करेय्य तादिसो पापं, अथो अज्जम्पि कारये ।
असप्पुरिससंसग्गो, दुक्खन्तो कटुकुद्रयो”ति” ॥

“अहेतुवादी, ईश्वरकृतवादी, पूर्वकृतवादी, उच्छेदवादी व क्षत-विधवादी - थुपिं लोकय असत्पुरुषपिं खः, गुपिं थःपिं मूर्खं जुया नं थःत थःम्हं पण्डित-भापिइपिं खः ।”

“थुमिसं थःपिसं नं अजागु पाप याइ अले मेपितं नं याका च्वनी । असत्पुरुषयागु संगतं दुःख उत्पन्न याना बिइगु व कटु (खायुगु) फल बिइगु याना बिइ ।”

थन उपमा बिया धर्मदेशना ब्युब्युं धाल -

“उरब्भरूपेण वकस्सु पुब्बे, असंकितो अजयूथं उपेति ।
हन्त्वा उरणिं अजिकं अजञ्च, उत्रासयित्वा येनकामं पलेति ॥

“तथाविधेके समणब्राह्मणासे, छदनं कत्वा वञ्चयन्ति मनुस्से ।
अनासका थण्डिलसेय्यका च, रजोजल्लं उक्कुटिकम्पधानं ।
परियायभत्तञ्च अपानकत्ता, पापाचारा अरहन्तो वदाना ॥

“एते असप्पुरिसा लोके, बाला पण्डितमानिनो ।
करेय्य तादिसो पापं, अथो अज्जम्पि कारये ।
असप्पुरिससंसग्गो, दुक्खन्तो कटुकुद्रयो ॥

“यमाहु नत्थि वीरियन्ति, अहेतुञ्च पवदन्ति ये ।
परकारं अत्तकारञ्च, ये तुच्छं समवण्णयुं ॥

“एते असप्पुरिसा लोके, बाला पण्डितमानिनो ।
करेय्य तादिसो पापं, अथो अज्जम्पि कारये ।
असप्पुरिससंसग्गो, दुक्खन्तो कटुकुद्रयो ॥

“सचे हि वीरियं नास्स, कम्मं कल्याणपापकं ।
न भरे वड्ढकिं राजा, नपि यन्तानि कारये ॥

“यस्मा च वीरियं अत्थि, कम्मं कल्याणपापकं ।
तस्मा यन्तानि कारेति, राजा भरति वड्ढकिं ॥

“यदि वस्ससतं देवो, न वस्से न हिमं पते ।
उच्छिज्जेय्य अयं लोको, विनस्सेय्य अयं पजा ॥

“यस्मा च वस्सती देवो, हिमञ्चानुफुसायति ।
तस्मा सस्सानि पच्चन्ति, रट्ठञ्च पालिते चिरं ॥

“गवं चे तरमानानं, जिम्हं गच्छति पुङ्गवो ।
सब्बा ता जिम्हं गच्छन्ति, नेत्ते जिम्हं गते सति ॥

“एवमेव मनुस्सेसु, यो होति सेट्टसम्मतो ।
सो चे अधम्मं चरति, पगेव इतरा पजा ।
सब्बं रट्ठं दुखं सेति, राजा चे होति अधम्मिको ॥

“गवं चे तरमानानं, उजुं गच्छति पुङ्गवो ।
सब्बा गावी उजुं यन्ति, नेत्ते उजुं गते सति ॥

“एवमेव मनुस्सेसु, यो होति सेट्टसम्मतो ।
सो सचे धम्मं चरति, पगेव इतरा पजा ।
सब्बं रट्ठं सुखं सेति, राजा चे होति धम्मिको ॥

“महारुक्खस्स फलिनो, आमं छिन्दति यो फलं ।
रसञ्चस्स न जानाति, बीजञ्चस्स विनस्सति ॥

“महारुक्खूपमं रट्ठं, अधम्मेन पसासति ।
रसञ्चस्स न जानाति, रट्ठञ्चस्स विनस्सति ॥

“महारुक्खस्स फलिनो, पक्कं छिन्दति यो फलं ।
रसञ्चस्स विजानाति, बीजञ्चस्स न नस्सति ॥

“महारुक्खूपमं रट्ठं, धम्मेन यो पसासति ।
रसञ्चस्स विजानाति, रट्ठञ्चस्स न नस्सति ॥

“यो च राजा जनपदं, अधम्मेन पसासति ।
सब्बोसधीहि सो राजा, विरुद्धो होति खत्तियो ॥

“तथेव नेगमे हिंसं, ये युत्ता कयविककये ।
ओजदानबलीकारे, स कौसेन विरुज्झति ॥

“पहारवरखेत्तञ्जू, सङ्गामे कतनिस्समे ।
उस्सिते हिंसयं राजा, स बलेन विरुज्झति ॥

“तथेव इसयो हिंसं, सञ्जते ब्रह्मचारिनो ।
अधम्मचारी खत्तियो, सो सग्गेन विरुज्झति ॥

“यो च राजा अधम्मट्ठो, भरियं हन्ति अट्ठसिकं ।
लुद्धं पसवते ठानं, पुत्तेहि च विरुज्झति ॥

“धम्मं चरे जानपदे, नेगमेसु बलेसु च ।
इसयो च न हिंसेय्य, पुत्तदारे समं चरे ॥

“स तादिसो भूमिपति, रट्ठपालो अकोधनो ।
सपत्ते सम्पकम्पति, इन्दोव असुराधिपो’ति” ॥

“न्हापाया इलय् फैचार्ये जाःम्ह छम्ह (हिंसक) पशु दुगु जुल । व निःशंक जुया च्वलेतय्गु बथानय् वना च्वन । उगु बथानय् च्वपिं फैचात, च्वलेचात, दुगुचात आदि गजाम्ह पशु थःत यल अजाम्ह स्याना नया गन ह्यां अन वना च्वन ।”

“अथे हे याना श्रमण ब्राह्मणपिसं ढोंगी याना ठगे याना च्वन, गुलिं नसा मनःपिं जुया, गुलिं छाःगु बैय् दचनिपिं जुया, गुलिं धुलं बुला जुइपिं जुया, गुलिं पुतुं च्वना, गुलिं छवा (सप्ताह) लय् छछा जक नइपिं जुया अथवा बाच्छि छछा जक नइपिं जुया, गुलिं पापाचरण याइपिं जुया नं अरहत् भाःपिइपिं जुया - थुपिं थःत थःम्हं पण्डित भाःपिया च्वपिं मूर्खपिं सत्पुरुषपिं खः ।”

“थुमिसं थःपिसं नं अजागु पाप याइ अले मेपितं नं याका च्वनी । असत्पुरुषयागु संगतं दुःख उत्पन्न याना बिइगु व कटु (खायुगु) फल बिइगु याना बिइ ।”

“गुपिसं प्रयत्न यायेगुयात स्वीकार याइ मखु, गुपिसं हेतुयात नं अपलाप (म्वाः मदुगु उखें थुखेंयागु खें ल्हाना) याइ, गुपिसं स्वार्थ व परमार्थ सकतांयात तुच्छ धाइगु खः - थुपिं थःत थःम्हं पण्डित भाःपिया च्वपिं मूर्खपिं सत्पुरुषपिं खः ।”

“थुमिसं थःपिसं नं अजागु पाप याइ अले मेपितं नं याका च्वनी । असत्पुरुषयागु संगतं दुःख उत्पन्न याना बिइगु व कटु (खायुगु) फल बिइगु याना बिइ ।”

“यदि प्रयत्न धयागु मदुसा, भिं-मभिंगु कर्म धयागु मदुगु जूसा जुजु धयापिसं सिकमितय्त् लहि मखुगु जुइ, हानं मेशिन (यन्त्र) नं दय्के बिइ मखुगु जुइ ।”

“(परन्तु) प्रयत्न धयागु दु, भिं-मभिंगु कर्म धयागु नं दु, उकिं जुजु धयापिसं सिकमितय्त् लहिना नं तः हानं मेशिनत नं दय्के ब्यू ।”

“यदि सच्छिदँतक वा मवल, शीत नं मवल धाःसा थुगु लोकया नाश जुया वनी । वर्थे थुपिं दया च्वंकक जनता नं फुना वनिगु जुइ ।”

“वा नं वः शीत नं वः, उकिं बुँइ वा बाली नं पाके जू अले प्रजापिं नं पाले जू ।”

“यदि याकनं ब्वाँय् वनिपिं सातय् पुचलय् द्वहँ बेक्वय्क खुसिया धाः काटे याना वन धाःसा नेता बेक्वय्क वंगुलिं याना इपिं सकले अथे हे वनी ।”

“थुकथं हे मनूतमध्ये श्रेष्ठ धया तःम्ह धाःसां प्रजापिनिगु खँ हे छु खः यदि व अधार्मिक जुल धाःसा अर्थात् यदि जुजु अधार्मिक जुल धाःसा सारा राष्ट्र दुःख सिइ ।”

“यदि याकनं ब्वाँय् वनिपिं सातय् पुचलय् द्वहँ तप्यंक खुसिया धाः काटे याना वन धाःसा नेता तप्यंक सिधा वंगुलिं इपिं सकले तप्यंक हे वनी ।”

“थुकथं हे मनूतमध्ये श्रेष्ठ धया तःम्ह जूसां प्रजापिनिगु खँ हे छु खः यदि व धार्मिक जुल धाःसा अर्थात् यदि जुजु धार्मिक जुल धाःसा सारा राष्ट्र सुख सिइ ।”

“गुम्हसिनं तःमागु सिमाय् सया च्वंगु कचिगु (पाके मजूनिगु) फल खाइ व फलयागु रसयात मस्यूम्ह खः, हानं उकिया पुसा नं सितिं वनी ।”

९. थजागु हे उपमाया लिधंसाय् चूलगोपालक-सुत्त, म.नि. पृ. १७९ स दुगु उपदेश स्वये बहः जू ।

“अथे हे तःमागु सिमा समानगु राष्ट्रयात अधर्मतापूर्वक शासन याइ, व उकिया रसयात मस्यूम्ह खः, हानं थःगु राष्ट्रयात स्यंका छ्वइ ।”

“गुम्हसिनं तःमागु सिमाय् सया च्वंगु पाके जूगु फल खाइ, व फलयागु रसयात स्यूम्ह खः । हानं उकिया पुसा नं सितिं वनी मखु ।”

“अथे हे तःमागु सिमा समानगु राष्ट्रयात धर्मतापूर्वक शासन याइ, व उकिया रसयात स्यूम्ह खः, हानं थःगु राष्ट्रयात नष्ट याइ मखु ।”

“गुम्ह जुजु अधर्मतापूर्वक जनपदयात शासन याइ, उम्ह क्षत्रिय जुजु सकतां वासःया विरुद्धपिं जूवनी ।”

“अथे हे गुम्ह जुजुं निगमया मनूतयूत व व्यापारीपिंत कष्ट बिया शासन याइ, वयात कर व बलि मदइगु कारणं वयागु कोष (धुकू) खाली जुया च्वनी ।”

“युद्ध भूमिया ज्ञातापिं महान् योधापिं व प्रसिद्धपिं अमात्यपिंत कष्ट बिया गुम्ह जुजुं शासन याइ, उम्ह जुजु (सैन्य) बल क्षीण जूम्ह जुइ ।”

“अथे हे तुं, ऋषिपिंत व संयम ब्रह्मचारीपिंत कष्ट ब्यूपिं अधार्मिक क्षत्रियपिं स्वर्गया अधिकारी जुये दइ मखु ।”

“गुम्ह अधार्मिक जुजुं निरपक्षम्ह कलायात हत्या याकल उम्ह जुजु नरकय् उत्पन्न जूवनी अले वया काय्पिं जुजुया विरुद्धपिं जुइ ।”

“जनपदवासीपिलिसे, निगमवासीपिलिसे व सेनातलिसे धर्मतापूर्वक आचरण यायेमाः, ऋषिपिंत कष्ट मबिइमाः, अले काय् कलापिलिसे विषम व्यवहार मयायेमाः ।”

“अथे हे क्रोध मदुम्ह उम्ह राष्ट्रपालक भूमिपतिं (जुजुं) अथे हे सामन्त (जुजु)पिंत कम्प याना बिइफु गथे असुरेन्द्रं इन्द्रयात कम्प याःथे ।”

धुकथं बोधिसत्त्वं जुजुयात धर्मोपदेश बिया प्यम्ह (राज) कुमारपिंत सतःके छ्वया इमित उपदेश बिया जुजुयागु षडयन्त्रयात प्रकाशित याना धाल - “जुजुयात क्षमा याना ब्यु ।” अले सकसितं उपदेश बिल- “महाराज ! आवंलि बिचाः मयासे फैचात दय्कीपिनिगु खँय् विश्वास मयासे थजागु दुःसाहसयागु ज्या याना बिज्याये मते । कुमारपिं ! छिमिसं नं जुजुलिसे द्वेष तये मते ।” जुजुं धाल - “भन्ते ! जिं थुमिसं धाःगु खँ न्यना छपिं व लानिया प्रति पापकर्म यायेधुन । थुपिं न्याम्हसित स्याका छ्वया बिये ।” “महाराज ! अथे याये मज्यू ।” “अथेसा थुमिगु ल्हाः तुति ध्यंका बिये ।” “मज्यू, महाराज ! अथे नं याये मज्यू ।” जुजुं “ज्यू, भन्ते !” धया स्वीकार याना इमिगु सकतां हरण याना काल अले छचनय् चारपाते मोडे याना, सलयात नकेगु दानाया म्हिचा छचनय् चिके बिया, सौखि आदिं लुइके बिया अपमान याना देशं पितिना छ्वत । बोधिसत्त्व नं छुं दिन च्वना जुजुयात अप्रमादी जुया च्वनेगु उपदेश बिया हिमालयय् तुं लिहाँ वन । अन ध्यान अभिज्ञा प्राप्त याना जीवनकाछिं ब्रह्मविहारयागु भावना याना ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, शास्तां न्हापा नं प्रज्ञावानम्ह जुया मेपिनिगु सिद्धान्तयात खण्डन याइम्ह जूगु दु” आज्ञा जुया बिज्यासे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या न्याम्ह मिथ्यादृष्टि दुपिं पूर्णकाश्यप, मक्खलिगोशाल, प्रकुधकच्चायन, अजित केसकम्बली व निगण्ठनाथ पुत्र जूपिं खः, भुयुम्ह खिचा आनन्द खः । महाबोधि परिव्राजक जुलसा जि हे ख ।

१९. ख्वीगूगु निपात

५२९. सोणक जातक

“कस्स सुत्वा सत्तं दम्मि...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् नैष्कर्म्यपारमितायागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । उगु इलय् भिक्षुपिं धर्मसभाय् फेतुना नैष्कर्म्यपारमितायागु गुणगान् याना च्वन । शास्तां इमिगु दथुइ बिज्याना “भिक्षुपिं ! आः जक जिं (तथागतं) महाभिनिष्क्रमण यानागु मखु, न्हापा नं यानागु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खें आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया समयय् राजगृहय् मगध जुजुं राज्य याना च्वन । बोधिसत्त्व वयाम्ह महारानीया कोखय् उत्पन्न जूवन । नां छूगु दिनय् वयात अरिन्दमकुमार धका नां छुत । व बूगु दिनय् पुरोहितया नं काय् छम्ह बुल । वयात सोणककुमार धका नां छुत । इपिं निम्हं नाप नापं तुं तःधिक जुया वल, तःधिक जुइवं समानरूपं श्रीवान दुपिं जुल । रूपय् निम्हं बराबरपिं जुया तक्षशिला वन अले शिल्प सय्का सिइका काल । इपिं अनं पिहाँ वना ‘सकतां मत, शिल्प व देश-व्यवहार सिइकः वनेया नितिं छसिंकथं चाःह्यूह्यूं वाराणसी थ्यंकः वना जुजुया उद्यानय् च्वना कन्हेखुन्ह्या दिनय् नगरय् दुहाँ वल । उगु दिनय् गुलिं मनूतयसं “ब्राह्मण पाठ” याकेया नितिं खिरजा थुया आसन लाया ब्राह्मणपितं मावंबले उपिं कुमारपितं खन । इमिसं कुमारपितं व्वना हया आसनय् फेतुइकल । बोधिसत्त्व गुगु आसनय् फेतूगु खः, अन तुयुगु कापः लाया तःगु खः, अले सोणकया आसनय् ह्याउँगु लाया तःगु खः । थुगु लक्षणं वं सिइका काल “थौं जिमि यःम्ह पासा अरिन्दमकुमार वाराणसी जुजु जुइ, अले जित वं सेनापतिया पद बिइ ।” इपिं निम्हं भोजन धुंका उद्यानय् हे लिहाँ वन ।

उगु इलय् वाराणसीया जुजु सिना न्हेन्हु दुगु जुल । राजकुल पुत्त (सन्तान) मद्दुगु खः । अमात्य आदिपिसं मोल्ह्या अले सकलें मुना स्वयं चालित पुष्परथ त्वःता जुजुया उत्तराधिकारी जुइम्ह माय्के छ्वत । उगु रथ नगरं पिहाँ वना छसिंकथं उद्यान ध्वाखाय् थ्यंबले दित, आरोहणया नितिं समाये याना तःगु जुया दिना च्वन । बोधिसत्त्व मङ्गल शिलाल्वहें फाँटय् छर्चो दिका दचना च्वन । सोणककुमार वया लिक्क फेतुना च्वन । वं संगीतयागु ध्वनिया सः ततया बिचाः यात - “अरिन्दमया नितिं पुष्परथ वया च्वं च्वन । थौं ध्व स्वयं जुजु जुया जित सेनापति दय्की । जित ऐश्वर्य माःगु मद्दु । व वनेधुंका पिहाँ वया प्रव्रजित जूवने ।” थथे बिचाः याना व छथाय् सूपिना च्वंवन ।

पुरोहितं उद्यानय् दुहाँ वंबले गोतुला च्वंम्ह बोधिसत्त्वयात खना बाजें दित । बोधिसत्त्वया न्हयलं चाल, मूपुल, पलख गोतुला तुं च्वन अले हानं ल्वहें फाँटय् मुलपतिं थ्याना फेतुत । पुरोहितं ल्हाः ज्वजलपा बिन्ति यात - “देव ! ध्व राज्य छपिनिगु खः ।”

“छू राजकुल सन्तान मद्दुगु खः ला ?”

“खः, देव !”

“अथेसा ज्यू ।”

इमिसं अन हे वयात अभिषेक यात, रथय् तथा भव्यतालं नगरय् यंकल । वं नगरयागु प्रदक्षिणा यात अले राजदरबारय् वन । ऐश्वर्ययागु महानताया कारणं सोणककुमारयात ल्वःमन । व नगरय् वनेधुंका व नं वया ल्वहं फांटय् फेतुना च्वन । वयागु न्ह्योने हे बन्धनं मुक्त जूगु शाल सिमायागु गंगु सिमाया छकचा कुतुं वया लाःवल । उकियात खनेसाथं वं बिचाः यात - “गथे थ्व खः अथे हे जिगु शरीर नं जराजीर्ण जुया कुतुं वनीतिनि ।” थुकथं वं अनित्यता आदियात गहन विचार याना प्रत्येकबुद्धत्व लाभ यात । व हे क्षण वयागु गृहस्थभेष अन्तर्धान जुया वन । प्रव्रजित रूप प्रकट जुल । वं “आः पुनर्जन्म मंत” धका उल्लास वाक्य व्यक्त यायां नन्दमूलक पर्वत थ्यंकः वन ।

बोधिसत्त्वयात नं पीदं लिपा लुमना वल - “जिमि मित्र सोणक गन दु ?” बरोबर लुमंका च्वन नं वयात सुनानं “जिं न्यनागु दु, जिं खनागु दु” धका कने फुपिं सुं ध्वःमदुल । अथे जूगुलिं समाये याना तःगु तःजीगु तःजागु दबुलि राजसिंहासनय् फेतुना च्वं च्वं गन्धर्व, प्याखँम्बो, प्याखँम्बोनितय्सं घेरे याका ऐश्वर्ययागु अनुभव यायां “सुं गुम्हसिनं जित फलानागु थासय् सोणक च्वना च्वंगु दु धका न्यना धाःवल धाःसा वयात सच्छिदां बिये, अले सुं गुम्हसिनं जित फलनागु थासय् सोणक च्वना च्वंगु दु धका स्वया नाप लाना धाःवल धाःसा वयात द्वःच्छि दां बिये” धका घोषणा यायेया नितिं छपु उल्लासपूर्णगु म्ये चिना थुगु न्हापांगु गाथा धाल -

“कस्स सुत्वा सतं दम्मि, सहस्सं दिट्ठ सोणकं ।
को मे सोणकमवखाति, सहायं पंसुकीळित’न्ति” ॥

“सुं गुम्हसिनं न्यना धाःम्हसित सच्छिदां बिइगु अले वयात स्वया नाप लाना वःम्हसित द्वःच्छि दां बिइगु जुल । सु खः जिमि मचानिसें यःम्ह पासायागु खबर बिइम्ह ?”

वयागु म्हुतुं लाका काःगुथें याना छम्ह मिसाम्ह प्याखँम्बो नं उगु म्ये हाला क्यन । वया पाखें म्ये लाना मेमेपिसं हाल । “थ्व भी जुजुया यःगु म्ये खः” धका सकल रनिवासय् च्वपिं मिसापिसं म्ये हाल । छसिंकथं नगरवासी व जनपदवासीपिसं नं उगु म्ये हालेगु यात । जुजुं नं बारम्बार व हे म्ये हालावं च्वन । न्येय्दं दयेवं वया आपालं काय्म्हचाय्पिं दत । तःधिकम्ह काय्या नां दीर्घायुकुमार (दीर्घायुकुमार) खः ।

अबले सोणक प्रत्येकबुद्धं बिचाः याना बिज्यात - “अरिन्दम जुजुया जित नाप लाये मास्ति वयका च्वन । वयाथाय् वने माल, वयात कामभोगया सदोषता व नैष्कर्म्ययागु महत्त्व थुइका बिया प्रव्रज्यापाखे ववसाय्का बिये माल ।” वसपोल ऋद्धिबलं वना उद्यानय् बिज्याना च्वन ।

उगु इलय् न्यागू सतबत थुना तःम्ह न्हेदं दुम्ह मिर्जमचा छम्ह मांयागु वचन कया उपवनय् सिं मुंकः जुजुं बारम्बार व हे म्ये छपु हाला च्वन । प्रत्येकबुद्धं वयात सःता न्यना बिज्यात - “कुमार ! छं मेगु म्ये महासे व हे छपु जक हाला च्वन, छं मेगु म्ये हाले मसःला ?”

“भन्ते ! मेगु नं म्ये हाले सः । अथेनं जिमि जुजुया थ्व यःगु म्ये खः । उकिं थ्व बारम्बार हाला च्वनागु खः ।”

“छु छंत थुगु म्येया धें धें वःला याना म्ये हालिपिं सुं ध्वःदुला ?”

“ध्वःमदु, भन्ते !”

“जिं छंत स्यना बिये । छु छ जुजुया न्ह्योने वना धे धे बःला याना म्ये हाःवने फुला ?”

“फु, भन्ते !”

वसपोलं वयात उकिया धे धे बःला म्ये “महं सुत्वा-...” स्यना बिल । स्यनेधुंका वयात बिदा बिया - “कुमार ! हूँ । जुजुयाथाय् वना थुगु प्रति-गीत म्ये हाः हूँ । जुजुं छंत आपालं ऐश्वर्य बिइ । छंत सिं छु यायेत ? याकनं हूँ ।”

वं “ज्यू” धया वसपोलयाके प्रति-गीत म्ये स्यना काल अले वन्दना याना धाल - “भन्ते ! जिं जुजुयात व्वना महःतले छपिं थन हे च्वना बिज्याहूँ ।” थुलि धया व्वाय् वना मांमसिथाय् वना धाःवन “यः मां ! जित याकनं मोल्हुइका समाये याना व्यु । थौं जिं छंत दरिद्रतां मुक्त याना बिये ।” थुकथं मोल्हुया बांलाक समाये याना जुजुया लाय्कु ध्वाखाय् वना धाल - “आर्य द्वारपाल ! जुजुयाथाय् वना ‘छमह मिजंमचा ध्वाखाय् वया च्वन, वं छपिंलिसे प्रति-गीत म्ये हाले’ धका वया च्वंगु दु धका खबर व्यु हूँ ।” वं तुरन्त वना खबर ब्यूवन । जुजुं वयात सःतके छ्वया न्यन -

“तात ! छु छ जिलिसे म्ये हालेगु ला ?”

“खः, देव !”

“अथेसा हा ।”

“देव ! थन म्ये हाले मखु । नगरय् घोषणा याका जनतायात मुंका बिज्याहूँ । जनताया दथुइ च्वना म्ये हाले ।”

जुजुं अथे हे याकल, बांलाक समाये याना तःगु सिंहासनय् फेतुना वयात ल्वःगु आसनय् फेतुका धाल - “थःगु म्ये हा ।”

“देव ! न्हापां छपिसं हाला बिज्याहूँ, लिपा जक जिं हाले ।”

अनंलि जुजुं न्हापांगु मेकथं थुगु गाथायात हाला न्यंकल -

“कस्स सुत्वा सतं दम्भि, सहस्सं दिट्ठ सोणकं ।

सो मे सोणकमक्खाति, सहायं पंसुकीळित’न्ति” ॥

“सुं गुम्हसिनं न्यना धाःम्हसित सच्छिदां बिइगु अले वयात स्वया नाप लाना वःम्हसित द्वःच्छि दां बिइगु जुल । सु खः जिमि मचानिसें यःम्ह पासायागु खबर बिइम्ह ?”

थुकथं जुजुं न्हापांगु उदान-गाथा धायेधुंका न्यागू सतबत थुना तःम्ह मिजंमचां धाःगु प्रति-गाथा म्येयात प्रकाशित यायां शास्तां अभिसम्बुद्ध जुया बिज्यायेधुंका निगू पद आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

“अथब्रवी माणवको, दहरो पञ्चचूळको ।

महं सुत्वा सतं देहि, सहस्सं दिट्ठ सोणकं ।

अहं ते सोणकक्खिस्सं, सहायं पंसुकीळित’न्ति” ॥

“न्यागू सतबल थुना तःम्ह मिजंमचा ब्रह्मचारी धाल - ‘जित न्यनातःम्ह सच्छिदां व्यु, अले जित खंम्हसित द्वःच्छि दां व्यु । जिं छपिनि मचानिसें यःम्ह पासायात क्याना बिये ।”

लिपाया सम्बन्धित गाथात पालि क्रमकथं हे खः । जुजुं धाल -

“कतमस्मिं सो जनपदे, रट्टेसु निगमेसु च ।
कथं सोणकमदक्खि, तं मे अवखाहि पुच्छितो ॥

“तवेव देव विजिते, तवेवुय्यानभूमियं ।
उजुवंसा महासाला, नीलोभासा मनोरमा ॥

“तिट्टन्ति मेघसमाना, रम्मा अज्जोञ्जनिस्सिता ।
तेसं मूलम्हि सोणको, ज्ञायती अनुपादनो ।
उपादानेसु लोकेसु, ड्हमानेसु निब्बुतो ॥

“ततो च राजा पायासि, सेनाय चतुरङ्गिया ।
कारापेत्वा समं मगं, अगमा येन सोणको ॥

“उय्यानभूमिं गन्त्वान, विचरन्तो ब्रह्मवने ।
आसीनं सोणकं दक्खि, ड्हमानेसु निब्बुत'न्ति” ॥

“जिं छंके न्यना च्वना । जित धा, छं सोणकयात गुगु जनपदय् वा गुगु राष्ट्रय् अथवा गुगु निगमय् खनागु खः ?”

मिर्जमचा -

“राजन् ! छपिनिगु हे प्रदेशय्, छपिनिगु हे उद्यानय् तःप्यंक, ततःधंगु नीलवर्णगु सुपाय् समानं थवंथवय् आश्रित जूगु रमणीय (न्ह्याइपूगु) सुपाय् च्वं च्वंगु दु ।”

“उकिया हे व्वय् फेतुना सोणक उपादानरहित जुया ध्यान याना च्वंगु दु । च्याना च्वंगु उपादान लोकय् वसपोल शान्त जुया विज्याये धुंकल ।”

“अनंलि चतुरंगिनी सेनासहित जुजु अनं वना अले लें माथं वंका गन सोणक च्वना च्वंगु खः अन थ्यंकः वन ।”

“उद्यान भूमिस थ्यंका उगु तःधंगु बनय् विचरण यायां वं च्याना च्वंगु लोकय् शान्त जूम्ह फेतुना च्वंम्ह सोणकयात खन ।”

जुजु वन्दना मयासे छखेलिकक फेतुना बफराम्ह भिक्षु धका मती तया थुगु गाथा धाल -

“कपणो वतयं भिक्खु, मुण्डो सङ्घाटिपारुतो ।
अमातिको अपितिको, रुक्खमूलस्मि ज्ञायती'ति” ॥

“थुम्ह छचों पाचुक सैं खाना तःम्ह, संघाटी धारण याना तःम्ह, मां मदुम्ह, बौ मदुम्ह बफरा भिक्षु सिमाक्वय् ध्यान च्वं च्वन ।”

थुगु वाक्य न्यना सोणकं धाल -

“इमं वाक्यं निसामेत्वा, सोणको एतदब्रवि ।
न राज कपणो होति, धम्मं कायेन फस्सयं ॥

“यो च धम्मं निरंकत्वा, अधम्ममनुवत्तति ।
स राज कपणो होति, पापो पापपरायणो'ति” ॥

“राजन् ! गुम्हसिनं धर्मयात शरीरं स्पर्शं याइ उम्ह बफरा जुइ मखु । गुम्हसिनं धर्मयात बहिस्कार याना अधर्मानुसार जुया जुइ, उम्ह जुजु पापमार्गी बफरा जुइ ।”

थुकथं वं बोधिसत्त्वयात निन्दा यात । वं थत निन्दा याःगुयात स्यूम्हथें जुया, थःगु नां, गोत्र न्यंका वयाके कुशलक्षेमया खें न्यन्यं धाल -

“अरिन्दमोति मे नामं, कासिराजाति मं विदू ।
कच्चि भोतो सुखस्सेय्या, इध पत्तस्स सोणका’ति” ॥

“जिगु नां अरिन्दम खः । जित काशी जुजु धका म्हसिइका बिज्याहूँ । सोणक ! थन छपिं सुखपूर्वक च्वना बिज्यानागु दु मखुला ?”

अनंलि प्रत्येकबुद्धं जुजुयात “महाराज ! थन जक मखु न्ह्याथासं नं च्वनेगु इलय् जित असुविधा मजू” धया बिज्याना श्रमण-भद्र गाथा आज्ञा जुया बिज्यात -

“सदापि भद्रमधनस्स, अनागारस्स भिक्खुनो ।
न तेसं कोट्टे ओपेन्ति, न कुम्भि न कळोपियं ।
परनिद्धितमेसाना, तेन यापेन्ति सुब्बता ॥

“दुतियमि भद्रमधनस्स, अनागारस्स भिक्खुनो ।
अनवज्जपिण्डो भोत्तब्बो, न च कोचूपरोधति ॥

“ततियमि भद्रमधनस्स, अनागारस्स भिक्खुनो ।
निब्बुतो पिण्डो भोत्तब्बो, न च कोचूपरोधति ॥

“चतुत्थमि भद्रमधनस्स, अनागारस्स भिक्खुनो ।
मुत्तस्स रट्टे चरतो, सङ्गो यस्स न विज्जति ॥

“पञ्चममि भद्रमधनस्स, अनागारस्स भिक्खुनो ।
नगरमि ड्हमानमि, नास्स किञ्चि अड्हथ ॥

“छट्ठमि भद्रमधनस्स, अनागारस्स भिक्खुनो ।
रट्टे विलुम्पमानमि, नास्स किञ्चि अहीरथ ॥

“सत्तममि भद्रमधनस्स, अनागारस्स भिक्खुनो ।
चोरेहि रक्खितं मग्गं, ये चञ्जे परिपन्थिका ।
पत्तचीवरमादाय, सोत्थि गच्छति सुब्बतो ॥

“अट्ठममि भद्रमधनस्स, अनागारस्स भिक्खुनो ।
यं यं दिसं पक्कमति, अनपेक्खोव गच्छती’ति” ॥

“अकिञ्चन अनागारिक भिक्षुयात न्ह्याबलें हे आनन्द दया च्वनी । वयागु धुकुटी धन धान्य मदु, घलय् नं मदु, न त दालाय् हे दुगु जुल । वयागु भिक्षाचार मेपिंके निर्भर जुया च्वनी अले भिंगु व्रत दुपिं मनूत उकिं हे जीवन यापन याना च्वनी ।”

“अकिञ्चन अनागारिक भिक्षुया नितिं निगूगु आनन्दयागु खें थ्व हे जुल कि वं निर्दोषगु भिक्षा ग्रहण याइ अले वयात हूं गुगुं चित्त मलं कष्ट बिइ मखु ।”

“अकिञ्चन अनागारिक भिक्षुया नितिं स्वंगूगु आनन्दयागु खँ थ्व हे जुल कि व शान्त भिक्षा ग्रहण याइ अले वयात छुं गुगुं चित्त मलं कष्ट बिइ मखु ।”

“अकिञ्चन अनागारिक भिक्षुया नितिं प्यंगूगु आनन्दयागु खँ थ्व हे जुल कि व स्वतन्त्र जुया राष्ट्रय् चाःहिला जुइ अले आसक्ति मदुम्ह जुया च्वनी ।”

“अकिञ्चन अनागारिक भिक्षुया नितिं न्यागूगु आनन्दयागु खँ थ्व हे जुल कि यदि नगर मिं नल धाःसा वयागु छुं नं मिं नइ मखु ।”

“अकिञ्चन अनागारिक भिक्षुया नितिं खुगूगु आनन्दयागु खँ थ्व हे जुल कि सुनानं सारा राष्ट्रायात लुटे याःसां वयागु छुं नं लुटे जुइ मखु ।”

“अकिञ्चन अनागारिक भिक्षुया नितिं न्हेगूगु आनन्दयागु खँ थ्व हे जुल कि खुँतय्पाखें व लँय् वनेबले दुःख बिइपिनिपाखें दुःख ब्यूसां बांलागु व्रत दुपिं सकुशल वने दइ ।”

“अकिञ्चन अनागारिक भिक्षुया नितिं च्यागूगु आनन्दयागु खँ थ्व हे जुल कि गन गन वने न्ह्यां वया अन अन छुं हे अपेक्षा मतसे वने दइ ।”

थुकथं सोणक प्रत्येकबुद्धं च्यापु श्रमण-भद्र खँ कना बिज्यात । थ्वयां लिपा नं वसपोलं सच्छिपु, द्वःच्छिपु नं अपरिमित श्रमण-भद्र खँ कना बिज्याये फुगु खः । जुजुं थःगु कामभोगसम्बन्धी आसक्तिया कारणं वयात बिचय् हे पना बिल अले धाल - “जित श्रमण-भद्रयागु खँ माःगु मद्दु ।” वं थःगु कामभोगसम्बन्धी आसक्तियात प्रकट यायां धाल -

“बहूनि समणभद्रानि, ये त्वं भिक्षु पसंससि ।
अहञ्च गिद्धो कामेसु, कथं काहामि सोणक ॥

“पिया मे मानुसा कामा, अथो दिव्यापि मे पिया ।
अथ केन नु वण्णेन, उभो लोके लभामसे’ति” ॥

“हे भिक्षु ! छपिसं भद्रगु खँयात प्रशंसा याना बिज्याना तःगु आपालं आपाः दुगु जुल । परन्तु जि जुलसा कामभोग्य् आसक्तम्ह खः, हे सोणक ! जिं छु यायेगु ?”

“जित मनुष्यलोक्य् कामभोग प्रिय जू अले दिव्यलोक्य् नं कामभोग प्रिय जू । जिं गुकथं याःसा निगुलिं लोकयात प्राप्त याये फइ ?”

प्रत्येकबुद्धं लिसः बिया बिज्यात -

“कामे गिद्धा कामरता, कामेसु अधिमुच्चिता ।
नरा पापानि कत्वान, उपपज्जन्ति दुग्गतिं ॥

“ये च कामे पहन्त्वान, निव्वखन्ता अकुतोभया ।
एकोदिभावाधिगता, न ते गच्छन्ति दुग्गतिं ॥

“उपमं ते करिस्सामि, तं सुणोहि अरिन्दम ।
उपमाय मिधेकच्चे, अत्थं जानन्ति पण्डिता ॥

“गङ्गाय कुणपं दिस्वा, बुद्दहमानं महण्णवे ।
वायसो समचिन्तेसि, अप्पपज्जो अचेतसो ॥

“यानञ्च वतिदं लद्धं, भक्खो चायं अनप्पको ।
तत्थ रत्तिं तत्थ दिवा, तत्थेव निरतो मनो ॥

“खादं नागस्स मंसानि, पिवं भागीरथोदकं ।
सम्पस्सं वनचेत्यानि, न पलेत्थ विहङ्गमो ॥

“तञ्च ओतरणी गङ्गा, पमत्तं कुणपे रत्तं ।
समुद्दं अज्झगाहासि, अगती यत्थ पक्खिनं ॥

“सो च भक्खपरिक्खीणो, उदपत्त्वा विहङ्गमो ।
न पच्छतो न पुरतो, नुत्तरं नोपि दक्खिणं ॥

“दीपं सो नज्झगागञ्छि, अगती यत्थ पक्खिनं ।
सो च तत्थेव पापत्थ, यथा दुब्बलको तथा ॥

“तञ्च सामुद्धिका मच्छा, कुम्भीला मकरा सुसू ।
पसहकारा खादिसु, फन्दमानं विपक्खकं ॥

“एवमेव तुवं राज, ये चञ्जे कामभोगिनो ।
गिद्धा चे न वमिस्सन्ति, काकपञ्जाव ते विदू ॥

“एसा ते उपमा राज, अत्थसन्दस्सनी कता ।
त्वञ्च पञ्जायसे तेन, यदि काहसि वा न वा'ति” ॥

“कामभोग्य् आसक्त जूपिं, कामभोग्य् अनुरक्त जूपिं व कामभोग्य् मूर्छित जूपिं सत्त्व प्राणीपिसं
पापकर्म याना दुर्गति प्राप्त याइ ।”

“गुपिसं कामभोगयात त्याग याना, छुटे जुया भय मदुपिं जुया एकाग्र चित्त जूपिं जुया चाःहिला
जुइ, उपिं दुर्गतिस ध्यनी मखु ।”

“हे अरिन्दम ! न्यं । जिं छंत छगू उपमा बिये त्यना । गुलिं पण्डितपिसं उपमाद्वारा नं खँ थुइका
काइ ।”

“गंगा नदी छम्ह सिइम्ह किसिया म्ह महासमुद्रपाखे चुइके यंका च्वन । उकियात खना छम्ह
मूर्खम्ह जां मदुम्ह क्वःनं बिचाः यात ।”

“थ्व जित छगू यान दत अले जिगु नितिं थ्व नसा नं आपालं दुगु जुल । वं चांन्हिं अन हे च्वं
च्वन अले उकी हे वया मन न्ह्याइपु ताया च्वन ।”

“किसियागु ला ननं अले गंगा नदीयागु लः त्वत्वं वन चैत्ययात स्वस्वं उम्ह क्वः अनं ब्वया मवंसे
च्वं च्वन ।”

“समुद्रपाखे बाः वना च्वंगु गंगां किसियागु ला नया न्ह्याइपु तायाका च्वंम्हसित समुद्रय् चुइकः
यंकल, गन ध्यनेवं सुं नं भंगःपंछिया गति दइ मखुगु खः ।”

“व नसा मदुम्ह जुल अले लखय् क्वबाल । वयात ल्यूने नं, न्ह्योने नं, पूर्व दिशापाखे नं अले
उत्तर दिशापाखे नं गन नं छुं द्वीप मंत । उम्ह बःमलाम्ह प्राणीथे जुया अन हे क्वबात, गन ध्यनेवं सुं नं
भंगःपंछिया गति दइ मखुगु खः ।”

“उम्ह छटपटे जूम्ह भंगःयात समुद्रय् च्वपिं न्यां, गोंजु, स्वैजुतयसं ज्वना नया बिल ।”

“हे राजन् ! थुकथं छ व मेपिं गुलि नं कामभोगीपिं दुगु खः यदि इमिसं कामभोगयात त्याग मयात धाःसा इपिं उम्ह क्वः समानपिं जुइ ।”

“हे महाराज ! जिं अर्थयात प्रकाशित याना क्यना बिइत उपमा कनागु खः । आः यदि छं थुगु कथं यात धाःसा छ (देवलोकय्) उत्पन्न जुइ, मयाःसा (नरकय्) उत्पन्न जूवनी ।”

थुकथं वसपोलं थुगु उपमा तया उपदेश बिल, अनंलि व हे उपदेशय् स्थिर याना प्रतिष्ठित यायां थुगु गाथा धाल -

“एकवाचमि द्विवाचं, भण्येय्य अनुकम्पको ।
ततुत्तरिं न भासेय्य, दासोवय्यस्स सन्तिके’ति” ॥

“अनुकम्पक धयाम्हसिनं छगू वा निगू जक खं कनेगु यायेमाः । वयासिबे अप्वः न्वंवाये मज्यू । (छाय्कि अथे याइम्ह) मालिकया न्ह्योने न्वं वाइम्ह नोकर समानम्ह जुइ ।”

थुगु सम्बुद्ध गाथा खः -

“इदं वत्तन पक्कामि, सोणको अमितबुद्धिमा ।
वेहासे अन्तलिक्खस्मि, अनुसासित्वान खत्तिय’न्ति” ॥

“अनन्त बुद्धिमानम्ह सोणकं थुलि धया थुकथं क्षत्रिययात अनुशासित याना आकाशय् वनां अन्तरिक्षं लिहाँ वन ।”

बोधिसत्त्वं नं वसपोल आकाशमार्गं बिज्यागु खना, वसपोलयात खने दतले दना स्वया मिखां खने मदयेवं मनय् संवेग उत्पन्न याना बिचाः यात - “थुम्ह ब्राह्मण क्वट्यंगु जन्मय् जन्म जुया नं जि शुद्धगु क्षत्रिय वंशया छर्यो फुसय् थःगु तुतिया धू ब्वय्का आकाशं ब्वया बिज्यात । जि नं थौं हे पिहाँ वना प्रव्रजित जूवने माल ।” वं राज्य लःल्हाना प्रव्रजित जूवनेगु विचारं निपु गाथात धाल -

“को नुमे राजकत्तारो, सुद्धा वेय्यत्तमागता ।
रज्जं निव्यादयिस्सामि, नाहं रज्जेन मत्थिको ॥

“अज्जेव पब्बजिस्सामि, को जज्जा मरणं सुवे ।
माहं काकोव दुम्भेधो, कामानं वसमन्वग’न्ति” ॥

“राज्याभिषेकया संस्कार याइपिं सूतत व मेपिं जिमि मनूत गन गो ? जिं राज्य लःल्हाये । जित राज्य माःगु मंत ।”

“जि थौं हे प्रव्रजित जूवने । सुनां छु स्यू, कन्हे सिइला ! जि मूर्खम्ह क्वःथें जुया कामभोगया बशय् च्वने मखु ।”

‘जुजुं राज्य त्याग याये त्यन’ धका धया च्वंगु खं अमात्यपिसं ताया इमिसं धाल -

“अत्थि ते दहरो पुत्तो, दीघावु रडुवडुनो ।
तं रज्जे अभिसिञ्चस्सु, सो नो राजा भविस्सती’ति” ॥

“छपिनि दीर्घायु धयाम्ह ल्याय्मह्म काय् राज्ययात वृद्धि याइम्ह दु । वयात राज्याभिषेक याना बिज्याहूँ । व जिमिह्म जुजु जुइ ।”

थनं लिपाया गाथा जुजुं धाःगु गाथां शुरु याना शेष स्पष्ट सम्बन्ध गाथात पालिस वःगु कथं सिद्धका कायेमाः -

“खिष्णं कुमारमानेथ, दीघावुं रडवड्डनं ।
तं रज्जे अभिसिञ्चिस्सं, सो वो राजा भविस्सति ॥

“ततो कुमारमानेसुं, दीघावुं रडवड्डनं ।
तं दिस्वा आलपी राजा, एकपुत्तं मनोरमं ॥

“सट्ठि गामसहस्सानि, परिपुण्णानि सब्बसो ।
ते पुत्त पटिपज्जसु, रज्जं निय्यादयामि ते ॥

“अज्जेव पब्बजिस्सामि, को जज्जा मरणं सुवे ।
माहं काको व दुम्मेधो, कामानं वसमन्वगं ॥

“सट्ठि नागसहस्सानि, सब्बालङ्कारभूसिता ।
सुवण्णकच्छा मातङ्गा, हेमकप्पनवाससा ॥

“आरूढ्हा गामणीयेभि, तोमरङ्कुसपाणिभि ।
ते पुत्त पटिपज्जसु, रज्जं निय्यादयामि ते ॥

“अज्जेव पब्बजिस्सामि, को जज्जा मरणं सुवे ।
माहं काकोव दुम्मेधो, कामानं वसमन्वगं ॥

“सट्ठि अस्ससहस्सानि, सब्बालङ्कारभूसिता ।
आजानीयाव जातिया, सिन्धवा सीघवाहिनो ॥

“आरूढ्हा गामणीयेभि, इल्लियाचापधारिभि ।
ते पुत्त पटिपज्जसु, रज्जं निय्यादयामि ते ॥

“अज्जेव पब्बजिस्सामि, को जज्जा मरणं सुवे ।
माहं काकोव दुम्मेधो, कामानं वसमन्वगं ॥

“सट्ठि रथसहस्सानि, सन्नद्धा उस्सितद्धजा ।
दीपा अथोपि वेय्यग्धा, सब्बालङ्कारभूसिता ॥

“आरूढ्हा गामणीयेभि, चापहत्थेहि वम्मिभि ।
ते पुत्त पटिपज्जसु, रज्जं निय्यादयामि ते ॥

“अज्जेव पब्बजिस्सामि, को जज्जा मरणं सुवे ।
माहं काकोव दुम्मेधो, कामानं वसमन्वगं ॥

“सट्ठि धेनुसहस्सानि, रोहज्जा पुङ्गवूसभा ।
ता पुत्त पटिपज्जसु, रज्जं निय्यादयामि ते ॥

“अज्जेव पब्बजिस्सामि, को जज्जा मरणं सुवे ।
 माहं काकोव दुम्मेधो, कामानं वसमन्वगं ॥
 “सोळसित्थिसहस्सानि, सब्बालङ्कारभूसिता ।
 विचित्रवत्थाभरणा, आमुत्तमणिकुण्डला ।
 ता पुत्त पटिपज्जस्सु, रज्जं निव्यादयामि ते ॥
 “अज्जेव पब्बजिस्सामि, को जज्जा मरणं सुवे ।
 माहं काकोव दुम्मेधो, कामानं वसमन्वगं ॥
 “दहरस्सेव मे तात, माता मताति मे सुतं ।
 तया विना अहं तात, जीवितुम्पि न उस्सहे ॥
 “यथा आरज्जकं नागं, पोतो अन्वेति पच्छतो ।
 जेस्सन्तं गिरिदुग्गोसु, समेसु विसमेसु च ॥
 “एवं तं अनुगच्छामि, पत्तमादाय पच्छतो ।
 सुभरो ते भविस्सामि, न ते हेस्सामि दुब्भरो ॥
 “यथा सामुद्धिकं नावं, वाणिजानं धनेसिनं ।
 वोहारो तत्थ गण्हेय्य, वाणिजा व्यसनी सिया ॥
 “एवमेवायं पुत्तकलि, अन्तरायकरो मम ।
 इमं कुमारं पापेथ, पासादं रतिवह्णं ॥
 “तत्थ कम्बुसहत्थायो, यथा सक्कं व अच्छरा ।
 ता नं तत्थ रमेस्सन्ति, ताहि चेतो रमिस्सति ॥
 “ततो कुमारं पापेसुं, पासादं रतिवह्णं ।
 तं दिस्वा अवचुं कज्जा, दीघावुं रट्टवह्णं ॥
 “देवतानुसि गन्धब्बो, अदु सक्को पुरिन्ददो ।
 को वा त्वं कस्स वा पुत्तो, कथं जानेमु तं मयं ॥
 “नम्हि देवो न गन्धब्बो, नापि सक्को पुरिन्ददो ।
 कासिरज्जो अहं पुत्तो, दीघावु रट्टवह्णो ।
 ममं भरथ भदं वो, अहं भत्ता भवामि वो ॥
 “तं तत्थ अवचुं कज्जा, दीघावुं रट्टवह्णं ।
 कुहिं राजा अनुप्पत्तो, इतो राजा कुहिं गतो ॥
 “पङ्कं राजा अतिक्कन्तो, थले राजा पतिट्ठितो ।
 अकण्डकं अगहनं, पटिपन्नो महापथं ॥
 “अहज्ज पटिपन्नोस्मि, मगं दुग्गतिगामिनं ।
 सकण्टकं सगहनं, येन गच्छन्ति दुग्गतिं ॥
 “तस्स ते स्वागतं राज, सीहस्सेव गिरिब्बजं ।
 अनुसास महाराज, त्वं नो सब्बासमिस्सरो’ति” ॥

“राष्ट्रवर्धन दीर्घायुकुमारयात याकनं हथासं हति । वयात राज्याभिषेक या । व जुजु जुइ ।”

“अनंलि राष्ट्रवर्धन दीर्घायुकुमारयात सःता हल । व बांलासे च्वंम्ह याकः काय्यात खना जुजुं
धाल -

“सकतां दृष्टिं परिपूर्णगु ख्वीद्वः गांत दु । हे पुत्र ! शुमित सम्भाले या । जिं छंत राज्य लःल्हाना बिये ।”

“जि थौ हे प्रव्रजित जूवने । सुनां छु स्यू, कन्हे सिइला ! जि मूर्खम्ह क्वःथें जुया कामभोगया बशय् च्वने मखु ।”

“सकतां तिसा वसतं समाये याना तःपिं लुंयागु हेमक तिसा दुपिं, लुंयागु वस्त्र पुंका तयापिं द्रःच्छम्ह किसि (नाग) त दु गुकी किसि मागाःत व अंकुश ज्वना च्वंपिं ग्रामणीपिं गया च्वंगु दु ।”

“हे पुता ! इमित सम्भाले या । जिं छंत राज्य लःल्हाना बिये ।”

“जि थौ हे प्रव्रजित जूवने । सुनां छु स्यू, कन्हे सिइला ! जि मूर्खम्ह क्वःथें जुया कामभोगया बशय् च्वने मखु ।”

“सकतां तिसा वसतं समाये याना तःपिं भिंपिं, जातिया ल्याखं सैन्धवपिं, याकनं ब्वाय् वने फुपिं ख्वीद्वः सलत दु, गुकी इल्लियपिं व चाप-आयुध-धारीपिं ग्रामणीपिं गया च्वंगु दु ।”

“हे पुता ! इमित सम्भाले या । जिं छंत राज्य लःल्हाना बिये ।”

“जि थौ हे प्रव्रजित जूवने । सुनां छु स्यू, कन्हे सिइला ! जि मूर्खम्ह क्वःथें जुया कामभोगया बशय् च्वने मखु ।”

“बांलाक समाये याना तःगु, ध्वजा दुगु चितुवा ज धुंयागु छचंगु दुगु, सकतां अलंकारं युक्तगु ख्वीद्वः रथत दु, गुकी किसिम्हय् धनुष ज्वना च्वंपिं, कवचधारीपिं ग्रामणीत गया च्वंगु दु ।”

“हे पुता ! इमित सम्भाले या । जिं छंत राज्य लःल्हाना बिये ।”

“जि थौ हे प्रव्रजित जूवने । सुनां छु स्यू, कन्हे सिइला ! जि मूर्खम्ह क्वःथें जुया कामभोगया बशय् च्वने मखु ।”

“थुसातसहित ख्वीद्वः ह्याउपिं सात दु । हे पुता ! इमित सम्भाले या । जिं छंत राज्य लःल्हाना बिये ।”

“जि थौ हे प्रव्रजित जूवने । सुनां छु स्यू, कन्हे सिइला ! जि मूर्खम्ह क्वःथें जुया कामभोगया बशय् च्वने मखु ।”

“बांलागु ल्हाती तिसा दुपिं, मोति व मणि कुण्डल तिसां तिया तःपिं, सकतां अलंकारं विभूषित जूपिं ख्वीद्वः मिसात दु । हे पुता ! इमित सम्भाले या । जिं छंत राज्य लःल्हाना बिये ।”

“जि थौ हे प्रव्रजित जूवने । सुनां छु स्यू, कन्हे सिइला ! जि मूर्खम्ह क्वःथें जुया कामभोगया बशय् च्वने मखु ।”

कुमार -

“तात ! जिं न्यना तयागु दु - जि चिधिकःचा तिनिबले जिमि मां सिना वन । हे तात ! छ मदय्कं जि म्वाना च्वनेगु इच्छा मयाना ।”

“गुरु प्रकारं जंगली किसिया मचा गिरि, गुफा, माथं वंगु, माथं मवंगु स्थलय् सकतां थासय् वनीबले किसिया ल्यूल् वनिगु खः ।”

“अथे हे तुं, जि छपिनिगु (भिक्षा) पात्र ज्वना ल्यूल् वये । जि छपिनिगु पात्र ज्वनेगुलि थाक् चाःम्ह जुये मखु, नकेत थाक्म्ह नं जुये मखु ।”

जुजु -

“गथे धन माला जुइपिं व्यापारीपिंत, समुद्रय् वनिगु जहाजयात जल-राक्षसतय्सं ज्वनेवं इमिसं दुःख सिइगु खः ।”

“थुकथं हे थुगु पुत्र-बन्धन जिगु लैपुइ पंगल खः । थुम्ह रतिवर्धन कुमारयात राजदरबारय् यंकि ।”

“अन लुँयागु तिसां तिया तःगु ल्हाः दुपिं मिसातय्सं ध्वयागु मन न्ह्याइपुका बिइ गथे अप्सरातय्सं शक्रयात न्ह्याइपुइकूथं, ध्व नं इपिं नाप रमण याइ ।”

“अनंलि उम्ह रतिवर्धन कुमारयात (अभिषेक यायेधुंका) दरबारय् थ्यंका बिल । उम्ह दीर्घायु राष्ट्रवर्धनयात खना उपिं कन्यापिसं थुकथं धाल -

“छ देवता खः ला ? गन्धर्व खः ला ? अथवा पुरेन्द्र शक्र खः ? छ सु खः ? अले सुया काय् खः ? जिमिसं छंत गुकथं म्हसिइकेगु ?”

राज्याभिषिक्त कुमार -

“जि देवता नं मखु, गन्धर्व नं मखु, पुरेन्द्र शक्र नं मखु । जि काशी जुजुया राष्ट्रवर्धन याइम्ह दीर्घायु धयाम्ह काय् खः । जिगु इच्छा या, छिमिगु भिं जुइ, जि छिमि मालिक जुये ।”

“उम्ह राष्ट्रवर्धन दीर्घायुलिसे उपिं कन्यापिसं धाल - जुजु गन वन, थनं जुजु गन वन ?”

“जुजु ध्याचलं पिहाँ वना स्थलय् लाःवने धुंकल । व कँ मदुगु, तःब्याःगु चकंगु राजमार्गयाम्ह लैजुवा जुइ धुंकल ।”

“जि दुर्गम मार्गयाम्ह लैजुवा जुयाम्ह खः, गुम्ह कँया भालय् लाःम्ह, गम्भीर थासय् लाःम्ह खः गुकिं याना दुर्गति थ्यनिम्ह जुल ।”

कन्यापिं -

“राजन् ! गुरु प्रकारं पर्वतया कापी सिंहया मस्तयथाय् सिंहयात लसकुस याइगु खः, अथे हे छंत लसकुस दु । हे महाराज ! जिमित हुकुम बिया बिज्याहूँ । छपिं जिमि सकसियां ईश्वर खः ।”

थुलि धया उपिं सकसिनं बाजँ काःवन । थीथी प्रकारयागु म्येँ हाल प्याखँ हुल । महान् ऐश्वर्य जुल । ऐश्वर्यय् भुले जुया वं थः बौयात लोमंकल । परन्तु वं धर्मानुसार राज्य याना यथाकर्म परलोक वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं तथागतं महाभिनिष्क्रमण याःगु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्याम्ह प्रत्येकबुद्ध परिनिर्वाण जुया बिज्याये धुंकल । पुत्र राहुलकुमार खः । अरिन्दम जुजु जुलसा जि हे खः ।

५३०. संकिच्च जातक

“दिस्वा निसिन्नं राजानं...” थुगु गाथा शास्तां जीवकया आम्रवनय् च्वना बिज्यागु इलय् अजातशत्रुं थःम्ह बौयात स्याःगु कर्मयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

जुजु अजातशत्रुं देवदत्तया नितिं वयागु खँ न्यना थः बौयात स्याना बिल । अले अनं लिपा वं देवदत्तयागु सङ्ग स्याना वंगु, रोग जूगु व अनंलि तथागतयाके क्षमा फवनेया नितिं कुबिइका श्रावस्ती वःगु व अन्तय् जेतवनया ध्वाखासिथय् थ्यंका देवदत्त पृथ्वीस दुसुना वंगु खँ न्यना थारान्ह्या जुजु अजातशत्रुयागु मनय् नं भय उत्पन्न जुल - “देवदत्त सम्यक्सम्बुद्धया प्रतिपक्षी जुल । परिणामकथं व पृथ्वीस दुसुना वन अले अवीचि नरकय् थ्यंका वन । जिं नं वयागु प्रेरणां थःम्ह धार्मिक धर्मराज बौयात हत्या यानागु जुल । जिं नं पृथ्वीस दुसुना वनी ।” थुकथं मती लुइकेवं वयात राज्यश्रीस भ्याः भतिचा हे सुख अनुभव मजुल । “फलख दचने” धका मती लुइका गोतुलेवं न्ह्यो वइथे च्वनेवं हे वयात मानो सच्छिगू योजन फि दुगु नयागु पृथ्वीस क्वफाना वयात नयागु मुगलं छ्याना तःथे जुल । वयात खिचातय्सं वावां न्याना नया च्वंथे जुल । व ग्याना गिना चिच्चाये दना थारा न्ह्या दना वल । हानं छन्ह्या दिनय् कार्तिक पून्हीया तिमिलाया जः दुथाय् अमात्यपिनि दथुइ च्वं च्वन । वं थःगु वैभवया पाखे स्वया बिचाः यात - “जिमि बौयागु वैभव ध्वसिबे आपाः दुगु खः । जिं अजाम्ह धर्मराजयात देवदत्तयागु प्रेरणां स्याना बिया ।” वं थुकथं बिचाः याःगु इलय् हे वयागु म्हय् जलन जुया पुना वल । म्ह छम्हं भुसु भुसु चःति वल । अनंलि अबले वं बिचाः यात - “सु दइ गुम्हसिनं जित थुगु भयं मुक्त याना बिये फुम्ह ?” वं सिइकल, चायकल “दशबल (तथागत) छम्ह बाहेक मेपिं सुनानं थुगु भयं जित मुक्त याये फइ मखु ।” अले हानं न्ह्यसः दन - “जिं वसपोलयात तःधंगु अपराध यायेधुन । जित सुनां वसपोलयाथाय् यंका बिइ ?” वं खन - “जीवक छम्ह बाहेक मेपिं सुनानं यंके फइ मखु ।” वयात ब्वना यंकेगु तातुना वं उल्लास वाक्य धाल - “थौया चा साप हे न्ह्याइपुसे च्वं ! थौ सु श्रमण अथवा ब्राह्मणयागु सेवाय् वनेगु ?” गुबले पुराणया शिष्यं थःम्ह गुरु पुराणकस्सप आदिपिनिगु गुण वर्णन यात उबले वं इमिगु उपेक्षा यात । परन्तु सुम्क च्वना च्वंम्ह जीवकयाके थःम्हं हे न्यंबले वं तथागतयागु गुणानुवाद याना धाल - “देव ! वसपोल भगवान्यागु सेवाय् बिज्याहूँ ।” थथे धायेवं वयात तुं किसियागु वाहन आदि तयार याका जीवक अम्बवनय् थ्यंका वन । तथागतया लिक्क वना वन्दना यात । तथागतयाके कुशलक्षेमया खँ न्यनेधुंका जुजुं श्रामण्ययागु थुगु लौकिक फलयागु बारे कया जिज्ञासा प्रकट यात । अनंलि तथागतया पाखें श्रामण्यफलया बारे मधुर धर्मोपदेश^{१०} न्यना सूत्रया अन्तय् उपासकया रूपय् ग्रहण याना बिज्यायेत प्रार्थना यात, अले तथागतयाके क्षमा फवना लिहाँ वल । अनं लिपा निसें वं दान व्युब्धुं, शीलयागु नियम पालन यायां तथागतलिसे सत्संगत यायां मधुर धर्मोपदेश न्यनेगु याना च्वन । सत्संगतया फलस्वरूप वयागु चित्तसं भय, लोमहर्षण आदि मदया वन अले हानं वं थःगु चित्त प्रसाद (लयतावः) दय्कल । उगु सुखं दनेगु दचनेगु आदि याना च्वन ।

१०. मूल सूत्रया नितिं स्वया दिसं, सामञ्जफल-सुत्त, दी.नि. नेपाल भाषा पृ. ३१ स ।

छन्हुया दिनय् धर्मसभाय् भिक्षुपिसं खँल्हाबल्हा यात - "आयुष्मान्पिं ! अजातशत्रुं थः बौयागु हत्या याना भयाकुलम्ह जुल । राजश्रीयागु सुख भोग याये मखना व दनेगु दचनेगु आदि छुं गुगुं अवस्थाय् दुखी जुया च्वन । आः व तथागतयाथाय् थ्यंका सत्संगतयागु प्रभावं भय मदुम्ह जुल अले ऐश्वर्य सुख अनुभव यायेगु यात ।" तथागत बिज्याना न्यना बिज्यात - "भिक्षुपिं ! फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?" "फलाना फलानागु खँ" धका बिन्ति यायेवं "भिक्षुपिं ! थ्वं आः जक मखु, न्हापा नं पितृघात कर्म याःगु खः अथेनं लिपा जिगु कारणं सुखपूर्वक न्ह्यवय्का दचंगु दु" आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया समयय् वाराणसी जुजु ब्रह्मदत्तयात ब्रह्मदत्तकुमार धयाम्ह काय् छम्ह दत । उगु इलय् बोधिसत्त्वं पुरोहितया छेंय् जन्म ग्रहण यात । जन्म जुइवं वयागु नां संकिच्चकुमार तल । इपिं निम्हं लाय्कु छेंय् नाप नापं तुं तःधिक जुल । थवंथवय् पासा जुजुं तःधिक जुइवं तक्षशिलाय् वन अले अन सकतां शिल्प सय्के सिइके याना लिहाँ वल ।

जुजुं काय्यात उपराज (युवराज) दयका बिल । बोधिसत्त्व नं उपराजयाथाय् च्वं च्वन । छन्हुया दिनय् उपराजं उद्यान क्रीडाया नितिं वना च्वंगु इलय् बौयागु तःधंगु ऐश्वर्य खना स्वया उकी लोभ उत्पन्न याना बिचाः यात - "जिमि बौ जिमि दाइ समानम्ह खः । यदि थ्व सिइगु तक पिया च्वन धाःसा जि बुरा जुइका जक राज्य दइ । अबले राज्य दयां छु यायेगु ? बौयात स्याना राज्य काये माल ।" वं थःगु थुगु विचार बोधिसत्त्वयात नं कन । बोधिसत्त्वं अथे याये मज्यू धका विरोध यात - "पासा ! पितृघात कर्म तःधंगु पातक खः, नरकया लैपु खः । थ्व याये मते । थये याना बिज्याये मते ।" वं बरोबर धाल । वं स्वकोगु पटकय् तकं याये मते धका मयाःकू । अले वं थःगु तुतिक्वय् च्वंपिं नोकरतय्के गोप्य मन्त्रणा यात । इमिसं स्वीकार याना जुजुयात स्यायेगु उपायया बारे कया बिचाः यात । बोधिसत्त्वं थ्व खँ सिइवं बिचाः यात - "जिं थ्वया ज्याय् सामेल जुये मखु ।" वं थः मांभौपिनिगु वचन तकं मकासे मूध्वाखाया लुखां पिहाँ वना हिमालयय् ऋषि प्रब्रज्या ग्रहण यात । अले ध्यान अभिज्ञा प्राप्त याना जंगलय् फल-मूल ननं च्वं च्वन । राजकुमारं नं व वनेवं थःम्ह बौयात स्याना ऐश्वर्ययागु अनुभव याना च्वन । 'संकिच्चकुमारं ऋषि प्रब्रज्या ग्रहण यात' धयागु खँ न्यना आपालं कुलपुत्रपिं वयाथाय् वना प्रब्रज्या काःवन ।

थः बौयात स्यायेधुंका जुजुं छुं समयया नितिं राज्यसुखयागु अनुभव यात । अनं लिपा भयाकुल जुया चित्तय् शान्ति काये मफयेवं नरकगामी कर्म याःम्ह जुया आकुल ब्याकुल जुल । वं बोधिसत्त्वयात लुमंका बिचाः यात - "जिमि पासां जित याये मते 'पितृघात कर्म तःधंगु पातक खः' धका जित खँ न्यंकूगु खः । जिं वयागु खँ मन्यनागु खँ सिइका थःत निर्दोष जुइका व अनं हे चिला वन । यदि व थन दुगु जूसा वं जित पितृघात मयाकिइगु जुइ । वं हे जक जिगु भययात मदयका बिइ फु । परन्तु व थौकन्हे गन च्वना च्वंगु दु ? यदि वयागु थाय्बाय् स्यूसा वयात सःतके माल । सु दु गुम्हसिनं जित वयागु थाय्बाय् कने फुम्ह ?" अले लिपा वं अन्तःपुरय् व राजसभाय् बोधिसत्त्वयागु जक गुणगान याना च्वन । थुकथं समय बिते जुया वनेधुंका बोधिसत्त्वं 'जुजुं जित लुमंका च्वन' धयागु खँ सिइका बिचाः यात - "जि अन वना धर्मोपदेश बिया वयात निर्भय याना वये माल ।" न्येदं मयाक हिमालयय् च्वनेधुंका न्यासः तपस्वीपिं व्वना दाय-पार्श्व धयागु उद्यानय् कुहाँ वया ऋषिगणपिनि दथुइ च्वना ल्वहँतय् फेतुना च्वन । उद्यानपालं वयात खना न्यन - "भन्ते ! गणशास्ताया नां छु खः ?" "संकिच्च पण्डित" धयागु नां न्यना वं थःम्हं हे म्हसिइका बिन्ति यात- "भन्ते ! जिं जुजुयात व्वना महःतले छपिं थन हे च्वना बिज्याहँ । जिमि जुजुं छपिनिगु दर्शन याये मास्ति

वय्का च्वन ।” थुलि धया व्वाँय् वना लाय्कुली थ्यंका जुजुयात व थ्यंकः वया च्वंगु खबर बिल । जुजु वयाथाय् थ्यंकः वना, याये बहःगु यायेधुंका न्ह्यसः न्यन -

थुगु अर्थ प्रकाशित यायेया नितिं शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“दिस्वा निसिन्नं राजानं, ब्रह्मदत्तं रथेसभं ।
अथस्स पटिवेदेसि, यस्सासि अनुकम्पको ॥

“संकिच्चायं अनुप्पत्तो, इसीनं साधुसम्मतो ।
तरमानरूपो निव्याहि, खिप्पं पस्स महेसिनं ॥

“ततो च राजा तरमानो, युत्तमारुह्णं सन्दनं ।
मित्तामच्चपरिव्यूहो, अगमासि रथेसभो ॥

“निक्खिप्प पञ्च ककुधानि, कासीनं रटुवड्ढनो ।
वालवीजनिमुण्हीसं, खग्गं छत्तञ्जुपाहनं ॥

“ओरुह्णं राजा यानम्हा, टपयित्वा पटिच्छदं ।
आसीनं दायपस्सस्मिं, संकिच्चमुपसङ्कमि ॥

“उपसङ्कमित्वा सो राजा, सम्मोदि इसिना सह ।
तं कथं वीत्तिसारेत्वा, एकमन्तं उपाविसि ॥

“एकमन्तं निसिन्नोव, अथ कालं अमज्जथ ।
ततो पापानि कम्मनि, पुच्छितुं पटिपज्जथ ॥

“इसिं पुच्छाम संकिच्चं, इसीनं साधुसम्मतं ।
आसीनं दायपस्सस्मिं, इसिसङ्गपुरक्खतं ॥

“कं गतिं पेच्च गच्छन्ति, नरा धम्मातिचारिणो ।
अतिचिण्णो मया धम्मो, तं मे अब्खाहि पुच्छितो’ति” ॥

“फेतुना च्वंम्ह रथेसभ ब्रह्मदत्त जुजुयात उद्यानपालं धाल - ‘राजन् ! गुम्हसिया उपरय् छपिनिगु अनुकम्पा दुगु खः, उम्ह ऋषिपिनिपाखे प्रशंसित जूम्ह संकिच्च थ्यंकः वया च्वंगु दु । तुरन्त बिज्याना, व्वाँय् वना महर्षियात दर्शन याना बिज्याहूँ ।”

“अनंलि जुजु जोते याना तःगु रथय् च्वना मित्र अमात्यपिं व्वना तुरन्त वन ।”

“काशी जुजुं च्यामो, पकरी, खड्ग, छत्र व लाकां - थुपिं न्याथी राजकीय चिन्हयात त्वःता यानं क्हाँ वया (थःगु राजकीय) पोशाक त्वःता (भण्डारीयात) लःल्लहाना दाय-पार्श्व धयागु उद्यानय् फेतुना च्वंम्ह संकिच्चयाथाय् थ्यंकः वन ।”

“न्ह्योने थ्यंकः वना उम्ह जुजुं ऋषिलिसे शिष्टाचारगु कथं खँल्लाबल्ला यात । अले थःम्ह न्हापा ल्लहाना च्वनागु खँयात त्वाःथला छखेलिक्क फेतू वन ।”

“छखेलिक्क फेतुइधुंका वं ई व्यः सिइका पापकर्मयागु बारे कया न्यनेत तत्पर जुल ।”

“वं धाल - ‘ऋषिपिनिपाखे प्रशंसित जूम्ह, ऋषिगणपिं मध्ये प्रमुखम्ह, दाय-पार्श्व (उद्यान) य् फेतुना बिज्याना च्वंम्ह संकिच्च ऋषियाके जिं न्ह्यसः न्यने त्यना ।”

“धर्म विरोधी ज्या याइम्ह मनूया लिपायागु जन्मय् छु गति जुइ ? जिं धर्मयात अतिचार (अत्याचार) यायेधुन । उकिं जिं न्यना च्वना । जित कना बिज्याहूँ ।”

शास्तां थुगु अर्थयात प्रकट याना आज्ञा जुया बिज्यात -

“इसी अबच संकिच्चो, कासीनं रडुवड्डनं ।
आसीनं दायपस्सस्मि, महाराज सुणोहि मे ॥

“उप्पथेन वजन्तस्स, यो मग्गमनुसासति ।
तस्स चे वचनं कयिरा, नास्स मग्गेय्य कण्टको ॥

“अधम्मं पटिपन्नस्स, यो धम्ममनुसासति ।
तस्स चे वचनं कयिरा, न सो गच्छेय्य दुग्गतिं” ॥

“संकिच्च ऋषिं दाय-पार्श्वय् फेतुना च्वंम्ह काशी जुजुयात धाल - ‘महाराज ! जिगु खँ न्यना बिज्याहूँ । गुम्ह कुमार्गय् वंम्ह मनूयात मार्गयागु खँ कन धाःसा उम्ह खँ कनिम्हसियागु खँ न्यनेमाः । वयागु खँ न्यनिम्हसियात लँय् कथं सुइ मखु । अथे हे तुं, अधर्मयागु लँय् वनिम्हसित धर्मयागु खँ कनेवं वं उगु धर्मयागु खँ कंम्हसियागु खँ न्यनेमाः । अथे याइम्ह दुर्गती थ्यंकः वनी मखु ।”

थुकथं वयात उपदेश बिल । अले धर्मोपदेश ब्युब्युं धाल -

“धम्मो पथो महाराज, अधम्मो पन उप्पथो ।
अधम्मो निरयं नेति, धम्मो पापेति सुग्गतिं ॥

“अधम्मचारिनो राज, नरा विसमजीविनो ।
यं गतिं पेच्च गच्छन्ति, निरये ते सुणोहि मे ॥

“सञ्जीवो काळसुत्तो च, सङ्घातो द्वे च रोरुवा ।
अथापरो महावीचि, तापनो च पतापनो ॥

“इच्चेते अट्ट निरया, अक्खाता दुरतिक्कमा ।
आकिण्णा लुइक्कम्मेहि, पच्चेका सोळसुस्सदा ॥

“कदरियतापना घोरा, अच्चिमन्तो महब्भया ।
लोमहंसनरूपा च, भेस्मा पटिभया दुखा ॥

“चतुक्कण्णा चतुद्वारा, विभत्ता भागसो मिता ।
अयोपाकारपरियन्ता, अयसा पटिकुज्जिता ॥

“तेसं अयोमया भूमि, जलिता तेजसा युता ।
समन्ता योजनसतं, फुटा तिट्टन्ति सब्बदा ॥

“एते पतन्ति निरये, उद्धंपादा अवंसिरा ।
इसीनं अतिवत्तारो, सञ्जतानं तपस्सिनं ॥

“ते भूनहुनो पच्चन्ति, मच्छा बिलकता यथा ।
संवच्छरे असङ्खेय्ये, नरा किब्बिसकारिनो ॥

- “ड्हमानेन गत्तेन, निच्चं सन्तरबाहिरं ।
निरया नाधिगच्छन्ति, द्वारं निक्खमनेसिनो ॥
- “पुरत्थिमेन धावन्ति, ततो धावन्ति पच्छतो ।
उत्तरेनपि धावन्ति, ततो धावन्ति दक्खिणं ।
यं यञ्चि द्वारं गच्छन्ति, तं तदेव पिधीये ॥
- “बहूनि वस्ससहस्सानि, जना निरयगाभिनो ।
बाहा पग्गय्ह कन्दन्ति, पत्वा दुक्खं अनप्पकं ॥
- “आसीविसंव कुपितं, तेजस्सिं दुरतिक्कमं ।
न साधुरूपे आसीदे, सञ्जतानं तपस्सिनं ॥
- “अतिकायो महिस्सासो, अज्जुनो केककाधिपो ।
सहस्सबाहु उच्छिन्नो, इसिमासज्ज गोतमं ॥
- “अरजं रजसा वच्छं, किसं अवकिरिय दण्डकी ।
तालोव मूलतो छिन्नो, स राजा विभवङ्गतो ॥
- “उपहच्च मनं मज्झो, मातङ्गस्मिं यसस्सिने ।
सपारिसज्जो उच्छिन्नो, मज्झारज्जं तदा अहु ॥
- “कण्हदीपायनासज्ज, इसिं अन्धकवेण्डयो ।
अज्जोञ्जं मुसला हन्त्वा, सम्पत्ता यमसाधनं ॥
- “अथायं इसिना सत्तो, अन्तलिक्खचरो पुरे ।
पावेक्खि पथविं चेच्चो, हीनत्तो पत्तपरियायं ॥
- “तस्मा हि छन्दागमनं, नप्पसंसन्ति पण्डिता ।
अदुद्धचित्तो भासेय्य, गिरं सच्चूपसंहितं ॥
- “मनसा चे पदुडेन, यो नरो पेक्खते मुनिं ।
विज्जाचरणसम्पन्नं, गन्ता सो निरयं अधो ॥
- “ये बुद्धे परिभासन्ति, फरुसूपक्कमा जना ।
अनपच्चा अदायादा, तालवत्थु भवन्ति ते ॥
- “यो च पब्बजितं हन्ति, कतकिच्चं महेसिनं ।
स काळसुत्ते निरये, चिररत्ताय पच्चति ॥
- “यो च राजा अधम्मट्ठो, रड्ढिविद्धंसनो मगो ।
तापयित्वा जनपदं, तापने पेच्च पच्चति ॥
- “सो च वस्ससहस्सानि, सतं दिब्बानि पच्चति ।
अच्चिसङ्घपरेतो सो, दुक्खं वेदेति वेदनं ॥
- “तस्स अगिसिखा काया, निच्छरन्ति पभस्सरा ।
तेजोभक्खस्स गत्तानि, लोमेहि च नखेहि च ॥

“ड्यहमानेन गत्तेन, निच्चं सन्तरबाहिरं ।
दुक्खाभितुन्नो नदति, नागो तुत्तट्टितो यथा ॥

“यो लोभा पितरं हन्ति, दोसा वा पुरिसाधमो ।
स काळसुत्ते निरये, चिररत्ताय पच्चति ॥

“स तादिसो पच्चति लोहकुम्भियं, पक्कञ्च सत्तीहि हनन्ति नित्तवं ।
अन्धं करित्वा मुत्तकरीसभक्खं, खारे निमुज्जन्ति तथाविधं नरं ॥

“तत्तं पक्कुधितमयोगुळञ्च, दीघे च फाले चिररत्तापिते ।
विक्खम्भमादाय विबन्धरज्जुभि, विवटे मुखे सम्पविसन्ति रक्खसा ॥

“सामा च सोणा सबला च गिज्जा, काकोलसङ्गा च दिजा अयोमुखा ।
सङ्गम्म खादन्ति विप्फन्दमानं, जिक्कं विभज्ज विघासं सलोहितं ॥

“तं दहृतालं परिभिन्नगतं, निप्पोथयन्ता अनुविचरन्ति रक्खसा ।
रती हि तेसं दुखिनो पनीतरे, एतादिसस्मिं निरये वसन्ति ।
ये केचि लोके इध पेत्तिघातिनो ॥

“पुत्तो च मातरं हन्त्वा, इतो गन्त्वा यमक्खयं ।
भुसमापज्जते दुक्खं, अत्तकम्मफलूपगो ॥

“अमनुस्सा अतिबला, हन्तारं जनयन्तिया ।
अयोमयेहि वालेहि, पीळयन्ति पुनप्पुनं ॥

“तमस्सवं सका गत्ता, रुधिरं अत्तसम्भवं ।
तम्बलोहविलीनं, तत्तं पायेन्ति मत्तिधं ॥

“जिगुच्छं कुणपं पूतिं, दुग्गन्धं गूथकद्दमं ।
पुब्बलोहितसङ्गासं, रहदमोग्गह तिट्ठति ॥

“तमेनं किमयो तत्थ, अतिकाया अयोमुखा ।
छविं भेत्वान खादन्ति, संगिद्धा मंसलोहिते ॥

“सो च तं निरयं पत्तो, निमुग्गो सतपोरिसं ।
पूतिकं कुणपं वाति, समन्ता सतयोजनं ॥

“चक्खुमापि हि चक्खूहि, तेन गन्धेन जीयति ।
एतादिसं ब्रह्मदत्त, मातुघो लभते दुखं ॥

“खुरधारमनुक्कम्म, तिक्खं दुरभिसम्भवं ।
पतन्ति गब्भपातियो, दुग्गं वेतरणि नदिं ॥

“अयोमया सिम्बलियो, सोळसङ्गुलकण्टका ।
उभतो अभिलम्बन्ति, दुग्गं वेतरणि नदिं ॥

“ते अच्चिमन्तो तिट्ठन्ति, अग्गिक्खन्धाव आरका ।
आदित्ता जातवेदेन, उद्धं योजनमुग्गता ॥

“एते वजन्ति निरये, तत्ते तिखिणकण्टके ।
नारियो च अतिचारा, नरा च परदारगू ॥

“ते पतन्ति अधोक्खन्धा, विवत्ता विहता पुथू ।
सयन्ति विनिविद्धङ्गा, दीघं जग्गन्ति सब्बदा ॥

“ततो रत्या विवसाने, महतिं पब्बतूपमं ।
लोहकुम्भि पवज्जन्ति, तत्तं अगिसमूदकं ॥

“एवं दिवा च रत्तो च, दुस्सीला मोहपारुता ।
अनुभोन्ति सकं कम्मं, पुब्बे दुक्कटमत्तनो ॥

“या च भरिया धनक्कीता, सामिकं अतिमज्जति ।
ससुं वा ससुरं वापि, जेट्टं वापि ननन्दरं ॥

“तस्सा वड्ढेन जिह्मगं, निब्बहन्ति सबन्धनं ।
स ब्याममत्तं किमिनं, जिह्मं पस्सति अत्तनि ।
विज्जापेतुं न सक्कोत्ति, तापने पेच्च पच्चति ॥

“ओरब्भिका सूकरिका, मच्छिका मिगबन्धका ।
चोरा गोघातका लुहा, अवण्णे वण्णकारका ॥

“सत्तीहि लोहकूटेहि, नेत्तिसेहि उसूहि च ।
हज्जमाना खारनदिं, पपतन्ति अवंसिरा ॥

“सायं पातो कूटकारी, अयोकूटेहि हज्जति ।
ततो वन्तं दुरत्तानं, परेसं भुज्जरे सदा ॥

“धङ्गा भेरण्डका गिज्जा, काकोला च अयोमुखा ।
विप्फन्दमानं खादन्ति, नरं किब्बिसकारकं ॥

“ये मिगेन मिगं हन्ति, पक्खि वा पन पक्खिना ।
असन्तो रजसा छन्ना, गन्ता ते निरयुस्सद’न्ति ॥

“महाराज ! धर्म जुलसा (बांलागु) लँपु खः, अधर्म धयागु कूपथ खः । अधर्म नरकय् यकी । धर्म सुगतिस थ्यंका बिइ ।”

“हे राजन् ! अधार्मिक जीविका याइपिं मनुतयसं सिना वनालि गुगु गतियात प्राप्त याइगु खः, व खं जिके न्यना बिज्याहूँ ।”

“सञ्जीव, कालसुत्त, संघात, जाल रोरुव व धूम्र रोरुव, महावीचि, तपन व पतापन - थुपिं च्याथी अतिक्रमण यायेत अति दुष्कर धका धया तःगु नरक खः । थुपिं रौद्र ज्या याइपिं भरे जुया च्वंगु दु । प्रत्येक नरकय् भिंखुगू भिंखुगू उस्सद नरक (८ + १२८ = १३६) दु ।”

“थुपिं दक्व पापीपितं ताप बिइगु नरक खः । घोर, अर्चिमान, महाभयानकगु चिमिसँ ब्वः ब्वः दंका बिइगु खः । भयानकगु त्राश उत्पन्न याना बिइगु खः । दुःखदायी खः । प्यकुं लाःगु, प्यंगू ध्वाखा दुगु थीथी विभाजन याना तःगु खः । थीथी भाग दु । न्हूगु दु । नंयागु पःखालं घेरे याना तःगु दु । नं पातां त्वःपुया तःगु दु ।”

“इमित नंयागु भूमिं ज्वाला प्यखेरं सच्छिगू सच्छिगू योजनतक थहाँ वना न्ह्याबलें स्पर्श याना च्याना च्वनी । संयमी तपस्वी ऋषिपिंत छाःगु वचन न्वंवापिं छर्चो क्वय् तुति च्वय् लाना नरकय् कुतुं वनी ।”

“उपिं पापीपिं भ्रूण हत्यारापिं असंख्य वर्ष तक न्याँतथें नरकय् पाके जुया च्वनी ।”

“च्याना च्वंगु म्ह दुपिं इपिं नरकं पिने बिस्सू वनेत स्वइ, परन्तु इमिसं लुखा माःवसां लुखा खंके फइ मखु ।”

इपिं पूर्वया लुखापाखे ब्वाय् वनी, पूर्वपाखें पश्चिमया लुखापाखे ब्वाय् वनी, पश्चिमपाखें उत्तरया लुखापाखे ब्वाय् वनी, उत्तरपाखें दक्षिणया लुखापाखे ब्वाय् वनी, इपिं गुगु लुखापाखे ब्वाय् वनी, देवतापिसं उगु उगु लुखा तिना तइ ।”

“नरकय् च्वनिपिं सत्त्व प्राणीपिसं आपालं आपाः दुःख सिया लाखौ वर्षतक निपा ल्हाः जोरे याना ख्वया च्वनी ।”

“अतिक्रमण याये मत्यःपिं, तेजस्वी, कुपित, विष दुपिं सर्प समानपिं संयमी तपस्वीपिंत, अजापिं साधुरूपपिंत कठोरगु वचन छचला कष्ट बिये मते । कष्ट बिल धाःसा च्यागू नरकय् उम्ह ब्यक्ति कुतुं वनी ।”

“विशाल काय (म्ह) दुम्ह जूसां, धनुषधारीम्ह जूसां, द्वलंद्रः ल्हाः दुम्ह जूसां, केटक नरेश अर्जुनं ऋषि गौतमयात ब्वः ब्यूगुलिं विनाश जुइका च्वं च्वने माल ।”

“अथे हे तुं, जुजु दण्डकी पाप (धू) मदुम्ह, गंसीचाम्ह (कृष) वच्छयात अपमान याःगुलिं ताइबःसिमाया हां नापं स्यंथें स्यना वन ।”^{११}

“मेज्भं यशस्वी मातङ्गाय प्रति थःगु मन स्यंकूगुलिं व परिषद्सहित नष्ट जुया वन । अन मेज्भरण्य देश नं नष्ट जुया वन ।^{१२} अन्धकवेण्हु देशय् च्वंपिसं कृष्णद्वीपायन ऋषियात स्याना थवं थः छम्हं मेम्हसित लोमचां (लुसिं) दाया स्याना नरकय् वन ।”^{१३}

“आकाशगामी चेतिय जुजु कपिल ऋषिपाखें शाप ब्यूगु कारणं सिना वनालि पृथ्वीस दुसुना वन ।”^{१४}

“उकिं हे पण्डितपिसं छन्दादि प्यंगू अगति धर्मय् वनेगुयात बुद्धादि सत्पुरुषपिसं प्रशंसा मयाः । मनूतय्सं द्वेष मदुपिं जुया सत्यगु खँ ल्हायेगु यायेमाः ।”

“गुम्ह मनुखं खराब चित्त तथा विदचाचरणं सम्पन्नम्ह मुनियात स्वइ, व क्वय् नरकय् वनी ।”

“गुपिं मनूतय्सं कठोर नक्सां कुतः याना वृद्धपिं, गुणं च्वय् लापिं ऋषिपिंत उपहास याइ इपिं सन्तान मदुम्ह जुया, दायाद (अंशयार) मदुम्ह जुया ताइबःसिमाया हां नापं स्यंथें स्यना वनी ।”

११. स्वया दिसं, सरभङ्ग जातक जा. नं. ५२२ ।

१२. स्वया दिसं, मातङ्ग जातक जा. नं. ४९७ ।

१३. स्वया दिसं, घट जातक जा. नं. ३५५ ।

१४. स्वया दिसं, चेतिय जातक जा. नं. ४२२ ।

“गुम्हसिनं कृतकृत्यम्ह, महर्षि, प्रव्रजितपितं हिंसा याइ वं कालसुत्त धयागु नरकय् ताःकालतक दुःख भोगे याये माली ।”

“गुम्ह मूर्खम्ह अधार्मिक जुजुं राष्ट्रयात विनाश याना जनता (जनपद) यात त्राश विइ, व सिना वनेवं तपन धयागु नरकय् ताःकालतक दुःख भोग याये माली ।”

“जनतायात व ऋषिगणपितं स्यंकिइम्ह जुजु छगू लाख वर्षतक नरकय् दुःख वेदना भोगे याये माली । व मि ज्वालां भुंका महान् दुःख सिया च्वनी ।”

“वयागु मिं च्याना च्वंगु (अग्निमय) म्हं मि ज्वाला पिहाँ वया च्वनी । वयागु म्ह अग्नि भक्षर्थे जुइ । वयागु चिमिसँ प्वाः पत्तिकं व लुसि पत्तिकं मिं ज्वाला ज्वाला थिइक पिहाँ वया च्वनी ।”

“दुनें पिनें च्याना च्वंगु शरीरं वं दुःखाभिभूत जुया व अथे हे चिल्लायदंक हाली गथे अंकुसं सुइका च्वंम्ह किसि हालिइगु खः ।”

“गुम्ह नीचम्ह मनुखं लोभ अथवा द्वेषया वशय् वना थःम्ह बौयात हत्या याइ, व ताःकालतक कालसुत्त धयागु नरकय् दुःख भोगे याना च्वने माली ।”

“अजाम्ह (बौयात स्याम्ह) मनु लोह-कुम्भी-पाक नरकय् पाके जुया च्वनी । हानं वयागु छचंगु तुला वयात भाला ज्याभलं सुया चू चू दंक नचुका विइ । हानं वयात कां याना वयागु म्हुतुइ च्व, खि जायका वयात अन दुबे याना विइ ।”

“दागा दागां क्वाःगु खि, च्व व ह्याउँसे च्वंक चुई चुई पूगु नंग्वारा वयागु म्हुतु चायका दुने तया विइ । म्हुतु प्वाः तित धाःसा ताःकालं निसें ह्याउँक क्वाका तःगु त्वःकुं (गसुलिं) म्हुतुइ थिना खिपतं न्याक्क साला चायका नरकपालतय्सं दागा दागां क्वाःगु खि, च्व व नंग्वारा तया विइ ।”

“बौयात स्याम्हसियागु म्ये श्याम वर्णयापिं खिचात, किसि अपायधिकपिं खिचात, च्या च्याथाःपिं खिचात, नर्थे जाःगु त्वाः दुपिं गृद्धत, जंगली क्वःत, भंगःत मुना च्व च्व फुना सास्ति यायां कुरु कुरु सः वयक नया च्वनी ।”

“थः बौयात स्याम्हसित म्ह छम्हं मिं क्वये धुंकूगु शरीर दुम्ह, म्ह छम्हं ह्वः ह्वः गने धुंकूम्ह वयात नरकपालतय्सं दाया दाया चाःहिइका च्वनी । नरकपालतय् म्हितेर्थे सना जुइ । नरकय् दुःख भोगे याना च्वनिपिं धाःसा दुःख जुया च्वनी । महाराज ! थुगु मनुष्यलोकय् बौयात स्यापिसं थुजागु स्वभाव दुगु नरकय् च्वना दुःख सिइ माली ।”

“मातृहत्या याइम्ह मनु धनं यमलोक वना थःम्हं यानागु मभिंगु कर्मया फलं न्याक्क च्वना आपालं कडागु दुःख भोग याइ ।”

“अति बलवान् नरकपालपिसं मातृहत्या याःम्हसित नयागु कोडां बारम्बार दाया च्वनी, नच्चुक निना च्वनी ।”

“महाराज ! मांयात स्याना नरकय् वंम्हसित थःगु म्हं पिहाँ वया बाः वःगु चुई चुई पूगु क्वाःगु हि नरकपालतय्सं वयात तुं त्वंके विइ ।”

“घच्चाइपुसे च्वंगु, ध्वग्गीगु, नवःगु खि, च्व व नानं जाया च्वंगु हि त्वाकः ज्यागु गालय् वांछवया विइ । मांयात स्याःम्ह नरकवासी थजागु गालय् दुःख सिया च्वने माली ।”

“अन मांयात स्याम्ह नरकवासीयात नंयागु मुलुथे च्वाउँसे च्वंगु त्वाः दुपिं कीचातय्सं वयागु छचंगु त्वाः त्वाः थला ला हि क्वातु क्वाना नया च्वनी ।”

“उगु सच्छिक्कु गाः वंगु नरकय् दुबे जुया च्वनी । वया प्यखेरं सच्छिगू योजन तक ध्वग्गी नवया च्वनी । उगु ध्वग्गी नवःगु गन्धं याना मिखा दुपिनिगु मिखा नं चूं चूं दला मदया वनिगु जुया च्वन । हे ब्रह्मदत्त जुजु ! मांयात स्याम्ह नरकवासी थुकथं दुःख सिइ माली ।”

“भ्रूण हत्या याःपिं मिस्तयत्त तःसकं जःगु धार दुगु तलवारं पाला पार तरे याये थाकुगु वैतरणी नदी वांछ्ववइ ।”

“अन वैतरणी नदीया सिथय् भिंखुलङ्गु हाकःगु कं दुगु नथे जाःगु सिमाया सिमाकचा दुगु जुया च्वन । इपिं अजागु सिमाकचाय् यःगाः वनिगु जुया च्वन ।”

“उगु सिम्बली सिमात तापाकं निसें ज्वाला ज्वालां थिना ग्यानपूसे च्वंगु मिद्वथे च्वंगु जुया च्वन । उगु मि ज्वाला छगू योजनतक बेगं थहाँ वना च्वन ।”

“अतिचार याइपिं मस्त व परस्त्री गमन याइपिं मिजैत च्वामुगु कं दुगु नरकय् क्वबाः वनी ।”

“इपिं छर्थो क्वय् तुति च्वय् जुइक उगु नरकय् क्वबाः वनी । म्ह छम्हं छिन्न भिन्न जुइक विनाश जुइका, कथं सुइका च्वं च्वने माःपिं जुइ । ताःकालतक न्ह्याबले हे दचने खनी मखु ।”

“अनं लिपा चच्छि बिते जुइधुंका तःजागु पर्वत समान ज्वाला ज्वाला मि च्याना च्वंगु नंयागु जःसिरूपी नरकय् दुबे जुया च्वनी ।”

“थुकथं मोहं ग्रस्तपिं दुःशीलपिं प्राणीपिंसं थःम्हं न्हापा याना वःगु दुष्कर्मयात भोग यायां चांन्हिं बिते याना दुःख सिया च्वनी ।”

“गुम्ह धनं न्याना तःम्हं कलातं थः भातयात, ससःबौयात, ससःमांयात, दरभोतयात, केंहेभोतयात तताजुयात हिपे चपे याइ, इमिगु म्हुतुप्वायात कापःसलिनं चाय्का काकनं म्यें साला काइ । खिपतं चिना साला काइ ।”

“वं थःगु म्यें साला तःगु म्हुतुइ कीत जाःगु तःहाकगु म्यें खनी । नरकपालतयत्त त्वःता ब्यु धका धाये मास्ते वःसां न्वंवाये फइ मखु । हानं तापन नरकय् पाके जुया च्वनी ।”

“महाराज ! फैचा स्याना जीविका हनिपितं, फां स्याना जीविका हनिपितं, न्यां स्याना जीविका हनिपितं, चला आदि स्याना जीविका हनिपिं ब्याधातयत्त, खूंतयत्त, साद्रहं स्याइपितं, रौद्रगु स्वभाव दुपितं, निन्दा याये बहःपितं प्रशंसा याइपितं भालां, नंयागु मुगलं, तलवारं व बाणं सास्ति याना छर्थो क्वय् तुति च्वय् लाका च्वय् क्षार नदी नरकपालतय्सं वांछ्ववया विइ ।

“ठगे याइपिं, घूस नइपिं न्यायाधीशतयत्त सुथे बहनी चुई चुई पूगु ह्याउँसे च्वंगु नंग्वारां कय्का सास्ति याइ । अनं लिपा मेपिं दुर्गती लाःपिं सत्त्वपिंसं ल्हवया तःगु न्ह्याबले नया च्वने माली ।”

“महाराज ! कठोरगु ज्या याइम्ह चञ्चल मन दुम्ह नरकवासी सत्त्वयात नथे जाःगु त्वाः दुपिं इमातय्सं, ध्वैतय्सं, गृद्धतय्सं व जंगली क्वःतय्सं नया च्वनी ।”

“महाराज ! गुपिसं पशुतयुगु ग्वाहालिं पशुतयूत, भंगःपछितयुगु ग्वाहालिं भंगःपछितयूत शिकार याइ, इपिं उस्सद नरकय् कुतुं वनी ।”

बोधिसत्त्वं थुलि नरक क्यनेधुंका अनंलि लोकया प्रकट यायां जुजुयात देवलोक क्यक्यं धाल -

“सन्तो च उद्धं गच्छन्ति, सुचिण्णेनिध कम्मुना ।
सुचिण्णस्स फलं पस्स, सइन्दा देवा सब्रह्मका ॥

“तं तं ब्रूमि महाराज, धम्मं रट्टपती चर ।
तथा राज चराहि धम्मं, यथा तं सुचिण्णं नानुत्तप्पेय्य पच्छा’ति” ॥

“सुकर्म यायेवं थन सत्पुरुषपिं च्वय् देवलोक ब्रह्मलोक वनी । सुकर्मयागु फलयात, स्वसा, इन्द्र व ब्रह्मासहित देवलोकयात ।”

“महाराज ! थ्व थये कना च्वना । हे राष्ट्रपति (रट्टपति) ! धर्मानुसार या । हे राजन् ! गथे गथे धर्माचरण यात अथे अथे सिइवं लिपा नुगः मछिंके माली मखु ।”

वं बोधिसत्त्वयागु धर्मोपदेश न्यना आश्वासन लाभ यात । बोधिसत्त्व नं छुं समय अन च्वना थःगु हे निवासस्थानय् तुं लिहाँ वन ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं जिपाखें थुम्ह अजातशत्रु आश्वत जूगु हे दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना विज्यात । अबलेयाम्ह ब्रह्मदत्त जुजु अजातशत्रु खः । ऋषिगणपिं बुद्ध-परिषद् खः । संकिच्च पण्डित जुलसा जि हे खः ।

Dhamma Digital

- * -

२०. ष्ठैयूगु निपात

५३१. कुस जातक

“इदं ते रङ्गं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

व श्रावस्तीवासी कुलपुत्र (बुद्ध-) शासनय् तःसकं श्रद्धा तथा प्रव्रजित जूम्ह खः । छन्हुया दिनय् श्रावस्ती भिक्षाटन याः वना च्वंबले छम्ह बांलाक समाये याना तःम्ह मिसायात “शुभ” दृष्टि तथा स्वया, रागाभिभूत जुया अनिच्छुक मन तथा च्वं च्वन । वयागु सँ, दाही ग्वाय् तःहाक जुल अले लुसित नं तःहाक जुइक लहिना तल । म्ह गंसी जुया वन । चीवर हाकुल । व म्हासुसे च्वना वल । म्हय् हिनू प्वाय् प्वाय् खने दत । देवलोकं च्युत जुइम्ह प्राणीया न्याथी पूर्वलक्षण खने दइगु खः, (१) माला सुखु गना वइ, (२) वस्त्र हाकुया वइ, (३) शरीर दुर्वर्ण जुया वइ, (४) निगुलिं याक्वं चःति पिहाँ वइ व (५) देवता देवासनय् च्वने छुइ मखु । अथे हे बुद्धशासनं च्युत जुइम्ह उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षुया न्याथी पूर्वलक्षण खने दइ - (१) श्रद्धारूपी स्वाँ सुखु चिना वनी, (२) शीलरूपी वस्त्र हाकुया वनी, (३) निस्तेजस्विता व अपयशया कारणं दुर्वर्ण जुया वनी, (४) रागादि क्लेशरूपी चःति पिहाँ वइ व (५) अरण्यय्, सिमाक्वय्, एकान्तवास आदि च्वनेगुलि मन छुइ मखु । वयाके नं थुपिं लक्षणत खने दत । वयात शास्तायाथाय् यंकल अले वयात क्यना बिन्ति यात - “भन्ते ! थुम्ह उद्विग्न चित्त जूम्ह खः ।” शास्तां “धात्थे खः ला ?” धका न्यना बिज्यायेवं “खः, धात्थे खः, भन्ते !” धका बिन्ति यात । “भिक्षु ! रागया बशय् वने मते । मिसापिं धयापिं पाप (याइपिं) खः । इमिप्रति उत्पन्न जूगु आसक्तियात त्याका बुद्धशासनय् मन लगे या । मिसापिं प्रति आसक्ति जूगुया कारणं पुलांगु (न्हापाया) समयय् तेजस्वीम्ह पण्डितं नं विनाश जुया वंगु दु” आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापायागु समयय् मल्ल राष्ट्रय् कुसावती राजधानी ओक्काक धयाम्ह जुजुं धर्मानुसार राज्य याना च्वन । वया भिंखुद्वल मिसापिं मध्ये जेष्ठम्ह शीलवती धयाम्ह महारानी खः । वया काय् नं मद्दु, म्हचाय् नं मद्दु । नगर व राष्ट्रया जनता (आदिवासी) पिं जुजुया लायकु ध्वाखाय् मुना हाःवन - “राष्ट्रया नाश जुइन, विनाश जुइन ।” जुजुं झ्याः चायका न्यन - “जिगु राज्यय् अधर्म याइपिं सुं मद्दु, छाय् चिल्लाय्दंक हाः वयागु ?” “देव ! धात्थे खः छपिनिगु राज्यय् अधर्म याइपिं सुं मद्दुगु खः, परन्तु वंशया रक्षा याइम्ह काय्

छम्ह धका दुगु मखु, मेपिं सुं वया राज्य कया अधिकार जमे याना बिल धाःसा राष्ट्रयात चौपट याना बिइ । उकिं धर्मानुकूल राज्य याये फुम्ह काय्यागु कामना याना बिज्याहूँ ।”

“काय्यागु कामना यायेत छु यायेमाः ?”

“न्हापांगु छवाःतक चिधंपिं प्याखेंम्बः मिसा (चिधंगु दर्जायापिं) छध्वःसित धर्मनटी (प्याखेंम्बः) याना बिदा बिया बिज्याहूँ^{१५} । यदि काय् दःसा बां हे लाइ । मखु धयागु जूसा (छवाःयात हानं) मध्यमपिं प्याखेंम्बः मिसा छध्वःसित धर्मनटी याना बिदा बिया बिज्याहूँ । अनं लिपा जेष्ठपिं प्याखेंम्बः मिसा छध्वःसित बिदा बिया बिज्याहूँ । थुलिमच्छि मिसात मध्ये सु नं सुं पुण्यवान्महं अवश्य पुत्र लाभ याइ ।”

जुजुं जनतायागु कथनअनुसार अथे याका छवाः छवाःया नितिं सुखपूर्वक रमण याना लिहाँ वःपिं मिसापिंके न्यन, “छु पुत्र लाभ जुल ला ?” सकसिनं लिसः बिल – “देव ! मजुनि ।”

“जित काय् दइ मखुत” धका जुजु निराश जुल । नागरिकपिसं हानं अथे हे याना हाःवन । जुजुं धाल – “छाय् हाः वयागु ? जिं छिमिसं धाःथें प्याखेंम्बः मिसातय्त (छवाःया नितिं) त्वःता छ्वयेधुन, छम्हसित नं पुत्र लाभ मजू । आः छु यायेगु ?”

“देव ! थुपिं दुःशीलपिं जुइ । पुण्य मदुपिं जुइ । पुत्र लाभ यायेत पुण्य मगाःपिं जुइमाः । थुमिपाखें पुत्र लाभ मजुल धका निराश जुया बिज्याये मते । महारानी शीलवती शील सम्पन्नम्ह खः । वयात छ्वया बिज्याहूँ । वया पाखें काय् दइ ।”

जुजुं “ज्यू” धया स्वीकार यात अले घोषणा याके बिल, “थनिं न्हेन्हुया दिंखुन्हु जुजुया महारानीयात धर्मनटी दयका बिदा बिया छ्वइगु । मनूत मुं वा ।” न्हेन्हुया दिंखुन्हु महारानीयात बांलाक समाये याना राजदरबारं व्वकया बिदा बिया छ्वेत । वयागु शीलया तेजं शक्रभवन व्वाना वल । शक्रं “ध्व छु कारणं जूगु” धका बिचाः याना स्वत । “लानि पुत्रयागु कामना याना च्वन” धयागु सिइका काल । ध्वयात काय् दयका बिइमाः धका वं व्वछित । अले वं ध्वयात योग्यम्ह काय् थुगु देवलोक्य दुलाकि मदु धका वाला स्वःबले बोधिसत्त्वयात खंकल । बोधिसत्त्व उगु इलय् त्रयस्त्रिंश देवलोक्य आयु फुना अनं नं च्वय्या देवलोक्य जन्म ग्रहण यायेगु बिचाः याना च्वंगु जुया च्वन । शक्रं वयागु विमानया ध्वाखाय् वना धाःवन – “पासा ! छ मनुष्यलोक्य वना ओक्काक जुजुया महारानीया गर्भय् च्वंवेने माल ।” बोधिसत्त्वयाके स्वीकृति कया छम्ह मेम्ह देवपुत्रयात नं धाःवन – “छ नं वयाम्ह पुत्र जूवने माल ।” अनंलि उम्ह देवीयागु शीलया रक्षा यायेया नितिं व छम्ह बुराम्ह ब्राह्मणया भेष कया उम्ह जुजुया ध्वाखाय् थ्यंकः वन । जनतात नं मोल्हुया, बांलाक देवीयात लाना व्वना यंके धका लाय्कु ध्वाखाय् सामेल जूवल । शक्र (ब्राह्मण) यात खना सकलें न्हिला “छ छु यायेत वयाम्ह ?” धका गिजे यात । ब्राह्मणं लिसः बिल – “छाय् छु यायेत निन्दा यानागु ? जिगु म्ह बुरा जूसां राग शान्त मजुनि (मन ल्याय्म्ह हे तिति) । यदि शीलवती दत धाःसा वयात व्वना यंकेत वयाम्ह खः । व थःगु प्रतापं दकसिबे न्हयोने वना दंवन । वयागु तेजया प्रतापं वया न्हयोने मेपिं सुं च्वंवेने मछाल । सकतां तिसा व वसतं छाय्पिया लानि दरबारं पिहाँ वयेसाथं उगु हे इलय् ब्राह्मणं वयागु ल्हाः ज्वना यंकल । वयात मनूतय्सं “आसे ! आसे !” धाधां ततःसकं हाला निन्दा यात । अय् स्वसा छम्ह बुरां (भीम्ह) थपाय्सकं बांलागु रूप दुम्ह लानियात ज्वना यंकूगु, उचित-अनुचित, त्यः मत्यः धयागु छुं मस्यू” धका जनता ततःसकं हाल । देवी नं दुःखीम्ह जुल, मछाल, ‘बुरा छम्हसिनं जित ज्वना यंकल’ धका घृणा यात । जुजुं नं झ्याः चाय्का स्वबले व नं असन्तुष्ट जुल । ब्राह्मणं वयात यंका

१५. मचा मदुगु कारणं मेपिनिपाखें मचा दय्केत छवाःया नितिं मेपिं भात काय्के छ्वयेत त्वःता बिइगु ।

नगरया ध्वाखां पिने व्वना यंका ध्वाखाया सिथय् छ्खा छें दय्का बिल - चकंगु खापाखिपा मदुगु, सिपौ लाया तःगु छें । लानिं न्यन - “छंगु छें थ्व हे खः ला ?” वं “खः, भद्रे ! न्हापा जि याकचाम्ह खः । आः भीपिं निम्ह जुल । जिं भिक्षाटन याना जाकि आदि कया हये । छ थुगु सिपौति गोतु ।” धया वयागु नायुगु ल्हातं वयात स्पर्श यात । वं वयात दिव्य स्पर्शं ध्यना बिल । दिव्य स्पर्शया कारणं व छुं मचाला बेहोश जुल । शक्रं वयात थःगु प्रभावं त्रयस्त्रिंश भवनय् यंकल अले वयात बांलाक समाये याना तःगु विमानय् दिव्य शय्याय् ध्यना बिल । न्हेन्हुया दिनय् वया होश वयेवं उगु सम्पत्ति खना लानिं ‘थुम्ह ब्राह्मण मखु शक्र खः’ धका सिइका काल । शक्रं नं उगु इलय् पारिच्छत्त सिमाक्वय् दिव्यपिं प्यांखम्बः मिसातय्सं भुंका च्वं च्वन । व शयनासनं दना वयाथाय् वना प्रणाम याना छ्खेलिक्क दना च्वन । शक्रं धाल - “देवी ! छंत वर बिये त्यना । फ्वं ।”

“अथेसा देव ! जित काय् छम्ह ब्यु ।”

“देवी ! छम्ह मखु निम्ह बिये । उपिंमध्ये छम्ह प्रजावान्म्ह जुइ परन्तु रूपवान्म्ह जुइ मखु, मेम्ह रूप दुम्ह, बांलाम्ह जुइ परन्तु प्रजावान्म्ह जुइ मखु । छंत न्हापां गजाम्ह यः ?”

“देव ! प्रजावान्म्ह यः ।”

वं “ज्यू” धाल । अले वयात कुश घाय्, दिव्य वस्त्र, दिव्य चन्दन (श्रीखण्ड), पारिच्छत्त स्वां व कोकनन्द धयागु बीणा बिया, यंका, जुजुया शयनागारय् थ्यंका बिल अले अन जुजु नापं छगू हे खाताय् ध्यना वयागु त्यपुचाय् पतिंचां थिया बिल । उगु हे बखतय् बोधिसत्त्वं वयागु कोखय् जन्म ग्रहण यात । शक्र थःगु निवासस्थानय् लिहाँ वन । पण्डितम्ह देवी थःके प्वाथय् दुगु खँ सिइकल ।

जुजु न्त्यलं चाय्का “छंत सुनां यंकल” धका न्यन ।

“देव ! शक्रं यंकूगु ।”

“जिं थःगु हे मिखां खनागु, छंत छम्ह बुराम्ह ब्राह्मणं यंकूगु । जित छुया नितिं छं धोखा बिइ त्यनागु ?”

“देव ! विश्वास याना बिज्याहुँ । जित शक्रं हे देवलोकय् यंकूगु खः ।”

“देवी ! जि जुलसा आम खँय् पत्या मजुया ।”

लानिं जुजुया कुश घाय् क्यना “देव ! विश्वास याना बिज्याहुँ” धाल । जुजुं धाल - “जित आम खँय् पत्या मजू । कुश घाय् न्हायाथासं नं हये फु ।” लानिं जुजुयात दिव्य वस्त्र क्यन । जुजुं व खना विश्वास यात अले न्यन - “भद्रे ! शक्रं हे छंत यंकूगु जुल, छु पुत्र लाभ जुलला ? “जुल, महाराज ! जिके गर्भ दत ।” व सन्तुष्ट जुया वयात प्वाथय् दुम्हसित माःगु सकतां व्यवस्था याना बिल । भिला दयेवं वं काय् बुइकल । वयात मेगु नां मछूसे कुशतृण धका हे नां तल ।

कुशकुमार पलाछिना वने सःबले मेम्ह देवपुत्रं नं लानियागु कोखं जन्म काल । वयागु नां तल जयम्पति । इपिं निम्ह भव्यतालं तःधिक जुया वल । बोधिसत्त्व प्रजावान्म्ह खः । वं आचार्ययाके छुं नं सय्का मकासे थःगु हे प्रजां सकतां शिल्प सय्का काःम्ह जुल । व भिंखुदँ दयेवं वयात राज्य बिइगु विचारं जुजुं लानियात सम्बोधन याना धाल - “भद्रे ! छंम्ह काय्यात राज्य बिया भी प्याखँ हुले, भीपिं म्वाना च्वनाबले हे वयात राज्यय् प्रतिष्ठित जूगु स्वये । सारा जम्बुद्वीपय् गुम्ह जुजुया म्हाचाय् यः वयात धाय्के छ्वया विवाह याना महारानी दय्का बिये । वया गुगु राज्ययाम्ह म्हाचाय्मचा यः धयागु खँय् छको छं बिचाः याना स्व ।” वं “ज्यू” धया स्वीकार यात अले वं छम्ह परिचारिकायात छ्वया कुमारयागु मनया खँ

सिद्धका वा धका ज्या वाना छवत । व वना वलिसे थुगु बारे खँ ल्हाःवन । थ्व खँ न्यना बोधिसत्त्वं बिचाः यात - “जि रूप दया बांलाम्ह मखु । रूप दुम्ह, बांलाम्ह राज्यकन्या हल धाःसा नं ‘जित थजाम्ह कुरूपम्ह मिजँ छु यायेत’ धया व मच्चंसे बिस्सू वने फु । थुकिं याना जित लज्जित जुइका च्वने माली । जित गृहस्थ जुयाया छुं ज्या मद्दु । मांबौ म्वाना च्वतले इमिगु सेवाय् लगे जुया अनं लिपा पिहाँ वना प्रव्रजित जूवने ।” वं धाल - “जित राज्य माःगु मद्दु, प्याखँम्बः नं माःगु मद्दु । जिं मांबौपिं मदय्का प्रव्रजित जूवने ।” वं वना थ्व खँ लानियात कन । जुजुया मन खिन्न जुल । छुं वाः लिपा हानं वं न्यंके छवत । वयात नं वं अस्वीकार याना बिल । थुकथं स्वकोगु पटक्य् नं अस्वीकार याये धुंसेलि प्यकोगु पटक्य् वं बिचाः यात - “मांबौपिं लिसें न्ह्याबलें विरोध याना च्वनेगु पाय्छि जुइ मखु । उपमा बिया ज्या काये माली ।” वं लुंकमितय् नायोयात सःता यक्व लुं बिया “छम्ह बांलाम्ह मिसाया रूप दय्का ब्यु” धाल । अले व लिहाँ वनेधुंका थःम्हं नं मिसाया मूर्ति दय्कल । बोधिसत्त्वयागु संकल्प पूरा जुइ । उगु मूर्ति थपाय्सकं बांलात कि उकिया बयान हे याये मफु । बोधिसत्त्वं उगु मूर्तियात रेशमयागु वस्त्रं पुंका, शयनगृहय् थ्यना तल । लुंकमितय् नायो नं थःम्हं दय्काःम्ह मूर्ति हयेवं उकियात स्वया वयात कुंखिना धाल - “हूँ, जिमिगु शयनागारय् तथा तयाम्ह मूर्ति कया हति ।” वं शयनागारय् दुहाँ वना स्ववंबले कुमारलिसे रमण यायेया नितिं सुं देव अप्सरा वया च्वन धका भाःपिल । व ल्हाः न्ह्यच्याका काःवने मफुत । अले व काचा काचां कोथां पिहाँ वया धाल - “देव ! शयनागारय् छम्ह आर्या देवकन्या च्वं च्वन । जि अन वने मफु ।”

“तात ! हूँ । व लुंयागु मूर्ति खः । कया हति ।” निकोगु पटक्य् छूवयेवं तिनि वं कया हये फत । कुमारं लुंकमिं दय्का हःगु मूर्तियात शयनागारय् तय्के बिया अले थःम्हं दय्कागु मूर्तियात बांलाक समये याना तःगु रथय् तय्के बिया मांम्हसित धाय्के छवत - “थजाम्ह (मिसा) दःसा जक ग्रहण याये ।” लानिं अमात्यपित सःतके छवया धाल - “तात ! जिमि पुत्र महापुण्यवान्म्ह खः, शकं दय्का तःम्ह खः, थःत ल्वःम्ह मिसामचा लुइका काइ । छिमिसं थुगु मूर्तियात त्वःपुया तःगु गाडी तथा यंका सारा जम्बुद्वीप छगुलिं चाहिइकि । गुम्ह जुजुया थजाम्ह मिसा (म्हचाय्) खने दइ वयात थ्व मूर्ति बिया धा - ‘ओक्काक जुजुं छपिं नापं सम्बन्ध स्वाके त्यन ।’ अले दिं कोछिना लिहाँ वा ।” इमिसं “ज्यु” धया स्वीकार यात । उकियात ज्वना वना तःसकं बांलाक भव्यतालं पिहाँ वन । इपिं गुगु गुगु राजधानी थ्यंकः वन अन सन्ध्या इलय् मनूत वये वनिगु थासय् उगु मूर्तियात तथा उकियात बांलाक वस्त्रं पुंका स्वां व तिसां तिइका खतय् तथा त्वःता थःपिं उखें थुखें चिला वना च्वन । अले लिहाँ वया छखेलिकक दना मूर्ति स्वया वःपिं मनूतय्गु खँ न्यं जुया च्वन । मनूतय्सं उगु मूर्ति खना लुंयागु मूर्ति धका मसिया धया जुल - “थुम्ह देव अप्सरा मनूतय् मिसात स्वयां तःच्वतं तःच्वतं हे बांलाम्ह खः, थ्व थन छ्वाय् दना च्वं च्वंगु ? गनं वःम्ह खः ? जिमिगु नगरय् थजाम्ह सुं मद्दु ।” थुकथं उकियात स्वया मनूत प्रशंसा यायां वन । थ्व खँ न्यना अमात्यपिसं बिचाः यात - “थजाम्ह म्हचाय्मचा थन दुगु जूसा थ्व फलानाम्ह जुजुया म्हचाय्मचार्ये च्वंम्ह खः, अथवा थ्व फलानाम्ह अमात्यया म्हचाय्मचार्ये च्वंम्ह ख” धका धाये माःगु खः । निश्चय नं थन अजाम्ह मद्दु । इमिसं उकियात ज्वना वना मेगु नगरय् यंकल । थुकथं चाःह्यूह्यू इपिं मद्दुराष्ट्रया सागल नगरय् थ्यंकः वन । मद्दुराजया न्हेम्ह कन्यापिं दुगु खः, बांलापिं देव अप्सरारथे च्वपिं । इपिमध्ये दकले तःधिकम्हसियागु नां खः प्रभावती । वयागु शरीर नकतिनि लुया वःगु सूर्य (बालसूर्य) समानं प्रभा पिहाँ वःगु खः । खिउया अन्धकार जूसा नं प्यकु हाकगु कोथाय् मत हे माःगु मद्दु । कोथा छगुलिं जाज्वल्यमान जुइगु जुया च्वन । वयाम्ह धाइमां धुसिम्ह जुया च्वन । वं प्रभावतीयात नके हइ । (छन्हू) वयात मोल्हुइकेया नितिं च्याम्ह वर्ण दासीत व्वना च्यागः घः ज्वंका सन्ध्या इलय् लः काःवनेत वना च्वन । इमिसं लः काःवनिथाय् लैय् उगु मूर्तियात खना प्रभावती धका सम्भे जुल । इमिसं बिचाः यात - ‘थ्व गपाय्सकं धयागु खँ मन्यंम्ह अविनीतम्ह खः, जिमित मोल्हुइत लः काय्के छवया हया थः स्वयं न्ह्यवः हे वया लः काःवयेगु लैय् दना च्वन’ वं तँ

पिकया वयात व्वाःबिल - “अरे, कुलयात लज्जित याइम्ह ! थः न्ह्यवः वया लाछिं मलाछिं दै वया च्वन । यदि जुजुं स्यूसा जिपिं सकसियां भिं जुइ मखुगु जुइ, जिमित स्याइगु जुइ ।” थुलि धया वं न्यतालय् मुइक्क दाल । वयागु ल्हाया क्वे त्वःधुल । अले “ध्वला लुंयागु मूर्ति खनि” धका सिइका न्हिला व लः काः वंपिंथाय् वना धाःवन - “जि गुलि ध्वाढम्ह का, जिगु ज्या स्व, जिमि म्हचाय् धका भाःपिया वयात न्यतालय् दाये लात । ध्व जिमि म्हचाय्या न्ह्योने छु नि छु ? बेकारय् ल्हाः जक स्याके लात ।” वयात भुना राजदूततय्सं न्यन - “छं सुयागु बारे धया च्वनागु, जिमि म्हचाय् थ्वसिबे तःच्वतं बांला धका ?”

मदराजया म्हचाय् प्रभावतीया बारे कया धयागु खः । थुगु रूप वया न्ह्योने भिंखुब्बय् छव्वति नं मग्यं ।”

इपिं लय्ताल । अले लाय्कु ध्वाखाय् थ्यंकः वना सूचना बिया धाय्के छवत - “ओक्काक जुजुया दूतत ध्वाखाय् थ्यंकः वया च्वंगु दु ।” जुजुं आसनं दना वया दना दना हे धाल - “सःति ।” इपिं दुहाँ वल अले जुजुयात प्रणाम याना धाल- “महाराज ! जिमि जुजुं छपिनिगु कुशलक्षेमया खँ न्यना हःगु दु ।” इमित सत्कार सम्मान याना माने यात । अले इमिके छाया वयागु धका खँ न्यनेवं धाल - “जिमि जुजुया सिंहस्वर पुत्र धयाम्ह कुशकुमार दु । जुजुं वयात राज्य बिइगु इच्छां जिमित छपिनिथाय् छवया हःगु खः । थःम्ह म्हचाय् प्रभावती वसपोलयात बिया बिज्याहूँ, थुगु लुंयागु मूर्ति उपहारस्वरूप स्वीकार याना बिज्याहूँ ।” थुलि धया उगु मूर्ति जुजुयात बिल । वं नं थथे बिचाः यात, “थजाम्ह जुजुलिसे सम्बन्ध तये दइगु जुल” धका लय्ताया वं उकियात स्वीकार यात ।

अनंलि दूततय्सं धाल - “महाराज ! जिपिं विलम्ब याना च्वने मखुत । जिपिं वना जुजुयात म्हचाय्मचा दत धका खबर कंवने मानि । वसपोल बिज्याना काः बिज्याइ ।” वं “ज्यू” धया इमित सत्कार याना बिदा बिया छवत । इपिं वना जुजु व लानियात खबर ब्यूवन । जुजुं तःसकं भव्यतालं कुसावती पिहाँ वना छसिंकथं सागल नगरय् थ्यंकः वन । मद जुजुं लसकुस याना नगरय् दुकया आपालं सत्कार यात । शीलवती देवी थःगु पाण्डित्यया कारणं बिचाः यात - “सुनां छु स्यू, छु जुइ छु जुइ” वं छन्हु निन्हु लिपा मदराजयात धाल - “महाराज ! जित भौ मयजू जुइम्हसियागु ख्वाः स्वये मास्ति वल ।” वं “ज्यू” धया स्वीकार यात अले वयात सःतके छवत । सकतां तिसा वसतं छायापिया तःम्ह व धाइमापिसं भुंका प्रभावती वया ससःमां जुइम्हसित नमस्कार याःवल । वं वयात खनेवं बिचाः यात - “थुम्ह म्हचाय्मचा रूप दया बांलाम्ह खः । जिमि काय् जुलसा करूप जुया बांमलाम्ह खः । यदि थ्वं जिमि काय्यात खन धाःसा व छन्हु नं मच्चंसे विस्यूं वने फु । जिं छुं उपाय यायेमाः ।” वं मदराजयात सम्बोधित याना धाल - “महाराज ! छपिनि म्हचाय् जिमि काय्यात ल्वः जू । परन्तु जिमिगु कुलय् छगू थजागु परम्परागत नियम दु । यदि उगु नियम पाले याये फःसा जिमिसं ध्वयात व्वना यंके ।”

“व छु नियम खः ?”

“जिमिगु बंशय् गुबलेतक प्वाथय् दइ मखुनि, उबलेतक भातया ख्वाः स्वये दइ मखु ।”

जुजुं म्हचाय्याके न्यन - “छु थथे याये फुला ?” वं लिसः बिल “फु, तात !” अनंलि ओक्काक जुजुं मद जुजुयात आपालं सम्पत्ति उपहार बिल अले वयात व्वना यंकल ।^{१६} मद जुजुं नं तःसकं भव्यतालं बांलाक म्हचाय्मचायात बिदा बिया छवत । ओक्काक जुजुं कुसावती थ्यंका नगरयात बांलाक समाये याना, सकसितं बन्धनं मुक्त याना काय्यात राज्याभिषेक याना प्रभावतीयात महारानी याना बिल । आवंलि

१६. नेवातय् प्राचीन परम्पराकथं भौमचा काःवनेबले मिजमचा मवे मांबौपिं वना काः वनेगु चलन दुगु शायद थ्व हे परम्पराया प्रतीक मखुला ? अनु. ।

कुस जुजुयागु आज्ञा चले जुइगु जुल धका घोषणा याकल । जम्बुद्वीप छगुलिं च्वंपिं जुजुपिसं थथःपिनि म्हचाय्मस्त कुस जुजुयाथाय् छवया हल, गुपिनि मिजँमचात दु, इमित जुजुलिसे मैत्री (सम्बन्ध) स्थापित यायेया नितिं इमित सेवकया रूपय् छवया हल । बोधिसत्त्वयाथाय् आपालं प्याखँम्बःत दत अले वं तःसकं बांलाक भव्यतालं राज्य याना च्वन । अथेनं वं प्रभावतीयात न्हिने ख्वाः स्वये मखं अले प्रभावतीं नं वयात स्वये मखं । निम्हं छम्हं मेम्हसितं बहनि जक नाप लाये दुगु जुल । उगु इलय् प्रभावतीया शरीर-प्रभा प्रभा हीन जुया वन । बोधिसत्त्व नं शयनागारं चान्हे हे पिहाँ वये माःम्ह जुल । छुं दिननिसें वया नं प्रभावतीयात न्हिने ख्वाः छको स्वये मास्ति वल । वं मांम्हसियात धाल । मांम्हं “मज्यू” धया “छं आः थथे थथे बिचाः याये म्वाःनि । गुबलेतक छम्ह काय्मचा दइ मखुनि उबलेतक पिया च्वं” धाल । वं बरोबर पिरे यात । “अथेसा किसिगलय् वना किसिमागःया रूपय् च्वना च्वं । जिं वयात व्वना हये । वयात मिखाय् गाक्क स्वया का । परन्तु थत थःम्हं प्रकट याना क्यने मते ।” वं “ज्यू” धया स्वीकार यात अले किसिगलय् वन । राजमातां हस्तिमंगल याका, प्रभावतीयात धाल – “वा, छं स्वामीया किसित स्ववने नु ।” अनंलि वयात व्वना यंका अन क्यनेयंका धाल – “थुम्ह फलानागु नांयाम्ह किसि खः, अले थ्व फलानाम्ह नांयाम्ह ।” उगु इलय् माजुया ल्यूल्जू वना च्वंम्ह प्रभावतीया जनुफातय् जुजुं किसियागु खिं कयका हल । वं तँ पिकया, उत्तेजित जुया धाल – “जुजुयात धया छंगु ल्हाः त्वाः ल्हाका बिये ।” राजमातां वयात मिखाभाय् यार्यां वयागु जनुफातय् उसि उसि यात । जुजुं हानं वयात स्वये मास्ति वय्कूबले सलगलय् सल गइम्हसिया रूप धारण याना च्वंबले नं वं वयात सलखिं कयकल । उगु दिनय् नं राजमातां तँ कुलुम्हसित शान्त याना बिल ।

हानं छन्हु प्रभावतीया नं बोधिसत्त्वयात स्वयेगु इच्छा जुल । वं थःम्ह मांजुयात धाल । मांजुम्हं “मज्यूनि, थथे इच्छा याये म्वाःनि” धाल । व बारम्बार पिरे याना च्वन । अनंलि वं धाल – “अथेसा कन्हे जिमि काय् चाःह्यू वनी, छं झ्यालं वयात स्व ।” थुलि धया कन्हेखुन्हु नगर समाये याके बिल अले जयम्पतिकुमारयात राजभेष पुंका, किसिम्हय् तथा नगर प्रदक्षिणा याकल । अले प्रभावतीयात व्वना हया झ्यालय् च्वना धाल – “थःम्ह स्वामीया शरीर-शोभा स्व ।” व लय्ताल, “जित ल्वःम्ह हे भात दत” धका ।

परन्तु उगु दिनय् बोधिसत्त्व किसिमागः जुया जयम्पतिया ल्यूने फेतुना च्वंगु खः । थःके दुगु संकल्प कथं प्रभावतीया पाखे स्वस्वं वयात किसियागु क्रीडा क्यनेगु त्वहः तथा मनोवाञ्छित क्रीडा क्यनेगु यात । किसि वनेवं राजमातां प्रभावतीयाके न्यन – “छं थःम्ह भातयात खन ला ?”

“खना, आर्ये ! परन्तु वया ल्यूने फेतुना च्वंम्ह मनु साप हे हिसि म्दुम्ह खनि । जित स्वया किसितय्त यथःथे याना क्यन । थजाम्ह अभाग्यीम्ह मनूयात जुजुया ल्यूने छाया फेतुइका तयागु ?”

“ल्यूनेपाखें जुजुयात रक्षा याना तये माःगुलिं ।”

वं बिचाः यात – “थुम्ह किसिमागः तःसकं निर्भयम्ह खः । जुजुयात नं जुजु धका ल्याखे मग्यंकु । लाःसा कुशराजा थ्व हे जकं मखुला ? निश्चय नं व कुरूपम्ह जुइमाः उकिं जित मक्यंगु ।”

वं धुसिम्ह च्योनीया न्हाय्पनय् स्वां पुल – “हूँ, स्व हूँ । न्ह्योने आसनय् फेतुना च्वंम्ह जुजु खः ला अथवा ल्यूने फेतुना च्वंम्ह जुजु खः” स्वया वा ।”

“जिं गथे याना सिइकेगु ?”

“यदि व जुजु खःसा किसिया म्हं न्हापां कुहाँ वइ । थुगु चिन्हं छं सिइका का ।”

व वना छथाय् लिक्क दना स्वया च्वन । वं बोधिसत्त्वयात न्हापां कुहाँ वःगु खन अले जयम्पति लिपा कुहाँ वःगु खन । बोधिसत्त्व नं उखे थुखे स्वबले धुसियात खंबले वं थुगु कारणं वःगु धका सिइका

काल । वयात सःता थुगु खँ कने मते धका क्वातुकक धया बिदा बिया छवत । वं वना धाल - “न्ह्योने फेतुना च्वंम्ह न्हापां कुहाँ वल ।” प्रभावती वं धाःगु खँय् विश्वास यात ।

जुजुं वयागु ख्वाः स्वये मास्ति वया हानं मांयात धाःवन । वयात गनां गने मफुसेलि धाल - “का सा, का भेष बदले याना उद्यानय् हूँ ।” व उद्यानय् थ्यंका पुखुली ककु तक लखय् कुहाँ वना पलेस्वाँ हलं त्वःपुया च्वं च्वन । अले ह्वया च्वंगु पलेस्वाँ नं ख्वाः किका सुपिला च्वन । वया मांम्ह नं प्रभावतीयात व्वना उद्यानय् वल अथे वं वयात “थ्व सिमा स्व, भंगःपंछित स्व, मृगत स्व” धाधां भुले यायां पुखू सिथय् छवया बिल । वं न्याथी प्रकारया पलेस्वाँ ह्वया त्वःपुया च्वंगु उगु पुखू खंबले मोल्हुइगु इच्छा जुल । व परिचारिकापिं व्वना पुखुली कुहाँ वना म्हिता च्वंबले उगु ह्वया च्वंगु पलेस्वाँ स्वयेगु इच्छां ल्हाः न्ह्यज्याकल । उगु इलय् जुजुं पलेस्वाँ दहँ चिइका “जि कुस जुजु खः” धया वयात ल्हातं क्वातुकक ज्वन । वं वयागु ख्वाः खनेवं चिच्चाय्दंक “यक्षं जित ज्वन” धका हाला अन हे बेहोश जुल । जुजुं वयागु ल्हाः त्वःता बिल । वया होश वयेवं वं बिचाः यात “जित कुस जुजुं ल्हातं ज्वन । थ्वं हे किसिगलय् व सलगलय् जित खिं कय्का हःगु खः । थ्वं हे किसिम्हय् ल्यूने च्वना जित हाय्कूगु खः । जित थजाम्ह कुरूपम्ह बांमलाम्ह भात छु यायेत ? जि म्वाना च्वंसा मेम्ह भात दय्के ।” थुलि बिचाः याना वं थः नापं वःपिं अमात्यपितं सःता धाल - “जिगु यान तयार या । थौं हे वने ।” इमिसं जुजुयात धाःवन । जुजुं बिचाः यात - “यदि मछूवल धाःसा वयागु नुगःचु हे पँम्हुइ फु । थ्वयात छवया बिये माल । थ्वयात हानं थःगु बलं व्वना हये ।” वं वयात वनेत अनुमति बिल । व बौया नगर थःछेँ वन । बोधिसत्त्व नं उद्यानं नगरय् वना बांलाक समाये याना तःगु दरबारय् वल । वं बोधिसत्त्वयात पूर्वजन्मयागु प्रार्थनाया कारणं कामना मयाःगु खः अले बोधिसत्त्व नं थःगु पूर्वजन्मय् याना वःगु कर्मया फलस्वरूप कुरूप जूम्ह खः ।

निगूगु अतीत कथा

न्हापाया इलय् वाराणसी ध्वाखासिया गामय् च्वय्या गल्ली व क्वय्या गल्ली निगू परिवार च्वं च्वंगु दुगु जुया च्वन । छगू परिवारय् निम्ह मिर्जमचात दु, अले मेगु परिवारय् म्हचाय्मचा छम्ह जक दु । मिर्जमचात निम्ह मध्ये बोधिसत्त्व चिधिम्ह किजा खः । उम्ह मिसामचा तःधिकम्हसित विवाह याना बिल । किजाम्ह मचार्थे जुया तःधिक दाजुम्हसिथाय् तुं च्वं च्वन । छन्हया दिनय् उगु छेँय् सासाःगु मालपुवा छुत । बोधिसत्त्व जंगलय् वन । वयागु भाग मालपा छखे तया बाकी इना नल । व हे इलय् प्रत्येकबुद्ध भिक्षाया नितिं छेँय् थ्यंकः बिज्यात । बोधिसत्त्वया भोतं “किजाभोतया नितिं मेगु मालपा छुना बिये धका बिचाः याना वयागु भाग कया यंका प्रत्येकबुद्धयात दान बिल । बोधिसत्त्व नं व हे इलय् जंगलं त्वाक्क थ्यंकः वल । भोतम्हं वयात धाल - “स्वामी ! प्रसन्न जुया बिज्याहूँ । छंगु भाग मालपा प्रत्येकबुद्धयात बिया छवया ।” वं लिसः बिल - “थःपिनिगु भाग नया जिगु जक बिया छवत । आः छु यायेगु ?” धका तँ पिकया ब्वाय् वना प्रत्येकबुद्धयाके च्वंगु पात्रं मालपुवा लिकाल । भोतम्हं थः मांया छेँय् ब्वाय् वना अनं न्हूगु ताजागु चम्पक स्वाँधे जाःगु घ्यलं पात्र जाय्का बिल । उकिं जः पिहाँ वल । वं उकियात स्वया प्रार्थना यात - “भन्ते ! गन गन जि जन्म जुइ, अन अन जिगु शरीर जाज्वल्यमानम्ह जुइ दयेमा, जिं बांलागु रूप दुम्ह जुयेमा, थुम्ह असत्पुरुषलिसे छथाय् च्वने म्वालेमाः ।” थःगु थुगु पूर्व प्रार्थनायागु कारणं वं वयात मय्कूगु खः । बोधिसत्त्व नं व उगु मालपुवा उगु पात्रय् तया प्रार्थना यात - “भन्ते ! चाहे थुम्ह सच्छिद्रगू योजन तापाक च्वंवंम्ह जूसां जिं थ्वयात हया थःम्ह चरण सेविका दय्के फयेमा ।” उगु इलय् वं तँ पिकया पात्रं मालपुवा लितकाःगु पूर्वकर्मया प्रभावं व कुरूप जूम्ह खः । प्रभावती लिहाँ वनेवं व शोकाकूल जुम्ह जुल । थीथी परिचर्या मेमेपिं मिसापिसं यात नं वयात चित्त बुझे याये मफुत । वयात

प्रभावती मदुगु छँ शून्य शून्यथें च्वन । “आः ला व सागल नगरय् थ्यंकः वन जुइमा” धका बिचाः याना वं सुथ न्हापानं हे मांयाथाय् वना धाल - “मां ! जिं प्रभावतीयात सःता व्वना हये, छपिसं राज्य याना च्वना बिज्याहुँ” धया वं न्हापांगु गाथा धाल -

“इदं ते रटुं सधनं सयोगं, सकायुरं सब्बकामूपपन्नं ।
इदं ते रज्जं अनुसास अम्म, गच्छामहं यत्थ पिया पभावती”ति” ॥

“ध्व छंगु हस्ति (किसि)-योग सहितगु अले न्याथी राजचिन्ह सहितगु यः ताय्के बहःगु वस्तुतय्सं परिपूर्णगु राष्ट्र खः । मां ! छं थुगु राज्ययात अनुशासन याना बिज्याहुँ । जि गन जिमि यःम्ह प्रभावती दु, अन वने त्यना ।”

वं वयागु खँ न्यना धाल - “तात ! अप्रमादी जु । मिसात धयापिं आपालं अशुद्धाशयपिं (मभिंगु विचार याइपिं) जुइ यः ।” अनलि वं लुंयागु बाताय् थीथी प्रकारयागु सासाःगु भिभिंगु भोजन तथा धाल - “ध्व लैय् न” धया बिदा बिया छ्वत । वं व ज्वना वया मांयात प्रणाम यात अले स्वको प्रदक्षिणा यात । अले “म्वाना च्वन धाःसा दर्शन याः वये” धया शयनागारय् वना न्याथी प्रकारया आयुध भेरे याना भोजनया बाता ज्वना द्वःच्छि दांया प्वः ज्वना, कोकनन्द वीणा ज्वना, नगरं पिहाँ वना लैय् न्यासि वन । उम्ह महाबलवान्, महाशक्तिशालीम्ह, निहने तक न्येय्गू योजन तक न्यासि वना भोजन यात अले हानं बान्हिं लिपा मेगु न्येय्गू योजन वना छन्हु हे सच्छिगू योजन न्यासि वन । सन्ध्या इलय् मोल्हया व सागल नगरय् दुहाँ वन । व नगर दुहाँ वसेंसिं वयागु तेजया प्रभावं प्रभावती शय्याय् गोतुला च्वने मफुत, कुहाँ वया बैय् गोतुला च्वन । त्यान्हया थकित जूम्ह बोधिसत्त्वयात गल्ली वना च्वंम्ह छम्ह मिसां खना सःता छँय् फेतुइकल अले तुति सिका खाताय् थ्यन । वया न्ह्यः वया च्वंबले जा थुल अले अन जा नकल । वं लय्ताया वयात लुंयागु बातासहित द्वःच्छि दां बिल । अले न्याथी आयुध अन हे तथा “जि छथाय् वने मानी” धया वीणा ज्वना हस्तिशालाय् थ्यंकः वन । अन वं किसिमागःतय्त धाल - “थौं जित थन च्वने व्यु, जिं गन्धर्वया ज्या म्ये हाले ।” किसिमागःतय्गु स्वीकृति कया छखेलिकक गोतुला च्वन अले त्यान्हगु तनेवं वीणा पिकया “सारा नगरवासीपिसं तायेमा” धका संकल्प याना वीणा वादन याना म्ये हाल । प्रभावती बैय् गोतुला च्वंबले थुगु सः ताया ‘थुगु वीणाया सः सुं मेपिनिगु जुइ हे फइ मखु, निःसन्देह कुशराजं जित काःवल’ धका सिइका काल । मदुराजं नं उगु सः ताया बिचाः यात - “ध्व अत्यन्त मधुरगु स्वर खः । कन्हे ध्वयात सःतके छ्वया गन्धर्वया ज्या याके माल ।”

बोधिसत्त्वं बिचाः यात - “थन च्वनां प्रभावती नाप लाइ मखु, ध्व थाय् ठीक मजू ।” व सुथ न्हापानं दना म्हिग जा नकूथाय् वना अन हे सुथेया जा नया, वीणा तथा, जुजुया कुम्हाःयाथाय् वना वयाम्ह शिष्य जूवन । अन वं छन्हया दुने हे छँय् जाय्क चाया थलबल भरे याना बिल । अले धाल - “आचार्य ! थलबल दय्का बियेला ?”

“दय्कि, तात !”

वं छरवारा चा घःचा बोने तथा घःचा हिइकल । छको हिइकूगु घःचा मध्यान्ह तक दि हे मदचूसे चाःहिला च्वन । वं थीथी प्रकारयागु तःगवःगु चिरवःगु थलबल दय्का बिल । अले प्रभावतीया नितिं थलबल दय्कूबले थीथी प्रकारयागु चित्र किया दय्का बिल । बोधिसत्त्वया अभिप्राय सफल जुइ । वं “उपिं चित्रत केवल प्रभावती जक खनेमा” धका संकल्प यात । दक्क थलबल यंका उना छँय् जाय्का बिल । कुम्हाःनं थीथी प्रकारयागु थलबल ज्वना लाय्कू दरबारय् वन । जुजुं वयात खना न्यन- “थुपिं सुनां दय्कूगु खः ?”

“जिं, देव !”

“ध्व छं दय्कूगु मखु धका जिं स्यू, धा, सुनां दय्कूगु ?”

“देव ! जिमि शिष्यं ।”

“व छंम्ह शिष्य मखु । छंम्ह गुरु खः । वयाके ज्या स्यना का । आर्वलि वयात जिमि म्हचाय्पिनि नितिं थलबल दय्के ब्यु । वयात थुगु द्वःच्छि दां बिया ब्यु ।”

थुकथं वयात द्वःच्छि दां बियेधुंका वं हुकुम बिल, - “थुपिं चिचिधंगु थलबल जिमि म्हचाय्पितं बिइ यंकि ।” वं इमिथाय् बिइ यंकल अले धाल - “थुपिं म्हितेत चिचिधंगु थलबल खः ।” इपिं सकलें वया काःवल । कुम्भकारं प्रभावतीया नितिं दय्का तःगु बुत्ता दुगु थलबल वयात बिइ यंकल । वं थलबल कया स्वबले वं उकी थःगु व धुसियागु चित्र खना ‘ध्व मेपिसं दय्कूगु मखु, कुश जुजुं हे दय्कूगु खः’ धका सिइका काल । वं तें पिकया धाल - “जित म्वाः, सुयात माल वयात बिये यंकि ।” वया केहेपिसं ख्या याना धाल - “शायद छु सम्भे जुल ‘थुपिं कुशराजां दय्कूगु’ धका । ध्व कुशराजं मखु, थुपिं कुम्हानं हे दय्कूगु खः ध्व का ।” वं, वं हे दय्कूगु खँ व व वयाच्वंगु खँ इमित मकं । कुम्हानं बोधिसत्त्वयात द्वःच्छि दां बिया धाल - “तात ! जुजु छ खना प्रसन्न जुल । आर्वलि जुजुया म्हचाय्पितं थलबल छं हे दय्केगु या । जिं व थलबलत इमि नितिं ज्वना वने ।”

वं “थन च्वनां प्रभावतीयात नाप लाये खनी मखु” धका सिइकल । वं द्वःच्छि दां वयात हे बिया जुजुया पंयागु ज्या याइम्हसिथाय् वना वया शिष्य जूवन । वं प्रभावतीया नितिं पंखा दय्का बिल अले उकी श्वेतछत्र (जुजुपिनि राज चिं) तया अनेकवस्तु व जनतापिं मुना च्वंगु चित्र च्वया, छखेलिक्क प्रभावती दना च्वंगु बांलागु चित्र च्वल । उगु पंयागु ज्या याइम्हं उगु पंखा व वं दय्का ब्यूगु मेमेगु सामानत ज्वना लाय्कु दरबारय् वन । जुजुं खना न्यन - “सुनां दय्कूगु ?” न्हापार्थे छसिंकथं न्यने कने यायेधुंका जुजुं द्वःच्छि दां बिया धाल - “थुपिं पंया सामानत जिमि म्हचाय्पितं बिइ यंकि ।”

वं नं बोधिसत्त्वं प्रभावतीया नितिं दय्का तःगु पंखा वयात हे बिइ यंकल । उकी कया तःगु चित्रत नं मेपिं सुनानं खंके मफुगु खः । प्रभावती खना ‘ध्व जुजुं हे दय्कूगु खः’ धका सिइका तें पिकया बँय् बस्वाना धाल - “सुयात माः कया यंकि ।” मेपिं (केहेपिं) व खना हररं न्हिल । पं ज्या याइम्हं द्वःच्छि दां कया यंका बोधिसत्त्वयात बिइ यंकल ।

वं उगु थाय् नं थःत मज्यूगु खंका द्वःच्छि दां वयात तुं बिया अनं नं वन । व जुजुया गथु (मालि) याथाय् वना वयाम्ह शिष्य जुया थीथी प्रकारयागु स्वांमा हना प्रभावतीया नितिं थीथी प्रकारयागु चित्र दुगु स्वांमा हन । गथुं स्वांमा ज्वना लाय्कु दरबारय् वन । जुजुं खना न्यन - “थुपिं स्वांमा सुनां हंगु ।”

“जिं, देव !”

“छं हंगु मखु धका जिं स्यू, धा, सुनां हंगु ?”

“देव ! जिमि शिष्यं ।”

“व छिमि शिष्य खइ मखु । व छिमि गुरु खः । वयाके ज्या स्यना का । आर्वलि वं जिमि म्हचाय्पिनि नितिं स्वांमा हंके ब्यु । वयात द्वःच्छि दां बिइ यंकि ।”

अले वं हुकुम बिल - “थुपिं स्वांमात जिमि म्हचाय्पितं बिइ यंकि ।” बोधिसत्त्वं प्रभावतीया नितिं हना ब्यूगु स्वांमा वयात हे बिइ यंकल । वं उकी अथे हे थःगु व जुजुयागु चित्रसहित थीथी प्रकारयागु चित्रत खन अले ‘ध्व जुजुं हे दय्कूगु’ धका सिइका बँय् वांछवया बिल । मेपिं केहेपिसं वयात न्हापार्थेतुं ख्या याना हाय्का हररं न्हिल । गथुं नं द्वःच्छि दां कया यंका बोधिसत्त्वयात बिइ यंका उगु खँ कन ।

वं उगु थाय् नं थत मत्वःगु खन अले द्रःच्छि दां वयात तुं बिया अनं जुजुया भान्छाघरय् ज्या याइम्हसिथाय् वना वया शिष्य जूवन । छन्हुया दिनय् भान्छें जुजुया नितिं भोजन यंका च्वंबले बोधिसत्त्वयात नकेत क्वें क्वें दुगु ला बिल । वं उगु क्वेंला थपायसकं हवाला हवाला बास वय्क दय्कल कि सारा नगर छगुलिं उकिया गन्ध फैले जुल । जुजुं उकिया गन्ध नं ताया न्यन - “छु भान्छाघरय् मेमेगु ला नं दय्कागु दु लाकि छु ?”

“मदु, देव ! खः, जिं थःम्ह शिष्यमचायात क्वेंला दाय्का नयेत बियागु खः । व उकिया हे गन्ध खः ।”

जुजुं व काय्के छवया भतिचा म्यें तया स्वत । उगु इलय् म्यें (जिह्वा) इन्द्रियय् द्रःच्छिगु गुणा रस सवा वल । जुजुं रस-तृष्णाया बशय् लाना द्रःच्छि दां बिया हुकूम बिल - “आर्वलि थःम्ह शिष्यया पाखें जित व जिमि म्हचाय्पितं भोजन दय्के बिया छं जिगु नितिं हया ब्यु अले वं जिमि म्हचाय्पितं यंके ब्यु ।” भुतू सुवानं वना धाल । वं वयागु खं न्यना थःगु संकल्प पूर्वंगु भाःपिल । आः जुलसा जिं प्रभावतीयात स्वये खनिगु जुल । वं लय्ताया उगु द्रःच्छि दां वयात तुं बिल अले कन्हेखुन्हु भोजन दय्का जुजुया नितिं भोजनया थल (खानदानी) विइके छवया जुजुया म्हचाय्पिनि नितिं खमुली भोजन तया थःम्हं कुबिया प्रभावतीया निवासस्थानय् थहाँ वन । वं वयात खमु कुबिया दरबारय् थहाँ वया च्वंगु खना विचाः यात - “ध्वं थःगु नितिं अयोग्यगु, नोकर चारकतय्सं याइगु ज्या याना च्वन । यदि जि न्वं मवासे सुम्क च्वन धाःसा ध्वं जि यः धका सम्भे जुइ, अले गनं मवंसे जित स्वस्वं थन हे च्वं च्वनी । थ्वयात ब्वःबिया, लाक्वपाक्व धया छगू मिनेट नं थन तय्के मब्बूसे बिसिकः छवये माल ।” वं खापा बच्छि चाय्का छपा ल्हाः खापाय् तया मेगु ल्हाः खग्वलय् तया निपुगु गाथा धाल -

“अनुज्जुभूतेन हरं महन्तं, दिवा च रत्तो च निसीथकाले ।

पटिगच्छ त्वं खिप्पं कुसावतिं कुस, निच्छामि दुब्बण्णमहं वसन्तन्ति” ॥

“हे महाराज ! छं तमप्यंगु चित्तं चान्हिं थुगु इयातुसे च्वंगु खमुं कुबिया तःसकं दुःख कष्ट सिया च्वन । हे कुशराज ! छ याकनं कुसावती हे लिहाँ हूँ । जि छ बांमलाम्ह दुर्वर्णम्हसित थन च्वना च्वंगु स्वये मयः ।”

प्रभावतीयाके खं न्यने दया व लय्ताल । वं स्वपु गाथात धाल -

“नाहं गमिस्सामि इतो कुसावतिं, पभावती वण्णपलोभितो तव ।

रमामि महस्स निकेतरम्मे, हित्वान रटुं तव दस्सने रतो ॥

“पभावती वण्णपलोभितो तव, सम्मूळ्हरूपो विचरामि मेदिनिं ।

दिसं न जानामि कुतोम्हि आगतो, तयम्हि मत्तो भिगमन्दलोचने ॥

“सुवण्णचीरवसने, जातरूपसुमेखले ।

सुस्सोणि तव कामा हि, नाहं रज्जेन मत्थिको’ति” ॥

“जि थनं कुसावती वने मखु । हे प्रभावती ! जि छंगु वर्णरूपय् प्यपुना च्वनाम्ह खः । जि छंत स्वयेगुली तःसकं न्ह्याइपु ताय्का च्वनाम्ह जुया थःगु राष्ट्र त्याग याना न्ह्याइपुसे च्वंगु मइ राष्ट्रय् न्ह्याइपुका च्वने ।”

“हे प्रभावती ! जि छंगु वर्णरूपय् प्यपुना अतिकं मोहित जुया पृथ्वीस चाःहिला जुया च्वनाम्ह खः । जि गनं वयागु खः, व दिशा हे जिं मस्यू । हे मृगनयनी ! छं जित पागल याना बिल ।”

“हे लुंयागुथें जाःगु वस्त्र पुना तःम्ह ! हे लुंयागु मेखला दुम्ह ! हे बांलागु खम्पा दुम्ह ! छंगु कामनाया कारणं जित राज्ययागु अपेक्षा मंत ।”

थथे धाःबले वं बिचाः यात - “जिं ध्वयात लाक्वपाक्व ब्वःबिल धाःसा नुगः मछिंका पश्चाताप चाइ परन्तु ध्वं ला अनुरागयागु भाषां न्वंवाना च्वन । यदि वं ‘जि कुशराज खः’ धया जित ल्हाः ज्वंवल धाःसा वयात सुनां पने फइ ? सुनानं ध्व खँल्हाबल्हा मताय्मा ।” थथे मती तया वं खापा तिना चुकः तया दुने च्वं च्वन । वं नं जायागु खमु दिका जुजुया म्हचाय्पित भोजन याकल । प्रभावती धुसियात छ्वया “हुं, कुशराजं थुया तःगु जा कया हति ।” वं कया हया धाल - “न ।” वं धाल - “जिं वं थुया हःगु जा नये मखु । छं नया छंगु भाग जा थुया जित हया ब्यु । कुशराज वया च्वंगु खँ सुयातं धाये मते ।” अनं लिपानिसें धुसियागु भाग जा वं नया थःगु भाग जा वयात नकल । कुशराजं नं अबलेनिसें वयात मखंसेली वं बिचाः यात - “जिं प्रभावतीया मनय् जिप्रति स्नेह दु वा मदु धयागु सिइका कायेत परीक्षा याना स्वये माल ।” व जुजुया म्हचाय्पित भोजन याकल अले जा कुबिया वःगु खमु ज्वना प्रभावतीया कोथा न्हयोने पला च्वदचय्का थलबल घालं घुलुं न्याय्का थुनां चुइक दःम्हथें जुया गोतूवन । व दःगु सः ताया प्रभावती मैयां खापा चाय्का जा कुबिया हःगु खमु फःपुला थलबल छ्चालब्याल जुया च्वंगु खना बिचाः यात - “थुम्ह सारा जम्बुद्वीपय् श्रेष्ठम्ह राजा खः । जिगु कारणय् दुःख सिया च्वन । सुकुमार जूगुया कारणं जाया खमु झ्यातुया गोतूवन । ध्व म्वानिला सितला ?” वं कोथां पिहाँ वया वयागु सासः ल्हाःगु सिइकेत ककु तःहाक याना ख्वालय् दिका स्वल । वं नं म्हुतुइ जाय्क ई तया वयागु म्हय् लाका बिल । अले वं वयात लाक्वपाक्व धया ब्वःबिया कोथाय् तुं दुहाँ वना खापा बापा चाय्का बापा तिना थुगु गाथा धाल -

“अब्भूति तस्स भो होति, यो अनिच्छन्तमिच्छति ।
अकामं राज कामेसि, अकन्तं कन्तुमिच्छसी’ति” ॥

“हे महाराज ! गुम्हसिनं मयःम्हसित चाहना याना च्वनी, वयागु परिहानि जुइ । हे राजन् ! छं कामनाया कारणं स्वयं कुरूपम्ह जुया नं छंत कामना याइ मखुम्ह बांलाम्ह मयजुयात इच्छा याना च्वन ।”

वं वलिसे अनुरक्त जूगुया कारणं लाक्वपाक्व ब्वः ब्युसां, गिजे याना परिहास याःसां पश्चाताप मचासे मेगु गाथा धाल -

“अकामं वा सकामं वा, यो नरो लभते पियं ।
लाभमेत्थ पसंसाम, अलाभो तत्थ पापको’ति” ॥

“कामना याःम्ह जुइमा वा मजुइमा, गुम्ह मनूयात वया यःम्ह लाभ जुइगु खः, व लाभ प्रशंसा याये बहः जू । लाभ मजुइगु बांमला ।”

वं अथे धाःसां नं लिफः हे मस्वसे छाःगु वचन ल्हाना वयात बिसिकः छ्वयेगु बिचाः तया धाल -

“पासाणसारं खणसि, कणिकारस्स दारुना ।
वातं जालेन बाधेसि, यो अनिच्छन्तमिच्छसी’ति” ॥

“गुम्हसिनं थःत मयय्कूम्हसित कामना याना च्वन वं कनिकार धयागु सिं बँय् त्वहँ ल्यें थम्हथें जुइ अथवा फय्यात जालय् प्वः चिइ धका संम्हथें जुइ ।”

ध्व खँ न्यना जुजुं स्वपु गाथात धाल -

“पासाणो नून ते हदये, ओहितो मुदुलक्खणे ।
यो ते सातं न विन्दाभि, तिरोजनपदागतो ॥

“यदा मं भकुटिं कत्वा, राजपुत्ती उदिक्खति ।
आळारिको तदा होमि, रज्जो मदस्सन्तेपुरे ॥

“यदा उम्हयमाना मं, राजपुत्ती उदिक्खति ।
नाळारिको तदा होमि, राजा होमि तदा कुसो’ति” ॥

“हे मूदुलक्षणो ! अवश्य नं छंगु नुगः ल्वहैयागु जुइमा, उकिं हे जिं तःसकं ताःपागु थुगु जनपदय् वया च्वना नं आनन्दयागु अनुभव याये मखंगु ।”

“हे राजपुत्री ! छं गुबलेतक जित ख्वाः खिउँका स्वया च्वनी । उबलेतक जि महाराजया रनिवासयाम्ह भान्छे जुया च्वने ।”

“हे राजपुत्री ! छं गुबले जित ख्वाः चकंका स्वइ उबले जि भान्छे मजूसे कुशराज जुया बिये ।”

वं वयागु खँ न्यना बिचाः यात - “ध्व अत्यन्त अनुरक्त जुया न्वंवाना च्वन । ध्वयात मखुगु खँ ल्हाना थनं न्ह्यात्थे यानासां बिसिकः छ्वया बिये माल ।” वं थुगु गाथा धाल -

“सचे हि वचनं सच्चं, नेमित्तानं भविस्सति ।
नेव मे त्वं पती अस्स, कामं छिन्दन्तु सत्तधा’ति” ॥

“जोतिष्तयगु धापू यदि सत्य खःसा छ जिमि भात गुबले जुइ फइ मखु । चाहे जित न्हेकू थला हे छाय् मबिइमा ।”

जुजुं नं वयागु खँ न्यना वयात विरोध यायां धाल - “भद्रे ! जिं नं थःगु राष्ट्रय् च्वपिं जोतिषिपिके न्यना स्वयेधुन । इमिगु धापू दु, ‘सिंहस्वर कुशराज छम्ह त्वःता छं मेम्ह भात जुइ हे फइ मखु । जि नं थःगु ज्ञानबलं ध्व हे खँ धया च्वनाम्ह खः ।” थुलि धया वं मेगु गाथा धाल -

“सचे हि वचनं सच्चं, अज्जेसं यदि वा मम ।
नेव तुहं पती अत्थि, अज्जो सीहस्सरा कुसा’ति” ॥

“यदि मेपिसं अथवा जिं हे धयागु खँ सत्य खःसा सिंहस्वर दुम्ह कुशराज छम्ह बाहेक छं सुं मेम्ह भात दइ हे मखु ।”

वं वयागु खँ न्यना बिचाः यात - “ध्वयात लज्जित याये फइ मखु । न्ह्यांसा हूँ अथवा च्वं ।” थःगु खापा घ्वाराक्क तिना थतः थःम्ह सुपिल । व नं खमु ज्वना कुहाँ वन । अनं लिपा वं वयात मखन । भान्छेया ज्या याना यक्व दुःख कष्ट सिल । सुथे दना कौला यायेधुंका सिं फायेगु, थलबल सिलेगु, खमुलि तया लः कया हयेगु, अले हानं दचने माःसा बोराय् दचन । सुथ न्हापानं दना यागु क्वाःति दाय्के माःगु, यंके माःगु, नके माःगु । कामरागया कारणं असीमित दुःख सिया च्वन । छन्हु व भोजनशालाया लुखा क्वं वना च्वंम्ह धुसियात खना सःतल । व प्रभावतीयागु भयं वयाथाय् वने ग्याना ब्वाय् वन । वं ब्वाय् न्ह्योने वना धाल - “धुसि !” वं दिना “सु” धका धाल अले धाल - “छंगु सः मताः ।” वं धाल - “हे धुसि ! छ नं छिमि मालिकनी नं तःसकं कठोरपिं खः । थुलिमच्छि समयतक छिमिथाय् च्वनेधुन । कुशलक्षेमया खँ तकं मन्यं । बिइगु ला छु खँ ? का सा अथेसा ध्व खँ थन हे त्वःति । छु छं प्रभावतीयागु चित्त नाइका बिये फुला ?” वं “ज्यू” धया स्वीकार यात । वं वयात यदि छं ध्वयात क्यंका बिये फत धाःसा जिं छंगु धुसि लूगुयात तिसां त्वःपुया मदय्का छंत लूयागु सिखः दय्का बिये” धया वयात लोभे याना न्यापु गाथात धाल -

“नेक्खं गीवं ते कारेस्सं, पत्वा खुज्जे कुसावतिं ।
सचे मं नागनासूरु, ओलोकेय्य पभावती ॥

“नेक्खं गीवं ते कारेस्सं, पत्वा खुज्जे कुसावतिं ।
सचे मं नागनासूरु, आलपेय्य पभावती ॥

“नेक्खं गीवं ते कारेस्सं, पत्वा खुज्जे कुसावतिं ।
सचे मं नागनासूरु, उम्हायेय्य पभावती ॥

“नेक्खं गीवं ते कारेस्सं, पत्वा खुज्जे कुसावतिं ।
सचे मं नागनासूरु, पम्हायेय्य पभावती ॥

“नेक्खं गीवं ते कारेस्सं, पत्वा खुज्जे कुसावतिं ।
सचे मं नागनासूरु, पाणीहि उपसम्फुसे’ति” ॥

“हे धुसि ! यदि किसियागु स्वर्थे जाःगु खम्पा दुम्ह प्रभावती जित स्वल धाःसा जिं कुशावती थ्यनिगु अवस्थाय् छंत लुंयागु सिखः दय्का बिये ।”

“हे धुसि ! यदि किसियागु स्वर्थे जाःगु खम्पा दुम्ह प्रभावती जिलिसे खं ल्हात धाःसा जिं कुशावती थ्यनिगु अवस्थाय् छंत लुंयागु सिखः दय्का बिये ।”

“हे धुसि ! यदि किसियागु स्वर्थे जाःगु खम्पा दुम्ह प्रभावती जित स्वया मुसुक्क न्हिल धाःसा जिं कुशावती थ्यनिगु अवस्थाय् छंत लुंयागु सिखः दय्का बिये ।”

“हे धुसि ! यदि किसियागु स्वर्थे जाःगु खम्पा दुम्ह प्रभावती वं जित थःगु ल्हातं स्पर्श यात धाःसा जिं कुशावती थ्यनिगु अवस्थाय् छंत लुंयागु सिखः दय्का बिये ।”

जुजुयागु खं न्यना वं धाल - “देव ! छपिं बिज्याहूँ । जिं छुं दिनया दुने हे वयात छपिनिगु वशय् तया बिये । जिगु पराक्रम स्वया बिज्याहूँ ।” थुलि धया वं थःगु निश्चय यात अले प्रभावतीयाथाय् वना वं अन कोथा सफा याइम्हर्थे जुया कय्केत ज्युगु चाग्वारा आदि अनं छुं मतल, चिइकल । लाकां (खडाउ) तक नं चिइकल । अले हानं कोथा सफा सुधर याना चिइका, कोथायागु लुखा खलुया दथुइ खःचा छगू तया प्रभावतीया नितिं चिजागु खःचा तया धाःवन - “वा, जिं छंगु छचनय् सि स्वया बिये । वं वयात उकी फेतुइका थःगु खम्पाय् वयागु छचौं दिका भतिचा सि मालेथे वाला स्वया धाल - “अहो ! थ्वयागु छचनय् आपालं सित थात ।” थःगु छचौंनं सित लिक्कया वयागु ल्हातय् तया धाल - “स्वसा ! छंगु छचनय् गुलिमच्छि सित ।” थुकथं वयात यय्क खं ल्हाना वं बोधिसत्त्वयात प्रशंसा यायां थुगु गाथा धाल -

“न हि नूनायं राजपुत्ती, कुसे सातम्पि विन्दति ।
आळारिके भते पोसे, वेतनेन अनत्थिके’ति” ॥

“पक्का नं थुम्ह राजपुत्री ज्याला काये मयःम्ह भुतुसुवा कुशाराज खना न्ह्याइपु मताः जुइ फु ।”

व धुसि खना तँचाल । धुसिं वयात ककु ज्वना दुने घ्वाना पिने खापा तिना बन्द याना यः खाना तःगु नंयागु सिखः ज्वना दना च्वन । प्रभावती वयात ज्वने मफुत । वं खापाया ल्यूने च्वना वयात लाक्वपाक्व धया व्वः ब्युब्युं गाथा धाल -

“न हि नूनायं सा खुज्जा, लभति जिक्काय छेदनं ।
सुनिसितेन सत्थेन, एवं दुब्भासितं भण’न्ति” ॥

“थुकथं दुर्भाषित खँ ल्हाःम्ह धुसिया म्हुतुइ च्वंगु म्ये ज्वःगु शस्त्रं छाया मध्यनेगु ?”

धुसिं नं खापाय् च्वंगु सिखः साला साला हे धाल – “हे अपुण्यवान् ! हे दुर्विनीतम्ह ! छंगु रूप सुयातं छु ज्या वः ? छु छंगु रूप नया जि म्वायेगु ला ?” थुलि धया वं भिंस्वपु गाथाद्वारा बोधिसत्त्वयागु गुण प्रकाशित यायां उम्ह धुसिं गर्जे जुया धाल –

“मा नं रूपेन पामेसि, आरोहेन पभावति ।
महायसोति कत्वान, करस्सु रुचिरे पियं ॥

“मा नं रूपेन पामेसि, आरोहेन पभावति ।
महद्वनोति कत्वान, करस्सु रुचिरे पियं ॥

“मा नं रूपेन पामेसि, आरोहेन पभावति ।
महब्बलोति कत्वान, करस्सु रुचिरे पियं ॥

“मा नं रूपेन पामेसि, आरोहेन पभावति ।
महारद्वोति कत्वान, करस्सु रुचिरे पियं ॥

“मा नं रूपेन पामेसि, आरोहेन पभावति ।
महाराजाति कत्वान, करस्सु रुचिरे पियं ॥

“मा नं रूपेन पामेसि, आरोहेन पभावति ।
सीहस्सरोति कत्वान, करस्सु रुचिरे पियं ॥

“मा नं रूपेन पामेसि, आरोहेन पभावति ।
वग्गुस्सरोति कत्वान, करस्सु रुचिरे पियं ॥

“मा नं रूपेन पामेसि, आरोहेन पभावति ।
बिन्दुस्सरोति कत्वान, करस्सु रुचिरे पियं ॥

“मा नं रूपेन पामेसि, आरोहेन पभावति ।
मज्जुस्सरोति कत्वान, करस्सु रुचिरे पियं ॥

“मा नं रूपेन पामेसि, आरोहेन पभावति ।
मधुस्सरोति कत्वान, करस्सु रुचिरे पियं ॥

“मा नं रूपेन पामेसि, आरोहेन पभावति ।
सतसिप्पोति कत्वान, करस्सु रुचिरे पियं ॥

“मा नं रूपेन पामेसि, आरोहेन पभावति ।
खत्तियोतिपि कत्वान, करस्सु रुचिरे पियं ॥

“मा नं रूपेन पामेसि, आरोहेन पभावति ।
कुसराजाति कत्वान, करस्सु रुचिरे पियं’न्ति” ॥

“हे प्रभावती ! ध्वयात रूपं लना स्वये मते । ध्वयात अतिकं यशस्वीम्ह धका सिइका प्रेम याये माल ।”

“हे प्रभावती ! ध्वयात रूपं लना स्वये मते । ध्वयात अतिकं धनवान्मह धका सिद्धका प्रेम याये माल ।”

“हे प्रभावती ! ध्वयात रूपं लना स्वये मते । ध्वयात अतिकं बलवान्मह धका सिद्धका प्रेम याये माल ।”

“हे प्रभावती ! ध्वयात रूपं लना स्वये मते । ध्वयात अतिकं महान्मह धका सिद्धका प्रेम याये माल ।”

“हे प्रभावती ! ध्वयात रूपं लना स्वये मते । ध्वयात सिंहयार्थे जाःगु सः दुमह धका सिद्धका प्रेम याये माल ।”

“हे प्रभावती ! ध्वयात रूपं लना स्वये मते । ध्वयात अतिकं यद्गुसे च्वंगु सफागु सः दुमह धका सिद्धका प्रेम याये माल ।”

“हे प्रभावती ! ध्वयात रूपं लना स्वये मते । ध्वयात अतिकं गम्भीरगु सः दुमह धका सिद्धका प्रेम याये माल ।”

“हे प्रभावती ! ध्वयात रूपं लना स्वये मते । ध्वयात अतिकं सुन्दर (माकुसे च्वंगु) स्वर दुमह धका सिद्धका प्रेम याये माल ।”

“हे प्रभावती ! ध्वयात रूपं लना स्वये मते । ध्वयात अतिकं कस्तित्थे चाकुगु स्वर दुमह धका सिद्धका प्रेम याये माल ।”

“हे प्रभावती ! ध्वयात रूपं लना स्वये मते । ध्वयात अतिकं सच्छिता प्रकारया ज्याः सःमह धका सिद्धका प्रेम याये माल ।”

“हे प्रभावती ! ध्वयात रूपं लना स्वये मते । ध्वयात क्षत्रिय धका सिद्धका प्रेम याये माल ।”

“हे प्रभावती ! ध्वयात रूपं लना स्वये मते । ध्वयात कुशराजा धका सिद्धका प्रेम याये माल ।”

वं धुसियात ख्यात - “धुसि गर्जे जुया च्वना ला ! आसेलय् छंत यायेगु स्यूका, मौका वल धायेवं छिभि मालिकयागु खँ क्यना बिये ।” वं नं वयात ख्यात - “जिं छंत बचे यायेया नितिं कुशराज वया च्वंगु खँ सुयातं कना मबिया । थौं ला जिं जुजुयात कना हे बिये ।” वं धुसियात तिसकं भाय् याना धाल - “अय्, मेपिसं ताइ ।” बोधिसत्त्वं नं वयात मखनेवं, न्हेलातक जा थुइगु, दचनेगु आदि खँय् दुःख स्यूस्यू च्वनेधुंका बिचाः यात - “जित थ्व छु यायेत माःगु दु ? न्हेलातक च्वना नं छको हे नाप लाः मवः । थ्व तःसकं छाःगु नुगःमह जुया च्वन । दुःसाहसीमह जुया च्वन । जि लिहाँ वना थः मांबौपितं स्वःवने माल ।”

उगु इलय् शक्रं ध्यान तया स्वबले वं वयागु उद्वेगया खँ सिद्धकल । वं बिचाः यात - “न्हेला तक च्वन नं जुजुयात प्रभावती स्वयेगु तकं मौका चू मलात । जिं आः अथे याना बिये गुकिं याना वयात प्रभावती स्वये दयेमा ।” वं मदराजया दूततय्गु रूप धारण याका न्हेमह जुजुपिनिथाय् अलग अलग दूतत छूवया धाय्के छूवत - “प्रभावती कुशराजयात त्वःता थःछेय् वया च्वं च्वंगु दु । वयात काः वा ।” इपिं भव्यतालं नगरय् थ्यंकः वल । इपिं छम्हं मेमहसित म्हस्यूपिं खः अथेसां वःगु खँ मस्यूगु जुया च्वन । छम्हं मेमहसियाके न्यन - “छु छाया वयागु ?” इमिसं थ्व खँ सिद्धवं तँ म्वल “छम्ह मिसायात न्हेमह जुजुयात बिद्धमह ! ध्वयागु अनाचार छको स्व । भीत भंगः लात । ध्वयात ज्वं ।” इमिसं नगर घेरे यात अले

सन्देश बिया छ्वत - "जिपिं सकसितं प्रभावती ब्यु, मखुसा युद्ध या ।" जुजुं सन्देश न्यना थारान्हया भयभीत जुल अले अमात्यपित सःतके छ्वया न्यन - "आः छु यायेगु ?"

"देव ! थुपिं न्हेमं प्रभावतीया नितिं वःपिं खः । थुमित यदि मबिल धाःसा पःखा तछ्चाना दुहाँ वया स्याना राज्य काये" धका हाः वया च्वन । प्यखेरं पःखा तछ्चयाये म्वाकः इमित प्रभावती बिया छ्वया बिज्याहूँ ।"

थुलि धया इमिसं जुजुयात गाथा धाल -

"एते नागा उपत्थद्वा, सब्बे तिड्ढन्ति वम्मिता ।
पुरा मद्दन्ति पाकारं, आनेन्तेतं पभावति'न्ति" ॥

"थुपिं योद्धात तःसकं हारापिं किसिथें जाःपिं खः । थुपिं सकसिनं कवच धारण याना तःगु दु । थुमिसं पःखा तछ्चयाये न्ह्यवः हे इमित प्रभावती यंका बिये माल ।"

जुजुं नं थ्व खँ न्यंबले "यदि जिं छ्मसित प्रभावती बिया छ्वये धाःसा बाकी मेपिं जुजुपिं युद्ध याः वइ । जिं छ्मसित जक बिये मफु । सारा जम्बुद्वीपयाम्ह चक्रवर्ती जुजुयात त्वःता वःगु फलयात भोगे याये माल । थ्वयात न्हेकू त्वाःथला न्हेमं जुजुपित बिया छ्वयेगु ।" थुलि धया वं गाथा धाल -

"सत्त बिले करित्वान, अहमेतं पभावति ।
खत्तियानं पदस्सामि, ये मं हन्तुं इधागता'ति" ॥

"जिं थुमं प्रभावतीयात न्हेकू थला जित स्यायेत वःपिं इपिं जुजुपित बिया छ्वये ।"

जुजुयागु खँ लाय्कू छें छखां फैले जुल । सेविकापिसं प्रभावतीयात धाःवन - "जुजुं छंत न्हेकू थला न्हेमं जुजुपित बिया छ्वइगु जुल ।" व मृत्युया भयं भयभीत जुया, आसनं दना केहेपिलिसें तुं मांयागु कोथाय् थ्यंकः वन । थुगु अर्थयात प्रकाशित यायेत शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

"अवुड्ढहि राजपुत्ती, सामा कोसेय्यवासिनी ।
अस्सुपुण्णेहि नेत्तेहि, दासीगणपुरव्वता'ति" ॥

"कोषेय (रेशम) यागु वस्त्र पुना तःमह लुंयागु ऊनथें जाःमह, ख्वबिं प्याःगु मिखा दुमं राजपुत्री च्योनीत न्ह्यज्याका मांयाथाय् वन ।"

वं मांयाथाय् वना मांयात नमस्कार यायां ख्वख्वं हाहां धाल -

"तं नून कक्कूपनिसेवितं मुखं, आदासदन्ताथरुपच्चवेक्खितं ।
सुभं सुनेतं विरजं अनङ्गणं, छुद्धं वने टस्सति खत्तियेहि ॥

"ते नून मे असिते वेल्लितग्गे, केसे मुदू चन्दनसारलित्ते ।
समाकुले सीवथिकाय मज्जे, पादेहि गिज्जा परिकड्ढिस्सन्ति ॥

"ता नून मे तम्बनखा सुलोमा, बाहा मुदू चन्दनसारलित्ता ।
छिन्ना वने उज्झिता खत्तियेहि, गय्ह धद्धो गच्छति येनकामं ॥

"ते नून तालूपनिभे अलम्बे, निसेविते कासिकचन्दनेन ।
थनेसु मे लम्बिस्सति सिङ्गालो, मातूव पुत्तो तरुणो तनूजो ॥

“तं नून सोणिं पुथुलं सुकोट्टितं, निसेवितं कञ्चनमेखलाहि ।
छिन्नं वने खत्तियेही अवत्थं, सिङ्गालसङ्घा परिकट्टिस्सन्ति ॥

“सोणा धङ्गा सिङ्गाला च, ये चञ्जे सन्ति दाठिनो ।
अजरा नून हेस्सन्ति, भवखयित्वा पभावतिं ॥

“सचे मंसानि हरिसु, खत्तिया दूरगामिनो ।
अट्टीनि अम्म याचित्वा, अनुपथे दहाथ नं ॥

“खेत्तानि अम्म कारेत्वा, कणिकारेत्थ रोपय ।
यदा ते पुष्फिता अस्सु, हेमन्तानं हिमच्चये ।
सरेय्याथ ममं अम्म, एवंवण्णा पभावतीति” ॥

“आ: जिगु क्रिम् पाउडर बुला तयागु ख्वापा: गुकियात दन्तयागु बुत्ता दुगु न्हाय्कनय् स्वया
छाय्पिया तयागु खः, गुगु बांलागु खः, बांलागु मिखा दुगु खः, धुलं मगःगु खः, दोष भ्या भत्तिचा हे मदुगु
खः, आ: उकियात क्षत्रियतय्सं बनय् वांछ्वयका च्वने माःगु जुइन ।”

“आ: पक्का नं जिगु हाकुसे च्वंगु, कुलि कुलिचिंगु, नाइसे च्वंगु, श्रीखण्डं बुला तयागु, बांलाक
छरे जुया च्वंगु सँयात मसान भूमिसं गिद्धतय्सं सात्तु साला च्वनिगु मखा: जुइ ।”

“आ: पक्का नं सिज: पातार्थे जाःगु लुसिफा दुम्ह, बांलासे च्वंगु चिमिसँ दुम्ह, नाइक श्रीखण्डं
बुला तयागु लप्पा दुम्ह जित क्षत्रियतय्सं बनय् मखा वांछ्वयया बिइगु जुइ ? जंगली ध्वँतय्सं मतीलूथे नयेत
सात्तु साला मा: वइगु मखा: जुइ ।”

“आ: पक्का नं जिगु ताडपत्रथे जाःगु काशीयागु श्रीखण्डं बुला तयागु दुरुप्प:यात ध्वँतय्सं अथे हे
य:गाना च्वनिगु मखा जुइ, गथे ह्याउमचां थ: मांया दुरुप्प: चुचुप्याना च्वथे ।”

“आ: पक्का नं जिगु क्यातुसे च्वंगु बांलाक दाया तःगु लूयागु मेखलां छायापिया तःगु जिगु
खम्पायागु भागयात वस्त्र हीन याना क्षत्रियतय्सं छचाल ब्याल याना बनय् वांछ्वयया बिइगु मखा: जुइ ।
जंगली ध्वँतय्सं मती लूथे नयेत सात्तु साला मा: वइगु मखा: जुइ ।”

“मसान खिचात, जंगली ध्वँत, अथे हे मेमेपिं गुलि नं जंगली पशुत दु, इपिं प्रभावतीयात नया
अजर जुया वनिगु मखा: जुइ ।”

“यदि तापापिं क्षत्रिय जुजुपिसं जिगु लापाय् ज्वना वन धा:सा, मां ! छं इमिके क्वे पवना प्यका
लँपुया दथुइ थुना ब्यु ।”

“अनं लिपा उगु थासय् वू ज्या याके बिया अन कनिकार स्वांमां पिइके ब्यु । गुबले शरद ऋतु
फुना हेमन्त ऋतु वइ, अबले इपिं स्वाँत ह्वल धा:सा, मां ! छं जित लुमकि, प्रभावती थुजागु वर्णम्ह खः
धका ।”

थुकथं मृत्युयागु भयं भयभीत जुया मांयाथाय् विलाप याना ख्वया च्वन । महाराजां “चुफि व
त्वाक: ज्वना चोर-घातक थन हे वा” धका हुकुम बिल । चोर-घातक वइगु खँ लाय्कु दरबार छगुलिं
हैला खैला जुइक धुमधामं प्रचार जुल । व वःगु न्यना प्रभावतीया मांम्ह आसनं दना शोक विह्वल जुया
जुजुयाथाय् वन । थुगु अर्थयात प्रकाशित यायेया नितिं शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“तस्सा माता उदडासि, खत्तिया देववण्णिनी ।
दिस्वा असिञ्च सूनञ्च, रज्जो मद्दस्सन्तेपुरे’ति” ॥

“देववर्णम्ह वया क्षत्रिय मांम्हं जुजु मद्दया रनिवासय् तलवार व हत्यारायात स्वया (अन) दना च्वन ।”

वं विलाप याना ख्वया हाला गाथा धाल -

“इमिना नून असिना, सुसञ्जं तनुमज्झिमं ।
धीतरं मद्द हन्त्वान, खत्तियानं पदस्ससी’ति” ॥

“थुगु तलवारं मद्द जुजुं थः म्हचाय्यात बांलाक दथुइ हे पाय्का जुजुपित विइगु मखाः जुइ ।”

जुजुं वयात सम्भे यायां धाल - “देवी ! छु धयागु ? छंम्ह म्हचायं सारा जम्बुद्वीपयाम्ह जुजुयात कूरूपम्ह धका भाःपिया त्वःता बिल अले थःछेंय् लिहाँ वःगुया सिरपाकथं व थःगु छ्चनय् मृत्यु तया वल । आः वयात न्हेकू थला न्हेम्ह जुजुपित इना बिये त्यना । आः व थःगु रूपया कारणं वाणं स्याःम्हथें जुइगु जुल ।” जुजुयागु खँ न्यना मांम्ह म्हचाय्याथाय् वना ख्वख्वं विलाप यायां धाल -

“न मे अकासि वचनं, अत्थकामाय पुत्तिके ।
साज्ज लोहितसञ्छन्ना, गच्छसि यमसाधनं ॥

“एवमापज्जती पोसो, पापियञ्च निगच्छति ।
यो वे हितानं वचनं, न करोति अत्थदस्सिनं ॥

“सचे च अज्ज धारेसि, कुमारं चारुदस्सनं ।
कुसेन जातं खत्तियं, सुवण्णमणिमेखलं ।
पूजितं जातिसङ्घेहि, न गच्छसि यमवखयं ॥

“यत्थस्सु भेरी नदति, कुञ्जरो च निकूजति ।
खत्तियानं कुले भदे, किञ्चु सुखतरं ततो ॥

“अस्सो च सिसति द्वारे, कुमारो उपरोदति ।
खत्तियानं कुले भदे, किञ्चु सुखतरं ततो ॥

“मयूरकोञ्चाभिरुदे, कोकिलाभिनिक्कजिते ।
खत्तियानं कुले भदे, किञ्चु सुखतरं ततो’ति” ॥

“हे पुत्री ! छं जि हितचिन्तकयागु धया खँ मन्यं, उकिं छ थौं हिं बुत्तु बुइका यमराजयाथाय् वने त्यन ।”

“गुम्ह मनुखं अर्थदर्शी हितैषिपिनिगु धया खँ न्यनी मखु । व थथे हे दुःखय् थ्यनिगु जुया च्वन ।”

“यदि छं, स्वये हे यइपुसे च्वंम्ह, लुँयागु मेखला दुम्ह क्षत्रिय कुशराजयात थः नाला काःगु जूसा छ थःथितिपिनि पाखें पूजा याका च्वने दुम्ह जुया विनाश जुइका च्वने म्वाःम्ह जुइगु जुइ ।”

“गुगु क्षत्रियपिनिगु कुलय् बाजं थाःगु सः पिज्वया ध्वया च्वनिगु खः, हानं किसितयसं कुञ्जनाद याना च्वनिगु सः ध्वया च्वनिगु खः, हे भद्रे ! व स्वया सुखकर मेगु छु दइ ?”

“गुगु क्षत्रिय कुलया ध्वाखाय् सलत हाला च्वनिगु सलं ध्वया च्वनिगु खः, अथे हे गन्धर्व कुमारपिनि सारंगि थाना च्वंगु सलं सः ध्वया च्वनिगु खः, हे भद्रे ! व स्वया सुखकर मेगु छु दइ ?”

“गुगु क्षत्रिय कुलय् म्हयखात हाला च्वनिगु सलं ध्वया च्वनिगु खः, अथे हे कोकिल भंगःतय्गु सलं ध्वया च्वनि, हे भद्रे ! व स्वया सुखकर मेगु छु दइ ?”

थुकथं थुलि गाथां वलिसे खँहाबल्हा यायेधुंका वं ‘यदि थौं कुशराज थन दुगु जूसा थुपिं न्हेम्ह जुजुपिंत बिसिकः छ्वया जिमि म्हचाय्यात दुःखं मुक्त याना यंकीगु जुइ’ धका बिचाः यायां गाथा धाल -

“कहं नु खो सत्तुमहनो, पररट्टप्पमहनो ।
कुसो सोळारपञ्जाणो, यो नो दुक्खा पमोचये’ति” ॥

“व शत्रुतयत् दमन याइम्ह, व परराष्ट्र प्रमर्दन याइम्ह व विशाल प्राज्ञम्ह कुशराज गन दु, गुम्हसिनं जिमिगु दुःखयात प्रमुक्त याना बिइ फु ?”

अनंलि प्रभावती वया थःम्ह मांम्हं कुशराजयात प्रशंसा यायेगुली त्यान्हु मचागु खना ‘जि मांयात थन हे कुशराज भीगु भुतुली भुतुसुवा जुया च्वंगु दु’ धका कने माल धका बिचाः यात । वं गाथा धाल -

“इधेव सो सत्तुमहनो, पररट्टप्पमहनो ।
कुसो सोळारपञ्जाणो, यो ते सब्बे वधिस्सती’ति” ॥

“उम्ह शत्रुतयत् दमन याइम्ह थन हे दु, परराष्ट्रयात प्रमर्दन याइम्ह थन हे दु, विशालगु प्राज्ञम्ह कुशराज थन हे दु, गुम्हसिनं उपिं सकसितं वध याये फु ।”

वया मांम्हं ‘ध्व मृत्यभयं ययःथे हाल’ धका बिचाः याना गाथा धाल -

“उम्मत्तिका नु भणसि, अन्धबाला पभाससि ।
कुसो चे आगतो अस्स, किं न जानेमु तं मय’न्ति” ॥

“छु छ उई ला मजू ला ? अथवा छ मूर्खपिंसंथे ययःथे हाला च्वन ? यदि कुशराज थन वया च्वंगु दु धयागु खःसा वयात जिमिसं म्हसिइके फय्के माःगु खः ।”

थये धायेवं वं बिचाः यात - “जिमि मानं विश्वास मयाः । व थन च्वना च्वंगु न्हेला दये धुंकल धयागु खँ मानं मस्यू । जिं वयात क्यना बिये ।” वं मांयागु ल्हाः ज्वना इयाः चाय्का ल्हाः ब्वय्का क्यक्यं गाथा धाल -

“एसो आळारिको पोसो, कुमारीपुरमन्तरे ।
दब्बं कत्वान संवेल्लि, कुम्भि धोवति ओणतो’ति” ॥

“कुमारीत च्वनिगु थासय् भान्छे जुया क्वातुक धोतिं चिना क्वळ्हुना थलबल सिला च्वंम्ह हे (छंम्ह जिजाभाजू) खः ।”

जुजुं ताःबले नं बिचाः यात “थौं जिगु उद्देश्य पूरा जुइ । पक्का नं मृत्युभयं ग्याना प्रभावती जि वःगु खँ कनी, जिं थलबल सिला बांलाक तया बिये ।” वं लः कया हया थलबल सिलेगु यात । वयाम्ह मांम्हं प्रभावतीयात निन्दा यायां गाथा धाल -

“वेणी त्वमसि चण्डाली, अट्टसि कुलगन्धिनी ।
कथं मइकुले जाता, दासं कथिरासि कामुक’न्ति” ॥

“छ् पँ ध्यनीम्ह खः, चण्डालनी खः, कुलवंशयात ध्वस्त याःवम्ह खः, मद कुलय् जन्म जूम्ह थः भातयात गथे याना च्यो तयागु ?”

प्रभावती “जिमि मानं ध्व जिगु कारण्य् थन च्वना च्वंगु धका मस्यूथे च्वं” धका बिचाः याना मेगु गाथा धाल -

“नम्हि वेणी न चण्डाली, न चम्हि कुलगन्धिनी ।
ओक्काकपुत्तो भदन्ते, त्वं नु दासोति मज्जसी’ति” ॥

“जि पँ ध्यनीम्ह मखु, जि चण्डालनी नं मखु, न जि कुलवंश हे नाश याइम्ह खः । छंगु भिं जुइमा, ओक्काक पुत्रयात छं च्यो भाःपिया च्वन ।”

अनलि वयागु प्रशंसा यायां धाल -

“यो ब्राह्मणसहस्सानि, सदा भोजेति वीसतिं ।
ओक्काकपुत्तो भदन्ते, त्वं नु दासोति मज्जसि ॥

“यस्स नागसहस्सानि, सदा योजेन्ति वीसतिं ।
ओक्काकपुत्तो भदन्ते, त्वं नु दासोति मज्जसि ॥

“यस्स अस्ससहस्सानि, सदा योजेन्ति वीसतिं ।
ओक्काकपुत्तो भदन्ते, त्वं नु दासोति मज्जसि ॥

“यस्स रथसहस्सानि, सदा योजेन्ति वीसतिं ।
ओक्काकपुत्तो भदन्ते, त्वं नु दासोति मज्जसि ॥

“यस्स उसभसहस्सानि, सदा योजेन्ति वीसतिं ।
ओक्काकपुत्तो भदन्ते, त्वं नु दासोति मज्जसि ॥

“यस्स धेनुसहस्सानि, सदा दुहन्ति वीसतिं ।
ओक्काकपुत्तो भदन्ते, त्वं नु दासोति मज्जसी’ति” ॥

“गुम्हसिनं न्हियान्हिथं नीद्वः ब्राह्मणपितं भोजन याका च्वंगु दु, छंगु भिं जुइमा, ओक्काक पुत्रयात छं च्यो भाःपिया च्वन ।”

“गुम्हसिथाय् न्हियान्हिथं नीद्वः किसित जोते याना तःगु दु, छंगु भिं जुइमा, ओक्काक पुत्रयात छं च्यो भाःपिया च्वन ।”

“गुम्हसिथाय् न्हियान्हिथं नीद्वः सलत जोते याना तःगु दु, छंगु भिं जुइमा, ओक्काक पुत्रयात छं च्यो भाःपिया च्वन ।”

“गुम्हसिया न्हियान्हिथं निद्वः रथत जोते याना तःगु दु, छंगु भिं जुइमा, ओक्काक पुत्रयात छं च्यो भाःपिया च्वन ।”

“गुम्हसिथाय् न्हियान्हिथं नीद्वः थुसातय्त जोते याना तःगु दु, छंगु भिं जुइमा, ओक्काक पुत्रयात छं च्यो भाःपिया च्वन ।”

“गुम्हसिथाय् न्ह्याबले सातय्के दुर न्ह्याना च्वंगु दु, छंगु भिं जुइमा, ओक्काक पुत्रयात छं च्यो भाःपिया च्वन ।”

थुकथं वं खुपु गाथा न्वंवाना बोधिसत्त्वयागु गुणानुवाद यात । अनंलि वया मांयात बल्ल विश्वास जुल, “थ्वं निर्भय जुया न्वंवाना च्वन, लाःसा अथे हे जुइफु ।” वं वना जुजुयात थ्व खँ कन । जुजुं ब्वाय् वना प्रभावतीयाके न्यन - “धात्थेँ छु कुशराज थन वया च्वंगु दुला ?”

“खः, तात ! वं छपिनि म्हाचाय्पित भुतु ज्या यायां च्वना च्वंगु न्हेला दत ।”

वं वयात विश्वास मयात । अनंलि धुसियाके न्यना स्वत अले यथार्थ खँ सिइका म्हाचाय्पात ब्वः ब्युब्युं गाथा धाल -

“तग्ध ते दुक्कटं बाले, यं खत्तियं महब्बलं ।
नागं मण्डूकवण्णेन, न तं अक्खासिधागत’न्ति” ॥

“हे मूर्ख ! छं तःसकं मखुगु यात, महान्मह बलशालीमह क्षत्रिय किसि ब्याचिया रूप्य् थन वया च्वन धका छं मधाः ।”

थुकथं थःमह म्हाचाय्पात ब्वःबिया व हथासं ब्वाय् वना वयाथाय् थ्यंकः वन अले लसकुस यायेधुंका ल्हाः निपां ज्वजलपा थःगु दोष प्रकट यायां गाथा धाल -

“अपराधं महाराज, त्वं नो खम रथेसभ ।
यं तं अज्जातवेसेन, नाज्जासिम्हा इधागत’न्ति” ॥

“हे महाराज ! जिमिगु अपराधयात क्षमा याना बिज्याहूँ । जिमिसं अप्रकट भेष्य् थन बिज्यागु कारणं म्हासिइके मफुत ।”

थुगु खँ न्यना बोधिसत्त्वं “यदि जिं छाक्क बोली छचल धाःसा थ्वया थन हे नुगःचु तज्याना वनेफु, जिं थ्वयात आश्वस्त यायेमाः” धका बिचाः याना थलबलया दथुइ दना दना हे गाथा धाल -

“मादिसस्स न तं छन्नं, योहं आळारिको भवे ।
त्वज्जेव मे पसीदस्सु, नत्थि ते देव दुक्कट’न्ति” ॥

“जिथेँ जाःमहसिया नितिं भुतुसुवा जुया च्वनेगु योग्य मजू । हे देव ! छपिं लय्ताया बिज्याहूँ । हे देव ! छपिनिगु छुं दोष मदु ।”

जुजुं नं वयात सम्बोधन यायेधुंका, दरबारय् वना प्रभावतीयात सःतके छ्वया क्षमा फ्वंकेत छ्वच्छ्वं धाल -

“गच्छ बाले खमापेहि, कुसराजं महब्बलं ।
खमापितो कुसो राजा, सो ते दस्सति जीवित’न्ति” ॥

“हे मूर्ख ! हूँ, महाबलवान्मह कुशराजयाके क्षमा फ्वं हूँ । क्षमा याना बिइवं कुशराजं छंत जीवन दान बिइ ।”

बौमहं थथे धायेवं व केहेपिं व सेविकापिलिसे वयाथाय् वन । व नं ज्यामीयागु भेष्य् दना दना हे च्वं च्वंबले प्रभावती वयाथाय् वया च्वन धका सिइका थौं प्रभावतीयागु अभिमानयात धूधू याना ध्याचलय् तुती भोसुइका बिये धका कोछित । वं थःमहं हया तयागु लः प्वंका छ्वत । थः च्वना सिला च्वनागु थासय् भाता भ्याता नाः ध्याचः याना तल । व वयाथाय् वल अले ध्याचलय् वयागु तुती भोपुया क्षमा फ्वन । थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“पितुस्स वचनं सुत्वा, देववण्णी पभावती ।
सिरसा अग्गही पादे, कुसराजं महब्बल’न्ति” ॥

“देववर्णर्थे जाःह प्रभावती बौयागु खें न्यना अतिकं बलवान्ह कुशराजया तुती भोपुवन ।”

वं स्वपु गाथात धाल -

“यामा रत्यो अतिक्कन्ता, तामा देव तया विना ।
वन्दे ते सिरसा पादे, मा मे कुज्झ रथेसभ ॥

“सब्बं ते पटिजानामि, महाराज सुणोहि मे ।
न चापि अप्पियं तुहं, करेय्यामि अहं पुन ॥

“एवं चे याचमानाय, वचनं मे न काहसि ।
इदानि मं तातो हन्त्वा, खत्तियानं पदस्सती’ति” ॥

“हे देव ! गुगु थुलिमछि चात छपिं मदय्क बिते जुया फुना वन । जिं छपिनिगु तुती भोपुया च्वना । छपिं जि खना तँचाया बिज्याये मते ।

“हे महाराज ! जिं छपितं बचं बिया च्वना, जिगु खें न्यना बिज्याहूँ । जिं आवलि गुबलें छपितं मयःगु ज्या याये मखु ।”

“यदि थुकथं प्रार्थना याना च्वनाह जिगु खें न्यना बिमज्यात धाःसा आः थर्थे जित स्याना क्षत्रिय जुजुपितं बिया छवइ ।”

वयागु खें न्यना जुजुं “यदि जिं थ्वयात छं हे स्यू धका धाल धाःसा थ्वयागु नुगःचु पँम्हुये फु । जिं थ्वयात आश्वस्त याये” धका बिचाः याना धाल -

“एवं ते याचमानाय, किं न काहामि ते वचो ।
विकुद्धो त्यस्मि कल्याणि, मा त्वं भायि पभावति ॥

“सब्बं ते पटिजानामि, राजपुत्ति सुणोहि मे ।
न चापि अप्पियं तुहं, करेय्यामि अहं पुन ॥

“तव कामा हि सुस्सोणि, पहु दुक्खं तित्तिक्खिसं ।
बहुं महकुलं हन्त्वा, नयितुं तं पभावती’ति” ॥

“थुकथं याचना याय्क याय्कं जिं छु धका छंगु खें मन्यनेगु ? हे कल्याणी ! जिगु मनय् छंगु प्रति तँ मदु । हे प्रभावती ! छ ग्याये माःगु मदु ।”

“हे राजपुत्री ! जिगु खें न्यं । जिं छंत बचं बिया च्वना । आवलि जिं छंत गुबलें मयःगु छुं न याये मखु ।”

“हे सुश्रेणी ! छंगु कामना यायां जिं मह कुलयात स्याना छंत यंके माःसां यंकेगु समर्थ दसां तबि हे प्रभावती ! जिं आपालं दुःख सिया ।”

देवराज शक्रया परिवारर्थे तुं वया थःगु परिवार खंका क्षत्रिय मानं अभिभूत जुया जुजुया लाय्क चुकय् सिंहर्थे गर्जे जुया धाल - “जि म्वाना च्वंगु दय्क दय्कं सुनां मेपिनि कला यंकीगु ! जि वयेधुन धका

सारा नगरवासीपिसं सिद्धका का ।" थुकथं घोषणा यायां चिल्लायदंका हाला, लापा थायां धाल - "आः इमित म्वाःम्वाकं ज्वना हये । रथादि जोते या ।" थुलि धया वं गाथा धाल -

"योजयन्तु रथे अस्से, नानाचित्ते समाहिते ।
अथ दक्खथ मे वेगं, विधमन्तस्स सत्तवो'ति" ॥

"थीथी प्रकारं सजे याना तःपिं, सुशिक्षितपिं सलत रथय् जोते या, अले शत्रुतयत् विध्वंस यायेत जिगु वेग स्वया का ।"

वं प्रभावतीयात बिदा बिया "शत्रुतयत् ज्वनेगु ज्या जिगु खः । छ मोल्हुया दरबारय् वना च्वं हूँ ।" मद्दराजां नं वयात बांलाकेया नितिं अमात्यपित ज्या ब्वल । इमिसं भुतु छेंया न्ह्योने पाल ग्वया नौयागु व्यवस्था यात । नौया ज्या सिधय्केधुंका मोल्हुया सकतां अलंकारं समाये याना अमात्यपिं लिसेंतुं प्रासादय् थहाँ वने" धया प्यखेरं स्वया लापा थात । गुखे गुखे वं स्वल उखे उखे च्वंपिं थर थर खात । वं धाल - "आः जिगु पराक्रम स्व ।"

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां लिपायागु गाथा आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

"तच्च तत्थ उदिकिखसु, रज्जो मद्दस्सन्तेपुरे ।
विजम्भमानं सीहंव, फोटेन्तं दिगुणं भुज'न्ति" ॥

"मद्द जुजुया रनिवासय् च्वना च्वंपिं मिसापिसं वयात सिंहथे गर्जे जुया थगु ब्वहलय् निखे ल्हातिं दाःगु स्वया च्वन ।"

मद्द जुजुं वयाथाय् छम्ह बांलाक तालिम दुम्ह, समाये याना तःम्ह किसियात छ्वत । वं श्वेतछत्र दुगु किसिया म्हाय् फेतुना प्रभावतीयात नं सतके छ्ववया ल्युने फेतुइकल अले प्यखेरं सेनात ब्वना पूर्व धवाखां पिहाँ वना शत्रु सेनातयत् स्वया, "जि कुशराज खः, सुया सुया ज्यान बचे याये मास्ति वः, प्वाथं चुया गोतु धका स्वकोतक सिंहनाद याना शत्रु मर्दन यात ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

"हत्थिक्खन्धच्च आरुह, आरोपेत्वा पभावति ।
सङ्गामं ओतरित्वान, सीहनादं नदी कुसो ॥

"तस्स तं नदतो सुत्वा, सीहस्सेवितरे मिगा ।
खत्तिया विपलायिसु, कुससद्दभयट्टिता ॥

"हत्थारोहा अनीकट्टा, रथिका पत्तिकारका ।
अज्जमज्जस्स छिन्दन्ति, कुससद्दभयट्टिता ॥

"तस्मिं सङ्गामसीसस्मिं, पस्सित्वा हट्टमानसो ।
कुसस्स रज्जो देविन्दो, अदा वेरोचनं मणिं ॥

"सो तं विज्जित्वा सङ्गामं, लद्धा वेरोचनं मणिं ।
हत्थिक्खन्धगतो राजा, पावेक्खि नगरं पुरं ॥

"जीवग्गाहं गहेत्वान, बन्धित्वा सत्त खत्तिये ।
ससुरस्सूपनामेसि, इमे ते देव सत्तवो ॥

“सब्बेव ते वसं गता, अमिन्ता विहता तव ।
कामं करोहि ते तथा, मुञ्च वा ते हनस्सु वा’ति” ॥

“प्रभावतीलिसे किसिम्हय् फेतुना कुशराजं संग्रामय् कुहाँ वया सिंहनाद यात ।”

“गुगु प्रकारं सिंहयागु गर्जना न्यना मेमेपिं जन्तु जनावरत बिस्सुं वनिगु खः, अथे हे याना वयागु हाःसः न्यना, कुशराजयागु सलं भयभीत जूपिं क्षत्रियपिं न भागाभाग जुया बिस्सुं वन ।”

“कुशराजया हाः सलं भयभीत जूपिं हस्ति आरोहीपिं, अश्वारोहीपिं, रथारोहीपिं व पैदल सैन्यत थवंथवय् छम्हं मेम्हसित पना निस्क्रिय जुल ।”

“उगु संग्राम भूमिस सन्तुष्ट चित्त जूम्ह देवेन्द्रं वयागु पराक्रम खना कुशराजयात वैरोचन मणि बिल ।”

“वं उगु संग्रामयात त्याका वैरोचन मणि प्राप्त यात अले किसिम्हय् च्वना जुजु नगरय् दुहाँ वन ।”

“शत्रु जुजुपिंत म्वाःम्वाकं ज्वना हया ससःबौया न्दियोने तये हल । देव ! थुपिं छपिनि शत्रु खः ।”

“थुपिं दक्कं छपिनिगु बशय् वये धुंकल । छपिनि शत्रुत दक्कं बुइ धुंकल । आः छपिनि छु याये मास्ति वः, व याना बिज्याहूँ । यःसा त्वःता बिज्याहूँ, मयःसा स्याना बिज्याहूँ ।”

जुजुं धाल -

“तुम्हेव सत्तवो एते, न हि ते मय्ह सत्तवो ।
त्वञ्जेव नो महाराज, मुञ्च वा ते हनस्सु वा’ति” ॥

“थुपिं छपिनि हे शत्रु खः, थुपिं जिमि शत्रु मखु । हे महाराज ! छपिं हे जिमि महाराज खः । यःसा त्वःता बिज्याहूँ, मयःसा स्याना बिज्याहूँ ।”

थये धायेवं बोधिसत्त्वं - “थुमित स्याना छ्वयां छु फाइदा ? थुपिं वःगु ख्यले मदु मजुइमा, प्रभावतीसिबे चिधिकपिं महराजया न्हेम्ह म्हचाय्पिं दनि । इपिं थुमित बिइका बिये माली” धका बिचाः याना थुगु गाथा धाल -

“इमा ते धीतरो सत्त, देवकञ्जूपमा सुभा ।
ददाहि नेसं एकेकं, होन्तु जामातरो तवा’ति” ॥

“थुपिं देवकन्याथे बांवालापिं छपिनि न्हेम्ह म्हचाय्पिं दु, थुमित छम्ह छम्ह बिया बिज्याहूँ । थुपिं छपिनि जिलाजं जुइ ।”

जुजुं लिसः बिल -

“अम्हाकञ्चेव तासञ्च, त्वं नो सब्बेसमिस्सरो ।
त्वञ्जेव नो महाराज, देहि नेसं यदिच्छसी’ति” ॥

“जिमि व थुपिं सकसियां छपिं हे ईश्वर (मालिक) खः । छपिं हे जिमि महाराज खः । सुयात सु बिये मास्ति वः व बिया बिज्याहूँ ।”

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां न्यापु गाथात आज्ञा जुया बिज्यात -

“एकमेकस्स एकेकं, अदा सीहस्सरो कुसो ।
खत्तियानं तदा तेसं, रज्जो महस्स धीतरो ॥

“पीणिता तेन लाभेन, तुट्टा सीहस्सरे कुसे ।
सकरट्टानि पायिसु, खत्तिया सत्त तावदे ॥

“पभावतिञ्च आदाय, मणिं वेरोचनं सुभं ।
कुसावतिं कुसो राजा, अगमासि महब्बलो ॥

“त्यस्सु एकरथे यन्ता, पविसन्ता कुसावतिं ।
समाना वण्णरूपेण, नाञ्जमञ्जातिरोचिसुं ॥

“माता पुत्तेन संगच्छि, उभयो च जयम्पती ।
समग्गा ते तदा आसुं, फीतं धरणिमावसु’न्ति” ॥

“सिंह सः दुम्ह कुशराजं उपिं जुजुपिं छम्ह छम्हसित महाराजया छम्ह छम्ह म्हाय बिल ।”

“उगु लाभं लयताःपिं न्हेम्ह जुजुपिसं सिंहस्वर दुम्ह कुशराजया प्रति कृतज्ञ जुया उगु हे इलय् थयःपिनिगु राज्यपाखे स्वया लिहाँ वन ।”

“उगु इलय् महाबलवान्म्ह कुशराज प्रभावती व वैरोचन मणि ज्वना कुसावती लिहाँ वन ।”

“छगू हे रथय् च्वना वंपिं उपिं कुसावती दुहाँ वंगु इलय् वर्ण व रूपय् उत्तिग्यपिं जूगुया कारणं थवंथवय् छम्हं मेम्ह उलि जहाँ मथी ।”

“मां व काय्यागु समागम जुल । अबलेनिसें इपिं कलाभात निम्हं मिलेचले जुया पृथ्वी धनधान्यं परिपूर्ण जुइका च्वं च्वन ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् उद्विग्न चित्त जूम्ह भिक्षु स्रोतापत्तिफलय् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय्या मांबौपिं महाराज कुल खः । किजाम्ह आनन्द खः । धुसिम्ह खुज्जुत्तरा खः । प्रभावती राहुलमाता खः । परिषद् बुद्ध-परिषद् खः । कुशराज जुलसा जि हे खः ।

- * -

५३२. सोणनन्द जातक

“देवता नुति गन्धब्बो...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय च्वना बिज्यागु इलय् मांयागु सेवा याःम्ह भिक्षु छम्हसियागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । (वर्तमान) कथा जुलसा साम जातक (जा. नं. ५४०) थे तुं खः । उगु इलय् शास्तां “भिक्षुपिं ! थुम्ह भिक्षुयात हाय्के मते । पुलापिं पण्डितपिंसं सारा जम्बुद्वीपयागु राज्ययात तक नं अस्वीकार याना मांबौपितं पालन पोषण याना लहित” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

अतीत कथा

न्हापाया समयय् वाराणसी धयागु ब्रह्मवर्धन नांया नगर खः । अन मनोज धयाम्ह जुजुं राज्य याना च्वन । अन छम्ह चैय्गू करोड धन दुम्ह महासारवानुम्ह ब्राह्मण दु, काय्मचा मदुम्ह । वयाम्ह ब्राह्मणी नं वं धाःथें “काय्यागु प्रार्थना या” धाःबले काय्यागु प्रार्थना यात । अबले बोधिसत्त्वं ब्रह्मलोकं च्युत जुया वयागु कोखय् जन्म ग्रहण यात । जन्म जुइवं वयात सोणकुमार नां तल । वं पलाछिइ सयेवं मेम्ह प्राणी नं ब्रह्मलोकं च्युत जुया वयागु हे कोखय् जन्म ग्रहण यात । जन्म जुइवं वयात नन्दकुमार धका नां छुत । इमि वेद (शिक्षा) सय्के सिइके यायेधुंका सकतां शिल्प ज्या सय्केधुंका इमिगु रूप-सम्पत्ति खना ब्राह्मणं ब्राह्मणीयात सःता धाल - “भवति ! काय् सोणकुमारयात गृहस्थीया बन्धनय् तये माल ।” वं “ज्यू” धया स्वीकार याना काय्यात थुगु खँ कन । वं धाल - “जित गृहस्थी माःगु मद्दु । जि जीवनकाछिं छिमिगु सेवा याना छिपिं मदय्का हिमालयय् दुने वना प्रव्रजित जूवने ।” वं ब्राह्मणयात थुगु खँ कन । बरोबर वयात धाल नं खँ न्यंके मफुसेलि इमिसं नन्दकुमारयात सःता धाल - “अथेसा तात ! छँ हे वंश परम्परायात हना यंकि ।” वं धाल - “जिं जिमि दाइनं त्याग याःगु कामभोगयात छचनय् तथा धारण याये मखु । जि नं छिपिं मदयेवं दाइलिसें तुं प्रव्रजित जुया वने ।” अनलि इमिसं बिचाः यात - “थुपिं ल्याय्म्हपिं जुया नं थुकथं कामभोग त्याग याये त्यन । जिमिगु छु खँ ? जिपिं सकलें प्रव्रजित जुये ।” इमिसं “तात ! जिपिं सिइधुंका प्रव्रजित छाय् जुइ माल, भीपिं सकलें आः हे प्रव्रजित जुया वने ।” धया जुजुयात सूचना बिया दक्कफुक्क धन दान बिया, दासपितं मुक्त याना थःथितिपितं बिये बहःगु बिया थकल । अनलि प्यंम्हं ब्रह्मवर्धन नगरं पिहाँ वया हिमालय प्रदेशय् न्याथी पलेस्वाँनं त्वपुगु पलेस्वाँ पुखू सिथय् न्ह्याइपूगु वनखण्डय् आश्रम दय्का प्रव्रजित जुया अन हे च्वं च्वन । निम्हं दाजुकिजापिंसं मांबौपितं सेवा याना च्वन । सुथ न्हापानं हे इमित दतिवं व ख्वाः सिलेत लः हया बिइ हइगु । पर्णशाला व चुकय् बँ पुना सफा याइगु । लः हया बिइगु । जंगलं सासाःगु फलफुल हया मांबौपितं नके हइगु । क्वाःगु वा ख्वाउँगु लखं मोल्हइका बिइगु । जटात सफा जुइक चाया बिइगु । तुति तिइगु आदि याना बिइगु ।

थुकथं समय बिते याना च्वंबले नन्द पण्डितं थःम्हं हे हयागु फलाफल मांबौपितं नकेगु बिचाः याना मिहग व म्हीग गनं फल मुंका हयागु खः उगु हे थासय् सुथ न्हापां हे वना न्ह्योने ध्वदुगु फल हया मांबौपितं नकेगु याना च्वन । इमिसं उकियात नया म्हुतु च्वला उपोसथ-व्रतधारीपिं जुया च्वन । सोण पण्डितं तापाक वना सासाःगु पाके जूगु फल कया हयेगु यात । इमिसं धाल - “तात ! छिमि किजां हःगु फल नया सुथे हे जिमिसं व्रत कायेधुन । आः जिमित माःगु मखुत ।” थुकथं वं हःगु फलाफल ज्याय् मवल । स्यना वन । लिपा नं अथे हे जुल । वं थःगु न्याथी प्रकारयागु ज्ञान दुगुया कारणं तापाक तापाक वना कया हःगु फलत इमिसं मनल ।

अर्नलि बोधिसत्त्वं बिचाः यात - “जिमि मांबौपिं सुकुमारपिं खः । नन्दं न्ह्यागुं पाके जूगु, पाके मजूगु फल हया नका च्वन । थथे जुल धाःसा थुपिं ताःकालतक म्वाये फइ मखु । धवयात गने माल ।” वं धाल - “नन्द ! आर्वलि फलाफल हयेबले जि मवःतल्ले पिया च्वं । निम्हं मिले जुया नके ।” थथे धाःसां नं वं थःगु पुण्ययागु आकांशा याःगु कारणं वं वयागु खँ मन्यं । बोधिसत्त्वं नन्दं जिगु धया खँ मन्यंसे ठीक मयात धका बिचाः याना “धवयात विसिकः छ्वये माल” धका कोछित । अले हानं याकचां हे मांबौपित सेवा याये धका बिचाः याना किजायात धाल - “नन्द ! छंत उपदेश बियागु ज्या लगे मजू । छं पण्डितपिनिगु धया खँ मन्यं । जि थकालिम्ह खः । जित हे मांबौपिनिगु सेवा यायेगु जिम्मेवारी दु । जिं हे इमित सेवा याये । छ थन च्वने दइ मखु, मेथाय् हूँ ।” थुलि धया वयात न्यतालय् दाल । अनं पितिना छ्वःगुलिं व अन च्वने मफुत । दाइयात प्रणाम याना मांबौपिंथाय् वन अले थुगु खँ इमित कना थःगु पर्णशालाय् दुहाँ वन । वं ध्यान विधियागु अभ्यास याना व हे दिनय् न्यागू अभिज्ञा व च्यागू समापत्ति प्राप्त याना बिचाः यात “जिं सुमेरु पर्वतया क्वं रत्न फि हया थःम्ह दाइया पर्णशालाया न्ह्योने चुक्य लाया दाइयाके क्षमा याचना याये फुम्ह जुयेधुन । अयेनं थ्व तकं शोभनीय जुइ मखु । अनोतप्त दहलं लः कया हया क्षमा फवने धाःसां थ्व नं शोभनीय जुइ मखु । यदि जिमि दाइं देवतापिनिपाखें वशीभूत जुया क्षमा मबिल धाःसा प्यम्ह महाराज व शक्रयात ब्वना हया क्षमा याका बिये । थ्व नं जिगु नितिं शोभनीय जुइ मखु । सारा जम्बुद्वीपयापिं महाराजपिं मनोज प्रमुख मेमेपिं जुजुपिं हया क्षमा काय्के बिये । थथे यायेवं जिमि दाइयागु गुण सारा जम्बुद्वीपय् फैले जुइ । चन्द्र-सूर्यथे प्रकट जुइ ।” व व हे इलय् ऋद्धिबलं ब्रह्मवर्धन नगरय् उम्ह जुजुया दरबारय् कुहाँ वया- “छम्ह तपस्वी नाप लाये मास्ति वय्का च्वन” धका खबर बिइके छवत । जुजुं जा बिइके छ्वया - “प्रब्रजितपिसं जित नाप लाना छु यायेगु ? नसाया नितिं वःम्ह जुइमाः ।” वं जा मकाः । जाकी बिइके छ्वत । वस्त्र बिइके छ्वत । नगद बिइके छ्वत । नगदयागु इच्छा नं मयाः । अर्नलि वयाथाय् “छु यायेत वयाम्ह ?” धका दूत छम्ह छ्वया न्यंके छ्वल । वं दूतयात लिसः बिल - “जुजुयागु सेवा यायेत वयाम्ह खः ।” जुजुं लिसः बिइके छ्वया हल - “जिथाय् सेवकत यक्व दु । छपिसं थःगु तपस्वी-धर्म याना बिज्याहूँ ।” वं थुगु खँ न्यना धाय्के छ्वत - “जिं छिमि जुजुयात थःगु बलं सारा जम्बुद्वीपयागु राज्य कया बिये ।” जुजुं थुगु खँ न्यना बिचाः यात- “प्रब्रजित धयापिं पण्डित जुइ यः । छुं उपाय स्यूम्ह जुइमाः ।” जुजुं वयात सःतके छ्वया आसनय् फेतुका नमस्कार याना न्यन - “भन्ते ! छपिसं जित दक्वं जम्बुद्वीपयागु राज्य कया बिइगु खःला ?”

“खः, महाराज !”

“गुकथं कया बिइगु ?”

“महाराज ! चिधिकम्ह भुजिं नं गुलि हि त्वनिगु खः, उलि हे हि बाः वय्के म्वाक, छपिनिगु धनयागु हानि याये म्वाक, थःगु ऋद्धिबलं हे कया बिये । केवल विलम्ब मयासे थौं हे पिहाँ वने माःगु दु ।”

वं वयागु खँय् विश्वास याना सेनात ब्वना पिहाँ वल । यदि सेनातय् ताःन्वल धाःसा नन्दं थःगु ऋद्धिबलं किचः दय्का सिचुका बिइगु जुया च्वन, वा वःसा फुसय् वा वय्का मबिइगु जुया च्वन, क्वाःगु फय् वय्के मबिइगु जुया च्वन, लँय् कं, सिमा ख्वं आदि सकतां पंगल चिइका बिइगु, लँ कसिणमण्डतथें माथं वंका थः स्वयं आकाशय् छचंगु लाया, मुलपति थ्याना सेनातय् न्ह्यः न्ह्यः वना च्वन । अन नगरं भतिचा तापाक छावनी दय्का कोशल जुजुयाथाय् दूत छ्वल - “युद्ध या अथवा (जिमिगु) अधीनता स्वीकार या ।” वं तँवल अले सेनात ब्वना न्ह्यज्यात “छु जि जुजु मखुला ? युद्ध याये ।” निम्हसिया सेनातय् दथुइ युद्ध शुरु जुल । नन्दं निगुलिं सेनातयगु दथुइ अजिनचर्म लाया फेतुना च्वंगु खः, उकियात तःकु याना चकंका लाया बिल । निगुलिं सेनातय्सं कय्का हःगु तीरतय् छचंगुलिं हे पना बिल । सुं गुगु सेनाय्

च्वंम्ह सुं छम्हसित नं तीर मकः । ल्हाती तीर फुइवं निगुलिं सेनात निरुपायपिं जुल । नन्दं कोशल जुजुयात आश्वासन बिल - “महाराज ! ग्याना बिज्याये म्वाः । छपिंत छुं गुगुं प्रकारयागु भय मदु । छपिनिगु राज्य छपिनिगु हे जुइ । केवल मनोज जुजुया अधीनय् जक च्वने माली ।” वं वयागु खँय् विश्वास याना “ज्यू” धया स्वीकार यात । वं जुजुयात मनोजयाथाय् यंका धाल - “महाराज ! कोशल जुजुं छपिनिगु अधीनता स्वीकार याःगु दु । ध्वयागु राज्य ध्वयागु हे जुया च्वनेमा ।” वं नं “ज्यू” धया स्वीकार यात । निगुलिं सेना ब्वना यंका अंग राष्ट्रय् वना अंगयात नं अधीन दय्कल अले मगध राष्ट्र वना मगध राष्ट्रयात नं अधीन दय्कल । थुकथं सकल जम्बुद्वीपया जुजुपिंत थःगु बशय् तया वलिसें तुं ब्रह्मवर्धन नगरय् लिहाँ वल । राज्य कायेत वयात न्हेदँ, न्हेला व न्हेन्हु लगे जुल । छगू छगू राजधानीं वं थीथी प्रकारयागु खाद्य-भोज्य काय्के छवया अले सच्छिम्ह जुजुपिं लिसे छवाःतक महापान यात । नन्दं बिचाः यात - “गुबलेतक जुजुपिं छवाःतक ऐश्वर्य-सुखय् मस्त जुया च्वनी अबलेतक थुमित थः थःम्हं क्यने मखु ।” व उत्तर-कुरुइ भिक्षा पवना हिमालयय् कञ्चन गुप्तद्वारय् छवाःतक च्वं च्वन । मनोजं नं न्हेन्हु दुखुन्हुया दिनय् थःगु वैभवपाखे स्वस्वं बिचाः यात - “थुपिं ऐश्वर्य जित मांनं ब्यूगु मखु, बौनं ब्यूगु मखु, न त सुयां पाखें हे दुगु खः । थुपिं नन्द तपस्वीया पाखें हे दुगु खः । परन्तु वयात मखनागु थनिं न्हेन्हु दये धुंकल । जिमि ऐश्वर्यदायक मित्र गन वन ?” जुजुं वयात लुमंका च्वन धयागु सिइका वया न्ह्योने आकाशया फुसय् दना च्वन । जुजुं बिचाः यात - “थुम्ह तपस्वी मनु खः ला अथवा देवता, ध्व खँ जिं मस्यू । यदि ध्व मनु खःसा सारा जम्बुद्वीया राज्य ध्वयात हे बिये । यदि देवता खःसा ध्वयात देवताया कथं सत्कार याये ।” वं थुकिया परीक्षा याना स्वयेत न्हापांगु गाथा धाल -

“देवता नुति गन्धब्बो, अदु सक्को पुरिन्ददो ।
मनुस्सभूतो इद्धिमा, कथं जानेमु तं मय’न्ति” ॥

“छपिं देवता खः ला ? छपिं गन्धर्व खः ला ? पुरिन्दद शक्र खः ला ? अथवा छपिं ऋद्धिवान्म्ह मनु खःलाकि ? जिमिसं छपिंत गुकथं म्हसिइकेगु ?”

वयागु खँ न्यना यथार्थ खँ ककं वं निपुगु गाथा धाल -

“नापि देवो न गन्धब्बो, नापि सक्को पुरिन्ददो ।
मनुस्सभूतो इद्धिमा, एवं जानाहि भारथा’ति” ॥

“जि देवता मखु, न गन्धर्व खः न त जि पुरिन्दद शक्र हे खः । जि ऋद्धिवान्म्ह मनु खः । हे भारत ! थये धका जित म्हसिइका बिज्याहूँ ।”

थुगु खँ न्यना जुजुं - “थुम्ह मनु खः, ध्वं जित आपालं आपाः उपकार याःगु दु, जिं ध्वयात भारी नक्सां ऐश्वर्यद्वारा सन्तुष्ट याये” धका मती लुइका धाल -

“कतरूपमिदं भोतो, वेय्यावच्चं अनप्पकं ।
देवम्हि वस्समानम्हि, अनोवस्सं भवं अका ॥

“ततो वातातपे घोरे, सीतच्छायं भवं अका ।
ततो अमित्तमज्जेसु, सरताणं भवं अका ॥

“ततो फीतानि रट्टानि, वसिनो ते भवं अका ।
ततो एकसतं खत्ये, अनुयन्ते भवं अका ॥

“पतीतास्सु मयं भोतो, वद तं भज्जमिच्छसि ।
हत्थियानं अस्सरथं, नारियो च अलङ्कता ।
निवेसनानि रम्मनि, मयं भोतो ददामसे ॥

“अथ वङ्गे वा मगधे, मयं भोतो ददामसे ।
अथ वा अस्सकावन्ती, सुमना दम्म ते मयं ॥

“उपहं वापि रज्जस्स, मयं भोतो ददामसे ।
सचे ते अत्थो रज्जेन, अनुसास यदिच्छसी’ति” ॥

“छपिनिगु थ्व ज्या गजागु खः ? वा वया च्वंक च्वंक छपिसं वा वयेगु दिका बिल ।”

“अले छपिसं तःसकं तान्वया च्वंगु इलय् सिचुसे च्वंगु किचः दय्का बिल । अनंलि शत्रुतय्त व मध्यस्थतय्त थः यःपिं दय्का बिज्यात ।”

“अनंलि समृद्धशालीगु राष्ट्रतय्त थःगु अधीनय् तय्का बिज्यात । अनंलि सच्छिम्ह जुजुपित थःगु अनुयायीपिं दय्का बिज्यात ।”

“जिपिं छपिं खना लय्ताल । गजागु वरदानयागु इच्छा दु, अजागु वर फवना बिज्याहूँ - किसि, सल छायापिया तःपिं मिसापिं व न्ह्याइपुसे च्वंगु आवास । जिमिसं छपित सकतां बिये ।”

“जिमिसं छपित अंग, मगध, अश्मक अथवा अवन्ती राष्ट्र नं बिये । जिमिसं छपित बच्छि राज्य नं बिये ।”

“यदि छपित राज्ययागु इच्छा जुल धाःसा धया बिज्याहूँ ।”

थुगु खँ न्यना नन्द पण्डितं थःगु अभिप्राय प्रकट यायां धाल -

“न मे अत्थोपि रज्जेन, नगरेन धनेन वा ।
अथोपि जनपदेन, अत्थो मय्हं न विज्जती’ति” ॥

“जित राज्ययागु आवश्यकता नं मद्दु, न नगर माःगु दु, न धन माःगु दु न त जित जनपद हे माःगु दु ।”

यदि छपिनिगु मनय् जिगु नितिं स्नेह दःसा जित छगू वचं बिया बिज्याहूँ धया वं (थुपिं) गाथात धाल -

“भोतोव रट्टे विजिते, अरज्जे अत्थि अस्समो ।
पिता मय्हं जनेत्ती च, उभो सम्मन्ति अस्समे ॥

“तेसाहं पुब्बाचरियेसु, पुज्जं न लभामि कातवे ।
भवन्तं अज्झावरं कत्वा, सोणं याचेमु संवर’न्ति” ॥

“छपिनिगु राज्यय् आरण्यय् छगू आश्रम दु । उगु आश्रमय् जिमि मांबौपिं निम्हं च्वना च्वंगु दु ।”

“जिं थःगु छगू अपराधया कारणं याना पूर्वाचार्य जुया च्वंपिं इमिगु सेवा याये मखना च्वन । छपिनिगु ग्वाहालि कया जिं सोण पण्डितयाके भविष्यय् संयम जुइत क्षमा फवने मास्ति वय्का च्वना ।”

अनंलि जुजुं धाल -

“करोमि ते तं वचनं, यं मं भणसि ब्राह्मण ।
एतञ्च खो नो अक्खाहि, कीवन्तो होन्तु याचका’ति” ॥

“हे ब्राह्मण ! छपिंसं छु धया विज्यात, जिं छपिनिगु वचन पूरा याना बिये । व जिमित कना विज्याहँ, छपिंत गोम्ह याचकत माःगु खः ?”

नन्द पण्डितं धाल -

“परोसतं जानपदा, महासाला च ब्राह्मणा ।
इमे च खत्तिया सब्बे, अभिजाता यसस्सिनो ।
भवञ्च राजा मनोजो, अलं हेस्सन्ति याचका’ति” ॥

“सच्छिं मयाक जनपदवासीपिं, सच्छिं मयाक महाशाल ब्राह्मणपिं, थुपिं सकल यशस्वी अभिजात क्षत्रियपिं व छपिं स्वयं जुजु मनोज दत धाःसा गा ।”

अनंलि जुजुं धाल -

“हत्थी अस्से च योजेन्तु, रथं सन्नह्द सारथि ।
आबन्धनानि गण्हाथ, पादासुस्सारयद्धजे ।
अस्समं तं गमिस्सामि, यत्थ सम्मति कोसियो’ति” ॥

“किसित, सलत तयार या । हे सारथि ! रथ तयार या । किसि, सल आदितयगु साज सामानत ज्वं अले रथय् धवाय् ब्वय्कि । कोसिय गोत्र च्वना च्वंगु आश्रमय् जिपिं वने त्यना ।”

थुगु सम्बुद्ध गाथा खः -

“ततो च राजा पायासि, सेनाय चतुरङ्गिनी ।
अगमा अस्समं रम्मं, यत्थ सम्मति कोसियो’ति” ॥

“अनंलि चतुरङ्गिनी सेनात ब्वना जुजु पायासी कोसियया निवासस्थान न्ह्याइपुसे च्वंगु आश्रमय् वन ।”

उगु आश्रमय् थ्यंकः वइगु दिंखुन्हु हे सोणं बिचाः यात - “जिमि किजा पिहाँ वंगु न्हेदँ, न्हेला व न्हेन्हु दये धुंकल । व आः थुगु इलय् गन दु ?” वयात दिव्यचक्षुं खंका काल । ‘नीप्यंगू अक्षोहिणी सेनात व सच्छिम्ह जुजुपिं ब्वना जिंके क्षमा फवनेत वया च्वंगु दु ।’ अनंलि वं बिचाः यात - “थुगु परिषद् व थुपिं जुजुपिंसं जिमि किजां क्यंगु आपालं प्रातिहार्यत स्वये धुंकल जुइमाः । इमिसं जिगु प्रातिहार्य प्रताप मस्यूगु कारणं, लाःसा जित ‘थुम्ह ढोंगी जटिलं थःगु सामर्थ्य मस्यू, जिमिम्ह आर्यलसे ल्वापु याना जुल’ धका सम्भे जुइफु । थथे भाःपिया थुमिसं जिगु निन्दा यात धाःसा नरकगामी जूवने फु । उकिं जिं थुमित थःगु ऋद्धिबल क्यना बिये माल ।” वं खमुयात ब्वहलय् मथिइकूसे, प्यलङ्कु च्वय् आकाशय् ब्वय्का अनोतप्त दहलं लः काः वनेत जुजुपिनि भतिचा तापाकं तापाकं वना च्वन । नन्दं वयात वया च्वंगु खना न्ह्योने च्वंवने मफुगु कारणं गन फेतूगु खः अनं हे लोप जुया बिस्सू वना हिमालयय् थ्यंकः वन । मनोज जुजुं बांलासे च्वंगु ऋषिभेष्य वयात वया च्वंगु खना गाथा धाल -

“कस्स कादम्बयो काजो, वेहासं चतुरङ्गुलं ।
अंसं असम्फुसं एति, उदहाराय गच्छतो’ति” ॥

“थ्व सुयागु खमु खः ? गुम्हसिनं लः काःवना च्वन । अले गुम्हसियागु ब्वहलय् मथिइकूसे खमु आक्सय् प्यलङ्गु च्वं च्वं वना च्वन ।”

थथे धायेवं बोधिसत्त्वं निपु गाथात धाल -

“अहं सोणो महाराज, तापसो सहितब्बतो ।
भरामि मातापितरो, रत्तिन्दिवमतन्दितो ॥

“वने फलञ्च मूलञ्च, आहरित्वा दिसम्पति ।
पोसेमि मातापितरो, पुब्बे कतमनुस्सर’न्ति” ॥

“हे महाराज ! जि व्रताचरणं युक्तम्ह सोण तपस्वी खः । आलसी चायेगु मदुम्ह जुया चांनिहं मांबौपित भरण पोषण याना च्वनाम्ह खः ।”

“हे दिशापति ! जिं मांबौपिनिगु न्हापा याना तःगु उपकार गुण्यात लुमंका बनय् च्वंगु फलमूलत हया इमिगु पालन पोषण याना च्वनागु खः ।”

थुगु खँ न्यना जुजुं वयागु मनय् विश्वास दय्केत मेगु गाथा धाल -

“इच्छाम अस्समं गन्तुं, यत्थ सम्पति कोसियो ।
मगं नो सोण अक्खाहि, येन गच्छेमु अस्सम’न्ति” ॥

“जि कोसिय च्वना च्वंगु आश्रमय् वने मास्ति वल । हे सोण ! जित आश्रमय् वनेगु लँ क्यना ब्यु ।”

बोधिसत्त्वं थःगु प्रतापं आश्रमय् वनेगु लँ दय्का गाथा धाल -

“अयं एकपदी राज, येनेतं मेघसन्निभं ।
कोविळारेहि सञ्छत्रं, एत्थ सम्पति कोसियो’ति” ॥

“हे राजा ! थ्व छम्ह जक वने ज्यूगु लँपु खः गुगु सुपाँय् वर्णगु कोविलार स्वाँतय्सं इवाम्म त्वःपुया च्वंगु जंगलं वनेगु खः, अन हे कोसिय च्वना च्वंगु दु ।”

थुपिं अभिसम्बुद्ध गाथात खः -

“इदं वत्वान पक्कामि, तरमानो महाइसि ।
वेहासे अन्तलिक्खस्मिं, अनुसासित्वान खत्तिये ॥

“अस्समं परिमज्जित्वा, पञ्जापेत्वान आसनं ।
पण्णसालं पविसित्वा, पितरं पतिबोधयि ॥

“इमे आयन्ति राजानो, अभिजाता यसस्सिनो ।
अस्समा निक्खमित्वान, निसीद त्वं महाइसे ॥

“तस्स तं वचनं सुत्वा, तरमानो महाइसि ।
अस्समा निक्खमित्वान, सद्दारम्हि उपाविसी’ति” ॥

“थुलि धया महान्म्ह ऋषिं जुजुयात अनुशासित याना तुरन्त आकाशमार्गं अन्तरिक्षय् लिहाँ वन ।”

“वं आश्रम सफा सुघर याना लासा लाया पर्णशालाय् दुहाँ वना बौयात खबर बिल ।”

“हे महान् ऋषि ! यशस्वीपिं जुजुपिं वया च्वंगु दु । छपिं आश्रमं पिहाँ बिज्याना फेतुना बिज्याहँ ।”

“वयागु खँ न्यना महान् ऋषि काचा काचां आश्रमं पिहाँ वया पर्णशालायागु लुखायाथाय् तःजागु (फलय्) आसनय् फेतुत ।”

बोधिसत्त्वं अनोतप्तं (दहलं) लः कया आश्रमय् लिहाँ वयेवं नन्दं नं जुजुयाथाय् वया आश्रमं भतिचा तापाक छावनी दय्कल । जुजु नं मोल्हया सकतां अलंकारं छायापिया नन्द तपस्वीयात व्वना तःसकं भव्यतालं बोधिसत्त्वयाके क्षमा फवनेया नितिं आश्रमय् दुहाँ वन । इमित अथे वःगु खना बोधिसत्त्वया बौम्हं न्यन । वं नं लिसः बिल ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“तच्च दिस्वान आयन्तं, जलन्तरिव तेजसा ।
खत्यसङ्घपरिव्यूढं, कोसियो एतदब्रवि ॥

“कस्स भेरी मुदिङ्गा च, सङ्गा पणवदिन्दिमा ।
पुरतो पटिपन्नानि, हासयन्ता रथेसभं ॥

“कस्स कञ्चनपट्टेन, पुधुना विज्जुवण्णिना ।
युवा कलापसन्नद्धो, को एति सिरिया जलं ॥

“उक्कामुखपहट्टुं, खदिरङ्गारसन्निभं ।
मुखञ्च रुचिरा भाति, को एति सिरिया जलं ॥

“कस्स पग्गहितं छत्तं, ससलाकं मनोरमं ।
आदिच्चरंसावरणं, को एति सिरिया जलं ॥

“कस्स अङ्गं परिगय्ह, वालबीजनिमुत्तमं ।
चरन्ति वरपुञ्जस्स, हत्थिक्खन्धेन आयतो ॥

“कस्स सेतानि छत्तानि, आजानीया च वम्भिता ।
समन्ता परिकीरेन्ति, को एति सिरिया जलं ॥

“कस्स एकसतं खत्या, अनुयन्ता यसस्सिनो ।
समन्तानुपरियन्ति, को एति सिरिया जलं ॥

“हत्थिअस्सरथपत्ति, सेना च चतुरङ्गिनी ।
समन्तानुपरियन्ति, को एति सिरिया जलं ॥

“कस्सेसा महती सेना, पिड्डितो अनुवत्तति ।
अक्खोभणी अपरियन्ता, सागरस्सेव ऊमियो ॥

“राजाभिराजा मनोजो, इन्दोव जयतं पति ।
नन्दस्सज्जावरं एति, अस्समं ब्रह्मचारिनं ॥

“तस्सेसा महती सेना, पिड्डितो अनुवत्तति ।
अक्खोभणी अपरियन्ता, सागरस्सेव ऊमियो’ति” ॥

“वयाके तेजं प्रकाशमानथे च्वंक क्षत्रिय-सङ्घ नापं वया च्वंगु खना कोसियं थथे धाल -

“थ्व गुम्ह जुजुयात सन्तुष्ट यायां भेरी, मृदंग (खिं), शंख, ढोलक (धाः) व दुन्दुभि न्ह्योने न्ह्योने थाना वया च्वंगु ?”

“पल्पसा थिइथे ख्वातुसे च्वंगु लुंयागु पातां भुना तःगु बाणतयगु त्वाःचा भेरे याना तःम्ह ल्याय्म्ह सु खः ? श्री नं ज्वाज्वल्यमान जुइका च्वंम्ह सु खः ?”

“लुंकमिया मिनालय् छुया तःगु लुंथे ह्याउंसे च्वंगु, ह्यंग्वाभिये ख्वापाः जहाँ थिना च्वंगु दु । श्री नं ज्वाज्वल्यमान जुइका च्वंम्ह सु खः ?”

“सूर्ययागु रश्मिं त्वःपुया च्वंगु यइपुसे च्वंगु चु दुगु थुगु कुसा सुयागु फुसय् कुइका तःगु खः । श्री नं ज्वाज्वल्यमान जुइका च्वंम्ह सु खः ?”

“किसिम्हय् च्वना वया च्वंम्ह सु श्रेष्ठ प्रज्ञावान्या छचनय् उत्तमगु पंखां गाय्का च्वंगु खः ?”

“थुम्ह श्वेतछत्र (तुयुगु कुसा) व श्रेष्ठगु कवचधारीपिसं प्यखेरं भुंका वया च्वंम्ह सु खः ? श्री नं ज्वाज्वल्यमान जुइका च्वंम्ह सु खः ?”

“थुम्ह सच्छिम्ह यशस्वी क्षत्रियपिसं प्यखेरं भुना वया च्वंम्ह सु खः ? श्री नं ज्वाज्वल्यमान जुइका च्वंम्ह सु खः ?”

“किसि, सल, रथ व पैदल सैन्य - थुपिं चतुरङ्गिनी सेना सुया नितिं वया च्वंगु खः ? श्री नं ज्वाज्वल्यमान जुइका च्वंम्ह सु खः ?”

“समुद्रयागु लहरा (छाल) वयेथे थुपिं असीम अक्षोहिणी सेनात सुयागु ल्यूल्यु वया च्वंगु खः ?”

सोणं लिसः बिल -

“इन्द्र समानं विजयीम्ह राजाभिराजा मनोज, नन्दयात जिगुपाखे क्षमा बिइकेया नितिं सब्बल्लचारीपिनिगु आश्रमय् वया च्वन ।”

“समुद्रया लहरा (छाल)थे च्वंक थुगु असीम अक्षोहिणी आश्रमय् वया च्वन ।”

शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“अनुलिता चन्दनेन, कासिकुत्तमधारिनो ।

सब्बे पज्जलिका हुत्वा, इसीनं अज्झुपागमु’न्ति” ॥

“श्रीखण्डं बुला तःपिं काशीयागु उत्तमगु वस्त्र धारण याना तःपिं उपिं फुक्क जुजुपिं ल्हाः ज्वजलपा बिन्ति याना ऋषिपिनि न्ह्योने थ्यंकः वल ।”

अनंलि मनोज जुजुं ल्हाः ज्वजलपा बिन्ति यात । अले छखेलिक्क दना कुशलक्षेमया खं न्यन्यं निपु गाथात धाल -

“कच्चि नु भोतो कुसलं, कच्चि भोतो अनामयं ।

कच्चि उज्जेन यापेथ, कच्चि मूलफला बहू ॥

“कच्चि उंसा मकसा च, अप्पमेव सरीसपा ।

वने वाळमिगाकिण्णे, कच्चि हिंसा न विज्जती’ति” ॥

“छलपोलपिंत कुशल जू मखुला ? छलपोलपिंत निरोग जू मखुला ? छलपोलपिनि भिक्षाचरणं जीविका चले जू मखुला ? छलपोलपिंत फलफुलत यक्व दु मखुला ?”

“छु भुजितं, पतित व सर्पादि आपाः मदु मखुला ? छु पशुत जनावरत (मृगत) यक्व दुगु जंगलय हिंसा मजू मखुला ?”

थनं लिपा निम्हसिया दथुइ खँल्हाबल्हाया अनुसारं धाःगु गाथात खः -

“कुसलञ्चेव नो राज, अथो राज अनामयं ।
अथो उञ्छेन यापेम, अथो मूलफला बहू ॥

“अथो इंसा मकसा च, अप्पमेव सरीसपा ।
वने वाळमिगाकिण्णे, हिंसा मय्हं न विज्जति ॥

“बहूनि वस्सपूगानि, अस्समे सम्मतं इध ।
नाभिजानामि उप्पन्नं, आबाधं अमनोरमं ॥

“स्वागतं ते महाराज, अथो ते अदुरागतं ।
इस्सरोसि अनुप्पत्तो, यं इधत्थि पवेदय ॥

“तिन्दुकानि पियालानि, मधुके कासुमारियो ।
फलानि खुदकम्पानि, भुज्ज राज वरं वरं ॥

“इदम्पि पानीयं सीतं, आभतं गिरिगढ्भरा ।
ततो पिव महाराज, सचे त्वं अभिकङ्खसि ॥

“पटिग्गहितं यं दिन्नं, सब्बस्स अग्घियं कतं ।
नन्दस्सापि निसामेध, वचनं सो पवक्खति ॥

“अज्झावरम्हा नन्दस्स, भोतो सन्तिकमागता ।
सुणातु भवं वचनं, नन्दस्स परिसाय चा’ति” ॥

“हे राजन् ! जिमित कुशल दु । जिपिं निरोगी जुया च्वनागु दु । जिमिसं भिक्षाचरणद्वारा ज्या कया च्वना । यक्व फलफुलत (थन) दु ।”

“भुजितं, पतित, घिसे जुइपिं सर्प आदि जनावरत कम जक दु । जंगली जीव जन्तुत आपालं दुसां नं जिमित हिंसा जू धयागु मदु ।”

“थन आश्रमय् गाक्क नये त्वनेगु ताः ला गुबलें म्हाइपुसे च्वंगु कथंया रोग ब्याधि जुल धयागु मस्यू ।”

“हे महाराज ! छपिंत लसकुस दु । छपिनिगु आगमन भिं जू । छपिं जिमि ईश्वर थ्यंकः बिज्यागु दु । थन छपिंत छु याये माः धयागु खँ आज्ञा जुया बिज्याहूँ ।”

“थन तिन्दुकफल, पियाल, मधुक व कासुमारिय आदि तःग्वःगु चिग्वःगु छुं भति फलत दु । हे राजन् ! बांवांलागु ल्यया ल्यया भपा बिज्याहूँ ।”

“थ्व पर्वतया कुना कापिचां हया तयागु ख्वाउँसे च्वंगु लः खः । हे राजन् ! इच्छा दुसा थ्व भपा बिज्याहूँ ।”

जुजुं धाल - “छ्रपिसं गुलि नं वस्तुत न्त्यचिका बिज्यात व दक्वं जिमिसं स्वीकार याना कायेधुन ।
छ्रपिसं जिपिं सकसियागु प्रति योग्यकथं व्यवहार याना बिज्यात । आः नन्दं छ्नु धाल, न्यना बिज्याहूँ ।”

“जिपिं नन्दया पासापिं जुया छ्रपिनिथाय् वया च्वनापिं खः । छ्रपिसं नन्द व परिषद्यागु वचन
न्यना बिज्याहूँ ।”

थये धायेधुंका नन्द पण्डितं नं आसनं दना वया मांबौपितं व दाजुयात नमस्कार यायां परिषद्या
लिसे खँल्हाबल्हा यासे धाल -

“परोसतं जानपदा, महासाला च ब्राह्मणा ।
इमे च खत्तिया सब्बे, अभिजाता यसस्सिनो ।
भवञ्च राजा मनोजो, अनुमञ्जन्तु मे वचो ॥

“ये च सन्ति समीतारो, यक्खानि इध मस्समे ।
अरञ्जे भूतभब्बानि, सुणन्तु वचनं मम ॥

“नमो कत्वान भूतानं, इसिं वक्खामि सुब्बतं ।
सो त्याहं दक्खिणा बाहु, तव कोसिय सम्मतो ॥

“पितरं मे जनेत्तिञ्च, भत्तुकामस्स मे सतो ।
वीर पुञ्जभिदं ठानं, मा मं कोसिय वारय ॥

“सब्धि हेतं उपञ्जातं, ममेतं उपनिस्सज ।
उट्टानपारिचरियाय, दीघरत्तं तथा कतं ।
धातापित्तुसु पुञ्जानि, मम लोकददो भव ॥

“तथेव सन्ति मनुजा, धम्मे धम्मपदं विट्ठु ।
मग्गो सग्गस्स लोकस्स, यथा जानासि त्वं इसे ॥

“उट्टानपारिचरियाय, मातापित्तुसुखावहं ।
तं मं पुञ्जा निवारेति, अरियमग्गावरो नरो’ति” ॥

“सच्छिं मयाक जनपदवासीपिं व महासाल ब्राह्मणपिं अले थुपिं सकल यशस्वी अभिजात क्षत्रियपिं
अले छ्रपिं जुजु मनोजं जिगु वचनयात समर्थन याना बिज्याहूँ ।”

“थुगु आश्रमय् गुलि नं यक्षगणपिं वःपिं दु, आरण्यय् गुलि नं भब्बपिं भूतत दु, इमिसं नं जिगु खँ
न्यं ।”

“जिं भूततय्त नमस्कार यायां, भिंगु व्रत आचरण दुम्ह ऋषियाके निवेदन याना च्वना, हे कोसिय !
व जि छ्रपिनि जःपा ल्हाः धाय्का च्वनाम्ह खः ।”

“मां व बौयागु सेवा यायेगु इच्छा तथा च्वनाम्ह जित, हे कोसिय ! छ्रपिसं अथे यायेगुली गना
बिज्याये मते, छायाधाःसा हे वीर ! ध्व पुण्य लाभ यायेगु बुँ खः ।”

“सकसिनं थुकियात प्रशंसा याना तल । छ्रपिसं (मांबौयागु सेवा यायेगु ज्या) जित लःल्हाना
बिज्याहूँ । छ्रपिसं ताःकालतक मांबौयागु सेवा याये धुंकल । मांबौयागु सेवां पुण्य लाभ जुइकी । थुकथं
छ्रपिं जिमिम्ह (स्वर्ग) लोकया दाता जुया बिज्याहूँ ।”

“हे ऋषि ! गथे छपिसं स्वर्गयागु लें सिइका बिज्याः, अथे हे मेमेपिं नं धर्मय् धर्मयागु स्थान (कारण) यात स्यूपिं दु ।”

“मांबौयागु सेवा सुखावह जू । उगु पुण्य यायेत छपिसं जित रोके याना बिज्याना च्वन । छपिं आर्यमार्गय् पंगल जुया बिज्याना च्वन ।”

नन्दं थुकथं धायेवं बोधिसत्त्वं धाल - “छलपोलपिसं थ्व धाःगु खँ न्यना बिज्याये धुंकल, आः जिगु खँ नं न्यना बिज्याहूँ” धया न्यंकु न्यंकुं थथे धाल -

“सुणन्तु भोन्तो वचनं, भातुरज्जावरा मम ।
कुलवंसं महाराज, पोरानं परिहापयं ।
अधम्मचारी जेट्ठेसु, निरयं सोपपज्जति ॥

“ये च धम्मस्स कुसला, पोरानस्स दिसम्पति ।
चारित्तेन च सम्पन्ना, न ते गच्छन्ति दुग्गति ॥

“माता पिता च भाता च, भगिनी जाति बन्धवा ।
सब्बे जेट्ठस्स ते भारा, एवं जानाहि भारथ ॥

“आदियित्वा गरुं भारं, नाविको विय उस्सहे ।
धम्मञ्च नप्पमज्जामि, जेट्ठो चस्मि रथेसभा’ति” ॥

“छलपोलछिकपिं (जिमि किजाया समर्थकपिं) ! जिगु खँ न्यना बिज्याहूँ । महाराज ! गुम्हसिनं पुलांगु परम्परायात तोरे याना थःसिबे थकालिपिनि प्रति अधर्माचरण याइ, व नरकय् उत्पन्न जुइ ।”

“हे राजन् ! गुम्ह परम्परागत धर्मय् कुशलम्ह जुइ अले आचारवान्म्ह जुइ, वं दुर्गती प्राप्त याइ मखु ।”

“हे भारत ! मांबौ, किजा केहेपिं व जातिबन्धुपिं सकलें थकालिम्हसियागु अभिभारा खः धका सिइका कायेमाः ।”

“गथे नाविकं भारी थना तःगु डुंगायात तरे यायेत कुतः याना च्वनिगु खः, अथे हे तुं जि धर्मय् प्रमाद याना मच्चना । हे रथेसभ ! जि थकालिम्ह खः ।”

थ्व खँ न्यना सकलें जुजुपिं सन्तुष्ट जुल अले धाल - “थौं जिमिसं तःधिकम्ह दाजुयाके सकसियागु अभिभारा दु धका सिइका कया ।” इमिसं नन्द पण्डितयागु पक्ष त्वःता बोधिसत्त्वयाके आश्रित जुया वयात प्रशंसा यायां निपु गाथात धाल -

“अधिगमा तमे जाणं, जालं व जातवेदतो ।
एवमेव नो भवं धम्मं, कोसियो पविदंसयि ॥

“यथा उदयमादिच्चो, वासुदेवो पभङ्गरो ।
पाणीनं पविदंसेति, रूपं कल्याणपापके ।
एवमेव नो भवं धम्मं, कोसियो पविदंसयी’ति” ॥

“थौं जिमिसं अन्धकारगु ख्युं थासं ज्ञानयात थुकथं लुइका कया, गथे मियापाखें मि ज्वाला । अथे हे याना छपिं कोसियं जिमित धर्मया ज्ञां बिया बिज्यात ।”

“गथे समुद्रं लुया वइम्ह प्रभास्वर वासुदेव सूर्य सत्त्व प्राणीपित सकतां भिं-मभिं रूपयागु दर्शन याका क्यना बिइगु खः । अथे हे याना छपिं कोसियं जिमित धर्मया ज्ञां बिया बिज्यात ।”

थुगु प्रकारं बोधिसत्त्वं नन्द पण्डितयागु प्रातिहार्य खना आः तक वया प्रति श्रद्धा तया च्वंपिं उपिं सकले जुजुपित थःगु ज्ञानबलं वयापाखे विमुख याना थःपाखे पुइका कया बिज्यात । अनलि नन्द पण्डितं “जिमि दाइ पण्डितम्ह खः, व्यक्तम्ह खः, धर्मकथिकम्ह खः, ध्व सकले जुजुपित थःथाय् पाखे पुइका काये धुंकल, ध्वयात त्वःता आः मेम्ह जित सुं शरण दाता मदु, जिं ध्वयाके हे प्रार्थना यायेमाः” धका सिइका थुगु गाथा धाल -

“एवं मे याचमानस्स, अज्जलिं नावबुज्झथ ।
तव बद्धचरो हेस्सं, बुद्धितो परिचारको’ति” ॥

“थुकथं जिं क्षमा फ्वना नं यदि छपिसं जित क्षमा बिया विमज्यात धाःसा जि छपिनि हे आज्ञाकारी सेवक जुये ।”

बोधिसत्त्वया मन्यु स्वभावं हे नन्द पण्डितया प्रति वैर अथवा तँ मदु । अति कठोरगु बाणी वयागु मान स्यायेया नितिं व निग्रहया नितिं हे छचगु खः । अथे याना, आः वयागु खँ न्यना, प्रसन्न चित्त जुया, वया प्रति स्नेह उत्पन्न याना “आवलि छंत क्षमा बिया च्वना, आः छं मांबौपित सेवा याये दइ” धया वयागु गुण प्रकाशित यायां धाल -

“अद्धा नन्द विजानासि, सद्धम्मं सब्धि देसितं ।
अरियो अरियसमाचारो, बाळ्हं त्वं मम रुच्चसि ॥

“भवन्तं वदामि भोतिञ्च, सुणाथ वचनं मम ।
नायं भारो भारमतो, अहु मय्हं कुदाचनं ॥

“तं मं उपट्ठितं सन्तं, मातापितु सुखावहं ।
नन्दो अज्जावरं कत्वा, उपट्ठानाय याचति ॥

“यो वे इच्छति कामेन, सन्तानं ब्रह्मचारिनं ।
नन्दं वो वरथ एको, कं नन्दो उपतिट्ठतू’ति” ॥

“हे नन्द ! पक्का नं छ सत्पुरुषपिसं कना तःगु धर्मयात म्हस्यूम्ह खः । छ श्रेष्ठम्ह आर्य खः । छंगु आचरण श्रेष्ठ जू । छ जित तःसकं यः जू ।”

“जिं छलपोल मांबौपित विन्ति याना च्वना । जिगु खँ न्यना बिज्याहूँ । छलपोलपिनिगु सेवा यायेत जित गुबलें भार मजू ।”

“मांबौपिनिगु सुखदायक सेवा याना च्वनाम्ह जिके नन्द पण्डितं सिफारिस हया सेवा याये फइगु कथं याचना याना च्वन ।”

“जिपिं निम्ह ब्रह्मचारीपिं मध्ये छलपोलपिसं ‘नन्द व जि निम्हमध्ये सुं छम्हसिनं सेवा या’ धका धया बिज्याहूँ ।”

अनलि मांम्हं आसनं दना वया धाल - “तात सोण ! छं किजा ताःकालं निसं पिने च्वं च्वन । अथेसां नं जिं वयाके याचना यायेगु सहास याये मफु । जिपिं छंगु हे भरोसाय् च्वं च्वनापिं खः । आः छं हे

आज्ञा बिये धुंकल । जिं थुम्ह ब्रह्मचारीयात छको घयपुना वयागु छचनय् छको चुप्पा नये मास्ति वः ।”
थुगु अर्थयात क्यनेया निरितिं वं थुगु गाथा धाल -

“तात तात अनुञ्जाता, सोण तं निस्सिता मयं ।
उपघातुं लभे नन्दं, मुद्धनि ब्रह्मचारिन’न्ति” ॥

“तात सोण ! छं वचन बिइ धुंकल । जिपिं छंगु हे भरोसाय् च्वं च्वनापिं खः । जिमिसं ब्रह्मचारी
नन्दया छचनय् छको चुप्पा नये दयेमा ।”

बोधिसत्त्वं धाल - “अथेसा मां ! अनुमति दु । छ वना छं काय् नन्दयात छको घयपुना वयागु
छचनय् छको चुप्पा नया, थःगु नुगलय् च्वंगु शोकयात शान्त या ।” व वयाथाय् वन अले नन्दयात
सभाया दथुइ हे आलिंगन याना छचनय् चुप्पा नया, वं थःगु नुगःयागु शोकयात शान्त यायेधुंका
बोधिसत्त्वलिसे खँल्हाबल्हा यासे थुपिं गाथात धाल -

“अस्सत्थस्सेव तरुणं, पवाळं मालुतेरितं ।
चिरस्सं नन्दं दिस्वान, हदयं मे पवेधति ॥

“यदा सुत्तापि सुपिने, नन्दं पस्सामि आगतं ।
उदग्गा सुमना होमि, नन्दो नो आगतो अयं ॥

“यदा च पटिबुञ्जित्वा, नन्दं पस्सामि नागतं ।
भिय्यो आविसती सोको, दोमनस्सञ्चनप्पकं ॥

“साहं अज्ज चिरस्सम्पि, नन्दं पस्सामि आगतं ।
भत्तुच्च मद्दञ्च पियो, नन्दो नो पाविसी घरं ॥

“पितुपि नन्दो सुप्पियो, यं नन्दो नप्पवसे घरा ।
लभतू तात नन्दो तं, मं नन्दो उपतिट्ठू’ति” ॥

“गथे फय् वयेवं नकतिनि ह्वःगु अश्वत्थया कोपिला फिरि फिरि सनिगु खः, अथे हे थौं ताःकाल
लिपा नन्दयात खना जिगु नुगः फिरि फिरि सना कम्प जुया च्वन ।”

“न्ह्यल (म्हगस) य् नं नन्द वःगु खनिबले जि लय् लय्तातां व्यग्रम्ह जुया काचा काचां दना
‘जिमि नन्द वल’ धका हाले नं ।”

“न्ह्यलं चायेवं नन्द वःगु मखनेवं शोक भन् भन् बढे जुया आपालं दुःखी जुइगु खः ।”

“थौं ताःकाल लिपा नन्दयात लिहाँ वःगु खना च्वना । जिमि स्वामीयाम्ह व जिम्ह यःम्ह नन्द थौं
छेय् वल ।”

“गुगु नन्द छेय् वःगु खः, व बौम्हसिया नं तःसकं यः । हे तात ! नन्दया छु यः व वयात व्यु
अले नन्दं जिगु सेवा याके व्यु ।”

बोधिसत्त्वं “अथे हे जुइमा” धया मांयागु आज्ञा सिरोधार्य यात अले नन्द पण्डितयात उपदेश व्युब्युं
धाल - “नन्द ! छंत यक्व भाग लात । मांयागु अनन्तगुण दु । अप्रमादी जुया सेवा या ।” अले मांयागु
गुणयात प्रकाशित यायां निपु गाथात धाल -

“अनुकम्पिका पतिद्वा च, पुब्बे रसददी च नो ।
मग्गो सग्गस्स लोकस्स, माता तं वरते इसे ॥

“पुब्बे रसददी गोत्ती, माता पुञ्जूपसंहिता ।
मग्गो सग्गस्स लोकस्स, माता तं वरते इसे’ति” ॥

“हे ऋषि ! गुह्म अनुकम्पा तद्गुह्म खः, गुह्मसिनं प्रतिष्ठा याना बिद्गुह्म खः व (क्षीररूपी) रसया प्रथम दायिका खः अले गुगु स्वर्ग लोकया लैपु खः व मांम्हं छंत ल्यय्की ।”

“न्हापांगु (क्षीररूपी) रसया पान याकीम्ह, रक्षा याद्गुह्म, पुण्य दायिका खः अले गुगु स्वर्गलोकया लैपु खः, हे ऋषि ! व मांम्हं छंत ल्यय्की ।”

थुकथं निपु गाथाद्वारा मांयागु गुण प्रकाशित याना हानं थःगु आसनय् फेतुना धाल - “नन्द ! छंत तःसकं दुष्कर-क्रिया याद्गुह्म मांयागु लाभ जुल । भीषिं निम्हसितं मांनं तःसकं दुःख कष्ट सिया पाले यात । आः छं अप्रमादी जुया वयागु सेवा या । वयात मसाःगु पाके मजूगु फलाफल नके मते ।” थुलि धया सभाय् हे मांयागु दुष्कर-क्रियायात प्रकाशित यात -

“आकङ्कमाना पुत्तफलं, देवताय नमस्सति ।
नवखत्तानि च पुच्छति, उत्तुसंवच्छरानि च ॥

“तस्सा उत्तुम्हि न्हाताय, होति गब्भस्स वोक्कमो ।
तेन दोहळिनी होति, सुहदा तेन वुच्चति ॥

“संवच्छरं वा ऊनं वा, परिहरित्वा विजायति ।
तेन सा जनयन्तीति, जनेत्ति तेन वुच्चति ॥

“थनखीरेन गीतेन, अङ्गपावुरणेन च ।
रोदन्तं पुत्तं तोसेति, तोसेन्ती तेन वुच्चति ॥

“ततो वातातपे घोरे, ममं कत्वा उदिव्खति ।
दारकं अप्पजानन्तं, पोसेन्ती तेन वुच्चति ॥

“यञ्च मातुधनं होति, यञ्च होति पितुद्धनं ।
उभयम्पेतस्स गोपेति, अपि पुत्तस्स नो सिया ॥

“एवं पुत्त अतुं पुत्त, इति माता विहञ्जति ।
पमतं परदारसु, निसीथे पत्तयोब्बने ।
सायं पुत्तं अनायन्तं, इति माता विहञ्जति ॥

“एवं किच्छा भतो पोसो, मातु अपरिचारको ।
मातरि मिच्छा चरित्वान, निरयं सोपपज्जति ॥

“एवं किच्छा भतो पोसो, पितु अपरिचारको ।
पितरि मिच्छा चरित्वान, निरयं सोपपज्जति ॥

“धनापि धनकामानं, नस्सति इति मे सुतं ।
मातरं अपरिचरित्वान, किच्छं वा सो निगच्छति ॥

“धनापि धनकामानं, नस्सति इति मे सुतं ।
पितरं अपरिचरित्वान, किच्छं वा सो निगच्छति ॥

“आनन्दो च पमोदो च, सदा हसितकीळितं ।
मातरं परिचरित्वान, लब्धमेतं विजानतो ॥

“आनन्दो च पमोदो च, सदा हसितकीळितं ।
पितरं परिचरित्वान, लब्धमेतं विजानतो ॥

“दानञ्च पियवाचा च, अत्थचरिया च या इध ।
समानत्तता च धम्मेषु, तत्थ तत्थ यथारहं ।
एते खो सङ्गहा लोके, रथस्साणीव यायतो ॥

“एते च सङ्गहा नास्सु, न माता पुत्तकारणा ।
लभेथ मानं पूजं वा, पिता वा पुत्तकारणा ॥

“यस्मा च सङ्गहा एते, सम्मपेक्खन्ति पण्डिता ।
तस्मा महत्तं पप्पोन्ति, पासंसा च भवन्ति ते ॥

“ब्रह्माति मातापितरो, पुब्बाचरियाति बुच्चरे ।
आहुनेय्या च पुत्तानं, पजाय अनुकम्पका ॥

“तस्मा हि ने नमस्सेय्य, सक्करेय्य च पण्डितो ।
अन्नेन अथो पानेन, वत्थेन सयनेन च ।
उच्छादनेन न्हापनेन, पादानं धोवनेन च ॥

“ताय नं पारिचरियाय, मातापित्तसु पण्डिता ।
इधेव नं पसंसन्ति, पेच्च सग्गे पमोदती’ति” ॥

“काय्यागु इच्छा यायां वं देवतापितं पुलिं चुया नमस्कार याइ । नक्षत्रतय्गु बारे, ऋतुया बारे व वर्षया बारे न्यनी ।”

“वया ऋतुनी जुइवं गर्भस्थापित जुइ । प्वाथय् दयेवं दोहद (इच्छा) दुम्ह व नायुगु नुगः दुम्ह जुइ ।”

“दच्छि अथवा व स्वयां भतिचा कम (समयतक) गर्भधारण यायेधुंका वं जन्म बिइ । वं मचा बुइकी । वं जन्म बिइम्ह जूगुलि जननी धका धाःगु खः ।”

“थःगु दुरु त्वंका, म्यें हाला अले अंग सञ्चालन याना ख्वया च्वंम्हसित सन्तुष्ट याना न्हिइकी, उकिं वयात सन्तुष्ट याना बिइम्ह धका धाःगु खः ।”

“अनंलि ममत्त्व तथा छुं मस्युम्ह मचायात छाःगु निभा, फसं रक्षा यायां वयागु पोषण याइ, उकिं वयात पोषण याइम्ह धका धाःगु खः ।”

“गुगु मांयागु धन खः, अले गुगु बौयागु धन खः थुपिं निथिं दक्व जिमि मस्तय्गु धन जुइ धका रक्षा याना च्वनी ।”

“थुकथं काय्यात फलाना फलानागु कर्म या धका शिक्षा ब्युब्युं मानं दुःख सिइ । ल्याय्म्ह जुइवं बहनि परस्त्री गमन याइम्ह काय् खना, चान्हे काय् दुहाँ मवःगु खना मानं यक्व दुःख कष्ट सिइ ।”

“थुकथं थाकुक् पोषण याका तःधिक जूम्ह मनुखं मांयागु सेवा मयात धाःसा व नरकय् उत्पन्न जुइ ।”

“थुकथं थाकुक् पोषण याका तःधिक जूम्ह मनुखं बौयागु सेवा मयात धाःसा व नरकय् उत्पन्न जुइ ।”

“जिं न्यनागु दु, मांयागु सेवा मयाम्ह धन-कामीम्ह मनूया धन नं मदया वनी अथवा वं दुःख कष्ट सिइ ।”

“जिं न्यनागु दु, बौयागु सेवा मयाम्ह धन-कामीम्ह मनूया धन नं मदया वनी अथवा वं दुःख कष्ट सिइ ।”

“मांयागु सेवा याइम्ह बुद्धिमानीम्ह मनूयात आनन्दं च्वनेगु, न्ह्याइपुक मोजं च्वनेगु, न्हिलेगु म्हितेगु दया च्वनी ।”

“बौयागु सेवा याइम्ह बुद्धिमानीम्ह मनूयात आनन्दं च्वनेगु, न्ह्याइपुक मोजं च्वनेगु, न्हिलेगु म्हितेगु दया च्वनी ।”

“दान, प्रियवचन, परोपकार व यथायोग्य समानताया व्यवहार - थुपिं चले जूगु रथया प्यचा घःचार्ये जाःगु संग्रह याये बहःगु वस्तु खः ।”

“यदि थुपिं संग्रह वस्तुत मदुगु जूसा न मांयात काय्यागु कारणं सम्मान दइ अथवा पूजा याके खनी, न त बौयात काय्यागु कारण हे दइ ।”

“छाय्कि थुपिं संग्रह वस्तुत (लोकय्) दु, उकिं पण्डितजनपिसं बांलाक स्वः ।”

“उकिं मांबौया महत्त्व दु, प्रशंसनीय जू, इपिं ब्रह्मापिं खः अले इमित हे प्रथम आचार्य धाइ ।”

इपिं काय्महचाय्पिनि आदरणीय जूपिं खः, सन्तानपिनि प्रति अनुकम्पा तइपिं खः । उकिं पण्डितपिसं इमित नमस्कार यायेमाः अले इमित आदर तयेमाः ।”

गुम्ह पण्डितजनपिसं अन्नं, पानं, वस्त्रं, शयनासनं, मालिसं, स्नानं व तुति सिला बियेगु, तिया बियेगु आदि याना मांबौयागु सेवा याइ । वयागु प्रशंसा थन नं जुइ अले व स्वर्ग वनेवं आनन्द प्राप्त याना काइ ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं सुमेरु पर्वतयात फारा पुइका क्यनेथे धर्मोपदेशयात क्वचाय्कल । थुगु उपदेश न्यना सकल जुजुपिं व दक्कं सेनात प्रसन्न जुल । इमित पञ्चशीलय् प्रतिष्ठित याना दानादिस अप्रमादी जुइत प्रेरित यात । उपिं सकसिनं धर्मानुसार राज्य याना आयु फुइवं स्वर्ग लाभ यात । सोण व नन्द आयुभर मांबौपिनिगु सेवा यायां (लिपा) ब्रह्मलोकगामी जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना (आर्य) सत्ययात प्रकाशित याना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । सत्य प्रकाशनया अन्तय् मातृ सेवक भिक्षु स्रोतापत्तिफल्य् प्रतिष्ठित जुल । उगु इलय् मांबौपिं महाराज कुल खः । नन्द आनन्द खः । मनोज राजा सारिपुत्र खः । सच्छिम्ह जुजुपिं चेय्मह महास्थविरगणपिं व मेपिं स्थविरपिं खः । नीप्यंगू अक्षोहिणी सेना बुद्ध-परिषद् खः । सोण पण्डित जुलसा जि हे खः ।

२१. चैयूगु निपात

५३३. चूळहंस जातक

“सुमुख...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् आयुष्मान् आनन्दं थःत पाना बलिदान याःगुया बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

देवदत्तं तथागतया हत्या यायेया नितिं न्हापांगु पटकय् धर्नुधारीयात छूवःबले वं लिहाँ वया धाःवल - “भन्ते ! जिं भगवान्यात हत्या याये मफु । वसपोल भगवान् महान् ऋद्धिवान्म्ह खः, महान् प्रतापीम्ह खः ।” देवदत्तं धाल - “आयुष्मान् ! म्वाल । छं श्रमण गौतमयागु ज्यान काये म्वाल, जिं हे वयागु ज्यान कया बिये ।” थुलि धया वं तथागत गृधकूट पर्वतया ल्यूने किचलय् चंक्रमण याना बिज्याना च्वंगु इलय् गृधकूट पर्वतय् थहाँ वना छगः तःग्वःगु ल्वहँ जोरं कुतुका “थुगु ल्वहँतं श्रमण गौतमयागु ज्यान काये” धका बिचाः याना कुतुका हल । निगः ततःग्वःगु ल्वहँया च्वका थहाँ वया उगु ल्वहँयात पना बिल । उगु ल्वहँतं छकुचा ल्वहँ टुका तिगन्हुया वना भगवान्यागु तुती कल । उकिं याना अनं हि पिहाँ वल । तःसकं स्यात । जीवकं तथागतया तुती शल्य चिकित्सा याना, खराबगु हि पिकया, ध्वग्गीगु ला ध्यना, वासः तया उकियात लाय्का बिल । शास्ता पूर्ववत् भिक्षुसङ्घसहित महान् बुद्ध-लीला तया विचरण याना बिज्यात ।

थुम्ह देवदत्तं बिचाः यात - “श्रमण गौतमया शरीरयागु सौन्दर्यया कारणं सुं मनूत वया लिक्क वने मछ्वाः । जुजुयाम्ह नालागिरि धयाम्ह किसि हारांगु स्वभाव याम्ह खः । वं बुद्ध, धर्म व सङ्घयागु गुण म्हमस्यूगु कारणं श्रमण गौतमयात हत्या याना स्याना विइ ।” वं वना ध्व खँ जुजुयात धाःवन । जुजुं “ज्यू” धया स्वीकार यात अले किसिमागःयात सःतके छूवया हुकुम बिल - “सौम्य ! कन्हे नालागिरियात मद-मस्त याना सुथ न्हापानं हे श्रमण गौतम गल्ली वयेवं त्वःता ब्यु ।” देवदत्तं नं वयाके न्यन - “मेमेबले किसिं गुलि अय्लाः त्वं ?” लिसः बिल - “च्याघः घः ।” देवदत्तं धाल - “कन्हे भिंखुघः त्वंका श्रमण गौतमलिसे गल्ली सामना याकि ।” वं “ज्यू” धया स्वीकार यात । जुजुं नगरय् घोषणा याके बिल - “कन्हे नालागिरियात मद-मस्त याना नगरय् त्वःता छूवइगु, नागरिकत सुथ न्हापानं सकतां ज्या सिधय्कि । सुं नं गल्ली पिहाँ वये मते ।”

देवदत्तं नं लाय्कु दरबारं कुहाँ वया किसिगलय् वना किसि बिचाः याना स्वइपितं सःता धाल - “जिपिं उच्च पदस्थय् च्विपितं चिधं याना बिये फुपिं खः । यदि छिभित ऐश्वर्य माल धाःसा कन्हे सुथ न्हापानं नालागिरियात अतिकं तेजगु अय्लाः भिंखुघः त्वंका श्रमण गौतम वइगु इलय् नःगु च्वामुगु अंकुशं सुया, तँ पिकाय्का किसिगः स्यंके विइका श्रमण गौतमयात स्याके ब्यु ।” इमिसं “ज्यू” धया स्वीकार यात । थुगु खबर नगर छगुलिं हैला खैला जुइक फैले जुल । बुद्ध, धर्म व सङ्घया प्रति ममत्त्व दुपिं उपासकपिसं थुगु खबर न्यना शास्तायाथाय् वना विन्ति याःवन - “भन्ते ! देवदत्तं जुजुलिसे मिले जुया कन्हे छपिं बिज्याइबले

गल्ली नालागिरियात त्वःता हइ । कन्हे भिक्षाटनया नितिं विमज्यासे थन हे च्वना बिज्याहूँ । जिमिसं विहारय् हे बुद्धप्रमुख भिक्षुसङ्घयात भिक्षा ब्यूवये ।” शास्तां “कन्हे भिक्षाटनया नितिं वने” धका आज्ञा जुया विमज्यासे थुकथं बिचाः याना बिज्यात - “जिं कन्हे नालागिरियात दमन याना प्रातिहार्यं क्यना, तैर्थिकपित्त मर्दन याना राजगृहय् भिक्षाटन मयासे हे भिक्षुसङ्घसहित नगरं पिहाँ वना वेलुवनय् वने । राजगृहवासी मनूतयसं नं आपालं जा दुगु थल ज्वना वया वेलुवनय् हे वइ । कन्हे विहारय् भव्य जुइ ।” इमिगु प्रार्थना स्वीकार याना बिज्यात । इमिसं नं तथागतं इमिगु प्रार्थना स्वीकार याना बिज्यात धयागु खँ सिइका जा दुगु थल ज्वंका विहारय् वयेगु बिचाः तया लिहाँ वन ।

शास्तां नं (चाया) न्हापांगु यामय् धर्मोपदेश बिया बिज्यात, निगूगु यामय् न्ह्यसःया लिसः बिया बिज्यात, स्वंगूगु यामय् न्हापांगु भागय् सिंहशय्या याना च्वना बिज्यात, निगूगु भागय् समाधिस्थ जुया बिज्यात, स्वंगूगु भागय् महाकरुणा समापत्तिं अभिभूत जुया थौं गजा गजापिं सत्त्व प्राणीपित्त बोध याये फइ धका बिचाः याना स्वया बिज्यात । वसपोलं खंका बिज्यात ‘नालागिरियात दमन यायेवं चैय्प्यद्वः प्राणीपिनिगु धर्मयागु मिखा चालिइगु जुल । चा फ्वचाया सुथे जुइवं सुथेया ज्या क्वचाय्के धुनेसाथं वसपोलं आयुष्मान् आनन्दयात सःता आज्ञा जुया बिज्यात - “थौं राजगृहयागु सीमाय् दक्व भिंंच्यागू विहारयापिं भिक्षुपिं जिलिसें तुं राजगृहय् वने नु ।” स्थविरं अथे यायेत सकसितं सूचं बिल । सकलें भिक्षुपिं वेलुवनय् मूवल । महान् भिक्षुसङ्घसहित शास्तां राजगृहय् प्रवेश याना बिज्यात । किसितयगु बथान योजनकथं त्वःता हल । यक्व भीड मुन । गुपिं श्रद्धावान्पिं खः इमिसं थथे बिचाः यात - “थौं बुद्ध-नागया पशु-नागलिसे सामना जुइ । अनुपम बुद्ध-लीलां नालागिरियात दमन याना बिज्याइगु स्ववने” दरबारय्, छेंय्, तलय्, पोलचव्य् गन गन ज्याछिन अन वना च्वंवन । अले गुपिं अश्रद्धावान्पिं मिथ्यादृष्टि दुपिं खः इमिसं थथे बिचाः यात - “नालागिरि हारांम्ह खः, कठोरम्ह खः वं बुद्ध आदिपिनिगु गुणयागु खँ मस्यू । वं थौं श्रमण गौतमयागु लुंथें च्वंगु म्हायात नाश याना वयागु ज्यान काइगु जुइ । थौं शत्रुयात स्याइगु स्वये खनिगु जुल ।” इपिं नं दरबार, छेंय् आदी थहाँ वना च्वंवन । किसि नं भगवान्यात बिज्याना च्वंगु खंबले मनूतय्त ख्याना, छेंत थुना, गाडीत नचुकक स्यंका, स्वँ ल्हवना न्हाय्पिं व न्हिप्यं तिप्यंका पर्वत दना वःथें वया गन भगवान् बुद्ध बिज्याना च्वंगु दु अन थ्यंकः वल । थ्व खना भिक्षुपिसं भगवान्यात बिन्ति यात - “भन्ते ! थुम्ह नालागिरि हारांम्ह, चण्ड स्वभावम्ह, कठोरम्ह, मनूतय्त स्याइम्ह खः, थ्व लय् वया च्वन । थ्व बुद्ध आदियागु गुणया वारे छुं मस्यूम्ह खः । भन्ते ! लिहाँ बिज्याहूँ, सुगत ! लिहाँ बिज्याहूँ ।”

अनंलि आयुष्मान् सारिपुत्रं शास्तायात प्रार्थना यात - “भन्ते ! बौयात वःगु भार तःधिकम्ह काय्यात लाःवइ । जिं थ्वयात दमन याना बिये ।”

शास्तां याके बिया विमज्याः - “सारिपुत्र ! म्वाः । बुद्धबल धयागु मेगु हे चिज खः । श्रावकबल धयागु मेगु हे खः । अथे हे याना चैय्म्ह महास्थविरपिसं प्रार्थना यात । शास्तां इपिं सकसितं अनुमति बिया विमज्याः । आनन्दं “थुम्ह किसिं न्हापां जित स्याःसा स्याके ब्यु” धका बिचाः याना तथागतया नितिं जीवन त्याग याना शास्ताया न्ह्योने वना दंवन । शास्तां वयात “आनन्द ! चिला हूँ, जिगु न्ह्योने च्वने मते” धका अस्वीकार याना आज्ञा जुया बिज्यात ।

“भन्ते ! थुम्ह किसि हारांम्ह खः, कठोरम्ह खः, मनु स्याइम्ह खः, कल्पया अन्तय् पिहाँ वइगु मि समानम्ह खः । न्हापां जित थ्वं स्याके ब्यु अले जक छपिंथाय् थ्यनेमा ।”

स्वको तक च्वने मते धाय्क धाय्क व अन हे दना च्वन । अनं चिला मवं । भगवानं आनन्दयात ऋद्धिबलं चिका भिक्षुपिनिगु दथुइ थ्यंका बिज्यात ।

व हे इलय् नालागिरियात खना मृत्युभयं ग्याम्ह छम्ह मिसां बिस्सू वया थःम्हं बुया हःम्ह मचायात किसि व तथागतया दथुइ त्वःता बिस्सू वन । किसिं वयात लिना हया व मचाया लिक्क थ्यंकः वबले मचा तच्चतं ख्वल । शास्तां नालागिरियात मैत्रीभावनां अभिभूत याना बिज्यासे नायुगु ब्रह्मस्वरं सःता बिज्यात - “भो नालागिरि ! छंतं भिंखुघः अय्लाः त्वंका मद-मस्त याकूपिसं छं मेपिं सुयात सामना याइ मखु, जिलिसे हे सामना याःवनी धयागु बिचाः याना मद-मस्त याःगु खः । बेकारय् खम्पायात दुःख कष्ट बिया जुये मते । थन वा ।” वं शास्तायागु वाणी न्यना मिखा चाय्का भगवान्यागु रूप-सौन्दर्य खंका संवेग प्राप्त यात । बुद्ध-तेजं वयागु नशा क्वलाना वन । वं स्वै लःथ्याना न्हाय्पं संका वना तथागतया चरणय् गोतूवन । शास्तां वयात धाल - “नालागिरि ! छ पशु-किसि खः । जि बुद्ध-किसि खः । आर्वलि छ हारां जुये मते । कठोर जुइ मते । मनुष्यघातक जुइ मते । मैत्री-चित्तयागु लाभ या ।” अनंलि जःगु ल्हाः ल्हवना स्वैय् तथा धर्मोपदेश बिया बिज्यात -

“मा कुञ्जर नागमासदो, दुक्खो हि कुञ्जर नागमासदो ।
न हि नागहतस्स कुञ्जर, सुगतिं होति इतो परं यतो ॥

“मा च मदो मा च पमादो, न हि पमत्ता सुगतिं वजन्ति ते ।
त्वञ्जेव तथा करिस्ससि, येन त्वं सुगतिं गमिस्ससी’ति” ॥

“हे कुञ्जर नाग ! थुगु फन्दाय् लगे जुये मते । हे कुञ्जर नाग ! थुगु चक्रय् लाना च्वनेवं दुःख जुया च्वनी । हे कुञ्जर ! नागपाखें स्याम्ह परलोकय् सुगती थ्यनी मखु । मद जुये मते । प्रमाद जुये मते । प्रमादी सुगति प्राप्त याये फइ मखु । उकिं, छं हे अजागु आचरण यायेमाः गुकिं छं सुगति लाभ याये फइगु खः ।”

वयागु म्ह छम्हं नित्य-प्रीतिं स्पर्श जुया च्वन । यदि नालागिरि पशु मखुगु जूसा वयात स्रोतापत्तिफल प्राप्त जुइगु जुइ । मनूतयसं थुगु प्रातिहार्य खंबले निनाद यात, लापा थात, सौमनस्य जुया लयताया तिसात आक्सय् वांछवत । अबलेनिसें नालागिरियागु नां धनपालक जुल । थुम्ह धनपालकयागु समागमय् चैय्प्यद्वः सत्त्व प्राणीपिसं अमृत लाभ यात । शास्तां धनपालकयात पञ्चशीलय् प्रतिष्ठित यात । धनपालकं तथागतयागु चरणय् च्वंगु धू कया थःगु छचनय् ह्वला बिल अले क्वलुना फःहिला दर्शन यायेगु मुद्राय् दना वसपोल (दश) बलयात प्रणाम यात अले फःहिला किसिगलय् तुं लिहाँ वन । अनं लिपां निसें शान्त व संयम जुल अले सुयातं नं दुःख कष्ट बियेगु मयात । सिद्ध-मनोरथ शास्तां संकल्प याना बिज्यात- “गुम्हसिनं गुगु धन वांछवत व इमिगु हे जुइमा ।” हानं थये बिचाः याना बिज्यात - “थौं जिं महान् प्रातिहार्य क्यनेधुन, थुगु नगरय् भिक्षाटन याये बहः मजू” तैथिकपितं मर्दन याना, जय प्राप्त याःम्ह क्षत्रियथें जुया बिज्यासे भिक्षुसङ्घसहित नगरं पिहाँ बिज्याना वेलुवनय् तुं दुहाँ बिज्यात । नगरवासीपिसं आपालं अन्नपान ज्वना वया विहारय् हे तुं महादान याःवल । उखुन्हुया सन्ध्या इलय् धर्मसभाय् फेतुना च्वंपिं भिक्षुपिसं खँ पिकाल - “आयुष्मान्पिं ! आयुष्मान् आनन्दं तथागतया नितिं प्राण त्याग तकं याना तःसकं दुष्कर ज्या याना क्यन, नालागिरियात खना तथागतं स्वको तक मनाहि याना बिज्यात नं चिला मवं । अहो ! आयुष्मान् आनन्द स्थविर दुष्कर कर्म याना बिज्याम्ह जुल ।” शास्तां आनन्दयागु गुणानुवाद याना च्वंगु खंका जि आः अन थ्यंकः वने माल धका सिइका गन्धकुटी पिहाँ बिज्याना अन थ्यंकः बिज्याना न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?”

“थुजा-थुजागु खँ ।”

“भिक्षुपिं ! आनन्दं आः जक जिगु नितिं जीवन परित्याग याःगु मखु, न्हापा वं पशुयोनी उत्पन्न जुया नं याःगु दु” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया समयय् महिसक राष्ट्रय् सकुल नगरय् सकुल धयाम्ह जुजुं धर्मानुसार राज्य याना च्वन । उगु इलय् नगरं भतिचा तापाक छगू ब्याधातय्गु गामय् छम्ह ब्याधा भंगःपंछित जालय् क्यंका इमित नगरय् यंका मिया जीविका हना च्वन । नगरया लिक्क हे भिनिगू योजन चाकः दुगु मानुसिय धयागु पलेस्वाँ पुखू छगू दुगु जुया च्वन । अन न्याथी पलेस्वाँ ह्वया त्वःपुया च्वन । अन थीथी प्रकारयापिं भंगःपंछित वया च्वन । उम्ह ब्याधा गुबले माल उबले वया जाल प्यं वया च्वन ।

उगु इलय् धृतराष्ट्र धयाम्ह हंसराज ग्वीखुद्रः हैयत लिसे चित्रकूट पर्वतय् लुंयागु गुफाय् बास याना च्वन । सुमुख वयाम्ह सेनापतियागु नां खः । छन्हुया दिनय् उगु हैय्या पुचलय् गुलिं लुंथें जापिं हैयत मानुसिय दहलय् वल अले उगु गोचर छगुलिं त्वःपुक ख्यलय् नसा माला इपिं वना धृतराष्ट्रयात धाःवन - “महाराज ! मनुष्य बस्ती मानुसिय धयागु पलेस्वाँ पुखू छगू दु । अन नसा मालेगु यक्व दु, जिपिं नसा मालेत अन वना च्वना ।” वं अस्वीकार यात - “मनुष्य बस्ती आपालं खतरा दु, अन वने मते ।” वं बरोबर धायेधुंका (लिपा) धाल - “यदि छिमित यःसा का नु ।” व इपिंलिसेतुं उगु पुखुली वन । आकाशं कुहाँ वःगु इलय् वयागु तुति जालय् तःक्यन । जालं वयागु तुति थपायसकं तःक्यंका काल, मानों कापसलिं नं ज्वंथें ज्वना काकल । जाल च्वफुइत स्वःगु कुतलय् न्हापांगु पटकय् वयागु छचंगु तुलावन, निगूगु पटकय् लाः तुलावन, स्वंगूगु पटकय् हिन्हु हे चःवुत । थुकथं जालि क्वचय् थिया प्यपुन । हि बाः वल । तःसकं स्यात । वं बिचाः यात - “यदि बन्धनय् लात धका हाले धाःसा जिमि थःथितिपिं ग्यानागिना नसा मनसे दचांलाना हे ब्वया वनी अले बःमलागु कारणं ब्वये मफया समुद्रय् दुबे जूवनी ।” वं स्याःगुयात सह याना च्वन । थःथितिपिसं यक्व नये गाके धुसैलि हंस-क्रीडा यायेगु यात अले वं तःसकं जोरं बन्धनय् च्यूगुलिं हाला बिल । व हाःगु सः न्यना मृत्युभयं भयभीत जुया हैयत ग्याना बिस्यू वना चित्रकूटपाखे ब्वया वन । इपिं ब्वया वनेवं सुमुख धयाम्ह हंस सेनापतिं बिचाः यात - “थ्व छुकिया सः सिइका काये माल, लाः सा थ्व महाराज जक फसे जूगु मखुला ?” वं तःसकं वेगं ब्वाय् वना न्ह्योने वना च्वंगु हैय्या पुचलय् महाराजयात माःवन । अन वं महाराजयात मखनेवं दथुयागु पुचलय् माला स्वत । अन नं मखनेवं थुगु भय महाराजयात हे जूगु खः धका सिइका काल । व दिना लिहाँ वल । वं बोधिसत्त्वयात जालय् फसे जुया च्वंगु, हि बाः वया च्वंगु, दुःखीत जुया च्वंगु व ध्याचलय् लाना च्वंगु खन । व बैय् जुना ध्याचलय् वना बोधिसत्त्वयात आश्वासन व्युब्युं धाल - “महाराज ! ग्याना बिज्याये म्वाः । जिं थःगु ज्यान बिया नं छपित बन्धनं मुक्त याना बिये ।” वं थथे धायेवं बोधिसत्त्वं न्हापांगु गाथा धाल -

“सुमुख अनुपचिनन्ता, पक्कमन्ति विहङ्गमा ।
गच्छ तुवम्पि मा कङ्घि, नत्थि बद्धे सहायता’ति” ॥

“हे सुमुख ! मेपिं दक्व भंगःपंछित जित स्व हे मस्वसे बिस्यू वने धुंकल । छ नं हूँ । चिन्ता काये मते । जालय् फसे जूम्हसित छुं ग्वाहालि दइ मखु ।”

वं मेगु गाथात धाल -

“गच्छे वाहं न वा गच्छे, न तेन अमरो सियं ।
सुखितं तं उपासित्वा, दुक्खितं तं कथं जहे ॥
“मरणं वा तथा सद्धिं, जीवितं वा तथा विना ।
तदेव मरणं सेत्थो, यज्जे जीवे तथा विना ॥

“नेस धम्मो महाराज, यं तं एवं गतं जहे ।
या गति तुहं सा मय्हं, रुच्चते विहगाधिप ॥

“का नु पासेन बद्धस्स, गति अज्जा महानसा ।
सा कथं चेतयानस्स, मुत्तस्स तव रुच्चति ॥

“कं वा त्वं पस्ससे अत्थं, मम तुहज्ज पक्खिम ।
जातीनं वावसिद्धानं, उभिन्नं जीवितक्खये ॥

“यं न कज्जनदेपिञ्छ, अन्धेन तमसा गतं ।
तादिसे सज्जं पाणं, कमत्थमभिजोतये ॥

“कथं नु पततं सेट्ठ, धम्मे अत्थं न बुज्झसि ।
धम्मो अपचितो सन्तो, अत्थं दस्सेति पाणिनं ॥

“सोहं धम्मं अपेक्खानो, धम्मा चत्थं समुद्धितं ।
भत्तिञ्च तयि सम्पस्सं, नावकङ्गामि जीवितं ॥

“अद्धा एसो सतं धम्मो, यो भित्तो भित्तमापदे ।
न चजे जीवितस्सापि, हेतुधम्ममनुस्सरं ॥

“स्वायं धम्मो च ते चिण्णो, भत्ति च विदिता मयि ।
कामं करस्सु मय्हेतं, गच्छेवानुमतो मया ॥

“अपि त्वेवं गते काले, यं खण्डं जातिनं मया ।
तया तं बुद्धिसम्पन्नं, अस्स परमसंबुतं ॥

“इच्चेवं मन्तयन्तानं, अरियानं अरियवुत्तिनं ।
पच्चदिस्सथ नेसादो, आतुरानमिवन्तको ॥

“ते सत्तुमभिसज्जिक्ख, दीघरत्तं हिता दिजा ।
तुण्हीमासिस्थ उभयो, न सज्जलेसुमासना ॥

“धतरट्ठे च दिस्वान, समुद्धेन्ते ततो ततो ।
अभिक्खमथ वेगेन, दिजसत्तु दिजाधिपे ॥

“सो च वेगेनभिक्कम्म, आसज्ज परमे दिजे ।
पच्चकमित्थ नेसादो, बद्धा इति विचिन्तयं ॥

“एकं व बद्धमासीनं, अबद्धञ्च पुनापरं ।
आसज्ज बद्धमासीनं, पेक्खमानमदीनवं ॥

“ततो सो विमतोयेव, पण्डरे अज्झभासथ ।
पवह्ठकाये आसीने, दिजसङ्गणाधिपे ॥

“यं नु पासेन महता, बद्धो न कुरुते दिसं ।
अथ कस्मा अबद्धो त्वं, बली पक्खि न गच्छसि ॥

“किं नु त्यायं दिजो होति, मुत्तो बद्धं उपाससि ।
ओहाय सकुणा यन्ति, किं एको अवहीयसि ॥

“राजा मे सो दिजामित्त, सखा पाणसमो च मे ।
नेव नं विजहिस्साभि, याव कालस्स परियायं ॥

“कथं पनायं विहङ्गो, नाहस पासमोद्धितं ।
पदञ्हेतं महन्तानं, बोद्धुमरहन्ति आपदं ॥

“यदा पराभवो होति, पोसो जीवितसङ्घये ।
अथ जालञ्च पासञ्च, आसज्जापि न बुज्जति ॥

“अपि त्वेव महापञ्ज, पासा बहुविधा तता ।
गुहमासज्ज बज्जन्ति, अथेवं जीवितवखये’ति” ॥

“चाहे जि थनं वंसां अथवा मवंसां उकिं जि अमरमह जुये फइ मखु । सुखय् छपिलिसे च्वनेधुंका
आः दुःखय् जिं गथे याना त्वःता वनेगु ?”

“छपिं मदय्क म्वाना च्वनेगु सिबे बरु सिना वनेगु हे भिं जू ।”

“हे महाराज ! छपिंत थुगु अवस्थाय् त्वःता वनेगु ध्व जिगु धर्म मखु । हे पक्षीराज ! छपिनिगु
गजागु गति जुइ, अजागु हे गति जिगु नं जुइ ।”

बोधिसत्त्वं -

“हे पक्षी ! जालय् फसे जुइ धुंक्महसिया मेगु गजागु गति जुइगु खः ? व खँ छ मुक्तमह चेतना
युक्तमहसित गुकथं यः ताइ ?”

“हे पक्षी ! निम्हसियां ज्यान वनेवं न छंगु न जिगु अथवा भ्नीगु अथवा भ्नी जातियापिनिगु गजागु
प्रयोजन सिद्ध जुइगु खः ?”

“भ्नीपिं निम्हं लुँथे जाःगु पा दुपिं ख्यूथासं ख्यूथाय् वनेवं व थुकथं प्राण त्याग यायेवं छु प्रयोजन
सिद्ध जुइगु खः ?”

सुमुखं धाल -

“हे भंगःपंछिपिंमध्ये श्रेष्ठमह ! छपिंसं धर्मय् अर्थ गथे मखंकागु ? आचारित धर्म सत्त्व प्राणीपिनि
नितिं अर्थ सिद्ध याना बिइगु जुया च्वन ।”

“जिं धर्म खंकागु दुगुया कारणं, धर्म अर्थ सिद्ध जुइ धका स्युगुया कारणं व छपिनिप्रति भक्ति
दुगुया कारणं जिं छपिंत त्वःता वने मास्ति मवः ।”

बोधिसत्त्वं -

“निश्चय नं विपत्ति वयेवं पासां पासायात मत्वःतेगु सत्पुरुषया धर्म खः । धर्मयात लुमंका
प्राणयात बचे यायेया नितिं नं पासायात त्वःते मज्यू ।”

“छं थःगु थुगु धर्म यात । जिं छंगु भक्ति नं सिइका कायेधुन । आः छं जिगु इच्छा पूरा या । जिं
अनुमति बिया च्वना, छ हूँ ।”

“थुजागु अवसर वयेवं जिमि जातियापिं लिसे गुगु बन्धन दुगु खः, उकिया, हे बुद्धिमान् ! छं परिपूर्ण याना बिल ।”

“थुकथं उपिं श्रेष्ठ आचरण याइपिनि थवंथवय् विचार आदान प्रदान याना च्वंगु इलय् लाक्क ल्वगीयात यमराज खने दय्क वःथें ब्याधा त्वाक्क खने दय्क वल ।”

“ताःकालं निसें थवंथवय् छम्हं मेम्हसिया हित याइपिं उपिं पंछितय्सं शत्रु न्ह्योने थ्यंकः वःगु खना उपिं निम्हं न्वंमवासे सुम्क च्वन । इपिं थःगु थासं इकिधिकि मसं ।”

“हँय्त उखें थुखें ब्वया वंगु खना पंछितय् शत्रु (ब्याधा) पंछिराजयाथाय् ब्वाँय् थ्यंकः वल ।”

“ब्वाँय् वया स्ववबले वं उपिं द्विजपिंत खना ‘थुपिं फसे जूपिं खः लाकि मखु’ धका शंका जूगुलिं वया तुति थर थर खात ।”

“छम्हसित फसे जूगु व मेम्हसित स्वतन्त्रम्ह खन । दुष्परिणाम खन नं फसे जूम्ह नापं च्वं च्वन ।”

“अनंलि वं शंका मदय्का छूवयेया नितिं महाशरीर दुम्ह पंछिराज हँसयात सम्बोधन यात ।”

“गुम्ह ध्व तःधंगु जालय् तक्यंम्ह खः, व ला वने मफुम्ह खः । अथेनं हे बलवान्म्ह पक्षी ! छ मुक्तम्ह जुया नं छाया् मवनागु ?”

“थुम्ह पंछि छं सु परे जू ? छ मुक्त जूम्ह जुया नं तक्यना च्वंम्ह लिक्क दना च्वन । (मेपिं) भंगःपंछित त्वःता वने धुकल । छ याकचा जक छाया् वयागु ल्यूने च्वं च्वनागु ?”

“हे ब्याधा ! ध्व जिमि जुजु खः, अले प्राण समानं प्यारोम्ह पासा खः । जिं प्राण दतले ध्वयात त्वःता वने मखु ।”

“थुम्ह भंगलं क्यंका तयागु जालयात छाया् खंके मफुगु ? ध्व तःधंपिनि नितिं (न्ह्योने) वये त्यंगु विपत्तियात खंका कायेगु योग्य जू ।”

“सत्त्व प्राणीपिनि थजागु दुर्दशा वइबले (स्यनीबले) वया लिक्क प्यना तःगु जालयात नं खनी मखुगु जुया च्वन ।”

“हे महापुण्यवान्म्ह ! छं अनेक प्रकारयागु जाल प्यने धुकूगु दु । जीवनय् संकट वयेवं छिपे याना प्यना तःगु जालय् फसे जुइगु जुया च्वन ।”

थुकथं खँलाबल्हा याना वयागु नुगः भतिचा क्यातुइवं बोधिसत्त्वयागु जीवन दानया प्रार्थना यायां मेगु गाथा धाल -

“अपि नायं तथा सद्धिं, संवासस्स सुखुद्रयो ।

अपि नो अनुमञ्जासि, अपि नो जीवितं ददे’ति” ॥

“छ नापं खँलाबल्हा याणां थुगु सुखदायक फल ‘छ जिमित चित्रकूट लिहाँ वनेगु अनुमति नं बिइ फु अले जीवन दान नं बिइ फु’ धका आशा याना ।”

वं वयागु नायुगु वचन न्यना प्रभावित जुया गाथा धाल -

“न चेव मे त्वं बद्धोसि, नपि इच्छामि ते वधं ।

कामं खिप्पमितो गत्त्वा, जीव त्वं अनिघो चिर’न्ति” ॥

“छ जिगु बन्धनय् लाःम्ह मखु, हानं जिं छंत हत्या याये नं मास्ति मवः । छं न्ह्यांसा, छ थनं तुरन्त वना सुखपूर्वक ताःकालतक म्वाये फु ।”

अनंलि सुमुखं प्यपु गाथात धाल -

“नेवाहमेतभिच्छामि, अञ्जत्रेतस्स जीविता ।
सचे एकेन तुट्ठोसि, मुञ्चेतं मञ्च भक्खय ॥

“आरोहपरिणाहेन, तुल्यास्मा वयसा उभो ।
न ते लाभेन जीवत्थि, एतेन निमिना तुवं ॥

“तदिह्व समपेक्खस्सु, होतु गिद्धि तवम्हसु ।
मं पुब्बे बन्ध पासेन, पच्छा मुञ्च दिजाधिपं ॥

“तावदेव च ते लाभो, कतास्स याचनाय च ।
मिन्ति च धतरट्ठेहि, यावजीवाय ते सिया’ति” ॥

“जिं थ्व मदय्क थःगु मुक्तियागु कामना मयाना । यदि छम्ह जक दयेवं गाःसा थ्वयात त्वःता, जित नया ब्यु ।”

“हाकः, म्हत्याः व आयुकथं जिपिं निमहं उत्थे च्वापिं खः । यदि छं जिलिसे थ्वया हिलाबुला यात धाःसा छंगु लाभ हे जुइ, हानि जुइ मखु ।”

“उकिं भतिचा थुखे स्व अले जिके लोभ उत्पन्न या । जित न्हापां जालय् प्यना, अले लिपा जक पंछिराजयात त्वःता ब्यु ।”

“जिमिगु प्रार्थना स्वीकार यायेवं छंत थुलि लाभ जुइकि जीवनकाःछिं हँय्त नापं मैत्री (सम्बन्ध) दया च्चनी ।”

थुकथं वयागु धर्मदेशना न्यना चिकनय् थुंगु कपाय्थे नायुम्ह जुया व्याधां मालिकया न्ह्योने नोकरथे जुया बोधिसत्त्वयात समर्पण यायां धाल -

“पस्सन्तु नो महासङ्घा, तया मुत्तं इतो गतं ।
मितामच्चा च भच्चा च, पुत्तदारा च बन्धवा ॥

“न च ते तादिसा मिता, बहूनं इध विज्जति ।
यथा त्वं धतरट्ठस्स, पाणसाधारणो सखा ॥

“सो ते सहायं मुञ्चामि, होतु राजा तवानुगो ।
कामं खिप्पमितो गन्त्वा, जातिमज्जे विरोचथा’ति” ॥

“सकल मित्र-अमात्यपिंसं, नोकरतय्सं कला कायपिंसं व थःथिति सकल पंछिसङ्घपिंसं छ अन वनेवं, छं पाखे मुक्त जूम्ह थ्वयात स्वये दयेमा ।”

“थन छर्थे जाःम्ह पासा मदु गथे छंत धृतराष्ट्रयापिनि प्राणसिबे अप्वः प्यारो जूगु खः ।”

“उकिं जिं छं पासायात त्वःता बिये । थुम्ह जुजु छं अनुयायी जु । आः छ गुलि फत उकि याकनं थनं लिहाँ वना जातिपिनि दथुइ सुशोभित जुइ फुम्ह जु ।”

थुलि धया ब्याधाया कायं मैत्रीपूर्वक चित्त तथा बोधिसत्त्वयाथाय् वना बन्धन फ्यना बिल, छाती न्याक्क घयपुल । पुखुली लिक्क यंका पुखुसिथय् नायुगु गुसिघांसय् गोतुइका तुती तक्यना च्वंगु बन्धनयात नायुगु कोमल हृदयं भतिचा फ्यना बिल अले उकियात तापाक वांछ्वया बिल । अनंलि वं बोधिसत्त्वया प्रति प्रगाढ स्नेहयागु भावना मनय् थाय् बिया मैत्रीचित्तं लः कया हियात बार बार सिला बिल । वयागु मैत्रीपूर्ण चित्तया प्रतापं बोधिसत्त्वया तुती हिनु हिनुलय्, ला लाय्, छचंगु छचंगुलि वना मिले जूवन । उगु हे इलय् वयागु तुतिया घाः लायावन, छचंगु बुया वल, सँ बुया वल । न्हापा जालय् प्यने न्त्योथें जाःम्ह जुल । बोधिसत्त्व सुखपूर्वक स्वाभाविक ढंगं फेतुत । अनंलि सुमुखं थःगु कारणं बोधिसत्त्वयात सुखी जूगु खना लय्ताया ब्याधायात स्तुति यात । थुगु खँयात क्यनेया नितिं शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“सो पतीतो पमुत्तेन, भनुना भत्तुगारवो ।
अज्झभासथ वक्कझो, वाचं कण्णसुखं भणं ॥

“एवं लुइक नन्दस्सु, सह सब्बेहि जातिभि ।
यथाहमज्ज नन्दामि, मुत्तं दिस्वा दिजाधिप’न्ति” ॥

“थः स्वामीया प्रति गौरव युक्त जूगुया कारणं वं स्वामीयात मुक्त जूगु खना लय्ताया, न्हाय्पँयात सुख बिइगु खँ धाल -

“हे ब्याधा ! गथे थौं जि तःधंम्ह पँछिराजयात मुक्त जूगु खना आनन्दित जुयागु खः, अथे हे तुं सकल थःधितिपिलिसे छ नं आनन्द जूम्ह जुइमा ।”

थुकथं ब्याधायात स्तुति यायेधुंका सुमुखं बोधिसत्त्वयात सम्बोधन यात - “महाराज ! थ्वं भीत आपालं उपकार याना बिल, यदि भीगु खँ मन्यंगु जूसा भीत क्रीडा (मिहतेत) हँय् दय्का श्रीमान्पित बिइ यंकिइगु जुइ, (उबले) थ्वयात यक्व धन दइगु जुइ अथवा स्याना ला मिया नं धन दयेकिइगु जुइ । थ्वं थःगु जीविकायागु बिचाः मयासे भीगु खँ न्यन, थ्वं भीत जुजुयाथाय् यंके बिइका, थ्वयात जीविकायागु व्यवस्था याना बियेमाः ।” बोधिसत्त्व स्वीकार यात । सुमुखं थःगु भाषं बोधिसत्त्वलिसे खँ ल्हायेधुंका हानं मनूया भाषं शिकारीयात सःता धाल - “पासा ! छं छुया नितिं जाल प्यनागु ?”

“धनया नितिं ।”

“यदि थथे खःसा जिमित यंका नगरय् हँ, जुजुयात क्यने यंकि । जिमिसं छंत यक्व धन दय्का बिये ।”

“एहि तं अनुसिक्खामि, यथा त्वमपि लच्छसे ।
लाभं तवायं धतरट्ठो, पापं किञ्चि न दक्खति ॥

“खिप्पमन्तेपुरं नेत्वा, रज्जो दस्सेहि नो उभो ।
अबद्धे पकतिभूते, काजे उभयतो ठिते ॥

“धतरट्ठा महाराज, हंसाधिपतिनो इमे ।
अयज्झि राजा हंसानं, अयं सेनापतीतरो ॥

“असंसयं इमं दिस्वा, हंसराजं नराधिपो ।
पतीतो सुमनो वित्तो, बहुं दस्सति ते धन’न्ति” ॥

“थुकथं छंत स्यना बिये, गुकिं छंत लाभ जुइगु खः । थुम्ह धृतराष्ट्रयाके छु नं मभिंगु खँ मद्दु ।”

“छं याकनं हे जिपिं निम्हसितं चकंक, न्हापार्थे, खमुलि तथा अन्तःपुरय् यंका जुजुयात क्यने यंकि ।”

“(अले जुजुयात धा -) महाराज ! थुपिं हंसाधिप धृतराष्ट्र कुलयापिं खः । थुम्ह हँयतय् जुजु खः । थुम्ह मेम्ह सेनापति खः ।”

“निःसन्देह थुम्ह हंसराजयात स्वया लयताम्ह जुजुं छंत यक्व धन बिइ ।”

थथे धायेवं व्याधां विन्ति यात - “स्वामी ! जुजुयागु दर्शन यायेगु इच्छा याना बिज्याये मते । जुजु धयापिं चंचलपिं खः । वं छलपोलपितं क्रीडा-हंस नं दय्के फु अथवा स्याका नं छवये फु ।”

“पासा ! ग्याये मते । जिं छर्थे जाःम्ह कठोरम्ह, हिभ्याःगु ल्हाः दुम्ह व्याधायात ला धर्मकथा न्यंका कोमलम्ह याना थःगु तुती भागि याकेधुन । जुजु धयापिं पुण्यत्मापिं खः, प्रज्ञा दुपिं खः अले सुभाषित वचन म्हसिइके फुपिं खः । याकनं हे जिमित जुजुयाथाय् यंका व्यु ।”

“ज्यू ! जि खना तँ चाया बिज्याये मते । जिं छपिनिगु हे इच्छाकथं यंका बिये ।” धया निम्हसितं खुमुलि तथा राजकुलय् थ्यंकेवं जुजुं न्यंबले वयात यथार्थ खँ कना बिल ।

थुगु खँयात क्यनेत शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“तस्स तं वचनं सुत्वा, कम्मुना उपपादयि ।
खिप्पमन्तेपुरं गन्त्वा, रज्जो हंसे अदस्सयि ।
अबद्धे पकतिभूते, काजे उभयतो टिते ॥

“धतरड्डा महाराज, हंसाधिपतिनो इमे ।
अयज्झि राजा हंसानं, अयं सेनापतीतरो ॥

“कथं पनिमे विहङ्गा, तव हत्थत्तमागता ।
कथं लुट्ठो महन्तानं, इस्सरे इध अज्झगा ॥

“विहिता सन्तिमे पासा, पल्ललेसु जनाधिप ।
यं यदायतनं मज्जे, दिजानं पाणरोधनं ॥

“तादिसं पासमासज्ज, हंसराजा अबज्झथ ।
तं अबद्धो उपासिनो, ममायं अज्झभासथ ॥

“सुदुक्करं अनरियेभि, दहते भावमुत्तमं ।
भत्तुरत्थे परक्कन्तो, धम्मयुत्तो विहङ्गमो ॥

“अत्तनायं चजित्वान, जीवितं जीवितारहो ।
अनुत्थुनन्तो आसीनो, भत्तु याचित्थ जीवितं ॥

“तस्स तं वचनं सुत्वा, पसादमहमज्झगा ।
ततो नं पामुच्चिं पासा, अनुज्जासिं सुखेन च ॥

“सो पतीतो पमुत्तेन, भत्तुना भत्तुगारवो ।
अज्झभासथ वक्कङ्गो, वाचं कण्णसुखं भणं ॥

“एवं लुट्ठक नन्दस्सु, सह सब्बेहि जातिभि ।
यथाहमज्ज नन्दामि, मुत्तं दिस्वा दिजाधिपं ॥

“एहि तं अनुसिक्खामि, यथा त्वमपि लच्छसे ।
लाभं तवायं धतरट्ठो, पापं किञ्चि न दक्खति ॥

“खिप्पमन्तेपुरं नेत्वा, रज्जो दस्सेहि नो उभो ।
अबद्धे पकतिभूते, काजे उभयतो ठिते ॥

“धतरट्ठा महाराज, हंसाधिपतिनो इमे ।
अयञ्चि राजा हंसानं, अयं सेनापतीतरो ॥

“असंसयं इमं दिस्वा, हंसराजं नराधिपो ।
पतीतो सुमनो वित्तो, बहुं दस्सति ते धनं ॥

“एवमेतस्स वचना, आनीतामे उभो मया ।
एत्थेव हि इमे आसुं, उभो अनुमता मया ॥

“सोयं एवं गतो पक्खी, दिजो परमधम्मिको ।
मादिसस्स हि लुद्धस्स, जनयेय्याथ मद्दवं ॥

“उपायनञ्च ते देव, नाञ्जं पस्सामि एदिसं ।
सब्बसाकुणिकागामे, तं पस्स मनुजाधिपाति” ॥

“इमिगु खं न्यना ब्याधां उक्कियात ज्या याना क्यना बिल । तुरन्त अन्तःपुरय् थ्यंका जुजुयात ह्यैत
क्यने यंकल - खुल्लारूपं, स्वाभाविक अवस्थाय् निम्ह निगू खमू पालय् च्वंपित ।”

“महाराज ! थुपिं हंसाधिप धृतराष्ट्र कुलयापिं खः । थुम्ह ह्यैतय् जुजु खः अले थुम्ह वया
सेनापति ।”

जुजुं - “हे ब्याधा ! थुपिं पंछित छंगु ल्हाती गुकथं लाःवल ? छं थुपिं महान् ऐश्वर्यवान्पितं
गुकथं ज्वना हयागु ?”

ब्याधा - “हे धनाधिप ! जिं अजागु सकतां थासय् ध्याचलय् जाल प्यनागु खः गन लायेवं
पंछिपिनिगु प्राण बचे जुइगु कम जक संभावना दु ।”

“हंसराज थुकथं जालय् क्यन । वया लिक्क जालय् मक्यंम्ह ह्यैतं जित थुकथं धाल ।”

“उगु इलय् वं जिपिंथे जापिं अनार्यपिनि सम्मुखय् थःगु उत्तमभाव प्रकाशित याना तःसकं थाकुक्
दुष्कर ज्या यात । उम्ह पंछि थःगु स्वामीया हित पराक्रम याःम्ह जुल, धर्म दुम्ह जुल ।”

“थुकथं म्वाना च्वने बहःगु थःगु जीवन त्याग याना, (लिक्क) फेतुना थःम्ह स्वामीयागु जीवनया
कामना यात ।”

“वयागु खं न्यना जि लय्ताया अले वया ‘छिपिं सुखपूर्वक हूँ’ धका त्वःता बिया ।”

“स्वामीया प्रति गौरव दुम्ह वं स्वामीया मुक्तिं लय्ताया जि नापं मधुर वचनं खं ल्हात ।”

“थः स्वामीया प्रति गौरवयुक्त जूगुया कारणं वं थः स्वामीयात मुक्त जूगु खना लय्ताया,
न्हाय्पैयात सुख बिइगु खं धाल -

“हे व्याधा ! गथे थौं जि तःधंम्ह पंछिराजयात मुक्त जूगु खना आनन्दित जुयागु खः, अथे हे तु सकल थःथितिपिं लिसे तुं छ नं आनन्द जूम्ह जुइमा ।”

“थुकथं छंत जिं स्यना बिये, गुकिं छंत लाभ जुइगु खः । थुम्ह धृतराष्ट्रयाके छुं नं मभिंगु खँ मद्दु ।”

“छं याकनं हे जिपिं निम्हसितं चकंक, न्हापाथे, खमुलि तथा अन्तःपुरय् यंका जुजुयात क्यने यंकि ।”

“(अले जुजुयात धा -) महाराज ! थुपिं हंसाधिप धृतराष्ट्र कुलयापिं खः । थुम्ह हँयतय् जुजु खः । थुम्ह मेम्ह सेनापति खः ।”

“निःसन्देह थुम्ह हंसराजयात स्वया लयताम्ह जुजुं छंत यक्व धन बिइ ।”

“थुकथं इमिसं धाःकथं हे थुपिं निम्हसित कुबिया हयागु खः । अन (मानुसिय) सरोवरय् हे जि निम्हसित प्राप्त यानागु खः ।”

“थुकथं थुपिं अतिकं धार्मिक पंछितय्सं जिथे जाःम्ह व्याधायागु मनय् कोमलता हया बिल ।”

“हे देव ! थुपिं छपितं भेट चडे यानागु जुल । जिं दक्व पंछित मध्ये थजापिं सुं मखना । हे राजन् ! छपिसं दर्शन याना बिज्याहूँ ।”

थुकथं वं दना दना हे सुमुखयागु गुण वर्णन यात । अले जुजुं (सकुलं) हंसराजया नितिं आपालं मूल्यवान्गु (सिंह) आसनय् व सुमुखया नितिं लुंयागु भिंगु लासा लाया बिल । अनलि इमित फेतुइकेधुंका लुंयागु थलय् सिया तःगु कःनि, कस्ति, साखः आदि तथा बिल । नये सिधयेवं ल्हाः ज्वजलपा बोधिसत्त्वयाके धर्मोपदेश कनेया नितिं प्रार्थना यायां स्वयं थः लुंयागु लासाय् फेतुत । वं प्रार्थना यायेवं न्हापां कुशलक्षेमया खँ न्यन ।

थुगु खँयात क्यनेया नितिं शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“दिस्वा निसिन्नं राजानं, पीठे सोवण्णये सुभे ।

अज्झभासथ वक्कङ्गो, वाचं कण्णसुखं भणं ॥

“कच्चि नु भोतो कुसलं, कच्चि भोतो अनामयं ।

कच्चि रट्टमिदं फीतं, धम्मेन मनुसाससि ॥

“कुसलज्जेव मे हंस, अथो हंस अनामयं ।

अथो रट्टमिदं फीतं, धम्मेन मनुसासहं ॥

“कच्चि भोतो अमच्चेसु, दोसो कोचि न विज्जति ।

कच्चि च ते तवत्थेसु, नावकङ्कन्ति जीवितं ॥

“अथोपि मे अमच्चेसु, दोसो कोचि न विज्जति ।

अथोपि ते ममत्थेसु, नावकङ्कन्ति जीवितं ॥

“कच्चि ते सादिसी भरिया, अस्सवा पियभाणिनी ।

पुत्तरूपयसूपेता, तव छन्दवसानुगा ॥

“अथो मे सादिसी भरिया, अस्सवा पियभाणिनी ।

पुत्तरूपयसूपेता, मम छन्दवसानुगा’ति” ॥

“बांलागु लुंयागु लासाय् फेतूम्ह जुजुयात स्वया पंछिं प्रिय वचनं न्वं वात ।”

पंछि - “छपिनि म्ह फु मखुला ? छु छपिंत निरोगी जुया च्वंगु दु मखुला ? छु थ्व समृद्धगु राष्ट्र धर्मानुकूलकथं शासन जू मखुला ?”

जुजु - “हे हँस ! जित म्ह फु । जित निरोगी दु, थुगु समृद्धगु राज्यय् धर्मानुकूलकथं शासन जुया च्वंगु दु ।”

पंछि - “छु छपिनि अमात्यपिके छुं गुगुं दोष मदु मखुला ? छु मौका वःसा थुपिं प्राणीपिं मोह जुइपिं ला मखुला ?”

जुजु - “जिमि अमात्यपिके छुं दोष मदु । अले मौका वःसां मोह जुइपिं मखु ।”

पंछि - “छु छपिनि कला छपिं समानम्ह हे खः ला ? धया खँ न्यंम्ह, यय्क खँ ल्हाइम्ह, काय, रूप व ऐश्वर्यं युक्तम्ह अले छपिनिगु इच्छाकथं जुइ च्वने याइम्ह खः ला ?”

जुजु - “जिमि कला जि समानम्ह खः । धया खँ न्यंम्ह, यय्क खँ ल्हाइम्ह, काय, रूप व ऐश्वर्यं नं युक्तम्ह अले जिगु इच्छानुसारं जुइ च्वने याइम्ह खः ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं कुशलक्षेमया खँ न्यनेवं जुजुं वलिसे खँल्हाबल्हा यात -

“भवन्तं कच्चि नु महा-सत्तुहत्थत्तंतं गतो ।
दुक्खमापज्जि विपुलं, तस्मि पठममापदे ॥

“कच्चि यन्तापतित्वान्, दण्डेन समपोथयि ।
एवमेतेसं जम्मानं, पातिकं भवति तावदे ॥

“खेममासि महाराज, एवमापदिया सति ।
न चायं किञ्चि रस्मासु, सत्तूव समपज्जथ ॥

“पच्चगमित्थ नेसादो, पुब्बेव अज्झभासथ ।
तदायं सुमुखोयेव, पण्डितो पच्चभासथ ॥

“तस्स तं वचनं सुत्वा, पसादमयमज्झगा ।
ततो मं पामुची पासा, अनुज्जासि सुखेन च ॥

“इदञ्च सुमुखेनेव, एतदत्थाय चिन्तितं ।
भोतो सकासेगमनं, एतस्स धनमिच्छता ॥

“स्वागतञ्चेविदं भवतं, पतीतो चस्मि दस्सना ।
एसो चापि बहुं वित्तं, लभतं यावदिच्छती’ति” ॥

“छपिं जुलसा महान् शत्रुया ल्हाती लाःम्ह खः । उगु न्हापांगु आपत्ति वयेवं हे विपुल दुःख सिल ।”

“थ्वं वया व हे इलय् कथिं दाः मवःला ? थुपिं दुष्टतय्गु थुजागु स्वाभाविक धर्म खः ।”

“महाराज ! थुगु प्रकारयागु आपत्ति वःसा नं भिं हे जुल । थुम्ह शत्रुथे जुया वया जिमित दाः मवः ।”

“थुम्ह ब्याधा थर थर खात । न्हापां थये धाल । अनलि थुम्ह पण्डित सुमुखं धाल ।”

“वं धाःगु खं न्यना ब्याधा लय्ताल । अले ध्वं जित बन्धनं मुक्त याना सुखपूर्वक वनेत अनुमति बिल ।”

“ध्व छपिनिथाय् वयेगु खं व ध्वया नितिं धन दय्का बिइगु खं सुमुखं हे बिचाः याःगु खः ।”

जुजु - “छपित लसकुस दु । छपिनिगु दर्शनं जि अतिकं प्रसन्न जुया । ध्वं नं यक्व धन यंकि ।”

थथे धया जुजुं अमात्य छम्हसित स्वल । वं धाल - “देव ! छपिनिगु छु आज्ञा दु ?” थुम्ह ब्याधायत नौयात थिइका, मोल्हुइका, चन्दनं लेप याना सकतां अलंकारं छाय्पिया हति ।” वयात सकतां समाये याना हयेधुंका जुजुं दैय् छगू लाख आमदानी वःगु गां, निगू गल्ली घेरा लगे याना दय्का तःगु छे, रथ व यक्व दय्क लु बिल ।

थुगु खंयात क्यनेया नितिं शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“सन्तप्पयित्वा नेसादं, भोगेहि मनुजाधिपो ।
अज्झभासथ वक्कङ्गं, वाचं कण्णसुखं भण’न्ति” ॥

“जुजुं शिकारीयात भोग वस्तुकं सन्तुष्ट याना पंछिलिसे मधुर वचनं न्वं वात ।”

अनंलि बोधिसत्त्वं जुजुयात धर्मोपदेश बिल । जुजुं धर्मकथा न्यना लय्ताया धर्मकधिकयात सत्कार यायेया नितिं वयात श्वेतछत्रं कुइका राज्य लःल्हासे धाल -

“यं खलु धम्ममाधीनं, वसो वत्तति किञ्चनं ।
सब्बत्थिस्सरियं भवतं, पसासथ यदिच्छथ ॥

“दानत्थं उपभोत्तुं वा, यं चञ्जं उपकप्पति ।
एतं ददामि वो वित्तं, इस्सरियं विस्सजामि वो’ति” ॥

“गुलि नं दु धर्मयागु अधीनय् दु । गन तक जिगु बश (अधिकार) दु अन तक सारा ऐश्वर्य छपिनिगु खः । छु माल आज्ञा जुया बिज्याहूँ ।”

“दान बियेया नितिं जुइमा, उपभोगया नितिं जुइमा, अथवा मेमेगु नं छु याये बहःगु खः उकिया नितिं जिं छपित बियेधुन । जिं छपिनि नितिं ऐश्वर्ययात त्याग याये त्यना ।”

अनंलि बोधिसत्त्वं जुजुं ब्यूगु श्वेतछत्र हानं वयात तुं लित बिल । जुजुं नं बिचाः यात - “हंसराजया पाखे जिं धर्मकथा न्यनेधुन । परन्तु ब्याधां थुम्ह सुमुखयागु तःसकं प्रशंसा यायां ‘ध्व अत्यन्त मधुरभाषीम्ह खः’ धका धाःगु दु, ध्वयाके नं धर्मकथा न्यने माल ।” जुजुं वलिसे खंल्हाबल्हा यायां मेगु गाथा धाल -

“यथा च म्यायं सुमुखो, अज्झभासेय्य पण्डितो ।
कामसा बुद्धिसम्पन्नो, तं म्यास्स परमप्पिय’न्ति” ॥

“न्त्यागु हे जूसां थःगु रुचिकथं थुम्ह पण्डितम्ह सुमुखं जित उपदेश बिल धाःसा ध्व जिगु नितिं अतिकं प्रिय जुइ ।”

अनंलि सुमुखं धाल -

“अहं खलु महाराज, नागराजारिवन्तरं ।
पटिवत्तुं न सक्कोमि, न मे सो विनयो सिया ॥

“अम्हाकञ्चेव सो सेट्ठो, त्वञ्च उत्तमसत्तवो ।
भूमिपालो मनुस्सिन्दो, पूजा बहूहि हेतुभि ॥
“तेसं उभिन्नं भणत्तं, वत्तमाने विनिच्छये ।
नन्तरं पतिवत्तब्बं, पेस्सेन मनुजाधिपा’ति” ॥

“जिं नागराजथें जुया (छलपोलपिनि) दथुइ च्वना न्वंवाये मफु । यदि न्वंवात धाःसा थ्व जिगु विनय जुइ मखु ।”

“थुम्ह जिमि श्रेष्ठम्ह खः अले छपिं नं श्रेष्ठम्ह प्राणी खः, भूमिपाल खः, मानवेन्द्र खः अले अनेक कथं पूज्यम्ह नं खः ।”

“हे राजन् ! छलपोलपिनि निम्हसिया दथुइ खँल्हाबल्हा जुया च्वंथाय् जिं न्वंवायेगु ठीक जुइ मखु ।”

जुजुं वयागु खँ न्यना लय्लात । जुजुं हानं धाल ‘ब्याधा छपिंथें जाःम्ह मेम्ह धर्मकथिक मदु’ धका धाःगु दु धया मेगु गाथात धाल -

“धम्मेन किर नेसादो, पण्डितो अण्डजो इति ।
नहेव अकतत्तस्स, नयो एतादिसो सिया ॥

“एवं अगगपकतिमा, एवं उत्तमसत्तवो ।
यावत्तत्थि मया दिट्ठा, नाञ्जं पस्सामि एदिसं ॥

“तुट्ठोस्मि वो पकतिया, वाक्येन मधुरेन च ।
एसो चापि ममच्छन्दो, चिरं पस्सेय्य वो उभो’ति” ॥

“ब्याधां पंछि पण्डितम्ह खः धका धाःगु एकदम हे पाय्छि जू । गुम्हसिनं आत्म-विकास मयात वयाके थजागु प्रज्ञा दइ मखु ।”

“जिं गुलि नं अग्र स्वभाव दुपिं व श्रेष्ठपिं प्राणीपिं खनागु दु उपिंमध्ये थुलि ज्वःम्ह खनागु मदु ।”

“जि छंगु स्वभावं लय्ताया अले मधुरगु वाक्यं नं लय्ताया । जिगु थ्व हे इच्छा जुया च्वन, (छिपिं) निम्ह ताःकालतक स्वये दया च्वनेमा ।”

अनंलि बोधिसत्त्वं जुजुयागु प्रशंसा यायां धाल -

“यं किच्चं परमे मित्ते, कतमस्मासु तं तथा ।
पत्ता निस्संसयं त्याम्हा, भत्तिरस्मासु या तव ॥

“अदुञ्च नून सुमहा, जातिसङ्गस्स मन्तरं ।
अदस्सनेन अस्माकं, दुक्खं बहूसु पक्खिसु ॥

“तेसं सोकविधाताय, तथा अनुमता मयं ।
तं पदक्खिणतो कत्वा, जातिं पस्सेमुरिन्दम ॥

“अद्दाहं विपुलं पीतिं, भवत्तं विन्दामि दस्सना ।
एसो चापि महा अत्थो, जातिविस्सासना सिया’ति” ॥

“गुलि नं परम् मित्रपिनि पाखें याये बहःगु खः, व छपिसं याना बिज्यात । निःसन्देह जिमि प्रति गुगु छपिनिगु भक्ति खः, उकियात जिमिसं कायेधुन ।”

“निश्चय नं जिमिगु व थःथितिपिनिगु दथुइ आपाः तापात । जिमित मखनेवं आपालं पंछिपित यक्व दुःख जुल जुइमाः ।”

“इमिगु शोक तापाकेया नितिं छपिसं (वनेत) अनुमति बिया बिज्याहूँ । हे नरेन्द्र ! जिमिसं छपित प्रदक्षिणा याना थःथितिपित नापला वने त्यना ।”

“पक्का नं छपिनिगु दर्शन दया जिमित आनन्द दत । परन्तु थःथितिपिनिगु विश्वास दय्केगु धयागु नं तःधंगु खँ जुल ।”

थथे धायेवं जुजुं इमित वनेत अनुमति बिल । बोधिसत्त्वं नं जुजुयात न्याथी प्रकारयागु दुःशीलताय् दोष क्यना शील पालनयागु सुपरिणाम^{१७} कना “थुपिं पञ्चशीलयात रक्षा या, धर्मानुसार राज्य या, प्यंगू संग्रह वस्तुकं मनूतय्त संग्रह या” धयागु उपदेश बिया चित्रकूटपाखे स्वया वन ।

थुगु खँयात प्रकाशित यासे शास्तां गाथात आज्ञा जुया बिज्यात -

“इदं वत्वा धतरट्टो, हंसराजा नराधिपं ।

उत्तमं जवमन्वाय, जातिसङ्घं उपागमुं ॥

“ते अरोगे अनुप्पत्ते, दिस्वान परमे दिजे ।

केकाति मकरुं हंसा, पुथुसद्दो अजायथ ॥

“ते पतीता पमुत्तेन, भत्तुना भत्तुगारवा ।

समन्ता परिकिरिसु, अण्डजा लद्धपच्चया’ति” ॥

“हंसराज धृतराष्ट्रं जुजुयात थथे कन अले उत्तमगु पलाखं जातिसङ्घ्य् थ्यंकः वन ।”

“इमित स्वध्यपूर्वक लिहाँ वःगु खना हँयतयसं सः पिकाल । आपालं सः पिहाँ वल ।”

“स्वामीया प्रति गौरवया भाव दुगुलिं, थःपिनि स्वामीयात मुक्त जूगु खंका प्रतिष्ठित सकलें भंगःपंछितयसं वयात प्यखेरं भुन ।”

उपिं हँयतयसं थुकथं छचाखेरं भुना “महाराज ! गुकथं मुक्त जुया बिज्याना” धका न्यन । बोधिसत्त्वं सुमुखया कारणं मुक्त जूगु खँ कन, सागल जुजु व ब्याधां याःगु खँ कन । थुगु खँ न्यना हँय बथानं “सेनापति सुमुख, जुजु व ब्याधा सकलें सुखी जुइमा, दुःख मदुपिं जुइमा अले ताःकालतक म्वायेमा” धका स्तुति यात ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायेया नितिं शास्तां थुगु अन्तिम गाथा आज्ञा जुया बिज्यात -

“एवं मित्तवतं अत्था, सब्बे होन्ति पदक्खिणा ।

हंसा यथा धतरट्टा, जातिसङ्घं उपागमु’न्ति” ॥

“थुकथं मित्रपिनिगु ग्वाहालिं सकतां अर्थ इष्ट जूवनी गथे धृतराष्ट्र हँय जातिया पुचलय् लिहाँ वःथें ।”

१७. पञ्चशीलसम्बन्धी आनिशांस व दोषसम्बन्धी खँ विस्तृतरूपं सिद्धकेत दी.नि. नेपाल भाषा पृ. १९८ स्वये बहः जू ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं आनन्दं जिगु नितिं थःगु जीवन परित्याग याःगु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् ब्याधा छन्न खः, जुजु सारिपुत्र खः, सुमुख आनन्द खः, गुद्वल हैयत बुद्ध-परिषद् खः, हंसराज जुलसा जि हे खः ।

- * -

५३४. महाहंस जातक

“एते हंसा पक्कमन्ति...” थुगु गाथा शास्तां वेलुवनय् च्वना बिज्यागु इलय् (आनन्द) स्थविरं जीवन परित्याग याःगुया हे बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल । (वर्तमान) कथा च्वय्थे तं खः । थन शास्तां पूर्वजन्मया खें आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापायागु इलय् वाराणसी जुजु सेय्य धयाम्हसिया खेमा धयाम्ह महारानी दुगु जुया च्वन । उगु इलय् गुद्वल हैयत सहित बोधिसत्त्व चित्रकूट पर्वतय् च्वं च्वन । छन्ह्या दिनय् खेमा लानिया सुथे म्हागस म्हन - छम्ह लुंथे जाःम्ह लुंयाम्ह हंसं वया राजसिंहानय् फेतुना मधुरगु सलं धर्मोपदेश ब्यूगु । लानिं साधु - साधु धाधां धर्मश्रवणं अतृत्प जुइका हे चा फवचायकल । हैय् धर्मकथा कना झ्यालं हे पिहाँ वन । व वाथाइथिं दना ल्हाः ब्वय्का चिल्लायदंक हाल - “बिस्युं वना च्वंम्ह हैय्यात ज्वं, ज्वं ।” अबले वया मिखा प्वाः चाल । वयागु खें न्यना परिचारिकापिं भचा न्हिल - “हैय् गो ?” उगु इलय् वं उकियात म्हागस धका सिइका बिचाः यात - “जिं मदुगु वस्तु खंगु अवश्यं खइ मखु । पक्का नं थुगु लोकय् लुंथे जाःम्ह हैय् दये हे माः ।” यदि जिं जुजुयाके “जिं लुंथे जाःम्ह हैय्याके धर्म न्यने मास्ति वल” धाल धाःसा जुजुं विशेष कुतः याइ मखु, धाइ “जिमिसं लुंयाम्ह हैय् खनागु मदु । हैय्तय्गु खें मिथ्या खः ।” यदि जित “दोहद (इच्छा) उत्पन्न जुल” धाल धाःसा वं न्ह्यात्थे यानाःसां माय्के बिइ । थुकथं जिगु मनोरथ पूवनी । व ल्वगीम्हथे जुया, सेविकापिंत खें स्यना, गोतुला च्वन । जुजुं सिंहासनय् फेतुना च्वंबले वयात मखंसेलि न्यन - “खेमा लानि गन दु ?” जुजुं ल्वगी जुया च्वन धयागु खें न्यना खाताया सिथय् फेतुना वयागु जनुफा तिया न्यन - “छंत गन स्यात ?” “जित गनं छुं मस्याः, जित दोहद (इच्छा) उत्पन्न जुल” धका लानिं लिसः बिल । “देवी ! धा, छंत छु माल तुरन्त काय्के छुवये ।” “महाराज ! जिं छम्ह लुंथे जाःम्ह हैयनं श्वेतछत्रं कुइका सिंहासनय् फेतुइका वयात गन्धमाला आदिं पूजा याना ‘साधु, साधु’ धाधां वयाके धर्म न्यने मास्ति वल । यदि थजाम्ह दत धाःसा ठीक हे जुल, मदुसा जि म्वाना च्वने फइ मखु ।”

जुजुं वयात आश्वासन बिल - “धन्दा काये मते, यदि मनुष्यलोकय् दत धाःसा हया बिये ।” शयनागारं पिहाँ वना, वं अमात्यपिंत सःता न्यन - “भो ! खेमा देवी धाःकथं लुंयाम्ह हैय्या पाखें धर्मकथा न्यने दत धाःसा म्वाये, मदुसा म्वाना च्वने फइ मखु धाल । छु लुंथे जाःम्ह हैय् दइला ?”

“देव ! थजाम्ह हँय् खनागु नं मदु, न्यनागु नं मदु ।”

“सुनां सिइ ले ?”

“देव ! ब्राह्मणपिसं ।”

जुजुं ब्राह्मणपिंत सःतके छ्वया सम्मान यायेधुंका न्यन- “ब्राह्मणपिं ! छु लुंथे जाःम्ह हँय् दइला ?”

“दु, महाराज ! जिमिगु थन परम्परा कथं (धर्मग्रन्थय्) वःगु दु, न्यांत, कःलित, कापलेत, म्हय्खात, व हँय्त - थुपिं तिरश्चीन प्राणीपिं लुंथे जापिं दु । धृतराष्ट्र कुलयाम्ह पण्डित व ज्ञां दुम्ह जुइ । थुकथं मनूत नापं याना न्हेथी स्वर्णवर्णयापिं दइ ।”

जुजुं सन्तुष्ट जुया न्यन - “आचार्यपिं ! थुम्ह धृतराष्ट्र हँय् गन दइ ?”

“महाराज ! व जिमिसं मस्यू ।”

“अथेसा सुनां सिइ ले ?”

“ब्याधातय्सं सिइ ।”

जुजुं थःगु राज्यभरयापिं दक्वं ब्याधातय्त सःता न्यन - “तात ! धृतराष्ट्र कुलयाम्ह लुंयाम्ह हँय् गन दइ ?” छम्हसिनं धाल - “देव ! परम्परां निसें न्यना तथा कथं हिमालयया चित्रकूट पर्वतय् दयेमाः ।”

“वयात ज्वनेगु तरिका स्यूला ?”

“देव ! मस्यू ।”

जुजुं ब्राह्मण पण्डितपिंत सःतके छ्वया इमित चित्रकूट पर्वतय् स्वर्ण हंस दइ धका न्यंका धाल - “छु इमित ज्वनेगु तरिका स्यू ला ?”

“महाराज ! इमित ज्वनेत अन छाया वने माःगु ? उपाय याःसा इमित नगरया लिक्क वय्का ज्वने दइ ।”

“उपाय छु ले ?”

“महाराज ! नगरं उत्तरपाखे स्वंगू गब्यूतिया पुखू दय्का उकी लः जाय्का थीथी प्रकारयागु वा बिहि व न्याथी पलेस्वांत पिना पुखू त्वःपुइक बुइका, छम्ह तःसकं सःम्ह चलाखम्ह ब्याधायात सुपिइका मनूत वये वनेगुली प्रतिबन्ध तथा घोषणा याका बिज्याहुँ ‘प्यखेरं वःपिं प्राणीपिनि नितिं थुगु अभयस्थान खः ।’ थुगु खँ न्यना थीथी प्रकारयापिं पंछित बास च्वं वइ । उपिं हँय्त नं परम्परानिसें उगु पुखू क्षेमंकर (सुरक्षित स्थान) जूगु खँ न्यना अन वइ । अले इमित जालय् तब्यंका लाये फइ ।”

थ्व खँ न्यना जुजुं इमिसं धाःथाय् धाःकथं पुखू दय्के बिया, सःम्ह चलाखम्ह ब्याधायात सःतके छ्वया वयात द्वाःच्छि दां बिया खेम धयागु पुखू लःल्हाना वयात आश्वस्त यायां धाल - “आवलि छं थःगु ज्या याये मते । जिं छंम्ह मिसायात व मस्तय्त पालन याये । छ अप्रमादी जुया खेम पुखूयात रक्षा याना च्वं । मनूतय्त वय्के बिइ मते । प्यखेरं च्वंपिंत अभययागु घोषणा याना गजा गजापिं भंगःपंछित वल, उकिया सूचं जित व्यु । स्वर्ण हंसया आगमन जुइवं छंत आपालं ऐश्वर्य दइ ।” अबलेनिसें वं जुजुं धाःथे याना च्वन । “खेम धयागु पुखुली पाः च्वना च्वनिगु जूगुलिं उम्ह ब्याधायागु नां हे खेम ब्याधा जुल । अबलेनिसें थीथी प्रकारयापिं भंगःपंछित वयेगु यात । खेम निर्भयगु पुखू खः धका छम्हं मेम्हसियागु

परम्परायागु खँ न्यना थीथी प्रकारयापिं हँयत नं वल । न्हापां तृण-हंस (घाँय् नइपिं हँयत) वल । इमिगु खँ न्यना पाक-हंसत वल । इपिं वयेवं खेमकं जुजुयात धाःवन- “देव ! न्याथी वर्णयापिं हँयत वया पुखुली नसा माःवये धुकल । धन्दा कया बिज्यायेम्बाः । पाक-हंसत वयेधुंका छु दिन लिपा स्वर्ण-हंसत वइगु जुइ ।” ध्व खँ न्यना जुजुं नगरय् घोषणा याके बिल - “सुनं अन वने मते, यदि सुं अन वन धाःसा वयागु ल्हाः तुति ध्यने, वयागु छेँय् लुटे याके ।” अबलेनिसेँ अन सुं हे मवन ।

चित्रकूटया लिक्क कञ्चन गुफाय् पाक-हंसत च्वं च्वन । इपिं साप हे बःलापिं जुया च्वन । धृतराष्ट्र कुलयापिं हँयत स्वयां इमिगु शरीर-वर्ण विशेषकथंयागु जुया च्वन । पाक-हंसयाम्ह म्हचाय् लुंयागु वर्णम्ह जुया च्वन । वं वयात धृतराष्ट्र महाराजयात योग्यम्ह धका भाःपिया वयात चरण सेविका याना बिया छवत । व धृतराष्ट्र जुजुया यःम्ह जुल, वया मनं ज्वंम्ह जुल । थुगु प्रकारं इपिं निगुलिं हंस कुल थवंथवय् आपालं विश्वासीपिं जुल ।

छन्हुया दिनय् बोधिसत्त्वया परिवारयापिं हँयतयसं पाक-हंसतय्के न्यन - “थौम्हग छिपिं गन वना च्वनागु ?”

“फलानागु थासय् ।”

“खेम पुखुली छु जुया मवनागु ?” धका न्यन्यं इमिसं खेम पुखूयागु प्रशंसा यात- “उगु सरोवर (पुखू) साप हे न्ह्याइपुसे च्वं, थीथी प्रकारयापिं भंगःपछित दु, पञ्चवर्णयागु पुखुलिं आच्छादित जुया च्वंगु, थीथी वा बिही व फलत सया च्वंगु दु, थीथी प्रकारयापिं भमत हाला च्वंगु अले प्यखेरयापित न्हिन्हिं अभय घोषणा याना तःगु । सुं मेपिं उपद्रव याइपिनिगु खँ छु, सुनं अन वने मफु । थजागु खः उगु सरोवर (पुखू) ।”

इमिसं थुगु खँ न्यना सुमुखयात धाल - वाराणसीया लिक्क थजागु खेम पुखू दु । पाक-हंसत अन वना नसा माःवना च्वन । छपिसं नं धृतराष्ट्र महाराजयात कना बिज्याहूँ । यदि अनुमति दःसा जिपिं नं अन वना नसा माःवने ।” सुमुखं जुजुयात धाःवन । वं बिचाः यात - “मनूत आपालं मायावी (धोका बिइपिं) व उपाय कुशलपिं खः । थन छुं खँ दु जुइमाः । न्हापा ला अन पुखू मदुगु खः । आः अन जिमित ज्वनेत दय्कूगु जुइमाः ।” वं सुमुखयात धाल - “छिमिसं अन वनेगुली भिं मताये माःगु खः । इमिसं उगु पुखू धार्मिक भावनां दय्कूगु खइ मखु । भीत ज्वनेत दय्कूगु जुइमाः । मनूत छाःगु नुगः दुपिं व उपाय कुशलपिं खः । छिपिं थःपिसं नसा माःवनेगु थासय् वना हे नसा माःवनेगु याना च्वं ।” स्वर्णहंसपिसं निकोगु पटक नं थःपिं खेम सरोवरय् वनेगु इच्छा व्यक्त यात । वं इपिं अन वनेगु इच्छा बोधिसत्त्वयात कंवन ।

अनलि बोधिसत्त्वं बिचाः यात- “जिम्ह थःथितिपिसं जिगु कारणं दुःख कष्ट मसिइमा, अथेसा नु ।” गुद्रः हँयत नाप अन थ्यंकः वन अले नसा माला हंस-क्रीडा यायां चित्रकूटय् हे लिहाँ वन । खेमकं इपिं नसा माला लिहाँ वनेधुंका, इपिं वःगु खँ जुजुयात कंवन । जुजु लय्ताया वयात खर्च बिया प्रेरणा बिल - “सौम्य खेमक ! छम्ह निम्ह हँयतय्त लायेगु कुतः या । छँत आपालं ऐश्वर्य बिये ।”

व अन वना चायागु छेँया झ्यालं स्वया हँयत च्वनिगु थाय्यागु बारे बिचाः याना स्वत । बोधिसत्त्वपिनिगु चर्या लोभ मदुगु जुइ । उकिं बोधिसत्त्व गुगु थासय् कुहाँ वल अनं छसिकथं वा ननं न्ह्यज्यां वनी । मेपिं उखेँ थुखेँ नः वनी ।

अनलि व्याधां बिचाःयात- “थुम्ह हँय्याके लोभ मदुगु गति दु । ध्वयात ज्वने माल ।” कन्हेखुन्हुया दिनय् हँयत पुखुली वये न्ह्यवः हे वं चायागु छेँय् च्वं च्वं अन वना झ्याःया लिक्क सुपिला अन फेतुना प्वालं स्वया च्वन । अले म्हिगः कुहाँ वः थासय् कुहाँ वया बोधिसत्त्व सिथं निसेँ नसा मामां न्ह्यां वना

च्वन । व्याधां झ्याःप्वालं वयागु सौन्दर्यं खन - “थुम्ह हंस गाडा अपाय्धिम्ह खः, लुँथें जाःम्ह खः, गःपतय्
ह्याउँगु स्वचा घेरा दुम्ह खः, गःपतं निसें कुहाँ वया प्वाथय् दथुइ तक स्वध्वः, स्वध्वः ल्यूने वना च्वंगु
ध्वः दु, ह्याउँगु कम्बलया कार्थें छ्चनय् लुँथें जाज्वल्यमानगु कर्कि ।” वं बिचाः यात - “ध्व हे थुमि जुजु
जुइमाः । ध्वयात हे ज्वने ।” हंसराजा नं ताउतक नसा माला, जल-क्रीडा याना, हँय्त लिसें तुं चित्रकूटय्
हे लिहाँ वन । थुकथं खुन्हु तक नसा नया च्वन । न्हेन्हुया दिनय् खेमकं हाकुगु सलयागु सँयागु बल्लागु
खिपः चिना, सिंयागु जाल दय्का, कन्हे हँय्तय् जुजु थन थन जूवइ धका ठीक ठीक अन्दाज याना लखय्
दुने हे जाल प्यना तल ।

कन्हेखुन्हुया दिनय् हंसराज जूवःबले वयागु तुति फसे जुइक हे कुहाँ वल । जालं वयागु तुतियात
न्याक्क काकल गथे नंयागु काकयनं काकूथें । वं उकियात त्वाःथले धका न्याक्क सन । न्हापांगु पटकय्
वयागु लुँथें जाःगु छ्चंगु ब्वला वल, निकोगु पटकय् संबले कम्बल वर्णगु ला काटे जुल, स्वकोगु बार
हिनु नसात काटे जुल, प्यकोगु बारय् ला तुति हे त्वाःदःथें जुल । “अंग मदुम्ह जुइवं जुजु जुइगु अशोभनीय
जुइ” धका बिचाः याना वं कुतः यायेगु हे त्वःता बिल । वयात तःसकं स्यात । वं बिचाः यात - “यदि जिं
थः फसे जुल धका हाल धाःसा जिमि थःथितिपिं ग्याना नसा मनसे हे, दचालाना हे ब्वया वनी, अले (नसा
नये मखंगु कारणं) समुदय् हे कृतुवनी ।” वं स्याःगु सह यायां जालयात पुइका वा नया च्वंमथें जुया च्वन ।
अनंलि इमिसं गाक्क नसा नयेधुंका जल-क्रीडा याःवंबले थः फसे जुल धका तःसकं हाल । वयागु हाःसः
न्यना, च्वय्थें तुं, बिस्यूं वन । सुमुखं नं च्वय्थें तुं बिचाः याना, माला, स्वंगू पुचलय् नं बोधिसत्त्वयात
मखना “अवश्यं नं थुगु विपत्ति बोधिसत्त्वयात हे वःगु जुइमाः” धका सिइकल । व दित अले लिहाँ वया
बोधिसत्त्वयात आश्वासन बिल - “महाराज ! ग्याना बिज्याये म्वाः । जिं थःगु ज्यान बिया जूसां छ्चपिंत
तोतका बिये ।” वं थथे धाधां बोधिसत्त्वयात आश्वस्त यायां ध्याचलय् फेतुना च्वन । बोधिसत्त्व हिभ्याः
जुइका, जालयागु कथि तक्यंका च्वंमं थुगु खँयात परीक्षा याना स्वयेत “गुद्वः हँय्तय्सं जित त्वःता वने
धुंकल, ध्व हे छ्मह जक वया च्वन, छु ध्व नं ब्याधा न्ह्योने थ्यंकः वयेवं बिस्यूं वनिम्ह खः वा मखु”
स्वये माल धका बिचाः याना वं स्वपु गाथात धाल -

“एते हंसा पक्कमन्ति, वक्कङ्गा भयमेरिता ।

हरित्तच हेमवण्णा, कामं सुमुख पक्कम ॥

“ओहाय मं जातिगणा, एकं पासवसं गतं ।

अनपेक्खमाना गच्छन्ति, किं एको अवहीयसि ॥

“पतेव पततं सेट्ट, नत्थि बद्धे सहायता ।

मा अनीघाय हापेसि, कामं सुमुख पक्कमा’ति” ॥

“भयं ग्याना स्वर्णवर्णं पंछित ब्वया वने धुंकल । हे सुमुख ! छ्च नं हूँ ।”

“जि जालय् क्यंगु खना सकलें थःथितिपिं सकलें जि याकचित त्वःता निरपेक्षभावं ब्वया वने धुंकल ।
छ्च याकचा जक छु यायेत च्वं च्वनागु ?”

“भंगःतय् नितिं ब्वया वनेगु हे भिं जू । जालय् क्यंमसित ग्वाहालि जुइ फइ मखु । सुखयात
त्वःते मते । सुमुख ! न्ह्याःसा चिला हूँ ।”

थुगु खँ न्यना सुमुखं बिचाः यात - “थुम्ह जुजुं जिगु मनया खँ मस्युनि । जित खाली माकुक्क जक
खँ ल्हाइम्ह पासा धका भाःपिया च्वन । जिं ध्वयात थः स्नेही जूगु खँ प्रकट याये ।” धका वं प्यपु गाथात
धाल -

“नाहं दुक्खपरेतोपि, धतरट्ट तुवं जहे ।
जीवितं मरणं वा मे, तथा सद्धि भविस्सति ॥

“नाहं दुक्खपरेतोपि, धतरट्ट तुवं जहे ।
न मं अनरियसंयुत्ते, कम्मे योजेतुमरहसि ॥

“सकुमारो सखात्यस्मि, सचित्ते चस्मि ते ठितो ।
जातो सेनापती त्याहं, हंसानं पवरुत्तम ॥

“कथं अहं विकत्तिस्सं, जातिमज्झे इतो गतो ।
तं हित्वा पततं सेट्ट, किं ते वक्खामितो गतो ।
इध पाणं चजिस्सामि, नानरियं कत्तुमुस्सहे’ति” ॥

“दुःख वःसा नं, हे धृतराष्ट्र ! जिं छपिंत त्वःता वने मफु । जि म्वायेगु वा सिइगु छपिं नाप हे जुइ ।”

“दुःख वःसा नं, हे धृतराष्ट्र ! जिं छपिंत त्वःता वने मफु । जित अनार्य-कर्मय् लगे यायेगु उचित मजू ।”

“जि मचाबलेनिसें छंम्ह पासा खः । जि छंगु बशय् दु । हे हँय्तमध्ये श्रेष्ठम्ह ! जि छंम्ह प्रसिद्धम्ह सेनापति खः ।”

“थनं वना जिं थःथितिपिंत छु धाः वनेगु ? हे पंछिपिंमध्ये श्रेष्ठम्ह ! जिं बरु थन हे प्राण त्याग याये । जिं अनार्य-कर्म छता याये मखु ।”

थुकथं सुमुखं प्यपु गाथाद्वारा सिंहनाद यायेवं वयागु गुणयात प्रकाशित यायां बोधिसत्त्वं धाल -

“एसो हि धम्मो सुमुख, यं त्वं अरियपथे ठितो ।
यो भत्तारं सखारं मं, न परिच्चत्तुमुस्सहे ॥

“तज्जि मे पेक्खमानस्स, भयं न त्वेव जायति ।
अधिगच्छसि त्वं मय्हं, एवंभूतस्स जीवित’न्ति” ॥

“हे सुमुख ! ध्व छंगु आर्य-आचरण हे खः, ध्व हे धर्म खः । छं जित स्वामी व पासायात त्वःता वने मास्ति मवः ।”

“छंत स्वया जिगु मनय् भय उत्पन्न मजुल । छं जिगु जीवनयात रक्षा याये फइ ।”

थुकथं इमिगु खँल्हाबल्हा जुया च्वंगु इलय् पुखुसिथय् च्वं च्वंम्ह ब्याधां हँय्त स्वध्वः जुया बिस्युं वंगु खंबले जाल दुथाय् स्वया विचाः यात - “ध्व छु खः ?” हानं हानं बोधिसत्त्वयात जालय् फसे जूगु खना लय्ताल । वं थःगु धोति न्याक्क क्वातुक्क चिना ल्हाती मुगः कथि ज्वना, कल्पया अन्तय् पिहाँ वइगु मिथें जुया पिहाँ वल । व छुचों भंगःतय् पाखे क्वछुका ग्वाली तक ध्याचः भ्याता भ्यातां किका ब्वाँय् वना थ्यंकः वन ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायेया नितिं शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“इच्चेवं मन्तयन्तानं, अरियानं अरियवुत्तिनं ।
दण्डमादाय नेसादो, आपती तुरितो भुसं ॥

“तमापतन्तं दिस्वान, सुमुखो अतिब्रूहयि ।
अट्टासि पुरतो रञ्जो, हंसो विस्सासयं व्यथं ॥

“मा भायि पततं सेट्ट, न हि भायन्ति तादिसा ।
अहं योगं पयुज्जिस्सं, युत्तं धम्मूपसज्जितं ।
तेन परियापदानेन, खिप्पं पासा पमोक्खसी’ति” ॥

“थुकथं उप्पिं आर्यपिनि आर्याचरणगु खँल्हाबल्हा जुया च्चंबले व्याधा कथि ज्वना व्वाय् थ्यंकः
वल ।”

“वयात वःगु खना सुमुखं तःसकं हाल । सुमुखं हँयात आश्वस्त यायां न्ह्योने दंवन ।”

“हे पँछिराज ! ग्याना बिज्याये मते । छपिंयें जाःम्ह ग्याना बिज्याइ मखु । जिं धर्मानुकूल उपाय
याये । जिगु थुगु उपायं छपिं याकनं बन्धनं मुक्तम्ह जुया बिज्याइ ।”

थुकथं सुमुखं बोधिसत्त्वयात आश्वस्त याना शिकारीयाथाय् वना नाइक मनूया भाषं न्यन- “सौम्य !
छंगु नां छु खः ?”

“स्वर्ण हंसराज ! जिगु नां खेमक खः” धका न्यकेवं वं धाल - “सौम्य खेम ! छं थःगु जालय्
तक्यना च्चंम्हसित साधारणम्ह धका भाःपिये मते । गुट्टः हँयतमध्ये श्रेष्ठम्ह धृतराष्ट्र हंसराज छंगु जालय्
तक्यना च्चंगु दु । व ज्ञानीम्ह, सदाचारीम्ह तथा दयावान्म्ह खः, वयात स्यायेगु उचित जुइ मखु । गुलि नं
छंगु नितिं याये माःगु खः व सकतां जिं याना बिये । थ्व स्वर्णवर्णम्ह खः, अले जि नं । थ्वया नितिं जिं
थःगु ज्यान बिये । यदि छं थ्वयागु पा काये मास्ते वःसा जिगु पा का । यदि छचंगु, ला, नसा, व क्वें
मध्ये छुं नं वस्तुत माःसा जिगु म्हं हे लिकया का । यदि थ्वयात क्रीडा-हंस दय्केत यने धयागु जूसा जित
हे दय्कि । म्वाःम्वाकं यदि वयात मिया धन कमाये याये मास्ति वः धयागु जूसा जित हे यंका मिइ यंकि ।
थुम्ह ज्ञानादि गुण दुम्ह (पँछि) यात छता स्याये मते । इदि थ्वयात स्यात धाःसा नरक आदिं बचे जुइ मखु ।”
थुकथं वयात नरकयागु भय क्यना थःगु मधुरगु वचन स्वीकार याका सुमुखं बोधिसत्त्वयाथाय् वना वयात
आश्वस्त यात । व्याधां नं वयागु खँ न्यनेधुंका बिचाः यात - “थुम्ह तिरश्चीन जुया नं अजागु खँ ल्हाना
च्चन गुगु मनूतय्सं तक नं ल्हाये मफु । मनूतय्सं तक नं थजागु मित्र-धर्मयात निभे याये फइ मखु । अहो !
थ्व गपाय्सकं ज्ञानीम्ह, मधुरभाषीम्ह, धार्मिकम्ह खः ।” वयागु म्ह छम्हं प्रीति सौमनस्यं जाया वल । वयात
रोमाञ्च जुल । वं कथि वांछवत अले छचनय् ल्हाः तया नमस्कार याना च्चंम्हथें जुया दना सुमुखयागु गुण
बखान यात -

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“तस्स तं वचनं सुत्वा, सुमुखस्स सुभासितं ।
पहट्टलोमो नेसादो, अज्जलिस्स पणामयि ॥

“न मे सुत्तं वा दिट्ठं वा, भासन्तो मानुसिं दिजो ।
अरियं ब्रुवानो वक्कङ्गो, चजन्तो मानुसिं गिरं ॥

“किं नु तायं दिजो होति, मुत्तो बद्धं उपाससि ।
ओहाय सकुणा यन्ति, किं एको अवहीयसी’ति” ॥

“सुमुखयागु उगु सुभाषित वचन न्यना रोमाञ्चित जूम्ह व्याधां वयात ल्हाः ज्वजलपा बन्ति यात ।”

“जिं गुबलें नं सुं पंछियात निर्दोषगु मानुषी भाषं न्वंवागु खनागु मद्दु, न्यनागु नं मद्दु ।”

“थुम्ह पंछिं छं सु परे जू ? छ (स्वयं) मुक्तम्ह जुया नं व (जालय्) फसे जूम्हसिया लिक्क च्वं च्वन । अले सकलें पंछितयसं वयात त्वःता वने धुंकल । छ याकचा जक वयागु ल्यूने च्वं च्वन ।”

धुकथं उम्ह सन्तुष्ट चित्त जूम्ह ब्याधां न्यनेवं सुमुखं बिचाः यात - “ध्वया नुगः नाई धुंकल । आः ध्वयात अभ्रं नं अप्वः लयताय्का नुगः क्यातुका बिइया नितिं थःगु गुण प्रकट याये माल ।” वं धाल -

“राजा मे सो दिजामित्त, सेनापच्चस्स कारयिं ।
तमापदे परिच्चतुं, नुस्सहे विहगाधिपं ॥

“महागणाय भत्ता मे, मा एको व्यसनं अगा ।
तथा तं सम्म नेसाद, भत्तायं अभितो स्मे’ति” ॥

“हे ब्याधा ! ध्व जिमि जुजु खः, जि ध्वया सेनापति खः । ध्व पंछिराजयात जिं आपदय् त्वःता वने मफु ।”

“ध्व महान् पंछिसङ्घया स्वामी खः । ध्वयात छुं गुगुं आपदय् मलायेमा । हे सौम्य ब्याधा ! छं अथे या, गुकिं याना थुम्ह स्वामी सुखं च्वने दयेमा ।”

वयागु धर्मयुक्तगु मधुरवाणी न्यना सौमनस्य दुम्ह, रोमाञ्चित्त जूम्ह ब्याधां बिचाः यात “यदि जिं थुम्ह शीलादि गुण दुम्ह हंसराजयात हत्या यात धाःसा जिं प्यंगू नरकं मुक्त जुये फइ मखु । जुजुं जित न्ह्यागु हे याःसां थयाके व्यु । जिं ध्वयात सुमुखयात भेट चढे याना त्वःता बिये माल ।” वं गाथा धाल -

“अरियवत्तसि वक्कङ्ग, यो पिण्डमपचायसि ।
चजामि ते तं भत्तारं, गच्छथूभो यथासुख’न्ति” ॥

“हे पंछि ! छ आर्य ज्या याइम्ह खः । छ (स्वामीया पाखें प्राप्त) पिण्डयात पूजा याइम्ह खः । जिं छंत व छंम्ह स्वामीयात मुक्त याना त्वःता बिया । छिपिं निम्हं सुखपूर्वक हूँ ।”

थये धया ब्याधां नायगु चित्त तया बोधिसत्त्वयाथाय् वना, सिं क्वच्छुका ध्याचलय् फेतुना, वं जालया सिं फ्यना बिल । हानं (बोधिसत्त्वयात) थना, पुखुली थहाँ वया, नायगु सितु घांसय् तया, तुती तक्यना च्वंगु बन्धनयात विस्तार विस्तारं फ्यन । अनलि बोधिसत्त्वया प्रति प्रगाढ स्नेह तया मैत्री चित्त तया लः कया हया हि सिला छ्वत अले बारम्बार ल्हातं पित्तु पिल । वयागु मैत्री हिनुलि हिनु (नसां नसा), लां ला, अले छचंगुलिं छचंगु मिले जुया लना वन । तुति न्हापाथें जुल । मेगु तुतिथें तुं ठीक जुल । बोधिसत्त्व सुखी जुया स्वाभाविकरूपं फेतुइ फत । सुमुखं थःगु कारणं जुजुया सुखी जूगु खना अत्यन्त लयताया बिचाः यात - “थुम्हं (ब्याधां) जिमित आपालं उपकार याःगु दु । जिमिसं ध्वयागु छुं नं उपकार यानागु मद्दुनि । यदि ध्वं जिमित राजा, महामात्य आदिपिनि नितिं जिमित ज्वना इमिथाय् यंकूगु जूसा आपालं धन प्राप्त याये फुगु खः । यदि थःगु नितिं ज्वंगु खःसा जिमित मिया धन कमाये याये फुगु खः । जिं ध्वयाके न्यना स्वये माल ।” वं वयात उपकार यायेगु विचार तया धाल -

“सचे अत्तप्पयोगेन, ओहितो हंसपक्खिनं ।
पटिगणहाम ते सम्म, एतं अभयदक्खिणं ॥

“नो चे अत्तप्पयोगेन, ओहितो हंसपक्खिनं ।
अनिस्सरो मुञ्चमम्हे, थेय्यं कयिरासि लुद्धका’ति” ॥

“सौम्य ! यदि छंगु थःगु नितिं भंगःपछितयत् जाल प्यनागु खःसा जिमिसं छंगु थुगु उपकारयात अभय-दक्षिणा माने याना स्वीकार याये ।”

“यदि छं थःगु नितिं जाल प्यनागु मखुसे छ थः स्वयं मालिक मज्जु कारणं छं जिमित त्वःता खुँज्या याना च्चन ।”

थुगु खँ न्यना ब्याधां - “जिं थःगु नितिं ज्वनागु मखु । वाराणसी जुजुयागु आज्ञां ज्वनागु खः” धका कना लानिं खंगु म्हगसनिसैं कया जुजुं इमित सःतके हःगु खँ अले ‘सौम्य ! छम्ह वा निम्ह हैयत् ज्वनेगु कुतः या, आपालं ऐश्वर्य दइ’ धया खर्च बिया प्रेरित याःगु खँ आदि सकतां च्वनिसैं व्वय् थ्यंकः छुसिंकथं वयात कन । थुगु खँ न्यना सुमुखं बिचाः यात - “थुम्ह ब्याधां थःगु ज्यानयात तक नं पर्वाह मतसे जिमित त्वःता अतिकं दुष्करगु ज्या यात । यदि जिपिं थनं तप्यंक चित्रकूट लिहाँ वन धाःसा धृतराष्ट्रयागु प्रज्ञा व जिगु मैत्रीया खँ सुनानं सिइ मखु, हानं ब्याधायात नं ऐश्वर्य दइ मखु, जुजुयात नं पञ्चशीलय् प्रतिष्ठित याये खनी मखु हानं न त लानियागु मनोरथ हे पूवनी ।” उकिं थथे बिचाः याना वं वयात धाल - “पासा ! यदि अथे खःसा जिमित मुक्त याये मते, जिमित जुजुयाथाय् यंका ब्यु । वं जिमित छु याये माल, याइ ।”

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“यस्स त्वं भतको रज्जो, कामं तस्सेव पापय ।
तत्थ संयमनो राजा, यथाभिज्जं करिस्सती’ति” ॥

“गुम्हसिया छु ज्यामि खः, जिमित छं वयाथाय् हे यंका ब्यु । अन व संयमी जुजुं गथे माल अथे हे याइ ।”

थुगु खँ न्यना ब्याधां धाल - “भन्ते^{१८} ! जुजुयागु दर्शन यायेगु इच्छा याना बिज्याये मते । जुजु धयापिं खतरनाकपिं खः । इमिसं क्रीडा-हंस नं दय्का बिइफु, अले स्याके नं फु ।” सुमुखं लिसः बिल - “सौम्य ब्याधा ! जिमिगु धन्दा कायेम्वाः । जिं धर्मकथाद्वारा छर्थेजापिं कठोर स्वभाव दुपित मूदु (नरम) याना बियेधुनागु दु । जुजुयात जक छाया सिइके मफइ ? जुजु धयापिं पण्डितपिं जुइ, सुभाषितयात सिइके फुपिं खः । जिमित तुरन्त जुजुयाथाय् यंका ब्यु । यंकेबले चिना यंके म्वाः । स्वाँयागु पञ्जलय् तया यंकि । पंजः दय्केबले धृतराष्ट्रया नितिं तःवःगु, तुयुगु पलेस्वाँ, इलां तया दय्कि । जिगु नितिं चिरवःगु, ह्याउँगुलिं त्वःपुया दय्कि । धृतराष्ट्रयात न्ह्योने जित ल्यूने, चिजाः याना यंका गुलि फत उलि याकनं जुजुयात क्यने यंकि ।” वं धाःगु खँ न्यना बिचाः यात - “सुमुखं जुजुयात क्यना जुजुया पाखें जित आपालं ऐश्वर्य बिइके मास्ति वः जुइमाः ।” वं तःसकं लय्ताल । अले नायुगु क्यातुगु गुंखि (लतां) पञ्ज दय्का स्वाँनं त्वःपुया च्वय् धाःथे हे याना इमित यंकल ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायेत शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“इच्च्वं वुत्तो नेसादो, हेमवण्णे हरित्तचे ।
उभो हत्थेहि सङ्गह, पज्जरे अज्झवोदहि ॥
“ते पज्जगते पक्खी, उभो भस्सरवण्णिने ।
सुमुखं धतरइच्च, लुदो आदाय पक्कमी’ति” ॥

१८. ‘भन्ते’ धयागु शब्द भिक्षुपितं सःतेया नितिं जक मखु, अत्यन्त आदरार्थी वचनकथं समाजय् मान्यवरपिं मनूतयत् व थन पशुतयत् तर्कं छत्रला तःगु खने दु । नेपाल भाषां ‘भाजु’ शब्द ‘भन्तेजु’ पाखें पिहाँ वःगु ला मखुला ? अनु. ।

“थुकथं वयात ज्या ब्वःकथं ब्याधां लुंथें च्वंपिं पंछिपित निपा ल्हाःतं ज्वना पंजलय् तल । उपिं निमहं प्रभापूर्णं पंछिपिं धृतराष्ट्र व सुमुखयात कुबिया ब्याधा वन ।”

“गुगु इलय् ब्याधां इमित कुबिया यंका च्वन, उगु समयय् धृतराष्ट्रयात पाकराजया म्हचाय् हंस कुमारी लुमसे वल अले वं सुमुखयात सम्बोधित यायां रागाभिभूत जुया ख्वया हल ।”

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायेत शास्तां आज्ञा जुया विज्यात -

“हरीयमानो धतरडो, सुमुखं एतदब्रवि ।
बाळ्हं भायामि सुमुख, सामाय लक्खणूरुया ।
अस्माकं वधमञ्जाय, अथत्तानं वधिस्सति ॥

“पाकहंसा च सुमुख, सुहेमा हेमसुत्तचा ।
कोञ्ची समुद्धतीरेव, कपणा नून रुच्छती’ति” ॥

“कुबिया यंका च्वंबले धृतराष्ट्रं सुमुखयात थुकथं धाल - ‘सुमुख ! जित लुंथें जाःम्ह, लक्षण (दुम्ह) जें दुम्ह थःम्ह कला खना ग्याना वल, लाः सा भीत हत्या यात धयागु खँ न्यना वं आत्महत्या जकं याइगु मखुला’ ?”

“हे सुमुख ! उम्ह लुंथें च्वंम्ह, लुंयागु छ्चंगु दुम्ह (जिमि कलातं) उकथं ख्वया च्वन जुइ, गथे समुद्रया सिथय् च्वना बफरा क्रोञ्च भंगः ख्वया च्वंथें (मखा ख्वया च्वन जुइ) !”

थुगु खँ न्यना सुमुखं विचाः यात - “थुम्ह हंसं मेपित उपदेश विइ योग्यम्ह खः, परन्तु (थःम्ह) मिसाया नितिं (स्वयं थः) रागाभिभूत जुया ख्वया च्वन । लखय् मि च्यार्थें जुल । बाः वया लखं बुं नःथें जूम्ह जुल । जिं थःगु बलं मिसातय्गु दोषयात प्रकट याना थ्वयात होशय् वय्कें माल ।” वं धाल -

“एवं महन्तो लोकस्स, अप्पमेय्यो महागणी ।
एकित्थिमनुसोचेय्य, नयिदं पञ्जवतामिव ॥

“वातोव गन्धमादेति, उभयं छेकपापकं ।
बालो आमकपक्कं, लोलो अन्धोव आमिसं ॥

“अविनिच्छयञ्जु अत्थेसु, मन्दोव पटिभासि मं ।
किच्चाकिच्चं न जानासि, सम्पत्तो कालपरियायं ॥

“अद्दुम्मत्तो उदीरेसि, यो सेय्या मञ्जसित्थियो ।
बहुसाधारणा हेता, सोण्डानं व सुराधरं ॥

“माया चेता मरीची च, सोका रोगा चुपहवा ।
खरा च बन्धना चेता, मच्चुपासा गुहासया ।
तासु यो विस्ससे पोसो, सो नरेसु नराधमो’ति” ॥

“थपायसकं तःधंम्ह, (हंस) लोकय् अप्रमाण गुण दुम्ह, महान् गुणीम्हसिनं थुकथं मिसा छ्मसिया खँय् चिन्ता कायेगु, थ्व प्रज्ञावान्पिनिगु लक्षण मखु ।”

“गुगु प्रकारं फसं भिं-मभिं सकतां प्रकारयागु गन्धयात ग्रहण याइगु खः, मूर्खम्ह पाके जूगु, पाके मजूगु फलयात ग्रहण याइगु खः, कांम्ह रस लोभीं भिं-मभिं सकतां भोजन नइगु खः । (अथे हे तुं मिसा धयापिसं सकतांयात ग्रहण याइ ।)”

“जिं स्वयेबले छं निर्णय याये मफुगु खनां छ मन्दबुद्धिम्हथे च्वं, छायाधाःसा मरण-काल न्ह्योने थ्यंकः वल नं छं छु यायेमाः छु यायेम्वाः (कृत्याकृत्य) सिइके मफु ।”

“गुपिं मिसापितं श्रेष्ठपिं धका माने याना तल, उपिं बच्छि उईतयसथे प्रलाप याना च्वनी । गथे अय्लाःगुलुतय् नितिं सुलिं (बुंगा) खः, अथे हे मिसात न्ह्याथायूसं नं कायेगु दु ।

“शुपिं माया खः, मृग-तृष्णा खः, शोक खः, रोग खः, उपद्रव खः, कठोरपिं खः, बन्धन खः, मृत्युपाश खः अले गुह्य-आशयपिं खः । गुपिसं थुमिगु विश्वास याइ, उपिं मनूत मध्ये अधर्मपिं खः ।”

अनंलि धृतराष्ट्रं मिसापिनि प्रति आसक्ति दुगुया कारण ककं “छं मिसापिनिगु गुणयागु खं मस्यू, पण्डितपिसं स्यू, इमित निन्दा याये मज्यू” धाधां थुगु खं कनेत गाथात धाल -

“यं बुद्धेहि उपञ्जातं, को तं निन्दितुमरहति ।
महाभूतिस्थियो नाम, लोकस्मि उदपज्जिसुं ॥

“खिद्धा पणिहिता त्यासु, रति त्यासु पतिडिता ।
बीजानि त्यासु रूहन्ति, यदिदं सत्ता पजायरे ।
तासु को निब्बिदे पोसो, पाणमासज्ज पाणिभि ॥

“त्वमेव नञ्जो सुमुख, थीनं अत्थेसु युञ्जसि ।
तस्स त्यज्ज भये जाते, भीते न जायते मति ॥

“सब्बो हि संसयं पत्तो, भयं भीरु तितिक्खति ।
पण्डिता च महन्तानो, अत्थे युञ्जन्ति दुय्युजे ॥

“एतदत्थाय राजानो, सूरमिच्छन्ति मन्तिनं ।
पटिबाहति यं सूरु, आपदं अत्तपरियायं ॥

“मा नो अज्ज विकन्तिसु, रञ्जो सूदा महानसे ।
तथा हि वण्णो पत्तानं, फलं वेळुं व तं वधि ॥

“मुत्तोपि न इच्छि उहेतुं, सयं बन्धं उपागमि ।
सोपज्ज संसयं पत्तो, अत्थं गण्हाहि मा मुखन्ति” ॥

“ज्ञानबुद्धपिसं गुपिनिगु गुणया खं स्यूसा सुनां मिसातयत् निन्दा याइ ? मिसातय्के अनेक गुण दु । संसारय् इपिं हे न्हापां उत्पत्ति जूपिं खः ।”

“इमिके हे क्रीडा प्रतिष्ठित जुया च्वंगु दु । इपिं हे रतिया आधार खः । इमिके हे पुसा चुलि ह्वइगु खः अले इमिपाखे हे प्राणीपिं उत्पन्न जुइगु खः । थःगु प्राण बिया नं इमित प्राप्त यापिं सु गुम्ह मनू इपिं खना विरक्त जुइ ?”

“हे सुमुख ! मेपिं म्वाः, छ हे मिसातय्गु ज्याय् लगे जूम्ह खः । थौं भय न्ह्योने थ्यंकः वःगुलिं जक भययागु कारणं जक छं थथे मती तल ।”

“भयभीत जूपिं मनूत भययागु कारण्यु सकतां खँय शंका काः जुइ । गुम्ह पण्डितम्ह खः, तःधंम्ह खः वं थाकुगु ज्या नं पूर्वका बिइ ।”

“उकिं हे जुजुपिसं शूरपिं मन्त्रीत ययुका च्वं च्वनी, छायाधाःसा शूरपिं मनूत न्ह्योने आपद् वःसा उकियात निवारण याये सइ अले रक्षा नं याये सइ ।”

“गथे फल सयेवं पैमा स्यना फुना वनिगु खः, अथे हे जुजुया भुतुली थौ भान्छें भीत मस्यायेमा ।”

“मुक्तम्ह जुइधुंका नं छं ब्वये मास्ति मवयुकल, थः स्वयं बन्धनय च्वंवन । उकिं हे थौ जित शंका जुया च्वन । आः माःगु जक खँ ल्हा, (मिसातयत् निन्दा यायेत) म्हतु प्वाः चाय्के मते ।”

थुकथं मिसातयत् प्रशंसा याना सुमुखयात छु याये छु याये याना बिल । अले हानं व असन्तुष्ट जुल धयागु खँ सिइका वयात उत्साहित यायेया नितिं थुगु गाथा धाल -

“सो तं योगं पयुज्जस्सु, युत्तं धम्मूपसंहितं ।
तव परियापदानेन, मम पाणेसनं चरा’ति” ॥

“छु योग्य धर्मानुसार ज्याय् लगे जूम्ह जुइमा । छंगु शुद्ध आचरणं जिगु प्राण रक्षा जुइमा ।”

हानं सुमुखं ‘थुम्ह मृत्युं अत्यन्त भयभीत जुया च्वन, थ्वं जिगु बल म्हमस्यून, जुजुयात स्वया भतिचा खँल्हाबल्हा याना स्वये । अले थ्वयात आश्वस्त याये’ धका बिचाः याना गाथा धाल -

“मा भायि पततं सेट्ट, न हि भायन्ति तादिसा ।
अहं योगं पयुज्जिस्सं, युत्तं धम्मूपसंहितं ।
मम परियापदानेन, खिप्पं पासा पमोक्खसी’ति” ॥

“हे पंछि श्रेष्ठ ! ग्याये मते । छपिंथें जाःम्ह ग्याना बिज्याये मज्यू । जिं धार्मिक उपाय याये । जिगु उपायं छपिं याकनं बन्धनं मुक्त जुया बिज्याइ ।”

थुबलेतक भंगःत थःगु बोली खँ ल्हाना च्वंगु खः । उकिं ब्याधां छुं मथु । वं शुमित खमुली तया वाराणसी थ्यंकः वन । आश्चर्य चकित जुया ल्हाः बन्ति यायां मनूत ल्यूलू वल । वं लाय्कु ध्वाखाय् थ्यंका थः वयागु सूचं जुजुयात बिइके छवत ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“सो लुहो हंसकाजेन, राजद्वारं उपागमि ।
पटिवेदेथ मं रज्जो, धतरद्दयमागतो’ति” ॥

“उम्ह ब्याधां हँयत् कुबिया थंका लाय्कु ध्वाखाय् थ्यंकः वन । वं सूचं बिइके छवत - जुजुयात बन्ति याना ब्यु, धृतराष्ट्र थ्यंकः वःगु दु धका ।”

द्वारपालं वना जुजुयात बन्ति यात । प्रसन्न मन तया जुजुं आज्ञा बिल - “याकनं वा ।” अनलि अमात्यपिसं भुना, श्वेतछत्रया क्वय् राज-सिंहासनय् फेतुना च्वंम्ह जुजुं हँयत्तयत् खमुलि तया दरबारया तलय् हःगु व लुंयाम्ह हँयत् खना बिचाः यात - “जिगु मनोरथ पूर्ण जुल ।” जुजुं अमात्यपित वयात ल्वःकथं सिरपाः बिइत हुकुम बिल ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“ते दिस्वा पुञ्जसङ्घासे, उभो लक्खणसम्मते ।

खलु संयमनो राजा, अमच्चे अज्झभासथ ॥

“देथ लुद्धस्स वत्थानि, अन्नं पानञ्च भोजनं ।

कामं करो हिरञ्जस्स, यावन्तो एस इच्छती’ति” ॥

“उपिं पुण्यवान्पिं, श्रेष्ठपिं, प्रसिद्धपिं निम्हसित खना जुजुं अमात्यपितं धाल- ब्याधायात वसः ब्यु । नयेगु त्वनेगु व भोजन ब्यु । गुलि यल उलि लुं हया ध्वं थःगु ज्या या ।”

थुकथं लय्ताया, प्रीति व सौमनस्यं उत्साहित जुया वं धाल- “हूँ, ध्वयात बांलाका हति ।” अनंलि अमात्यपिसं वयात दरबारं क्वत ब्वना यंका, नौ थिडका, मोल्हुडका, सकतां अलंकारं अलंकृत याना जुजुयात क्यने यंकल । जुजुं दैय् छगू लाख आमदानी वडगु भिनिगू गां, श्रेष्ठपिं सलत दुगु रथ व बांलाक समाये याना तःगु तःखागु छें छखा व आपालं आपाः ऐश्वर्य बिल । वं आपालं ऐश्वर्य कायेधुंका थःमहं यानागु ज्या क्यं क्यं धाल - “देव ! जिं छपितं न्ह्योने लाथे ध्वःदुपिं ह्यैत हयागु मखु । थुम्ह गुद्वल ह्यैतय् धृतराष्ट्र धयाम्ह जुजु खः अले थुम्ह सुमुख धयाम्ह सेनापति खः ।” अनंलि जुजुं वयाके न्यन - “सौम्य ! थुमित छं गुकथं ज्वनागु ?”

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“दिस्वा लुद्धं पसन्नत्तं, कासिराजा तदब्रवि ।

यद्यायं सम्म खेमक, पुण्णा हंसेहि तिड्ढति ॥

“कथं रुचिमज्झगतं, पासहत्थो उपागमि ।

ओकिण्णं जातिसङ्घेहि, निम्मज्झिमं कथं गही’ति” ॥

“उगु इलय् शिकारीयात लय्ताःगु खना काशी जुजुं धाल - सौम्य खेमक ! उगु (पुखू) ह्यैत जाःगु खःसा ध्व गनं वया थुम्ह ह्यैयात जालय् तक्यंके फुगु जुल ? थःथितिपिसं छचालं भुना च्वंमहसित गुकथं ज्वना हयागु ?”

वं लिसः ब्युब्यु धाल -

“अज्ज मे सत्तमा रत्ति, अदनानि उपासतो ।

पदमेतस्स अन्वेसं, अप्पमतो घटस्सितो ॥

“अथस्स पदमहक्खिं, चरतो अदनेसनं ।

तत्थाहं ओदहिं पासं, एवं तं दिजमग्गहि’न्ति” ॥

“ध्वं नसा मालिङ्गु थाय्यागु अध्ययन यायां थौं जिगु ध्व न्हेन्ह्या चा खः । जिं ध्वयागु पलाख्वाय् माला जुया अप्रमादी जुया च्वना ।”

“जिं चर-भूमि नसा माला जूबलेया पलाख्वाय् खंका कया । अन जिं जाल प्यना । थुकथं थुम्ह छम्ह पछियात ज्वनागु खः ।”

ध्व खँ न्यना “ध्व लुखाय् दना च्वंबले नं धृतराष्ट्रयागु जक आगमन जूगु सूचना बिल । आः हानं “ध्वं छम्हसित जक ज्वनागु” धका धाल । ध्व छु खँ खः ?” बिचाः यायां गाथा धाल -

“लुद्धे द्वे इमे सकुणा, अथ एकोति भाससि ।

चित्तं नु ते विपरियत्तं, अदु किं नु जिगीससी’ति” ॥

“हे व्याधा ! थन निम्ह पंछित दु परन्तु छं छम्ह जक धया च्वन । छंगु चित्त छुं गडबड जकं मजूला ? अथवा छं मेगु हे बिचाः जकं यानागु ला ?”

अनंलि व्याधां - “देव ! जिगु चित्त गडबड जूगु म्दु । जिं मेगु हे बिचाः याना च्वनागु नं म्दु । जिं प्यनागु जालय् छम्ह जक फसे जूगु खः” धाधां थुगु गाथात धाल -

“यस्स लोहितका ताला, तपनीयनिभा सुभा ।
उरं संहच्च तिट्ठन्ति, सो मे बन्धं उपागमि ॥

“अथायं भस्सरो पक्खी, अबद्धो बद्धमातुरं ।
अरियं ब्रुवानो अट्ठासि, चजन्तो मानुसिं गिरन्ति” ॥

“गुम्हसिया (गःपतं निसें) छाती तक स्वध्वः स्वर्ण आभा दुगु ह्याउँगु ध्वः ध्वः दुगु खः, व हे जक जिगु बन्धनय् लाःम्ह खः ।”

“थुम्ह मेम्ह प्रभास्वरम्ह पंछि थः स्वयं मुक्तम्ह जुया नं मनूया भाषं आर्य वचन खैं ल्हाल्हां (मेम्ह) फसे जूम्हलिसे लिक्क दना च्वंम्ह खः ।”

“धृतराष्ट्र बन्धनय् लाःगु खबर सिइका, दिना, लिहाँ वया वयात आश्वस्त याना जि वइगु पिया च्वं च्वं आकाशय् (ब्वं ब्वं) जिलिसे मधुर वार्तालाप याना मनूया भाषं धृतराष्ट्रयागु गुणया खैं कना च्वन । अनंलि हे देव ! जिं सुमुखयागु सुभाषित न्यना लय्ताया धृतराष्ट्रयात त्वःता बिया । थुकथं धृतराष्ट्रयात बन्धनं छुटे याना बियागु व थुपिं निम्हसितं थन हयागु सकतां कारण सुमुखया पाखें जुल ।” थुकथं व सुमुखयागु गुणया खैं कन । थुगु खैं न्यना जुजुया सुमुखया पाखें धर्मया खैं न्यनेगु इच्छा जुल । व्याधायात सत्कार यायां निभा बिना वन । मत च्याके बिल । आपालं क्षत्रियपिं आदि समागम जूवल । थीथी प्रकारयापिं मिसापिं लिसे लानि नं जुजुया खवय् पाखे फेतूवल । उगु इलय् जुजुं सुमुखयात सःतेगु इच्छां गाथाद्वारा धाल -

“अथ किं दानि सुमुख, हनुं संहच्च तिट्ठसि ।
अदु मे परिसं पत्तो, भया भीतो न भाससी’ति” ॥

“हे सुमुख ! आः छंगु म्हतुप्वाः छाया मचागु ? जिगु परिषद्य् वया ग्याना जकं न्वंवाये मफुगु लाकि छु ?”

थुगु खैं न्यना सुमुखं थःगु निर्भयता प्रकट यायां धाल -

“नाहं कासिपति भीतो, ओग्ह परिसं तव ।
नाहं भया न भासिस्सं, वाक्यं अत्थस्मि तादिसे’ति” ॥

“हे काशीराज ! जिं छपिनिगु परिषद् खना भयभीत जुयाम्ह मखु । अजागु अवस्था जूसा नं जिं भयया कारणं न्वं मवासे सुम्क मच्चनिम्ह खः ।”

थुगु खैं न्यना जुजुं वलिसे खंल्हाबल्हा न्ह्याकेगु इच्छां वयात न्हिला गिजे यासे धाल -

“न ते अभिसरं पस्से, न रथे नपि पत्तिके ।
नास्स चम्मं व कीटं वा, वम्मिंते च धनुग्गहे ॥

“न हिरञ्जं सुवर्णं वा, नगरं वा सुमापितं ।
ओकिण्णपरिखं दुग्गं, दब्बमट्टालकोट्टकं ।
यत्थ पविट्ठो सुमुख, भायितब्बं न भायसी’ति” ॥

“छं थःगु प्यखेरं पहरा दुगु मखं, न रथ खं, न पैदल सेना खं, न छचंगु, ढाल व कवच पुना तःपिं धनुर्धारीपिं हे खं । न लुं, न बांलाक दय्का तःगु नगर, गुकिया छचाखेरं गाः दु, क्वाथः (दुर्गा) दु, बलाःगु क्वागुगु बार्दली दु न त कोथात हे दु- थथे सकतां दु - गन सुमुख ग्याना च्वंम्हसिनं मग्याये माःगु ।”

थुकथं जुजुं “छंगु भययागु छु कारण खः ?” न्यनेवं वयात ककं सुमुखं लिसः बिल “अथेसा न्यं”-

“न मे अभिसरेनत्थो, नगरेन धनेन वा ।
अपथेन पथं याम, अन्तलिक्खेचरा मयं ॥

“सुता च पण्डिता त्यम्हा, निपुणा चत्थचिन्तका ।
भासेमत्थवति वाचं, सच्चे चस्स पतिट्ठितो ॥

“किञ्च तुय्हं असच्चस्स, अनरियस्स करिस्सति ।
मुसावादिस्स लुट्ठस्स, भणितम्मि सुभासित’न्ति” ॥

“जित पहरा च्वनिपिं माःगु मद्दु, धन अथवा नगर नं माःगु मद्दु । जिपिं लं मद्दुगु थासय् लं दय्कीपिं खः । जिपिं आकाशचारीपिं खः ।”

“छं न्यना तःगु दयेमाः, जिपिं पण्डित, दक्ष व अर्थचिन्तक धका । जिमिसं छपितं सार्थकगु खं कने यदि छ सत्यय् प्रतिष्ठित जूसा ।”

“परन्तु थुकिं छथे जाःम्ह मृषावादी अनार्ययागु छु हे भिनि ? छंगु नितिं मृषावादी शिकारीयागु धापू नं सुभाषित हे जू ।”

अनलि जुजुं न्यन - “जित अनार्य व मृषावादी धका छाय् धयागु ? जिं छु यानागु दु ?” सुमुखं ढाल, “अथेसा न्यं ।”

“तं ब्राह्मणानं वचना, इमं खेममकारयि ।
अभयञ्च तथा घुट्ठं, इमायो दसधा दिसा ॥

“ओगय्ह ते पोक्खरणिं, विप्पसन्नोदकं सुचिं ।
पहूतं चादनं तत्थ, अहिंसा चेत्थ पक्खिनं ॥

“इदं सुत्वान निग्घोसं, आगतम्ह तवन्तिके ।
ते ते बद्धस्म पासेन, एतं ते भासितं मुसा ॥

“मुसावादं पुरक्खत्वा, इच्छालोभञ्च पापकं ।
उभोसन्धिमतिककम्म, असातं उपपज्जती’ति” ॥

“छं ब्राह्मणपिनिगु खं न्यना थुगु खेम धयागु पुखू दय्कल । छं भिगू दिशा न्यौकनं ‘उगु यचुसे निर्मलगु लः दुगु पुखुलि वल धाःसा नसा मालेगु यक्व दइ, अन पंछितयत् अहिंसाया व्यवहार जुइ’ धका अभययागु घोषणा याकल ।”

“थुगु घोषणाया खँ न्यना जिपिं छंथाय् वयागु खः । जिमित जालय् तक्क्या ज्वन । ध्व छंगु धापू मिथ्या (भूठ) जुल ।”

“इच्छा लोभ दुपिं पापीपिं मनूत मृषावादया न्ह्यज्याका च्वनेवं देवलोक व मनुष्यलोकय् जन्म मजूसे नरकय् उत्पन्न जूवनी ।”

थुकथं परिषद्या दथुइ हे जुजुयात लज्जित याना बिल । अनलि जुजुं “सुमुख ! जिं छंत स्याका ला नयेगु बिचाः तया ज्वंकागु मखु । छंगु पाण्डित्यया खँ न्यना सुभाषित न्यनेगु इच्छा तया हे ज्वंकागु खः” धया गाथात धाल -

“नापरज्जाम सुमुख, नपि लोभाव मग्गहिं ।
सुता च पण्डितात्यत्थ, निपुणा अत्थचिन्तका ॥

“अप्पेवत्थवतिं वाचं, ब्याहरेय्युं इधागता ।
तथा तं सम्म नेसादो, वुत्तो सुमुख मग्गही’ति” ॥

“हे सुमुख ! जिमिसं अपराध यानागु मद्दु, हानं लोभ तया ज्वंकागु नं मद्दु । छ पण्डितमह खः, दक्षमह खः, अर्थ चिन्तकमह खः धका भाःपिया थन वयेवं सार्थकगु खँ न्यकी धका हे जिमिगु खँ न्यना, हे सौम्य ब्याधां छिमित ज्वंगु खः ।”

थुगु खँ न्यना सुमुखं “महाराज ! छपिसं अनुचित यात” धया गाथात धाल -

“नेव भीता कासिपति, उपनीतस्मि जीविते ।
भासेमत्थवतिं वाचं, सम्पत्ता कालपरियायं ॥

“यो भिगेन भिगं हन्ति, पक्खि वा पन पक्खिना ।
सुतेन वा सुतं किण्णया, किं अनरियतरं ततो ॥

“यो चारियरुदं भासे, अनरियधम्मवस्सितो ।
उभो सो धंसते लोका, इध चेव परत्थ च ॥

“न मज्जेथ यसं पत्तो, न ब्याधे पत्तसंसयं ।
वायमेथेव किच्चेसु, संवरे विवरानि च ॥

“ये वुद्धा अब्भतिक्कन्ता, सम्पत्ता कालपरियायं ।
इध धम्मं चरित्वान, एवन्ते तिदिवं गता ॥

“इदं सुत्वा कासिपति, धम्ममत्तनि पालय ।
धतरद्वञ्च मुञ्चाहि, हंसानं पवरुत्तम’न्ति” ॥

“हे काशीपति ! मृत्युया न्ह्योने थ्यंमह, भयभीत जूमहं अर्थयुक्तगु वाणी न्वंवाये फइ मखु ।”

“गुम्हसिनं पशुया पाखे पशुयात, पंछिया पाखे पंछियात हिंसा याका अथवा श्रुत (खँ न्यंका) बहुश्रुतपित ज्वंकल धाःसा ध्वया सिबे अनार्यकर्म मेगु छुं दये फइला ?”

“गुम्हसिनं अनार्याचरण याना च्वंमहसित आर्य वाणी न्वंवात धाःसा व देवलोक व मनुष्यलोक नितो थासं दचाका थन व परलोकय् दुःख कष्ट सिइ माली ।”

“ऐश्वर्यं दयेवं ययथे सना प्रमाद जुइ मज्यू, विपत्ति वयेवं दुःखी जुइ मज्यू, (भिंंगु) ज्याय् कुतः यायेमाः, अले दुःख जुइबले संयमी जुया थःमहं फक्व कुतः यायेमाः ।”

“गुपिं पण्डितजनपिसं थन विपत्ति वःसा नं धर्माचरण याइ, उपिसं देवलोक प्राप्त याना काइ ।”

“थुगु खँ न्यना, हे काशीराज ! छपिसं धर्मयागु पालन याना बिज्याहूँ, अले हँय्त मध्ये श्रेष्ठम्ह धृतराष्ट्रयात त्वःता बिज्याहूँ ।”

ध्व खँ न्यना जुजुं धाल -

“आहरन्तुदकं पज्जं, आसनञ्च महारहं ।

पज्जरतो पमोक्खामि, धतरट्ठं यसस्सिनं ॥

“तञ्च सेनापतिं धीरं, निपुणं अत्थचिन्तकं ।

यो सुखे सुखितो रज्जो, दुक्खिते होति दुक्खितो ॥

“एदिसो खो अरहति, पिण्डमस्मातु भत्तुनो ।

यथायं सुमुखो रज्जो, पाणसाधारणो सखा'ति” ॥

“लः व तुति तयेगु आसन हया ब्यु । महामूल्यवान् (सिंह) आसन नं कया हति । जिं यशस्वी धृतराष्ट्रयात पंजलं पिकया विधे ।”

“अले धीरम्ह, दक्षम्ह, अर्थचिन्तकम्ह सेनापति, गुम्ह (जुजुया) सुखय सुख जूम्ह, अले दुःखय दुःखी जूम्हसित नं त्वःता विधे ।”

“थुकथंयापिं सत्त्व प्राणीपिसं थःमह मालिकयागु अन्न नये योग्य जू, गथे जुजुया यःमह पासा थुम्ह सुमुखंथें !”

जुजुं धाःगु खँ न्यना इमिगु नितिं आसन लाया बिल, इपिं फेतुइवं सुगन्ध लखं इमिगु तुति सिला बिल अले सच्छिको दायका तःगु चिकनं बुइका बिल ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“पीठञ्च सब्बसोवण्णं, अट्टपादं मनोरमं ।

मट्ठं कासिकमत्थन्नं, धतरट्ठो उपाविसि ॥

“कोच्छञ्च सब्बसोवण्णं, वेय्यघपरिसिब्बितं ।

सुमुखो अज्झुपावेक्खि, धतरट्ठस्सनन्तरा ॥

“तेसं कञ्चनपत्तहि, पुथू आदाय कासियो ।

हंसानं अभिहारेसु, अग्गरज्जो पवासित'न्ति” ॥

“लुँयागु च्याख्वः दुगु बांलागु आसनय काशीयागु चुलुगु वस्त्र लाया तःगुलि धृतराष्ट्र फेतुत ।”

“धुँया छचंगु लाया तःगु लुँयागु आसनय धृतराष्ट्र धुँका सुमुखयात (फेतूगु) खने दत ।”

“काशीयापिं मनूतयसं चक्रवर्ती जुजुं छ्वया हया तःगु आपालं खाद्य सामान, स्वर्ण पात्रय तथा उपिं हँय्तय नितिं हया बिल ।”

थुकथं पात्रय् तथा हयेवं काशी जुजुं इमिगु आतिथ्य यायेया निति थःमहं हे लुंयागु पात्र ज्वना वना न्ह्यच्याके यंकल । जुजुं इमित सासाःगु भिभिंगु नसा नका, साःगु लः त्वंकल । बोधिसत्त्वं जुजुया पाखे भेट चढे यायेवं, वयागु श्रद्धा खना वयाके कुशल समाचारया खँ न्यन ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“दिस्वा अभिहटं अग्गं, कासिराजेन पेसितं ।
कुसलो खत्तधम्मानं, ततो पुच्छि अनन्तरा ॥

“कच्चिन्नु भोतो कुसलं, कच्चि भोतो अनामयं ।
कच्चि रट्टमिदं फीतं, धम्मेन मनुसाससि ॥

“कुसलञ्चेव मे हंसं, अथो हंस अनामयं ।
अथो रट्टमिदं फीतं, धम्मेन मनुसासहं ॥

“कच्चि भोतो अमच्चेसु, दोसो कोचि न विज्जति ।
कच्चि च ते तवत्थेसु, नावकङ्कन्ति जीवितं ॥

“अथोपि मे अमच्चेसु, दोसो कोचि न विज्जति ।
अथोपि ते ममत्थेसु, नावकङ्कन्ति जीवितं ॥

“कच्चि ते सादिसी भरिया, अस्सवा पियभाणिनी ।
पुत्तरूपयसूपेता, तव छन्दवसानुगा ॥

“अथो मे सादिसी भरिया, अस्सवा पियभाणिनी ।
पुत्तरूपयसूपेता, मम छन्दवसानुगा ॥

“कच्चि रट्टं अनुष्पीळं, अकुतोचिउपहवं ।
असाहसेन धम्मेन, समेन मनुसाससि ॥

“अथो रट्टं अनुष्पीळं, अकुतोचिउपहवं ।
असाहसेन धम्मेन, समेन मनुसासहं ॥

“कच्चि सन्तो अपचिता, असन्तो परिवज्जिता ।
नो चे धम्मं निरंकत्वा, अधम्ममनुवत्तसि ॥

“सन्तो च मे अपचिता, असन्तो परिवज्जिता ।
धम्ममेवानुवत्तामि, अधम्मो मे निरंकतो ॥

“कच्चि नानागतं दीघं, समवेक्खसि खत्तिय ।
कच्चिमत्तो मदनीये, परलोकं न सन्तसि ॥

“नाहं अनागतं दीघं, समवेक्खामि पक्खिम ।
टितो दससु धम्मेसु, परलोकं न सन्तसे ॥

“दानं सीलं परिच्चागं, अज्जवं महवं तपं ।
अक्कोथं अविहिंसञ्च, खन्तिञ्च अविरोधनं ॥

“इच्छेते कुसले धम्मे, ठिते पस्सामि अत्तनि ।
ततो मे जायते पीति, सामनस्सञ्चनप्पकं ॥

“सुमुखो च अचिन्तेत्वा, विसज्जि फरुसं गिरं ।
भावदोसमनञ्जाय, अस्माकायं विहङ्गमो ॥

“सो कुद्धो फरुसं वाचं, निच्छारेसि अयोनिस्सो ।
यानस्सेसु न विज्जन्ति, नयिदं पञ्जवतामिवा’ति” ॥

“काशी जुजुया पाखे छवया हःगु व न्त्योने न्त्यच्याकूगु भिंगु भोजन खना कुशलक्षेमया खं न्यनेगुली कुशलम्ह बोधिसत्त्वं न्यन ।”

“छु छपितं म्ह फु मखुला ? छु छपितं निरोग जुया च्वंगु दु मखुला ? छु राज्य समृद्ध जू मखुला ? राज्यय् धर्मानुकूल कथं शासन याः मखुला ?”

“हे हंस ! जित म्ह फु । जि निरोगी जू । अले थुगु राष्ट्र समृद्ध जू । थुगु राष्ट्रय् धर्मानुकूल कथं शासन जुया च्वंगु दु ।”

“छु छपिनि अमात्यपिके छुं गुगुं दोष मद्दु मखुला ? छु मौका वःसा थुपिं प्राणीपिं मोह जुइपिं ला मखुला ?”

“जिमि अमात्यपिके छुं दोष मद्दु । अले मौका वःसां इपिं मोह जुइपिं मखु ।”

“छु छपिनि कला छपिं समानम्ह हे खः ला ? धया खं न्यंम्ह, यय्क खं ल्हाइम्ह, काय, रूप व ऐश्वर्य युक्तम्ह अले छपिनिगु इच्छा कथं जुइ च्वने याइम्ह खः ला ?”

“जिमि कला जि समानम्ह खः । धया खं न्यंम्ह, यय्क खं ल्हाइम्ह, काय, रूप व ऐश्वर्य नं युक्तम्ह अले जिगु इच्छानुसारं जुइ च्वने याइम्ह खः ।”

“छु राष्ट्र उत्पीडन रहित जू मखुला ? छु व उपद्रव रहित जू मखुला ? छु जबर्जस्ति याये म्वाक समतापूर्वक शासन जू मखुला ?”

“राष्ट्र उत्पीडन रहित जू । उगु उपद्रव रहित जू । जबर्जस्ति याये म्वाक समतापूर्वक शासन जू ।”

“भिपिं मनूतय्त सम्मान याना तथा तःला ? मभिपिं मनूतय्त तापाका तःला ? छु धर्मयात त्वःता अधर्माचरण याना नं मजुयाला ?”

“जिं भिपिं मनूतय्त पूजा याना तथागु दु । मभिपिं मनूतय्त तापाका तथागु दु । जिं अधर्मयात त्वःता धर्माचरण याना च्वनागु दु ।”

“हे क्षत्रिय ! लाःसा भावी जीवन यक्व ताःहाकनी धका ला भामपियाला ? लाःसा प्रमादकारी खंय् प्रमाद जुया परलोक खना मग्याम्ह जकं जुया मच्चनाला ?”

“हे पंडित ! जिं भावी जीवन यक्व ताःहाकनी धका भाःपिया मच्चना । जि भिगू धर्मय् थातं च्वं च्वनाम्ह जुया परलोक खना मग्याना ।”

“दान, शील, त्याग, आर्जव (धैर्यता), मृदुता, तप, अक्रोध, अविहिंसा, क्षमा व अविरोध - “थुपिं कुशल धर्मय् थःके क्वातुक दुगु कारणं जिगु मनय् प्रीति व असीम आनन्द लुया वः ।”

“सुमुखं बिचाः मयासे, छाःगु वचन न्वंवात । थुम्ह पंछि जिमिके दोष मखंकूसे (छाःगु वचन न्वंवात) ।”

“वं तं चाया अनुचित रूपं छाःगु खं म्हुतुं पिकाल । गुगु दोष जिमिके म्दु । (व वं न्वंवात), ध्व प्रजावान्मंथें खं मल्हाः ।”

थुगु खं न्यना सुमुखं “जिं गुणवान्मंह जुजुयात मन सुख मदय्का बियागु जुल, व जि खना तंचाल, जिं वयाके क्षमा फ्वने” धका बिचाः याना धाल -

“अत्थि मे तं अतिसारं, वेगेन मनुजाधिप ।

धतरट्टे च बद्धस्मिं, दुक्खं मे विपुलं अहु ॥

“त्वं नो पिताव पुत्तानं, भूतानं धरणीरिव ।

अस्माकं अधिपन्नानं, खमस्सु राजकुञ्जरा’ति” ॥

“राजन् ! खः हथाय् चायागुलिं जिगु भूल जुल । धृतराष्ट्रयात जालय् तःक्यनेवं जित तःसकं दुःख जुल ।”

“छपिं काय्पिनि नितिं बौ समानम्ह खः । प्राणीपिनि नितिं धरणी (बसुधा) समानम्ह खः । हे राजकुञ्जर ! जिपिं अपराधीपिनिगु अपराधयात क्षमा याना बिज्याहूँ ।”

अनंलि जुजुं वयात घयपुना लुंयागु लासाय् फेतुका वयागु अपराध स्वीकार याना गाथा धाल -

“एतं ते अनुमोदाम, यं भावं न निगूहसि ।

खिलं पभिन्दसि पक्खि, उजुकोसि विहङ्गमा’ति” ॥

“गुगु छं थःगु मनयात सुमचूकुसे थःगु खं कन उकियात जिमिसं अनुमोदन याना । हे पंछि ! छं (थःगु) चित्तया खितियात तापाका च्वन । हे पंछि ! छ ऋजु स्वभावयाम्ह खः ।”

थुलि धया जुजुं बोधिसत्त्वयागु धर्मकथा न्यना अले सुमुखयागु सरल सीधा स्वभाव खना लय्ताया, लय्ताःपित लय्ताःगु भावं व्यवहार यायेमाः धका बिचाः याना उपिं निम्हसितं थःगु राज्यश्री लः ल्हाल्हां धाल -

“यं किञ्चि रतनं अत्थि, कासिराजनिवेसने ।

रजतं जातरूपञ्च, मुत्ता वेळुरिया बहू ॥

“मणयो सङ्गमुत्ता च, वत्थकं हरिचन्दनं ।

अजिनं दन्तभण्डञ्च, लोहं काळायसं बहुं ।

एतं ददामि वो वित्तं, इस्सरं विस्सजामि वो’ति” ॥

“गुलि नं काशी जुजुया छेय् रत्नत दु, वहः दु, लुं दु, मोति दु, आपालं बहुमूल्य ज्वाहारात दु, बहुमूल्य तिसात जिगु दरबारय् जिगु राज्यय् दुगु खः ।”

“सिजः, नं, शंख व मोति दु, असंख्य तिसा वसःत दु, वाउँगु चन्दन दु, मृग चर्म दु, (किसिया) दन्तयागु थलबल दु, चलातय्गु छचंगु व बहुमूल्य वसःत दु अले थुपिं सकतां सहित राज्य जिं छपित लःल्हाये । जिं छपिनि नितिं ऐश्वर्य त्याग याना च्वना ।”

थये धया उपिं निम्हसितं श्वेतछत्रं पूजा यात अले राज्य लःल्हाना बिल । अनंलि बोधिसत्त्वं जुजुलिसे खँल्हाबल्हा यासे धाल -

“अद्धा अपचिता त्यम्हा, सक्कता च रथेसभ ।
धम्पेसु वत्तमानानं, त्वं नो आचरियो भव ॥

“आचरिय मनुञ्जाता, तया अनुमता मयं ।
तं पदविखणतो कत्वा, जातिं पस्सेमुरिन्दमा’ति” ॥

“राजन् ! अवश्य नं छपिंसं जिमिगु पूजा व आदर यात । अथेनं धर्मारुढ जूगुया कारणं छपिं जिमि आचार्य खः ।”

“हे राजन् ! छपिं आचार्ययागु अनुमतिं छपितं प्रदक्षिणा याना । हे राजन् ! जिमित थःपिनि थःथितिपिं नाप लाके ब्यु ।”

जुजुं इमित वनेत अनुमति बिल । बोधिसत्त्वं नं धर्मोपदेश बिया च्वं च्वं निभा लुया वये धुंकल । थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“सब्बरत्तिं चिन्तयित्वा, मन्तयित्वा यथाकथं ।
कासिराजा अनुञ्जासि, हंसानं पवरुत्तम’न्ति” ॥

“चच्छिं बिचाः यायां अले मन्त्रणा यायेधुंका काशी जुजुं हँयतय् नायोयात वनेत अनुमति बिल ।”

थुकथं जुजुया पाखें अनुमति दयेवं बोधिसत्त्वं जुजुयात अप्रमादी जुया धर्मानुसार राज्य याना बिज्याहँ” धया पञ्चशीलय् प्रतिष्ठित याना बिल । जुजु नं वयागु सासाःगु भिभिंगु खाना व शरबत (साखः ति) हया वयात नकल । नके सिधयुवं गन्धमालादिं पूजा याना, बोधिसत्त्वयात लुंयागु पञ्जलय् तया जुजु थःमहं हे ल्हवना यंकल । अले खेमा लानिं सुमुखयात ल्हवन । अनंलि इमित पञ्ज चाय्का “स्वामी ! बिज्याहँ” धया बिदा बिल ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“ततो रत्या विवसाने, सूरियुग्ममनं पति ।
पेक्खतो कासिराजस्स, भवना ते विगाहिसु’न्ति” ॥

“अनंलि चा पवचालेवं निभा लूगु स्वस्वं काशीयाम्ह जुजुया दरबारं इपिं आकाश स्वया ब्वया वन ।”

उपिं निम्हमध्ये बोधिसत्त्वं लुंयागु पञ्जलं पिहाँ वया च्वय् आक्सय् च्वना “महाराज ! चिन्ता कया बिज्याये म्वाः । अप्रमादी जुया जिमिगु उपदेश अनुसारं बिज्याहँ ।” थुकथं जुजुयात आश्वस्त याना सुमुख सहित चित्रकूटय् तुं लिहाँ वन । उपिं गुद्रः भंगःपछित नं कञ्चन गुफां पिहाँ वया पिने च्वं च्वन । इमित वःगु खना छचाखेरं भुंवन । थःथितिपिनि बथां व्वनां चित्रकूटय् दुने थ्यंकः वन ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“ते अरोगे अनुप्पत्ते, दिस्वान परमे दिजे ।
केकाति मकरुं हंसा, पुथुसद्दो अजायथ ॥

“ते पतीता पमुत्तेन, भत्तुना भत्तुगारवा ।
समन्ता परिकिरिंसु, अण्डजा लद्धपच्चया’ति” ॥

“इमित स्वथ्यपूर्वक लिहाँ वःगु खना हैयूतयसं सः पिकाल । आपालं सः पिहाँ वल ।”

“स्वामीया प्रति गौरवया भाव दुगुलिं, स्वामीयात मुक्त जूगु खंका प्रतिष्ठित सकलें भंगःपंछितयसं वयात प्यखेरं भुन ।”

उपिं हैयूतयसं थुकथं छचाखेरं भुना “महाराज ! गुकथं मुक्त जुया बिज्यानागु” धका न्यन । बोधिसत्त्वं सुमुखया कारणं मुक्त जुयागु खँ कना न्यंकल । थुगु खँ न्यना हैयूतय् बथानं “सेनापति सुमुख, जुजु व व्याधासहित सकलें सुखी जुइमा, दुःख मदुपिं जुइमा, अले ताःकालतक म्वाना च्वनेमा” धया स्तुति यात ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“एवं भित्तवतं अत्था, सब्बे होन्ति पदक्खिणा ।
हंसा यथा धतरट्ठा, जातिसङ्गमुपागमु’न्ति” ॥

“थुकथं मित्रपिनिगु ग्वाहालिं सकतां अर्थ इष्ट जूवनी गथे धृतराष्ट्र हाँय् जातिया पुचलय् लिहाँ वःथे ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं आनन्दं जिगु नितिं जीवन परित्याग याःगु दु” आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय्या व्याधा छन्न खः, लानि खेमा खः, जुजु सारिपुत्र खः, सुमुख आनन्द खः, बाकी परिषद् (हैयूत) बुद्ध-परिषद् खः अले धृतराष्ट्र हंसराज जुलसा जि हे खः ।

Dhamma.Digital

- * -

५३५. सुधाभोजन जातक

“नेव किणामि...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना बिज्यागु इलय् छम्ह दानीगु स्वभाव दुम्ह भिक्षुयागु बारे कया आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

उम्ह (भिक्षु) श्रावस्तीयाम्ह छम्ह कुलपुत्र खः । शास्तायागु धर्मकथा न्यना लयताया प्रव्रजित जूम्ह खः । प्रव्रजित जुइवं शील परिपूर्ण याइम्ह, धुताङ्ग गुण दुम्ह, अले सकल सब्रह्मचारीपिनिप्रति मैत्री चित्त तयेगु स्वभाव दुम्ह खः । न्हिच्छिइ स्वकी बुद्ध, धर्म व सङ्घया उपस्थान यायेगु ज्याय् अप्रमादीम्ह, आचार

सुसम्पन्नम्ह, व दान बिइगु स्वभाव दुम्ह खः । व सारणीय धर्मयात^{१९} नं पालन याना थःत दुगु वस्तु प्रतिग्राहक दत धाःसा थःम्हं मनसे नं बिइम्ह खः । वयागु थुगु दान बिइगु स्वभाव व दान बिइगुलि मन ववसाःगु स्वभावया खँ भिक्षुसङ्घया दथुइ प्रकट जुल ।

अनंलि छन्हया दिनय् धर्मसभाय् मुना च्वंपिं भिक्षुपिसं खँ लहात - “आयुष्मान्पिं ! फलानाम्ह भिक्षु दान बिइगु स्वभावयाम्ह खः, दान बिइगुलि मन ववसाःम्ह खः । थःत दुगु छपासः लः नं लोभ मयासे सब्रह्मचारीपितं बिइम्ह खः । वयागु विचार धारा बोधिसत्त्वयागुथें च्वं ।” शास्तां उगु खँ दिव्यश्रोतद्वारा न्यना बिज्याना गन्धकुटी पिहाँ बिज्याना “भिक्षुपिं ! थन फेतुना छु खँ लहाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका बिनित्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! थुम्ह भिक्षु न्हापा जुलसा दान बिइ मखुम्ह, घाँयागु च्वकां तिकि ननिगु चिकं छफुति नं सुयातं मबिइम्ह (किसिमयाम्ह) खः । अले जिं दमन याना विनम्र याना दानयागु वर्णन याना दान बिइगु ज्याय् लगे यानागु खः । अनंलि वं ‘छपासः लः दःसा नं सुयातं मबिइकं त्वने मखु’ धका जिगु न्ह्योने प्रतिज्ञा याःगु खः । उकिया कारणं हे व दान बिइगु स्वभावयाम्ह जुल अले दान बिइगुली मन ववसाम्ह जुल” आज्ञा जूसे पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया बिज्यात -

अतीत कथा

न्हापा न्हापा वाराणसी ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंगु इलय् चैयगु करोड वैभव दुम्ह छम्ह महाधनी गृहपति दुगु जुल । जुजुं वयात श्रेष्ठीपद बिल । व जुजुया पाखें पूजित (सम्मानित) जुल अले जनपदतपाखें नं पूजित जुया थःगु सम्पत्ति स्वया बिचाः यात - “थुगु यश जिं अतीत समयय् न्ह्यो वयका वा काय दुश्चरितादि याना दयकागु मखु । बरु जिं सुचरित याना हे दयकागु खः । उकिं अनागत (भविष्य) य् नं जि थःगु प्रतिष्ठा दयके फय्केमाः ।” थुलि बिचा याना जुजुयाथाय् वना “देव ! जिगु छेंय् चैयगू कोटी धन दु । व छपिसं कया बिज्याहूँ” धका धाःवन ।

“जित छंगु धन माःगु मदु । जिके हे यक्व धन दु । बरु छंत माःसा गुलिमा उलि थनं कया यंकि” धका धाल ।

“देव ! छु अथे जूसा जिगु धन जिं दान बिये ज्यूला ?” धका न्यन ।

अनंलि जुजुं “छं गथे याये मास्ति वः, अथे हे या” धका धायेवं नगर धवाखाया प्यखेरं प्यंगू, नगरया दथुइ छगू व थः च्वनेगु छेंया लुखा ववसं छगू याना जम्मां खुगू दानशाला दयके बिया न्हिया न्हिथं न्हिच्छया खुगू लाख परित्याग याना महादान यात ।

जीवनकाःछिं दान बिया “थुगु जिगु दान परम्परायात स्यंके मते” धया कायपित अनुशासन याना जीवन फुइवं व शक्र जुया उत्पन्न जुल । वया काय नं अथे हे याना चन्द्र जुया उत्पन्न जूवन । वया नं काय सूर्य जुया, अले वया नं काय मातली जुया अनंलि वया नं काय पञ्चशिख जुया उत्पन्न जूवन । वयाम्ह काय (खुगूगु पुस्ताम्ह) जुलसा मच्छरिय कोसिय (मात्सर्य कौशिय = नुगः स्याम्ह कौशिय) सेठ नांम्ह जुल । अले वयागु धन नं चैयगू कोटी वैभव दुम्ह हे जुया च्वन ।

१९. स्वया दिसं, कोसम्बिय-सुत्त, म.नि. ।

“जिमि अबुपिं, बाज्यापिं मूर्खपिं खः । दुःखपूर्वक कमाये याना तःगु धन सितिं छवत । जिं जुलसा धनयागु रक्षा याये । सुयातं नं बिये मखु” धया मती लुइका दानशाला स्यंके बिया मि तया मिं नका कठोरम्ह कंजूस जुया च्वं च्वन ।

अले वयागु लुखाक्वय् याचकपिं मुना ल्हाःया दचोने ल्हाः तया “महासेठ ! थः अबु बाज्यापिनिगु वंश परम्परायात नाश याये मते । दान ब्यु” धया महाशब्द याना ख्वल । लज्जित जुया थः च्वनेगु छेंया लुखाय् याचकत वइ धका पाः तल । निराश्रित जुया अनं निसें इमिसं वयागु छेंयागु लुखाय् लिफः छको तकं मस्वल । अबलेनिसें वं धन जक मुंकेगु यात । थःम्हं नं बांलाक मनः, काय्म्हचाय्पित नं बांलाक मनकू । च्कियागु जा जक नइगु । बोराया सुकार्थें च्वंगु क्वाचुगु कापःया वसः जक पुनिगु । सिमा हःयागु कुसां कुया, बुराम्ह थुसां साय्का तःगु रथय् च्वना जुइगु । थुकथं उगु असत्पुरुषयागु धन खिचां हःगु नइक्यार्थें जुल ।

छन्हया दिनय् व जुजुया सेवाय् वना च्वंबले “अनुसेठयात नं ब्वना यंके माल” धका मती लुइका वयागु छेंय् वन । उगु इलय् अनुसेठ काय्म्हचाय्पिसं भुंका न्हूगु घ्यलय् छुना तःगु कस्ति व साखःया धूलं दय्का तःगु पायस (खिर जा) नया च्वं च्वंगु जुया च्वन । अनलि वं मच्छरिय कोसिय वया च्वंगु खना आसनं दना “महासेठ ! भासैं । थुगु आसनय् फेतुना दिसैं, भी नापं पायस नयेनु” धका धाल ।

पायस खनेवं वयागु म्हुतुइ ई बुया वल । नयेगु इच्छा मनय् दुगु जुल । परन्तु वं थथे बिचाः यात - “यदि नल धाःसा अनुसेठ जिथाय् छेंय् वइबले उकिया पलेसा प्रतिसत्कार याये माल धाःसा जिं नं अथे हे नके माली । अले जिगु धन खर्च जुइ ।” थुलि मती तया “भो ! म्वाल, दुःख याये मते” धका धाल । बारम्बार प्रार्थना यात नं “भो ! म्वाल, नकतिनि नया वयाम्ह जूगुलिं प्वाः जा” धया नयेगु इच्छा मयात । अनुसेठं नया च्वंगु स्वया च्वंबले वयागु म्हुतुइ ई बुया जाल । नये सिधय्का वलिसे तुं लाय्कु दरबारय् वना लिहाँ वयेधुंका थःगु छेंय् थ्यंका पायसयागु तृष्णां दुःख बिसैलि बिचाः यात - “यदि जिं पायस नये मास्ते वल धका धाल धाःसा महाजनपिसं नं नयेगु इच्छा याइ । यक्व जाकि खर्च जुइ । उकिं सुयातं धाये मखु” धका च्वं च्वन । चान्हिं पायसयागु जक चिन्ता याना समय बिते याना च्वन । परन्तु धन खर्च जुइ धयागु भयं याना सुयातं मध्यासे उगु तृष्णायात सह याना च्वं च्वन । छुसिं कथं सह याना च्वने मफुसैलि व म्हासुया वया गंसी जुया वन । अथे जुल नं धन खर्च जुइगु भयं सुयातं नं मकं । लिपा जूबले बःमलाना वना खाता ख्वः (तुति) ज्वना दचना च्वन । अले वया लिक्क वया कलातं जनुफा उसि उसि यायां “स्वामी ! छुपित छु रोग जुल” धका तीजक न्यन ।

“छंगु हे शरीरय् रोग दु, जिगु शरीरय् छुं रोग मदु ।”

“स्वामी ! छुपिं म्हासुया वना च्वन । छु छुपिके छुं चिन्ता जकं दुला कि ?, जुजु जकं तैं चाल लाकि ? काय्पिसं अपमान जकं यात लाकि ? अथवा छुं तृष्णा जकं ब्वलना वल लाकि छु ?”

“खः, तृष्णा ब्वलना च्वन ।”

“स्वामी ! अथेसा धया बिज्याहूँ ।”

“उकियात रक्षा याये फइला ?”

“रक्षा याना तःये माःगु सा रक्षा याना तये ।”

अथेनं धन खर्च जुइगु हूनिं वं वयात धाये मफुत । वं बरोबर जोर बिया धासैलि धाल - “भद्रे ! छन्हुया दिनय अनुसेठं घ्यलय साखः तया दय्का तःगु पायस नया च्वंगु जिं खना । अबलेनिसें अजागु पायस छको नयेगु इच्छा उत्पन्न जुया च्वन ।”

“असत्पुरुष ! छु छ फ्वगीम्ह (दरिद्रम्ह) खः ला व ? वाराणसी च्वंपिं दक्कसितं गाक्क पायस खिर जा थुया नका बिये ।”

थुगु खँ न्यना वयागु छचोनय् कथिं दाःथें जुल । अनलि तँ चाया “जिं स्यू, छ धनी खः धका । यदि छंगु थःछेनं हया तयागु खःसा नागरिकतयत्त पायस थुया ब्यु” धका वं धाल ।

“अथेसा छगू टोलय् च्वंपित जक गाक्क थुया बिये ।”

“इमित छु धका नके माःगु ?”

“अथे जूसा न्ह्योने व ल्यूने न्हेखा न्हेखा छेय् च्वंपिं जलाखलापित गाक्क थुया बिये ।”

“छं इमित छु धका नके माःगु ?”

“अथे जूसा थुगु छेय् च्वंपिं थःथितिपित गाक्क दय्का बिये ।”

“इमित छु धका माःगु ?”

“अथेसा पासापित गाक्क दय्का बिये ।”

“इमित छु वास्ता ?”

“स्वामी ! अथे जूसा छपिं व जित जक गाक्क दय्क बिये ।”

“छ सु खः ल्याः ? छंत नं म्वाः ।”

“स्वामी ! अथेसा छपिं याकचित जक दय्का बिये ।”

“जिगु नितिं नं दय्के मते । छेय् थुइबले सकसिनं आशा याइ । जित जुलसा छपासः जाकि, अले उकिया प्यब्वय् छब्व दुरु, भ्या भतिचा साखः, चिगःचागु त्वाचाय् कस्ति भचा व थल छगः ज्वं । जंगलय् वना अन थुया नये ।”

वं अथे हे यात ।

माःगु वस्तुत सकतां छम्ह नोकरयात ज्वंके बिया “फलानागु थासय् दना च्वं” धया वयात न्हापा छवया थः याकचा छचोँ त्वःपुया सुनानं म्हमसिइक भेष बदले याना खुसिया सिथय् छमा सिमाक्वय् भुतु दय्का सिं व लः काय्के छवया “छ वना लैय् दना च्वं हँ, सुनानं खन धाःसा जित खबर ब्यू वा । जिं सःतेगु इलय् जक वा” धया वयात छवया भुतुली मि च्याका पायस थुइत सना च्वन ।

उगु इलय् शक्र देवराजं दश हजार योजनतक समाये याना तःगु ख्वीद्वः योजन दुगु सुवर्णमार्ग, द्वःच्छिगू योजन तःजागु वैजयन्त (प्रासाद), न्यासः योजन दुगु सुधर्म (सभागृह), ख्वीद्वः योजन दुगु पण्डुकम्बल शैलासन, न्यागू योजन गोलाइ दुगु सुवर्ण माला दुगु छत्र व निगूत्याः कोटी अप्सरातय्सं अलंकृत जूगु थः आत्मभाव व थःगु श्रीसौभाग्ययात स्वया - “जिं थजागु यश छु याना दुगु खः ?” धका बिचाः याःबले “काशीयाम्ह सेठ जुयागु इलय् बियागु दानं खः” धका खंका काल ।

अनं लिपा “जिमि काय्पिं गन उत्पन्न जुल ले ?” धका स्वःबले “जिमि काय् चन्द्र देवपुत्र जुया उत्पन्न जुल । वया काय् सूर्य आदि जुया उत्पन्न जुल धका सकसियागु उत्पन्न जूगु खँ सिइका

पञ्चशिखया काय् गजाम्ह खः ?” धका स्वःबले - थःगु वंश परम्परायात त्वःता च्वंगु खँ खंकल । अनंलि वयात थये जुल - “थुम्ह असत्पुरुष नुगः स्याम्ह जुया थःम्हं नं मनः, कतःपितं नं मब्बू । जिगु वंश परम्परायात उच्छिन्न याना सिना नरकय् उत्पन्न जूवनिम्ह जुइ । उकिं थ्वयात अववाद बिया जिगु वंश परम्परायात प्रतिस्थापन याके बिया थ्वयात देव नगरय् उत्पन्न जुइम्ह याना बिये ।”

अनंलि वं चन्द्र आदिपितं सःतके छ्वया “वा, भीपिं मनूतयूगु बस्ती (मनुष्यपथय्) वनेनु । मच्छरिय कोसियं भीगु वंश परम्परायात त्वःते धुंकल । दानशालायात मि तथा थःम्हं नं मनः, कतःपितं नं मब्बू । आः जुलसा पायस नयेगु इच्छा तथा छेय् थुइवं मेपितं नं नके माली धका जंगलय् वना याकचां थुया च्वन । वयात दमन याना दानयागु फल कना थुइका वये माल । भीपिं सकलें छक्कलं वना फवं वनेवं व सिना नं वने फु । उकिं जि न्हापां वना पायस फ्वना कायेधुंका छिपिं नं ब्राह्मण भेष कया वया छम्हं लिपा मेम्ह पालंपाः याना वया फवं वा” धया दकले न्हापां थःनि ब्राह्मणयागु भेष कया वयाथाय् वना “भो ! वाराणसी वनेगु लँ गुगु खः ?” धका न्यन ।

अनंलि वयात मच्छरिय कोसियं “छु वेंला मजूला ? वाराणसी वनेगु खँ उलि हे मस्यूला ? छाया थन वयागु ? उखे हँ” धका धाल ।

वयागु खँ ताःसां नं मताःसु याना “छु धयागु हां ?” धाधां शक्रं वया न्ह्योने च्ववन ।

वं नं “अरे ख्वाय्म्ह ब्राह्मण ! छाया थुखे वयागु ? उखे हँ” धका चिच्चायदंक तःसकं हाल ।

अले शक्रं “भो ! छाया चिच्चायदना हालागु ? कुं वःगु खने दु, मि च्याःगु नं खने दु, पायस नं थुया तःगु दु । ब्राह्मणपितं निम्ता ब्यूगु थाय् जुइमाः । ब्राह्मणपितं भोजन याकिइगु इलय् जिं नं छुं काये खनी । छाया जित ख्याना छ्वये त्यनागु ?” धका धाल ।

“थन ब्राह्मणपितं निमन्त्रणा बिया तयागु म्दु । उखे हँ” धका धाल ।

“अथे जूसा छाया तँ म्बयागु ले ? छं नइबले छुं दइला” धका धाल ।

अनंलि वं “छंत छफुति नं बिये मखु । थ्व भतिचा जित जक गाक्क थुयागु खः । जिं नं थ्व फ्वना हया हे दय्कागु खः । मेथाय् वना छं थःगु खाना माला न” धका धया कलायाके फ्वना हयागु खँ कनेया नितिं थुगु गाथा धाल -

“नेव किणामि नपि विक्किणामि, न चापि मे सन्नियो च अत्थि ।
सुकिच्छरूपं वतिदं परित्तं, पत्थोदनो नालमयं दुविन्नन्ति” ॥

“जिं न्याना हयागु मखु, मियागु नं म्दु, जिं मुंका नं तयागु म्दु, थ्व छम्हति जक दुगु जा तःसकं म्हो जक दु । थ्व निम्हसिया नितिं मगाः ।”

थ्व खँ न्यना शक्रं “जिं नं छंत मधुरस्वरं श्लोक न्यंके, न्यं” धया धाःबले “जित छंगु श्लोकयागु ज्या म्दु” धका गंक गंकं नं निपु गाथात धाल -

“अप्पम्हा अप्पकं दज्जा, अनुमज्जतो मज्जकं ।
बहुम्हा बहुकं दज्जा, अदानं नूपपज्जति ॥

“तं तं वदामि कोसिय, देहि दानानि भुज्ज च ।
अरियमगं समारुह, नेकासी लभते सुखन्ति” ॥

“भतिचा जक दुगुलिं भतिचा जक ब्यु, मध्यम प्रमाण दुगुलिं मध्यम प्रमाणं ब्यु, यक्व दुगुलिं यक्व ब्यु, परन्तु मबिइगु छता पाय्छि मजू ।”

“हे कौशिय ! जिं छंत धया च्वना - दान ब्यु, थःम्हं नं नये त्वने या, आर्यमार्गय् लगे जु, याकचां नयेबले सुख सिइ मखु ।”

वयागु खँ न्यना “हे ब्राह्मण ! छं बांलागु हे धाल । पायस बुइवं छंत भचा बिये, फेतु” धका वयात धाल ।

शक्र छखेलिकक फेतुत । व फेतुइधुंका चन्द्र नं अथे हे याना न्ह्योने वया अजागु हे खँ पिकया वं गंक गंकं हे निपु गाथात धाल -

“मोघञ्चस्स हुतं होति, मोघञ्चापि समीहितं ।
अतिथिस्मिं यो निसिन्नस्मिं, एको भुञ्जति भोजनं ॥
“तं तं वदामि कोसिय, देहि दानानि भुञ्ज च ।
अरियमग्गं समारुह, नेकासी लभते सुख’न्ति” ॥

“अतिथिपित फेतुका गुम्हसिनं थः याकचां जक नइ, अजाम्हसियागु आहुति व्यर्थ जुइ, अजाम्हसियागु धन उत्पादन यायेगु चर्या नं व्यर्थय् हे वनी ।”

“हे कौशिय ! जिं छंत धया च्वना - दान ब्यु, थःम्हं नं नये त्वने या, आर्यमार्गय् लगे जु, याकचां नयेबले सुख सिइ मखु ।”

वयागु खँ न्यना वं तःसकं थाकुक्क “अथे जूसा फेतु, छुं दइ” धका धाल । व वना शकलिसें तुं फेतुत । अनं लिपा सूर्य नं अथे हे याना अन तुप्लुक्क थ्यंकः वया खँ पिकाये त्यंबले सेठं गंक गंकं हे निपु गाथात धाल -

“सच्चञ्चस्स हुतं होति, सच्चञ्चापि समीहितं ।
अतिथिस्मिं यो निसिन्नस्मिं, नेको भुञ्जति भोजनं ॥
“तं तं वदामि कोसिय, देहि दानानि भुञ्ज च ।
अरियमग्गं समारुह, नेकासी लभते सुख’न्ति” ॥

“वयागु आहुति सार्थक जुइ अले वयागु धन उत्पादन यायेगु चर्या नं सार्थक जुइ, गुम्हसिनं च्वना च्वंमहसियात बिया नइ ।”

“हे कौशिय ! जिं छंत धया च्वना - दान ब्यु, थःम्हं नं नये त्वने या, आर्यमार्गय् लगे जु, याकचां नयेबले सुख सिइ मखु ।”

वयागु खँ नं न्यना वं तःसकं थाकुक्क “अथे जूसा फेतु, छुं दइ” धका धाल । व वना चन्द्रलिसें तुं फेतुत । अनं लिपा मातली नं अथे हे याना अन तुप्लुक्क थ्यंकः वया खँ पिकाये त्यंबले सेठं गंक गंकं हे थुपिं गाथात धाल -

“सरञ्च जुहति पोसो, बहुकाय गयाय च ।
दोणे तिम्वरुतित्थस्मिं, सीघसोते महावहे ॥

“अत्र चस्स हुतं होति, अत्र चस्स समीहितं ।
अतिथिस्मिं यो निसिन्नस्मिं, नेको भुज्जति भोजनं ॥

“तं तं वदामि कोसिय, देहि दानानि भुज्ज च ।
अरियमगं समारुह, नेकासी लभते सुख’न्ति” ॥

“थन आपासिनं सरोवर (दह), गया, द्रोण व तिम्बरुथे जाःगु तीर्थस्थलय् व छावाःगु स्रोत दुगु न्ह्याना च्वंगु लखय् वना आहुति याइ ।”

“थन हे वयागु आहुति जुइ अले थन हे वयागु अभिवृद्धि जुइ, गुम्हसिनं फेतुना च्वंपिं अतिथिपितं नं बिया नइ ।”

“हे कौशिय ! जिं छंत धया च्वना - दान व्यु, थःम्हं नं नये त्वने या, आर्यमार्गय् लगे जु, याकचां नयेबले सुख सिइ मखु ।”

वयागु खँ न्यना वयात पहाडं क्वच्चुं वःथे जूसां नं तःसकं थाकुक वं, “अथे जूसा फेतु, छुं दइ” धका धाल । मातली वना शकलिसें तुं फेतुत । अनं लिपा अथे हे याना तुं तुप्लुकक थ्यंकः वःम्ह पञ्चशिखं नं खँ पिकाये त्यंबले वयात नं गना च्वंक च्वंकं हे वं निपु गाथात धाल -

“बलिसिद्धि सो निगिलति, दीघसुत्तं सबन्धनं ।
अतिथिस्मिं यो निसिन्नस्मिं, एको भुज्जति भोजनं ॥

“तं तं वदामि कोसिय, देहि दानानि भुज्ज च ।
अरियमगं समारुह, नेकासी लभते सुख’न्ति” ॥

“अतिथिपितं फेतुका गुम्हसिनं याकचां भोजन नइ, वं ताःहाकगु सुका दुगु बलिसि नुना च्वंगुथे याना नया च्वनी ।”

“हे कौशिय ! जिं छंत धया च्वना - दान व्यु, थःम्हं नं नये त्वने या, आर्यमार्गय् लगे जु, याकचां नयेबले सुख सिइ मखु ।”

थुगु खँ न्यना मच्छरिय कौशियं ‘धत्तेरीका’ धया थुकलं व्युब्युं “अथेसा च्वं, छुं दइ” धका धाल । पञ्चशिख वना मातलीलिसें तुं फेतुवन । थुकथं न्यांम्ह ब्राह्मणपिं फेतुइ धुनेवं पायस नं बुत । अले कौशियं भुतुलिं क्वकया “छिमिगु लप्ते हः हति” धका धाल । इमिसं अन हे च्वना ल्हाः चकका हिमालयं मालुवा लताया हःत कया हल । व खना कौशियं “छिमित थुगु लप्ते हलय् तया बिइत गाइ मखु । खयर आदियागु लप्ते हः हति” धका धाल । इमिसं अजागु हे हया न्ह्योने तया बिल । छपा छपा लप्ते हः योधातय्गु तःपागु सिपौ (ढाल) अपायपाः जूगु जुया च्वन । वं सकसितं धवचां पायस तया बिल । दकसिबे लिपायाम्हसित तया बिल नं थलय् पायस पाः जुया मवं । न्याम्हसितं बिइधुंका थःम्हं हे थल ज्वना च्वं च्वन ।

उगु इलय् पञ्चशिख दना थःगु रूप बदले याना खिचा जुया इमिगु न्ह्योने च्व फाफां जुया च्वन । ब्राह्मणपिसं थथःगु पायस लप्ते हलं त्वःपुल । कौशियया ल्हातय् दचोने च्वम्हुना लात । कमण्डलुं लः कया पायसय् लः हाहा याना नयेत्यन । अले कौशियं “जित नं लः व्यु, ल्हाः सिला नये माल” धका धाल ।

छं थःम्ह हे लः हया ल्हाः स्यु ।”

“जिं छिमित पायस बिया । जित लः भतिचा व्यु ।”

“जिमिसं भिक्षाया हिलाबुलाय् भिक्षा मबिया ।”

“अथे जूसा थ्व थलबल पलख स्वया विज्याहूँ । जि ल्हाः सिला वये” धया खुसी वन ।

उलिया दुने थलय् जाय्क खिचं च्वफाना बिल । च्व फाना च्वंगु खना वं तःपुगु कथि ज्वना ख्यायेत वल । अले तःधिकम्ह सल अपाय्धिकम्ह जुया वयात ल्यू वःम्हसित वं अनेकरूप धारण याना क्यन । गुबलें हाकुम्ह, गुबलें तुयुम्ह, गुबलें लुयागु रंगथे जाःम्ह, गुबलें च्यातः च्यातः दाग दुम्ह, गुबलें तःधिकम्ह, गुबलें चिधिकम्ह जुया थुकथं अनेक वर्णीम्ह जुया मच्छरिय कौशिययात लिना हल । मरणभयं भयभीत जुया व ब्राह्मणपिनिथाय् वल । इपिं नं तिग न्हुया आकाशय् थहाँ वन । इमिगु थजागु चमत्कार खना वं थथे धाल -

“उठारवण्णा वत ब्राह्मणा इमे, अयञ्च वो सुनखो किस्स हेतु ।
उच्चावचं वण्णनिभं विकुब्बति, अक्खाथ नो ब्राह्मणा के नु तुम्हे’ति” ॥

“थुपिं सकलें ब्राह्मणपिं श्रेष्ठगु वर्ण दुपिं खः, थुम्ह छम्ह जक छाया् खिचा जुल ? छुक्किया नितिं धीधीकथंया भेष दय्का च्वंगु ? हे ब्राह्मणपिं ! जित धा, छिपिं सु सु खः ?”

थुगु खँ न्यना शक्र देवराजं धाल -

“चन्द्रो च सूरियो च उभो इधागता, अयं पन मातलि देवसारथि ।
सक्कोहमस्मि तिदसानभिन्दो, एसो च खो पञ्चसिखोति बुच्चती’ति” ॥

“चन्द्र व सूर्य निम्ह थन वया च्वंगु दु, थुम्ह देव सारथि मातलि खः । जि देवेन्द्र शक्र खः, अले थ्वयात पञ्चशिख धाइ ।”

थुलि धया वयागु यशयागु वयान यायां थुगु गाथा धाल -

“पाणिस्सरा मुदिङ्गा च, मुरजालम्बरानि च ।
सुत्तमेनं पबोधेन्ति, पटिबुद्धो च नन्दती’ति” ॥

“ल्हाःया सः (पाणिश्वर) मृदङ्ग, मुरज व आलम्बण आदि बाजँ सलं दचना च्विपिं थुमित थना विइगु जुया च्वन । दना वयेवं थुम्हं न्त्याइपुताइगु जुया च्वन ।”

वयागु खँ न्यना वं “थजागु दिव्य सम्पत्ति छु याःसा दइ ?” धका न्यन । दान मब्यूम्ह, शील पालन मयाम्ह, दुःशील, कंजूस देवलोकय् थ्यंकः वनी मखु, नरक लोकय् थ्यंकः वनी धयागु खँ क्यक्यं -

“ये केचिमे मच्छरिनो कदरिया, परिभासका समणब्राह्मणानं ।
इधेव निक्खिप्प सरीरदेहं, कायस्स भेदा निरयं वजन्ती’ति” ॥

“गुम्ह नुगःस्याकृति खः, गुम्ह स्वार्थी खः, अले गुपिं श्रमण ब्राह्मणपित उपहास याइपिं खः, इपिं शरीरयात थन हे वाना मृत्युं लिपा नरकय् वनिपिं खः ।”

थुगु गाथा न्यंकेधुंका धर्मय् च्वंम्ह जुलसा देवलोकय् वनिगु खँ क्यक्यं थुगु गाथा धाल -

“ये केचिमे सुगतिमासमाना, धम्मे टिता संयमे संविभागे ।
इधेव निक्खिप्प सरीरदेहं, कायस्स भेदा सुगतिं वजन्ती’ति” ॥

“गुपिं सुगतिया आशा तइपिं खः, इपिं धर्मय् च्वनिपिं जुया च्वन । संयमीपिं अले दान याना जुइपिं जुया च्वन । इपिं शरीरयात त्वःता मृत्युं लिपा सुगतिस वनिपिं खः ।”

थुलिं न्यंका “हे कौशिय ! जिपिं छंथाय् पायसया नितिं वयापिं मखु । करुणापूर्वकं छंतं अनुकम्पा तयेया नितिं वयापिं खः” धयागु खँ क्यनेया नितिं धाल -

“त्वं नोसि जाति पुरिमासु जातिसु, सो मच्छरी रोसको पापधम्मो ।
तवेव अत्थाय इधागतम्हा, मा पापधम्मो निरयं गमित्था’ति” ॥

“छं न्हापायागु जन्मय् जिमि थःथिति जुया च्वन । छं नुगःस्याकुति, तँकुलु व पापीम्ह जुया च्वन । जिपिं छंगु हे नितिं वयापिं खः, ‘थुम्ह पापी नरकय् मवनेमा’ धका वयापिं खः ।”

थुलि खँ न्यना कौशियं बिचाः यात - “थुपिं जिमि हितकामीपिं जुया च्वन । जित नरकं बचे याना स्वर्गय् थ्यंके मास्ति वःपिं खः ।” अले सन्तुष्ट जुया थथे धाल -

“अद्धा मं वो हितकामा, यं मं समनुसासथ ।
सोहं तथा करिस्सामि, सब्बं वुत्तं हितेसिभि ॥

“एसाहमज्जेव उपरमामि, न चाहं किञ्चि करेय्य पापं ।
न चापि मे किञ्चि अदेय्यमत्थि, न चापिदत्त्वा उदकं पिवामि ॥

“एवञ्च मे ददतो सब्बकालं, भोगा इमे वासव खीयिस्सन्ति ।
ततो अहं पब्बजिस्सामि सक्क, हित्वान कामानि यथोधिकानी’ति” ॥

“अवश्य नं छलपोलिपिं जिमिगु हित कामना याइपिं खः । गुपिसं जित अनुशासन याना च्वन । गथे जिमि सकलें हितैषीपिसं धाइगु खः, अथे हे जिं याये ।”

“थौं हे नुगःस्याकुतियात मदय्का छ्वये । अले छुं पाप याये मखु । जिं बिये मफुगु छुं मद्दु, जिं मबिइकं लः तर्कं त्वने मखु ।”

“हे वासव ! थुकथं लगातारं बिया च्वनेबले जिगु भोग सम्पत्तित पाः जुया वनी । हे शक्र ! अबले जि पाः जुयावं वना च्वंगु थुपिं कामभोगतयूत त्याग याना प्रव्रजित जूवने ।”

शक्रं मच्छरिय कौशिययात दमन याना विनीत याना दानया फल बोध याका धर्मोपदेशद्वारा पञ्चशीलय् प्रतिष्ठित याका इपिलिसें तुं शक्र देवलोकय् लिहाँ वन । मच्छरिय कौशिय नं नगरय् दुने वना जुजुयापाखें अनुमति कया “हहःगु (वस्तुत) थलय् जाय्क तथा का” धया याचकपित धन बिया उगु हे इलय् पिहाँ वना हिमालयया दक्षिणपाखे गंगा व छगू दहया दथुइ पर्णशाला दय्का प्रव्रजित जुया बनयागु फलफुलद्वारा यापन याना अन हे यक्व ताःकालतक च्वन । लिपा बुरा जुल ।

उगु बखतय् शक्रया आशा, श्रद्धा, श्री व हिरि (लज्जा) धयापिं प्यम्ह म्हचाय्पिं दुगु जुया च्वन । इपिं यक्व दिव्य गन्धमाला ज्वना लखय् म्हितेया नितिं अनोतप्त दहलय् वना अन म्हिता मनोशिलातलय् च्वं च्वन ।

उगु इलय् नारद धयाम्ह तपस्वी ब्राह्मण न्हिनेया (दिवा) विहारया नितिं त्रयस्त्रिंश भवनय् वना अन चित्रकूटतला दुगु नन्दन वनय् दिवा विहार याना कुसाथें दय्का किचःया नितिं पारिच्छत्तक स्वाँ (पारिजा स्वाँ) धारण याना थः च्वनागु थासं मनोशिलातलय् वना लिपा थः च्वनागु कञ्चनगुफाय् वन । इमिसं वयागु ल्हाती उगु (पारिजा) स्वाँ खना फ्वन ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“नगुत्तमे गिरिवरे गन्धमादने, मोदन्ति ता देववराभिपालिता ।
अथागमा इसिवरो सब्बलोकगू, सुपुष्फितं दुमवरसाखमादिय ॥

“सुचिं सुगन्धं तिदसेहि सक्कतं, पुष्फुत्तमं अमरवरेहि सेवितं ।
अलद्ध मच्चेहिव दानवेहि वा, अञ्जत्र देवेहि तदारहं हिदं ॥

“ततो चतस्सो कनकत्तचूपमा, उट्टाय नारियो पमदाधिपा मुनिं ।
आसा च सद्धा च सिरी ततो हिरी, इच्चब्रवुं नारददेव ब्राह्मणं ॥

“सचे अनुदिट्ठं तथा महामुनि, पुष्फं इमं पारिच्छत्तस्स ब्रम्हे ।
ददाहि नो सब्बा गति ते इज्झतु, तुवम्पि नो होहि यथेव वासवो ॥

“तं याचमानाभिसमेक्ख नारदो, इच्चब्रवी संकलहं उदीरयि ।
न मय्हमत्थत्थि इमेहि कोचि नं, यायेव वो सेय्यसि सा पिळ्ळन्धथा'ति” ॥

“शक्रं लहिना तःपिं उपिं देवकन्यापिं उगु उत्तम श्रेष्ठगु गन्धमादन पर्वतय् वया आनन्द काकां च्चन । अले देव मनुष्यलोक सकतां थासय् वने फुम्ह श्रेष्ठम्ह ऋषि भिंगु सिमाय् बांलाक ह्वःगु स्वां कचा ज्वना वल ।”

“पवित्र सुगन्धित देवतापिसं सत्कार याना तःम्ह शक्रया पाखे सेवित देवतापिं बाहेक मनूतय्सं वा दानवतय्सं काये मफइगु स्वां ज्वना वल ।”

“अनंलि उपिं लुंयाथे ऊन दुपिं आशा, श्रद्धा, श्री व हिरि (ही) प्यम्ह मय्जुपिं दना इमिसं ब्राह्मण नारददेवयात थथे धाल -

“हे महामुनि ब्रह्मे ! यदि सुयात विइ धयागु संकल्प याना तयागु मदुसा उगु पारिच्छत्त स्वां (पारिजा स्वां) जिमित व्यु । छंगु सकतां इच्छा पूर्वंगु खः । जिमि अबुं जिमित यःगु वस्तु विइथे छं नं व्यु ।”

“उगु स्वां पर्वंगु खना नारदं धाल - ध्व खं ल्वापुया कारण खः । ध्व जित माःगु मदु । उकिं छिपिं मध्ये गुम्ह जेष्ठम्ह, श्रेष्ठम्ह खः वं हे धारण या ।”

वयागु खं न्यना उपिं प्यम्हसिनं गाथा धाल -

“त्वं नोत्तमेवाभिसमेक्ख नारद, यस्सिच्छसि तस्सा अनुप्पवेच्छसु ।
यस्सा हि नो नारद त्वं पदस्ससि, सायेव नो हेहिति सेट्ठसम्मता'ति” ॥

“हे नारद ! जिपिं मध्ये गुम्हसित छं श्रेष्ठम्ह खः धका भाःपिया, वयात हे छं व्यु । हे नारद ! गुम्हसित छं विइ, व हे जिपिं मध्ये श्रेष्ठम्ह जुइ ।”

इमिगु खं न्यना नारदं सम्बोधन यायां थुगु गाथा धाल -

“अकल्लमेतं वचनं सुगत्ते, को ब्राह्मणो संकलहं उदीरये ।
गन्त्वान भूताधिपमेव पुच्छथ, सचे न जानाथ इधुत्तमाधमे'न्ति” ॥

“हे सुगोत्रे ! ध्व छिमिगु खं पायछि मजू । सु गुम्ह ब्राह्मणं कलह हइ ? उकिं यदि छिमिसं थःगु उच्च व नीचता मस्यू धयागु जूसा थःम्ह बौ शक्रयाके वना न्यं हूँ ।”

अनं लिपा शास्तां थुगु गाथा आज्ञा जुया विज्यात -

“ता नारदेन परमप्यकोपिता, उदीरिता वण्णमदेन मत्ता ।
सकासे गन्त्वान सहस्रचक्खुनो, पुच्छिसु भूताधिपं का नु सेय्यसी’ति” ॥

“नारदया पाखँ थुकथं उत्तेजित याना बिसेलि वर्ण-मदं मत्त जूपिं उपिं म्हचाय्मस्त सहस्रनेत्र दुम्ह
शक्रयाथाय् वना जिपिं मध्ये सु श्रेष्ठम्ह खः ?” धका न्यवन ।

थुकथं न्यना च्वपिं इमित -

“ता दिस्वा आयत्तमना पुरिन्ददो, इच्चब्रवी देववरो कतञ्जली ।
सब्बाव वो होथ सुगत्ते सादिसी, कोनेव भदे कलहं उदीरयी’ति” ॥

“इमित स्वया उत्सुक मन दुम्ह कृताञ्जलि शक्र देवेन्द्रं थथे धाल - ‘हे सुगात्रे ! छिपिं सकलं
उत्थे च्वपिं खः, हे भद्रे ! सुनां कलह हल ?”

अनंलि इमिसं -

“यो सब्बलोकच्चरितो महामुनि, धम्मे ठितो नारदो सच्चनिक्कमो ।
सो नोब्रवि गिरिवरे गन्धमादने, गन्त्वान भूताधिपमेव पुच्छथ ।
सचे न जानाथ इधुत्तमाधम’न्ति” ॥

“न्यौकनं लोकय् विचरण याना जुइम्ह, सत्यवादी महामुनि नारद गन्धमादन उत्तमगु पर्वतय् च्वना
थथे धया च्वन - ‘यदि छिमिसं सु श्रेष्ठम्ह खः अले सु अश्रेष्ठम्ह खः धयागु मस्यू धयागु जूसा शक्र
देवेन्द्रयाथाय् वना न्यं हूँ ।”

थुगु खँ न्यना शक्रं बिचाः यात - “थुपिं प्यम्हं जिमि म्हचाय्पिं खः । यदि जिं इपिंमध्ये फलानाम्ह
गुण सम्पन्नम्ह खः धका धाल धाःसा मेपिं बाकि दुपिं तँम्बइ । थ्व ल्वापु जिं छिने याये मफु । थुमित
हिमालयय् च्वं च्वंम्ह कौशिय तापसयाथाय् छ्वया बिये । वं थुमिगु थुगु ल्वापु छचना बिइ” धका मती
लुइका “जिं छिमिगु ल्वापु छिने याना बिये म्हां । हिमालयय् कौशिय धयाम्ह तापस दु । वयाथाय् वना थःगु
सुधाभोजन बिइके छ्वये । मेपिंत मबिइकं वं भोजन याइ मखु । बिइबले नं गुण बिचाः याना जक बिइ ।
छिपिं मध्ये गुम्हसिनं वयागु ल्हातं भोजन काये खनी व हे श्रेष्ठम्ह जुइ” धाधां वं थुगु गाथा धाल -

“असु ब्रहारञ्जचरो महामुनि, नादत्वा भत्तं वरगत्ते भुञ्जति ।
विचेय्य दानानि ददाति कोसियो, यस्सा हि सो दस्सति साव सेय्यसी’ति” ॥

“महा अरण्य (जंगल) य् च्वनिम्ह महामुनि दु । सुयातं मबिइकं वं मनः । कौशियं बिचाः याना
ल्यया भिम्हसित दान बिइ । गुम्हसित वं बिइ व हे श्रेष्ठ धका म्हसिइकि ।”

थुकथं इमित तापसयाथाय् छ्वया मातलीयात सःतके छ्वया वयाथाय् छ्वव्छ्वं मेगु गाथा धाल -

“असु हि यो सम्मति दक्खिणं दिसं, गङ्गाय तीरे हिमवन्तपस्सनि ।
स कोसियो दुल्लभपानभोजनो, तस्स सुधं पापय देवसारथी’ति” ॥

“फलाना गंगाया तीरय् हिमालयया दक्षिणपाखे च्वनिम्ह कौशिय तापसयात पान-भोजन दुर्लभ
खः । अतः हे देव सारथि ! वयाथाय् सुधाभोजन बिइ यंकि ।”

अनं लिपा शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“स मातली देववरेन पेसितो, सहस्सयुत्तं अभिरुहं सन्दनं ।
सुखिप्पमेव उपगम्म अस्समं, अदिस्समानो मुनिनो सुधं अदा'ति” ॥

“शक्र देवेन्द्रपाखे छवःम्ह उम्ह मातली सहस्र सल दुगु रथय् च्वना तुरन्तमय् हे आश्रमय् वना थत खने मदय्क च्वना वं तापसयात सुधाभोजन बिल ।”

कौशियं व कया दना दना हे निपु गाथात धाल -

“उदग्गिहुत्तं उपतिट्ठतो हि मे, पभङ्करं लोकतमोनुदुत्तमं ।
सब्बानि भूतानि अधिच्च वासवो, को नेव मे पाणिसु किं सुधोदहि ॥

“सङ्कपमं सेतमतुल्यदस्सनं, सुचिं सुगन्धं पियरूपमब्भुत्तं ।
अदिट्ठपुब्बं मम जातु चक्खुभि, का देवता पाणिसु किं सुधोदही'ति” ॥

“अग्निहोत्र याये सिधय्का लोकया अन्धकारयात विनाश याइम्ह भिंम्ह सूर्ययागु उपासना याना च्वनागु इलय् दक्व प्राणीपितं अतिक्रमण याना जिगु ल्हाती सुनां सुधाभोजन तया बिल ? लाःसा शक्रं जकं मखुला ?”

“शंखथे तुयुगु, अतुल्य दर्शनीय, शुद्ध, सुगन्धित, प्रियरूप, अद्भुत व जिं न्हापा गुबले थःगु मिखां मखनिगु थुगु सुधाभोजन सु गुम्ह देवतां जिगु ल्हाती तया ब्यूगु ?”

अनं लिपा मातली धाल -

“अहं महिन्देन महेसि पेसितो, सुधाभिहासिं तुरितो महामुनि ।
जानासि मं मातलि देवसारथि, भुज्जस्सु भत्तुत्तम माभिवारयि ॥

“भुत्ता च सा द्वादस हन्ति पापके, खुदं पिपासं अरतिं दरक्कलमं ।
कोधूपनाहञ्च विवादपेसुणं, सीतुण्ह तन्दिञ्च रसुत्तमं इद'न्ति” ॥

“हे महामुनि ! जित महेन्द्रं छवया हःगु खः । जिं धायेसाथं तुरन्तमय् हे हया बियागु खः । जित देवसारथि मातली धका सिइका का । मेगु छुं बिचाः मयासे थुगु भिंगु भोजन न ।”

“थुगु उत्तमगु रस दुगु सुधाभोजन नयेवं भिंनिगू मभिंगुयात तापाका बिइ । गथे (१) नये मास्ति वःगु, (क्षुधा) यात, (२) त्वने प्यास चाःगु (प्यास) यात, (३) उत्कण्ठयात, (४) शारीरिक तनाउ, (५) पीडायात, (६) त्यानुचाःगुयात, (७) तँयात, (८) वैरभावयात, (९) विवादयात, (१०) पैशुन्यतायात, (११) चिकुगुयात, (१२) तांन्वगुयात व (१३) आलसीयात ।”

थुगु खँ न्यना थःगु व्रतया बारे कया कौशियं उला क्यक्यं गाथा धाल -

“न कप्पती मातलि मय्ह भुज्जितुं, पुब्बे अदत्वा इति मे वतुत्तमं ।
न चापि एकास्समरियपूजितं, असंविभागी च सुखं न विन्दती'ति” ॥

“मातली ! नये न्ह्यः सुयातं मबिइकं जिं मनया । थ्व जिगु उत्तम व्रत खः । याकचां भोजन नइम्हसित आर्यपिसं प्रशंसा मयाः । दान मब्यूसे नःम्हसित सुख लाभ जुइ मखु ।”

“भन्ते ! मेपितं मबिइकं नयेगुली छु दोष खना छपिसं थुगु व्रत पालन याना बिज्यानागु ?” धका मातली न्यनेवं वं धाल -

“धीघातका ये चिमे पारदारिका, मित्तहुनो ये च सपन्ति सुब्बते ।
सब्बे च ते मच्छरिपञ्चमाधमा, तस्मा अदत्त्वा उदकम्पि नास्सिये ॥
“सोहिस्त्रिया वा पुरिसस्स वा पन, दस्सामि दानं विदुसम्पवण्णितं ।
सद्दा वदञ्जू इध वीतमच्छरा, भवन्ति हेते सुचिसच्चसम्पता’ति” ॥

“मिसापितं घात यायेगु, परदार गमन यायेगु, मित्रद्रोह यायेगु, धार्मिक श्रमण ब्राह्मणपितं व्वः
बिइगु व न्यागूगु नुगःस्याकुति जुइगु – थुपिं सकतां अधर्मं खः । उकिं मबिइकं जिं लः तक नं मत्वना ।”

“मिसायात वा मिजँयात विज्जपिनिपाखें प्रशंसितगु दान बिये । थथे यायेवं श्रद्धा दइ, धाःगु खँ
स्यूम्ह जुइ अले नुगःस्या पहयात त्वःते फइ अले थ्व हे पवित्र व सत्ययुक्त जुइ ।”

थुलि न्यना खने दयक मातली छगू थासय् दना च्वन । उगु इलय् उपिं प्यम्ह देवकन्यापिं नं प्यंगू
दिशाय् दना च्वन । श्री पूर्व दिशाय् दना च्वनसा, आशा दक्षिण दिशाय्, श्रद्धा पश्चिम दिशाय् व हिरी
(ही) उत्तर दिशाय् दना च्वन । थुगु खँयात क्यनेत शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात –

“अतो मता देववरेन पेसिता, कञ्जा चतस्सो कनकत्तचूपमा ।
आसा च सद्दा च सिरी ततो हिरी, तं अस्समं आगमु यत्थ कोसियो ॥

“ता दिस्वा सब्बो परमप्पमोदितो, सुभेन वण्णेन सिखारिवग्गिनो ।
कञ्जा चतस्सो चतुरो चतुद्दिसा, इच्चब्रवी मातलिनो च सम्मुखा ॥

“पुरिमं दिसं का त्वं पभासि देवते, अलङ्कता तारवराव ओसथी ।
पुच्छामि तं कञ्चनवेल्लिविग्गहे, आचिक्ख मे त्वं कतमासि देवता ॥

“सिराह देवी मनुजेहि पूजिता, अपापसत्तूपनिलेविनी सदा ।
सुधाविवादेन तवन्तिमागता, तं मं सुधाय वरपञ्ज भाजय ॥

“यस्साहमिच्छामि सुधं महामुनि, सो सब्बकामेहि नरो पमोदति ।
सिरीति मं जानहि जूहतुत्तम, तं मं सुधाय वरपञ्ज भाजया’ति” ॥

“देवेन्द्रपाखें अनं छवया हयेवं लुंयार्थें ऊन दुपिं आशा, श्रद्धा, श्री व हिरी प्यम्ह देवकन्यापिं
कौशिय च्वना च्वंगु आश्रमय् वल ।”

“अग्निशिलार्थें लुंयागु ऊन दुपिं जुया उपिं प्यम्ह देवकन्यापितं प्यंगू दिशाय् खना अति प्रसन्न जुया
कौशियं मातलीया न्ह्योने थथे धाल –

“बांलाक अलंकृत जुया तारातमध्ये उत्तमगु ओषधितारा (शुक्रतारा)थें जाज्वल्यमान जुया पूर्व
दिशाय् च्वम्ह लुंयागुर्थें जाःगु ऊन दुगु शरीर दुम्ह छंके न्यना च्वना ‘छ सु देवी खः’ ?”

“जि मनूतय् पूजितम्ह ‘श्री’ देवी खः । जि न्ह्याबलें निष्पापी पुरुषपिनिथाय् च्वनेम्ह खः ।
सुधाभोजनयागु विवादं जि छंथाय् वयाम्ह खः । हे श्रेष्ठम्ह प्राज्ञ ! उगु सुधा भोजन जित व्यु ।”

“हे महामुनि ! गुम्ह मनूयागु जि सुख यः उम्ह मनू सकतां कामनाद्वारा आनन्दित जुइ । हे
श्रेष्ठम्ह प्राज्ञ ! ‘श्री’ धयाम्ह जित म्हसिइका सुधाभोजन व्यु ।”

थ्व खँ न्यना कौशियं धाल –

“सिप्येन विज्जाचरणेन बुद्धिया, नरा उपेता पगुणा सकम्मुना ।
तया विहीना न लभन्ति किञ्चनं, तयिदं न साधु यदिदं तथा कतं ॥

“पस्सामि पोसं अलसं महग्घसं, सुदुक्कुलीनम्मि अरूपिमं नरं ।
तयानुगुत्तो सिरि जातिमामपि, पेसेति दासं विय भोगवा सुखी ॥

“तं तं असच्चं अविभज्जसेविनिं, जानामि मूळ्हं विदुरानुपातिनिं ।
न तादिसी अरहति आसनूदकं, कुतो सुधा गच्छ न मय्ह रुच्चसी’ति” ॥

“मनूतयूसं थःगु ज्यां (शिल्पं), विद्यां व आचरणद्वारा थःपिं थःगु ज्या सःपिं जुया नं छ मदयूकं छुं दयूके मफु । थ्व छंगु बांलागु ज्या मखु, गुगु छं थथे धया च्वंगु ।”

“जिं थन खना च्वना - ‘छंगु अनुग्रहं अलसिपिं, आपा नइपिं, तःसकं बांमलागु कुलयामह कुरूप पुरुषयात नं भोग सम्पन्न सुखी दयूका च्वन, गनकि जाति सम्पन्नपिं मेहनतीपिं मनूतयूत धाःसा च्योथे दयूका च्वन ।”

“हे अविवेकपूर्ण असत्यगु थासयू च्वनिमह ! थ्व छंगु मूढता खः । हे पण्डितयात कुतुका बिइमह ! छथे जाःमहसित आसन व लः नं बिइ बहः मजू धका धाःसा गनया सुधाभोजन ! हूँ, छंत जिं मययूका ।”

व अन हे अन्तर्धान जुल । अनं लिपा आशालिसे खँ ल्हाल्हां धाल -

“का सुक्कदाटा पटिमुक्ककुण्डला, चित्तङ्गदा कम्बुविमट्टधारिनी ।
ओसित्तवण्णं परिदय्ह सोभसि, कुसग्गिरत्तं अपिळय्ह मज्जरिं ॥

“भिगीव भन्ता सरचापधारिना, विराधिता मन्दमिव उदिकखसि ।
को ते दुतीयो इद मन्दलोचने, न भायसि एकिका कानने वने’ति” ॥

“हे तुयुगु वा दुमह ! हे कुण्डल धारण याना तःमह ! हे विचित्र अंग दुमह ! हे लुंयागु तिसां तिया तःमह ! हे दिव्य वसतं पुना बांलामह ! हे कुशान्तिथे ह्याउंगु मज्जरी धारण याना तःमह !”

“धनुष बाण ज्वना वःमह ब्याधां कयूकूह चलांथे स्वइमह मन्दलोचने ! छंगु थन निमहमह (पासा) सु दु ? थजागु जंगलय याकचा च्वनेत मग्याला ?”

अनं लिपा आशां धाल -

“न मे दुतीयो इध मत्थि कोसिय, मसक्कसारप्पभवमिहे देवता ।
आसा सुधासाय तवन्तिमागता, तं मं सुधाय वरपज्ज भाजया’ति” ॥

“हे कौशिय ! थन जि सुं मदु । जि त्रयस्त्रिंश भवनयू जन्म जूह देवी खः । जि सुधाभोजनयागु आशा तथा छंथायू वयामह खः । हे श्रेष्ठमह प्राज्ञ ! जित सुधाभोजन व्यु ।”

थ्व खँ न्यना कौशियं धाल - “छ जुलसा गुमहसित यल वयात आशायागु फल सफल याना बिइमह खः । गुमहसित मययू वयात बिइ मखुमह खः । छथे जाःमह इच्छा तःगु ज्या स्यंका बिइमह मेपिं मदु” धका खँ कनेत थुगु गाथात धाल -

“आसाय यन्ति वाणिजा धनेसिनो, नावं समारुय्ह परेन्ति अण्णवे ।
ते तत्थ सीदन्ति अथोपि एकदा, जीनाधना एन्ति विनट्टपाभता ॥

“आसाय खेतानि कसन्ति कसका, वपन्ति बीजानि करोन्तुपायसो ।
ईतीनिपातेन अवुद्धिताय वा, न किञ्चि विन्दन्ति ततो फलागमं ॥

“अथत्तकारानि करोन्ति भत्तुसु, आसं पुरक्खत्वा नरा सुखेसिनो ।
ते भत्तुरत्था अतिगाब्हिता पुन, दिसा पनस्सन्ति अलद्ध किञ्चनं ॥

“हित्वान धञ्जञ्च धनञ्च जातके, आसाय सग्गाधिमना सुखेसिनो ।
तपन्ति लूखम्पि तपं चिरन्तरं, कुमग्गमारुह परेन्ति दुग्गतिं ॥

“आसा विसंवादिकसम्मता इमे, आसे सुधासं विनयस्सु अत्तनि ।
न तादिसी अरहति आसनूदकं, कुतो सुधा गच्छ न मय्ह रुच्चसी’ति” ॥

“धनयागु खोजी याना आशा तथा व्यापारीत हुंगाय् च्वना समुद्रपारी तक नं वनी । गुबलें गुबलें
इपिं समुद्रय् दुबे तकं जू । धन विनाश जुया इपिं स्यना लिहाँ वइ ।”

“आशा कया हे कृषकतय्सं बूँ पाली, उपाय याना पुसा ह्वली । अनावृष्टिं याना अथवा वायु रोगं
कया उकिं इमिसं छुं फल काये खनी मखु ।”

“सुखकामी मनूत आशा कया हे युद्धय् थःम्ह मालिकयागु सेवा याइ । स्वामीया नितिं सिना सिना
हे ज्या याइपिं इपिं युद्धं पीडित जुया छुं काये मखंक उखे थुखे भागाभाग बिस्यूं जुइ माली ।”

“स्वर्गायागु इच्छा तइम्ह सुखकामी मनुखं धनधान्य व ज्ञातिबन्धुपिंत त्याग याना रुक्ष जीवन बिते
याना ताःकालतक तपस्या याइ । परन्तु कुमार्गय् लगे जुया दुर्गती थ्यंकः वनी ।”

“हे आशा ! छ मिथ्यावादीम्ह खः । हे आशा ! सुधाभोजनयागु आशा तये मते । अजाम्हसित
आसन व लः तक नं बिये बहः मजू धाःसा गनं सुधाभोजन ! हूँ, छंत जिं मयय्का ।”

वं प्रतिक्षेप यायेवं व नं अनं हे अन्तर्धान जुया वन । अनं लिपा श्रद्धालिसे खँल्हाबल्हा यायां गाथा
धाल -

“दइल्लमाना यससा यसस्सिनी, जिघञ्जनामक्कयनं दिसं पति ।
पुच्छामि तं कञ्चनवेल्लिविग्गहे, आचिक्ख मे त्वं कतमासि देवते’ति” ॥

“हे यशं यशस्विनी जुया तेज दुम्ह जूम्ह ! हे दिशाय् दना च्वंम्ह तिरस्कृतगु नां दुम्ह ! हे
स्वर्णवर्णी ! छंके जिं न्यना च्वना, ‘छ गुम्ह देवी जुलथेँ ?”

अनं लिपा वं गाथा धाल -

“सद्दाह देवी मनुजेहि पूजिता, अपापसत्तूपनिसेविनी सदा ।
सुधाविवादेन तवन्ति मागता, तं मं सुधाय वरपञ्ज भाजया’ति” ॥

“जि मनूतयथाय पूजा याना तःम्ह श्रद्धा धयाम्ह देवी खः । जि न्ह्याबलें पाप मदुपिं मनूतलिसे च्वं
च्वना । सुधाभोजनया विवादया कारणं जि छंथाय् वयाम्ह खः । हे श्रेष्ठम्ह प्राज्ञ ! जित सुधाभोजन ब्यु ।”

अनंलि कौशियं न्ह्याम्हसियागु खँय् नं विश्वास याना तदनुसार ज्या यायेबले याये त्यःगु खँया बेसिं
आपाः याना याये मत्यःगु हे ज्या प्राणीपिसं याइ । थ्व फुक्क छं हे याक्गु खः” धया थथे धाल -

“दानं दमं चागमथोपि संयमं, आदाय सद्दाय करोन्ति हेकदा ।
थेय्यं मुसा कूटमथोपि पेसुणं, करोन्ति हेके पुन विच्चुता तथा ॥

“भरियासु पोसो सदिसीसु पेक्खवा, सीलूपपत्रासु पतिब्बतासुपि ।
विनेत्वान छन्दं कुलित्थिरासुपि, करोति सद्धं पुन कुम्भदासिया ॥

“त्वमेव सद्धे परदारसेविनी, पापं करोसि कुसलम्पि रिञ्चसि ।
न तादिसी अरहति आसनूदकं, कुतो सुधा गच्छ न म्हा रुच्चसी’ति” ॥

“गुबलें गुबलें मनुखं श्रद्धायागु कारणं दान, दम, त्याग व संयम याइ । हानं गुबलें गुबलें जुलसा
छंगु कारणं खुँज्या, मखुगु खँ, छलकपट व चुगली नं याइ ।”

“थर्थे जाःगु समानगु कुलयाम्ह कलाया प्रति आशा दया नं, शीलवती पतिव्रता (कला) दय्क
दय्कं नं कुम्भदासीपिनिगु खँ न्यना कुल कुमारीपिनि प्रति दुगु प्रेम त्वःता मेपित सेवा याः जुइ ।”

“हे श्रद्धा ! छ हे परदार गमन याइम्ह खः । कुशलतायात त्वःता अकुशलता नं याः जुइम्ह खः ।
अजाम्हसित आसन व लः ला बिये बहः मजू धाःसा गनया सुधाभोजन ! हूँ, जिं छंत मयय्का ।”

व अन हे अन्तर्धान जुया वन । कौशियं नं उत्तर दिशापाखे दना च्वंम्ह ‘हिरी’ लिसे खँल्हाबल्हा
यायां निपु गाथात धाल -

“जिधञ्जरति अरुणस्मिहूते, या दिस्सति उत्तमरूपवणिनी ।
तथूपमा मं पटिभासि देवते, आचिक्ख मे त्वं कतमासि अच्छरा ॥

“काळा निदाघेरिव अग्गिजारिव, अनिलेरिता लोहितपत्तमालिनी ।
का तिड्डसि मन्दमिगावलोकयं, भासेसमानाव गिरं न मुञ्चसी’ति” ॥

“हे देवी ! चा प्वचाला निभा लुइन्ह्यो अरुणोदयया इलय् गुगु उत्तम रूप धारण याना तःगु
‘उषा’ खने दुर्थे च्वंम्हर्थे च्वं । धा, छ सु गुम्ह अप्सरा खः ?”

“गर्मीया यामय् हाकुगु सुपाँयर्थे न्हूगु बूँइ सःगु फलर्थे फसं सना च्वंगु रक्तवर्णगु लतार्थे मन्द मन्द
स्वया दना च्वंम्ह छ सु खः ? जिलिसे छं खँ ल्हाये मास्ते वःम्हर्थे च्वं परन्तु छुं न्वं मवाःसे मद्धाःम्हर्थे जुया
च्वन ।”

अनलि वं धाल -

“हिराह देवी मनुजेहि पूजिता, अपापसत्तूपनिसेविनी सदा ।
सुधाविवादेन तवन्तिमागता, साहं न सक्कोमि सुधम्पि याचितुं ।
कोपीनरूपा विय याचनित्थिया’ति” ॥

“जि मनूतयसं पूजा याका च्वनाम्ह ‘हिरी’ (ही) धयाम्ह देवी खः । पाप मदुपिं मनूतलिसे जि
न्ह्याबलें च्वनेम्ह खः । सुधाभोजनयागु विवादया कारणं जि छंथाय् वयाम्ह खः । अथेनं जि सुधाभोजन
प्वने मद्धाः, छायाध्याःसा प्वनेगु धयागु मिसापिनि नितिं मद्धाला सिइगुर्थे खः ।”

थ्व खँ न्यना तापसं निपु गाथात धाल -

“धम्मेन जायेन सुगत्ते लच्छसि, एसो हि धम्मो न हि याचना सुधा ।
तं तं अयाचन्तिमहं निमन्तये, सुधाय यच्चिच्छसि तम्पि दम्पि ते ॥

“सा त्वं मया अज्ज सकम्हि अस्समे, निमन्तिता कञ्चनवेल्लिविग्गहे ।
तुवञ्हि मे सब्बरसेहि पूजिया, तं पूजयित्वान सुधम्पि अस्त्रिये’ति” ॥

“हे सुगात्रे ! धर्मपूर्वक व न्यायपूर्वक छं हे काये खनी । सुधाभोजन मफ्वनेगु हे धर्म खः । उकिं जिं छंत ब्वना च्वना, सुधाभोजन जक मखु, मेगु नं गुगु छं यः बिये ।”

“हे कञ्चनवर्णा शरीर दुम्ह ! थौं छंत जिगु आश्रमय् ब्वना च्वना । सुधाभोजन जक मखु, मेगु रसतय्सं नं छंत निमन्त्रणा याना पूजा याये । यदि त्यंसा जि नं सुधाभोजन याये ।”

अनं लिपा थुपिं अभिसम्बुद्ध गाथात खः -

“सा कोसियेनानुमता जुतीमता, अद्धा हिरि रम्मं पाविसि यस्समं ।
उदकवन्तं फलमरियपूजितं, अपापसत्तूपनिसेवितं सदा ॥

“रुक्खगहाना बहुकेत्थ पुष्फिता, अम्बा पियाला पनसा च किंसुका ।
सोभञ्जना लोहमथोपि पद्धका, केका च भङ्गा तिलका सुपुष्फिता ॥

“साला करेरी बहुकेत्थ जम्बुयो, अस्सत्थनिग्रोधमधुकवेतसा ।
उद्दालका पाटलि सिन्दुवारका, मनुञ्जगन्धा मुचलिन्दकेतका ॥

“हरेणुका वेढुका केणु तिन्दुका, सामाकनीवारमथोपि चीनका ।
मोचा कदली बहुकेत्थ सालियो, पवीहयो आभूजिनो च तण्डुला ॥

“तस्सेवुत्तरपस्सेन, जाता पोक्खरणी सिवा ।
अकक्कसा अपब्भारा, साधु अप्पटिगन्धिका ॥

“तत्थ मच्छा सन्निरता, खेमिनो बहुभोजना ।
सिङ्गु सबङ्गा संकुला, सतवङ्गा च रोहिता ।
आळिगगरकाकिण्णा, पाठीना काकमच्छका ॥

“तत्थ पक्खी सन्निरता, खेमिनो बहुभोजना ।
हंसा कोञ्चा मयूरा च, चक्कवाका च कुक्कुहा ।
कुणालका बहू चित्रा, सिखण्डी जीवजीवका ॥

“तत्थ पानाय मायन्ति, नाना भिगगणा बहू ।
सीहा ब्यग्घा वराहा च, अच्छकोकतरच्छयो ॥

“पलासादा गवजा च, महिंसा रोहिता रुरु ।
एणेय्या च वराहा च, गणिनो नीकसूकरा ।
कदलिभिगा बहुकेत्थ, बिळारा ससकण्णिका ॥

“छमागिरी पुष्फविचित्रसन्थता, दिजाभिघुट्ठा दिजसङ्गसेविता’ति” ॥

“कौशिययागु अनुमति दुम्ह तेज दुगु शरीर दुम्ह व जलज फल दुम्ह, आर्य-पूजित, निष्पापीपिं प्राणीपिंसं सेवित आश्रमय् वन ।”

“अन फलफुलत बांलाक सया च्वन, अँ, पियाल, कटहर, पलास, सोभञ्जन, लोद्द, पद्म, केका, भङ्गा व तिलका धयागु सिमात नं दुगु जुल ।”

“अन शाल, करेरी, आपालं जामुनया सिमात, पीपल, बर, मधुक, वेतसा, उद्दालक, पाटलि, सिन्धुवारित, मनोरम सुगन्ध दुगु मुचलिन्द व केतकया सिमात दुगु जुल ।”

“अन हरेणुका, वेलु, वेणुतिन्दुक, सामाक, नीवर, चीनक, मीच, केरा व आपालं थीथीया धान्य (बिही) वर्गत दुगु खः ।”

“उकिया उत्तरपाखे क्वाचु मजूगु, माथं वंगु, सुगन्ध हवाला हवाला बास वगु पुखू दु ।”

“उगु अभयप्राप्त पुखुली आपालं नसा दुगु व आपाल न्यात दु । गथे भिंगु, सवङ्क, सकुला, सतवङ्क, रोहित, अलिग्गरक, काकिण्ण, पाडिना व काक न्यात ।

“अन अभयप्राप्त व आपालं नसा नये खंपिं भंगःपंछित दु । गथे हँय, कन्याड कुरुड, म्हयखा, चखेवा, कुकुह, कोयली, रंगविरंगपिं भाले म्हयका व जीवजीवकपिं ।”

“अन अनेक थरीया मृग (पशु) त लः त्वं वइ । गथे सिंह, धुँ, बनेल, भालु, कोक व तरच्छपिं ।”

“अन गैडाम्ये, गवज, अर्नाम्ये, रोहित, रुरुमृग, एणीमृग, बनेल, गोवर्ण व निंक फाँत ।”

“अन कदलिमृग, आपालं भौचात, ससकण्णक, ल्वहँयागु पर्वतत, विचित्रगु ताल बेतालगु स्वाँत, मधुर सलं हाला च्वपिं भंगःपंछि व भंगःपंछितयगु बथानका बथान दुगु जुल ।”

थुकथं भगवानं कौशिययागु आश्रमयात वर्णन याना बिज्यात । अले ‘हिरी’ देवी अन वंगु आदि खँ कारण क्यनेया नितिं आज्ञा जुया बिज्यात -

“सा सुत्तचा नीलदुमाभिलम्बिता, विज्जू महामेघरिवानुपज्जथ ।
तस्सा सुसम्बन्धसिरं कुसामयं, सुचिं सुगन्धं अजिनूपसेवितं ।
अत्रिच्च कोच्छं हिरिमेतदब्रवि, निसीद कल्याणि सुखयिदमासनं ॥

“तस्सा तदा कोच्छगताय कोसियो, यदिच्छमानाय जटाजिनन्धरो ।
नवेहि पत्तेहि सयं सहूदकं, सुधाभिहासी तुरितो महामुनि ॥

“सा तं पटिगग्घ उभोहि पाणिभि, इच्चब्रवि अत्तमना जटाधरं ।
हन्दाहं एतरहि पूजिता तया, गच्छेय्यं ब्रह्मे तिदिवं जिताविनी ॥

“सा कोसियेनानुमता जुतीमता, उदीरिता वण्णमदेन मत्ता ।
सकासे गन्त्वान सहस्सचक्खुनो, अयं सुधा वासव देहि मे जयं ॥

“तमेन सक्कोपि तदा अपूजयि, सहिन्देवा सुरकञ्जमुत्तमं ।
सा पज्जली देवमनुस्सपूजिता, नवम्हि कोच्छम्हि यदा उपाविसी’ति” ॥

“नील वृक्षयागु सिमाकचा ज्वना, महामेघद्वारा आमन्त्रित पल्पसा त्वयेथे जाःगु बांलागु छचंगु दुम्ह जुया अन वन । अले योग्य पवित्र कुश आसनया दचोने सुगन्धित मृगया छचंगु लाया ‘हिरी’ यात कौशियं धाल - ‘हे कल्याणी ! थुगु आसनय सुखपूर्वक च्वं’ ।”

“आसनय फेतुम्ह ‘हिरी’ या नितिं जटाजिनधारी कौशिय महामुनिं ल्हाः सिलेत लः (दक्षिणोदक) ज्वना न्हूगु लप्ते हः ज्वना हथासं हथासं सुधाभोजन ज्वना वल ।”

“अर्नलि निपा ल्हातं सन्तोषपूर्वक ग्रहण याना कायेधुंका जटाधारीयात थथे धाल - ‘आः जि छपिनिपाखे पूजित जुइधुन, हे ब्रह्मे ! आः जि त्याम्ह जुया स्वर्गलोकय वने त्यना’ ।”

“अनंलि कौशियपाखें अनुमति कया सहस्रनेत्र दुम्ह शक्रयाथाय् वना वर्णमदं मत्त जूम्ह वं थये धाल-
‘हे वासव ! थुगु सुधाभोजन खः, आः जित विजय घोषणा या’ ।”

“अनंलि शक्रं नं देवतापिं नापं तुं च्वना सुरकन्यायात पूजा यात । व न्हूगु आसनय् फेतुइवं
देवमनुष्यपिंसं नं वयात पूजा यात ।”

थुकथं वयात पूजा यायेधुंका शक्रं बिचाः यात - “छु कारणं कौशियं मेपितं मब्यूसे थ्वयात
सुधाभोजन ब्यूगु जुइ ? थुगु कारण सिइकेया नितिं वं हानं मातलीयात छ्वया बिल । थुगु अर्थ प्रकाशित
यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“तमेव संसी पुनदेव मातलिं, सहस्सनेत्तो तिदसानभिन्दो ।
गन्त्वान वाक्यं मम ब्रूहि कोसियं, आसाय सद्धा सिरिया च कोसिय ।
हिरी सुधं केन मलत्थ हेतुना’ति” ॥

“सहस्रनेत्र दुम्ह देवेन्द्रं हानं मातलीयात धाल - “कौशिययाथाय् वना जिगु वचनं थये धा - ‘हे
कौशिय ! आशा, श्रद्धा व श्रीं नं काये मखंसे हिरी सुधाभोजन छाया काये खंगु’ ?”

वयागु खँ न्यना व वैजयन्त रथय् च्वना वन । उगु खँ क्यनेया नितिं शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“तं सुल्वत्थं उदतारयी रथं, ददल्लमानं उपकारियसादिसं ।
जम्बोनदीसं तपनेय्यसन्निभं, अलङ्कतं कञ्चनचित्तसन्निभं ॥

“सुवण्णचन्देत्थ बहू निपातिता, हत्थी गवास्सा किकिव्यग्घदीपियो ।
एणेय्यका लङ्कमयेत्थ पक्खिनो, मिगेत्थ वेळुरियमया युधा युता ॥

“तत्थस्सराजहरयो अयोजयुं, दससतानि सुसुनागसादिसे ।
अलङ्कते कञ्चनजालुरच्छदे, आवेळिने सहगमे असङ्गिते ॥

“तं यानसेटुं अभिरुह मातलि, दिसा इमायो अभिनादयित्थ ।
नभञ्च सेलञ्च वनप्पतिनिञ्च, ससागरं पव्यथयित्थ मेदिनिं ॥

“स खिप्पमेव उपगम्म अस्समं, पावारमेकंसकतो कतञ्जली ।
बहुस्सुतं बुद्धं विनीतवन्तं, इच्चब्रवि मातलि देवब्राह्मणं ॥

“इन्दस्स वाक्यं निसामेहि कोसिय, दूतो अहं पुच्छति तं पुरिन्ददो ।
आसाय सद्धा सिरिया च कोसिय, हिरी सुधं केन मलत्थ हेतुना’ति” ॥

“अनंलि याउँक वनेया नितिं वं लुँ दय्का तःगु न्हेथी रत्न दुगु, सकतां परिष्कारं युक्त जूगु
रथयात चले याना यंके त्यन ।”

“उगु रथय् आपालं लुँयागु चन्द्रमात, किसित, थुसात, धुँत, चितुवात, एणीमृगत व वैदूर्यमय
भंगःपंछि (या बुत्तात) दुगु जुल ।”

“उकी द्वःच्छिम्ह बःलापिं किसित जोते याना तःगु खः । सः बिलकि न्ह्याकेत तयार जुया च्वन ।”

“अजागु भिंगु यानय् च्वना आकाश, पर्वत, जंगल, सागर आदि भिंगू दिशा थ्वय्क मातली वन ।”

“व याकनं हे आश्रमय् थ्यंकाः वन । अनंलि थःगु दिव्यवस्त्र एकांश (छखे ब्वहलय् पाछाया) याना
लिपा ल्हातं ज्वजलपा बहुश्रुतम्ह गुणवृद्धम्ह विनीतवान्म्ह देव ब्राह्मणयात मातलीं थये धाल -

“हे कौशिय ! इन्द्रयागु वचन न्यना बिज्याहूँ । जि वयाम्ह दूत खः । इन्द्रं न्यना हल ‘आशा, श्रद्धा व श्री’ दय्क दय्कं नं गुकथं ‘हिरी’ सुधाभोजन काल ?”

वयागु वचन न्यना वं गाथा धाल -

“अन्धा सिरि मं पटिभाति मातलि, सद्धा अनिच्चा पन देवसारथि ।
आसा विसंवादिकसम्मता हि मे, हिरी च अरियम्हि गुणे पतिट्ठिता’ति” ॥

“हे मातली ! जिं स्वयेबले श्री धयाम्ह कांम्ह खः । हे देव सारथि ! जिं स्वयेबले श्रद्धा धयाम्ह अनित्य खः । आशा असत्यवादी सम्मतम्ह खः । अले हिरी जुलसा आर्यधर्मय् प्रतिष्ठितम्ह खः ।”

अले वयागु गुण वर्णन यायां धाल -

“कुमारियो याचिमा गोत्तरक्खिता, जिण्णा च या या च सभत्तुइत्थियो ।
ता छन्दरागं पुरिसेसु उग्गतं, हिरिया निवारोन्ति सचित्तमत्तनो ॥

“सङ्गामसीसे सरसत्तिसंयुते, पराजितानं पततं पलायिनं ।
हिरिया निवत्तन्ति जहित्व जीवितं, ते सम्पटिच्छन्ति पुना हिरीमना ॥

“वेला यथा सागरवेगवारिनी, हिराय हि पापजनं निवारिनी ।
तं सब्बलोके हिरिमरियपूजितं, इन्द्रस्स तं वेदय देवसारथी’ति” ॥

“गुपिं गोत्र रक्षित कुमारीपिं खः, गुपिं भात मद्गुपिं (विधवा) मिसापिं खः अथवा गुपिं भात दुपिं मिसात खः, थुपिं सकसियागु मनय् राग चित्त उत्पन्न जुइवं हिरीं हे अजागु चित्तयात रोके याना बिइ ।”

“बाण व थीथी ल्वाभत (आयुध) यागु दथुइ युद्धय् बुना बिस्सुं वने त्यंगु इलय् (हिरीं) यागु कारणं हे ज्यान त्याग याना थःम्ह मालिकयात बचे याइ ।”

“गथे समुद्रया तटं (सीं) सागरयागु लहरयात पनिइगु खः, अथे हे याना हिरीं पापपाखे पना बिइ । सकतां लोकय् आर्यजनपिनि पाखे हिरी पूजित जू । हे देव सारथि ! थ्व हे खँ इन्द्रयात कना ब्यु ।”

थ्व खँ न्यना मातलीं गाथा धाल -

“को ते इमं कोसिय दिट्ठिमोदहि, ब्रह्मा महिन्दो अथ वा प्रजापति ।
हिराय देवेसु हि सेट्टसम्मता, धीता महिन्दस्स महेसि जायथा’ति” ॥

“हे कौशिय ! थजागु विचार छंत सुनां बिल ? ब्रह्मां, महेन्द्रं अथवा प्रजापतिं ? महेन्द्रया म्हचाय् हिरीं (हीं) छपिनिपाखे सुधाभोजन दसेलि व देवतापिनि पुचलय् श्रेष्ठ सम्मतम्ह जुल ।”

वं थथे धया च्वंगु इलय् हे कौशिययागु अन्तिम अवस्था थ्यंकः वल । अनलि मातलीं - “हे कौशिय ! छपिनि आयु संस्कार क्षीण जुल । दानकार्यं नं सम्पन्न जुइ धुंकल । आः मनुष्यलोकय् च्वनां छु यायेगु ? बिज्याहूँ, देवलोकय् बिज्याहूँ ।” धया अनं यंकेगु विचार याना गाथा धाल -

“हन्देहि दानि तिविदं अपक्कम, रथं समारुह ममायितं इमं ।
इन्दो च तं इन्द्रसगोत्त कङ्कति, अज्जेव त्वं इन्द्रसहव्यतं वजा’ति” ॥

“हन्त ! बिज्याहूँ । जिं हयागु थुगु बांलागु रथय् च्वना देवलोकय् नु । छपिनि पूर्वजन्मयाम्ह सगोत्रम्ह इन्द्रं छपिनिगु प्रतीक्षा याना च्वन । थौं हे छपितं इन्द्रया सहवासय् थ्यंका बिये ।”

थुकथं वं कौशिय नाप खँ ल्हाना च्वंबले कौशिय च्युत जुया औपपातिक देवपुत्र जुया रथय् च्वन । अनंलि मातली वयात शक्रयाथाय् थ्यंका विल । वयात खना प्रसन्न जूम्ह इन्द्रं थःम्ह म्हचाय् 'हिरीदेवी'यात वयाम्ह अग्रमहेशी (बडामहारानी) दय्का विल । वयागु ऐश्वर्य महान्गु जुल । थुगु अर्थयात सिइका बिज्यासे 'श्रेष्ठ जनपिनिगु कर्म थुकथं विशुद्ध जुइ' आज्ञा जुया बिज्यात -

“एवं विसुज्जन्ति अपापकम्मिनो, अथो सुचिण्णस्स फलं न नस्सति ।
ये केचि महक्खु सुधाय भोजनं, सब्बेव ते इन्द्रसहव्यतं गता'ति” ॥

“थुकथं निष्पापीयागु कर्म सफल जुइ । सुचिकर्म याःम्हसियागु फल नाश जुइ मखु । गुम्हसिनं सुधाभोजनयागु अनुमति यात उपिं सकलें नं इन्द्रयागु सहवासय् थ्यंकः वन ।”

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना “भिक्षुपिं ! आः जक मखु, न्हापा नं अदानी जुया तःधंम्ह कंजूस जूगु इलय् जिं हे ध्वयात दमन यानागु खः” धया जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् 'हिरी' देवता उत्पलवर्णा खः, अले कौशिय जुलसा दानपति भिक्षु खः । पञ्चशिख अनुरुद्ध खः, मातली आनन्द खः, सूर्य काश्यप खः, चन्द्र मौद्गल्यायन खः, नारद सारिपुत्र खः अले शक्र जुलसा जि हे खः ।

- * -

५३६. कुणाल जातक

“एवमस्त्रायति...” थुगु गाथा शास्तां कुणाल सरोवरय् (दह) या सिथय् च्वना बिज्यागु इलय् न्यासः भिक्षुपिं मनय् सुख मदय्का च्वपिं खना आज्ञा जुया बिज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

(दानकथा आदि छसिंकथं इवलाक कने माःगु) आनुपूर्वी कथा थुकथं दु -

शाक्य व कोलियपिं, कपिलवस्तु व कोलिय नगरया दथुं (न्ह्याना च्वंगु खुसी) रोहिणी दनी छगू हे बाँध पना (निगू देश यापिसं) बुँज्या याइगु जुया च्वन । जेठ महिनाया अन्त अन्तपाखे बुँई (लः मदया) बाली म्हासुया वनेवं निगुलिं नगरय् च्वपिं ज्यामित छथाय्सं मुन । कोलियय् च्वपिसं धाल - “थुगु लःयात यदि (भ्नी) निखलसिनं (छकोलं) काल धाःसा थ्व छिमित नं गाइ मखु, जिमित नं गाइ मखु । जिमिगु बुँयात आः छको लः मानी । थ्व लः जिमित ब्यु ।” कपिलवस्तुयापिसं धाल - “छिमिगु भकारी जाल धायेवं जिमिगु ह्याउँगु लुं, नील रंगगु मणि व हाकुगु कार्षापण ज्वना ल्हाती दाला व म्हिचा आदि ज्वना छिमिगु लुखा क्वय् क्वय् छेखापतिकं चाःह्यु वये माःपिं जुइ । जिमिगु बुँई नं छको जक लः तःसां गाः । थ्व लः जिमित निं ब्यु ।”

“जिमिसं बिये मखु ।”

“जिमिसं नं बिये मखु ।”

थुकथं खँ बढे जुया वन । छम्ह दन अले वं मेम्हसित ल्हाः वात । वं नं वयात ल्हाः वात । थुकथं इपिं छम्हं मेम्हलिसे ल्वा ल्वां निगू लाय्कु दरबारया दथुइ साला हया ल्वापु थल । कोलिय ज्यामीतयसं धाल- “छिपिं कपिलवस्तुत भागाभाग जुया हँ । गुपिं खिचा ध्वँ आदि पशुतयसंथे थःहे केहेपित कला तइपिं ! थजापिनिगु किसि, सल अथवा थुमिगु ढाल आदि हथियारं (ल्वाभलं) जिमित छु हे याये फइ ?” शाक्य ज्यामीतयसं धाल - “छिपिं महारोगीतय् सन्तानत ! भागाभाग जुया बिस्सूँ हँ । गुपिं अनाथ शरण जुया तिरश्चीन प्राणीपिंथे जुया कोलिय सिमाक्वय् च्वं च्वंपिं ! थजापिनिगु किसि सल अथवा ढाल आदि हथियारं जिमित छु हे याये फइ ?” इपिं वना उगु ज्या स्वइपिं अधिकारी अमात्यपितं थुगु खँ कंवन । अनलि शाक्यत युद्धया नितिं पिहाँ वल “केहेपिं नापं च्वंपिनिगु शक्ति व बल क्यना बिये ।” कोलियत नं युद्धया नितिं तयार जुया पिहाँ वल “कोलिय सिमाक्वय् च्वनिपिनिगु शक्ति व बल क्यना बिये ।”

गुलिं मेपिं आचार्यपिनिगु थजागु नं मत (धापू) दु, शाक्य व कोलियपिनि लः काः वनिपिं मिसात नदी वना लः काःवन । इमिसं चायागु धंप बँय् तथा फेतुना गफ याना च्वन । सुं छम्हसिनं मेगु हे धंप (घः) थःगु भाःपिया कया यंकल । उगु धंपया नितिं छंगु घः जिगु घः धया (घोराघर) ल्वापु जुल । उगु ल्वापु बढे जुया निगू नगरया ज्यामि नोकरतय् दथुइ थ्यन । अले अनं नं बढे जुजुं भोजक अमात्यपिं व उपराज (युवराज) पिनि दथुइ तकं थ्यन । सकलें युद्धया नितिं तयार जुया पिहाँ वल । थनया थुगु वर्णनया सिबे न्हापायागु वर्णन हे आपाः धयाथे अर्थकथालय् वःगु दु । थ्व हे आपाः याना मिले जूगु (समीचीन) खने दु । उकिं उकियात हे कायेमाः । इपिं सन्ध्या इलय् युद्धया नितिं पिहाँ वःपिं खः ।

उगु इलय् भगवानं श्रावस्ती च्वना बिज्यागु इलय्, सुथ न्हापानं लोकयागु बिचाः याना स्वया बिज्याबले इमित थुकथं युद्धया नितिं सुसज्जित जुया पिहाँ वःगु खंका बिज्यात । वसपोलं बिचाः याना बिज्यात - “जि अन वनेवं थुगु कलह शान्ति जुइ लाकि जुइ मखु ?” वसपोलं खंका बिज्यात - “जि अन वनेवं कलह शान्तिया नितिं स्वपु जातक कने माली ।” उकिं याना कलह शान्त जुया वनी । मिलेचले जुइगुया महत्त्व क्यनेया नितिं निपु जातक कथा न्यंका बिये अले अत्तदण्ड-सुत्त^० यागु उपदेश नं बिये । उपदेशयागु खँ न्यना निगुलिं नगरवासीपिसं निसत्याः निसत्याः कुमारपिं बिइ हइ । जिं इमित प्रव्रजित याये । तःगुमच्छि समूह अन मुनी ।” थुकथं क्वःछिना (सुथे) शारीरिक कृत्यया ज्या सिधय्का श्रावस्ती भिक्षाटन याना, पिण्डपातं लिहाँ वया, सन्ध्या इलय् सुयातं छुं मधासे थःगु पात्रचीवर थःम्हं तुं ज्वना गन्धकुटीं पिहाँ बिज्याना, निगुलिं सेनातय् दथुइ, आकाशय् मुलपतिं थ्याना फेतुना बिज्यात । अले इमित ख्यायेत प्यखेरं ख्यंका अन्धकार फैले यायेया नितिं हाकुगु जः (किरण) त्वःता बिज्यात । कपिलवस्तु निवासीपिसं भगवान्यात खंबले बिचाः यात - “जिमि श्रेष्ठम्ह थःथिति शास्ता थ्यंकः बिज्यागु दु । शायद वसपोलं जिमिसं कलह याये त्यनागु खँ खंका बिज्यात जुइमाः । शास्ता बिज्यागुलिं जिमिसं सुयागुं म्हय् शस्त्रं कय्के मखु । चाहे कोलियवासीपिसं जिमित स्या अथवा पा ।” इमिसं थःगु हथियार बँय् तल । कोलियवासीपिसं नं अथे हे यात ।

अनलि भगवानं (आक्सं) कुहाँ बिज्याना रमणीय प्रदेशय् फिसः ब्वय् लाया तःगु बुद्धासनय् फेतुना बिज्यात । उगु इलय् वसपोलयागु शरीरं अनुपमगु बुद्ध-रश्मि पिज्वया च्वं च्वंगु जुल । इपिं जुजुपिं नं भगवान्यात ल्हाः ज्वजलपा बित्ति याना फेतुत । शास्तां स्यूसां नं इमिके न्यना बिज्यात - “महाराज ! थन छु यायेत बिज्यानागु ?”

२०. सुत्तनिपातयागु छपु सूत्र ।

“भन्ते ! जिपिं नदी दर्शन यायेत वयापिं मखु, म्हितेत नं वयापिं मखु, जिपिं थन संग्राम याये धका मुना च्वनापिं खः ।”

“महाराजपिं ! छिमिगु ल्वापुया कारण छु खः ?”

“भन्ते ! लःया नितिं ।”

“महाराजपिं ! लःया मू गुलि वं ?”

“भन्ते ! भतिचा जक ।”

“महाराजपिं ! भूमिया मू गुलि वं ?”

“भन्ते ! भूमिया मू अमूल्य ।”

“महाराजपिं ! क्षत्रियपिनिगु गुलि मू वं ?”

“भन्ते ! क्षत्रियपिनि मू अमूल्य ।”

“महाराजपिं ! भतिचा मू वंगु लःया नितिं अमूल्यपिं क्षत्रियपिनिगु नाश छाया याये त्यनागु ? ल्वापुइ आनन्द दइ मखु । छम्ह वृक्षदेवता व कालसिंहया दथुइ दुगु वैर थुगु कल्पभर च्वन ।” थुलि आज्ञा जूसे शास्तां फन्दन जातक (जा. नं. ४७५) आज्ञा जुया बिज्यात । हानं “महाराजपिं ! मेपिनिगु न्यना खँय विश्वास (अन्ध विश्वास) याना जुइ मज्यू । मेपिनिगु न्यना-खँय अन्धा जुया विश्वासी जूगु कारणं छम्ह खराचियागु खँय विश्वास याना स्त्रीगु योजनब्यापी हिमालयय् च्वपिं दक्वदाक्व प्यपां चुपिं (चतुष्पद पशुत) महासमुद्रय् क्वबाये त्यंगु खः । उकिं मेपिनिगु न्यनागु खँय गुबलें विश्वास याये मज्यू ।” थुलि आज्ञा जूसे दइभ जातक (जा. नं. ३२२) कना बिज्यात । हानं “महाराज ! गुबलें बःमलाम्ह नं महाबलवान्महिसियागु कमजोरी खनी, गुबले महाबलवान्महं नं बःमलाम्हिसियागु, छम्ह भंगःचां नं किसियात स्याना ब्यूगु दु” आज्ञा जूसे लटुकिक जातक (जा. नं. ३५७) कना बिज्यात । थुकथं कलह शान्त यायेगु तातुना स्वपु जातक कना बिज्यात । मिलेचले जुइगु महत्त्वयात क्यनेया नितिं मेगु निपु जातक नं कना बिज्यात । “मिलेचले जुल धाःसा सुनानं बुके फइ मखु” धका रुक्खधम्म जातक (जा. नं. ७४) कना बिज्यात । हानं “महाराज ! मिलेचले जुया छपाय् छधिं (एकजूट) जुया च्वंतले सुनानं फाये फइ मखु, परन्तु गुबलें थवंथवय् ल्वापु जुइ उबले छम्ह ब्याधां इमित स्याना यंकल, ल्वापुइ सुखशान्ति गुबलें दइ मखु” धका वट्टक जातक (जा.नं. ३५) कना बिज्यात । थुकथं थुपिं न्यापु जातक कना अन्तय् (सुत्तनिपातयागु) अत्तदण्ड-सुत्त कना बिज्यात ।

जुजुपिं श्रद्धाभिभूत जुया बिचाः यात - “यदि शास्ता बिमज्यागु जूसा जिपिं थवंथवय् छम्हं मेम्हसित स्याना हिबाः न्ह्याके माःपिं जुइगु जुइ । शास्तायागु कारणं जिमिगु ज्यान बचे जुल । यदि शास्ता गृहस्थी जूगु जूसा निद्वः द्वीपं चाःहुइका प्यंगू महाद्वीपयागु राज्य थःगु ल्हातय् लाइगु जुइ, द्वःच्छम्हं मयाक कायपिं दइगु जुइ, उकिं क्षत्रिय परिवार दइगु जुइ । अजागु सम्पत्ति त्याग याना बिज्याना, वसपोलं अभिनिष्क्रमण याना सम्बोधि लाभ याना कया बिज्यात । आः नं थुपिं क्षत्रियपिसं भुना च्वना बिज्यागु हे दु ।” थुलि बिचाः याना निगुलिं नगरयापिं जनतां म्हतिं म्हतिं थथःपिनि पाखें निसत्याः निसत्याः कुमारपिं वसपोलयात लःल्हात । भगवानं इमित प्रव्रजित याना महावनय् लिहाँ बिज्यात । कन्हेखुन्हिसें इमित ब्वना छन्हु कपिलवस्तुपुरय् अले छन्हु कोलिय नगरय्, थुकथं निगुलिं नगरय् भिक्षाटन याः बिज्यात । निगुलिं नगरवासी जनतां महान् सत्कार यात ।

इपिं मेपिनिप्रति गौरव भावना तथा प्रव्रजित जूपिं, थः यःसें जूपिं मखुपिं जुया इमिगु मनय् प्रव्रज्याय् (लिपा) म्हाइपुया वल । न्हापायापिं कलापिसं नं इमित भिक्षुभावय् च्वना च्वनेत म्हाइपुकेत उगुं

थुगुं खँ कना सन्देश बिया हल । इपिं भन् हे उद्विग्न जुल । भगवानं ध्यान तथा स्वया बिज्याबले थुमिगु म्हाइपूगु खँ सिइका बिज्याना बिचाः याना बिज्यात - “थुपिं भिक्षुपिं जिथें जाःम्ह बुद्धया नापं च्वं च्वंगु इलय् हे उद्विग्न जुलसा थुमि नितिं गजागु धर्मकथा अनुकूल जुइ ?” वसपोलयात कुणाल धर्मदेशनायागु बिचाः वल । अनलि वसपोलयात थये जुल “जिं थुपिं भिक्षुपित हिमालयय् यंका कुणाल कथा कना थुमित मिसातयगु दोष म्हासिइका बिया, थुमिगु अभिरुचि तापाका बिया, थुमित स्रोतापत्तिमार्गय् प्रतिष्ठित याना बिये माल ।” वसपोलं पूर्वाणहया इलय् पात्रचीवर धारण याना कपिलवस्तुस भिक्षा बिज्याना, भोजन धुंका, भिक्षाटनं लिहाँ बिज्याना भोजनया इलय् लाक हे उपिं न्यासः भिक्षुपित सःतके छुवया न्यना बिज्यात - “भिक्षुपिं ! छु छिमिसं न्ह्याइपुसे च्वंगु हिमालय प्रदेश स्वये धुनला ?”

“भन्ते ! मखनानि ।”

“हिमालयय् चाःह्यू वने न्ह्यांला ?”

“भन्ते ! जिपिं ऋद्धिबल मदुपिं खः । गथे याना वनेगु ?”

“सुनानं यंकल धाःसा वनेला ?”

“ज्यू, भन्ते ।”

शास्तां नं उपिं सकसितं थःगु ऋद्धिबलं आकाशया फुसं फुसं यंका हिमालयय् थ्यंका गगनतलय् च्वना, न्ह्याइपूगु हिमालय प्रदेशय् कञ्चन पर्वत, मणि पर्वत, हिंगुल पर्वत, अञ्जन पर्वत, सानु पर्वत व फलित पर्वत- थुकथंया थरी थरीया पर्वतत, न्यागू महानदीत, कण्णमुण्डक, रथकार, सिंह प्रपात, छद्दन्त, तियग्रांल, अनोतप्त (दह) व कुणाल दह - थुपिं न्हेगू दह क्यना बिज्यात । हिमालय जुलसा न्यासः योजन तःजागु व स्वद्वः योजन ब्याः दुगु उगु थ्व न्ह्याइपूगु प्रदेश थःगु प्रतापं क्यना बिज्यात । अन च्वं क्वय् च्वपिं सिंह, धुं, किसि आदि प्यपां चूपिं पशूत मध्ये गुलिं गुलिसित क्यना नं बिज्यात । अन मन हे हरे याइगु उद्यान, स्वाँ ह्वया च्वंगु सिमात, थीथी प्रकारयापिं भंगःपंछित, लखय् व बैय् ह्वया च्वंगु स्वाँत, अले हिमालयया पूर्वपाखे लुँथें जाःगु फौट, अले पश्चिमपाखे हिंगुलथें जाःगु फौट क्यना बिज्यात । थुपिं मन हे हरे याइगु उद्यान आदि स्वयेधुंका उपिं भिक्षुपिके न्हापायापिं कलापिके दया च्वंगु राग मदया वन ।

अनलि शास्तां उपिं भिक्षुपित ब्वना यंका आकाशं क्वते हया हिमालयया पश्चिमपाखे ख्वीगू योजनया ल्वहैया फौटय्, न्हेगू योजनया कल्प स्थायी शालवृक्षया क्वय् स्वंगू योजनया मनोशिलाय् उपिं भिक्षुपिनि दथुइ च्वना छवर्ण बुद्ध-रश्मि फैले यायां समुद्रया प्वाथं पिहाँ वःम्ह ज्वलन्तम्ह सूर्यथें फेतुना, मधुरगु सलं उपिं भिक्षुपित सम्बोधन याना आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! थुगु हिमालयय् छिमिसं छुं न्हूगु खँ खनागु दाःसा, उकिया बारे जिके न्ह्यसःत न्यं ।”

उगु इलय् निम्ह बांलासे च्वपिं कोयली भंगःतय्सं छत्वाः कथियात निखें च्वका निम्हसिनं त्वाथलं ज्वना दथुइ थःम्ह स्वामीयात तथा आकाशं ब्वय्का यंका च्वंगु जुया च्वन । उकिया न्ह्यो न्ह्यो च्याम्ह बांलासे च्वपिं कोयली भंगःत दुगु व ल्यूने च्याम्ह, जवय् च्याम्ह, खवय् च्याम्ह, क्वय् च्याम्ह व च्वय् च्याम्ह किचलं दाय्का ब्वया वना च्वन । उपिं भिक्षुपिसं उगु भंगःतय्गु बथान खना शास्तायाके न्यन - “भन्ते ! थुपिं गजापिं भंगःत खः ?”

“भिक्षुपिं ! थुपिं जिगु वंश परम्परायापिं खः । थुपिं न्हापा जिगु अनुचरपिं खः । उगु इलय् थ्व भंगःपंछितय्गु बथान जागु खः । स्वद्वत्याः पंछिकन्यात जिगु प्यखेरं भुना च्वनिगु खः । छिसिकथं पाः जुजुं आः थुलि जक दनिगु जुल ।”

“भन्ते ! गजागु वनखण्डय् थुपिं पंछिकन्यापिंसं छपिंत प्यखेरं भुना च्वं च्वनिगु ?”

“अथेसा न्यं, भिक्षुपिं !” आज्ञा जूसे इमिगु ध्यान थःपाखे साला पूर्वजन्मयागु खँ आज्ञा जूसे कना बिज्यात -

अतीत कथा

थुकथं धया तःगु दु, थुकथं न्यना तःगु दु, कुणाल धयाम्ह भंगः अजागु वनखण्डय् च्वं च्वन गन सकतां थरीया वासः दु, गन आपालं प्रकारया स्वाँ व स्वाँमा दुगु खः, गन किसि, थुसा, म्ये, लुँथें जापिं चलात, च्चामो सात, च्यात थाःपिं मृगत, गौडा म्येत, म्ह छम्हं सँ दुपिं नेकू चातूपिं सात (गो कर्ण) सिंह, धुँ, चितुवा, भालु, चिधिपिं चितुवात, उपद्रवी मृग, कदली मृग, भौचा, खराचा, लोखुर्केत च्वना च्वंगु दु । गन ल्याय्म्हपिं किसितय्सं चाःहिइका ततःधिकपिं किसित, नागत, किसि मस्तय्गु बथान च्वना च्वंगु दु । गन हाकुपिं सिंहत, माकःत, शरभ मृगत, एणि मृगत, वात मृगत (ब्वय्थें च्वंक ब्वया वने फुपिं मृगत), प्रसद मृगत, सल ख्वाः दुपिं यक्षणीत, देवकिन्नर, चन्द्र किन्नर, दुम किन्नर आदि थीथी थरीयापिं किन्नरत, यक्ष व राक्षसत च्वना च्वंगु दु ।

गन मञ्जरी (मुखुस्वाँ), भतिचा भतिचा स्वाँ ह्वये त्यंगु स्वाँत, अले चकंक ह्वये धुंकूगु स्वाँत दया विचित्रं हे बांलाना च्वंगु खः । गन इमा, चकोर, वारण (किसिथें जापिं ब्वइम्ह भंगः), म्हयखा, पराभूत (दुकुर), जीवन्जीवक, चेलावक, भिंकार, कोयली आदि भंगःत दिपा मदय्क न्ह्याइपुक सः बिया च्वनी । गुगु थासय् अञ्जन, मनोशिला, हरिताल, पाल्हाः (हिंगुलक), लुँ, वह, आदि सलंसः प्रकारयागु धातुत परिपूर्णगु, न्ह्याइपूगु थाय् जुया च्वन । व घना जंगलय् तःसकं विशेष प्रकारयागु रंग दुम्ह, पात नं गजपं हे बांलासे च्वंगु विशेष प्रकारं बांलाम्ह कुणाल नां दुम्ह भंगःतय् जुजु दया च्वन ।

थुकथं धया तःगु दु, “भो ! भिक्षुपिं ! निश्चय नं कुणाल नां दुम्ह भंगः जुजुया सेविका जुया च्वपिं पोथी भंगःत स्वीन्यासः दु । उगु इलय् निम्ह बांलासे च्वपिं कन्या भंगःपिंसं निखें च्वका सित्वाः म्हुतुइ तया उम्ह कुणाल स्वामीयात दथुइ फेतुका ‘थुम्ह कुणाल स्वामीयात लैय् छुं दुःख कष्ट मजुइमा’ धका ब्वया वना च्वन । न्यासः कन्या भंगःतय्सं ‘यदि थुम्ह कुणाल स्वामी छुं जुया आसनं कुतुं वल धाःसा जिमिसं थ्वयात पपूतिं फया काये’ धका क्वं क्वं ब्वया वन । न्यासः कन्या भंगःतय्सं ‘कुणाल स्वामीयात निभालं मखयेमा’ धका फुसं फुसं ब्वया वन । निखेसनं न्यासः न्यासः कन्या भंगःतय्सं ‘थुम्ह कुणाल स्वामीयात ख्वाउँगुलिं, क्वाना पूगुलिं, घाँसं, धुलं, फसं अथवा शीतं दुःख कष्ट मजुइमा’ धका ब्वया वन । न्यासः कन्या भंगःतय्सं न्ह्यो न्ह्यो ब्वया वना ‘कुणाल स्वामीयात साजवातय्सं पशुपालकतय्सं, घाँसितय्सं अथवा जंगलय् ज्या याना च्वपिंसं दुःख कष्ट मबिइमा, गनं सिंगवलय् आदि थासय् मन्यायेमा, अर्थात् ल्हातं, अथवा कथिं वा शस्त्रअस्त्रं अथवा ल्वहँचा कय्का घाःपाः मयायेमा धका ब्वया वना च्वन । भारपात, लहरा, सिमा, सिमाकचा, थां ततःग्वःगु ल्वहँ, आदी मन्यायेमा, मेपिं बलवान्पिं भंगःतय्सं थिइ मफयेमा धका वयागु न्ह्यो न्ह्यो ब्वया न्यासः कन्या भंगःतय्सं ल्यूने ल्यूने ब्वब्वं न्ह्याइपूक, यइपूक, बांलाक मन हे ल्वःवनापूगु सलं हाला ‘थुम्ह कुणाल स्वामी फेतुना च्वं च्वं म्हाइपु मजुइमा’ धका म्ये हाहां वना च्वन । न्यासः कन्या भंगःतय्सं दिशा-विदिशाय् ब्वया वना अनेक प्रकारयागु सिमां थीथी प्रकारयागु फल हया ‘थुम्ह कुणाल स्वामी नये पित्याः मजुइमा’ धका फल कया हयेगु याना च्वन ।

उपि कन्या भंगःतयसं उम्ह कुणाल स्वामीयात छगू आरामं मेगु आरामय, छगू उद्यानं मेगु उद्यानय, छगू नदी किनारां मेगु नदी किनाराय, छगू पर्वत च्चकां मेगु पर्वत च्चकाय, छगू आम्रवनं मेगु आम्रवनय, छगू जामुन वनं मेगु जामुन वनय, छगू कटहरा वनं मेगु कटहरा वनय व छगू नैक्या वनं मेगु नैक्या वनय तुरन्त रसरंग मनोरञ्जनया नितिं थ्यंका बिया च्चन ।

“भिक्षुपिं ! थुकथं उपिं कन्या भंगःतयसं न्हिया न्हिथं भुना च्चंसां नं कुणाल स्वामी इमित थुकथं ब्वः बिइगु खः ‘चण्डालत ! छिमिगु नाश जुइमा । खुंनिये जाःपिं धूर्तत ! छिमिगु विनाश जुइमा । खुंत, धूर्तत, असतित, चञ्चलत, अकृतज्ञत, फय्थे न्ह्याथाय् नं इच्छा याःथे थ्यनिपिं छिपिं नाश जुइमा, विनाश जुइमा’ धका ब्वःबिया ह्याना च्चनी ।”

थुकथं धया - “भिक्षुपिं ! जि तिरश्चीन जुया च्चंसां नं, भंगः जुया च्चंसा नं मिस्तयसं गुण उपकारयात मस्यूगु, आपाः मायावी जुया क्यनिगु अत्याचार याना जुइगु, व दुःशीलयागु बारेया खँ नं जिं स्यू । उगु बखतय् जि इमिगु बशय् मलासे जिं हे इमित बशय् तयागु खः ।” थ्व खँ कना शास्तां उपिं भिक्षुपिनि म्हाइपुताया च्चंगुयात मदय्का सुम्क मौन जुया बिज्यात । उगु हे इलय् हाकुपिं पोथीपिं कोयली (दुकुर) भंगःतयसं थः मिर्जायात कथिइ तया च्चय् प्यम्ह, क्वय् प्यम्ह च्चना व हे थासय् थ्यंकः वल । इमित नं खना भिक्षुपिंसं शास्तायाके न्यन । शास्तां “भिक्षुपिं ! थ्व न्हापा जिमि पासा जुया च्चंम्ह पूर्णमुख धयाम्ह पासा पुष्य कोकिल खः । थ्व पूर्णमुखयागु वंश परम्परा खः ।” आज्ञा जूबले भिक्षुपिंसं न्यनेवं आज्ञा जुया बिज्यात - व हे हिमालय पर्वतयागु पूर्व दिशाय् तःसकं यचुसे च्चंगु, तःसकं निर्मलगु लः पर्वतं क्वबा वया च्चंगु नदीत वाउँसे च्चंगु यक्व लः दुगु दहलय् क्वबाः वना च्चन ।

गन तःसकं ह्वाला ह्वाला बास वगु, मनमिन हे याउँसे च्चंका बिइगु, वंचुगु उत्पल, पद्म, कुमुद, तुयुगु पलेस्वाँ, सयपत्री स्वाँ ह्वाया च्चन ।

गन कखक (सिमा), मुचलिन्द (सिमा), केतक (सिमा), चेतक (सिमा), वजुल (सिमा), पुन्नाग (सिमा), लोद् (सिमा), तिलक (सिमा), पियक (सिमा), असन (सिमा), सल्ला (सिमा), चम्पक (सिमा), अशोक वृक्ष (सिमा), नाग (सिमा), तिरट (सिमा), भुजापठ (सिमा), लोड (सिमा), व ह्याउँगु व विभिन्न प्रकारयागु बन दु ।

गन कालागरु (सिमा), पद्मक, प्रियंगु, देवदारुक व केरायागु बन दु, गन ककुध (सिमा), कुटज (सिमा), अंकोल (सिमा), कच्चिकार (सिमा), कणिकार (स्वहानेथे जाःगु सिमा), करणिकार (सिमा), कोरण्डक (सिमा), कोविलार (सिमा), किंसकु (सिमा), योधिक (सिमा), वनमल्लिक (सिमा), अनङ्गा (सिमा), अनवध्य (सिमा), भण्डी (सिमा), रुचिर (सिमा), भगिनी आदि सिमाय् स्वाँ ह्वाःगु स्वाँमात दु ।

गन जाति सुमन, मधु-गन्धिक, धनकारिक, तालीस, तगर, उसीर, कोट्ट व कच्छ सिमात फैले जुया च्चंगु दु, व अन अतिमुक्तक लहरा व संकुसुमित लहरात फैले जुया बांलासे च्चना च्चंगु दु ।

गन हँय्त, बत्तख (यक्षथे जाःम्ह भंगः), कादम्ब व कारण्डव (ब्वहः) त हाला च्चनी । गन विद्याधर, सिद्ध, श्रमण, तपस्वीगणपिं च्चना च्चंगु खः । गन वरदेव, यक्ष, राक्षस, दानव, गन्धर्व, किन्नर, नाग, महोरग दु, थजागु न्ह्याइपूगु वनखण्डय् पूर्णमुख धयाम्ह पुष्य कोकिल भंगः च्चं च्चन । व अत्यन्त मधुरभाषीम्ह, विलासपूर्ण अनुरक्त मिखा दुम्ह । व हे पूर्णमुख पुष्य कोकिलया स्वसःत्याः मिसापिं कन्या भंगः सेविकापिं दुगु जुया च्चन । निम्ह कन्या भंगःत म्हुतुं कथि ज्वना उम्ह पूर्णमुख पुष्य कोकिल भंगयात दथुइ फेतुका ब्वय्का वना च्चन । “थुम्ह पूर्णमुख पुष्य कोकिलयात लँय् छुं दुःख कष्ट मजुइमा” धका न्येय्म्ह कन्या भंगःत क्वं क्वं ब्वया वना च्चन । न्येय्म्ह कन्या भंगःत “यदि थुम्ह पूर्णमुख पुष्य

कोकिल छुं जुया आसनं कुतुं वल धाःसा जिमिसं ध्वयात पपूतिं फया काये” धका क्वं क्वं ब्वया वन । न्येय्म्ह कन्या भंगःत ‘पूर्णमुख पुष्य कोकिलयात निभालं मखयेमा’ धका फुसं फुसं ब्वया वन । निखेसनं न्येय्म्ह न्येय्म्ह कन्या भंगःत ‘थुम्ह पूर्णमुख पुष्य कोकिलयात ख्वाउंगुलिं, क्वाना पुगुलिं, घांसं, धुलं, फसं अथवा शीतं दुःख कष्ट मजुइमा’ धका ब्वया वन । न्येय्म्ह कन्या भंगःत न्ह्यो न्ह्यो ‘पूर्णमुख पुष्य कोकिलयात साजवातय्सं, पशुपालकतय्सं, घांसितय्सं अथवा जंगलय् ज्या याइपिसं कष्ट मबिइमा, गनं सिंग्वलय् आदि थासय् मन्यायेमा, अर्थात् ल्हातं अप्पां अथवा कतिं वा शस्त्रअस्त्रं अथवा ल्वहँचां कयका घाःपाः मयायेमा’ धका ब्वया वना च्वन । भारपात, लहरा, सिमा, सिमाकचा, थां, ततःग्वःगु ल्वहँ आदी मन्यायेमा, मेपिं बलवान्पिं भंगःतय्सं थिइ मफयेमा’ धका वयागु न्ह्यो न्ह्यो ब्वया वना च्वन । न्येय्म्ह कन्या भंगःत ल्युने ल्युने ब्वब्वं न्ह्याइपुक, यइपुक, बांलाक मन हे ल्वःवनापूगु सलं हाला ‘थुम्ह पूर्णमुख पुष्य कोकिल फेतुना च्वं च्वं म्हाइपु मजुइमा’ धका हाहां वना च्वन । न्येय्म्ह कन्या भंगःत दिशा विदिशाय् ब्वया वना अनेक प्रकारयागु सिमां थीथी प्रकारयागु फल हया ‘थुम्ह पूर्णमुख पुष्य कोकिल नये पित्याः मजुइमा’ धका फल कया हइगु जुया च्वन ।

उपिं कन्या भंगःतय्सं उम्ह पूर्णमुख पुष्य कोकिलयात छगू आरामं मेगु आरामय्, छगू उद्यानं मेगु उद्यानय्, छगू नदी किनारां मेगु नदी किनाराय्, छगू पर्वत च्वकां मेगु पर्वत च्वकाय्, छगू आम्रवनं मेगु आम्रवनय्, छगू जामुन वनं मेगु जामुन वनय्, छगू कटहरा वनं मेगु कटहरा वनय् व छगू नैक्या वनं मेगु नैक्या वनय् तुरन्त रसरंग मनोरञ्जनया नितिं थ्यंका बिइ ।

“भिक्षुपिं ! उम्ह पूर्णमुख पुष्य कोकिलं उपिं कन्या भंगःतय्सं न्हिया न्हियं भुना च्वना इमित च्वछाया खँ ल्हाइगु जुया च्वन । “केहँ मयजुपिं ! साधु ! साधु ! छिमिसं भातयात सेवा याना च्वंगु भिपिं कुलपुत्रीपिनि योग्य जू उचित जू ।” अनंलि पूर्णमुख पुष्य कोकिल गन कुणाल स्वामी दु अन वन । कुणाल स्वामीया सेविकापिं कन्या भंगःतय्सं पूर्णमुख पुष्य कोकिलयात तापाकनिसें वया च्वंगु खन । खना गन पूर्णमुख पुष्य कोकिल दु अन वन । अन वना पूर्णमुख पुष्य कोकिलयात थथे धाल - “सौम्य पूर्णमुख ! कुणाल स्वामी तःसकं कठोरम्ह, अत्यन्त कठोरगु वचन ल्हाइम्ह खः । आः छंपाखँ हे जिमित प्रियवचन दइथे ताया ।” “दइ, केहँ मयजुपिं !” धया गन कुणाल स्वामी दुगु खः, अन वन । वना कुणाल स्वामीलिसे कुशल वार्ताया खँ ल्हाना छ्खेलिक्क फेतुत । फेतुना पूर्णमुख पुष्य कोकिलं कुणाल स्वामीयात थथे धाल - “सौम्य कुणाल ! छं छु कारणं सुजातपिं, कुलया म्हाय्मस्तयत्, बांलागु आचरण याइपिं मिसापितं दुर्व्यवहार याना च्वनागु ? मयःगु खँ ल्हाइपिं मिसातलिसे नं यइपुक खँ ल्हायेमाः । यःगु खँ ल्हाइपितं ला धाये माःगु छु हे दु ?” थथे धायेवं कुणाल स्वामी वयात नं ब्वःबिल - “दुष्टम्ह क्वजात ! छंगु नाश जुइमा । दुष्टम्ह पापी ! छंगु विनाश जुइमा । छथे जाःम्ह मिसापिनिगु बशय् वंम्ह मेपिं सु ज्ञानीम्ह दइ ?”

थुकथं ब्वः बिइका पूर्णमुख पुष्य कोकिल अनं हे तुं लिहाँ वन ।

अनं छुं समय लिपा छको पूर्णमुख पुष्य कोकिलयात ग्यानपुक ल्वय् जुल, म्हुतुं हि ल्हवत, तःसकं वेदना जुल, सिइथे च्वंक । अनंलि पूर्णमुख पुष्य कोकिलया सेविकापिं कन्या भंगःतय् मनय् थथे जुल - “थुम्ह पूर्णमुख पुष्य कोकिल ल्वचं कया च्वन । गुबले जक ल्वय् लाइथे मस्यू ।” इमिसं याकचित त्वःता गन कुणाल स्वामी दु, अन वन । कुणाल स्वामी उपिं कन्या भंगःतयत् तापाकनिसें वया च्वंगु खन । खना न्यन - “चण्डालनीत ! छिमि भात गो ?”

“पासा कुणाल ! पूर्णमुख पुष्य कोकिल ल्वगी जुया च्वन । ल्वय् लाइला मलाइला मस्यू ।”

थथे धायेवं कुणाल भंगःतय जुजुं उषिं कन्या भंगःतयूत थुकथं ब्वःबिल - “चण्डालनीत ! छिमिगु नाश जुइमा । चण्डालनीत ! छिमिगु विनाश जुइमा । खुँत, धूर्तत, असतित, चञ्चलत, अकृतज्ञत, फय्थं गन मं दु अन वनिपिं, छिमिगु विनाश जुइमा ।” थुलि धया व गन पूर्णमुख पुष्य कोकिल दु, अन वन । वना पूर्णमुख पुष्य कोकिलयात थथे धाल - “पासा पूर्णमुख पुष्य कोकिल ! छंत गथे च्वं ? धन्दा काये म्वाः, जि दु ।”

“ज्यू, पासा कुणाल स्वामी !”

अनंलि कुणाल स्वामी वयात पपूतिं व त्वाथलं ज्वना फेतुका थीथी प्रकारयागु वासः नकल । अले वयागु ल्वय् लना याउँसे च्वना वन ।

वया ल्वय् लायेवं कन्या भंगःत नं हानं लिहाँ वल । कुणाल स्वामी नं निन्हु स्वन्हु वयात फलफुल थःहं हया नकल, वयागु म्हय् बल दसेलिं, वं धाल - “पासा ! आः छं रोग क्वलात । आः छं छं हे सेविकापिलिसे च्वना च्वं । जि नं जिगु निवासस्थानय् लिहाँ वने ।” वं धाल - “पासा ! थुपिं कन्या भंगःतयूसं जित कडागु ल्वय् जुया च्वंबले त्वःता बिस्सूं वन । जित थुपिं धोखेबाजत माःगु म्दु ।” “सौम्य ! अथेसा जिं छंत मिसातय्गु पापया बारे खँ कने ।” थुलि धया पूर्णमुखयात ब्वना यंका हिमालयया मुलय् न्हेगू योजन दुगु शाल सिमाया क्वय् मनोशिला ल्वहँ फाँटय् वना फेतूवन । सपरिवार पूर्णमुख छखेलिकक फेतुत । सारा हिमालयय् देवतापिसं घोषणा याकल - “थौं कुणाल पंछिराजं हिमालयय् मनोशिलासनय् फेतुना बुद्ध-लीलां धर्मोपदेश याना बिज्याइ, उकियात न्यं वा ।” त नं तं थुगु घोषणा खुगू कामावचरयापिं देवतापिसं ताया म्वः म्वः (हूल हूल) देवतापिं मू वल । आपालं सकल नागत, गरुडत, किन्नरत, विद्याधरत व वनयापिं देवतापिसं नं उगु खँया घोषणा यात । उगु इलय् आनन्द धयाम्ह गृद्धराज भिद्वल गृद्धतलिसे गृद्धकूट पर्वतय् च्वना च्वंगु जुया च्वन । वं नं उगु घोषणायागु सः ताया धर्मया खँ न्यनेत अनुयायीपिं ब्वना छखेलिकक च्वंवल । न्यागू अभिज्ञां सम्पन्नम्ह नारद ऋषि नं भिद्वः अनुयायीपिं ब्वना हिमालयय् चाःहिला च्वंगु इलय् वं देवतापिनिगु देव-घोषणा ताया न्यन - “जिमि पासा कुणाल पंछिराजं मिसापिनिगु दोष कनी । अन आपालं आपाः प्राणीपिनि भेला जुइतिनि । जि नं अन वना न्यं वनेमाः ।” अले व द्रःच्छपिं ऋषिपिलिसे ऋद्धिबलं अन थ्यंकः वना छखेलिकक फेतुत । भगवान् बुद्धपिनिगु देशनाय् गथे भीड जुइगु खः अथे हे उगु समूह नं म्वः म्वः (भीड) दुगु जुल ।

अनंलि बोधिसत्त्वं पूर्वजन्म स्मरण ज्ञानया बलं मिसापिनिगु दोष प्रकट जुइगु कथंया पूर्वजन्मयागु खँ पूर्णमुखयात साक्षी तया कन ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायेया नितिं शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “भिक्षुपिं ! पूणमुखं पुष्य कोकिलयात रोग मुक्त जूगु आपा म्दुनिगु खः, अबले कुणाल स्वामी धाल -

“पासा पूणमुख ! जिं कृष्णादेवी धयाम्हसित खना गुम्हसिया निम्ह बौ दु, न्याम्ह भातपिं दु । अझ वं खुम्हम्ह भात माः जुया च्वन, गुम्हसिया गःपः चिहाकम्ह, प्रेतथे च्वंम्ह ग्वाज्यपाकःम्ह । अनं लिपा थुगु गाथा दु -

“अथज्जुनो नकुलो भीमसेनो, युधिष्ठिलो सहदेवो च राजा ।

एते पती पञ्च मतिच्च नारी, अकासि खुज्जवामनकेन पापन्ति” ॥

“अर्जुन, नकुल, भीमसेन, युधिष्ठिर व सहदेव - थुपिं न्याम्ह भात जुजुपिंत उल्लंघन याना कृष्णादेवी धुसि लूम्ह, बागचाम्ह, ग्वाज्यःम्ह, पाकःम्ह मिजलिसे पापकर्म याःगु ।”

जिं खनागु दु, तुयुगु वसः पुनिम्ह परिव्राजिका (श्रमणी) यात, गुम्ह मसानय् दथुइ च्वं च्वंम्ह खः, वं स्वको जा नयेधुका प्यकोगु जा नया अय्लाःगुलुलिसे पापकर्म याःगु ।

पूर्णमुख ! जिं खनागु दु, समुद्रया दथुइ च्वनिम्ह वेनतेय्यया कला काकवती धयाम्ह देवी नट (कलाकार) कुवेरलिसे पापकर्म याःगु ।

पूर्णमुख ! जिं खनागु दु, लोम सुन्दरी, एलककुमारयात कामना याना च्वंम्ह कुरुइदेवी छलंगकुमार धयाम्ह धनन्तेवासीलिसे पापकर्म याःगु ।

“एवञ्हेतं मया जातं, ब्रह्मदत्तस्स मातरं ।
ओहाय कोसलराजं, पञ्चालचण्डेन पापमकासि ॥

“एता च अञ्जा च अकंसु पापं, तस्माहमित्थीनं न विस्ससे नप्पसंसे ।
मही यथा जगति समानरत्ता, वसुन्धरा इतरीतरापतिट्ठा ।
सब्बसहा अफन्दना अकुप्पा, तथित्थियो तायो न विस्ससे नरो ॥

“थथे हे जिं सिया च्वनागु दु, ब्रह्मदत्तया मांम्ह कोशल जुजुयात त्वःता पञ्चालचण्डलिसे पापकर्म याःगु । थुपिं न्याम्हसिनं व अथे हे मेपिं मिसापिंसं पापकर्म याःगु दु । उकिं जिं मिसापितं विश्वास मयाना, इमित प्रशंसा नं मयाना । गथे थी थी प्रकारयागु रत्न धारण याना तःम्ह, उच्च नीच न्ह्यांम्हसिया आधार जुया च्वंम्ह पृथ्वी=वसुन्धरां=मही दक्क पापयात सह याइ, हलचल मजूसे, कम्प मजुइथें, मिजपिंसं मिसातयत्त विश्वास याये मते ।”

“सीहो यथा लोहितमंसभोजनो, वाळमिगो पञ्चावुधो सुरुद्धो ।
पसह्खादी परहिंसने रतो, तथित्थियो तायो न विस्ससे नरो ॥

“ला हि नइम्ह, छाःगु नुगः दुम्ह, न्याथी प्रकारयागु हथियार दुम्ह, दुष्टम्ह पशु सिंह मेपितं हिंसा यायेगुली न्ह्याइपु ताय्किइथें मिसापिंसं नं मेपितं सास्ति यायेगुलि न्ह्याइपु ताय्की । मिजपिंसं थुजापिं मिसापितं विश्वास याये मते ।”

“निश्चय नं थुमिगु यथार्थं नां वेश्या खः । थुमित नारी नं धाइ मखु, गमणी नं धाइ मखु, बन्धकी नं धाइ मखु । थुमिगु धात्थेंगु नां वधिका (हत्यारा) खः । थुपिं खुंतथें सपं थिना जुया च्वनिपिं खः । अय्लाःगुलुपिंथें ययःथे हालीपिं खः । बँजात खँ सुवापिं खः । ईर्ष्यालु मृगतथें तुरन्त प्रतिक्रिया याइपिं खः । सर्पतय्केथें निपु म्यें दुपिं खः । नवःगु खि त्वःपुइथें त्वःपुया तइपिं खः । पातालथें थाकुक्क भरे याये थाकुपिं खः । राक्षसीपिंथें थाकुक्क सन्तुष्ट जुइपिं खः । मि ज्वालार्थें दक्कसित भस्म याना नया बिइपिं खः । नदी दक्कसित चुइकेथें चुइका यंका बिइपिं खः । फय्थें गन मं दु अन थ्यनीपिं खः । सुमेरु पर्वतं दक्कसितं थः समान खंकीथें खंका काइपिं खः । विषवृक्षथें न्ह्याबलें फल बिया च्वनिपिं खः । थनं लिपा थुगु गाथा दु -

“यथा चोरो यथा दिद्धो, वाणिजोव विकत्थनी ।
इस्ससिद्धमिव परिवत्ता, दुजिक्हा उरगो विय ॥

“सोब्भमिव पटिच्छन्ना, पातालमिव दुप्पुरा ।
रक्खसी विय दुत्तोसा, यमोवेकन्तहारियो ॥

“यथा सिखी नदी वातो, नेरुनाव समागता ।
विसरुक्खो विय निच्चफला, नासयन्ति घरे भोगं ।
रतनन्तकरित्थियो’ति” ॥

“मिसात धयापिं खुँथे च्विं, अय्लाःगुलुतथें च्विं, बंजातथें च्विं, ईर्ष्या दुपिं मृगतथें जाःपिं, तुरन्त प्रतिक्रिया याइपिं खः । निपु म्यें दुपिं सर्पतथें च्विं खः ।”

“खि त्वःपुइथें त्वःपुया तइपिं, पातालथें जाय्के थाकुपिं खः, राक्षसतथें सन्तोष याये थाकुपिं खः । यमराजथें यंका बिइपिं खः । मि समानपिं खः । नदी समानपिं खः, फय् समानपिं खः । सुमेरु समानपिं खः । विषवृक्षथें न्याबलें फल बिया च्वनिपिं खः । छेंय् सम्पत्ति विनाश याइपिं खः । लुं, वहः आदियात भय अन्तराय दय्का बिइपिं खः ।”

न्हापा न्हापा ब्रह्मदत्त धयाम्ह काशी जुजु बल सम्पन्नम्ह जुया कोशल राज्ययात त्याका कोशल जुजुयात स्याना कोशल जुजुया प्वाथय् दुम्ह महारानी वाराणसी यंका वयात महारानी घोषणा यात । महारानी लिपा म्हचाय् छम्ह बुइकल । उम्ह ब्रह्मदत्त जुजुया न्हापां निसें काय् वा म्हचाय् सुं सन्तान मद्दुगु जुया ब्रह्मदत्त जुजु तःसकं लय्ताल । अले महारानीयात धाल - “महारानी ! छं छगू वरदान फ्वं ।” महारानी आः थत्थें वरदान मकासे थाती तया तल । व मिसामचाया नां कृष्णा (कण्हा) देवी तल । व मचा तःधिक जुया वयेवं महारानी म्हचाय्म्हसित धाल - “यःम्ह म्हचाय् ! छिमि बौनं जित वरदान छगू बिया तःगु दु । थुक्रियात जिं मकासे तया तयागु दु । छं यःगु वरदान फ्वं ।” म्हचाय् कृष्णादेवी धाल - “मां ! जिके धन सम्पत्ति मगाः मचाः मजू । जित ल्वःम्ह भात छम्ह फ्वना ब्यु ।” कृष्णादेवीयाके क्लेश यक्व दुगु कारणं याना मद्धाः मजूसे महारानीयात थुकथं धाःगु खः । अले महारानी जुजु ब्रह्मदत्तयाथाय् वना म्हचाय्यागु खँ बिनित्ति यात । ब्रह्मदत्त जुजुं नं म्हचाय्यात थः यःम्ह भात का धका वरदान बिया घोषणा याके बिल । जुजुया लाय्कु चुकय् तिसा व वसतं बांलाक समाये याना तःपिं मिजत मुंकल । कृष्णादेवी स्वी ज्वना सिंह बुत्ता दुगु लुखाय् च्वना दना स्वबले थःत यःम्ह छम्ह हे मिजत मखन । उगु इलय् पाण्डव गोत्रयापिं अर्जुन, नहकुल, भीमसेन, युधिष्ठिर व सहदेव - थुपिं न्याम्ह दाजुकिजापिं देशयागु चाल चलन सिइकेत चाःहिला जूपिं खः । तक्षशिलाय् च्वंम्ह दिशाप्रमुख आचार्ययाथाय् शिल्प विद्या नं यक्व सय्के सिइकेत याना तःपिं खः । इपिं छको वाराणसी थ्यंकेः वःबले नगरय् दुने हैला खैला जूगु न्यना “जिपिं नं उगु सभाय् वने माल” धका मती तया अन थ्यंकेः वन । उगु इलय् कृष्णादेवी उपिं लुंया ऊनथें जाःपिं न्याम्ह दाजुकिजापिंत खना इमिप्रति छकोलं आसक्त चित्त उत्पन्न यात । अले वं न्याम्हसित नं गःपतय् स्वीमालं क्वखायेका “मां ! थुपिं न्याम्हं जिगु नितिं वरदान ब्यु” धका धाल । मांम्ह महारानी बौम्ह ब्रह्मदत्त जुजुयात थ्व खँ बिनित्ति यात । अले बौम्ह ब्रह्मदत्त जुजुं वरदान बिया तये धुंक्गु जुया थःगु वचन लितकाये मफुगुलिं मन सुख मदय्का न्यन - “इपिं छु गोत्रयापिं खः, सुया काय्पिं खः ?” पाण्डव राजकुमारपिं धका सिइका इमित पूजा सत्कार याना कृष्णादेवीयात बिया छवत । कृष्णादेवी भातपिनिथाय् वनेधुंका न्हेतः जाःगु दरबारय् च्वं च्वन ।

कृष्णादेवीयात सेवा याइम्ह धुसि लूम्ह, लाटाम्ह मनुं छम्ह तया तःगु जुया च्वन । कृष्णादेवी न्याम्ह भातपिं दःसां नं इपिं पिहाँ वंगु इलय् क्लेशं पुका वं धुसिलिसे पापकर्म यात । अले कृष्णादेवी धुसियात धाल- “जित छति यःम्ह मेम्ह मद्दु । उपिं राजकुमारपिंत स्याना इमिगु गःपःया हिं छंगु तुति सिला बिये मास्ति वः ।” अले न्याम्ह राजकुमारपिंमध्ये दकले तःधिकम्ह राजकुमारलिसे च्वना च्वंबले वं थथे धाल - “राजकुमारपिंमध्ये जित दकले छपिं यः । छपिनि नितिं ज्यान तकं बिइत तयार दु । जिमि बौ परलोक जुइधुंका छपिंत हे राज्य बिइके ।” थथे हे ल्यं दनिपिं राजकुमारपिंलिसे सहवास याइबले नं इमित नं म्हतिं म्हतिं थथे हे धाइगु जुया च्वन । राजकुमारपिंसं नं मती तल - “थुम्ह राजकुमारी जिमित तःसकं हे ययःका च्वन । जिमित गुलि नं भोग सम्पत्तित दुगु खः व दक्व थ्व हे राजकुमारीया पाखें दुगु खः ।” छन्हु कृष्णादेवीयात तःसकं ल्वचं कल । व मफुबले न्याम्हं राजकुमारपिं छचाखेरं च्वना गुलिसिनं छचनय् तिया

बिल, गुलिसिनं ल्हाः तुति तिया बिल, धुसिलूम्ह छम्ह लिक्वय् च्वं च्वन । कृष्णादेवी छचनय् तिया बिया च्वंम्ह तःधिकम्ह राजकुमार अर्जुनयात “जित् छर्थे तःसकं यःम्ह मेम्ह म्दु । यदि जि म्वाना च्वन धाःसा जिमि बौ परलोक जुइधुंका छंत हे राज्य याके बिये” धाल । थथे हे ल्यं दनिपिं मेपिं प्यम्ह राजकुमारपितं नं अथे हे धाल । धुसिलूम्ह मनूयात “छ जित तःसकं यः । छंगु नितिं जि म्वाना च्वना तिति” धाल ।

थथे धाःबले न्याम्ह राजकुमारपिसं बिचाः यात - “भीपिं न्याम्हसित जक वं यय्कूगु मखुसे धुसिलिसे नं राजकुमारीया सम्बन्ध दुथे च्वं ।” थथे मती तया न्याम्हं राजकुमारपिं पिहाँ वन । अले पिने च्वना न्याम्हसिया दथुइ खँल्हाबल्हा याना धुसियात सःता न्यन । धुसिं नं जुक्व फुक्क खँ इमित कन । राजकुमारपिं धुसियागु खँ न्यना राजकुमारीया प्रति विरक्त जुल । मिस्त धयापिं तःसकं हे पापीपिं खः, दुःशीलपिं खः, जिपिंथे जाःपिं जातं श्रेष्ठपिं सर्व सम्पन्नपिं राजकुमारपितं त्वःता थजागु स्वभाव दुम्ह, घृणीतम्ह, धुसिलिसे मभिंगु कर्म यात । ज्ञान बुद्धि दुपिसं थथिंजाम्ह मछ्राः मजूम्ह, पाप खना मग्ग्याम्ह (हिरि ओतप्प म्दुम्ह) पापीम्ह मिसालिसे च्वं च्वनी धका विभिन्न प्रकारं मिसायात निन्दा याना भीपिं वैवाहिक सम्बन्ध तया च्वने मखुत धया न्याम्हं राजकुमारपिं हिमालय प्रदेशय् वन ऋषि प्रब्रज्याकथं प्रब्रजित जुल । अनं कसिण परिक्रमा याना आयु दतले अन च्वना परलोक जुया वन ।

उबलेया अर्जुन राजकुमार कुणाल पंछिराज खः, अथे जुया थःम्हं खंगु स्यूगु खँया रूपय् कृष्णादेवीयागु खँ गाथाद्वारा च्वय् व्यक्त याःगु खः ।

सच्चत पापी परिव्राजिका

न्हापा न्हापा वाराणसी च्वंम्ह तुयुगु वसः पुना तःम्ह सच्चत पापी परिव्राजिका मसानय् पर्णशाला दय्का अन च्वं च्वन । प्यन्हुतक मनसे दयाँलाना च्वन । व वाराणसी देशय् चन्द्र सूर्यथे हे नां जाम्ह जुल । वाराणसी च्वंपिं सकसिनं हे वयात हना लुपिं छको हाःसां अथवा हाछिका छको वःसां ‘नमो सच्चतपापीया’ अर्थात् सच्चत पापीयात नमस्कार धका धाइगु जुया च्वन । छगू बखतय् उत्सवया इलय् न्हापांगु दिनय् लुँकमित बथां मुना छगू थासय् मण्डप दय्का न्याँ, ला, अय्लाः आदि हया त्वना जुल । उबले छम्ह लुँकमिं अय्लाः थलयात वाँछवया ‘नमो सच्चतपापीया’ धाल । छम्ह जां दुम्हसिनं थथे धाःगु ताया छम्ह चञ्चलगु मन दुम्ह मिसायात नमस्कार याना च्वंम्ह छ तःसकं मूर्खम्ह खः धका ब्वःबिल । अले थथे धायेवं वं धाल- “पासा ! थथे धाये मते” धका धाल । जां दुम्ह मनुखं वयात थथे धाल- “जां म्दुम्ह छ सुम्क च्वं । द्वःच्छि दां छं बाजी तये फुला ? जिं व सच्चत पापीयात थनिं न्हेन्हु दइबले थ्व हे मण्डपय् हया अय्लाः थ्याका ज्वंका छं नं न्ह्याइपुके दइ, जि नं अय्लाः त्वने दइ । मिसा धयाम्ह न्ह्याबले शीलं परिपूर्ण जू धयागु म्दु ।” उम्ह लुँकमिं धाल - “छं उकथं याये फइ मखु” धया द्वःच्छि दांया बाजी तल । अले वं मेपिं लुँकमितयत् नं थ्व खँ न्यंकल अले कन्हेखुन्हु सुथ न्हापां ऋषियागु भेष कया उम्ह बुद्धिमानीम्ह मनुखं मसानय् वना च्वंवन, उम्ह परिव्राजिका सूर्ययात नमस्कार याना च्वंथासं आपाः तापाः मजू; सःति नं मजूगु थासय् वना च्वंवन ।

उम्ह परिव्राजिकां भिक्षाया नितिं वना च्वंबले वयात खना बिचाः यात - “थुम्ह तपस्वी अवश्य नं तःधंगु ऋद्धिं सम्पन्नम्ह जुइमाः । जि मसानया सिथय् च्वं च्वनाम्ह खः । थ्व जुलसा मसानया दथुइ हे च्वं च्वन । वयागु नुगलय् निर्वाण धर्म परिपूर्ण जूम्ह जुइमाः । जिं वयात प्रणाम याःवने ।” अले व वयाथाय् वन अले प्रणाम यात परन्तु वं वयात स्व नं मस्वः, खँ नं मल्हाः । कन्हेखुन्हु नं वं अथे हे यात । परन्तु स्वन्हु दुखुन्हु वं वयात प्रणाम यात, वयात पुलुकक स्वल अले धाल “हूँ, वना छ्व ।” प्यन्हु दुखुन्हु वं

वयात नाइक खँ ल्हात अले धाल - “छं भिक्षा पवपवं त्यान्हु मजूला ?” वं बिचाः यात - “जिं वयात बांलाक प्रणाम यानागुलिं खँल्हाबल्हा जुल ।” अले व लयताया वन । न्यान्हुया दिनय् वयात प्रणाम याना खँल्हाबल्हा यायेत पलख अन फेतुत अले अनं वन । परन्तु खुन्हुया दिनय् व वया वयात वन्दना याना फेतुत । वं फेतुना धाल - “केहें मयजु ! थौं छु वाराणसी ततःसः जुइक म्ये व बाजैया सः वया च्वन ?” वं लिसः बिल - “आर्य ! छु छपिसं मस्यूला, नगरय् नखःयागु घोषणा जूगु ? थ्व व हे न्ह्याइपुका च्वपिं मनूतयगु आवाज खः ।” छुं मस्यूमर्थे जुया वं धाल - “खः, अवश्य नं जिं न्यनागु थ्व सः खः ।” अले वं न्यन “केहें मयजु ! छं गोन्हु जा मनसे दचालाना च्वनागु ?”

“आर्य ! प्यन्हु । अले छपिसं गोन्हुले ?”

“केहें मयजु ! नेन्हु ।”

वं वयात मखुगु खँ ल्हात । व न्हिच्छि चच्छिं नयेगु याना च्वंमह खः । अनलि वं न्यन - “केहें मयजु ! छ प्रब्रजित जुयागु गोदें दत ?” वं लिसः बिल - “भिनिदें दत । छपिले ?” वं लिसः बिल - “थ्व खुदें क्यंगु खः ।” अले वं वयाके न्यन - “केहें मयजु ! छं निर्वाण धर्मयात लाभ याना कायेधुनला ?” “जिं मकयानि, छपिसं प्राप्त याना विज्याये धुनला ?” वं धाल - “जिं नं प्राप्त यानागु मनुनि । केहें मयजु ! भीसं कामसुख नं प्राप्त याये मफु, न नैष्कर्म्य सुख हे प्राप्त याये खंगु जुल । भीगु नितिं नरक धयागु छु मतलव ? भीपिं नं महाजनपिंथें जुये नु । जि जुलसा गृहस्थ जुया वने । जिके मांबौपिनिगु महा सम्पत्ति यक्व दु । जिं दुःख सिया च्वने मखुत ।” वं धाःगु खँ न्यना वयागु चित्त क्वातुगु जूसां नं वया प्रति चित्त प्रतिबद्ध जुल अले धाल - “आर्य ! जि नं उत्कण्ठित जुया, यदि छपिसं जित त्वःता विज्यायेगु मखुसा, जि नं छपिं लिसें तुं गृहणी जूवये ।” वं वयात धाल - “जिं छंत त्वःते मखु, जिमि कला जु ।” अले वं वयात नगरय् व्वना हल । अले वलिसे सहवास यात । अले वलिसे सुलिमय् वना अन्ति कया अय्लाः कया त्वन । अले वया पासापिंत अय्लाः त्वंकेया नितिं वयात छवल । थुकथं मेम्ह लुंकमिया द्वःच्छि दांया बाजी बुत । वं नं उम्ह लुंकमिया पाखें तःम्हमच्छि काय् म्हाचाय्पिं दय्कल । उगु इलय् कुणाल हे लुंकमि खः । थ्व हे खँ कंबले कुणालं शुरु हे जिं खनागु धका उकिं धाःगु खः ।

काकवती महारानी

स्वंगूगु बाखँ जुलसा प्यंगूगु निपातय् च्वंगु काकवती जातक (जा. नं. ३२७) य् अतीत कथासं कना वये धुनागु जुल । उगु इलय् नं कुणाल गरुड खः । अथे जुया थःम्हं खंगु स्यूगु खँया रूपय् व्यक्त याःगु खः ।

कुरुङ्गदेवी राजकुमारी

प्यपुगु बाखँया रूपय् न्हापा न्हापा ब्रह्मदत्तं कोशल जुजुयात स्याना जुजु जुल । वयाम्ह बडामहारानीया प्वाथय् दुम्ह धका स्यूसां वाराणसी हया थःम्ह बडामहारानी दय्कल । अले समय परिपाक जुइवं वं लुंथे जाःम्ह कायमचा छम्ह बुइकल । अले लानिं बिचाः यात - “थ्व तःधिक जुइवं वाराणसीया जुजुं धाये फु - थ्व जिमि शत्रुया काय् खः । थ्व तया तयां जित छु दइ ? थ्वयात स्याका छूवये माल । मखु, मखु जिमि काय्यात शत्रुया ल्हातं नष्ट याके बिये मखु । थथे बिचाः याना वं धाइमांयात धाल -

“भोत ! थ्व मचायात क्वाचुगु ईचा कापतं भुना मसान भूमि वाना वा ।” धाइमां नं अथे हे यात । अले मोल्ह्या दरबारय् लिहाँ वल । अले कोशल जुजु नं थत स्याका सिना वनेधुंका उम्ह मचाया आरक्षक देवता जुया उत्पन्न जुल अले वयागु दिव्य आनुभावं छम्ह च्वलेचा जवाया छम्ह च्वलेचां उगु थासय् जया च्वंबले उम्ह मचायात खना स्नेह उत्पन्न जुल । अले वयात दुरु त्वंकः वन । अले हानं मेथाय् पलख जया वया निको स्वको अफ्क प्यको तक वया नं हानं हानं दुरु त्वंकः वन । थ्व च्वलेचां छु याना च्वंगु धका च्वलेजवानं उगु थासय् वना स्ववंबले वं अन मचा छम्ह वाये हया तःगु खन । मचा खना वया नं स्नेह उत्पन्न जुल अले कया यंका वया कलायात बिइ यंकल । वया कला नं मचा मदुम्ह जुया च्वन । उकिं वयात दुरु त्वंकेत दुरु मदुगु जुया च्वन । च्वलेचां लगातारं दुरु त्वंका च्वन । अबलेनिसें न्हिं न्हिं निम्ह, स्वम्ह च्वलेचात भकाभक सिना वन । च्वलेजवानं बिचाः यात - “थुम्ह मचायात लहिना तल धाःसा दक्व च्वलेचात सिना वनी । भीत थ्व मचा छु यायेत माःगु दु ?” अले वं तःग्वःगु चायागु भ्यगतय् व मचायात तथा मेगुलिं त्वःपुया मचायागु ख्वाः त्वःपुया भतिचा हे थाय् खाली मजुइक छुचुं भरे याना नदी जुइक छवत । मचायात खुसीया धारं चुइक यंकल । अले वयात जुजुया दरबारय् भ्वाथःगु ल्ह्वनिम्ह क्वजातम्ह कामिं कलालिसे ख्वाः सिला च्वंबले वं व खन । व ब्वाय् लखय् कुहाँ वना उगु थल कया हया नदी सिथय् तये हल । “भीत छु दइगु जुइ” धका बिचाः याना भ्यगः उला स्वबले वं उकी मचा छम्ह खन । वया कलाया नं सन्तान मदुगु जुया च्वन । अले उम्ह मचायात खना वया नं स्नेह उत्पन्न जुल । वयात छेंय् यंका लहिना तल । व मचा न्हेदँ च्यादँ दुबले वया मांभौपिसं वयात नं ब्वना राजदरबारय् वन । व मचा भिंखुदँ दयेवं वं नं राजदरबारय् वना दरबारया पुलांगु भ्वाथःगु सामानत दय्केगु थःम्ह बौनं याना वया च्वंगु ज्या यायेगु यात । जुजु व लानिया कुरुङ्गदेवी धयाम्ह साप हे बांलाम्ह म्हचाय्मचा छम्ह दुगु जुया च्वन । व म्हचाय्म्हं वयात खंसां निसें प्रेम जुल । छुं हे वास्ता मयासे वं ज्या याना च्वंथाय् राजकुमारी नं वया च्वन । अले बरोबर छम्हं मेम्हसित खना च्वंसेली थुपिं निम्हसिया दथुइ लाय्कु छेंया दुने हे गोप्य सम्बन्ध दत । लिपा च्योतयसं जुजुयात थ्व खँ जाहेरी याःवन । जुजुं तँ पिकया अमात्यपितं मुंके बिल अले धाल - “थजा-थजागु थुम्ह क्वजातं यात, आः थ्वयात छु यायेगु ?” वया अमात्यपिसं लिसः बिल - “वयागु अपराध तःसकं तःधंगु जुया च्वन । वयात मृत्यु दण्ड बिइमाः ।” थुगु हे बखतय् मचाया बौ (कोशलया जुजु) आरक्षक देवता जुया च्वंम्हं वया मां (लानि) यागु म्हय् दुबिल । अले देवानुभावं लानिं जुजुयाथाय् वना धाल - “थुम्ह मचा कोशल जुजुया पाखें जिं बुइकाम्ह कुमार खः । जिं थुम्ह सिइम्ह मचा बुल धका छपितं मखुगु खँ ल्हानागु खः । थ्व मचा छपिनि शत्रुया लं दुम्ह धका सिइका जिं छम्ह धाइमांयात बिया मसानय् वांछ्वयेके बियागु खः । छम्ह च्वलेजवानं थ्वयात खना छेंय् लहि यंकल । वया च्वलेचात भकाभक सिना वसेलि वं थ्वयात नदी चुइका छवत । नदी चुइक यंबले भीगु दरबारय् स्यंगु भ्वाथःगु ल्ह्वनिम्ह छम्ह कामिं कया लहित । यदि छपिसं जिगु खँय् विश्वास मदुसा इमित सःता न्यना बिज्याहँ ।” जुजुं नं धाइमां निसें कया सकसितं सःता न्यने कने याना थुम्ह मचा जुजुया सन्तान खः धका सिइवं व लय्ताल । अले वयात सुचुकुचु याके बिया बांलाक समाये याके बिइधुंका थःम्ह म्हचाय् वयात बिया विवाह याना बिल । व लह्यबले च्वलेचा सिना वंगु कारणं याना वयात एलिककुमार धका नां छुत । अले जुजुं वयात सेनासहित वाहन बिया धाल - “हँ, छं थः अबुया राज्य चले याः हँ ।” थथे उजं बिया वयात कुरुङ्गदेवी नापं छ्वया राज्यय् प्रतिष्ठित याना बिल । वाराणसीयाम्ह जुजुं बिचाः यात - “थ्व छुं शिल्प सःम्ह मखु” अले थ्वयात शिल्प स्यने कने यायेया नितिं छलङ्ककुमारयात छ्वया वयात आचार्यया स्थानय् तथा सेनापति दय्का बिल । लिपा कुरुङ्गदेवी वलिसे अनाचार यात । सेनापतिया नं धनन्तेवासी धयाम्ह च्यो दुगु जुया च्वन । सेनापतिं वयात वसः व तिसा बिया कुरुङ्गदेवीयात बिइके छवत । वं वलिसे नं अनाचार यात । थ्व हे कारणयात सिइका कुणालं जिं थःगु हे मिखां खनागु धका खँ न्हयथंगु खः ।

ब्रह्मदत्त जुजुया महारानी

न्यापुगु बाख्कथं न्हापा न्हापा कोशल जुजुं वाराणसीया जुजुयात ज्वना स्याना बिल । अले वयाम्ह प्वाथय् दुम्ह बडामहारानीयात यंका थःम्ह बडामहारानी दय्कल । अले थःगु हे नगरय् लिहाँ वल । लिपा लानिं काय्मचा छम्ह बुइकल । जुजुया थः सन्तान मदुगु जुया व मचा यःगु जुया च्वन । उकिं व मचा तःसकं यय्कल । अले वयात स्यनेकने याना तःधिक जुइवं वयात वाराणसी च्वंगु थः बौयागु राज्य लःल्हाना बिदा बिया छवत । व अन वना राज्य याःवन । छन्हु वया मांम्हं थःम्ह काय्या खाः स्वये मास्ति वय्कल । अले कोशल जुजुयागु उजं कया तःधंगु परिषद् ब्वना वाराणसीया नितीं प्रस्थान यात । निगू राज्यया दथुइ छगू थासय् बासं च्वन । अन निगू थाय्या दथुइ छम्ह साप हे बांलाम्ह पञ्चालचण्ड धयाम्ह ल्याय्म्ह ब्राह्मण छम्ह दुगु जुया च्वन । वं लानियात उपहार देछाये हल । लानिं व खनेसाथं वया प्रति प्रेम उत्पन्न जुल । अले लानिं वलिसे पापकर्म यात । अन छुं दिन च्वना व वाराणसी वल अले थः काय्यात नापलाना च्वन । अले लिहाँ वंबले नं उगु हे थासय् वास च्वन । अले वं थः यःम्ह यज्यूलिसे पापकर्म याना कोशलय् लिहाँ वन । हानं याकनं हे छगू मखु छगू त्वह तया बरोबर काय् स्वयेत जुजुयात त्वःता वनेगु वयेगु याना बाच्छिति व हे थासय् च्वनेगु याना थः यःम्ह यज्यूलिसे पापकर्म यायेगु याना च्वन । पासा पूर्णमुख ! थुकथं मिसात धयापिं दुःशीलपिं खः, मखुगु खँ ल्हाइपिं खः धका न्हापांगु खँ न्ह्यथना थःम्हं खंगु खँ कंगु जुल ।

थनं लिपा कुणाल पछिराजं थीथी प्रकारं थःगु वाणीयागु सौन्दर्य प्रकट यायां धाल- “पासा पूर्णमुख ! थुपिं प्यथी समय वयेवं अनर्थकारी जुइ । थुमित मेपिनिथाय् तयेत बिये मज्यु । (१) थुसा, (२) सा, (३) गाडी व (४) मिसा । थुपिं प्यतायात पण्डितजनपिसं छेँनं पिने तये मज्यु ।”

“गोणं धेनुञ्च यानञ्च, भरियं जातिकुले न वासये ।
भज्जन्ति रथं अयानका, अतिवाहेन हनन्ति पुङ्गवं ।
दोहेन हनन्ति वच्छकं, भरिया जातिकुले पदुस्सती’ति” ॥

“थुसा, सा, गाडी व मिसा - थुपिं प्यता थःथितिपिंथाय् तये मज्यु । मसःम्हं रथ चले याना न्याक्क ब्वाकेवं रथ स्यंका बिइ । यक्व भार कुबिइके बिइवं थुसा सिइ । सायाके दुरु यक्व न्ह्यायेवं सा सिइ । कलायात जातिकुलय् तयेवं दूषित जुइ ।”

“अगुणं धनु जातिकुले च भरिया, पारं नावा अक्खभगञ्च यानं ।
दूरे मित्तो पापसहायको च, किञ्चे जाते अनत्थचरानि भवन्ती’ति” ॥

“पासा पूर्णमुख ! थुपिं खुथी ज्याय् मालीबले ज्या बिइ मखु । (१) खिपः मदुगु धनुष, (२) थःथितिपिनि कला, (३) पारी थ्यंगु डुंगा, (४) घचाःसिं त्वःधुगु रथ, (५) तापाम्ह पासा व (६) मभिंम्ह पासा ।”

पासा पूर्णमुख ! च्याता खँ दयेवं कलानं भातयात घृणा याइ । (१) दरिद्र जुया वनेवं, (२) रोगी जुइवं, (३) बुरा जुइवं, (४) अय्लाःगुलु जुइवं, (५) मूढ (भुले जुइगु स्वभावम्ह) जुइवं, (६) प्रमादी जुइवं, (७) सकतां खय् मिसाया खँ न्यना वयाथाय् वनेवं व (८) सकतां धन लःल्हाना बिइवं । थन थ्व गाथा खः-

“दलिदं आतुरञ्चापि, जिण्णकं सुरसोण्डकं ।
पमतं मुद्धपत्तञ्च, सब्बकिञ्चेसु हापनं ।
सब्बकामप्पदानेन, अवजानाति सामिक’न्ति” ॥

“पासा पूर्णमुख ! गुता खँ मिसापिं दोषी माने याइ - (१) आरामय् वनेगु बानी दुम्ह जुइ, (२) उच्चानय् वनेगु बानी दुम्ह जुइ, (३) नदी सिथय् वनेगु बानी दुम्ह जुइ, (४) थःथितिपिंथाय् वनेगु बानी दुम्ह जुइ, (५) मेपिनिगु छेंय् वनेगु बानी दुम्ह जुइ, (६) न्हायकं स्वया समाये यायेगुली यक्व भुले जुइगु वसः पुना बांलाक जुयेगु बानी दुम्ह जुइ, (७) अय्लाः थ्वं त्वनेगु बानी दुम्ह जुइ, (८) झ्यालं पिने स्वयेगु बानी दुम्ह जुइ, व (९) लुखाय् दना च्वनेगु बानी दुम्ह जुइ, ।” थन थ्व गाथात खः ।

“आरामसीला च उय्यानं, नदी जाति परकुलं ।

आदासदुस्समण्डनमनुयुत्ता, या चित्थी मज्जपायिनी ॥

“या च निल्लोकनसीला, या च सद्वारठायिनी ।

नवहेतेहि ठानेहि, पदोसमाहरन्ति इत्थियो’ति” ॥

“पासा पूर्णमुख ! मिसां मिर्जयात पीथी प्रकारं फसे याना भिथ्याचार याइ - (१) थः मिर्जै दसां ल्हाः तुति धुपिना क्यनी, (२) विनम्र जुया क्यनी, (३) म्हिता क्यनी, (४) मद्दाला क्यनी, (५) लुसिं लुसि ल्वाका क्यनी, (६) तुती दचोने तुति तया क्यनी, (७) सिं बँय् ध्वः किया क्यनी, (८) मचायात च्वय् वांछूवया क्यनी, (९) मचायात क्वय् वांछूवया क्यनी, (१०) थः म्हिती, (११) म्हितकी, (१२) थःम्हं चुप्पा नइ, (१३) थःत चुप्पा नकी, (१४) थःम्हं नइ, (१५) नकी, (१६) मस्तयूत बिइ, (१७) मस्तयूके काइ, (१८) नकल याइ, (१९) तःसलं न्वंवाइ, (२०) चिसः याना न्वंवाइ, (२१) खने दय्क न्वंवाइ, (२२) सुपिना न्वंवाइ, (२३) प्याखँ हुला, म्यें हाला, बाजँ थाना, ख्वया विलाप याना, समाये याना निहली, गिजे याइ, (२४) म्ह संका क्यनी, (२६) वसतं त्वःपुया तःगुयात संका क्यनी, (२७) खम्पा उला क्यनी, (२८) खम्पा त्वःपुया क्यनी, (२९) दुरुप्पः क्यनी, (३०) याक्व उला क्यनी, (३१) त्यपुचा उला क्यनी, (३२) मिखा तिसिना क्यनी, (३३) मिखा फुसि संका क्यनी, (३४) म्हुतुसि वांन्याना क्यनी, (३५) म्यें पिकया क्यनी, (३६) म्यें संका क्यनी, (३७) वसः त्वया क्यनी, (३८) वसः पुना क्यनी, (३९) सपः फ्यना क्यनी व (४०) सपः चिना क्यनी ।”

“पूर्णमुख ! नीन्याता खं याना स्यंम्ह मिसायात म्हसिइका काये फइ - (१) भात पिने (प्रवासय्) च्वनेगुली प्रशंसा याना जुइ, (२) पिने (प्रवासय्) वंम्हसित लुमंकी मखु, (३) लिहाँ वःम्हसित अभिनन्दन याना लयूता क्यनी मखु, (४) वयागु दोषया खँ ल्हाइ, (५) वयागु गुणया खँ ल्हाइ मखु, (६) वयागु हानि जुइगु ज्याखँ याना जुइ, (७) वयागु भिं जुइगु ज्याखँ याना जुइ मखु, (८) वयात स्यंकः जुइ, (९) वयात लाभ याकी मखु, (१०) ख्वाः त्वपुया दचनी, (११) ख्वाः फःस्वया दचनी, (१२) ग्वारा ग्वारा तुला दचना च्वनी, (१३) न्ह्यसः वयूका दचनी, (१४) ततःहाक सासः ल्हाइ, (१५) दुःखी जुया च्वनी, (१६) बरोबर च्व, खि फाः वनेगु याइ, (१७) अःखःगु ज्याखँ याना क्यनी, (१८) परपुरुषया सः ताया न्हायपँ विबइ, (१९) परपुरुषया सःताया ध्यान तया बांलाक न्यनी, (२०) धन सम्पत्तियागु विनाश याइम्ह जुइ, (२१) जलखल मिर्जतयूसं यःम्ह जुइका जुया च्वनी, (२२) व पिहाँ पिहाँ जुया च्वनी, (२३) बेटाइमय् बहनी चाहिलिम्ह जुया च्वनी, (२४) भातया प्रति गौरव मदुम्ह जुइ, व (२५) द्रंक विचाः याइम्ह (नुगः हाकुम्ह) जुइ । थनया गाथा थये खः ।

‘पवासं तस्स वण्णोति, गतं तस्स न सोचति ।

दिस्वान पतिमागतं नाभिनन्दति, भत्तारवण्णं न कदाचि भासति ।

एते पदुद्दय भवन्ति लक्खणा ॥

‘अनत्थं तस्स चरति असञ्जता, अत्थञ्च हापेति अकिच्चकारिनी ।

परिदहित्वा सयति परम्मुखी, एते पदुद्दय भवन्ति लक्खणा ॥

‘परिवत्तजाता च भवति कुङ्कुमी, दीघञ्च अस्ससति दुक्खवेदिनी ।
उच्चारपस्सावमभिण्हं गच्छति, एते पदुट्टाय भवन्ति लक्खणा ॥

‘विलोममाचरति अकिच्चकारिनी, सद्दं निसापेति परस्स भासतो ।
निहतभोगा च करोति सन्धवं, एते पदुट्टाय भवन्ति लक्खणा ॥

‘किच्छेन लद्धं कसिराभतं धनं, वित्तं विनासेति दुक्खेन सम्भतं ।
पटिविस्सकेहि च करोति सन्धवं, एते पदुट्टाय भवन्ति लक्खणा ॥

‘निक्खन्तपादा विसिखानुचारिनी, निच्चञ्च सामिहि पदुट्टमानसा ।
अतिचारिनी होति अपेतगारवा, एते पदुट्टाय भवन्ति लक्खणा ॥

‘अभिवक्खणं तिट्ठति द्वारमूले, धनानि कच्छानि च दस्सयन्ती ।
दिसोदिसं पेक्खति भन्तचित्ता, एते पदुट्टाय भवन्ति लक्खणा ॥

(थुपिं गाथातय् अर्थ च्वय् वने धुंकल ।)

‘सब्बा नदी वड्ढागती, सब्बे कट्टमया वना ।
सब्बित्थियो करे पापं, लभमाने निवातके ॥

‘सचे लभेथ खणं वा रहो वा, निवातकं वापि लभेथ तादिसं ।
सब्बाव इत्थी कयिरुं नु पापं, अज्जं अलत्थ पीठसप्पिनापि सद्धिं ॥

‘नरानमारामकरासु नारिसु, अनेकचित्तासु अनिग्गहासु च ।
सब्बत्थ नापीतिकरापि वे सिया, न विस्ससे तित्थसमा हि नारियो’ति” ॥

“दक्व नदीत बेबेक्वः । दक्व बनय् सिं दु । एकान्त दयेवं सकलें मिसातय्सं पापकर्म याइ ।”

“यदि वयात मौका दत धाःसा, सुपिलेगु थाय् दत अथवा अजागु एकान्त स्थान दत धाःसा सकलें मिसातय्सं पापकर्म याइ । सुं मदुसा धुसि, ग्वाज्यः, पाकःपिं नापं जूसां ।”

“मिर्जैपिनि प्रति अनुरक्तपिं, चञ्चलपिं व दमन याये थाकुपिं मिसातय्गु विश्वास याये मते । थः लिसे न्ह्याबलें प्रसन्नम्ह मिसापिनिगु विश्वास याये मते । मिसात धयापिं लः काःवनेगु बुंगा समानपिं खः ।”

थुकथं न्हापा न्हापा वाराणसी कण्डरी (किन्नरी) धयाम्ह छम्ह जुजु दुगु खः, तःसकं बांलाम्ह । अमात्यपिंसं वया नितिं न्हिया न्हिथं द्वःच्छि सुगन्धित बाक्स हया बिया च्वन । उकिं वयागु भवन छगुलिं सुगन्धित जुइका सुगन्धित बाक्स फाया, सुगन्धित सिं दुया जा थुइगु जुया च्वन । वया कला नं बांलाम्ह खः । नां खः किन्नरा । पुरोहित नं पञ्चालचण्ड नां जाःम्ह खः, समान आयुयाम्ह व बुद्धिमानीम्ह । जुजुया लाय्कु दरबारया लिक्क भवनया प्यखेरं कम्पाउण्डया दुने छमा जम्बु (जामुन) सिमा बुया वल । उकिया सिमाकचाया पःखाया अंगः लिक्क थ्यूगु जुया च्वन । उकिया किचलय् छम्ह घृणितम्ह, स्वये हे घच्चाइपुसे च्वंम्ह अपांग च्वं च्वन ।

छन्हुया दिनय् किन्नरां झ्याः चाय्का वयात स्वल । व वया प्रति आसक्त जुल । बहनी जुजुलिसे रतिक्रीडा यायेधुंका जुजुया न्ह्यः वय्का च्वंबले वं विस्तारं दना वया थीथी प्रकारयागु सासाःगु भिभिंगु भोजन लुंयागु थलय् तया उकीयात जनिखय् चिना, जनियागु खिपः झ्यालं क्वछ्वया खिपःयागु ग्वाहालिं कुहाँ वया जम्बुवृक्षया सिमाय् गया, सिमाकचां कुहाँ वया, धुसियात नकल अले वलिसे पापकर्म यात ।

अले गनं वःगु खः अनं हे दरवारय् गया थहाँ वना म्हय् सुगन्ध बुला जुजुलिसे नापं दचन । थुकथं वं वलिसे लगातारं पापकर्म याना च्वन । जुजुं नं छुं मस्यू ।

छन्हुया दिनय् जुजु नगर चाःहिला राजदरवारय् दुहाँ वया च्वंबले वं जम्बुवृक्षया किचलय् गोतुला च्वंम्ह, अत्यन्त दयनीय अवस्थायाम्ह छम्ह धुसियात खन । वयात खना वं पुरोहितयात धाल - “थुम्ह मनुष्य-प्रेतयात खं ला ?”

“देव ! खना ।”

“छु सुं मिसा थजाम्ह घृणितम्ह मनूया प्रति आसक्त जुइ फइला ?”

थ्व खँ न्यंबले धुसिया मनय् अभिमान चडे जुल - “थुम्ह जुजुं छु खँ ल्हाना च्वंगु । शायद थ्वं थःम्ह लानि जिथाय् वइगु खँ मस्यू जुइमाः ।” वं जम्बुवृक्षपाखे ल्हाः ज्वजलपा बिनित्ति याना धाल - “हे जम्बुवृक्षवासी देवता ! हे स्वामी ! न्यं । छु छम्हसिनं जक थुगु खँ स्यू ।” पुरोहितं वं थथे धाःगु न्यना बिचाः यात - “निश्चय नं महारानी जम्बुवृक्षं वया थ्वलिसे पापकर्म याः जुइमाः ।” वं जुजुयाके न्यन - “देव ! चान्हे छपितं लानियागु शरीर स्पर्श गथे च्वं ?”

“पासा ! मेगुला छुं मस्यू । खः बाचा इलय् वयागु शरीर-स्पर्श ह्वाउँसे च्वं ।”

“अथेसा देव ! सुं मेपिं मिसातय्गु खँ त्वःता बिज्याहुँ । छपिनि महारानी किन्नरा देवी हे थ्वलिसे पापकर्म याः ।”

“पासा ! छु धयागु ? छु थपाय्सकं बांलाम्ह, शोभा दुम्ह महारानी थपाय्सकं घृणितम्हलिसे रमण याइला ?”

“देव ! अथेसा परीक्षा याना स्वया बिज्याहुँ ।”

वं “ज्यू” धाल अले बहनिया भोजन याये सिधय्का चान्हे वलिसे दचना वयागु जाँच याना स्वयेया नितिं न्ह्यो वइगु इलय् न्ह्यो वःम्हथें पह क्यना गोतुला च्वन । लानि दना वया वं अथे हे यात । जुजु वयागु ल्यूल्यू वना जम्बु सिमाया किचलय् दना च्वन । धुसिं लानियात तमं - “छु तःसकं लिवाक वल” धका ल्हातं अप्पां कय्कल । वं “स्वामी ! तँ पिकाये मते । जुजुया न्ह्यो मवःतले पिया च्वनागुलिं लिबात” धया वयाम्ह चरण दासीथें व्यवहार यायेगु यात । वं अप्पां कय्कुबले उकिं वयागु चाचाय् लाना चाचा तिगन्हुया वना जुजुया तुतिक्वय् लाःवन । “थुलि दःसा गात” धका बिचाः याना जुजुं चाचा छ्चा ज्वना वल । व नं वलिसे अथे हे रमण याना वया न्हापार्थे तुं वना जुजुया लिक्क गोतुल । जुजुं वयात गन । कन्हेखुन्हु जुजुं उजं दय्कल, “किन्नरादेवी जिं दय्का बिया तयागु सकतां तिसातं तिया वा ।” वं “जिगु सिंह कुण्डल तिसा लुँकमियाथाय् दु” धया मवं । निकोलं सःतके छ्वयेवं वं छ्चा जक कुण्डल तिसां तिया वल । जुजुं न्यन - “छंगु मेगु कुण्डल छ्चा गो ?”

“लुँकमियाके ।”

वं लुँकमियात सःतके छ्वया न्यन - “ध्वयागु कुण्डल छ्चाय् मबियागु ?”

“देव ! जिके मदु ।”

जुजु तँम्वल । “चण्डालनी ! जिथें जाःम्ह छंम्ह लुँकमि जुया बिये माःगु जुल ।” धया उगु छ्चा कुण्डल न्ह्योने तया पुरोहितयात धाल - “पासा ! छं धाःगु खँ धात्थें सत्य खः । हूँ, ध्वयागु छ्चौं त्वाः ल्हाना व्यु ।”

वं लानियात राजदरवारया छगू कुनय् तय्के बिल अले जुजुयाथाय् वना धाल - “देव ! किन्नरदेवी खना तँ पिकाये मते । सकलें मिसात थजापिं हे खः । यदि मिसातयगु दुश्चरित्रता स्वयेगु खःसा जिं थुमिगु पाप व माया क्यना बिये । नु, भेष बदले याना जनपद चाःह्यू वने नु ।” जुजुं “ज्यू” धाल अले मांयात राज्य लःल्हाना वलिसे चारिकाया नितिं पिहाँ वन । उपिं छगू योजनयागु लँ वनेधुंका महामार्गय् फेतुना च्वन । इमिसं छम्ह न्हूम्ह भौमचायात उलिकाथय् तया यक्व जन्त वःपिं मनूतलिसे वया च्वंगु खन । वयात खना पुरोहितं धाल - “यदि इच्छा दःसा जिं छपिलिसे थुम्ह मिसां रमण याका बिये फु ।”

“छु धयागु ? थुलिमच्छि मनूत दु । थथे जुइ फइ मखु ।”

“देव ! अथेसा स्वया का ।”

वं न्ह्यो न्ह्यो वना लँय् सिथय् छगू पाल ग्वल अले जुजुयात अन दुने तया थः स्वयं लँय् सिथय् फेतुना ख्वया च्वन । उपिं जन्त वःपिं मनूतय्सं वयात खना धाल - “तात ! छाय् ख्वया च्वनागु ?”

“जिमि कलाया प्वाथय् दु । वयात जिं थःछें तःवना च्वनागु खः । लँय् हे गर्भ परिपाक जुल । थुगु पालय् दुने कष्ट सिया च्वन । मेपिं सुं मिसात वयाथाय् मदु । जि नं वयाथाय् वने मफु । धाये मफु, छु जुइगु जुइ मस्यू । छम्ह मिसा माला च्वंगु दु ।”

“ख्वये मते धका ह्यय्कु ह्यय्कुं मिसा छम्ह छ्वना हये” धाल ।

“अथेसा न्हूम्ह भौमचा वःसा ज्यू । थ्वया नं मङ्गल जुइ ।”

इमिसं बिचाः यात “ठीक हे धाल । थुगु निमित्तं काय्भौया नं मङ्गल जुइ । व नं काय्म्हचाय् दुम्ह जुइ ।” इमिसं वयात हे छ्वया हल । व पालया दुने दुहाँ वन । अन जुजुयात खना जुजुप्रति मुग्ध जुल अले वलिसे रमण यात । जुजुं नं वयात अंगु छपा बिल । वं ज्या सिधय्का पिहाँ वल अले वयाके न्यन - “छु बुल ?”

“लुंथें जाःम्ह काय् ।”

गृहस्थपिसं वयात ब्वना यंकल । पुरोहितं जुजुयाथाय् वना धाल- “देव ! गय् च्वं, स्वया मखुला ? नच्चापिं ल्यासेत नं थुकथं पापी जू । मेपिं मिसातय्गु खँ हे ल्हाये म्वाल । छु छपिसं वयात छुं बिया छ्वयाला ?”

“खः, अंगु छपा बिया छ्वया ।”

“थ्व वयात बिये मखु ।”

वं ब्वाँय् वना न्ह्योने दना रथ दिके बिल अले “छाय्थें” धका न्यनेवं धाल - “थ्वं जिमि ब्राह्मणी नं फुसय् तया तःगु अंगु छपा कया हःगु दु ।” अले वयात धाल - “मै ! अंगु ब्यु ।”

वं वयात ब्युब्युं ब्राह्मण्या ल्हातय् लुसिं कचिलं पुया बिया धाल - “खुं ! का ना ।”

थुकथं ब्राह्मणं जुजुयात थीथी उपाय याना तःम्हमच्छि अतिचारिनीपिनिगु दर्शन याकेधुंका धाल - “देव ! थन थथे हे खः । नु, मेथाय् वने ।” जुजु सारा जम्बुद्वीपय् चाहिल । अले “उपिं दक्व मिसात थजापिं हे जुइ, थुपिं थथे जुल धका भीत छु मतलव ? नु, म्वाल” धया वाराणसी लिहाँ वल । पुरोहितं जुजुयात बिलि यात - “महाराज ! मिसात धयापिं थजापिं हे खः । थुपिं स्वाभाविक रूपं हे पापीपिं खः ।

देव ! किन्नरदेवीयात क्षमा याना बिज्याहँ ।” पुरोहितयागु खँ न्यना जुजुं वयात क्षमा बिल परन्तु दरबारं पितिना छ्ववया बिल । वयात उगु थासं च्युत याना छम्ह मेम्ह मिसायात महारानी दय्कल । उम्ह धुसियात नं अनं पितिना छ्ववया जम्बु सिमाकचा त्वाःल्हाकल । उगु इलय् कुणाल हे पुरोहित पञ्चालचण्ड ब्राह्मण खः । वं थःगु अनुभवया खँ न्यंका थुगु गाथा धाल -

“यं वे दिस्वा कण्डरीकिन्नरानं, सब्बित्थियो न रमन्ति अगारे ।
तं तादिसं मच्चं चजित्वा भरिया, अज्जं दिस्वा पुरिसं पीटसप्पि'न्ति” ॥

“कण्डरी व किन्नरीयागु खँ स्वया सिइका कायेमाः, सकल मिसात छेंय् रमण याइपिं मखु । उम्ह देवी उम्ह जुजुथें जाःम्ह मनूयात त्वःता मेम्ह धुसिलिसे रमण यात ।”

पञ्चपापीयागु खँ

न्हापा न्हापा बक धयाम्ह जुजुं धर्मानुसार राज्य याना च्वन । उगु इलय् वाराणसीया पूर्वया ध्वाखासिपाखे छम्ह दरिद्रम्ह मनूया पञ्चपापी धयाम्ह म्हचाय्मचा छम्ह दुगु खः । न्हापायागु जन्मय् नं व छम्ह दरिद्रम्ह म्हचाय्मचा खः । वं चा मांफवया छेंया अंगलय् ल्युं तया च्वन । छम्ह प्रत्येकबुद्धया थः च्वनेगु थाय्या नितिं चा छक्कु माला च्वंगु जुया च्वन । वसपोलं बिचाः याना बिज्यात - “चा गन दइ ?” वसपोलं “वाराणसी दइ” धका सिइका बिज्यात । वसपोल पात्रचीवर धारण याना नगरय् दुहाँ बिज्यात । अले वयागु न्ह्योने दना च्वना बिज्यात । वसपोल थःगु न्ह्योने दना च्वंगु खना वं तँ पिकया निन्दा याना धाल - “श्रमण ! चा छक्कुचा नं मदुला ?” थुलि धया वं तःग्वारागु चाग्वारा कया हया पात्रय् तया बिल । वसपोलं उगु चाग्वारा कया यंका थः च्वनेगु थाय् मर्मत याना बिज्यात । चाग्वारा छग्वारा दान ब्यूगु कारणं वयागु म्ह स्पर्श यायेबले नाइसे च्वन । परन्तु तँ पिकया स्वगु जुया वयागु ल्हाः, तुति, म्हुतु, मिखा व न्हाय्या रूप स्वये हे घच्चाइपुसे च्वना बांमलात । उकिं हे वयागु नां पञ्चपापी जुल ।

छन्हुया दिनय् वाराणसीया जुजु बहनी भेष बदले याना नगरयागु खबर कायेया नितिं चाःहिला जुल । वं नं गांयापिं मिसामस्तलिसे मिहता च्वंगु इलय् जुजु धका मसिया जुजुयागु ल्हाः ज्वन । जुजुं वयागु ल्हाःयागु स्पर्शया कारणं राग उत्पन्न जुया होश ठामे याना तये मफुत । वया नितिं थ्व दिव्यस्पर्शथें जुल । स्पर्श रागाभिभूत जुया वं उगु अवस्थाय् नं वयागु ल्हाः ज्वना न्यन - “छ सुयाम्ह म्हचाय्मचा खः ?”

“ध्वाखा सिथय् च्वंमसिया ।”

हानं वया सुं मिजँ म्दुनिगु खँ सिइका जुजुं वयात धाल - “जि छं मिजँ जुया बिये । छिमि मांभौपिके अनुमति कया वा ।” वं थः मांभौपिनिथाय् वना धाल - “जित छम्ह मनुखं यय्कल ।” इमिसं “व नं छम्ह दरिद्रम्ह मनू हे जुइमाः, यदि छं नं यःसा, ज्यू” थथे बिचाः याना वयात अनुमति बिल । वं वना मांभौयागु अनुमति दुगु खँ धाःवन । व वलिसे वयागु छेंय् च्वं च्वन, सुथन्हापां दचो तुइन्ह्यो राजदरबारय् लिहाँ वनेगु याना च्वन । अबलेनिसें जुजु भेष बदले याना न्हिन्हिं वयाथाय् वया च्वन अले मेपिं सुं मिसातयत् स्वयेगु तकं मयात ।

छको उम्ह मिसाया बौयात आम (रक्तातिसार) ल्वय् जुल । लः म्दुगु दुरु, घ्य, कस्ति व साखः तया दय्का तःगु खीर भोजन वयात वासः यायेत माल । दरिद्रताया कारणं वयात अजागु खीर भोजन काये मफुगु जुया च्वन । अबले पञ्चपापीया मांम्हं वयात धाल - “मै ! छु छिमि भातं खीर कया हये फइला ?”

“मां ! जिमि भात भीपिं स्वया नं दरिद्रम्ह जुइमाः । अथेसा नं जिं छको न्यना स्वये । चिन्ता काये मते ।”

जुजु वःगु इलय् व चिन्ता कया फेतुना च्वन । जुजु वया न्यन - “छु खैय् चिन्ता कया च्वनागु ? छु जुल ?”

वं वयागु खै सिइवं धाल- “भद्रे ! थजागु थिकेगु वासः गनं कया हयेगु” धया वं बिचाः यात - “जिं न्हिन्हिं थये याना च्वं च्वने फइ मखु । लैय् खतरा नं दये फु । यदि ध्वयात रनिवासय् यंके धाःसा मनूतय्सं ध्वयागु दिव्यस्पर्शयागु खै मस्यूगु कारणं भीम्ह जुजुं यक्षणी छम्ह हल धका गिजे याये फु । जिं सारा नगरवासीपिंत ध्वयागु स्पर्श सिइके बिया निन्दां बचे जुइ माल ।” वं धाल - “भद्रे ! चिन्ता काये मते । जिं छिमि बाया नितिं खीर हया बिये ।” अले वलिसे रमण याना राजदरबारय् वना कन्हेखुन्हु अजागु हे खीर जा थुइके बिया, लप्ते कया हया द्रँचा निगः दय्कल अले छगलय् खीर जा तल मेगुली चूडामणि तल । उकियात प्वःचिना यंका वयात बिल अले धाल - “भद्रे ! जिपिं दरिद्रपिं खः । तःसकं थाकुक्क दय्का हया । छिमि बौयात धा, थौ थुगु द्रँचाय् च्वंगु खीर न । कन्हे थुगुलि च्वं न धा ।” वं अथे हे यात । वया बौ तागत (ओज) आपाः दुगुलिं छकुचा खीर जा नःबले हे तृप्त जुल । बाकी मांयात बिल । अले थःम्हं नं नल । स्वम्हं सुखी जुल । चूडामणि दुगु द्रँचा कन्हे नयेया नितिं धका ल्यंका तल । जुजुं थःगु राजदरबारय् थ्यंका खाः सिला धाल - “जिगु चूडामणि हति ।” “देव ! खने मद्दु ।”

“सारा नगरय् माला स्व ।”

“माला नं लुया मवः ।”

“अथेसा नगरया पिने दरिद्रपिनिगु छेंछेंय् जा तइगु द्रँचा द्रँचातक खोज तलाश याना माला स्व ।”

माला स्वबले वयागु छेंय् मणि लुया वयेवं वया मांबौपिंत खुं धका चिना हल । वया बौम्हं धाल - “स्वामी ! जिपिं खुंत मखु । थुगु मणियात सुं मेम्हं कया हःगु खः ।”

“सुनां कया हःगु ?”

“जिमि जिजाभाजुं ।”

“व गन दु ?”

“जिमि म्हचाय् नं स्यू ।”

अले वया बौम्हं वलिसे खँल्हाबल्हा याना धाल - “मै ! छं भातयात म्हस्यूला ?”

“म्हमस्यू ।”

“यदि अथे जूसा जिमिगु प्राण बचे जुइ मखुत ।”

“तात ! व खिउँबले वइ, खिउँबले हे लिहां वनी । उकिं जिं बयागु खाः म्हसिइके मफु । खः बरु वयागु ल्हाः थिया वयात म्हसिइके फु ।”

इमिसं राजपुरुषपिंत थ्व खै धाल । राजपुरुषपिसं जुजुयात धाल । जुजुं मस्यूम्हथें जुया धाल - “अथेसा उम्ह मिसायात लाय्कु चुकय् पाल ग्वया उकी दुने तया ल्हाः छपा जक न्ह्यंगु हवः तया नगरवासीपिंत मुंका, ल्हाःयागु स्पर्श खुंयात ज्वंके ब्यु ।” राजपुरुषपिं अथे व्यवस्था यायेया नितिं वयाथाय् वंबले वयागु खाः खना घौचाल । इमिसं धाल - “थ्व जुलसा पिशाची जुया च्वन ।” घौचागुलिं इमिसं

वयात थिइगु तक नं मयात । परन्तु इमिसं वयात ब्वना हया लाय्कु चुक्य् पाल ग्वया तःगु थासय् दुने तये हया सारा नगरवासीपितं मुंकल । व वःपिं मनूतय्सं ह्वः प्वालं ल्हाः दुछ्वःगु ल्हाःयात थिया थिया “ध्व मखु, ध्व मखु” धया च्वन । मनूत वयागु दिव्यस्पर्शथें जाःगु स्पर्शय् आसक्त जुया वयात त्वःता वने मास्ति मवय्कूगु खः । इमिसं बिचाः यात - “यदि ध्व दण्ड फये माःम्ह जुल धाःसा ध्वयागु दण्ड चुक्त याका जूसां नं ध्वयात दासी दय्का अथवा ज्या याइम्ह दय्का जूसां छें यंके माल ।” राजपुरुषपिसं मनूतयत्त दण्डं दाया तकं चिइके माल । युवराजनिसें कया सकलें वेंथें जुल । अनलि जुजुं लाःसा जि हे ला धया ल्हाः दुछ्वःवल । वयागु ल्हाः ज्वने साथं हे वं चिल्लाये दना हाल - “जिं खूयात ज्वनेधुन ।” जुजुं उपिं मनूतय्के न्यन - “ध्वं छिमिगु ल्हाः ज्वंबले छिमिसं छु बिचाः याना ?” इमिसं यथार्थ खँ कन । अले जुजुं धाल - “जिं थःगु राजदरबारय् हयेया नितिं हे थये यानागु खः । मखु धयागु जूसा ध्वयागु स्पर्श मस्यूपिं छिमिसं जिगु निन्दा याइगु जुइ । उकिं हे जिं छिपिं सकसितं वयात थिइकागु खः । आः धा, ध्व सुयागु छेंय् च्वने बहःम्ह खः ?”

“छपिनिगु राजदरबारय् ।”

वयागु अभिषेक याना वयात महारानी दय्का बिल । वया मांबौपितं नं ऐश्वर्य बिइके बिल । अबलेनिसें व वयाके थपाय्सकं आसक्त जुल, जुजुं थःगु (राजकाजया) ज्याय् वास्ता तकं मयात सुं मेपिं मिसातय्गु ख्वाः तकं मस्वल । मेपिं लानिपिसं त्वाकेगु मौका माला जुल ।

छन्हुया दिनय् उम्ह महारानीयात म्हगसय् निम्ह जुजुपिनि छम्ह हे बडामहारानी जूगुया लक्षण खन । वं ध्व खँ जुजुयात कन । जुजुं म्हगसया खँ ब्याख्या याना कनेफुपिं मनूतयत्त सःता न्यन - “थुजागु म्हगस खन धाःसा छु जुइ ?” इमिसं मेपिं लानिपिनिपाखें घूस नया तःगु जुया लिसः बिल - “महाराज ! लानियात म्ह छम्हं तुयुम्ह किसिया म्हय् च्वनागु खंगु धयागु छपिनिगु मरणया पूर्वलक्षण खः । अले किसिम्हय् फेतुना च्वना चन्द्रमायात थिइगु धयागु छपिनि शत्रु राजा थ्यंकः वइगुया पूर्वलक्षण खः ।” जुजुं न्यन - “आः छु याये माल ले ?” “देव ! वयात स्याना छ्वये फइ मखु । वयात डुंगाया तया नदी चुइकः छ्वया बिइमाः ।” जुजुं नसा, वसः व तिसा सहित वयात चान्हे डुंगाया तया नदी चुइकः छ्वया बिल । वयात नदी चुइकः यंका च्वंबले क्वय् गन पावारिक जुजु डुंगाया च्वना जलक्रीडा याना च्वंगु खः, अन वया न्ह्योने हे लाःवन । वया सेनापतिं उगु डुंगा खनेवं धाल - “ध्व डुंगा जिगु जुल ।” जुजुं धाल - “डुंगाया च्वंगु सामान जिगु जुल ।” डुंगा लिक्क थ्यनेवं वयात खना न्यन - “पिशाचनीथें जाःम्ह छ सु खः ?” वं न्हिला बक जुजुया महारानी जूगु निसें कया सकतां खँ छसिकथं कना यंकल । उगु पञ्चपापी सारा जम्बुद्वीपय् प्रसिद्धम्ह खः । जुजुं वयागु ल्हाः ज्वना च्वय् थकाल । ल्हाः थियेवं स्पर्शरागया बशय् वना मेपिं मिसातयत्त मिसा हे भामपिल । वयात महारानी दय्कल । वयात वं प्राणथें यःम्ह यात ।

बकं ध्व खँ सिइवं “जिं वयात वया थःम्ह महारानी दय्के बिइ मखु ।” वं सेनात तयार याना नदीया मेगु किनाराय् च्वना वलिसे ल्वायेया नितिं सन्देश बिया छ्वत - “या त जिमि कला व्यु, मखु धयागु जूसा युद्धया नितिं तयार जु ।” व नं युद्धया नितिं तयार जुल । निम्हं जुजुपिनि अमात्यपिसं बिचाः यात - “छम्ह मिसाया नितिं सिना वनेगु योग्य मजू । न्हापायाम्ह भात जूगुलिं ध्व बकयाम्ह खः अले डुंगाया लुया वःम्ह जूगुलिं बावरिकयाम्ह जुल । उकिं छ्वाः छ्वाः छम्ह छम्हसिया छेंय् तयेगु” क्वछित । आपसी सम्भौता याना इमिसं निम्हं जुजुपितं खँ न्यंकल । इपिं निम्हं लय्ताल । अले इमिसं नदीया निखें किनाराय् चुलिंचु नगर बसे यात । व निम्हसिया महारानी जुल । निम्हं वया प्रति मस्त जुल । व छम्हसिया छेंय् छ्वाः च्वना, डुंगाया च्वना मेम्हसिया छेंय् वनेगु याना च्वन । डुंगा खिये याना यंका च्वंम्ह बुराम्ह, धुसिम्ह

माभीलिसे नदीया दधुइ वं पापकर्म यात । उगु इलय् कुणाल पछिराज बक जुया च्वन । उकिं वं थःगु मिखां खंगु खंयात न्ह्यथना धाल -

“बकस्स च बावरिकस्स च रञ्जो, अच्चन्तकामानुगतस्स भरिया ।
अवाचरी पट्टवसानुगस्स, कं वापि इत्थी नातिचरे तदञ्ज”न्ति” ॥

“अत्यन्त कामुकिं जुजु बक व जुजु बावरिकया लानिं थः भातपिनि च्योलिसे अनाचार यात धाःसा मिस्त धयापिसं सुलिसे जक अनाचार मयाइगु जुइ ?”

मेगु नं उदाहरण दु । न्हापा न्हापा ब्रह्मदत्तया कलायागु नां खः पिङ्गियानि । इयाः चाय्का स्वबले वं मङ्गल सलजवायात खन । जुजु दचनेवं व इयालं कुहाँ वना वलिसे रमण यात । अले हानं राजदरबारय् लिहाँ वया म्हय् सुगन्धित चूर्ण बुया जुजुलिसे दचंवल । छन्हु जुजुं बिचाः यात - “छु खँ खः, लानिया म्ह न्हिन्हं चान्हे ख्वाउँसे च्वंगु ? जिं थ्व खँ सिइके माल ।” छन्हु व न्ह्यो वःम्हथे जुया गोतुला च्वन । अले लानि दना वनेवं व नं ल्यूल्यू वन । वं सलजवालिसे रमण याःगु खँ सिइका व लिहाँ वया लासाय् गोतुला च्वन । व नं रमण याना लिहाँ वया चिपागु लासाय् गोतुला दचंवल । कन्हेखुन्हु जुजुं वयात सःता अमात्यपिनि दधुइ तथा वयागु खँ प्वला बिल । “अले सकले मिसात पापीपिं जुइ” धका बिचाः याना वयात हत्या याये बहःम्ह जूसां, न्यागु सिखलं चिये बहःम्ह जूसां, अंगहीन याये बहःम्ह जूसां दोषयात क्षमा बिया वयात पदच्युत याना मेम्ह मिसायात महारानी दय्का बिल । उगु इलय् कुणाल जुजु हे ब्रह्मदत्त खः । उकिं हे, थःम्हं खंगु खँ न्ह्यथना धाल -

“पिङ्गियानी सब्बलोकिससरस्स, रञ्जो पिया ब्रह्मदत्तस्स भरिया ।
अवाचरी पट्टवसानुगस्स, तं वापि सा नाज्जगा कामकामिनी’ति” ॥

“सर्वलोकेश्वर ब्रह्मदत्त जुजुया यःम्ह कलातं वशीभूत (च्यो) लिसे अनाचार यात । उम्ह कामुकां वयात नं मत्वःतू ।”

Dhamma.Digital

थुकथं (थःगु) पूर्वजन्मयागु खँ कना मिसातय्गु दोष कना, मेगु नं इमिगु दोषयागु खँ कनेया नितिं धाल -

“लुद्धानं लहुचित्तानं, अकतञ्जून दुब्भिनं ।
नादेवसत्तो पुरिसो, धीनं सद्धानुमरहति ॥

“न ता पजानन्ति कतं न किच्चं, न मातरं पितरं भातरं वा ।
अनरिया समतिक्कन्तधम्मा, सस्सेव चित्तस्स वसं वजन्ति ॥

“चिरानुबुद्धिं पियं मनापं, अनुकम्पकं पाणसममि भत्तुं ।
आवासु किच्चेसु च नं जहन्ति, तस्माहमित्थीनं न विस्ससामि ॥

“धीनञ्जि चित्तं यथा वानरस्स, कन्नप्पकन्नं यथा रुक्खछाया ।
चलाचलं हृदयमित्थियानं, चक्कस्स नेमि विय परिवत्तति ॥

“यदा ता पस्सन्ति समेक्खमाना, आदेय्यरूपं पुरिसस्स वित्तं ।
सण्हाहि वाचाहि नयन्ति मेनं, कम्बोजका जलजेनेव अस्सं ॥

“यदा न पस्सन्ति समेक्खमाना, आदेय्यरूपं पुरिसस्स वित्तं ।
समन्ततो नं परिवज्जयन्ति, तिण्णो नदीपारगतोव कुल्लं ॥

“सिलेसूपमा सिखिरिव सब्बभक्खा, तिक्खमाया नदीरिव सीघसोता ।
सेवन्ति हेता पियमप्पियञ्च, नावा यथा ओरकुलं परञ्च ॥

“न ता एकस्स न द्विन्नं, आपणोव पसारितो ।
यो ता म्हेन्ति मञ्जेय्य, वातं जालेन बाधये ॥

“यथा नदी च पन्थो च, पानागारं सभा पपा ।
एवं लोकित्थियो नाम, वेला तासं न विज्जति ॥

“घतासनसमा एता, कण्हसप्पसिरूपमा ।
गावो बहि तिणस्सेव, ओमसन्ति वरं वरं ॥

“घतासनं कुञ्जरं कण्हसप्पं, मुद्धाभिसित्तं पमदा च सब्बा ।
एते नरो निच्चयतो भजेथ, तेसं हवे दुब्बिदु सब्बभावो ॥

“नच्चन्तवण्णा न बहून कन्ता, न दक्खिणा पमदा सेवितब्बा ।
न परस्स भरिया न धनस्स हेतु, एत्तित्थियो पञ्च न सेवितब्बा’ति” ॥

“मिसातय्गु रागय् मज्झसिन् उपिं क्षुद्रपिं, शीघ्र परिवर्तनशीलपिं, अकृतज्ञपिं व मित्रद्रोही
मिसातय्गु विश्वास यायेगु उचित मजू ।”

“थुपिं मिसात धयापिं उपकारयात म्हमस्यूपिं, कर्तव्ययात म्हमस्यूपिं, मांबौ दाजुकिजापिं नं
म्हमस्यूपिं खः । थुपिं लाजशर्म मदुपिं, धर्मयागु सीमा हांचा गाइपिं, थःगु चित्तयागु हे बशय् वनिपिं खः ।”

“ताःकालतक नापं च्वने धुंकूम्ह, यःम्ह, मनय् दुने थ्यंक यःम्ह, अनुकम्पा तइम्ह व प्राण समानं
यःम्ह जूसां थजाम्ह मनूयात आपत्ति वयेवं, ज्या वयेवं त्वःता बिइ । उकिं जिं मिसापितं विश्वास मयाना ।”

“मिसापिनिगु चित्त माकःयागु चित्त समानं चञ्चल जुइ । सिमायागु किचःथें तःहाक चिहाक जुया
मिसातय्गु नुगः (चित्त) चञ्चल जुइ । व घःचाया चकार्थें च्वय् क्वय् हिला हिला च्वनी ।”

“इमिसं मिजं माला जुइबले यक्व धन सम्पत्ति दुम्ह मिजंयात थःम्हं ल्हातय् कायेफुम्ह खन धाःसा
वयात नरम व कोमलगु (नायुगु चुलुगु) वचनं उकथं हे ल्हातय् काइ, गथे कम्बोजवासीपिसं शैवाल धयागु
जडीबुटी घांसं सलतय् थःगु ल्हातय् काइथें ।”

“इमिसं मिजं माला जुइबले धन सम्पत्ति मदुम्ह मिजं धका सिइवं थःम्हं ल्हातय् काये फुम्ह जूसां
नं वयात उकथं हे त्वःता बिइ, गथे नदी पार जुया वनेवं मनुखं फेरी (डुंगा) त्वःता वनिथें ।”

“ग्यानपुक च्यागु मि ज्वालां दक्व नया छ्वइथें, ग्यानपूगु नदीया धारथें वेगवती मिसात यःगु
मयःगु सकसियागु उकथं सेवन याइ, गथे डुंगां थुगु पार व उगु पारयात सेवन याःथें । जंगलय् माकः
थकुरालय् प्यपुंथें ।”

“गुगु प्रकारं चाय्का तःगु पसः धयागु छम्ह निम्ह ग्राहकपिनिगु नितिं जुइ मखु, अथे हे मिसात
धयापिं छम्ह वा निम्हसियाम्ह जक जुइ मखु । गुम्ह मनुखं इमित थःम्ह भापी वं जालं फय्यात प्वःचिनेथें
जुइ ।”

“गथे नदी, सडक, बुंगा, सभागृह व जल्हूँ खः, अथे हे मिसात नं खः । थुमिगु छुं खास समय
मदु ।”

“थुपिं मि समानपिं खः, थुपिं हाकुपिं सर्पया फन समानपिं खः, थुपिं न्हून्हूगु घाय् नयेगु इच्छा याइपिं सात समानपिं खः ।”

“मि, किसि, हाकुम्ह सर्प, जुजु व दक्व मिसातयूत गुबले पूरां विश्वास याये मते । थुपिं न्याम्हसित मनुखं बरो होश तथा संगत याये माः । थुमिगु स्वभाव थुइके थाकु ।”

“तःसकं बांलाम्ह मिसा, यक्वसिया यःम्ह मिसा, यक्व ज्या सःम्ह मिसा, मेपिनि मिसा व धनया नितिं संगत याइम्ह मिसा - थुपिं न्याथी प्रकारयापिं मिसातलिसे संगत याये मते ।”

थुलिं कनेवं जनतां बोधिसत्त्वयात साधुवाद बिल - “अहो ! बांलाक कन ।” वं थुलि मिसातयूगु अवगुणया खँ कना सुम्क च्वन ।

थुगु खँ न्यना आनन्द गृद्धराजं “मित्र कुणालराज ! जिं नं थःगु ज्ञानबलं मिसापिनिगु दुर्गुणया खँ कने” धया इमिगु अवगुणया खँ कनेगु यात ।

थुगु खँ प्रकट याना बिज्यासे शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “अबले आनन्द गृद्धराजं कुणाल पंछियागु खँया आदि, मध्य व अन्तया खँ सिइका उगु समयय् थुपिं गाथात धाल -

“पुण्णम्मि चेमं पथविं धनेन, दज्जित्थिया पुरिसो सम्मताय ।
लद्धा खणं अतिमज्जेय्य तम्मि, तासं वसं असतीनं न गच्छे ॥

“उट्टाहकं चेपि अलीनवुत्तिं, कोमारभत्तारं पियं मनापं ।
आवासु किच्चेसु च नं जहन्ति, तस्माहमित्थीनं न विस्ससामि ॥

“न विस्ससे ‘इच्छति म’न्ति पोसो, न विस्ससे ‘रोदति मे सकासे’ ।
सेवन्ति हेता पियमप्पियञ्च, नावा यथा ओरकूलं परञ्च ॥

“न विस्ससे साखपुराणसन्थतं, न विस्ससे मित्तपुराणचोरं ।
न विस्ससे राजानं ‘सखा मम’न्ति, न विस्ससे इत्थि दसन्न मातरं ॥

“न विस्ससे रामकरासु नारिसु, अच्चन्तसीलासु असञ्जतासु ।
अच्चन्तपेमानुगतस्स भरिया, न विस्ससे तित्थसमा हि नारियो ॥

“हनेय्युं छिन्देय्युं छेदापेय्युम्मि, कण्ठेपि छेत्वा रुधिरं पिवेय्युं ।
मा दीनकामासु असञ्जतासु, भावं करे गङ्गतिथूपमासु ॥

“मुसा तासं यथा सच्चं, सच्चं तासं यथा मुसा ।
गावो बहि तिणस्सेव, ओमसन्ति वरं वरं ॥

“गतेनेता पलोभेन्ति, पेक्खितेन म्हितेन च ।
अथोपि दुन्नित्थेन, मज्जुना भणितेन च ॥

“चोरियो कथिना हेता, वाळा च लपसक्खरा ।
न ता किञ्चि न जानन्ति, यं मनुस्सेसु वञ्चनं ॥

“असा लोकित्थियो नाम, वेला तासं न विज्जति ।
सारत्ता च पगब्भा च, सिखी सब्बघसो यथा ॥

“नत्थित्थीनं पियो नाम, अप्पियोपि न विज्जति ।
सेवन्ति हेता पियमप्पियञ्च, नावा यथा ओरकूलं परञ्च ॥

“नत्थित्थीनं पियो नाम, अप्पियोपि न विज्जति ।
धनत्ता पटिवल्लन्ति, लताव दुमनिस्सिता ॥

“हत्थिबन्धं अस्सबन्धं, गोपुरिसञ्च मण्डलं ।
छवडाहकं पुण्फछङ्कं, सधनमनुपतन्ति नारियो ॥

“कुलपुत्तम्मि जहन्ति अकिञ्चनं, छवकसमसदिसम्मि ।
अनुगच्छन्ति अनुपतन्ति, धनहेतु हि नारियो’ति” ॥

“यदि थुगु सारा पृथ्वी छगुलिं धनं परिपूर्णं जूह मनुखं अनुरक्तं जूगुया कारणं उक्कियात मिसायात बिया बिल धाःसा लिपा समय वयेवं मिसां मिज्जायात अवहेलना याइ । उकिं असतिपिनिगु बशय् वने मते ।”

“उत्साह दुह, अलसी मदुह, यःह, मनं ल्वःवना पूह कुमार भातयात नं इमिसं आपत्ति वयेवं, ज्याखँ वयेवं मौकाय् त्वःता बिइ । उकिं जिं मिसापितं विश्वास मयाना ।”

“जित यय्का च्वंगु दु धका भाःपिया मिज्जां नं मिसायात विश्वास याये मते । ‘जिथाय् च्वना ख्वया च्वन’ धका भाःपिया मिसायात विश्वास याये मते । थुमिसं यःपिं व मयःपिं सकसितं थुकथं हे सेवन याइ, गथे डुंगां थुगु पार व उगु पारयापितं याःथे ।”

“पुलांगु हः दुगु सिमाकचायात विश्वास याये मते । पुलांपिं पासा खुंयात विश्वास याये मते । जिमि पासा खः धका जुजुयात विश्वास याये मते । भिम्ह मचाखाचाया मां धका मिसायात विश्वास याये मते ।”

“मूर्खपिं मनोरञ्जन याना बिइपिं, शील स्यंका अतिचार याइपिं, शरीर, वचन व मन संयम मदुपिं मिसातयत् विश्वास याये मते । तःसकं यय्का च्वंह मिसा जूसानं नं विश्वास याये मते । पक्का नं खः मिसात धयापिं घातथे सार्वजनिक खः ।”

“थुमिसं स्याये नं फु, ध्यने नं फु, ध्यंके नं फु । गःपः त्वाः ल्हाना हि नं त्वने फु । थुपिं हीन विचार दुपिं असंयत मिसातय्गु विश्वास गुबलें याये मते । छायाधाःसा थुपिं गंगा (नदी) या तीर्थथे सार्वजनिक खः ।”

“वयागु भूठ खँ नं सत्यथे च्वनी अले सत्य नं भूठथे च्वनी । इपिं सातय्संथे न्हिन्हं न्हूगु घाय् माःवनेथे भिभिंगु माःजुइ ।”

“इमिसं पलाः छिना, मिखां स्वया, न्हिला, वसतं व नायुगु वचनं फसे याइ ।”

“खुनी, छाःगु नुगः दुपिं, दुष्टपिं, व नायुगु खँ ल्हाइपिं – थुमिसं मनूतयत् ठगे यायेत लिफः स्वया, छुं हे बिचाः याये म्वाःपिं खः ।”

“अवश्य नं लोकय् मिसात असति जुइ, इमिगु छुं ई व्यः म्दु । इपिं सकलें प्रति अनुरक्त जुइपिं शरीर, वचन व मन कठोरपिं जुइ, मिया ज्वाला समानं सकसितं ग्रहण याइपिं खः ।”

“मिसापिनि सुं यःपिं दइ मखु, मयःपिं नं दइ मखु । गुगु प्रकारं डुंगा थुखे पार व उखे पार निगुलिंया स्पर्श याइगु खः, अथे हे थुमिसं यःपिं व मयःपिं निम्हसियागु सेवन याइ ।”

“मिसापिनि यःपिं, मयःपिं सुं दइ मखु, धनया नितिं इमिसं न्ह्यांम्ह नाप नं अथे हे प्यपूवनी गथे लहरां सिमालिसे ।”

“धनया नितिं किसिमागःलिसे, सलजवाल्लिसे, साजवा (ग्वाला)लिसे सिइ उइपिं ग्वलिसे, चण्डाललिसे व फोहर मुंका यंकीपिं व्वजातलिसे लिना वनी ।”

“छुं मदया अकिञ्चन जुइवं मिसातयसं कुलपुत्रयात नं त्याग याना वनी अले धनया नितिं चण्डाल समानम्ह मिर्जयाथाय् नं वनी ।”

थुकथं थःगु ज्ञानं थूकथं आनन्द गृद्धराजं मिसापिनिगु दुर्गुण कन अले सुम्क च्वन । वयागु खं न्यना नारदं नं थःगु ज्ञानअनुसारं इमिगु अवगुणया खं कन ।

थुक्रियात प्रकट याना क्यनेया नितिं शास्तां आज्ञा जुया विज्यात - अनलि उगु इलय् नारद देव ब्राह्मणं आनन्द गृद्धराजयागु खया आदि, मध्य व अन्तयात सिइका उगु इलय् थुपिं गाथात धाल -

“चत्तारोमे न पूरेन्ति, ते मे सुणाथ भासतो ।
समुदो ब्राह्मणो राजा, इत्थी चापि दिजम्पति ॥

“सरिता सागरं यन्ति, या काचि पथविस्सिता ।
ता समुदं न पूरेन्ति, ऊनत्ता हि न पूरति ॥

“ब्राह्मणो च अधीयान, वेदमक्खानपञ्चमं ।
भिय्योपि सुतमिच्छेय्य, ऊनत्ता हि न पूरति ॥

“राजा च पथविं सब्बं, ससमुदं सपब्बतं ।
अज्जावसं विजिनित्वा, अनन्तरतनोचितं ।
पारं समुदं पत्थेति ऊनत्ता हि न पूरति ॥

“एकमेकाय इत्थिया, अट्टु पतिनो सिया ।
सूरा च बलवन्तो च, सब्बकामरसाहरा ।
करेय्य नवमे छन्दं, ऊनत्ता हि न पूरति ॥

“सब्बित्थियो सिखीरिव सब्बभक्खा, सब्बित्थियो नदीरिव सब्बवाही ।
सब्बित्थियो कण्टकानं व साखा, सब्बित्थियो धनहेतु वजन्ति ॥

“वातञ्च जालेन नरो परामसे, ओसिञ्चये सागरमेकपाणिना ।
सकेन हत्थेन करेय्य घोसं, यो सब्बभावं पमदासु ओस्सजे ॥

“चोरीनं बहुबुद्धीनं, यासु सच्चं सुदुल्लभं ।
थीनं भावो दुराजानो, मच्छस्सेवोदके गतं ॥

“अनला मुदुसम्भासा, दुप्पूरा ता नदीसमा ।
सीदन्ति नं विदित्वान, आरका परिवज्जये ॥

“आवट्टनी महामाया, ब्रह्मचरियविकोपना ।
सीदन्ति नं विदित्वान, आरका परिवज्जये ॥

“यं एता उपसेवन्ति, छन्दसा वा धनेन वा ।
जातवेदोव संठानं, खिप्पं अनुदहन्ति न'न्ति” ॥

“हे द्विजपति ! जिगु खँ न्यं । समुद्र, ब्राह्मण, जुजु व मिसा - थुपिं प्यम्ह गुबले तूप्प जुइ मखुपिं खः ।”

“पृथ्वीस गुलि नं नदीत दु, इपिं दक्व सागरय् वना क्वबाः वना च्वनी परन्तु इमिसं समुद्रयात जाय्की मखु, मगाः मचागुलिं जाइ मखु ।”

“ब्राह्मण (प्यंगू) वेद, न्यागूगु इतिहासया अतिरिक्त अले मेगु नं श्रुतिज्ञानयागु इच्छा याइ, न्यूनतायागु कारणं तृप्ति जुइ मखु ।”

“ससमुद्र व सपर्वत अनन्त रत्नयागु राशी दुगु सारा पृथ्वीयात त्याका नं जुजुं समुद्रया पार त्याकेगु नं इच्छा याइ, न्यूनतायागु कारणं पूर्ति जुइ मखु ।”

“यदि छम्ह छम्ह मिसाया शूरपिं, बलवान्पिं वं सकतां धाधाःगु दक्व कामना पूर्वका बिइपिं च्याम्ह च्याम्ह भात दत धाःसा नं इमिसं गुम्हम्ह भातयागु इच्छा याइ । न्यूनतायागु कारणं पूर्ति जुइ मखु ।”

“दक्व मिसात मिथे सर्वभक्षिणीपिं खः, दक्व मिसात नदीथे च्विपिं खः, दक्व मिसात नदीथे सकसितं चुइकः यकिइपिं खः, दक्व मिसात कैयागु भाडीथे खः अले दक्व मिसात धनया नितिं पय्नवनिपिं खः ।”

“सुं गुम्हं मिसापितं एकान्तय् विश्वास यायेगु धयागु जालं फय्यात कुनेगु समान खः, छपा ल्हातं महासागरया लः प्वकेगु समान खः, अले छपा ल्हातं लापा थायेगु समान असम्भव खः ।”

“गुगु प्रकारं लखं वंम्ह न्याया पालिख्वाय् सिइ दइ मखुगु खः, अथे हे खुँनी, आपाः ज्ञां दुम्ह मिसायागु भाव नं थुइके थाकु छायाकि इमिके सत्य धइगु तःसकं दुर्लभ खः ।”

“मखुगु खँ ल्हाइपिं, मधुरगु खँ ल्हाइपिं, नदीया समानं जाय्के (तृप्ति याये) थाकुपिं मिसात, अपायलय् दुबे जुया वनी - थथे धका सिइका इपिं नाप तापाना च्वनेमाः ।”

“जादूगरनी, महामायाविनी, ब्रह्मचर्ययात कुपित याना बिइपिं मिस्त अपायलय् दुबे जुया वनी - थथे सिइका इपिं नाप तापाना च्वनेमाः ।”

“गुम्ह गुम्हसिनं रागया कारणं अथवा धनयागु कारणं मिर्जिपिनिगु सेवन याइ, इमिसं मिर्जिपितं मिं च्याका छ्वयेकेथे च्याका छ्वइ ।”

थुकथं नारदं मिसापिनिगु दोष कनेवं बोधिसत्त्वं विशेष प्रकारं इमिगु दोष कन ।

थुगु खँ क्यनेया नितिं शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात - “अबले उगु इलय् कुणाल भंगःतय् जुजुं नारद देव ब्राह्मणयागु खँया आदि, मध्य व अन्तयागु खँ सिइका थुपिं गाथात धाल -

“सल्लपे निसितखग्गपाणिना, पण्डितो अपि पिसाचदोसिना ।
उग्गतेजमुरगम्पि आसिदे, एको एकाय पमदाय नालपे ॥

“लोकचित्तमथना हि नारियो, नच्चगीतभणितम्हितावुधा ।
बाधयन्ति अनुपट्टितस्सति, दीपे रक्खसिगणोव वाणिजे ॥

“नत्थि तासं विनयो न संवरो, मज्जमंसनिरता असञ्जता ।
 ता गिलन्ति पुरिसस्स पाभतं, सागरेव मकरं तिमिङ्गलो ॥
 “पञ्चकामगुणसातगोचरा, उद्धता अनियता असञ्जता ।
 ओसरन्ति पमदा पमादिनं, लोणतोयवतियं आपका ॥
 “यं नरं उपलपेन्ति नारियो, छन्दसा वा रतिया धनेन वा ।
 जातवेदसदिसम्पि तादिसं, रागदोसवधियो दहन्ति नं ॥
 “अहं जत्वा पुरिसं महद्धनं, ओसरन्ति सधनं सहत्तना ।
 रत्तचित्तमतिवेठयन्ति नं, साल मालुवलताव कानने ॥
 “ता उपेन्ति विविधेन छन्दसा, चित्रबिम्बमुखियो अलङ्कता ।
 उहसन्ति पहसन्ति नारियो, सम्बरोव सतमायकोविदा ॥
 “जातरूपमणिमुत्तभूसिता, सक्कता पतिकुलेसु नारियो ।
 रक्खिता अतिचरन्ति सामिकं, दानवंव हदयन्तरस्सिता ॥
 “तेजवापि हि नरो विचक्खणो, सक्कतो बहुजनस्स पूजितो ।
 नारिनं वसगतो न भासति, राहुना उपहतोव चन्दिमा ॥
 “यं करेय्य कुपितो दिसो दिसं, दुडुचित्तो वसमागतं अरिं ।
 तेन भिय्यो ब्यसनं निगच्छति, नारिनं वसगतो अपेक्खवा ॥
 “केसलूननखछिन्नतज्जिता, पादपाणिकसदण्डताळिता ।
 हीनमेवुपगता हि नारियो, ता रमन्ति कुणपेव मक्खिका ॥
 “ता कुलेसु विसिखन्तरेसु वा, राजधानिनिगमेसु वा पुन ।
 ओद्धितं नमुचिपासवाकरं, चक्खुमा परिवज्जे सुखत्थिको ॥
 “ओस्सजित्व कुसलं तपोगुणं, यो अनरियचरितानि माचरि ।
 देवताहि निरयं निमिस्सति, छेदगामिमणियंवा वाणिजो ॥
 “सो इध गरहितो परत्थ च, दुम्पती उपहतो सकम्मुना ।
 गच्छती अनियतो गळागळं, दुडुगद्रभरथोव उप्पथे ॥
 “सो उपेति निरयं पतापनं, सत्तिसिम्बलिवनञ्च आयसं ।
 आवसित्वा तिरच्छानयोनियं, पेत्राजविसयं न मुञ्चति ॥
 “दिव्यखिङ्करतियो च नन्दने, चक्कवत्तिचरितञ्च मानुसे ।
 नासयन्ति पमदा पमादिनं, दुग्गतिञ्च पटिपादयन्ति नं ॥
 “दिव्यखिङ्करतियो न दुल्लभा, चक्कवत्तिचरितञ्च मानुसे ।
 सोण्णब्यम्हनिलया च अच्छरा, ये चरन्ति पमदाहनत्थिका ॥
 “कामधातुसमत्तिक्कमा गति, रूपधातुया भावो न दुल्लभो ।
 वीतरागविसयूपपत्ति या, ये चरन्ति पमदाहनत्थिका ॥
 “सब्बदुक्खसमत्तिक्कमं सिवं, अच्चन्तमचलितं असङ्गतं ।
 निब्बुतेहि सुचिही न दुल्लभं, ये चरन्ति पमदाहनत्थिकाति” ॥

“पण्डितं बरु छर्चो फुसय् तलवार ल्हवना पालेत च्वं च्वंम्ह मनूनाप खँ ल्हाये ज्यू, बरु तँ पिकया च्वंम्ह पिशाचलिसे खँ ल्हाये ज्यू, बरु भयानक नक्सां ग्यानपूम्ह सर्पयाथाय् लिक्क वने ज्यू परन्तु याकचा एकान्तय् च्वना च्वंम्ह मिसालिसें गुबलें खँ ल्हाये मज्यू ।”

“प्याखँ हुलेगु, म्यें हालेगु, खँ ल्हायेगु, मुसु मुसु न्हिलेगुरूपी हतियारं मनूया चित्तयात सास्ति यायेत समर्थपिं मिसापिसं स्मृति मदुम्ह मनूयात उकथं हे सास्ति याइ, गथे द्वीपय् च्वपिं राक्षसनीतय्गु बथानं बंजातयत् सास्ति याःथें ।”

“इमिके विनय नियम दइ मखु, संयम नं दइ मखु । इपिं असंयमी मिसात मद्यमांस भक्षण यायेगुलि लगे जुया च्वनी । गथे सागरय् (दकले तःधिकपिं ह्वेल) तिभिंमंगल न्याँ मेपिं न्याँतयत्, गौजु स्वंजुतयत् नुना घुत्का छ्वइगु खः, अथे हे थुमिसं मनूतय्गु धनयात नुना छ्वया बिइ ।”

“पञ्चकाम भोगय् मज्जा यायेत माला जुइपिं उग्रगु चित्त दुपिं (उद्धत), नियमित मजूपिं, असंयमिपिं मिसापिं प्रमादीपिं मिजँतयथाय् अथे हे वनी गथे नदीत समुद्रय् न्ह्याना वंथें ।”

“प्रेम, रति अथवा धनया हेतुं मिसापिसं मिजँयात फसे याइ, इमिसं अग्नि समान मिजँयात नं राग द्वेषया बशय् तथा छ्वय्का छ्वइ ।”

“मिजँयाके धन यक्व दु धका सिइका इपिं थःगु धन ज्वना इमिथाय् वनी अले अबले इमिसं उगु अनुरक्तगु चित्तयात थुगु कथं क्वातुक्क हिनी गथे जंगलय् मालुवा लहरां शालवृक्षयात क्वातुक्क हिनीथें ।”

“उगु चित्र विचित्रगु शरीर दुपिं, समाये याना तःपिं, मायाविनीपिं, संयम मदुपिं मिसात थीथी कथंया छन्दं (इच्छा) लिक्क वइ । इपिं तःसकं न्हिली अले मुसु मुसु कया न्हिली ।”

“लूँ, माणिक, मोतिं समाये याना तःपिं मिसापिं भातपिनिगु कुलय् दुहाँ वया भातपितं हना वना तःसां नं मिसापिसं भातलिसे उकथं अतिचार याइ, गथे दानवपाखें नुगलय् दुने सुचुका तःम्ह मिसां याःथें ।”

“तेजस्वीम्ह, बुद्धिमानम्ह, सत्कृत व बहुजनं हंका माने याना तःम्ह मनु मिसायागु बशय् वन धाःसा मन्द प्रभा जुया बुलुया वनी गथे राहुं (ग्रहणं) ज्वना तःम्ह चन्द्रमाथें ।”

“क्रोधी, दुष्ट चित्त दुम्ह शत्रुं थःगु बशय् वःम्ह शत्रुयात गुलि हानि याइगु खः वयासिबे नं आपालं गुणा उम्ह मनूयागु हानि जुइ गुम्ह तृष्णाया कारणं मिसापिनिगु बशय् वंम्ह खः ।”

“सँप्वाय् ज्वना सँ पुसां, लुसिं म्हाय् कचिलं पूसां, स्याःसां, तुती, ल्हातय् चाबुकं अथवा कथिं दाःसां नं मिसात हीनपिं मनूतयथाय् अथे हे वनी, गथे भुजितं धवग्गीथाय् जूवथें ।”

“थुपिं मिसात (धातयें धायेगु खःसा) कुलय्, गली, राजधानी, अथवा निगमय् मारया पाखे ब्यंका चकंका तःगु जालथें च्वपिं खः । सुखयागु इच्छा दुपिं (सुखार्थी) बुद्धिमानपिं इमिपाखें अलग जुइमाः ।”

“गुम्हसिनं तप त्याग याना अनार्य आचरण याइ, वयात देवतापिनिपाखें नरकय् छ्वया बिइ, गथे थिके थिकेगु (महार्घ) वस्तु बिया उकिया हिलाबुलाय् तःज्यागु, चिरा दुगु मणियात काःम्ह बंजाथें ।”

“उम्ह मूर्ख मनु थःगु कर्मयागु कारणं थन व अन निगुलिं लोकय् निन्दित जुइके माली अले देवलोक व मनुष्यलोकं च्युत जुया अनिश्चित काल तकया नितिं नरकय् लाःवनी गथे मभिम्ह गधा नं साला यंकूगु गाडी थथ्या क्वथ्यागु माथं मवंगु लँय् लाःथें ।”

“इपिं कामगुण्य् आसक्त जूपिं व्यक्तिपिं पतापन नरक्य् लावनी भालार्थे जाःगु नं दय्का तःगु कंयागु सिम्बलि वन्य् । इपिं पशुयोनिं, प्रेतयोतिं व असुरयोनिं मुक्त जुइ मखु ।”

“मिसातय्सं प्रमादीम्ह मिजैयात नन्दन वनयागु दिव्य-क्रीडायुक्त रति व मनुष्यलोकया चक्रवर्ती सुख सम्पत्तियात नाश याना बिइ । अले थुजाम्ह मिजैम्हसित अगती प्यंगूमध्ये छगुलि थ्यंका बिइ ।”

“गुपिं मिजैत मिसापिनिप्रति अनासक्त जुया ब्रह्मचर्य पालन याना च्वनी, इमित दिव्य-क्रीडा नं दुर्लभ जुइ मखु अले मनुष्यलोक्य् चक्रवर्ती राज्य नं दुर्लभ जुइ मखु अले स्वर्णमय विमान्य् च्वनिपिं अप्सरात नं दुर्लभ जुइ मखु ।”

“गुपिं मिसापिनिप्रति अनासक्त जुया ब्रह्मचर्य पालन याना च्वनी, इमित कामधातुयात अतिक्रमण याना प्राप्त जुइगु गति व रूपधातुयागु भाव नं दुर्लभ जुइ मखु अले वीतरागीपिनि उत्पन्न जुइ थाय् शुद्धावासलोक नं दुर्लभ जुइ मखु, सुलभ हे जुइ ।”

“गुपिं मिसापिनिप्रति अनासक्त जुया ब्रह्मचर्य पालन याना च्वनी, उपिं पवित्रपिं वैरागीपित सकतां दुःखया अन्त जुया च्वंगु, शान्त जुया च्वंगु, अविनाश जुया च्वंगु, क्लेश हलचल मदया च्वंगु, स्थिर असंस्कृत (कर्म, चित्त, ऋतु व आहार धयागु प्यंगू कारणं धर्म अलग जुया च्वंगु) निर्वाण नं दुर्लभ जुइ मखु, सुलभ हे जुइ ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं अमृत महानिर्वाणतक धर्मोपदेश न्ह्यथना क्वचाय्का बिज्यात । हिमालय्य् किन्नर, महासर्प आदिपिसं व आकाशस्थित देवतापिसं “अहो ! बुद्ध-लीलाया वचन” धाधां साधुकार बिल । गृद्धराज आनन्द, देव ब्राह्मण नारद, पूर्णमुख पुष्य कोकिल थथःगु परिषद् व्वना थथःगु थासय् तुं लिहाँ वन । बोधिसत्त्व नं थःगु थासय् लिहाँ वन । मेपिं मनूत इलय् ब्यलय् बोधिसत्त्वयाथाय् वना उपदेश ग्रहण याना, उगु कथं वना, स्वर्गपरायण जुल ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ह्यथना जातकयागु स्वापू क्यना बिज्याना अन्तिम गाथा आज्ञा जुया बिज्यात -

“कुणालोहं तदा आसिं, उदायी फुस्सकोकिलो ।
आनन्दो गिज्झराजासि, सारिपुत्तो च नारदो ।
परिसा बुद्धपरिसा, एवं धारेथ जातक'न्ति” ॥

“उगु इलय् जि कुणाल खः, उदायी पुष्य कोकिल खः, आनन्द गृद्धराज खः अले सारिपुत्र नारद खः - थुकथं जातकयात धारण या ।”

इपिं भिक्षुपिं वःगु इलय् शास्तायागु ऋद्धिबलं (प्रतापं) वःगु खः । लिहाँ वंगु इलय् थथःपिनिगु ऋद्धिबलं हे वीपिं खः । शास्तां महावन्य् इमित कर्मस्थान (योगविधि) कना बिज्यात । इमिसं व हे दिन्य् अर्हत्त्व प्राप्त यात । देवतापिनिगु महासमागम (भेला) जुल । अले भगवानं महासमय-सुत्त^{२१} देशना याना बिज्यात ।

- * -

२१. स्वया दिसं, महासमय-सुत्त, दी.नि. ।

५३७. महासुतसोम जातक

“कस्मा तुवं...” थुगु गाथा शास्तां जेतवनय् च्वना विज्यागु इलय् अंगुलिमाल स्थविरयागु बारे कया आज्ञा जुया विज्यागु जुल -

वर्तमान कथा

वयागु जन्म व प्रव्रज्या अंगुलिमाल-सूत्रय् (अर्थकथास) वर्णन याना तःकथं सिइका कायेमाः । वं थःगु सत्यक्रियाया बलं सिइम्ह मचा प्वाथय् दुम्ह मिसायात लाय्का बिल । अनं लिपां निसें वयात भिक्षा अत्यन्त सुलभ जुल । व एकान्तवासय् च्वं वनेगु यात अले लिपा जूबले अर्हत्त्व लाभ याना चेय्म्ह महास्थविरपिंमध्ये छम्ह प्रसिद्धम्ह स्थविर जुल । उगु इलय् धर्मसभाय् खँ जुल - “आयुष्मान्पिं ! अहो ! भगवानं अजाम्ह रौद्रम्ह, हिभ्यागु ल्हाः दुम्ह, तःधंम्ह खुँ अंगुलिमालयात बिना दण्डं, बिना शस्त्रं दमन याना वयात निर्विष दय्का, तःसकं दुष्करगु ज्या याना विज्यात । अहो ! बुद्धपिनिगु दुष्करकारिता !” शास्तां गन्धकुटी फेतुना विज्याना च्वंबले हे दिव्यश्रोतं खँल्हाबल्हा न्यना बिचाः याना विज्यात - “थौं जि वनेगु आपालं उपकारी जुइ । महान् धर्मदेशना जुइ ।” थुलि मती तया वसपोल अनुपम बुद्धलीलां धर्मसभाय् थ्यंकः विज्यात अले लाया तःगु आसनय् फेतुना आज्ञा जुया विज्यात - “भिक्षुपिं ! थुगु इलय् फेतुना छु खँ ल्हाना च्वनागु ?” “थुजा-थुजागु खँ” धका विन्ति यायेवं “भिक्षुपिं ! यदि जिं परमाभिसम्बोधि अवस्था प्राप्त जूबले थ्वयात दमन यात धयागु खँय् छुँ आश्चर्य चाये माःगु मदु । जिं पूर्वचर्यायागु इलय् प्रदेशज्ञान प्राप्त याना च्वनागु इलय् नं थ्वयात दमन यानागु दु” आज्ञा जूसे शास्तां पूर्वजन्मया खँ आज्ञा जुया विज्यात -

अतीत कथा

न्हापाया इलय् कुरु राष्ट्रय् इन्द्रप्रस्थय् कौरव्य धयाम्ह जुजुं धर्मानुसार राज्य याना च्वन । बोधिसत्त्व वया महारानीयागु कोखय् उत्पन्न जुल । श्रुतधन दुम्ह जूगुलिं व सुतसोम धयागु नामं नां जाल । तःधिक जुइवं जुजुं वयात प्रसिद्धम्ह आचार्ययाथाय् शिल्प सय्के सिइकेया नितिं छ्वया बिल । वं आचार्य-भाग (फिस) ज्वना लैय् वन ।

वाराणसीस काशी जुजुया काय् ब्रह्मदत्तकुमार नं उकथं हे बौम्हं आखः व्वंकेत छ्वया हल । व नं पिहाँ वया व हे लैपुं वन । सुतसोम लैय् वना नगर ध्वाखाया फल्चाय् फलय् विश्राम कायेया नितिं फेतुत । ब्रह्मदत्तकुमार नं वना वया लिक्क व हे फलय् फेतुवन । सुतसोमं वयात लसकुस याना न्यन - “पासा ! लैय् त्यानु चाःम्हथे च्वं, गनं वयाम्ह खः ?”

“वाराणसी ।”

“सुया काय् खः ?”

“ब्रह्मदत्तयाम्ह ।”

“नां छु ?”

“ब्रह्मदत्तकुमार ।”

“छु यायेत वयाम्ह ?”

वं “शिल्प सय्के धका वयाम्ह” धका लिसः बिल । अले हानं उम्ह मेगु लैपुं वया त्यानु चाय्का च्वंम्हसियाके अथे हे याना न्यन । वं नं थःगु खँ कन । इमिसं कोछित “भ्रीपिं क्षत्रियपिं खः । छम्ह हे आचार्ययाथाय् शिल्प सय्कः वने नु ।” इपिं नगरय् दुहाँ वना आचार्य कुलय् वना आचार्ययात अभिवादन याना थःगु जातिया खँ कना थःपिं शिल्प सय्केया नितिं वयागु खँ कन । वं “ज्यू” धया स्वीकार यात । इमिसं आचार्य-भाग बिया शिल्प सय्केगु यात । इपिं जक मखु, जम्बुद्वीपयापिं मेमेपिं नं सच्छिम्ह राजपुत्रपिं वयाथाय् शिल्प सय्का च्वन । सुतसोम उपिंमध्ये जेष्ठम्ह शिष्य जुल । शिल्प प्रदर्शन याना क्यंबले ताःकाल मदुवं हे पारंगतम्ह जुल । व गनं मेथाय् मवं । ‘जिमि पासा दु’ धका बिचाः याना वं ब्रह्मदत्तकुमारया हे शिष्य-आचार्य जुया वयात शिल्प स्यन । मेपिनि नं छसिंक्थं विद्या अध्ययन यायेगु ज्या क्वचाल । इमिसं (आचार्ययात थःगु प्रदेशय् वनेत) निमन्त्रणा बिल । अले प्रणाम याना, सुतसोमलिसे नं बिदा कया वन । सुतसोमं लैय् दना हे इमित बिदा ब्यूगु इलय् धाल - “छिमिसं थथःपिनि बौपित शिल्प क्यं, राज्यय् प्रतिष्ठित जू हँ । प्रतिष्ठित जुइवं जिं धयाथे या ।”

“आचार्य ! छु यायेगु ?”

“पक्षया दिंखुन्हु उपोसथ-व्रत च्वना हिंसा मयायेगु ।”

बोधिसत्त्व अंग-विद्या सःम्ह स्यूम्ह जुया च्वन । वं ‘भविष्यत् वाराणसी कुमारया कारणं महान् विपत्ति वइतिनि’ धका सिइका वयात थुकथं उपदेश बिया बिदा बिया छवत । इपिं सकलें थथःगु जनपदय् लिहाँ वना, बौपित शिल्प क्यना, राज्यय् प्रतिष्ठित जुइवं बोधिसत्त्वयागु उपदेशअनुसारं जुयागु खँ कनेत उपहारसहित पत्र छवया हल । बोधिसत्त्वं थुगु खबर सिइका इमित “अप्रमादपूर्वक च्वना च्वं” धया पत्र च्वया छवत ।

इपिंमध्ये वाराणसी जुजु ला मदय्कं भोजन मयाइम्ह खः । वयागु नितिं उपोसथया दिंयात धका ला ल्यंका तइगु जुया च्वन । छन्हुया दिनय् थुकथं तया तःगु ला भान्छेया बेहोशी लाय्कु धवाखाय् च्वपिं भिपिं खिचातय्सं नया बिल । भान्छे थःम्हं तया तःगु ला मदुसेलि कार्षापणया म्हिचाप्चः ज्वना ला माःवन । अथेसा नं वयात ला गनं कायेगु मंत । वं बिचाः यात - “यदि ला मदय्क भोजन याके यंके धाःसा जिगु ज्यान बचे जुइ मखु, आः छु यायेगु ?” वं बिचाः यात - “छगू उपाय दु ।” व सन्ध्या इलय् कचाःगु मसानय् वन । अन उगु हे इलय् सिइम्ह मनूया खम्पाया ला कया हया उकियात बांलाक बुका जुजुयात नके यंकल । जुजुं उकियात थःगु म्ये च्वकाय् तयेसाथं वयागु म्येया न्हेय्दः स्वादया नसात उत्तेजित जुया वयागु म्ह छम्हं चेतन्य जुया वल । छाय् जूगु ? न्हापा नं सेवन याना वये धुंगु जुया । वं थ्वया ठीक न्हयवः न्हापायागु जन्मय् यक्ष जुया यक्व मनूतय्गु ला नया वःगु खः । उकिं व वयात साप यल । वं बिचाः यात - “यदि जिं थुकियात सुम्क न्वंमवासे नया बिल धाःसा थ्वं जित थ्व छुकिया ला धयागु खँ कनी मखु ।” थुलि बिचाः याना वं ई भ्याकं बैय् कुतुका बिल । “देव ! निर्दोषगु खः, भपाः विज्याहुँ” भान्छे धाल ।

“जिं थुकिया निर्दोष जूगु खँ स्यू, थ्व सुयागु ला खः ?” न्यन्यं वं मेपिं मनूतय् चिइका छवत ।

“देव ! म्हिग म्हीगथे जागु हे ला खः ।”

“म्हिग म्हीग गथे जुया थौथे रस मदुगु ?”

“देव ! थौ बांलाक दय्कागुलिं ।”

“छाय्ले म्हिग म्हीग थुकथं मदय्कागु ?”

व सुम्क च्वंगु खना जुजुं धाल - “यथार्थ खँ धा, मखु धयागु जूसा छंगु ज्यान बचे जुइ मखु ।”
व “अभय” फ्वना यथार्थगु खँ कना बिल । अनलि जुजुं धाल - “हल्ला याये मते, थौनिसें स्वाभाविक लां दय्कूगु ला छं थःमं नया, जिगु नितिं मनूया ला हे दय्का ब्यु ।”

“देव ! छु थ्व दुष्करगु ज्या मजूला ?”

“ग्याये मते । दुष्कर मजू ।”

“न्हिया न्हिथं गनं कया हयेगु ?”

“छु कारागारय् यक्व मनूत मदुला ?”

उखुन्हया दिनं निसें वं उकथं हे याना हयेगु यात । लिपा जूबले कारागारय् मनूत फुइवं वं न्यन -
“आः छु यायेगु ?”

“लैय् द्रःच्छि दांया म्हिचा वांछ्वया ति, गुम्हसिनं उकियात लुइका काल, वयात खुं धका ज्वना स्या ।”

वं अथे हे यात । लिपा जूबले द्रःच्छि दांया म्हिचा काइपिं नं सुं मंत । अले वं जुजुयाके न्यंवन -
“आः छु यायेगु ?”

“सन्ध्या समयया ईया सूचं बिइत नाय्खिं बाजा थाइगु इलय् नगरय् भाग दौड जुइ । छं छेछेंया दथुइ अथवा प्यका लैया कालय् दना च्वंमं मनूयात स्याना वयागु ला कया हति ।”

अनं लिपा वं लापाँय् कया यंकल । न्ह्याथासं सिइपिनिगु लाश जक खने दत । मनूत ख्वया हाला छाती ल्हातं दाया दाया ततःसकलं हाला जुल - “जिमि मां खने मदु, बौ खने मदु, केहँ खने मदु ।” भयभीत जूपिं नागरिकतय्सं माःजुल “थुपिं मनूतय्त सिंहं जकं नल ला ? धुँ जकं नल ला ? अथवा सुं यक्षं नल ?” अले घाःखू खना इमिसं अनुमान याना सिइका काल ‘थ्व सुं मनुखं नःगु’ धका । जनता जुजुया लाय्कु चुक्य् वना हल्ला याःवन । जुजुं धाल - “तात ! छु खँ जुल ?”

“देव ! थुगु नगरय् मनूतय्गु ला नइम्ह खँ दु, वयात ज्वने माल ।”

“जिं गथे याना सिइकेगु ? छु जि नगरयात स्वयेत चाःहिला जुयाम्ह खः ला ?”

नागरिकपिसं बिचाः यात - “जुजुं नगरयागु वास्ता मयाः, कालहत्थी सेनापतियात धाःवने माल ।” इपिं वना वयात सकतां खँ कन अले खुंतय्त ज्वनेत इनाप यात ।

“छ्वा पिपा ब्यु, माला खुंयात क्यना बिये” धया जनतायात लिछ्वया बिल । अले मनूतय्त आज्ञा बिल - “तात ! नगरय् मनूतय्गु ला नइम्ह खँ दु । छिमिसं उखें थुखें सुपिना वयात ज्वं ।” इमिसं “ज्यु” धाल अले अबलेनिसें नगरय् खोजतलाश यायेगु यात । भान्छें नं छखा छेंया कापी सुपिना छ्म मिसायात स्यात अले वयागु नलुगु ला ध्यना छगू पिचाय् स्वःथना च्वन । अबले लाक्क हे मनूतय्सं वयात खंका

ज्वन, दाल अले वयागु ल्हाः ल्यूने तथा चिना जनतां ततःसकं हाला “मनूया ला नइम्ह खुंयात ज्वनेधुन” धका लैय् हाला जुल । जनतां वयात ज्वना यंका वयात दाये फक्व दाया, लायागु पिचा वयागु ककुइ घाना वयात यंका सेनापतिया न्ह्योने तये यंकल । सेनापतिं बिचाः यात - “छु थ्व थः थःम्हं हे थुगु ला नइगु खः अथवा मेपिंत लाय् ल्वाकः छ्चाना ला मिइगु, अथवा सुं मेपिसं धया स्याःगु ?” वं थ्व खँ सिइकेत न्हापांगु गाथा धाल -

“कस्मा तुवं रसक एदिसानि, करोसि कम्मनि सुदारुणानि ।
हनासि इत्थी पुरिसे च मूळ्हो, मंसस्स हेतु अदु धनस्स कारणा’ति” ॥

“हे भान्छे ! छं थपायसकं क्रूरगु ज्या छाय् यानागु ? हे मूढम्ह मनू ! छं गुगु मिसा वा मिजँयात हत्या याना च्वन, उकिया ला नयेत लाकि ध्यवा कया मिइत ?”

“न अत्तहेतू न धनस्स कारणा, न पुत्तदारस्स सहायजातिं ।
भत्ता च मे भगवा भूमिपालो, सो खादति मंसं भदन्तेदिस’न्ति” ॥

“जिगु नितिं नं मखु, धनया नितिं नं मखु, काय्कलापिनि नितिं नं मखु, न त जिमि थःथितिपिनि नितिं हे खः । भगवान् भूमिपाल जिमि मालिक दु । भदन्तपिं ! वं अजागु ला नः ।”

सेनापतिं -

“सचे तुवं भनुरत्थे पयुत्तो, करोसि कम्मनि सुदारुणानि ।
पातोव अन्तेपुरं पापुणित्वा, लपेय्यासि मे राजिनो सम्मुखे त’न्ति” ॥

“यदि छं स्वामीया नितिं थजागु दारुण कर्म याना च्वनागु खःसा छु कन्हे सुथे रनिवासय् जुजुया न्ह्योने थुगु खँ कने फुला ?”

भान्छे -

“तथा करिस्सामि अहं भदन्ते, यथा तुवं भाससि काळ्हत्थि ।
पातोव अन्तेपुरं पापुणित्वा, वक्खामि ते राजिनो सम्मुखे त’न्ति” ॥

“भदन्तपिं ! जिं अथे हे याना बिये, गथे, हे कालहत्थी ! छपिसं जित धया बिज्यागु खः । जिं सुथ न्हापानं रनिवासय् वना जुजुया न्ह्योने छपिंत थ्व खँ कना बिये ।”

सेनापतिं वयात कडा पहराय् तथा थ्यन, चा पवचालेवं सुथ न्हापानं मन्त्रीतलिसे मन्त्रणा यात । उपिं सकसियां छगू मत जुइवं सकतां थासय् पाः तथा नागरिकतय्त थःगु ल्हातय् तथा भान्छेया ककुइ लाया पिचा घाका, व जुजुया राजदरबारपाखे वन । सारा नगरय् हल्ला मचे जुल । म्हिग सुथे भोजन याःगु खः, बहनि वयात भोजन नये मखंगु खः । “आः वइला अले वइला” धका भान्छेयात प्यूप्यू चच्छि हे चा पव चाय्कल । “थौं नं भान्छे मवल, नागरिकपिनि तःसःगु हाःसः न्यना, थ्व छुकिया सः खः ?” धका बिचाः याना वं झ्याः चाय्का स्वबले वं वयात थुकथं ज्वना हया तःगु खन । वं सिइकल, खँ दक्वसिनं सिल धका । वं धैर्य धारण याना पलंगय् फेतूवन । कालहत्थीं नं वयाथाय् वना धाल । वं नं वयात लिसः बिल ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“ततो रत्या विवसाने, सूरियुग्गमनं पति ।
काळो रसकमादाय, राजानं उपसङ्गमि ।
उपसङ्गम राजानं, इदं वचनमब्रवि ॥

“सच्चं किर महाराज, रसको पेसितो तथा ।
हनति इत्थिपुरिसे, तुवं मंसानि खादसि ॥

“एवमेव तथा काळ, रसको पेसितो मया ।
मम अत्थं करोन्तस्स, किमेतं परिभाससी'ति” ॥

“अनंलि चा फ्वचायेवं, निभा लुइवं कालं (हत्थीं) भुतुसुवायात व्वना जुजुयाथाय् थ्यंकः वल । अले जुजुयात थथे धाल -

“महाराज ! छु धात्थें छपिसं भान्छेयात छ्वया मिसा मिजंतय्त स्याका इमिगु ला नयागु ला ?”

“हे कालहत्थी ! खः, जिं हे भान्छेयात छ्वयागु खः । जिगु ज्या यायेवं वयात थजागु छाया दोष बिया च्वनागु ?”

ध्व खं न्यना सेनापतिं बिचाः यात - “ध्व थःगु हे म्हुतुं स्वीकार यात । अहो ! ध्वयागु दुस्साहस ! थुलिमच्छि समयतक ध्वं मनूया ला नया च्वन । जिं ध्वयात रोके याना बिये माल ।” वं धाल - “महाराज ! अथे याना बिज्याये मते । मनूया ला भपा बिज्याये मते ।”

“कालहत्थी ! छु धया च्वनागु ? जिं मनूया ला मनसे च्वने मफु ।”

“महाराज ! यदि अलग जुइ मफुसा थःत व राष्ट्रयात नाश याये मते ।”

“थुकथं नष्ट जुया वंसां नं जि अलग जुये फइ मखु ।” अनंलि सेनापतिं वयात सम्भे बुभे यायेत धाल -

पूर्वकालय् महासमुद्रय् खुम्ह तःधिकपिं न्यात दु । उपिंमध्ये आनन्द, तिमन्द व अज्भोहार धयापिं न्यासः न्यासः योजन तःधिकपिं खः । तीतिमिति, मिंगल व तिमिल पिङ्गल द्वःच्छि योजन योजन तःधिकपिं खः । इपिं सकसिनं ल्वहंतय् च्वंगु काई घाय् नइपिं खः । उपिंमध्ये आनन्द समुद्रया छखेपाखे च्वं च्वन, आपालं न्यात वयागु दर्शन यायेत वया च्वन । छन्हुया दिनय् इपिं सकसियां विचार जुल “सारा द्विपद व चतुष्पदपिनि जुजु दय्का तःगु खने दु । भी जुलसा जुजु मदु । भी नं जुजु दय्के माल ।” सकसिनं छगू मतं आनन्दयात जुजु दय्का बिल । अनं निसें न्यात सनिल व सुथे न्हिं निगू ई आनन्दयागु सेवा याः वनेगु यात । छन्हुया दिनय् छगू पर्वतयागु काई घाय् नया च्वंबले होश मदय्क काई घाय् भाःपिया आनन्द जुजु न्यां छम्हसित नल । वयात उगु ला यःताल । वं पिहाँ वया स्ववल, “ध्व तःसकं साःगु छु खः ?” धका । थथे बिचाः यात - “थुलिमच्छि ईतक मस्युगु कारणं मनया ।” वं बिचाः यात - सनिल व सुथय् न्यात सेवाय् वया लिहाँ वनिबले छम्ह निम्ह न्यां नये माल । खने दय्क नयेवं सुं छम्ह नं जिथाय् वइ मखु । सकलें बिस्यू वनी ।” उकिं व सुनानं मखंक सुपिना गुगुपिं लिपा लाःपिं खः इमित इमित स्याना नयेगु याना च्वन । न्यात पाः जुया कम जुइवं इमिसं बिचाः यात - “जातिया नितिं भय गनं पिहाँ वल ?” अले छम्ह पण्डितम्ह न्याया मनय् थथे जुल - “जित आनन्द जुजुयागु ज्या यः मताल । परीक्षा याना स्वये माल ।” गुगु इलय् न्यात आनन्दयागु सेवाय् वंगु खः, उगु इलय् व न्यायागु न्हायपं ल्यूने सुपिना च्वं वना च्वन । आनन्दं न्यातय्त बिदा बिया छ्वःबले दकले लिपा लाःपित नल । उम्ह न्यां वयात खंका मेपित धाःवन । इपिं सकलें ग्याना गिना बिस्यू वन । अनं लिपां निसें न्यायागु रस सवा काये धुंकूम्ह जूगुया कारणं आनन्द जुजु मेगु छुं मनल । दचालाना सास्ति जूगुलिं वं बिचाः यात - “इपिं सकलें गन वन ?” उपिं न्यातय्त मालेया नितिं वना च्वंबले वं छगू पर्वतयात खना बिचाः यात - “शायद जिगु भयया कारणं इपिं थुगु पर्वतयागु आश्रय कया च्वं च्वंगुर्थे च्वं । जिं पर्वतयागु खोज याना लुइके माल ।” वं छर्चो व न्हिप्यं निखेरं

मिले याना पर्वतयात घेरा लगे याना च्वं च्वन । वं बिचाः यात - “यदि थन च्वना च्वंसा ग्याना बिस्युं वनी ।” पर्वतयात छ्चाखेरं घेरे यायेधुंका थःगु न्हिपर्यायात खना बिचाः यात - “थुम्ह न्यां जित ठगे याना पर्वतयात क्वय् च्वं च्वन ।” वं तं पिकया थःगु हे न्येय्गू योजन तःहाकगु न्हिपर्यायात ज्वन अले उकियात सुं मेम्ह न्यां भाःपिया मारर मुरर याना न्ह्यया नल । वयात तःसक तीव्र वेदना जुल । हियागु गन्ध न ताया आकर्षक जूपिं न्यां तयसं वयात वां वां न्याना नःवल अले नन छ्चो थ्यंकः वया नःवल । तःधिकम्ह जूगुलिं गन नं दिना (सुला) च्वने मफुत । अन हे वयागु प्राणान्त जुल । पर्वतया आकारयागु क्वेतय्गु द्वं चिन । आकाशय् जुया च्वनिपिं तपस्वीनी परिव्राजिकापिसं मनूतय्त् धाल । जम्बुद्वीप भरयापिं मनूतय्त्सं सिइका काल । थुगु खँ कना प्रकट याना क्यनेधुंका कालहत्थी धाल -

“आनन्दो सब्बमच्छानं, खादित्वा रसगिद्धिमा ।
परिक्खीणाय परिसाय, अत्तानं खादिया मतो ॥

“एवं पमत्तो रसगारवे रत्तो, बालो यदी आयति नावबुज्जति ।
विधम्म पुत्ते चजि जातके च, परिवत्तिय अत्तानञ्जेव खादति ॥

“इदं ते सुत्वान विगेतु छन्दो, मा भव्खयी राज मनुस्समंसं ।
मा त्वं इमं केवलं वारिजोव, द्विपदाधिप सुज्जमकासि रट्टन्ति” ॥

“रस तृष्णाया बशय् वंम्ह आनन्द न्यां सकल न्यांतय्त् नयेधुंका थःत थःम्हं नयेगु यात अले थुकथं व सिना वन ।”

“थुकथं रस तृष्णाया बशय् वंम्ह मूर्खम्ह मनू यदि भावी भययात मखन धाःसा वं थः काय्पितं, म्हचाय्पितं व थःधित्पितं नाश याना छ्वयेधुंका थःत हे नया छ्वइ ।”

“हे राजन् ! थ्व खँ न्यना (मनूया ला नयेगु) इच्छा त्वःता छ्व । मनूया ला नये मते । हे राजन् ! छ्पिसं उम्ह आनन्द न्याथे सारा राष्ट्रयात शून्य याये मते ।”

थ्व खँ न्यना जुजुं - “भो कालहत्थी ! छं जक उपमा बिया खँ ल्हाये सःगु मखु, जिं नं सः” धया मनूया लायागु लोभया कारणं पुलांगु खँ न्ह्यथना क्यक्यं धाल -

“सुजातो नाम नामेन, ओरसो तस्स अत्रजो ।
जम्बुपेसिमलद्धान, मतो सो तस्स सङ्घये ॥

“एवमेव अहं काळ, भुत्वा भव्खं रसुत्तमं ।
अलद्धा मानुसं मंसं, मञ्जे हिस्साभि जीवितन्ति” ॥

“सुजाता धयाम्हसिया काय् उत्तराधिकारीम्ह छम्ह दु । वया जम्बुपेशी धयागु स्याउ नये मखना उकिया आशा तया हे सिना वन ।”

“अथे हे, हे कालहत्थी ! जिं नं उत्तमगु रस नयेधुन । जिं स्वयेबले, यदि जित मनूया ला मंत. धाःसा जिं प्राण त्वःता वने त्यना ।”

अनंलि कालहत्थी “थुम्ह जुजु अत्यन्त रस लोलुपम्ह खः, वयात मेगु उदाहरण क्यने” धका बिचाः याना धाल - “महाराज ! आसे ।”

“जि पिया च्वने मखु ।”

“यदि पिया च्वने मफुसा थःथितिपिं व राजश्रीं विहीन जुइ माली ।”

न्हापा न्हापा नं थन हे वाराणसीस पञ्चशीलयागु रक्षा याना च्वंपिं क्षत्रिय कुल दुगु खः । वयागु कुलय् छम्ह काय् दुगु खः । व मांबौपिनि यःम्ह, मनयात यःम्ह, पण्डित व स्वंगू वेदय् पारंगतम्ह खः । व समवयस्क ल्याय्म्हपिनिगु बथान दय्का चाःहिला जुया च्वन । मेमेपिं बथानय् च्वंपिं न्याँ ला नया अय्लाः त्वना जुइपिं खः । उम्ह माणवकं ला आदि मनः न अय्लाः थ्वं हे त्वनेगु याः । इमिसं बिचाः यात - “थ्वं अय्लाः मत्वंगुलिं भीत ध्यबा मब्यू । थ्वयात भंगः लाना अय्लाः त्वंके माल ।” इपिं मिले जुया वयात धाःवल - पासा ! उत्सव माने याये माल ।”

“छिपिं अय्लाः त्वने माःपिं, जि जुलसा मत्वनाम्ह । छिपिं जक हूँ ।”

“पासा ! छंत त्वंकेया नितिं दुरु कया यंके ।”

वं “ज्यू” धया स्वीकार यात । धूर्ततय्सं उद्यानय् वना पलेस्वाँ दहलय् कडागु अय्लाः प्वःचिना तया तल । अले सुरापानया इलय् माणवकया नितिं दुरु हया बिल । धूर्त छम्हसिनं धाल - “पुष्कर मधु हया व्यु ।” हया न्ह्योने हयेवं वं पद्मानीपत्रया निगुलिं क्वय् ट्वः खना उकियात म्हुतुइ तया चुई चुई साल । अथे हे मेपिसं काय्के छ्वया त्वन । उम्ह ल्याय्म्हं नं न्यन - “थ्व छु खः ?” अले वं “पुष्कर मधु (कस्ति)” भाःपिया सुरापान यात । वयात मिइ छुया तःगु ला नं नके हल । व नं नल । थुकथं वं बरोबर त्वना अय्लाःखं कायेधुंका इमिसं वयात कन “थ्व पुष्कर मधु मखु, अय्लाः खः ।” वं धाल - “थुलिमच्छि ईतक थुगु मधुर रस सि हे मसिइक च्वं च्वना । “अय्लाः हति ।” इमिसं हानं हया बिल । वयागु प्यास भन् दकले बढे जुल । वं “हानं हिं” धाःबले “फुत मंत” धाल । “अथेसा कायेके छ्व” धया थःम्हं ल्हातय् न्ह्याना तःगु अंगू त्वया बिल । थुकथं न्हिच्छिं इपिं नापं च्वना त्वंगुलिं अय्लाखं काल, मिखा ह्याउँसे च्वन, थर थर खाखां, ययःथे लाक्वपाक्व धाधां छेंय् थ्यंकः वना गोतुवन । वया बौम्हं वयात अय्लाः त्वना वल धयागु खँ सिइका, अय्लाःया नसा मदया फुना वनेधुंका धाल - “तात ! गोत्रीय कुलय् जन्म जूम्ह जुया नं छं अय्लाः त्वन, थ्व पाय्छि मजुल । हानं अथे याये मते ।”

“तात ! जिगु अपराध छु खः ?”

“छं अय्लाः त्वन ।”

“तात ! छु धयागु ? जिं थ्वया न्हयवः थजागु मधुर रसयागु पान गुबलें यानागु मदु ।”

ब्राह्मणं बार बार सम्भे यायेत स्वतं । वं नं धाल - “त्वःते फइ मखु ।” ब्राह्मणं “अथे जूसा वंश त्वःफिना वनी अले धनयागु नाश नं जुया वनी” धका बिचाः याना गाथा धाल -

“माणव अभिरूपोसि, कुले जातोसि सोत्थिये ।

न त्वं अरहसि तात, अभक्खं भक्खयेतवे’ति” ॥

“हे माणवक ! छंगु रूप सुन्दर वर्ण जू । छ क्षत्रिय कुलय् जन्म जूम्ह खः । हे तात ! छंगु नितिं अभक्ष नयेगु पाय्छि मजू ।”

थुलि धायेधुंका वं मेगु नं धाल - “तात ! आसे । यदि छं धयागु खँ मन्यन धाःसा या त जि छें नं पिहाँ वना बिये, मखुला धयागु जूसा छंत देशं पितिना छ्वय्का बिये ।” ल्याय्म्हं “अथे जूसा नं जि अय्लाः त्वःते मफु” धया निपु गाथात धाल -

“रसानं अञ्जतरं एतं, कस्मा मं त्वं निवारये ।
सोहं तत्थ गमिस्सामि, यत्थ लच्छामि एदिसं ॥

“सोवाहं निष्पत्तिस्सामि, नते वच्छामि सन्तिके ।
यस्स मे दस्सनेन त्वं, नाभिनन्दसि ब्राह्मणा’ति” ॥

“छं जित बंचित याये त्यंगु रस विशेष प्रकारयागु खः । जि अन हे वने गन अजागु रस दइगु खः । हे ब्राह्मण ! छंत जिगु खाः स्वये मयःसा जि पिहाँ वना बिये । छंथाय् च्वं च्वने मखु ।”

थुलि धायेधुंका वं मेगु नं धाल - “गुगु छंत यः मतागु खः, जिं सुरापान त्वःते फइ मखु ।” अनलि ब्राह्मणं “यदि छं जिमित त्वःतेगु खःसा जिमिसं नं छंत त्वःता च्वना” धया गाथा धाल -

“अद्दा अञ्जेपि दायादे, पुत्ते लच्छाम माणव ।
त्वच्च जम्म विनस्ससु, यत्थ पत्तं न तं सुणे’ति” ॥

“हे तरुण ! जिमिसं सुं मेहसित थ्याका मचा कया कायमचा दय्के । हे दुष्ट ! छ अन वना च्वं हूं, गन वनेवं जिमित छंगु नां तकं न्यने म्वालेमा ।”

वं वयात न्यायालयय् ब्वना यंकल अले वयात अपुत्र जूगु (काय् मखुगु) घोषणा याका वयात (देशं) पितिना छ्वया बिल । व लिपा जूबले आधार मदुह जुया, दरिद्रह जुया, भ्वाथःगु वसः पुना, ल्हातय् भ्यगःचा ज्वना प्वना ननं, छगू पःखाक्वय् भोसुना सिना वन । ध्व खं न्दयथना कालहत्थी जुजुयात क्यना धाल - “महाराज ! यदि छं जिमिगु खं मन्यन धाःसा छंत देश निकाला याना छ्वयेगु” धया गाथा धाल -

“एवमेव तुवं राज, द्विपदिन्द सुणोहि मे ।
पब्बाजेस्सन्ति तं रट्ठा, सोण्डं माणवकं यथा’ति” ॥

“हे मनुजेन्द्र ! हे राजन् ! जिगु खं न्यं । गुगु प्रकारं सुरापान याम्ह तरुणयात देशं पितिना छ्वःगु खः, अथे हे याना छंत नं राष्ट्रं पितिना छ्वया बिये ।”

थुकथं कालहत्थी उपमा बिया खं न्यकल नं जुजुं थःगु असमर्थता प्रकट यायेया नितिं मेगु नं उदाहरण बिल -

“सुजातो नाम नामेन, भावित्तान सावको ।
अच्छरं कामयन्तोव, न सो भुज्जि न सो पिवि ॥

“कुसग्गेनुदकमादाय, समुहे उदकं मिने ।
एवं मानुसका कामा, दिब्बकामान सन्तिके ॥

“एवमेव अहं काळ, भुत्वा भक्खं रसुत्तमं ।
अलद्दा मानुसं मंसं, मञ्जे हिस्सामि जीवित’न्ति” ॥

“योगीपिनि शिष्य सुजातं अप्सरापिनिगु इच्छा याःबले वं न नं मनल, त्व नं मत्वन ।”

“कृशयागु च्वकाय् च्वंगु लःफुतिं छुं गुगुं समुद्रया लः नापे याःयेथे याना हे, थुकथं दिव्य कामभोगयागु दौजय् मानुषी कामभोग खः ।”

“हे कालहत्थी ! थुकथं जिं उत्तम रसयागु अनुभव यानागु दु । यदि जित मनूया ला नयेगु मंत धाःसा जिं प्राण त्वःता वने ।”

ध्व खँ न्यना कालहत्थी “थुम्ह जुजु अत्यन्त रस लोलुपम्ह खः, ध्वयात सम्भे याये माल” धका बिचाः याना “थः सन्तानयागु ला नया आकाशचारीम्ह स्वर्णहंस नं नष्ट जुया वन” धयागु खँ कनेया नितिं निपु गाथात धाल -

“यथापि ते धतरद्वा, हंसा वेहायसङ्गमा ।
अभुत्तपरिभोगेन, सब्बे अब्भत्थतं गता ॥

“एवमेव तुवं राज, द्विपदिन्द सुणोहि मे ।
अभक्खं राज भक्खेसि, तस्मा पब्बाजयन्ति त'न्ति” ॥

“गुगु प्रकारं उम्ह आकाशगामी धृतराष्ट्र हंस थःपिनि सन्ततितयत नःगु कारणं साराका सारा विनाश जुया वन, अथे हे, हे मनुजेन्द्र ! हे राजन् ! छं जिगु खँ न्यं । छं अभक्ष नया च्वन । उकिं छंत देशं पितिना छूवया बिये ।”

जुजुं मेगु नं उपमा बिइ त्यन । परन्तु नागरिकत दना वल । इमिसं वयात न्वंवाके मब्यू । हाल “स्वामी सेनापति ! छु याना च्वनागु ? छु मनूया ला नइम्हसित ज्वनेधुंका हानं खूलिसे जुया च्वनेगु ला ? ध्व थःहे पिहाँ मवंसा ध्वयात देशं पितिना छूवया ब्यु ।” जुजुं जनतायागु आवाज न्यना ग्याना छुं न्वंवाये मफु । सेनापतिं वयाके हानं नं न्यन - “छु च्वने फुला ?”

“मफु ।”

अले वं रनिवास व काय्म्हचाय्पित सकतां तिसा व वसतं बांलाक समाये याका वयागु न्ह्योने तया धाल - “महाराज ! थुपिं थःधितिपित स्वया बिज्याहुँ, मन्त्रीयूत स्वया बिज्याहुँ, अले राजश्रीयात स्वया बिज्याहुँ । विनाश जुया वने मते । मनूया ला नयेगुलिं अलग जु ।”

“जित थुपिं दक्वं मनूया ला सिबे यः मजू ।”

“महाराज ! थुगु नगर व राष्ट्रयात त्वःता हुँ ।”

“कालहत्थी ! जित राज्य माःगु मदु । पिहाँ वने । खः, छपु तलवार अले छम्ह भान्छे ब्यु ।”

वयात तलवार छपु, मनूया ला दाय्केत फवसि छगः, पिचा छपा बिया भान्छे नापं देशं पितिना छूवया बिल । व भान्छेयात ब्वना नगरं पिहाँ वन अले जंगलय् दुहाँ वना निग्रोध सिमाक्वय् थःगु निवासस्थान दय्कल । अन च्वना च्वंगु इलय् जंगलया लैपुइ च्वना मनूतयूत स्याना, हया भान्छेयात हया बिइगु । वं ला दाय्का बिइगु । थुकथं निम्हसिनं दिं बिते याना च्वन । “जि मनूया ला नइम्ह खुँ खः” धया मनूतयूत लिना यंकेवं सुनं मग्यासे च्वने मफु । दक्वं बय् गोतु वनिगु जुया च्वन । इपिंमध्ये गुम्ह यल वयात सीधा थना वा अखतं थना स्याना भान्छेयात बिइ हइगु । छन्हु वयात जंगलय् सुं मनू ध्वःमदुल । खालिं ल्हातं लिहाँ वयेवं वं न्यन - “देव ! छु जुल ?”

“भुतुली थल देछु ।”

“देव ! ला गो ले ?”

“जिं ला हया बिये ।”

भान्छें सिल, थौ ज्यान बचे जुइ मखु धका । वं थर थर खाखां भुतली मिच्याका उकी थल देखुत । अबले उम्ह मनूया ला नइम्हं तलवारं पाला वयात स्याना वयागु ला दाय्का नल । अनं लिपा व याकचा जुल अले थःम्हं हे ला दाय्का नया च्वन । 'मनूया ला नइम्हं लँजवातयत् स्याना नइ' धयागु खँ जम्बुद्वीप छगुलिं फैले जुल ।

उगु इलय् छम्ह धनीम्ह ब्राह्मण न्यासः गाडी सामान तथा व्यापार यायां पूर्वान्तं अपरान्त्य् लिहां वया च्वन । वं बिचाः यात - "मनूया ला नइम्हं खँ लँजवातयत् स्याना च्वन । जिं धन बिया जंगल पार जुया वने ।" वं जंगल वनेगु लँपुइ च्वंपिं मनूतयत् द्वःच्छि दां बिया धाल - "जित जंगल पार याना ब्यु ।" इपिं वलिसे लँय् पासा वल । वं वना च्वंगु समयय् थःगु पुचःयात न्त्योने न्त्योने तल अले थः स्वयं मोल्हुया, लेप इला, सकतां तिसां तिया, तुयुपिं थुसात जोते याना रथय् च्वना उपिं मार्ग सहायक मनूतयत् छचाखेरं तथा ल्यूने ल्यूल्यू वना च्वन । मनूया ला नइम्हं सिमाय् थहाँ वना मनूतयत् स्वया च्वन । "थुपिं मनूतयत् नयेगुलि छु दु ?" बिचाः याना वया नयेगु तृष्णा मवल । परन्तु गुबले ब्राह्मणयात खन अबले नयेगु इच्छां वयागु म्हुतुइ लाः बुया वल । व वया लिक्क थ्यनेवं "जि मनूया ला नइम्हं खँ खः" धका हाला तलवार चाःहिइका, थपाय्सकं जोरं भ्रम्टे यात मानौं फिं मिखाय् छ्वाका ब्युथें जुल । छम्ह नं दना च्वने मफुत । दक्व बैय् प्वाःया बलं भोसूवन । वं रथय् च्वना वंम्ह ब्राह्मणयात तुति ज्वना छ्चौं क्वय् लाका जनुफातय् पाछ्छाया यंकल । ब्राह्मणया छ्चनं वयागु ग्वाली हाना च्वन । मनूतयसं - "भीसं ब्राह्मणयाके द्वःच्छि दां कयागु दु । भीगु पुरुषत्वयात धिक्कार दु । भीसं वयात ज्वने फयेमा अथवा मफयेमा भतिचा जूसा लिना यंकैमाः" धका बिचा याना वयात लिना यंकल । मनूया ला नइम्हं नं दिना लिफः स्वबले सुनानं लिना हःगु मखना विस्तारं वन । उगु इलय् छम्ह वीरम्ह पुरुष तुरन्त वयाथाय् न्त्योने थ्यंकः वल । वं खन, वं छ्गु बार नाघे जूगु इलय् तुतिया पुलिं हाना घाः जुल । वयागु तुतिं हि बाः वल । उम्ह मनुखं उकियात खना धाल - "अहो ! जिं वयात हि वय्केधुन । छिपिं ल्यूल्यू वा । जिं थ्वयात ज्वने ।" इमिसं वयात बःमलाम्ह भाःपिया लिना यंकल । व मनूया ला नइम्हं खँ थत लिना हया च्वंगु खना उम्ह ब्राह्मणयात वांछ्खया थत थःम्हं याउँकल । मार्ग सहायकपित ब्राह्मण भेटे जुल अले इपिं दित । धाल, "भीत खँ छुयायेत माःगु ?" मनूया ला नइम्हं नं थःगु निग्रोध सिमाया क्वय् वना च्वं वन । वं प्रार्थना यात - "आर्य वृक्षदेवता ! यदि छ्वाःया दुने जिगु घाः लाय्का बिइ फत धाःसा सारा जम्बुद्वीपयापिं सच्छिम्ह क्षत्रियपिनिगु गःपतं हि म्हुका छंगु म्ह सिइका इमिगु आलपतिं प्यखेरं खाना न्याथी प्रकारयागु सासाःगु ला तथा बलिकर्म याये ।" नयेगु त्वनेगु चुमलायेवं वयागु म्ह गना वन । छ्वाःया दुने वयागु घाः नं लाया वन । वं मती तल, द्योयागु कृपां थ्व सकतां लाया वल धका । छुं दिं मनूया ला नयेवं वयागु म्हय् बल दया वल । उबले वं बिचाः यात - "देवतां जित आपालं उपकार याना बिल । जिं थत थःम्हं वयागु भाकल्पं मुक्त जुये माल ।" वं तलवार ज्वना जुजुयात काःवनेगु उद्देश्यं सिमाक्वं वन ।

न्हापायागु जन्मय् यक्ष जुया च्वंबले नाप नापं च्वना वःम्ह मनूया ला नइम्हसिया छम्ह पासा यक्ष वयात खना, म्हसिइका काल - "थुम्ह न्हापायागु जन्मयाम्ह पासा खः ।" वं न्यन - "पासा ! जित म्हस्यूला ?"

"म्हमस्यू ।"

वं वयात पूर्वजन्मयागु खँ कन । वं म्हसिइका कुशलक्षेमया खँ न्यन । "गन उत्पन्न जुयागु ?" धका न्यनेवं वं जन्म जुयागु थाय्, राष्ट्रं पितिना हःगु खँ, वर्तमान निवासस्थान, घाः जूगु खँ अले देवतायागु भाकल्पं मुक्त जुइत वयागु सकतां खँ कना आग्रह यात - "पासा ! छं नं थुगु ज्या पूरा याना बिइ माल । वा, निम्हं वने ।"

“पासा ! जि वये न्ह्यांगु खः परन्तु जि छगू ज्या दु । खः, जिं अर्धपदलक्षण मन्त्र स्यू । उकियागु बलं गति व तेज दइ । उगु मन्त्र का ।” वं “ज्यू” धया स्वीकार यात । यक्षं नं वयात मन्त्र बिया वन । मनूया ला नइम्हं उगु मन्त्रयात धारण याइम्ह जूसैलि फय्यागु समान वेग दुम्ह जुल, तःसकं बल दुम्ह जुल । वं छवाःया दुने हे उद्यान आदित वंपिं सच्छिम्ह जुजुपितं खना वायुवेगं भ्रम्टे याना, नां न्यंका चिलाये मिलाये दंक हाला इमित भयभीत याना तुति ज्वना, छचौं क्वय् तथा ग्वालिं छचौं ल्वाका, वायुवेगं हया पाःल्हातय् हवः खना खिपतं चिना निग्रोध सिमाय् छम्ह छम्ह याना यःखात । तुतिया पतिचा बैय् थ्यूगु जुया च्वन । इमित फसय् यःखाना तल । वं सुतसोम छम्हसित सहायक आचार्य माने याना सारा जम्बुद्वीप शून्य मजुइमा धका बिचाः याना व छम्हसित महःगु जुया च्वन । “बलिकर्म याये” धका बिचाः याना मि च्याका फेतुना सिं फाया च्वन । वृक्षदेवतां खना बिचाः यात – “ध्वं जित बलि विइ त्यन । जिं थुमित घाःपा याःगु तक नं यः मताय्का । आः महाविनाश याइन । छु याये माल ?” हानं वं थथे बिचाः यात – “जिं ध्वयात रोके याये मफु ।” व चतुर्महाराजिक देवतापिनिथाय् वना धाल – “ध्वयात रोके याना बिज्याहूँ ।” इमिसं “जिमिसं मफु” धायेवं शक्रयाथाय् वना वं व खँ कना धाल – “थुक्रियात रोके याना बिज्याहूँ ।” शक्रं धाल- “जिं रोके याये मफु । अथे नं रोके याये फुम्हसियागु थाय् बाय् कने फु ।”

“व सु खः ?”

“देवतापिसहित लोकय् मेम्ह सुं मखु । कुरु राष्ट्रय् इन्द्रप्रस्थ नगरय् सुतसोम धयाम्ह कौरव्य राजपुत्र छम्ह दु । वं ध्वयागु घमण्ड चूर याना दमन याइ । अले जुजुपित प्राण दान विइ । ध्वयात मनूया ला नयेगुलिं पना विइ । सारा जम्बुद्वीपय् अमृतयागु अभिसिञ्चन याइ । यदि जुजुपित प्राण दान बिये मासित वः धयागु जूसा वयात ‘सुतसोमयात हया बलिकर्म या’ धका धा ।”

वं “ज्यू” धाल अले याकनं प्रव्रजित भेषय् वया भतिचा तापाक वन । पलाछिना वंगु पलाख्वाँय्या सलं वं ‘सुं जुजु बिस्सुं वंगु जुइमाः’ धका बिचाः यात । वयात खना बिचाः यात – “प्रव्रजित जुइमा अथवा क्षत्रिय जुइमाः । ध्व नापं याना पूरा सच्छि व छम्हसियागु बलिकर्म याये ।” वं ल्हातं तलवार ज्वना वयात ल्यूवन । स्वंगू योजन तक लिना यंकल नं वयात ध्वःदुइके मफुत । म्हं चःति नाना वल । वं बिचाः यात – “न्हापा जूसा जिं किसियात नं, सलयात नं, रथयात नं, ब्वाँय् वना च्वंम्हसित नं ज्वने फुम्ह खः । थौं थुम्ह प्रव्रजितयात स्वाभाविक गतिं वना च्वंम्ह जुल नं पूरा सामार्थ्यं ब्वया वना नं ज्वने मफु । छु कारण खः ?” अले बिचाः यात – “प्रव्रजित धयापिं धयागु खँ न्यनिपिं खः । जिं ध्वयात ‘आसे दचु’ धाये अले व दिइवं वयात ज्वने । थुलि बिचाः याना धाल – “दचु, श्रमण !”

लिसः वल – “जि जुलसा दिना च्वनाम्ह खः । छु दियेत कुतः या ।”

वं “प्रव्रजितपिसं थःगु प्राण रक्षा यायेया नितिं नं मखुगु खँ ल्हाइ मखु, छं मखुगु खँ ल्हात” धया थुगु गाथा धाल –

“तिट्ठाहीति मया वुत्तो, सो त्वं गच्छसि पम्मुखो ।
अट्टितो त्वं टितोम्हीति, लपसि ब्रह्मचारिनि ।
इदं ते समणायुत्तं, असिञ्च मे मज्जसि कङ्कपत्त’न्ति” ॥

“जिं दचु धया नं छु न्ह्या न्ह्या वना च्वन । मदचुसे वना च्वना नं जि दिना च्वना धका धाल । हे ब्रह्मचारी ! हे श्रमण ! छंगु नितिं ध्व अनुचित खः । छु छं स्वयेबले जिगु तलवारयात सारस हँय्यागु पपू धका सम्भे जुयागु ला ?”

अनंलि देवतां निपु गाथात धाल -

“टितोहमस्मी सधम्मेषु राज, न नामगोत्तं परिवत्तयामि ।
चोरञ्च लोके अटितं वदन्ति, आपायिकं नेरयिकं इतो चुतं ॥

“सचे त्वं सदहसि राज, सुतं गणहाहि खत्तिय ।
तेन यञ्जं यजित्वान, एवं सगं गमिस्सती’ति” ॥

“हे राजन् ! जि सद्वर्मय् थातं च्वं च्वनाम्ह खः । जिं (छंथें) थःगु नां गोत्र कलंकित यानागु म्दु । लोकय् थनं च्युत जुया नरकय् वनिम्ह खुंयात हे थातं मच्चंम्ह धका धाइ । हे राजन् ! यदि सामर्थ्यं दु धयागु जूसा सुतसोम क्षत्रिययात ज्वना हया वयात यज्ज या । थथे यायेवं स्वर्ग वनी ।”

थुलि धया उम्ह देवी प्रव्रजित भेष त्वःता थःगु स्वाभाविक रूपय्, आकाशय् सूर्यथें च्वना क्यन । वं वयागु खं न्यना अले रूप खना धाल - “छ सु खः ?”

“थुगु सिमाय् च्वंम्ह देवी ।”

थःत देवीयागु दर्शन दत धका मती लुइका लयूताल अले धाल - “स्वामी देवराज ! सुतसोमया नितिं चिन्ता काये म्वाः । थःगु वृक्षय् च्वं विज्याहूँ ।”

देवी वयागु न्ह्योने हे सिमाय् अन्तर्धान जुया वन । उगु इलय् निभा बिना, तिमिला लुया वये धुंकल । मनूया ला नइम्ह वेदवेदांग सःम्ह स्यूम्ह खः, नक्षत्रतय्गु गति स्यूम्ह खः । वं आकाशपाखे स्वया मती तल- “कन्हे पुष्य नक्षत्र जुइ । सुतसोम मोल्हयेया नितिं उद्धानय् वनी । अन वयात ज्वने । परन्तु अन धाःसा यक्व पाः च्वं च्वंपिं पहरेदारत दइ । प्यखेरं स्वंगू स्वंगू योजनतक सारा जम्बुद्वीपयापिं निवासीपिं पाः च्वना च्वंगु दइ । जिं पाः च्वं वये न्ह्यो प्रथम यामय् हे मृगाचिर उद्धानय् थ्यंका मंगल पुष्करणी धयागु पुखुली कुहाँ वना च्वं च्वने माली ।” व वना पुखुली कुहाँ वना पलेस्वाँ हलं छथौं त्वःपुया फेतुना च्वं च्वन । वयागु तेजं न्याँ कापले आदि चिला वना लःया सिथय् सिथय् च्वंवन । ‘थजागु तेज वयाके गनं वःगु ?’ पूर्वकर्मयागु फलं । काश्यप बुद्धयागु इलय् वं खीर भोजन दान बिया वःगु खः । उकिं हे व महाबलशालीम्ह जुल । अग्निशाला दय्के बिया भिक्षुसङ्घयात ख्वाउँगुलिं बचे यायेत मि, सिं व सिं फायेत पा बिया वःम्ह खः । उकियागु हूनि तेजस्वी जुल । थुकथं व वना उद्धानय् दुहाँ वनेवं, उगु इलय् हे लाक्क सुथ न्हापानं प्यखेरं स्वंगू स्वंगू योजनतक पाः तय्के बिल । जुजु नं सुथ न्हापानं जलपान याना, समाये याना तःम्ह किसिया म्हाय् च्वना चतुरंगिनी सेनात ब्वना नगरं पिहाँ वन । उगु हे इलय् तक्षशिलां नन्द धयाम्ह छम्ह ब्राह्मण वल । वयाके सच्चिद्र मू वंगु प्यपु गाथात दुगु जुया च्वन । वं उगु गाथात ज्वना सच्चिद्र व निगू योजन लँ न्यासि वया अन थ्यंकः वःम्ह खः । चान्हे नगर धवाखाय् च्वना निभा लुइवं नगरय् दुहाँ वना जुजुयात पूर्वया धवाखां पिहाँ वंगु खना वं ल्हाः ल्हवना जय जयकार यात । जुजुं उखे स्वबले छगू तःजागु थासय् दना ल्हवना तःगु ब्राह्मणयागु ल्हाः खन, व किसिम्हाय् च्वना वया लिक्क वना धाल -

“किंमिं नु रडे तव जातिभूमि, अथ केन अत्थेन इधानुपत्तो ।
अक्खाहि मे ब्राह्मण एतमत्थं, किमिच्छसी देमि तयज्ज पत्थित’न्ति” ॥

“छंगु जन्म छु राष्ट्रय् जुल ? थन छ छु उदेश्यं वयाम्ह खः ? हे ब्राह्मण ! छं जित ध्व धा । ध्व छु वस्तु खः, गुगु छं यःगु खः अले जिं छंतं छु बिये माःगु ?”

वं लिसः बिल -

“गाथा चतस्रो धरणीमहिस्सर, सुगम्भीरत्था वरसागरूपमा ।
तवेव अत्थाय इधागतोस्मि, सुणोहि गाथा परमत्थसंहिता’ति” ॥

“हे पृथ्वीपति ! जिके प्यपु गाथात दु, गुकिया अर्थ गम्भीर जू, गुगु श्रेष्ठगु सागरया समानर्थे च्वं ।
जिं छपिनि नितिं हे थन वयाम्ह खः । जिगु परम् अर्थ दुगु गाथात न्यना बिज्याहूँ ।”

हानं धाल - “महाराज ! थुपिं काश्यप दशबल बुद्धया पाखें उपदेश याना तःगु सच्छि सच्छि मू
वंगु प्यपु गाथात खः । थ्व न्यना बिज्याहूँ, छपिसं न्यनागु खँय बिचाः याना बिज्याहूँ, छपितं उकियागु
उपदेश बिइया नितिं वयाम्ह खः ।” जुजु लयताया धाल - “आचार्य ! छं तःसकं बांलागु ज्या यात । जि
(थुगु इलय्) दिइ मफु । थौं पुष्य नक्षत्रया कारणं मोल्हुइ माःगु दिं खः । लिहाँ वया न्यं वये । छ ग्याये
म्वाः ।” वं अमात्यपितं उजं बिल “हूँ, ब्राह्मणया नितिं फलानागु छँय तयेगु व्यवस्था याना व्यु ।” थुलि
धया थः स्वयं उद्यानय् दुहाँ वन । अन भिंच्याकु तःजागु प्यखेरं पःखा दु । परस्परय् छम्हं मेम्हसियागु म्ह
थितुं थिइकः दना च्वपिं किसितय्सं वयात प्यखेरं घेरा बिया तल । अनं लिपा रथतय्सं घेरा बिया तल ।
अनं लिपा धनुर्धारीपिं पैदल सैन्यतय्सं घेरा बिया तल । क्षुब्धगु महासमुद्रथे हे सेनातय्गु म्वम्वः उखें थुखें
ब्यापक परिचालन याना तल । जुजुं ततःधंगु तिसात त्वल, नौयात सँ खाकल, शाम्पुं थाकल, अले पुखुली
राजकीय भव्यछातं मोल्हुया पिने वल । वं प्याःगु वसः पुना दना च्वन । उगु इलय् वया न्ह्योने सुगन्धित
माः व तिसात हल । मनूया ला नइम्हं बिचाः यात - “तिसां तियेधुंका जुजु झ्यातुसे च्वनी । आः हलुका
जुया च्वंबले हे थ्वयात यंके माल ।” व चिल्लायदंक हाहां छचौं फुसय् तलवार चाहिइकुं हिइकुं “जि
मनुष्य-भक्षक खूँ खः” न्यंकु न्यंकुं कपालय् पतिं तया^{२२} लखं पिहाँ वल । वयागु आवाज तायेवं हे किसिम्हय्
च्वपिं किसिम्हं, सलम्हय् च्वपिं सल म्हं, रथय् च्वपिं रथं कुतुं वल । सेनात हतियार वांछवया प्वाःया बलं
भोसुवन । मनुष्यभक्षकं सुतसोमयात गत्तां ज्वन । मेपिं जुजुपितं जुलसा तुतिं ज्वना छचौं क्वय् लाका इमिगु
छचनं वयागु ग्वाली थिइका यंकूगु खः । परन्तु बोधिसत्त्वयाथाय् वना वं क्वःछुना वयात ल्हवना जनुफातय्
तया बुया यंकल । अले धवाखां पिहाँ वनेबले चाहिले माली धका मती तया भिंच्याकु तःजागु पःखा हाचां
गाया वना इव इवः गोतुला च्वपिं किसिया छचौं, पर्वतया च्वंका कुहाँ वयेथे याना हाचां गाया वायुया वेगं
सलया म्हं हाचां गाया, श्रेष्ठगु रथया दचोनें दचोनें वना, गत्ता हिइकेथे याना छगू हे भटकां स्वंगू
योजन वन । वं लिफः स्वया सुतसोमया नितिं सुं ल्यूने वःपिं दुला धका स्वल । सुं वःपिं मखनेवं बुलुहुं वन ।
सुतसोमया छचनय् च्वंगु सँ लः तिकि नना वयागु म्हय् लात । वं बिचाः यात - “सिइ खना मग्यापिं सुं हे
मदु खनि, थ्व लाःसा सिइमाःगु भय खना ग्याना ख्वःम्ह जुइमाः । वं धाल -

“न वे रुदन्ति मतिमन्तो सपञ्जा, बहुस्तुता ये बहुठानचिन्तिनो ।
दीपञ्चि एतं परमं नरानं, यं पण्डिता सोकनुदा भवन्ति ॥

“अत्तानं जाती उदाहु पुत्तदारं, धञ्जं धनं रजतं जातरूपं ।
किमेव त्वं सुतसोमानुत्तप्पे, कोरव्यसेट्ट वचनं सुणोम तेत’न्ति” ॥

“बुद्धिमान्पिं, प्रज्ञावान्पिं, बहुश्रुतिपिं व आपालं खँय बिचाः याइपिं ख्वइ मखु । पण्डितपिंसं
शोकयात त्याका कायेगु धयागु हे मनूतय् नितिं द्वीप (शरणस्थान) खः ।”

“हे सुतसोम ! हे कोरव्य श्रेष्ठ ! जि छंपाखें थ्व खँ न्यना सिइके मास्ति वल - ‘छंत थःथितिपिं,
कायकलापिं, धनधान्य, वहः व लूँ थुपिं मध्ये छु वस्तुकं ख्वयकल ?”

२२. बोधिसत्त्वयात सम्मान यायेगु प्रतिकया रूपय् ।

सुतसोमं लिसः बिल -

“नेवाहमत्तानमनुत्थुनामि, न पुत्तदारं न धनं न रट्टं ।
सतञ्च धम्मो चरितो पुराणो, तं सङ्गरं ब्राह्मणस्सानुत्तप्पे ॥
“कत्तो मया सङ्गरो ब्राह्मणेन, रट्टे सके इस्सरिये ठितेन ।
तं सङ्गरं ब्राह्मणसप्पदाय, सच्चानुरक्खी पुनरावजिस्स’न्ति” ॥

“जिं थःगु नितिं ख्ववि महाय्का । काय्कलापिनि नितिं नं मखु, न त धनया नितिं अथवा राष्ट्रया नितिं हे खः । जिं सत्पुरुषपिनिगु पुलांगु धर्मया अनुसारं आचरण याना च्वना । उम्ह ब्राह्मणयात बिया तयागु वचनं नुगः मच्चिकल ।”

“थःगु राष्ट्रय् ऐश्वर्यशाली जुया च्वनागु अवस्थाय् जिं ब्राह्मणयात वचन बियागु दु । उगु वचन पूरा याना सत्ययात रक्षा याना हानं जि लिहाँ वये ।”

अर्नलि मनुष्यभक्षकं धाल -

“नेवाहमेतं अभिसद्दहामि, सुखी नरो मच्च्युमुखा पमुत्तो ।
अमित्तहत्थं पुनरावजेय्य, कोरव्यसेट्ट न हि मं उपेसि ॥
“मुत्तो तुवं पोरिसादस्स हत्था, गन्त्वा सकं मन्दिरं कामकामी ।
मधुरं पियं जीवितं लद्ध राज, कुत्तो तुवं एहिसि मे सकास’न्ति” ॥

“मृत्युया म्हुतुइ लाये धुंकूम्ह मुक्त जुया सुखी जूम्ह मनू हानं नं शत्रुया ल्हातय् वइ धयागु खँय जित विश्वास मद्दु । कोरव्य श्रेष्ठ हानं जिथाय् वइ मखु ।”

“मनुष्यभक्षकया ल्हातं मुक्त जुया थःगु भवनय् वनेगु कामना दुम्ह हे राजन् ! छं मधुर प्रिय जीवन लाभ यायेधुंका हानं छ जिथाय् गनं वइ ?”

थ्व खँ न्यना बोधिसत्त्वं सिंहथे निर्भय जुया गर्जना यात -

“मतं वरेय्य परिसुद्धसीलो, न जीवितं गरहितो पापधम्मो ।
न हि तं नरं तायति दुग्गतीहि, यस्सापि हेतु अलिकं भणेय्य ॥
“सचेपि वात्तो गिरिमावहेय्य, चन्दो च सूरियो च छमा पतेय्युं ।
सब्बा च नज्जो पटिसोतं वजेय्युं, न त्वेवहं राज मुसा भणेय्यं ॥
“नभं फलेय्य उदधीपि सुस्से, संवत्तये भूतधरा वसुन्धरा ।
सिलुच्चयो मेरु समूलमुष्पते, न त्वेवहं राज मुसा भणेय्य’न्ति” ॥

“सदाचारीं मृत्युयात यः तायेकि । वं निन्दित पापकर्म याना म्वायेगु इच्छा याइ मखु । गुम्हसिया नितिं मनुखं मखुगु खँ ल्हाइ उम्ह मनूया दुर्गतिं त्राण बिइ फइ मखु ।”

“चाहे फसं पर्वतयात पुइका यंके थब्यु, चाहे चन्द्र व सूर्य पृथ्वीसं कुतुं छाया मवयेमा अथवा चाहे दक्व नदीत अःखतं छाया मन्त्यायेमा, अथे जूसां हे राजन् ! जिं मखुगु खँ मल्हाना ।”

“आकाश तज्याना वंसां, महासमूद्र गना वंसां, सत्त्व प्राणीपिं च्वनिगु स्थान पृथ्वी (वसुन्धरा) फारा पुला वंसां, सुमेरु पर्वत हांनापं न्ह्यावंसां, हे राजन् ! जिं मखुगु खँ मल्हाना ।”

थये धाःसा नं वं विश्वास या हे मयाः । अनंलि बोधिसत्त्वं 'थ्वं जित विश्वास मयाः, थ्वयात शपथ कया जूसां विश्वास याके' धका बिचाः याना धाल - "पासा नरभक्षक ! जित जनुफातं व्वका । पा फया जूसां जिं छंत विश्वास याके ।" थये धायेवं वं वयात व्वकया पृथ्वीस थंबले वं शपथ काकां धाल -

“असिञ्च सत्तिञ्च परामसामि, सपथम्पि ते सम्म अहं करोमि ।
तया पमुत्तो अनणो भवित्वा, सच्चानुरक्खी पुनरावजिस्स'न्ति” ॥

“पासा ! का स्व, जिं तलवार व भाला थिया शपथ कया धया च्वना - 'छं'पाखेँ छुटे जुया, ऋणं मुक्त जुइधुंका सत्य रक्षा याइम्ह जुइत जि हाकनं लिहाँ वये' ।”

अनंलि मनुष्यभक्षकं “थुम्ह सुतसोमं क्षत्रियपिनि नितिं अकरणीय शपथ याना च्वन । जित वयापाखेँ छु याये माःगु दु ? जि नं क्षत्रिय जुजु खः । थःगु हे लप्पां हि कया देवताया नितिं बलिकर्म याना बिये । थ्व तःसकं दुःखी जुया च्वन” धका बिचाः याना धाल -

“यो ते कतो सङ्गरो ब्राह्मणेन, रट्टे सके इस्सरिये टितेन ।
तं सङ्गरं ब्राह्मणसम्पदाय, सच्चानुरक्खी पुनरावजिस्स'न्ति” ॥

“थःगु राष्ट्र्य ऐश्वर्यशाली जुया च्वंगु अवस्थाय् छं ब्राह्मणयात गुगु वचन बियागु खः, उगु वचन पूरा याना सत्ययागु रक्षा यायां हानं लिहाँ वा ।”

अनंलि बोधिसत्त्वं “पासा ! चिन्ता काये म्वाः । सत्पुरुषपिनि नितिं योग्यगु प्यपु गाथा न्यना, धर्मोपदेशकयात पूजा याना, सुथ न्हापानं हे लिहाँ वये” धया गाथा धाल -

“यो मे कतो सङ्गरो ब्राह्मणेन, रट्टे सके इस्सरिये टितेन ।
तं सङ्गरं ब्राह्मणसम्पदाय, सच्चानुरक्खी पुनरावजिस्स'न्ति” ॥

“थःगु राष्ट्र्य ऐश्वर्यशाली जुया च्वंगु अवस्थाय् जिं ब्राह्मणयात गुगु वचन बियागु खः, उगु वचन पूरा याना सत्ययात रक्षा यायां हानं लिहाँ वये ।”

अनंलि मनुष्यभक्षकं धाल - “छं क्षत्रियपिनि नितिं अकरणीय शपथ ग्रहण याःगु दु । थुकियात लुमंकि ।” जुजु लिसः बिल - “पासा मनुष्यभक्षक ! छं जित मचांनिसेँ म्हस्यूम्ह खः । जिं ख्याः याना नं गुबलेँ मखुगु खँ ल्हानागु मदु । आः जि राज्याभिषिक्त जुइधुनाम्ह खः, धर्माधर्म खँ स्यूम्ह जुइधुनाम्ह जुइधुंका छु मखुगु खँ ल्हायेगु ला ? जित विश्वास या । जिं छंगु बलिकर्म पूरा याका बिये ।” अनंलि मनुष्यभक्षकं वयात बिदा बिल - “अथेसा महाराज ! बिज्याहुँ, छपिं विमज्ज्यात धाःसा बलिकर्म जुइ मखु । देवतायात नं छ मद्यकं स्वीकार्य जुइ मखु । जिगु बलिकर्मय् पंगल थने मते ।”

किसिया समानं बल दुम्ह उम्ह जुजु राहुया म्हुतुं छुटे जूम्ह चन्द्रमाथेँ जुया तुरन्त नगरय् थ्यंकः वन । वयागु सेना नं अबलेतक नगरया पिने हे च्वना च्वंगु जुया च्वन । इमिगु विश्वास खः - “सुतसोम जुजु पण्डितम्ह खः, मधुर धर्मकथिक खः । छता निता खँ ल्हाना हे मनुष्यभक्षकयात दमन याना सिंहया म्हुतुं बचे जूम्ह भिंम्ह किसिथेँ जुया लिहाँ बिज्याइ ।” हानं इमित थ्व नं चिन्ता दुगु खः, मनुतयसं 'जुजुयात मनुष्यभक्षकयात नका लिहाँ वल' धका जिमिगु खँ ल्हाइ धका । सेनां जुजुयात तापाकं निसेँ वया च्वंगु खंबले लसकुस यायां प्रणाम यात अले कुशलक्षेमया खँ न्यन - “महाराज ! मनुष्यभक्षकं छुं कष्ट ला मव्यू मखुला ?” जुजुं धाल - “मनुष्यभक्षकं अजागु ज्या याना बिल गुगु जिमि मांबौपिसं तक नं अपुक याना बिये फइ मखु । अजाम्ह प्रचण्डम्ह दुसाहसीं जिगु खँ न्यना जित त्वःता छ्वया हल ।” अनंलि इमिसं जुजुयात बांलाक अलंकृत याना किसिम्हय् तथा घेरा लगे याना नगरय् यंकल । जुजुयात खना सकल

नगरवासी जनता प्रसन्न जुल । व नं धर्म पिपासाया कारणं मांबौपिं नापला मवं । थुमित लिपा नापलाये धका बिचाः याना राजदरबारय दुहाँ वना राज्यासनय फेतुना ब्राह्मणयात सतके छवत । अले उजं जुल - “ध्वयात नौयाथाय यंका सँ आदि खाका बांलाकि ।” मनूतयूसं वयात नौनं थिइका, मोल्हुइका (चन्दन आदिं) लेप याका, वस्त्रालंकारं पुंका तिका हःबले जुजु स्वयं थःम्हं नं वयां लिपा मोल्हुत अले थःगु भोजन वयात नका, वया नयेधुंका स्वयं थःम्हं भोजन यात । अले वयात महामूल्यवानगु आसनय फेतुका धर्म गौरवं वयात सुगन्ध व माला आदिं पूजा याना थः स्वयं छगू चिजागु आसनय फेतुना निवेदन यात - “आचार्य ! जिगु नितिं हयागु गाथा न्यंका बिज्याहूँ ।”

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायां शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“मुत्तो च सो पोरिसादस्स हत्था, गन्त्वान तं ब्राह्मणं एतदवोच ।
सुणोमि गाथायो सतारहायो, या मे सुता अस्सु हिताय ब्रह्मे’ति” ॥

“उम्ह मनुष्यभक्षकया ल्हातं छुटे जुया वःम्ह उम्ह ब्राह्मणयात थये धाल - हे ब्राह्मण ! गुगु गाथा न्यनेवं जिगु कल्याण जुइगु खः, जिं उगु सच्छि मू वंगु गाथा न्यने दयेमा ।”

बोधिसत्त्वं प्रार्थना यायेवं ब्राह्मणं थःगु ल्हाः सुगन्ध लखं सिला म्हिचां बांलागु सफू पिकया निपा ल्हातं कया - “अधेसा महाराज ! काश्यप बुद्धया पाखें उपदेशित राग मदादियात मर्दन याना छवइगु, आसकियात नाश याना (संसार) चक्रयात त्वाःल्हाना, तृष्णायागु क्षय याइगु व विराग-स्वरूप, निरोध स्वरूप, अमृत महानिर्वाणया लिक्क थ्यंकिइगु, सच्छि मू वंगु प्यपु गाथात न्यना बिज्याहूँ” धया सफू स्वया व्वनेगु शुरु यात -

“सकिदेव सुतसोम, सब्धि होति समागमो ।
सा नं सङ्गति पालेति, नासब्धि बहु सङ्गमो ॥

“सब्धिरेव समासेथ, सब्धि कुब्बेथ सन्धवं ।
सतं सद्धम्ममञ्जाय, सेय्यो होति न पापियो ॥

“जीरन्ति वे राजरथा सुचित्ता, अथो सरीरम्मि जरं उपेति ।
सतञ्च धम्मो न जरं उपेति, सन्तो हवे सब्धि पवेदयन्ति ॥

“नभञ्च दूरे पथवी च दूरे, पारं समुहस्स तदाहु दूरे ।
ततो हवे दूरतरं-वदन्ति, सतञ्च धम्मो असतञ्च राजा’ति” ॥

“सत्पुरुषपिलिसें छगू बारया समागमं नं रक्षा याइ, असत्पुरुषपिं लिसे ताःकालतक संगतिं नं याइ मखु ।”

“सत्पुरुषपिलिसे च्वनेमाः, सत्पुरुषपिनिगु जक संगत यायेमाः, सत्पुरुषपिनिगु सद्धर्म सिइकेवं भिनि, मभिनि मखु ।”

“सुचित्रित जुजुया रथ पुलां जुया भ्वाथः जुया वनी, शरीर जरा (भ्वाथः) जुया वनी, परन्तु सत्पुरुष (बुद्ध) पिनिगु धर्म गुबलें पुलां जुया भ्वाथः जुया वनी मखु । सन्तजनपिसं भिंपित थुकथं कनी ।”

“आकाश तापाः, पृथ्वी तापाः, समुद्रया उगु पार भन् हे तापाः । हे राजन् ! सत्पुरुष व असत्पुरुषया धर्म थुपिं सिबे नं यक्व हे तापाः ।”

थुकथं काश्यप बुद्धं कना तथा बिज्यागु उपदेशकथं तुं ब्राह्मणं सच्छि सच्छि वंगु प्यपु गाथायागु उपदेश बिल अले सुम्क च्वन । बोधिसत्त्वं उगु गाथात न्यना लयताया बिचाः यात- “जि लिहाँ वयागु सफल जुल ।” हानं बिचाः यात- “थुपिं गाथात श्रावकभाषित नं मखु, ऋषिभाषित नं मखु न त कवि रचित हे खः । थुपिं सर्वज्ञया पाखें भाषित खः । थुकिया मू गुलि जुइमाः ? ब्रह्मलोकतक थुगु सारा चक्रवालयात न्हेगू रत्नं जाय्का ब्यसां थुकिया यथार्थ मूल्यांकन जुइ मखु । जिं थ्वयात स्वसः योजन दुगु कुरु राष्ट्रमध्ये न्हेगू योजनया इन्द्रप्रस्थ नगरयागु राज्य बिये फु । परन्तु छु थ्वयाके राज्य यायेगु भाग्य दुला ?” वं अंग-विद्यायागु विचारं स्वबले वयाके अजागु भाग्य मदुगु खन । अनंलि सेनापति-पद आदियागु बारे नं बिचाः याना स्वल । छम्ह ग्राम भोजक जुइगु तक नं भाग्य वयाके मखन । हानं धन लाभयागु बिचाः याना स्वबले करोडौनिसें बिचाः याना स्वल । वयागु भाग्यय् प्यद्वः कार्षापण सिबे अप्वः मखन । वं कोछित - “थुलिं हे वयात पूजा याये ।” अनंलि वयात द्वःच्छि द्वःच्छिया प्यप्वः प्वः न्ह्योने तथा न्ह्यसः न्यन - “आचार्य ! मेपिं क्षत्रियपिंत थुपिं गाथायागु उपदेश बिइबले छपिंत गुलि दइगु खः ?” वं लिसः बिल - “महाराज ! छपु छपु गाथाया सच्छि सच्छि उकिं थुकिया नां हे सच्छि वंगु जुल । बोधिसत्त्वं “आचार्य ! छपिसं गुगु वस्तु ज्वना चाःहिला च्वन उकिया वास्तविक मूल्य मस्यु । आवांलि थुकिया मू द्वःच्छि वंगु जुल” धया थुगु गाथा धाल -

“सहस्सिया इमा गाथा, नहिमा गाथा सतारहा ।
चत्तारि त्वं सहस्सानि, खिप्पं गणहाहि ब्राह्मणा’ति” ॥

“थुपिं गाथात सच्छि सच्छि मू वंगु मखुत । थुपिं गाथात द्वःच्छि द्वःच्छि मू वंगु जुल । हे ब्राह्मण ! छपिसं थुपिं प्यद्वः दां तुरन्त का ।”

अले वयात सुखपूर्वक लिहाँ वनेत छगू रथ बिया मनूतयूत उजं जुल - “ब्राह्मणयात सकुशल छें थ्यंका ब्यु ।” थुलि धया वयात बिदा बिया छवत । उगु इलय् सच्छि मू वंगु गाथातयूत द्वःच्छि द्वःच्छि मू बिया वयात पूजा यात धयागु खँ न्यना जनतां जुजु सुतसोमयात साधु साधु धया साधुकार बिल । जुजुया मांबौपिसं उगु सः ताया थ्व छुकिया हाःसः धका न्यन । इमिसं यथार्थ खँ सिइवं धनया लोभ दुगुलिं इपिं बोधिसत्त्व खना तँ पिकाल । व नं ब्राह्मणयात बिदा बिया छवया मांबौपिनिथाय् वना प्रणाम याना दना च्वन । वया बौम्हं नं वयाके गुकथं मनुष्यभक्षक दुसाहस्सी खँया पाखें मुक्त जुया वयागु धयागु (कुशलक्षेमया) खँ मन्यंसे धनया लोभं याना थ्व हे खँ न्यन - “तात ! छु छं प्यपु गाथा न्यना प्यद्वः दां बियागु खः ला ?” वं नं इमिगु न्ह्यसः न्यना धात्थें खः धका धाःबले वयात न्यंकल -

“आसीतिया नावुतिया च गाथा, सतारहा चापि भवेय्य गाथा ।
पचत्तमेव सुतसोम जानहि, सहस्सिया नाम का अत्थि गाथा’ति” ॥

“चेयूतका वंगु, ग्वीतका वंगु अथवा सच्छि वंगु गाथात दय्फु । (परन्तु) हे सुतसोम ! छ प्रत्यक्षरूपं सिइका का, गाथा धयागु गनं द्वःच्छि वंगु नं दइला ?”

अनंलि बोधिसत्त्वं - “तात ! जित धन बढे यायेगु इच्छा मदु, ज्ञानयागु वृद्धि यायेगु इच्छा दु” धयागु खँ कनेया नितिं गाथात धाल -

“इच्छामि बोहं सुतवुद्धिमत्तनो, सन्तोति मं सप्पुरिसा भजेय्युं ।
अहं सवन्तीहि महोदधीव, न हि तात तप्पामि सुभासितेन ॥
“अग्नि यथा तिणकटुं दहन्तो, न कप्पती सागरोव नदीभि ।
एवमि ते पण्डिता राजसेइ, सुत्वा न तप्पन्ति सुभासितेन ॥

“सकस्स दासस्स यदा सुणोमि, गाथं अहं अत्थवतिं जनिन्द ।
तमेव सक्कच्च निसामयामि, न हि तात धम्मेसु ममत्थि तित्ती”ति ॥

“जि थःगु ज्ञान बढे याये यः अले जित सत्पुरुषपिनिगु आश्रय् कायेगु दयेमा धका नं यः । गुगु प्रकारं नदीतय् पाखें समुद्रयात तृप्ति जुइ मखुगु खः, अथे हे, हे तात ! सुभाषितं (वचनं) जित तृप्ति जुइ मखु ।”

“गुगु प्रकारं मिं घाँय्, सिंत छ्रवय्का नं तृप्त जुइ मखुगु खः अले सागर नदीत दया नं तृप्त मजुइगु खः, अथे हे, हे राजश्रेष्ठ ! पण्डितजन सुभाषितं तृप्त जुइ मखु ।”

“हे जनेन्द्र ! यदि जिं थःम्ह दासया म्हुतुं नं सार्थक गाथा न्यने दःसा वयात नं जिं आदरपूर्वक न्यने । हे तात ! धर्मं जिगु तृप्ति जुइ मखु ।”

थुलि धया, “छलपोलपिसं धनया नितिं जिगु तिरस्कार याना बिज्याये मते, जि धर्मया खँ न्यना लिहां वये धका पा फया वयाम्ह खः । आः जि मनुष्यभक्षकयाथाय् वने त्यना । थुगु राज्य लःल्हाना कया बिज्याहूँ” धया (राज्य) लः ल्हाना गाथा धाल -

“इदं ते रट्टं सधनं सयोगं, सकायुरं सब्बकामूपपन्नं ।
किं कामहेतु परिभाससि मं, गच्छामहं पोरिसादस्स जत्ते”ति ॥

“थ्व खः छ्रपिनिगु राष्ट्र रत्न धनसहित, यान (किसियागु सलयागु आदि) सहित, अलंकारसहितगु व सकतां कामभोगसहितगु खः । कामभोगया साधनया नितिं जित छु तिरस्कार याना च्वनागु ! जि मनुष्यभक्षकयाथाय् वने त्यना ।”

उगु इलय् जुजुया बौया नुगः क्वाना वल । वं - “तात सुतसोम ! थ्व छु खँ ल्हानागु ? चतुरंगिनी सेना यंका खूयात ज्वना बिये” धया गाथा धाल -

“अत्तानुरक्खाय भवन्ति हेते, हत्थारोहा रथिका पत्तिका च ।
अस्सारोहा ये च धनुग्गहासे, सेनं पयुज्जाम हनाम सत्तु”न्ति ॥

“थुपिं किसि गइपिं सैन्यत, थुपिं सल गइपिं सैन्यत; थुपिं अश्वारोहीत, थुपिं धनुर्धरपिं, आत्म रक्षाया नितिं तया तयापिं द हे दु । भीसं सेनात व्वना शत्रुयात नाश याः वने ।”

वया मांबौपिनि मिखां ख्वविधाः पिहां वल । इमिसं वयात “तात ! वने मते” धका प्रार्थना यात । भिंखुद्रः नर्तकीपिं व मेपिं थःथिति परिजनपिं नं ख्वया हाला धाल - “देव ! जिमित अनाथ याना गन बिज्याये त्यनागु ?” सारा नगरय् च्वपिं सुयां हे होश संभाले याना तये मफुत । सकले चिल्लायदना हाल - “मनुष्यभक्षकयात वचन बिया वल । आः सच्छि सच्छि वंगु प्यपु गाथा न्यना, धर्मकथिकयात सत्कार याना मांबौपित प्रणाम याना हानं खूयाथाय् वने त्यन ।” वं मांबौपिनिगु खँ न्यना गाथा धाल -

“सुदुक्करं पोरिसादो अकासि, जीवं गहेत्वान अवस्सजी मं ।
तं तादिसं पुब्बकिच्चं सरन्तो, दुब्भे अहं तस्स कथं जनिन्दा”ति ॥

“मनुष्यभक्षकं तःसकं दुष्करगु ज्या याना बिल । वं जित म्वाःम्वाकं त्वःता छ्रवया हल । जिं वं याःगु उगु पूर्व उपकारयात लुमंका आः हे जनेन्द्र ! वलिसे जिं गुकथं द्रोह यायेगु ?”

वं थः मांबौपित आशवासन बिल - “यः मां ! यः बा ! छलपोलपिसं जिगु चिन्ता कया बिज्याये मते । जि पुण्य याना तयाम्ह खः । जित कामभोग व ऐश्वर्यं छुं दुर्लभ मजू ।” थुकथं मांबौपित प्रणाम याना मेमेपिं सकसित नं आश्वस्त याना लिहाँ वन ।

थुगु अर्थयात प्रकाशित यायेया नितिं शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात -

“वन्दित्वा सो पितरं मातरञ्च, अनुसासित्वा नेगमञ्च बलञ्च ।
सच्चवादी सच्चानुरक्खमानो, अगमासि सो यत्थ पोरिसादा’ति” ॥

“मांबौयात प्रणाम याना अले निगमया मनूतयूत व सेनातयूत आश्वस्त याना उम्ह सत्यवादी सत्यया रक्षा यायेया नितिं गन उम्ह नरभक्षक दु अन वन ।”

उखे नरभक्षकं विचाः यात - “जिमि पासा सुतसोम न्ह्यांसा वा, म्हांसा वयेम्वाः । वृक्षदेवतां जित न्ह्याग्गु याःसां थयाः । थुपिं जुजुपित स्यना न्यागू प्रकारयागु सासाःगु लां बलिकर्म याये ।” थुलि निश्चय याना वं सिंपै द्यकल, मि च्याकल अले मिं प्रज्वलित जुया वइ धका पिया च्वन । गुगु इलय् व फेतुना गसु च्वला च्वामुका च्वन उगु हे इलय् सुतसोम थ्यंकः वल । नरभक्षकं वयात खना लयताल । वं न्ह्यसः न्यन - “पासा वना कर्तव्य पूरा याना वये धुनला ?”

“धुन, महाराज ! काश्यप बुद्धं कना तया बिज्यागु गाथात जिं न्यनेधुन । धर्मकथिकयात सत्कार याना वयेधुन । थुकथं वने खंगुलिं कर्तव्य पूरा जुल ।”

थुगु खँया स्पष्ट यायेया नितिं गाथा धाल -

“कतो मया सङ्गरो ब्राह्मणेन, रट्टे सके इस्सरिये टितेन ।
तं सङ्गरं ब्राह्मणसम्पदाय, सच्चानुरक्खी पुनरागतोस्मि ।
यजस्सु यज्जं खाद मं पोरिसादा’ति” ॥

“जिं थःगु राष्ट्रय् ऐश्वर्यशाली जुया च्वंगु इलय् ब्राह्मणयात वचन बियागु खः । ब्राह्मणयात बियागु वचन पूरा यायेधुंका सत्ययात रक्षा यायेया नितिं जि हानं छंथाय् वयाम्ह खः । जित स्याना यज्ञ या अथवा हे नरभक्षक ! जिगु ला न ।”

अनलि नरभक्षकं विचाः यात - “थुम्ह जुजुयाके भचा हे रयाः पह धयागु म्दु । थ्वं छुकिया प्रभावं मृत्यु भयं मुक्त जुया न्वंवाना च्वंगु ? मेगु छुं मखु, थ्व धया च्वन ‘काश्यप बुद्धं कना तया बिज्यागु गाथा न्यना वयागु’ धका । उकिया हे प्रताप जुइमा । जिं नं थ्वयागु म्हुतुं धाय्का उगु गाथात न्यने माल । थुकथं जि नं भय म्दुम्ह जुये खनी ।” थुलि निश्चय याना वं गाथा धाल -

“न हायते खादितं मय्हं पच्छा, चित्तका अयं ताव सधूमिकाव ।
निद्रूमके पचितं साधुपक्कं, सुणोमि गाथायो सतारहायो’ति” ॥

“लिपा नसां नं जिगु खाना फुना वनी मखु । आः सिंपैया पाखें कुं वया च्वन तिनि । कुं म्दुगु मिइ छुइवं बांलाक बुइ । (थुलि तकया भित्रय्) सच्छि सच्छि मू वंगु गाथात न्यने माल ।”

थ्व खँ न्यना बोधिसत्त्वं “थुम्ह नरभक्षक पापी खः, थ्वयात भतिचा निग्रह याना, भतिचा लज्जित याना जक कने” धका मती तया धाल -

“अधम्मिको त्वं पोरिसादकासि, रद्धा च भट्टो उदरस्स हेतु ।
धम्मञ्चिमा अभिवदन्ति गाथा, धम्मो च अधम्मो च कुहि समेति ॥

“अधम्मिकस्स लुद्धस्स, निच्चं लोहितपाणिनो ।
नत्थि सच्चं कुतो धम्मो, किं सुतेन करिस्ससी’ति” ॥

“हे नरभक्षक ! छ अधार्मिक खः । छ प्वाःया नितिं राष्ट्रं भ्रष्टं जूह खः । थुपिं गाथालय् धर्मया खं कना तःगु दु । धर्म व अधर्म निगुलिं उत्थे गुकथं जुइ ?”

“हिभ्याःगु ल्हाः दुह्म अधार्मिक शिकारीयाके सत्य दइ हे मखुसा धर्म गनं दइ, धर्मया खं न्यना छु हे याइ ?”

थये धाल नं वं तं पिमकाः । छाया ? बोधिसत्त्वयागु मैत्रीयागु महानताया कारणं । वं “पासा सुतसोम ! छु जि अधार्मिकह्म खः ला ?” धका न्यन्यं गाथा धाल -

“यो मंसहेतु मिगवं चरेय्य, यो वा हने पुरिसमत्तहेतु ।
उभोपि ते पेच्च समा भवन्ति, कस्मा नो अधम्मिकं ब्रूसि मं त्व’न्ति” ॥

“गुहसिनं लाया नितिं शिकार याइ, अले गुहसिनं थःया नितिं नर-हत्या याइ, उपिं निह्मं परलोकय् बराबर जुइ । छं जित जक अधार्मिक धका छाया धयागु ?”

थ्व खं न्यना बोधिसत्त्वं वयागु मतयात खण्डन यायां गाथा धाल -

“पञ्च पञ्च न खा भक्खा, खत्तियेन पजानता ।
अभक्खं राज भक्खेसि, तस्मा अधम्मिको तुव’न्ति” ॥

“न्याम्ह व न्याम्ह अर्थात् भिम्ह प्राणी ज्ञानी क्षत्रियपिनि पाखे भक्ष मजू अथवा न्यागू लुसि दुपिं प्राणीपिं मध्ये न्याम्ह ज्ञानी क्षत्रियपिनि पाखे भक्ष मजू । हे राजन् ! छं अभक्ष मांस नः, उकिं छ अधार्मिक खः ।”

थुगु प्रकारं वयागु निग्रह जुइवं मेगु गति मखना थःगु पापयात सुचुकुं सुचुकुं वं गाथा धाल -

“मुत्तो तुवं पोरिसादस्स हत्था, गन्त्वा सकं मन्दिरं कामकामी ।
अमित्तहत्थं पुनरागतोसि, न खत्तधम्मे कुसलोसि राजा’ति” ॥

“हे पूर्णेच्छ ! छ नरभक्षकया ल्हातं छुटे जुया थःगु छेय् वना हानं शत्रुया ल्हातय् लाःवम्ह जुल । हे राजन् ! छ नीति शास्त्रय् कुशलम्ह मखु ।”

अनलि बोधिसत्त्वं “पासा ! जिं थें हे नीति स्यूम्ह जुइमाः । जिं व बांलाक स्यू परन्तु छं उकिया अनुसारं आचरण मयाः” धया गाथा धाल -

“ये खत्तधम्मे कुसला भवन्ति, पायेन ते नेरयिका भवन्ति ।
तस्मा अहं खत्तधम्मं पहाय, सच्चानुरक्खी पुनरागतोस्मि ।
यजस्सु यज्जं खाद मं पोरिसादा’ति” ॥

“गुपिं नीतिस कुशलपिं जुइ, इपिं प्रायः याना नरकगामी जुइपिं खः । उकिं जिं नीतियात त्वःता सत्ययागु रक्षाया नितिं हानं लिहाँ वयाम्ह खः । यज या अले हे नरभक्षक ! जित न ।”

नरभक्षकं धाल -

“पासादवासा पथवीगवास्सा, कामिस्थियो कासिकचन्दनञ्च ।
सब्बं तहिं लभसि सामिताय, सच्चेन किं पस्ससि आनिसंस’न्ति” ॥

“दरबार, पृथ्वी, साद्वहैं, सलत, मिसात, काशीयागु वस्त्रत व श्रीखण्ड सकतां छंके दु । छ सत्यय् मेगु छु फाइदा खनागु ?”

बोधिसत्त्वं लिसः बिल -

“ये केचिमे अत्थि रसा पथब्या, सच्चं तेसं सादुतरं रसानं ।
सच्चे टिता समणब्राह्मणा च, तरन्ति जातिमरणस्स पार’न्ति” ॥

“पृथ्वीस गुलि नं रस दु, सत्ययागु रस उषिं सकतां बेसिं दकले श्रेष्ठ जू । सत्यय् गुषिं श्रमण ब्राह्मणपिं च्वं च्वनी, इषिं जन्ममरणयागु बन्धनयात पार याना वनी ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं वयात सत्ययागु आनिशंस (महात्म्य) कन । अले नरभक्षकं ह्वया च्वंगु पलेस्वाँ व पुन्हिया तिमिलार्थे जाःगु शोभा वयागु ख्वाल्य् खना बिचाः यात - “थुम्ह सुतसोमं खना च्वंगु दु, ‘जिं सिपे दय्कागु व गसूयात च्वला च्चामुका च्वनागु । परन्तु वयागु मनय् भ्या भतिचा हे ग्याःचिकु त्रासयागु भावना म्दु । छु थ्व सच्चिं सच्चिं मू वंगु गाथायागु प्रताप खः अथवा सत्ययागु अथवा मेगु छुं गुगु वस्तुयागु ?” वं वयाके न्यनेगु संकल्प याना, न्यनेया नितिं गाथा धाल -

“मुत्तो तुवं पोरिसादस्स हत्था, गन्त्वा सकं मन्दिरं कामकामी ।
अभित्तहत्थं पुनरागतोसि, न हि नून ते मरणभयं जनिन्द ।
अलीनचित्तो असि सच्चवादी’ति” ॥

“छ नरभक्षकया ल्हाःतं छुटे जुया थःगु छेंय वना हानं शत्रुया ल्हाःतय् लाःवम्ह जुल । हे जनेन्द्र ! छंके मृत्यु भय म्दु । हे सत्यवादी ! छ आसक्ति रहितम्ह खः ।”

बोधिसत्त्वयागु लिसः खः -

“कता मे कल्याणा अनेकरूपा, यज्जा यिद्धा ये विपुला पसत्था ।
विसोधितो परलोकस्स मग्गो, धम्मे टितो को मरणस्स भाये ॥

“कता मे कल्याणा अनेकरूपा, यज्जा यिद्धा ये विपुला पसत्था ।
अनानुत्तप्यं परलोकं गमिस्सं, यजस्सु यज्जं अद मं पोरिसाद ॥

“पिता च माता च उपडिता मे, धम्मेन मे इस्सरियं पसत्थं ।
विसोधितो परलोकस्स मग्गो, धम्मे टितो को मरणस्स भाये ॥

“पिता च माता च उपडिता मे, धम्मेन मे इस्सरियं पसत्थं ।
अनानुत्तप्यं परलोकं गमिस्सं, यजस्सु यज्जं अद मं पोरिसाद ॥

“जातीसु मित्तेसु कता मे कारा, धम्मेन मे इस्सरियं पसत्थं ।
विसोधितो परलोकस्स मग्गो, धम्मे टितो को मरणस्स भाये ॥

“जातीसु मित्तेसु कता मे कारा, धम्मेन मे इस्सरियं पसत्थं ।
अनानुत्तप्यं परलोकं गमिस्सं, यजस्सु यज्जं अद मं पोरिसाद ॥

“दित्रं मे दानं बहुधा बहूनं, सन्तप्पिता समणब्राह्मणा च ।
विसोधितो परलोकस्स मग्गो, धम्मो ठितो को मरणस्स भाये ॥

“दित्रं मे दानं बहुधा बहूनं, सन्तप्पिता समणब्राह्मणा च ।
अनानुत्तप्यं परलोकं गमिस्सं, यजस्सु यज्जं अद मं पोरिसादा’ति” ॥

“जिं अनेक थरीयागु भिंगु कर्म यानागु दु, (दानादि) यज्ज यानागु दु । जिं परलोक वनेगु लैपु शुद्ध याना तयागु दु । धर्मय् च्वनाम्ह जूगुलिं मृत्यु खना छाया ग्याये माःगु दु ?”

“जिं अनेक थरीयागु भिंगु कर्म यानागु दु, (दानादि) यज्ज यानागु दु । जि अनुताप मदुम्ह जुया परलोकय् वने । हे नरभक्षक ! छं थःगु यज्ज या अले जित न ।”

“जिं मांबौपिनिगु सेवा यानागु दु अले धर्मानुसार ऐश्वर्य प्राप्त यानागु दु । जिं परलोक वनेगु लैपु शुद्ध याना तयागु दु । धर्मय् च्वनाम्ह जूगुलिं मृत्यु खना छाया ग्याये माःगु दु ?”

“जिं मांबौपिनिगु सेवा यानागु दु अले धर्मानुसार ऐश्वर्य प्राप्त यानागु दु । जि अनुताप मदुम्ह जुया परलोक वने । हे नरभक्षक ! छं थःगु यज्ज या अले जित न ।”

“जिं थः थःथितिपिं व पासापिनिप्रति थःगु कर्तव्य यानागु दु अले धर्मानुसार ऐश्वर्य प्राप्त यानागु दु । जिं परलोक वनेगु लैपु शुद्ध याना तयागु दु । धर्मय् च्वनाम्ह जूगुलिं मृत्यु खना छाया ग्याये माःगु दु ?”

“जिं थः थःथितिपिं व पासापिनिप्रति थःगु कर्तव्य यानागु दु अले धर्मानुसार ऐश्वर्य प्राप्त यानागु दु । जि अनुताप मदुम्ह जुया परलोक वने । हे नरभक्षक ! छं थःगु यज्ज या अले जित न ।”

“जिं श्रमण ब्राह्मणपितं सन्तर्पितं यानागु दु, जिं यक्व तकोमच्छि दान बियागु दु । जिं परलोक वनेगु लैपु शुद्ध याना तयागु दु । धर्मय् च्वनाम्ह जूगुलिं मृत्यु खना छाया ग्याये माःगु दु ?”

“जिं श्रमण ब्राह्मणपितं सन्तर्पितं यानागु दु, जिं यक्व तकोमच्छि दान बियागु दु । जि अनुताप मदुम्ह जुया परलोक वने । हे नरभक्षक ! छं थःगु यज्ज या अले जित न ।”

थ्व खँ न्यना नरभक्षकं बिचाः यात - “थुम्ह सुतसोम जुजु सत्पुरुष खः, ज्ञान युक्तम्ह खः । यदि जिं थ्वयात नल धाःसा जिगु छर्थो न्हेकू दला वनी अथवा जित पृथ्वी हे नुना छ्वइ ।” थुकिं व ग्यात अले धाल - “पासा ! जिं छंत नये मफु ।” धया गाथा धाल -

“विसं पजानं पुरिसो अदेय्य, आसीविसं जलितमुग्गतेजं ।
मुद्धापि तस्स विफलेय्य सत्तथा, यो तादिसं सच्चवादिं अदेय्या’ति” ॥

“बरु मनुखं यःसा बिष हे नये ज्यू, अथवा ज्वलंत, उग्र तेज बिष दुम्ह सर्पयात ज्वने ज्यू परन्तु गुम्हसिनं छर्थे जाःम्ह सत्यवादीयात नइ, वयागु छर्थो न्हेकू दला वने फु ।”

थुकथं वं बोधिसत्त्वयात “छ जिगु नितिं हलाहल बिष समानम्ह खः । छंत सुनां नइ ?” धया उगु गाथात न्यनेगु इच्छा याना वं प्रार्थना यात । बोधिसत्त्व वयागु मनय् धर्मया नितिं गौरव थनेया नितिं धाल - “छ थ्वथे जाःगु निर्दोषगु धर्म न्यनेगुया अधिकारी मखु ।” वं थुकथं अस्वीकार यात नं नरभक्षकं बिचाः यात - “सारा जम्बुद्वीपय् थ्वथे जाःम्ह पण्डित मेम्ह मदु । थ्व जिगु ल्हातं छुटे जुया वना उपिं गाथात न्यना धर्मकथिकयात सत्कार याना हानं छचनय् मृत्यु कुबिया जिथाय् वःम्ह खः । उपिं गाथात अत्यन्त साधु जुइमाः ।” वं अत्यन्त आदरपूर्वक न्यनेगु इच्छा तया प्रार्थना यायां गाथा धाल -

“सुत्वा धम्मं विजानन्ति, नरा कल्याणपापकं ।
अपि गाथा सुणित्वान, धम्मे मे रमते मनो’ति” ॥

“मनूतयसं धर्मया खं न्यना हे भिं-मभिंया खं सिइका काइ । जुइफु गाथात न्यना जिगु मन नं धर्मय् न्त्याइपु ताये फु ।”

अनंलि बोधिसत्त्वं “आः नरभक्षक धात्थें हे न्यने मास्तिवय्कूम्ह जुल, जिं ध्वयात न्यंके” धका बिचाः याना धाल - “अथेसा पासा ! बांलाक न्यं ।” थुकथं वयात बांलाक सावधान याना नर-ब्राह्मणयातथें हे गाथातय्गु स्तुति याना खुगू कामावचर देवलोकय् च्वंपिनिगु महान् घोष व देवतापिसं ब्यूगु साधुकारया दथुइ बोधिसत्त्वं नरभक्षकयात धर्मोपदेश बिल -

“सकिदेव महाराज, सब्धि होति समागमो ।
सा नं सङ्गति पालेति, नासब्धि बहु सङ्गमो ॥

“सब्धिरेव समासेथ, सब्धि कुब्बेथ सन्थवं ।
सतं सन्थम्ममञ्जाय, सेय्यो होति न पापियो ॥

“जीरन्ति वे राजरथा सुचित्ता, अथो सरीरम्मि जरं उपेति ।
सतञ्च धम्मो न जरं उपेति, सन्तो हवे सब्धि पवेदयन्ति ॥

“नभञ्च दूरे पथवी च दूरे, पारं समुदस्स तदाहु दूरे ।
ततो हवे दूरतरं वदन्ति, सतञ्च धम्मो असतञ्च राजा’ति” ॥

“सत्पुरुषपिलिसें छगू बारया समागमं नं रक्षा याइ, असत्पुरुषपिं लिसे ताःकालतक संगतिं नं याइ मखु ।”

“सत्पुरुषपिलिसे च्वनेमाः, सत्पुरुषपिनिगु जक संगत यायेमाः, सत्पुरुषपिनिगु सद्धर्म सिइकेवं भिनि, मभिनि मखु ।”

“सुचित्रित जुजुया रथ पुलां जुया भ्वाथः जुया वनी, शरीर जरा (भ्वाथः) जुया वनी, परन्तु सत्पुरुष (बुद्ध) पिनिगु धर्म गुबलें पुलां जुया भ्वाथः जुया वनी मखु । सन्तजनपिसं भिंपित थुकथं कनी ।”

“आकाश तापाः, पृथ्वी तापाः, समुद्रया उगु पार भन् हे तापाः । हे राजन् ! सत्पुरुष व असत्पुरुषया धर्म थुपिं सिबे नं यक्व हे तापाः ।”

उपिं गाथात बांलाक कना तःगु जूगुलिं व वयागु थःगु पाण्डित्ययागु कारणं वयात थुपिं गाथात सर्वज्ञ बुद्धं कना बिज्यागु गाथातथें हे च्वन । उकी विचार यायेवं वयागु म्ह छम्हं न्याथी प्रकारयागु प्रीतिं जाया वल । वयागु मनय् बोधिसत्त्वया प्रति नाइया वल, क्यातुया वल । वयात थथे जुल, मानो वयात श्वेतछत्र दाता बौथें च्वन । वं “सुतसोमयात बिइ बहःगु लुं, वहः छुं महु, जिं छपु छपु गाथायात छगू छगू वर बिये” धका बिचाः याना गाथा धाल -

“गाथा इमा अन्थवती सुव्यञ्जना, सुभासिता तुह्म जनिन्द सुत्वा ।
आनन्दि वित्तो सुमनो पतीतो, चत्तारि ते सम्म वरे ददामी’ति” ॥

“हे राजन् ! थुगु अर्थ व व्यञ्जन दुगु सुभाषित गाथात न्यने दया जिगु मन आनन्दित जुल अले प्रीतिं जाया वल । हे पासा ! जिं छंत प्यंगू वर बिये ।”

अनंलि बोधिसत्त्वं 'छं छु वर बिइ' धया रोष प्रकट यासे धाल -

“यो नत्तनो मरणं बुञ्जसि तुवं, हिताहितं विनिपातञ्च सगं ।
गिद्धो रसे दुच्चरिते निविद्धो, किं त्वं वरं दस्ससि पापधम्म ॥

“अहञ्च तं 'देहि वर'न्ति वज्जं, त्वं चापि दत्त्वा न अवाकरेय्य ।
सन्दिट्टिकं कलहमिमं विवादं, को पण्डितो जानमुपब्बजेय्या'ति” ॥

“छ, गुम्ह थः सिइगु हे मस्यूनिम्हं, थःगु हित, अहित व नरक-स्वर्ग धयागु मस्यूनिम्हं (मनूया लायागु) रसय् आसक्त जुया दुराचारी जुया च्वं च्वंम्ह, हे पापी ! छं छु वर बिइ ।”

“जिं छंके वर फवनेबले अले यदि छं वर बिया नं जित मबिल धाःसा सु बुद्धिमान्म्हं सिइक सिइकं छंके थन हे ल्वापु याना च्वने ?”

अनंलि नरभक्षकं “थ्वं जिगु विश्वास मयाः, थ्वयात विश्वास याके” धका मती तथा गाथा धाल -

“न तं वरं अरहति जन्तु दातुं, यं वापि दत्त्वा न अवाकरेय्य ।
वरस्सु सम्म अविकम्पमानो, पाणं चजित्वानपि दस्समेवा'ति” ॥

“हे मनू ! व वर बिये बहःम्ह मखु गुम्हसिनं बिये धया नं बिइ मखु । छं निश्चिन्त जुया वर फवं । जिं प्राण त्याग याना नं वर अवश्य बिये ।”

बोधिसत्त्वं “थ्व अति शूरम्हथें जुया न्वंवाना च्वन । जिं धयार्थें याइ । जिं वर ग्रहण याना काये । यदि न्हापांगु वर हे वयाके छं मनूया ला नये मखु” धका फवन धाःसा थ्वयात तःसकं हे कष्ट जुइ । न्हापां मेमेगु स्वंगू वर कायेधुंका लिपा जक उगु वर फवने धका मती तथा धाल -

“अरियस्स अरियेन समेति सख्यं, पञ्जस्स पञ्जाणवता समेति ।
पस्सेय्य तं वस्ससतं अरोगं, एतं वरानं पटमं वरामी'ति” ॥

“आर्यया आर्य पुरुषपिलिसे व प्रज्ञावान्या प्रज्ञावान्पिलिसे संगत मिले जू । जिं छंके सच्छि दैतक रोग मदुम्ह जूगु स्वये दयेमा, थ्व हे न्हापांगु वर यः ।”

थुगु खँ न्यंबले थुगु कथं लयताया हर्ष जुल - “थुम्हसित जिं ऐश्वर्यं च्युत याना आः मनूया ला नया जूम्हसिया ल्हातय् लाना नं जिर्थें जाःम्ह महान् अनर्थकारी खूयागु हे ताः आयुया इच्छा याना च्वन । अहो ! थ्व जिमि गपायसकंम्ह हितचिन्तक खः । व तःसकं लयताल । अले वं थुगु वर काःगु थःगु हे भलाइया नितिं भंगः लाना ल्यया काःगु खः धका मसिइकं वयात वर व्युब्बुं धाल -

“अरियस्स अरियेन समेति सख्यं, पञ्जस्स पञ्जाणवता समेति ।
पस्सासि मं वस्ससतं अरोगं, एतं वरानं पटमं ददामी'ति” ॥

“आर्यया आर्य पुरुषपिलिसे व प्रज्ञावान्या प्रज्ञावान्पिलिसे संगत मिले जू । जिं छंत थ्व न्हापांगु वर बिया च्वना, छं जित सच्छि दैतक रोग मदुम्ह जुया च्वंम्ह स्वये खने दयेमा ।”

अनंलि बोधिसत्त्वं धाल -

“ये खत्तियासे इध भूमिपाला, मुद्धाभिसित्ता कतनामधेय्या ।
न तादिसे भूमिपती अदेसि, एतं वरानं दुतियं वरामी'ति” ॥

“थन छंगु ल्हातय् लाना च्वंपिं भूमिपालकपिं, राज्याभिषिक्त जूपिं क्षत्रिय (जुजु) पिंत नये मते -
“थ्व वरत मध्ये निगूगु वर फ्वना च्वना ।”

थुकथं वं निगूगु वर फ्वना सच्छिहं मयाक जुजुपिनिगु प्राणयात रक्षा यायेगु इच्छा यात ।
नरभक्षकं नं उगु वर ब्युब्युं धाल -

“ये खत्तियासे इध भूमिपाला, मुद्धाभिसित्ता कतनामधेय्या ।
न तादिसे भूमिपती अदेमि, एतं वरानं दुतियं ददामी’ति” ॥

“थन जिगु ल्हातय् लाना च्वंपिं भूमिपालकपिं, राज्याभिषिक्त जूपिं क्षत्रिय (जुजु) पिंत नये मखु -
“थ्व वरत मध्ये निगूगु वर बिया च्वना ।”

छु थुपिं जुजुपिसं इमि खँल्हाबल्हा जुया च्वंगु खँ ताःला ?” थुमिसं दक्व खँ मताः । नरभक्षकं कुं
व मिया उपद्रवयागु भयं सिमाक्वय् मि च्याका तःगु जुया च्वन । बोधिसत्त्व सिमा व मिया बिचय् च्वना
वलिसे खँल्हाबल्हा याना च्वंगु जुया च्वन । उकिं दक्वं खँ मताःगुलिं बच्छि बच्छि जक ताःगु जुया च्वन ।
इमिसं आपसय् छहं मेहसित सान्त्वना बिया “ग्याये मते । आः सुतसोमं नरभक्षकयात दमन याइ ।” उगु
इलय् बोधिसत्त्वं थुगु गाथा धाल -

“परोसतं खत्तिया ते गहीता, तलावुता अस्सुमुखा रुदन्ता ।
सके ते रट्टे पटिपादयाहि, एतं वरानं ततियं वरामी’ति” ॥

“छं सच्छिहं स्वयां अप्वः क्षत्रिय (महाराज) पिंत ज्वना तःगु दु । इमिगु पाःल्हातय् प्वाः खना
तःगु दु । इपिं मिखाय् ख्ववि तया ख्वया च्वंगु दु । इमित छं थथःपिनिगु राष्ट्रय् थ्यंका ब्यु - जिं छंके थ्व
स्वंगूगु वर फ्वना च्वना ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं स्वंगूगु वर फ्वफ्वं उपिं उपिं क्षत्रियपिंत थथःगु राष्ट्रय् थ्यंका बिइगु वर फ्वंगु
खः । छाया ? छायाधाःसा वं इमित मनसे नं वैरभावयागु कारणं इपिं सकसितं दास दय्का जंगलय् यंका नं
तये यंके फु, स्याना वाये यंके नं फु अथवा प्रत्यन्त देशय् यंका मिइ नं यंके फु । उकिं इमित थथःगु
राष्ट्रय् लित तये यंकेगु वर फ्वंगु खः । नरभक्षकं नं वयात वर ब्युब्युं थुगु गाथा धाल -

“परोसतं खत्तिया मे गहीता, तलावुता अस्सुमुखा रुदन्ता ।
सके ते रट्टे पटिपादयामि, एतं वरानं ततियं ददामी’ति” ॥

“जिं सच्छिहं मयाक क्षत्रिय (महाराज) पिंत ज्वना तयागु दु । इमिगु पाःल्हातय् प्वाः खना तयागु
दु । इपिं मिखाय् ख्ववि तया ख्वया च्वंगु दु । इमित जिं थथःपिनिगु राष्ट्रय् थ्यंका बिये - “जिं छंत स्वंगूगु
वर बिया च्वना ।”

बोधिसत्त्वं प्यंगूगु वर फ्वफ्वं थुगु गाथा धाल -

“छिदं ते रट्टं ब्यथिता भया हि, पुथू नरा लेणमनुप्पविट्ठा ।
मनुस्समंसं विरमेहि राज, एतं वरानं चतुत्थं वरामी’ति” ॥

“छंगु राष्ट्र भद्रगोल जुइ धुंकल । रोग युक्तगु जुइ धुंकल । भययागु कारणं आपालं मनूत उखे
थुखे सुपिना च्वं च्वन । राजन् ! मनूया ला नयेगु तोति । जि थ्व छंके प्यंगूगु वर फ्वना च्वना ।”

थये फ्वनेवं नरभक्षकं लापा थात अले हररं न्हिला धाल - “पासा सुतसोम ! थ्व छु धया च्वनागु ? जिं छंत थुगु वर गनं बिये फइ ? यदि काये यःसा मेगु वर फ्वं ।” वं थुगु गाथा धाल -

“अद्वा हि सो भक्खो मम मनापो, एतस्स हेतुम्हि वनं पविट्ठो ।
सोहं कथं एत्तो उपारमेय्यं, अज्जं वरानं चतुत्थं वरस्सु’ति” ॥

“निश्चय नं थ्व जित अतिक यःगु नसा खः । थुकिया नितिं हे जि वनय् वयाम्ह खः । जिं मनूया लां गुकथं विरत जुया च्वने फइ ? मेगु हे प्यंगूगु वर फ्वं ।”

बोधिसत्त्वं “छंत मनूया ला यः, उकियात त्वःते मफु धका धया च्वन । गुगु यः उकिया नितिं पाप याना च्वंम्ह मूर्ख खः” धया गाथा धाल -

“न वे ‘पियं मे’ति जनिन्द तादिसो, अत्तं निरंकच्च पियानि सेवति ।
अत्ताव सेय्यो परमा च सेय्यो, लब्धा पिया ओचितत्थेन पच्छा’ति” ॥

“हे राजन् ! छथे जाःम्ह मनुखं थःत यःगु सेवन याना थःत हानि याना च्वंगु जित यःता मजू । थःत थः सिबे श्रेष्ठगु मेगु मदु । मेगु उचितगु यःगु लिपा नं दयेफु ।”

थुगु खँ न्यना नरभक्षक भयभीत जुया ग्यात । वं मती तल - “जिं सुतसोमं फ्वना च्वंगु वर मब्यूसे नं च्वने मफु हानं मनूया ला नं त्वःते मफु ।” वं मिखाय् ख्वबि जाय्का गाथा धाल -

“पियं मे मानुसं मंसं, सुतसोम विजानहि ।
नम्हि सक्का निवारेतुं, अज्जं वरं सम्म वरस्सु’ति” ॥

“हे सुतसोम ! छं जित मनूया ला यः धयागु खँ सिइकि । छं जित थुकिं रोके याये फइ मखु । छं मेगु हे वर फ्वं ।”

बोधिसत्त्वं लिसः बिल -

“यो वे ‘पियं मे’ति पियानुरक्खी, अत्तं निरंकच्च पियानि सेवति ।
सोण्डोव पित्वा विसमिस्सपानं, तेनेव सो होति दुक्खी परत्थ ॥

“यो चीध सङ्घाय पियानि हित्वा, किच्छेनपि सेवति अरियधम्मे ।
दुक्खितोव पित्वाण यथोसधानि, तेनेव सो होति सुखी परत्था’ति” ॥

“गुगु यः भाःपिया यःगुयागु कामनां थःत हानि याना यःगुया सेवन याना च्वनी, वं विषं जाःगु ख्वाल्वा ल्ह्वनिम्ह अयलाःगुलुथे लिपा दुःख सिइ ।”

“गुम्हसिनं बिचाः याना थःत यःगुयात त्याग याना थाक्कु जूसां आर्यधर्मयात सेवन याइ, वं थाक्कु जूसां वासः त्वंम्ह ल्वगीथे लिपा जुइबले सुखी जुइ ।”

थ्व खँ न्यना बफरा नरभक्षक ख्वख्वं गाथा धाल -

“ओहायहं पितरं मातरञ्च, मनापिये कामगुणे च पञ्च ।
एतस्स हेतुम्हि वनं पविट्ठो, तं ते वरं किन्ति महं ददामी’ति” ॥

“थुकिया नितिं जिं मांबौयात त्याग याना । थुकिया नितिं जिं न्याथी मनोरमगु कामभोगयात त्याग याना । थुकिया नितिं बनय् दुहो वया । आः जिं छंत थुगु वर गुकथं बियेगु ?”

अनंलि बोधिसत्त्वं थुगु गाथा धाल -

“न पण्डिता दिगुणमाहु वाक्यं, सच्चप्पटिञ्जाव भवन्ति सन्तो ।
‘वरस्सु सम्म’ इति मं अवोच, इच्चब्रवी त्वं न हि ते समेती’ति” ॥

“पण्डितं निथी खँ ल्हाइ मखु । सन्तपिं सत्य प्रतिज्ञपिं जुया च्वनी । छं जित, ‘हे सुतसोम ! वर प्वं’ धका धाःगु खः । आः छंगु थ्व खँ न्हापायागु खँ लिसे मिले मजुल ।”

नरभक्षकं हानं ख्वख्वं हे धाल -

“अपुञ्जलाभं अयसं अकित्तिं, पापं बहुं दुच्चरितं किलेसं ।
मनुस्समंसस्स कते उपागा, तं ते वरं किन्ति महं ददेय्य’न्ति” ॥

“थुगु मनूया लाया नितिं जिं अपुण्य, अयश, अकीर्ति, आपालं आपाः पाप व दुश्चरित्रता यानागु व जुयागु दु । आः जिं छंत थुगु वर गुकथं बियेगु ?”

अनंलि बोधिसत्त्वं वयात वं थम्हं धाःगु न्हापायागु गाथायात लुमंके ब्यूसे -

“न तं वरं अरहति जन्तु दातुं, यं वापि दत्त्वा न अवाकरेय्य ।
वरस्सु सम्म अविकम्पमानो, पाणं चजित्त्वानपि दस्समेवा’ति” ॥

“हे मनू ! व वर बिये बहःम्ह मखु गुम्हसिनं बिये धया नं बिइ मखु । छं निश्चिन्त जुया वर प्वं । जिं प्राण त्याग याना नं वर अवश्य बिये ।”

वरयागु दानय् उत्साहित यायां गाथात धाल -

“पाणं चजन्ति सन्तो नापि धम्मं, सच्चप्पटिञ्जाव भवन्ति सन्तो ।
दत्त्वा वरं खिप्पमवाकरोहि, एतेन सम्पज्ज सुराजसेट्ठ ॥

“चजे धनं अङ्गवरस्स हेतु, अङ्गं चजे जीवितं रक्खमानो ।
अङ्गं धनं जीवितञ्चापि सब्बं, चजे नरो धम्ममनुस्सरन्तो’ति” ॥

“सन्तपुरुषपिसं बरु प्राण हे त्याग याइ, परन्तु धर्मयात त्याग याइ मखु । सन्तजनपिं सत्य प्रतिज्ञपिं जुइ । उकिं हे सुराज श्रेष्ठ ! छं थुगु खँयात वर बिया याकनं प्रकट याना सत्य पालन याइम्ह जु ।”

“शरीरया अंग विशेषयागु रक्षाया नितिं धनयागु त्याग या, जीवनया सुरक्षाया नितिं अंग-विशेषयात त्याग या । मनूया नितिं धर्मयात लुमंका धन, अंग व शरीर स्वतां त्याग यायेमाः ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं थुपिं खँ वयात सत्यय् आरुढ याना, अले थःगु गौरव प्रकट याना क्यनेया नितिं गाथा धाल -

“यस्मा हि धम्मं पुरिसो विजञ्जा, ये चस्स कङ्कं विनयन्ति सन्तो ।
तं हिस्स दीपञ्च परायणञ्च, न तेन मितिं जिरयेथ पज्जो’ति” ॥

“गुपिसं सन्त जनपिके धर्मया खँ सिइका काल अथवा गुपिसं वयागु शन्देह (शंका) मदयूका बिल, इपिं वया नितिं द्वीप (समान) जुइ । थ्व वयागु शरणस्थान जुइ । प्रज्ञावानं थुजापिलिसे मैत्री (सम्बन्ध) स्यंके मज्यू ।”

थुलि न्यंकेधुंका हानं धाल “पासा ! गुणी आचार्ययागु वचन उल्लंघन याये मज्जू । जि मचा ल्हायम्हबले नं सहायक आचार्य जुया छंत सकतां स्यना बियागु खः । थौं न बुद्ध-लीलां सच्छि सच्छि मू वंगु गाथात कनेधुन । उकिं जिं धयागु खं न्यनेमाः ।” थ्व खं न्यना नरभक्षकं बिचाः यात - “सुतसोम जिमि आचार्य खः, पण्डित खः । जिं वयात वर नं बियेधुन । छु याये फु ? छगू जन्मय् (छन्हु) सिइ माःगु ला निश्चित हे खः । मनूया ला नये मखु । वयात वर बिये । व दन । वयागु मिखां ख्वबिधाः न्ह्याना च्वन । वं सुतसोम नरेन्द्रया तुती भोसुना वर व्युव्युं थुगु गाथा धाल -

“अद्धा हि सो भक्खो मम मनापो, एतस्स हेतुमि वनं पविट्ठो ।
सचे च मं याचसि एतमत्थं, एतम्मि ते सम्म वरं ददामी’ति” ॥

“पक्का नं थ्व जिगु अत्यन्त प्रिय भोजन खः । थुकिया नितिं जि वन प्रदेशय् वयाम्ह खः । परन्तु यदि छं जिके थ्व हे वर माःसा, हे मित्र ! जिं छंत थ्व वर बिया च्वना ।”

अनंलि बोधिसत्त्वं धाल - “पासा ! थथे हे जुइमा । शील्य् प्रतिष्ठित जुया सिइगु नं बांला जू । महाराज ! छं व्युगु वर ग्रहण यायेधुन । थौंसिं छ आचार्य पथय् च्वंमह जुल । थथे जुइवं हानं जिगु प्रार्थना दु, यदि जिप्रति स्नेह दःसा पञ्चशील ग्रहण या ।”

“ज्यू पासा ! शील व्यु ।”

“महाराज ! का ।”

वं बोधिसत्त्वयात न्यागू अंगं वन्दना याना छखेलिकक फेतुत । बोधिसत्त्वं नं वयात शील्य् प्रतिष्ठित यात ।

उगु इलय् अन मुना च्वंपिं भुम्मा (भूमस्थ) देवतापिसं बोधिसत्त्वया प्रति प्रीति प्रकट यायां “अवीचिं (नरकं) निसें भवाग्रतक मेपिं सुं मखं गुपिं नरभक्षकया पाखें मनूया ला त्वःफिके फुगु खः । अहो ! सुतसोमं तःसकं थाकुगु ज्या यात” धया तःसःगु सलं बनयात थ्वयक साधु, साधु धाधां साधुकार बिल । इमिगु सः ताया चातुर्महाराजिक देवतापिसं नं गुञ्जघोष यात । थथे त नं तं ब्रह्मलोकतक छगू हे घोषणा जुल । सिमाय् यःखाना तःपिं जुजुपिसं नं देवतापिनिगु उगु साधुकारयागु सः ताल । वृक्षदेवतां नं थःगु निवासस्थानं हे साधुकार बिया हल । देवतापिनिगु साधुकारयागु सः न्यना जुजुपिसं “सुतसोमयागु कारणं ज्यान बचे जुइगु जुल । नरभक्षकयात दमन याना सुतसोमं तःसकं थाकुगु ज्या यात” धका मती तल । इमिसं बोधिसत्त्वयागु स्तुति यात । नरभक्षकं बोधिसत्त्वयात प्रणाम याना छखेलिकक दन । अनंलि वयात बोधिसत्त्वं धाल- “पासा ! क्षत्रियपितं त्वःता व्यु ।” वं बिचाः यात - “जि थुमि शत्रु खः । जिपाखें मुक्त जुइधुंका लाःसा थुमिसं “शत्रुयात ज्वं” धया जित हत्या नं याये फु । ज्यान हे वंसां नं जि आः सुतसोमयागु ल्हातं कयागु शील स्यंके मखुत । थ्वयात नापं व्वना यंका जक थुमित त्वःता बिये माली । थथे याःसा जक जि निर्भयम्ह जुइ ।” वं बोधिसत्त्वयात प्रणाम याना “सुतसोम ! भ्रीपिं निम्हं वना क्षत्रियपितं मुक्त याःवने नु” धया गाथा धाल -

“सत्था च मे होसि सखा च मेसि, वचनम्मि ते सम्म अहं अकासिं ।
तुवम्मि मे सम्म करोहि वाक्यं, उभोपि गन्त्वान पमोचयामा’ति” ॥

“छं जिमि अनुशासक नं खः, पासा नं खः, अले जिं छं धाःगु नं याना बियेधुन । पासा ! छं नं जिगु छगू खं न्यना व्यु । भ्रीपिं निम्हं वना (क्षत्रियपितं) त्वःता बिये नु ।”

बोधिसत्त्वं लिसः बिल -

“सत्था च ते होमि सखा च त्यम्हि, वचनम्पि मे सम्म तुवं अकासि ।
अहम्पि ते सम्म करोमि वाक्यं, उभोपि गन्त्वान पमोचयामा’ति” ॥

“जि छंम्ह अनुशासक नं खः, पासा नं खः, अले पासा ! छं नं जिं धयागु खं नं न्यन । हे पासा !
जिं नं छंगु खं न्यने । भ्नीपिं निम्हं मिले जुया (क्षत्रियपिंत) त्वःता ब्यूवने नु ।”

थुलि धया इमिथाय् वना धाल -

“कम्मासपादेन विहेठितत्थ, तलावुता अस्सुमुखा रुदन्ता ।
न जातु दुब्भेथ इमस्स रज्जो, सच्चप्पटिज्जं मे पटिस्सुणाथा’ति” ॥

“छिमित कल्माष-पादं कष्ट बिल । छिमिगु पाःल्हातय् प्वाः दु । छिपिं मिखाय् ख्वबि तथा ख्वया
च्चन । छिमिसं थुम्ह जुजु खना द्वेष तये मते । ध्व जिगु सत्य प्रतिज्ञा न्यं ।”

इमिसं लिसः बिल -

“कम्मासपादेन विहेठितम्हा, तलावुता अस्सुमुखा रुदन्ता ।
न जातु दुब्भेम इमस्स रज्जो, सच्चप्पटिज्जं ते पटिस्सुणामा’ति” ॥

“जिमित कल्माष-पादं कष्ट बिल । जिमिगु पाःल्हातय् प्वाः दु । जिपिं मिखाय् ख्वबि तथा ख्वया
च्चना । जिमिसं निश्चय नं थुम्ह जुजुलिसे द्वेष तये मखु - जिमिसं छपिनिगु थुगु सत्य प्रतिज्ञायात स्वीकार
याना च्चना ।”

अर्नलि बोधिसत्त्वं अथे जूसा, जिगु न्ह्योने प्रतिज्ञा या” धया थुगु गाथा धाल -

“यथा पिता वा अथ वापि माता, अनुकम्पका अत्थकामा पजानं ।
एवमेव वो होतु अयञ्च राजा, तुम्हे च वो होथ यथेव पुत्ता’ति” ॥

“गथे मां अथवा बौ थःगु सन्तानयात दया तइम्ह, इमिगु भलाइ याइपिं जुइगु खः, अथे हे थुम्ह
जुजु जुइमा अले छिपिं काय् समानपिं जुइमा ।”

इमिसं नं स्वीकार यायां थुगु गाथा धाल -

“यथा पिता वा अथ वापि माता, अनुकम्पका अत्थकामा पजानं ।
एवमेव नो होतु अयञ्च राजा, मयम्पि हेस्साम यथेव पुत्ता’ति” ॥

“गथे मां अथवा बौ थःगु सन्तानयात दया तइम्ह, इमिगु भलाइ याइपिं जुइगु खः, अथे हे थुम्ह
जुजु जुइमा अले जिपिं काय् समानपिं जुये ।”

थुकथं बोधिसत्त्वं इमित प्रतिज्ञा याका नरभक्षकयात सत्ता धाल - “वा, क्षत्रियपिंत त्वःता ब्यु ।” वं
तलवारं छम्ह जुजुयागु बन्धन चाना बिल । उम्ह जुजु छ्वाःतक दचांलागु कारणं स्यागु सह याये मफयेवं
बन्धन चायेवं मूच्छित्त जुया बैय् गोतूवन । ध्व खना बोधिसत्त्वं करुणा तथा धाल - “मित्र नरभक्षक ! थुकथं
(बन्धन) ध्यने मते । अले छम्ह जुजुयात निपा ल्हातं न्याक्क घय्युपुना छाती लिक्क तथा धाल - “आः बन्धन
ध्यं ।” अले नरभक्षकं तलवारं ध्यन । बोधिसत्त्वं थः बलवान् जूगुया कारणं वयात छातिं घय्युपुना औरसपुत्र
समानं नायुगु क्यातुगु चित्त तथा क्वकया बैय् ध्यना बिल । थुकथं उपिं सकसितं बैय् ध्यना इमिगु घाः सिला
बिल । अले मस्तय्युग्गु न्हाय्युपं प्वाल्यु च्वंगु का लिकायेथे याना विस्तारं खिपः लिकया, निहं व हि सिला घाः
सिला सफा याना बिल । अले “पासा नरभक्षक ! सिमा छमाया ख्वाला ल्वहंतय् च्वला हति” धया

सिमाख्वाला कायके छुवया सत्यक्रिया याना इमिगु ल्हातय् इला बिल । उगु हे क्षणय् घाः लाया वन । अले नरभक्षकं जाकियागु क्वाति (वारुणि) दाय्का बिल । निम्हसिनं सच्छिं मयाक क्षत्रियपितं वारुणि त्वंकल । इपिं सकले सन्तुष्ट जुल । निभा नं बिना वन । कन्हेखुन्हुया दिनय् नं सुथ न्हापानं, निहने नं, बहनि नं वारुणि हे त्वंकल । स्वन्हुखुन्हुया दिनय् जा व यागु नकल, त्वंकल । इपिं व हे इलय् निरोगी जुल । अले बोधिसत्त्वं इमिके न्यन - “लिहाँ वने फतला ?”

“फत ।”

इमिसं थये धाःसां नं बोधिसत्त्वं नरभक्षकयात धाल - “पासा नरभक्षक ! वा थःगु राष्ट्रय् वने नु ।” व वयागु तुती भोसुना ख्वल, अले धाल - “पासा ! छ जुजुपिं ब्वना लिहाँ हूँ । जि थन हे फलमूल नया च्वं च्वने ।”

“पासा ! थन छु याना च्वनेगु ? छंगु राष्ट्र न्ह्याइपुसे च्वं । वाराणसी राज्य या ।”

“पासा ! छु धया च्वनागु ? जि अन वने मफु । सारा वाराणसी जनता जिमि वैरीपिं खः । इमिसं जित ब्वः बिइ - “ध्वं जिमि मांयात नया बिल, ध्वं जिमि बौयात नया बिल ।” इमिसं “थुम्ह खुंयात ज्वं” धया अप्पां कय्का कय्का स्याना बिइ । जिं छंके शील कायेधुन । ज्यान बचे यायेया नितिं नं जिं मेपितं स्याये मखुत । जि वने मखु । जिं मनूया ला त्वःता आः गुलि हे म्वाइ धका ! आः जिगु भाग्यय् छंगु दर्शन यायेगु मंत ।”

थये धाधां व ख्वया हल अले वं धाल - “छ हूँ ।” अनलि बोधिसत्त्वं वयागु जनुफातय् ल्हाः ततं वयात आश्वस्त यात- “पासा ! जिगु नां सुतसोम खः । जिं छथें जाःम्ह दारुणम्ह मनूयात बशय् कायेधुन । वाराणसी निवासीपितं धाये माःगु हे छु दु धका । जिं छंत अन प्रतिष्ठित याना बिये । थःगु राज्ययात बच्छि थला छगू भाग छंत बिये ।”

“छंगु नगरय् नं जिमि वैरीपिं दु ।”

ध्वं जि धयागु खँ न्यना तःधंगु ज्या याना बिल । ध्वयात न्ह्यातथे याना जूसां ध्वयागु पुलांगु पदय् प्रतिष्ठित याना बिये माःगु दु” धका बिचाः याना वयात लोभे यायेत वं नगरयागु सम्पत्तियागु वर्णन यायां धाल -

“चतुष्पदं सकुणञ्चापि मंसं, सूदेहि रन्धं सुकतं सुनिद्रितं ।
सुधंव इन्दो परिभुञ्जियान, हित्वा कथेको रमसी अरञ्जे ॥

“ता खत्तिया वेल्लिविलाकमज्झा, अलङ्कता सम्परिवारयित्वा ।
इन्दवं देवेसु पमोदरियिसु, हित्वा कथेको रमसी अरञ्जे ॥

“तम्बूपधाने बहुगोणकम्हि, सुभम्हि सब्बस्सयनम्हि सङ्गे ।
सेय्यस्स मज्झम्हि सुखं सयित्वा, हित्वा कथेको रमसी अरञ्जे ॥

“पाणिस्सरं कुम्भथूणं निसीथे, अथोपि वे निप्पुरिसम्पि तूरियं ।
बहुं सुगीतञ्च सुवादितञ्च, हित्वा कथेको रमसी अरञ्जे ॥

“उय्यानसम्पन्नं पहतमाल्यं, मिगाजिनूपेतं पुरं सुरम्मं ।
हयेहि नागेहि रथेहुपेतं, हित्वा कथेको रमसी अरञ्जे’ति” ॥

“भान्छेतयसं साक्क दयका तःगु, बांलाक तयार याना तःगु, न्ह्यच्याके हःगु प्यपां चूपिपिनिगु व भंगःपद्धितयगु ला अथे हे न, गथे इन्द्रं अमृतयागु सेवन याइथे । थजागु सकतां त्वःता थन वनय् याकचा छु याना च्वनेगु ?”

“चिधिपिं, मध्यमपिं व तःधिकपिं लुंथे जाःपिं, बांलाक समाये याना तःपिं क्षत्रियनीपिं छंत भुना अथे हे छंगु मन न्ह्याइपुका च्वंवइ गथे देवलोकय् अप्सरापिं इन्द्रयाथाय् च्वं वःथे । थजापित त्वःता थन वनय् याकचा छु याना च्वनेगु ?”

“ह्याउंसे च्वंगु फुंगात दुगु, अनेक कम्बलत दुगु, शुद्धगु अनेक लासात दुगु खाताय् सुखपूर्वक दचने दुम्ह थन वनय् याकचा छु याना च्वनेगु ?”

“चान्हे लापा थाइगु सः, थुम्भ थुन बाजँ सः, मिसापिसं पुगु म्वाहली (तूर्य) यागु सः, म्ये व बाजँ-थुपिं सकतां त्वःता थन वनय् याकचा छु याना च्वनेगु ?”

“व अनेक प्रकारयागु ह्वया च्वंगु स्वांत दुगु, उच्चान दुगु, अजिर मृगत दुगु, सलत, किसित दुगु न्ह्याइपुसे च्वंगु नगर खः । अजागुयात त्वःता थन वनय् याकचा छु याना च्वनेगु ?”

थुकथं बोधिसत्त्वं “सम्भव दु, थ्वं न्हापा याना तःगु रसयात लुमंका वनेत तयार जुये फु” धका बिचाः याना न्हापां भोजनयागु प्रलोभन क्यन, निगूगुलि कामरतियागु, स्वंगूगुलि दचनेगु, प्यंगूगुलि उच्चान व नगरयागु प्रलोभन क्यंगु खः । थुकथं थुलि प्रलोभन क्यनेधुंका धाल - “महाराज ! वा । जिं छंत व्वना यंका वाराणसी वने अले अन (राज्यय्) प्रतिष्ठित यायेधुंका जि थःगु राष्ट्रय् लिहाँ वने । यदि वाराणसीयागु राज्य पावे मजुल धाःसा थःगु राज्यं बच्छि बिये । जंगलय् च्वं च्वना छु फाइदा ? जिगु खँ न्यं ।” वयागु खँ न्यना वलिसे वनेत तयार जुल अले बिचाः यात - “सुतसोम जिगु भलाइ याये यःम्ह खः, दयालुम्ह खः, न्हापां कल्याणमार्गय् प्रतिष्ठित याना आः पुलांगु ऐश्वर्यय् प्रतिष्ठित याना बिये” धका धया च्वन । थ्व प्रतिष्ठित याना बिये फुम्ह नं खः । थ्वलिसे वनेमाः । जित जंगलं छु दइ ? वं लयताया वयागु गुणानुवाद यायेया नितिं “पासा सुतसोम ! सत्संगतथे भिंगु व कुसंगतथे मभिंगु मेगु छुं म्दु” धया थुपिं गाथात धाल -

“काळपक्खे यथा चन्दो, हायतेव सुवे सुवे ।
काळपक्खूपमो राज, असतं होति समागमो ॥

“यथाहं रसकमागम्म, सूदं कापुरिसाधमं ।
अकासिं पापकं कम्मं, येन गच्छामि दुग्गतिं ॥

“सुक्कपक्खे यथा चन्दो, बहुतेव सुवे सुवे ।
सुक्कपक्खूपमो राज, सतं होति समागमो ॥

“यथाहं तुवमागम्म, सुतसोम विजानहि ।
काहामि कुसलं कम्मं, येन गच्छामि सुग्गतिं ॥

“थले यथा वारि जनिन्द बुद्धं, अनद्धनेय्यं न चिरड्ढित्तीकं ।
एवमिं होति असतं समागमो, अनद्धनेय्यो उदकं थलेव ॥

“सरे यथा वारि जनिन्द बुद्धं, चिरड्ढित्तीकं नरवीरसेट्ठ ।
एवमिं वे होति सतं समागमो, चिरड्ढित्तीको उदकं सरेव ॥

“अव्यायिको होति सतं समागमो, यावमि तिद्वेय्य तथेव होति ।
खिप्पञ्चि वेति असतं समागमो, तस्मा सतं धम्मो असत्थि आरका’ति” ॥

“गुगु प्रकारं कृष्णपक्षया चन्द्रमा न्हिया न्हियं भन् भन् क्षीण जुया वनिगु खः, अथे हे तुं हे राजन् ! असत्पुरुषपिनिगु संगत नं कृष्णपक्षथे खः ।”

“गथे जिं नीचम्ह भान्छेयागु संगतयागु कारणं पापकर्म यानागु ख, गुकिं याना दुर्गति प्राप्त जूम्ह जुल ।”

“गुगु प्रकारं शुक्लपक्षया चन्द्रमा न्हिया न्हियं भन् भन् बढे जुया वड्गु खः, अथे हे तुं हे राजन् ! सत्पुरुषपिनिगु संगत धयागु शुक्लपक्ष समान खः ।”

“हे सुतसोम ! थ्व खँ सिइका का, गुगु प्रकारं छंगु संगतया कारणं जिं कुशल कर्म याना च्वना, गुकिं जित भिंगु गति दइगु जुल ।”

“हे राजन् ! गुगु प्रकारं बैय् वा वःगु लः ताःकालतक च्वनी मखुगु खः, अथे हे असत्पुरुषपिनिगु संगत नं बैय् वा वःगुथे ताःकालतक च्वं च्वनी मखु ।”

“हे नरवीर्य श्रेष्ठ ! गुगु प्रकारं दहलय् वा वःगु लः ताःकालतक च्वनिगु खः, अथे हे दहयागु लःथे हे सत्पुरुषपिनिगु संगत नं ताःकालतक च्वनी ।”

“सत्पुरुषपिनिगु संगत फुना वनी मखु । गुबलेतक दया च्वनी उबलेतक अथे हे तुं ल्यना च्वनी । असत्पुरुषपिनिगु संगत याकनं फुना वनी । उकिं सत्पुरुषपिनिगु अर्थ असत्पुरुषपिनिगु अर्थ सिबे यक्व यक्व तापाः ।”

थुकथं उम्ह नरभक्षकं न्हेपु गाथाद्वारा बोधिसत्त्वयागु गुणानुवाद यात । वं नरभक्षकयात व उपिं जुजुपित् व्वना यंका प्रत्यन्त गाम्य् वन । प्रत्यन्त गांयापिं मनूतय्सं बोधिसत्त्वयात खना नगरय् वना धाःवन । अमात्यपिं सेनात व्वना वया घेरा लगे यात । बोधिसत्त्व उगु समूह व्वना वाराणसी थ्यंकः वन । लैय् जनपदवासी जनता उपहार ज्वना वया ल्यूल् वल । म्वःम्वः जनता भेला जुल । सकले वलिसैं तुं वाराणसी थ्यंकः वन ।

उगु इलय् नरभक्षकया कायं राज्य याना च्वंगु खः । सेनापति कालहत्थी हे खः । नगरवासी जनतां जुजुयात खबरदारी याना धाःवल - “महाराज ! सुतसोमं नरभक्षकयात दमन याना वयात व्वना वया च्वन । जिमिसं वयात नगरय् दुकाये फइ मखु ।” इपिं व्वाय् वना हथासं नगरया देधवाखा बन्द याना बिल अले ल्हातय् शस्त्र ज्वना दना च्वन । बोधिसत्त्वं देधवाखा बन्द याना तल धका सिइका नरभक्षक व सच्छिम्हं मयाक जुजुपित् त्वःता निम्ह प्यम्ह अमात्यपिं व्वना वना धाःवन - “जि सुतसोम जुजु खः, देधवाखा चाय्कि ।” देधवाखा चाय्का बिल । बोधिसत्त्वं नगरय् दुहाँ वन । जुजु व कालहत्थी लसकुस याना यंका राजदरबारय् व्वना थंकल । वं राज्य सिंहासनय् फेलुना नरभक्षकया महारानी व मेमेपिं अमात्यपित् सःतके छ्वया कालहत्थीयाके न्यन - “कालहत्थी ! जुजुयात नगरय् छ्वाय् दुमकयागु ?”

“थ्वं राज्य याना च्वंगु इलय् थुगु नगरय् च्वपिं यक्व मनूतय्त् स्याना नया बिल । क्षत्रियपिसं याये मत्यगु ज्या यात । सारा जम्बुद्वीपयात उजाड याना बिल । थ्व थजाम्ह पापी खः । उकिं वयात दुमकयागु खः । आः हानं अथे हे याइ ।”

“चिन्ता काये म्वाः । जिं वयात दमन याना शील्य् प्रतिष्ठित याना बियेधुन । ध्वं थःगु प्राणया नितिं नं सुयातं कष्ट बिइ मखुत । आः वयापाखँ भय मंत । थये याये मते । काय्पिनिगु कर्तव्य खः, मांबौपिनिगु सेवा यायेगु । मांबौपिनिगु सेवा याःपिं स्वर्ग वनी । मयाःपिं नरकय् वनी ।”

थुकथं वं क्वय् आसनय् फेतुना च्वंम्ह जुजुया काय्यात उपदेश बियेधुंका सेनापतियात नं अनुशासित यात - “कालहत्थी ! छ् जुजुया पासा व सेवक नितानं खः । छंत जुजुं हे महान् ऐश्वर्य ब्यूगु खः । छं नं जुजुयात उपकार यायेमाः ।”

थुकथं सेनापतियात अनुशासन यायेधुंका वं लानियात नं उपदेश बिल - “देवी ! छ् नं थःगु छें नं वःम्ह खः । अले थ्वयाम्ह महारानी बने जूम्ह खः । अले काय्म्हचाय्पिं दुम्ह जुल । छं नं वयागु सेवा यायेमाः ।” थुकथं थुगु हे उपदेश पूर्वकेया नितिं धर्मोपदेश यायां गाथात धाल -

“न सो राजा यो अजेय्यं जिनाति, न सो सखा यो सखारं जिनाति ।
न सा भरिया या पतिनो न विभेति, न ते पुत्ता ये न भरन्ति जिण्णं ॥

“न सा सभा यत्थ न सन्ति सन्तो, न ते सन्तो ये न भणन्ति धम्मं ।
रागञ्च दोसञ्च पहाय मोहं, धम्मं भणन्ताव भवन्ति सन्तो ॥

“नाभासमानं जानन्ति, भिस्सं बालेहि पण्डितं ।
भासमानञ्च जानन्ति, देसेन्तं अमतं पदं ॥

“भासये जोतये धम्मं, पग्गण्हे इसिनं धजं ।
सुभासितद्धजा इसयो, धम्मो हि इसिनं धजो’ति” ॥

“गुम्हसिनं मांबौपित त्याका राज्य प्राप्त याइ, व जुजु मखु । गुम्हसिनं छलकपट याना पासायात त्याका काइ, व पासा मखु । गुम्ह भात खना ग्याइ मखु, व कला मखु अले गुम्हसिनं बुरापिं मांबौपित सेवा याइ मखु, इपिं काय्म्हचाय्पिं मखु ।”

“गन सत्पुरुषपिं दइ मखु, व सभा हे मखु, गुपिसं धर्म कनी मखु, इपिं सत्पुरुषपिं मखु । राग, द्वेष व मोहयात त्याग याना धर्मयागु खँ कपित हे सत्पुरुष धाइ ।”

“मूर्खपिं नापं च्वं च्वम्ह पण्डितयात न्वं मवाःसा पण्डित धका म्हसी मखु । अमृतपदयागु उपदेश बिइम्ह प्रज्ञावान्यात खँ कंसा जक पण्डित धका म्हसीका काइ ।”

“धर्मयागु ब्याख्यान यायेमाः अले उकियात प्रकाशित यायेमाः । ऋषिपिनिगु ध्वजायात धारण यायेमाः । सुभाषित हे ऋषिपिनिगु ध्वजा खः अले धर्म हे ऋषिपिनिगु ध्वजा खः ।”

बोधिसत्त्वयागु धर्मकथा न्यना जुजु व सेनापति सन्तुष्ट जुल अले इमिसं बिचाः यात - “नु, महाराजयात ब्वना हये नु ।” वं नगरय् घोषणा याकल अले नागरिकतयूत भेला याना आश्वासन बिल - “छ्पिं ग्याये मते । जुजु धर्मय् प्रतिष्ठित जुइ धुंकल । का वा, वयात ब्वना हये नु ।” जनतायात नापं ब्वना बोधिसत्त्वयात न्ह्यः न्ह्यः तया जुजुयाथाय् वना वयात प्रणाम यात । अले नौयात सतःके छ्वया सँ खाय्के बिया, मोल्हुया, वस्त्र पुनेधुंका जुजुयात रत्नयागु द्वैय् फेतुका अभिषेक याना नगरय् दुने हल । नरभक्षक जुजुं सच्छिम्हं मयाक जुजुपित व बोधिसत्त्वयात आपालं आपाः सत्कार यात । “सुतसोम जुजुं नरभक्षकयात दमन याना वयात राज्यय् प्रतिष्ठित यात” थ्व खँ सारा जम्बुद्वीपय् ब्यापकरूपय् प्रचार जुल ।

इन्द्रप्रस्थ निवासीपिसं दूत छूवया जुजुयात सतके छूवया हल । व अन लच्छित्ति च्वन । वं लिपा धाल - "पासा ! जिपिं वने त्यना छ प्रमाद मदुह जुया च्वं । नगर धवाखा व लाय्कु धवाखाय् याना न्यागू न्यागू दानशाला दय्कि । भिगू राजधर्मया विरुद्धय् मवंसे दुर्गीतिं बचे जुया च्वं ।" थुकथं व नरभक्षकयात उपदेश बिल । सच्छि स्वयां अप्वः राजधानीयापिं सेनात यक्व यक्व म्वः म्वः भेला जुल । उपिं सेनात ब्वना व वाराणसीं पिहाँ वल । नरभक्षकं नं बच्छि लँतक तःवल । बोधिसत्त्वं गुपिं गुपिं जुजुपिनि वाहनत मदु उपिं उपिं जुजुपित वाहनत बिया बिदा बिया छूवत । इपिं नं वलिसे प्रेमपूर्वक खँल्हाबल्हा याना यथायोग्य प्रणाम याना, घय्पुना थथःपिनि जनपदय् लिहाँ वन ।

बोधिसत्त्व नं नगरय् वना इन्द्रप्रस्थवासी जनतापिसं देवनगरथे सजेधजे याना, समाये याना तःगु नगरय् तःसकं भव्यतालं दुहाँ वन । अले मांबौपित प्रणाम याना कुशलक्षेमया खँ न्यना राजदरबारय् थहाँ वन । वं धर्मानुसार राज्य यायां बिचाः यात - "वृक्षदेवतां जिप्रति आपालं उपकार याःगु दु । जिं थ्वयात बलि दइगु व्यवस्था याना बिये ।" वं उगु निग्रोध वृक्षया भतिचा तापाक छगू तःधंगु पुखू दय्के बिया आपालं परिवारपित छूवया गां बसे याकल । गां तःधं जुल, पसः चय्द्वः दु । उगु सिमाया क्वय् सिमाकचां निसें कया माथं वंके बिया घेरा लगे याना फः दय्का तोरणद्वार आदि दय्का बिल । देवता नं लय्ताल । कम्मासपादयागु दमन याःगु स्थानय् बसे याःगु जूगुलिं उगु गां कम्मासदम्म धयागु निगम गां जुल । सकलें जुजुपिसं बोधिसत्त्वयागु उपदेशकथं वना, दानादि पुण्यकर्म याना स्वर्ग लाभ यात ।

शास्तां थुगु धर्मदेशना न्ठयथना "भिक्षुपिं ! आः जक अंगुलिमालयात दमन यानागु मखु, न्हापा नं यानागु दु" आज्ञा जूसे जातकयागु स्वापू क्यना बिज्यात । उगु इलय् नरभक्षक जुजु अंगुलिमाल खः, कालहत्थी सारिपुत्र खः, नन्द ब्राह्मण आनन्द खः, वृक्षदेवता काश्यप, शक्र अनिरुद्ध खः, शेष जुजुपिं बुद्ध-परिषद् खः । मांबौपिं महाराज कुल खः अले सुतसोम जुजु जुलसा जि हे खः ।

Dhamma.Digital

- * -

धम्मचक्कप्पवत्तन - सारनाथ

..... थौंयागु ज्या कन्हे मधामे थौं हे यायेमा: (सम्भव जा. ५१५) । मदुगु यास ल्या वडगु भयं जीवनयागु मूलयात हे ध्यना छ्वयेय: (पण्डरनागराज जा. ५१८) । श्रमा हे वैर शान्त जुड (सरभङ्ग जा. ५२२) । अनुकम्पक धयाम्हासिनं छगु वा निगु जक खं कनेगु यायेमा: (सोणक जा. ५२६) । हे राष्ट्रपति (रट्टपती) । धर्मानुसार या (सकिच्च जा. ५३०) । दान, प्रियवचन, परोपकार व यथायोग्य ममाननाया व्यवहार – थुपिं चले जगु रथया प्यचा घ:चाथे जागु संग्रह याये बह:गु वस्तु ख: (सोणनन्द जा. ५३२) । सत्पुरुषपिलिसे चवनेमा:, सत्पुरुषपनिगु जक मगत यायेमा:, सत्पुरुषपनिगु सद्धर्म सिडकेवं भिनि, मभिनि मखु (महासुत्तसोम जा. ५३७)

दुण्डवहादुर वज्राचार्य
अनुवादक

अनुभवी अनुवादक भाजू दुण्डवहादुर वज्राचार्यजुपाखें सुत्तपिटकया दीघनिकाय, मज्झिमनिकाय, संयुत्तनिकाय व खुद्दकनिकायया इतिवुत्तक, धम्मपद, मिलिन्द-प्रश्नथे जागु मूल ग्रन्थयागु अनुवाद व टाकाशन धुंका बुद्धवचन पालि त्रिपिटक धर्मभण्डारया ल्यं दनिगु ग्रन्थत नेपालभाषाय् दय्केगु ग्वसा वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालयं ग्व:गु जुल ।

वय्क: अनुवादक व वय्कया परिवारपाखें नेपालय् ऐतिहासिककथं आ:तक गुबले मज्जकथं छकोलं पिदंगु थुगु बोधिस्त्वया जन्मसम्बन्धी खुगु भोलूमया जातक ग्रन्थया बाखँपाखें बुद्ध व बोधिस्त्व सम्बन्धी भीके दया चवंगु अनेक मिथ्या धारणा व भ्रम हटे यायेत आपालं तिब: जुडगु आया याये फु । थौंम्हग सद्धर्म म्हमसीका अलमले जुया चवने मा:गु त:धंगु चुनौति भीगु न्ह्योने दु । बुद्धवचन त्रिपिटक धर्मभण्डार नेपालभाषाय् स्वनेगु वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालयया पवित्र उद्देश्य प्वांकेत श्रद्धालु प्रकाशक परिवारं या:गु ग्वसा स्वागत योग्य जू ।

प्रत्येक छें छेय् संग्रहणीय थज्यागु पवित्र ग्रन्थयात सकसिनं ब्वनेगु व सकसितं ब्वकेगु याये फत धा:सा सद्धर्मया ख्य: निर्मल जुया सुयां पाखें लैं दापु जुडका चवने म्वालिगु अवस्थाय् थ्यंकेत भीत तिब: दडगु खँय् छुं सन्देह मदु ।

